

ΠΑΛΑΙΩΝ

λόγης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

I

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο Λάχης ανήκει στην πρώτη περίοδο τῆς συγγραφικῆς παραγωγῆς τοῦ Πλάτωνος. Ἡ περίοδος αὐτὴ περιλαμβάνει ὄσα ἔργα ἔγραψεν ὡς τὸ 387 π.Χ., τὸ ἔτος ποῦ ἴδρυσε τὴν Ἀκαδημία.

Παλαιότερα τὰ ἔργα αὐτὰ τὰ ὀνόμαζαν σωκρατικούς διαλόγους. Κοινὰ γνωρίσματά τους ὅτι εἶναι ἐλεγκτικοὶ καὶ ἐπαγωγικοί: ἐξετάζουν τὶς γνώμες ποῦ ἐπικρατοῦν γιὰ τὸ θέμα ποῦ ἔρουνοῦν καί, ἀπὸ τὶς πολλῆς ἐπὶ μέρους περιπτώσεις, προσπαθοῦν νὰ συναγάγουν μιά γενικὴ ἔννοια. Τὴ γενικὴ αὐτὴ ἔννοια δὲν κατορθώνουν κατὰ κανόνα νὰ τὴ φτάσουν μὲ τρόπο ποῦ νὰ τοὺς ἱκανοποιῆ ἀπόλυτα· ξεκαθαρίζουν ὁμως πάντα γόνιμα τὸ ἔδαφος γιὰ μελλοντικὴ ἔρευνα.

Μὲ ἄλλα λόγια οἱ διάλογοι αὐτοί, ὅταν, ὅπως ἡ «Ἀπολογία», δὲν ἀποτελοῦν διαμαρτυρία γιὰ τὴν καταδίκη τοῦ δασκάλου, δίνουν μιά εἰκόνα τῆς μεθόδου του, οὐσία τῆς ὁποίας, ὅπως πολὺ ὀρθὰ παρατήρησεν ὁ Ἀριστοτέλης (1), ἦταν ἡ ἐπαγωγικὴ πορεία στὴν ἔρευνα (ἐπακτικὸι λόγοι) καὶ ὁ καθολικὸς ὀρισμὸς (τὸ ὀρίζεσθαι καθόλου).

Καὶ τὸ θέμα ποῦ ἐξετάζουν οἱ σωκρατικοὶ διάλογοι εἶναι σχεδὸν πάντα μερικό, καὶ ἠθικό στὸ εὐρύτερο νόημα, ὅπως ἡ ἀνδρεία στὸν «Λάχη», ἡ σωφροσύνη στὸν «Χαρμίδη», τὸ δόσιο στὸν «Εὐθύφρων». Ὅλα αὐτὰ μαρτυροῦν πόσο ζωντανὴ εἶναι ἀκόμη μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος ἡ διδασκαλία καὶ ἡ μορφή τοῦ Σωκράτη—ὅσο κι ἂν τὸ ἴδιο ἔντονη, ἰδιότυπη κι ἀνεξάρτητη διαφαίνεται ἡ δικὴ του σφραγίδα—καὶ ἐπιτρέπουν μὲ ἀσφάλεια τὴν κατάταξη τῶν ἔργων ποῦ ἔχουν αὐτὰ τὰ γνωρίσματα στὴν πρώτη περίοδο.

Ὅσο γιὰ τὴ σκηνὴ τοῦ διαλόγου, ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων φροντίζει νὰ μᾶς δώσῃ καὶ ἐδῶ τὶς ἀπαραίτητες ἐνδείξεις γιὰ νὰ δημιουργηθῆ ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἱστορικότητος. Ὁ Σωκράτης εἶναι ἀκόμη νέος, νεώτερος ἀπὸ τὸν Νικία καὶ τὸν Λάχη (181d), φέρεται μὲ πολὺ σεβασμὸ πρὸς τὸν Λυσίμαχο, τὸν πατρικό του φίλο, καί, τὸ σπουδαιότερο, μόλις ἔχει γυρίσει ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Δηλίου (424 π.Χ.). Ξέρομε ὅτι ὁ Λάχης σκοτώθηκε ὕστερα ἀπὸ ἕξ χρόνια στὴ μάχη τῆς Μαντινείας. Τὴ σκηνὴ τοῦ διαλόγου τὴν τοποθετεῖ λοιπὸν ὁ Πλάτων λίγο ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Δηλίου, σὲ ἕνα γυμναστήριον τῶν Ἀθηναίων, ὅπου τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ διαλόγου, χωρὶς νὰ τὸν ἔχουν καλέσει, βρίσκουν κατὰ τύχη καὶ τὸ Σωκράτη.

1) Μετὰ τὰ Φυσικὰ Μ 4, 1078b, 17 κ. ἐ. καὶ Α 6, 987b κ. ἐ.

II

ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ

Δυό γονεῖς, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Μελησίας, πού ἀκριβῆ φροντίδα τους ἔχουν τὴν ἀγωγή τῶν νεαρῶν γιῶν τους, καλοῦν δυό διάσημους στρατηγούς, τὸν Νικία καὶ τὸν Λάχη, νὰ παρακολουθήσουν μαζί τους τὴν ἐπίδειξη ἑνὸς φημισμένου ὀπλομάχου γιὰ νὰ τοὺς συμβουλέψουν, ἂν εἶναι ὠφέλιμο γιὰ τὰ παιδιά τους νὰ σπουδάσουν τὴν ὀπλομαχητική. Ὅταν, μετὰ τὴν ἐπίδειξη, κάθονται στὸ γυμναστήριο καὶ ἀρχίζουν νὰ μιλοῦν, οἱ στρατηγοὶ προτείνουν νὰ καλέσουν στὴ σύσκεψή τους καὶ τὸν Σωκράτη, πού βρίσκεται ἐκεῖ. Ἀπὸ τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ ὀπλομαχητικὴ εἶναι ὠφέλιμη στὴν ἀγωγή τῶν νέων, μὲ φυσικὸ καὶ ἀβίαστο τρόπο περνοῦν στὸ κύριο θέμα τοῦ διαλόγου, τὸν ὄρισμό τῆς ἀνδρείας. Τὴ συζήτηση παρακολουθοῦν σχεδὸν βωβὰ πρόσωπα καὶ οἱ νεαροὶ γιοὶ τοῦ Λυσίμαχου καὶ τοῦ Μελησία.

Οἱ δυό γονεῖς ἀνῆκουν σὲ δυό δοξασμένες οἰκογένειες τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Λυσίμαχος εἶναι γιὸς τοῦ δίκαιου Ἀριστείδη, στενὸς φίλος μὲ τὸν πατέρα τοῦ Σωκράτη (*). Δὲ φαίνεται νὰ πρόσθετον ὁ ἴδιος τίποτε στὴ δόξα τῆς οἰκογένειάς του. Ἐδῶ, ὅπως εἴπαμε, ὁ Σωκράτης μιλά μὲ πολὺ σεβασμὸ στὸν γηραιὸ Λυσίμαχο. Στὸν «Μένωνα» ὁμως, ἔργο πού ἀνήκει στὴν ὄριμη περίοδο τοῦ Πλάτωνος, εἶναι κατηγορηματικὸς: Ἐρεῖς, λέγει στὸν Ἄνυτο, τὸν Λυσίμαχο, «καὶ ὄρῳς οἶός ἐστιν» (94a), βλέπεις δηλαδὴ ὅτι δὲν πῆρε τὴ μεγάλη ἀρετὴ τοῦ πατέρα του. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Μελησία. Γιὸς τοῦ Θουκυδίδη, ὄχι τοῦ ἱστορικοῦ, ἀλλὰ τοῦ πολιτικοῦ πού ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος καὶ ἀντίπαλος τοῦ Περικλῆ, δὲν ἐσημείωσεν ὁ ἴδιος καμμιά σπουδαία δράση. Διατήρησεν ὁμως, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης (VIII, 86, 9), τὶς ἀντιδημοκρατικὲς πεποιθήσεις τοῦ ποτέρα του.

Ὁ Νικίας εἶναι ὁ γνωστὸς σπουδαῖος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ μεγαλύτερο διάστημα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Μεγάλο μέρος τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Θουκυδίδη καταλαμβάνουν ἡ στρατηγικὴ καὶ πολιτικὴ δράση του. Κυριώτερο γνώριμά του ἡ σύνεσις. Εἶναι γενικὰ ὁ Νικίας λαμπρὸ ὑπόδηγμα κολλητηγμένου εὐπατρίδη τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς του. Τώρα πού γίνεται ὁ διάλογος, τὸ ἄστρο του μεσουρανεῖ νικητῆς σὲ πολλὰς μάχες, εἶναι καὶ ὁ κυριώτερος ρυθμιστὴς τῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν. Λίγο ἀργότερα θὰ ἐπιτύχη νὰ συναφθῇ εἰρήνη (Νικίαιος εἰρήνη). Ἐπειτα ὁμως τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Δὲν μπόρεσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴν ἐκστρατεύσουν στὴ Σικελία. Παρὰ ταῦτα βρέθηκεν, ὕστερα ἀπὸ τὴ δίωξη τοῦ Ἀλκιβιάδη, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος. Ἡ ἦττα τὸν ἔβριξε αἰχμάλωτο στὰ χέρια τῶν Συρακουσίων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀπέσφαξαν» (Θουκ. VII, 86, 2).

1) Ὁ στενὸς αὐτὸς δεσμὸς δείχνει ὅτι δὲν εἶναι ἄσημη ἡ καταγωγή τοῦ Σωκράτη.

Και ὁ Λάχης, στενὸς συνεργάτης τοῦ Νικία στὴν εἰρηνευτικὴ του προσπάθεια, ἀνήκει στοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς ποὺ διακρίθηκαν στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο. Δὲν εἶναι τυχαίον ὅτι ὁ διάλογος περὶ ἀνδρεία πῆρε τὸ δικό του ὄνομα. Ἀντίθετα πρὸς τὸν Νικία, τὸν πλοῦσιο καὶ ἀπὸ μεγάλη γενιά, μὲ τοὺς λεπτοὺς τρόπους καὶ τὸ καλλιεργημένο πνεῦμα, τὸν συγκρατημένο ἄνθρωπο, ἔχομε στὸ Λάχη ἕνα παιδί τοῦ λαοῦ, ἀπλό, ἴσιο, δοσμένο ὀλοκληρωτικὰ καὶ μὲ ἀγάπη στὰ ἔργα τοῦ πολέμου, αὐθόρμητο καὶ γεμάτο μένος. Στὰ 418 σκοτώθηκε, ὅπως εἴπαμε, στὴ μάχη τῆς Μαντινείας (Θουκ. V, 61 κ. ἔ.).

Ὅσο γιὰ τὸν Σωκράτη ἄς σημειώσωμε ὅτι, ὅταν ὑποτίθεται πῶς γίνεται ὁ διάλογος, εἶναι 45 ἐτῶν. Ἔχει πιά διαγράψει τὴν πορεία ποὺ θὰ ἀκολουθήσει σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, ἀλλὰ εἶναι κιόλας ὁ μεγάλος παρεξηγημένος, ἂν κρίνωμε ἀπὸ τῆς «Νεφέλης» τοῦ Ἀριστοφάνη, ποὺ ἀνεβάστηκαν γιὰ πρώτη φορά στὰ 423 π.Χ.

Θὰ ἦταν ἀραγε τολμηρὸ νὰ ὑποθέσωμε ὅτι ὁ Πλάτων, τοποθετώντας τὴ σκηνὴ τοῦ διαλόγου ἐκεῖ κοντὰ στὴν πρώτη παράσταση τῶν Νεφελῶν, θέλει νὰ κάμῃ τοὺς Ἀθηναίους ποὺ θὰ τὸν διαβάσουν νὰ ἀναμετρήσουν ἀκόμη μιὰ φορά τὴν πικρὴ παρεξήγηση τοῦ δασκάλου του ἀπὸ τὸν μεγάλο κωμικὸ; Στὴ θέση τοῦ Σωκράτη τοῦ φροντιστηρίου τῶν «Νεφελῶν», ποὺ διδάσκει τὸν «ἤττω λόγον κρείττω ποιεῖν», ὁ Πλάτων παρουσιάζει τὸν ἀληθινὸ Σωκράτη, ποὺ μὲ πίστη καὶ ἐπιμονὴ ἐρευνᾷ «τίν' ἂν τρόπον... ἀρετὴ παραγενομένη τὰς ψυχὰς ἀμείνους ποιήσῃ» (190b).

Ὅπως κι ἂν ἔχη, καὶ μόνο ἡ ἐκλογή τῶν προσώπων σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦ διαλόγου εἶναι πολὺ ἐπιτυχημένη. Δυὸ γενναῖοι καὶ ἔνδοξοι στρατηγοί, μὲ διαφορετικὸ ὅμως χαρακτήρα, θὰ συζητήσουν μαζὶ μὲ τὸν Σωκράτη, ποὺ μόλις ἔχει διαπρέψει στὴ μάχη, ἕνα πολὺ οἰκεῖο γι' αὐτοὺς θέμα, τὴν ἀνδρεία, τὴν ὄρα ποὺ ἡ πατρίδα τους διεξάγει σκληρότατο ἀγῶνα. Τὴ συζήτηση προκαλοῦν δυὸ γονεῖς ποὺ φημίζονται γιὰ τὴ φροντίδα νὰ δώσουν ἄρτια ἀνατροφή στὰ παιδιά τους καὶ γίνεται μπροστὰ στοὺς νεαροὺς ἐφήβους. Ἄν προσθέσωμε ὅτι ἡ συζήτηση ἀποκαλύπτει πῶς καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ Σωκράτης δὲν κατορθώνουν νὰ συλλάβουν αὐτὸ τὸ πολὺ οἰκεῖο γι' αὐτοὺς θέμα, τὴν ἀνδρεία, τὸ ἔργο τῆς ζωῆς τῶν δυὸ στρατηγῶν, δεῖχνομε ἀμέσως τὸν δραματικὸ τόνο, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο, τὴν φιλοσοφικὴ ποιότητα τοῦ ἔργου καὶ τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνος. Πρῶτο καὶ κύριο ἔργο τῆς φιλοσοφίας, ὀρίζουν, εἶναι νὰ ὀδηγήσῃ στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀγνοίας. Ἐπίγνωση ποὺ καθαρίζει τὴν ψυχὴ καὶ δυναμώνει τὸ νοῦ.

III

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Τὸν «Λάχη» οἱ ἄρχαιοι τὸνεῖπαν «μαιοευτικὸν» διάλογον. «Μαιοευτικὸς» καὶ «πειραστικὸς» εἶναι τὰ δυὸ εἶδη τοῦ γυμναστικοῦ. Γυμναστικὸς εἶναι πάλι καὶ ἀγωνιστικὸς εἶναι τὰ δυὸ εἶδη τοῦ ζητητικοῦ. Ζητητικὸς καὶ ὑφηγητικὸς εἶναι τὰ δυὸ ἀνώτατα γένη, κατὰ τοὺς ἀρχαίους πάντα, τοῦ πλατωνικοῦ λόγου (1).

1) Διογένης Λαέρτιος III, 1, 32.

Είναι μαιευτικός ο «Λάχης»; Σε όσο μέρος διευθύνει τη συζήτηση ο Σωκράτης, και είναι το μεγαλύτερο του διαλόγου, διάχυτη είναι η σωκρατική ειρωνεία, ή προσποίηση του «ουκ είδέναι», που τον άγει στην υποβολή ερωτήσεων για να μάθη από τους άλλους. Και μαζί μ' αυτήν ή προσπάθεια να κάμη το συνομιλητή του με τις ερωτήσεις που υποβάλλει, να δώσει ο ίδιος με τις δικές του δυνάμεις τη λύση του προβλήματος που τους άπασχολεί, αυτός να γεννήση. Έκμαιεύει λοιπόν ο Σωκράτης και στον «Λάχη», και από την άποψη αυτή όρθά χαρακτήρισαν το διάλογο μαιευτικό.

Υπάρχει όμως μιá άλλη επικρατέστερη επιδίωξη στον «Λάχη» που ίσως για πρώτη φορά, ακολουθώντας τα ίχνη του δασκάλου του, την προβάλλει τόσο καθαρά ο Πλάτων: είναι ή αναζήτηση και την ίδια ώρα ή εφαρμογή τής όρθης για έπιστημονική έρευνα μεθόδου.

Από τα κύρια πλατωνικά θέματα στον άγωνα του, ιδιαίτερα έναντιόν των σοφιστών, ήταν και αυτό: στη θέση του ρητορικού λόγου που δημιουργεί την πειθώ, ή την άπλή, την άβασάνιστη γνώμη, να βάλη τη μεθοδική διαλεκτική πορεία, που με τον άσιγαστο έλεγχο, τον όρθό λόγο, μπορεί να όδηγήση στην άλήθεια. Στο θέμα τούτο ή πλατωνική μεγαλοφυία έδωσεν έκπληκτικά πλούσιες μορφές και περιεχόμενο. Στον «Λάχη» έχομε μιá πρώτη άπλή μορφή, αλλά πόσο ώριμη κιόλας σε περιεχόμενο. Όριμότητα στη σκέψη, άρτιότητα στη μορφή είναι από τα γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν εύθως από την άρχή τον πλατωνικό λόγο, και κάνουν τόσο βασανιστικό για τους φιλολόγους το πρόβλημα τής χρονολογικής κατατάξεως των έργων του.

Αφοϋ ο Λυσίμαχος σε ένα άρκετά μακρόλογο προοίμιο έξηγει στους στρατηγούς το σκοπό για τον όποιο τους κάλεσαν, ο Νίκιας πρώτα και ύστερα ο Λάχης εκθέτουν σε συνεχή λόγο τη γνώμη τους για την άξια τής όπλομαχητικής. Έως έδω ο διάλογος ακολουθεί τον καθιερωμένο τρόπο, δίνει μιá επίδειξη λόγων. Οι δυο στρατηγοί έχουν διατυπώσει αντίθετη γνώμη για την όπλομαχητική και ο Λυσίμαχος, όπως ήταν φυσικό, παρακαλεί και τον Σωκράτη να μιλήση: «... ή σύσκεψη μας, λέγει, έχει ανάγκη από έναν που θα μās όδηγήση σε άπόφαση. Αν συμφωνούσαν οι δυο τους, δε θα μās χρειαζόταν τόσο ο τρίτος· με τώρα, ... είναι καλό να άκούσωμε και σένα, σε ποιόν από τους δυο θα προσθέσης την ψήφο σου». Και τότε ο Σωκράτης έρωτά: «Μά τί, Λυσίμαχε, όποια οι περισσότεροι από μās θα έπαινούσαν, αυτά θα ακολουθήσης;» (184 c-d).

Η έρώτηση του Σωκράτη μās άπομακρύνει από την άγορά, από την κοσμική συγκέντρωση, από την επίδειξη λόγων· άνακινεί το πρόβλημα των κριτηρίων τής άληθείας και τής μεθόδου που φέρνει σ' αυτήν· μās βάζει στον χώρο τής φιλοσοφίας.

Από τούτο το σημείο αρχίζει ο φιλοσοφικός διάλογος. Οι συνεχείς λόγοι μπορεί να δίνουν τα ύπερ και τα κατá για ένα θέμα, δε δίνουν όμως την άκριβολογημένη άπόδειξη. Αύτην περιμένει ο Σωκράτης από τη μέθοδο που θα προτείνη. Από την άποψη τούτη δε φαίνεται ο «Λάχης» σαν πρόδρομος στη μεγάλη σύνθεση που θα μās δώσει ο Πλάτων με το «Συμπόσιο»; Με συνεχείς λόγους αρχίζει και εκείνο, τα έγκώμια για τον έρωτα. Η φιλοσοφία όμως έπισκέπτεται το «Συμπόσιο» μόνο από τη στιγμή που ο Σωκράτης, όταν ήρθεν ή

σειρά του, δὲ δέχεται νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν ἔρωτα μὲ συνεχῆ λόγο, ἀλλὰ προτιμᾷ νὰ ἀναζητήσῃ τὴν οὐσία του μὲ διαλεκτικὴ ἔρευνα. Ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ Σωκράτης ζητᾷ νὰ ἐξακριβώσουν πρῶτα γιὰ ποιοὶ θῆμα συζητοῦν καὶ ἔπειτα νὰ προσπαθήσουν νὰ τὸ ὀρίσουν.

Ἡ μέθοδος ποῦ προτείνει γίνεται δεκτὴ, καὶ ἡ συζήτηση ποῦ διεξάγεται δείχνει ὅτι στὸ βάθος τὸ θέμα τους εἶναι νὰ βροῦν μὲ ποιοὶ τρόπο, ἂν παρουσιαστῇ τοὺς νέους ἢ ἀρετὴ, θὰ κάμῃ τὴν ψυχὴ τους καλύτερη. Ἀπὸ τοὺς δύο στρατηγούς ὁ Νικίας ὑποστήριξε μὲ τὸ λόγο του ὅτι ἡ ὀπλομαχητικὴ διδάσκει τοὺς νέους τὴν ἀνδρεία, ὁ Λάχης τὸ ἀρήθηκε. Τί εἶναι λοιπὸν ἡ ἀρετὴ καί, πῶς συγκεκριομένα στὴ δική τους περίπτωσι, τί εἶναι ἡ ἀνδρεία;

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσωμε στὶς λεπτομέρειες τῆς τῆ συζήτησι ποῦ κάνει ὁ Σωκράτης πρῶτα μὲ τὸν Λάχη καὶ ἔπειτα μὲ τὸν Νικία. Ὁ Λάχης δίνει δύο ὀρισμούς, τὸν ἕνα ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄλλο, γιὰ τὴν ἀνδρεία. Εἶναι οἱ ὀρισμοὶ τῆς κοινῆς γνώμης, λαϊκοί, ποὺ βέβαια ἔχουν κάποια ὀρθότητα, ἀλλὰ δὲν ἀγκαλιάζουν τὴν ἔννοια σὲ ὅλη τῆς τὴν ἔκτασι, δὲν ἀντέχουν τῆς διαλεκτικῆς βάσανο. Ὁ ἔλεγχος τοῦ δευτέρου ὀρισμοῦ ἀνοίγει ἕνα σπουδαῖο πρόβλημα: ἂν ἡ φρόνησι ἔχῃ καὶ ποιά θέσι ἔχει στὴν ἀνδρεία. Σ' αὐτὸ τὸ σημείο ὁ Λάχης, στενοχωρημένος ποῦ αὐτὸς, γενναῖος στρατηγός, δὲν μπορεῖ νὰ πῇ τί εἶναι ἀνδρεία, παραχωρεῖ τὴ θέσι του στὸ Νικία.

Οὔτε ὁ μορφωμένος Νικίας, κι ἂς περηφανεύεται γιὰ τὴν ἐπαφῆ του μὲ τοὺς σοφοὺς, θὰ κατορθώσῃ νὰ δώσῃ τὸν πλήρη ὀρισμὸ τῆς ἀνδρείας. Ὁ ὀρισμὸς του, ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν δεινῶν καὶ τῶν θαρραλέων, ἐλέγχεται εὐρύτερος τοῦ δέοντος: ἴσως ὀρίζει τὴν ἀρετὴ στὸ σύνολό τῆς, ὄχι ὁμως τὴν ἀνδρεία. Ἐπιστήμη θέλει ὁ Νικίας τὴν ἀνδρεία, δὲν μπορεῖ ὁμως νὰ προσδιορίσῃ τίνος πράγμα-τος εἶναι ἐπιστήμη, ὅπως, λίγο πρὶν, ὁ Λάχης δὲν μπόρεσε νὰ προσδιορίσῃ ἱκανοποιητικὰ τὴ φρόνησι μῆσα στὴν ἀνδρεία.

Ὁ διάλογος τελειώνει χωρὶς νὰ δοθῇ πλήρης ὀρισμὸς τῆς ἀνδρείας. Ὁ Σωκράτης διαπιστώνει ὅτι, ὅπως φάνηκε, ὅλοι ἀγνοοῦν τί εἶναι ἀνδρεία καί, παίζοντας, προτείνει νὰ ἀναζητήσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους πρὸ πάντων καὶ ὄχι μόνο γιὰ τοὺς νεαροὺς ἐφήβους ἕναν ἱκανὸ δάσκαλο.

Ὁ Α. Croiset⁽¹⁾ ὑποστηρίζει ὅτι ὁ «Λάχης» εἶναι ἕνας διάλογος μεθόδου, ὅπου δηλαδὴ ὁ Πλάτων θέτει σκοπὸ νὰ παρουσιάσῃ μέθοδο γιὰ τὴν ἔρευνα: ἡ ἀνδρεία, λέγει, εἶναι ἀπλὸ πρόσχημα, δίνει τὴν ὕλη γιὰ ἕνα γύμνασμα μεθόδου. Εἶναι ὁμως ἔτσι;

Ὅσο κι ἂν τὰ μεθοδολογικὰ στοιχεῖα ἀφθονοῦν στὸ διάλογο, (καταδικάζει ἔμμεσα τὸ συνεχῆ λόγο, ἀνάγει τὸ θέμσ σὲ ἀπλὰ στοιχεῖα ποῦ νὰ εἶναι δυνατὸ νὰ ὀρισθοῦν, ἀπορρίπτει τὰ τυχαῖα γνωρίσματα καὶ ἀναζητᾷ τὸ ἰδιαιτέρο ἐκεῖνο, τὴν εἰδωποῖο διαφορά, ποῦ θὰ δώσῃ τὸν πλήρη ὀρισμὸ), ὅσο κι ἂν αὐτὰ εἶναι πολλὰ, δὲν εἶναι λιγώτερα τὰ ἐπιτεύγματα στὸ θέμα τῆς ἀνδρείας, ποῦ δείχνουν ὅτι τὸ θέμα δὲν εἶναι ἀπλὸ πρόσχημα. Ἄς μὴ δόθηκεν ὁ τελικὸς ὀρισμὸς. Τὸ ἔδαφος ἔχει ξεκαθαριστῇ. Ἀλλὰ ὄχι μόνο αὐτὸ ἔχει διαγραφῆ καὶ ἡ κατεύθυνσι ποῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ περαιτέρω ἔρευνα.

1) Στὴν ἐκδοσὴ του τοῦ «Λάχη»: Platon, Oeuvres complètes, στὴ σειρὰ τοῦ G. Budé, τόμ. II, σ. 87-88.

*Η έρευνα τούτη θά πρέπει νά δείξη ἄν ἡ ἀνδρεία εἶναι ἐπιστήμη, ἄν δηλαδή ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὴ· νά δείξη ἀκόμη ἄν ἡ ἀνδρεία εἶναι κάποια φρόνηση καὶ ποιὰ; ἄν δηλαδή εἶναι διάθεση τῆς ψυχῆς ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὸ νοῦ. Τὰ δυὸ αὐτὰ ἐρωτήματα, ποὺ τὰ ἐγέννησεν ὁ «Λάχης» χωρὶς νά τὰ λύσῃ, θά βασανίσουν τὸν Πλάτωνα σὲ ὅλη τὴ φιλοσοφικὴ του πορεία. Τὸ πρῶτο, ὅπως θά δοῦμε, εἶναι τὸ θέμα τοῦ «Μένωνος». Θά προωθηθῇ πολὺ ἐκεῖ, ἀλλὰ πάλι χωρὶς τελειωτικὴ ἀπάντηση θά μείνῃ.

*Ἐχομε λοιπὸν ἐδῶ στὸ «Λάχη» ἕνα πρῶτο ξεκαθάρισμα γιὰ μιὰν ἀρετὴ, τὴν ἀνδρεία, καὶ μαζί ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου ποὺ πρέπει νά ἀκολουθῆ ἡ διαλεκτικὴ έρευνα. Τὸν δρόμο καὶ τὸν τρόπο. Θέμα καὶ μέθοδος εἶναι πάντα ἀδιάσπαστα δεμένα στὸν Πλάτωνα, καὶ μαζί τους ἀδιάσπαστη καὶ ἡ μορφή.

IV

ΤΕΧΝΗ

*Ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ πλατωνικοῦ έργου: σκέψη, πρόσωπα, ὑπόθεση, πλοκή, ὕφος, εἶναι ἀδιάσπαστα καὶ ὀργανικά δεμένα, αὐτὸ ἀποτελεῖ ἕνα μεγάλο μυστικὸ, ἴσως τὸ μεγάλο μυστικὸ τῆς τέχνης τοῦ Πλάτωνος. Καὶ ὁ λόγος του πάντα ἀπλός, ἀλλὰ πόσο δουλεμένος γιὰ νά κερδίσῃ τὴν ἀπλότητα καὶ πόσο ταιριαστός.

Τὰ μεγάλα αὐτὰ χαρίσματα τὰ βρισκομε κιόλας στὸν «Λάχη». *Ὅπως στὸ φιλοσοφικὸ περιεχόμενο ἀνακαλύψαμε γενναῖες γραμμές τοῦ στοχασμοῦ του, ἀλλὰ καὶ σημαντικὰ ἐπιτεύγματα, τὸ ἴδιο καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς μορφῆς θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ὁ «Λάχης» εἶναι ἕνα μικρὸ χαριτωμένο πλατωνικὸ ἀριστοῦργημα. *Ἐνας λαμπρὸς φιλοσοφικὸς μῦθος, ὅπου τὸ φανταστικὸ ἔρχεται ἀβίαστα σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ πραγματικὸ, ξέρει νά συλλάβῃ καὶ νά ἐξάρῃ καὶ νά προβάλῃ τὴ χαρακτηριστικὴ του οὐσία, νά διδάξῃ καὶ νά διασκεδάσῃ. *Ἀγρυπνῆ βλέπομε σὲ κάθε στιγμὴ κοντὰ στὸ φιλοσοφικὸ στοχασμὸ τῆ δημιουργικῆ φαντασίας, ποὺ ξέρει τί λόγο θά πῇ καὶ τί πλοκή θά διαγράψῃ, ὥστε καὶ ἡ ὑπόθεση νά ἐξελιχθῇ φυσικά καὶ ἀβίαστα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνότητα τοῦ ἦθους τῶν προσώπων νά μὴ διαταραχθῇ στὸ βάθος, καὶ τὸ θέμα νά προωθηθῇ κανονικά.

*Ἐτσι ὁ «Λάχης» γίνεται ἕνας μῦθος γεμάτος ζωὴ καὶ δραματικότητα. Τὰ παιδιὰ ἄς εἶναι σχεδὸν βωβὰ πρόσωπα. *Ἐτσι ποὺ τὰ παρουσίασεν ὁ Πλάτων, σὲ κάνει νά τὰ βλέπῃς νά παρακολουθοῦν μὲ ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια, γεμάτα δίψα, ὅ,τι γίνεται γύρω τους. *Ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Μελησίας μοιάζουν πολὺ, ἀλλὰ δὲν ταυτίζονται. *Ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάχης, στρατηγοὶ καὶ οἱ δυὸ, ἀλλὰ μὲ πόσο διαφορετικὸ κόσμο ὁ καθένας! Μόνος καὶ μοναδικὸς ἀνάμεσά τους ὁ Σωκράτης. Δυὸ φορές τὸν παρουσιάζουν οἱ δυὸ στρατηγοὶ, καθένας μὲ τὸ δικὸ του τρόπο καὶ μὲ ἄλλο τόνο κάθε φορά. Μοναδικὸς πρὸ πάντων ἀπὸ τὴ θέσι του παίρνει στὴν έρευνα: ἀγρυπνος φύλακας τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ σωστοῦ, ἀλλὰ μὲ πόση ἀνθρωπιά!

Στὴν ποικιλία αὐτῆ τῶν προσώπων νέα ζωὴ ἔρχεται νά δώσῃ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν σκηνῶν. Τους μονολόγους τοῦ πρώτου μέρους τους διαδέχεται ὁ διάλογος. *Ἀλλὰ καὶ τὴ λογικὴ αὐστηρότητα τοῦ δια-

λόγου, όταν υπάρχει φόβος να δημιουργήσει μονοτονία, έρχονται να τη σπάσουν, τότε το παρουσίασμα του Σωκράτη από τους στρατηγούς και τότε τα ειρωνικά πειράγματα που ανταλλάσσουν πάλι οι στρατηγοί. Τα πειράγματα προαναγγέλλουν το τέλος του διαλόγου. Βαθμιαία γίνεται ή επιστροφή από το χώρο της φιλοσοφίας προς την καθημερινή ζωή. Τόν επίλογο τόν δίνει ο Σωκράτης με την εϋτράπελη πρότασή του να ξαναγίνουν μαθηταί, και έπισηραγίζει τη συγκέντρωση με λόγια άπλά και πόσο ανθρώπινα :

«Άλλά ποιήσω, ώ Λυσίμαχε, ταϋτα, και ήξω παρὰ σέ αϋριον, έάν θεός έθέλη».

V

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τα κύρια χειρόγραφα ατά όποια στηρίζεται τό κείμενο του «Λάχη» είναι οι ακόλουθοι πλατωνικοί κώδικες (1) :

1) 'Ο Bodleianus (B.) του 895 μ.Χ., τής 'Οξφορδιανής βιβλιοθήκης.

2) 'Ο Venetus (T.) του 12ου αιώνα, τής Μαρκιανής Βιβλιοθήκης (Βενετία) και

3) 'Ο Vindobonensis (W.) του 12ου αιώνα, τής Βιβλιοθήκης τής Βιέννης.

Σπουδαιότερος από τους τρεις είναι ο πρώτος, που μās έρχεται από τη βιβλιοθήκη του Μητροπολίτη Καισαρείας 'Αρέθα (9ος αιών).

Ίκανά όμως άποσπάσματα του «Λάχη» διασώζουν και αιγυπτιακοί πάπυροι : Greek Papyri in the British Museum, II, no 187. Flinders Petrie Papyri, II, no 50 και Oxyrhynchus Papyri, II, no 228. Οι αιγυπτιακοί πάπυροι παρουσιάζουν ένδιαφέρον γιατί : α) έπιβεβαιώνουν διορθώσεις των νεωτέρων φιλολόγων και β) δείχνουν ότι σε ώρισμένα αντίγραφα πλατωνικών κειμένων είχαν εισχωρήσει πολύ ένωρις άλλιώσεις.

VI

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Προοίμιο : 'Ο Λυσίμαχος έξηγει στον Νικία και στον Λάχη ότι ό σκοπός για τόν όποιο τους εκάλεσαν αυτός και ό Μελισίας στην έπίδειξη του όπλομάχου, είναι να τους συμβουλευθούν για την ώφελιμότητα τής όπλομαχητικής στην άγωγή των παιδιών τους. Στην εξέταση του ζητήματος καλούν και τόν Σωκράτη, που οι δυό στρατηγοί πλέκουν τό έγκωμίο του (178a-181d).

Λόγος του Νικία για την όπλομαχητική : είναι ώφέλιμη ως άσχολία, βοηθεί τόν πολεμιστή στη μάχη, άνοίγει τό δρόμο για τη σπουδή τής στρατηγικής (181e-182d).

1) Γενικά στοιχεία για τα χειρόγραφα του Πλάτωνος βλέπε 'Ι. Συκουτρή, Πλάτωνος Συμπόσιον, σ. 247*-250*.

‘Ο Λάχης άπαντά στον Νικία: δέν άξίζει τον κόπο νά σπουδάξη κανείς τήν όπλομαχητική (182d-184c).

‘Ο Σωκράτης προτείνει μέθοδο γιά έρευνα του θέματος : νά έξετάσουν τί είναι αυτό γιά τó όποιο τούς ζητοϋν τή γνώμη τους και ποιοί είναι άρμόδιοι νά δώσουν γι’ αυτό τó πράγμα γνώμη (184c-187b).

Γίνεται δεκτή ή μέθοδος του Σωκράτη. Οι δυό στρατηγοί σκιαγραφοϋν τον Σωκράτη. ‘Οποιος τον πλησιάζει, λέγει ó Νικίας, στο τέλος άναγκάζεται νά δώση λόγο γιά τή ζωή του (187b-189d).

‘Ο Σωκράτης θέτει τó ζήτημα. Για νά δώσωμε όρθή συμβουλή πρέπει νά έξετάσωμε τί είναι άρετή, ή τουλάχιστο τί είναι άνδρεία, ή άρετή δηλαδή που καλλιεργείται άπό τήν όπλομαχητική (189d-190d).

Πρώτος όρισμός τής άνδρείας άπό τον Λάχη: άνδρείος είναι όποιος μένει στή θέση του στή μάχη και δέν φεύγει. ‘Ελεγχός του άπό τον Σωκράτη (190d-192b).

Δεύτερος όρισμός τής άνδρείας άπό τον Λάχη: ή άνδρεία είναι κάποια καρτερία τής ψυχής. ‘Ο έλεγχος του Σωκράτη άναγκάζει τον Λάχη νά δεχθί ότι ή φρόνιμη καρτερία είναι άνδρεία. Νέος έλεγχος όμως δείχνει ότι και έτσι ó όρισμός είναι άτελής (192b-194b).

‘Ο Λάχης παραχωρεί τή θέση του στον Νικία (194b-c).

‘Ορισμός τής άνδρείας άπό τον Νικία : ή άνδρεία είναι ή έπιστήμη των δεινών και των θαρραλέων. ‘Ελεγχός του άπό τον Λάχη και τον Σωκράτη (194d-199e).

‘Ο Λάχης πειράζει τον Νικία, που του άνταποδίδει τά πειράγματα (200 a-d).

Συμπέρασμα : όλοι άγνοοϋν τί είναι άνδρεία: όχι μόνο συμβουλές δέν μποροϋν νά δώσουν, αλλά πρέπει νά άναζητήσουν έναν άνθρωπο ίκανό νά τούς διδάξη και νά τούς βγάλη άπό τή δυσάρεστη τούτη κατάσταση (200e-201c).

Λ Α Χ Η Σ

[Ἡ ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΜΑΙΕΥΤΙΚΟΣ]

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ, ΜΕΛΗΣΙΑΣ, ΝΙΚΙΑΣ, ΛΑΧΗΣ, ΠΑΙΔΕΣ
ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΚΑΙ ΜΕΛΗΣΙΟΥ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ

- 78a I. ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ. Τεθέασθε μὲν τὸν ἄνδρα μαχόμενον ἐν ὄπλοις, ᾧ Νικία τε καὶ Λάχης· οὐ δ' ἔνεκα ὑμᾶς ἐκέλεύσαμεν συνθεάσασθαι ἐγὼ τε καὶ Μελησίας ὅδε, τότε μὲν οὐκ εἶπομεν, νῦν δ' ἐροῦμεν. ἡγούμεθα γὰρ χρῆναι πρὸς γε ὑμᾶς παρησιάζεσθαι. εἰσὶ γὰρ τινες οἱ τῶν τοιούτων καταγελῶσι, καὶ ἐάν τις αὐτοῖς συμβουλευθήσεται, οὐκ
- b ἂν εἶποιεν ἃ νοοῦσιν, ἀλλὰ στοχαζόμενοι τοῦ συμβουλευομένου ἄλλα λέγουσι παρὰ τὴν αὐτῶν δόξαν· ὑμᾶς δὲ ἡμεῖς ἡγησάμενοι καὶ ἱκανοὺς γινῶναι καὶ γνόντας ἀπλῶς ἂν εἰπεῖν ἃ δοκεῖ ὑμῖν, οὕτω παρελάβομεν ἐπὶ τὴν συμβουλήν
- 179a περὶ ὧν μέλλομεν ἀνακοινοῦσθαι. ἔστιν οὖν τοῦτο, περὶ οὗ πάλαι τσαῦτα προοιμιάζομαι, τόδε. ἡμῖν εἰσὶν νίεις οὔτοι, ὅδε μὲν τοῦδε, πάππου ἔχων ὄνομα Θουκυδίδης, ἐμὸς δὲ ἀδ' ὅδε· παππῶν δὲ καὶ οὗτος ὄνομα ἔχει τοῦμοῦ πατρός· Ἀριστείδην γὰρ αὐτὸν καλοῦμεν. ἡμῖν οὖν τούτων δέδοκται ἐπιμεληθῆναι ὡς οἷόν τε μάλιστα, καὶ μὴ ποιῆσαι ὅπερ οἱ πολλοί, ἐπειδὴ μειράκια γέγονεν, ἀνεῖναι αὐτοῦς ὅτι βούλονται ποιεῖν, ἀλλὰ νῦν δὴ καὶ ἄρχεσθαι αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι καθ' ὅσον οἰοί τ' ἐσμέν. εἰδότες οὖν καὶ ὑμῖν νίεις ὄντας, ἡγησάμεθα μεμεληκέναι περὶ αὐτῶν,
- b εἴτερ τισὶν ἄλλοις, πῶς ἂν θεραπευθέντες γένοιτο ἀριστοί· εἰ δ' ἄρα πολλάκις μὴ προσεσχίκατε τὸν νοῦν τῷ τοιοῦτῳ, ὑπομνήσοντες ὅτι οὐ χρὴ αὐτοῦ ἀμελεῖν, καὶ

1) Εἶχαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι τὴ συνήθεια νὰ δίνουν τὸ ὄνομα τοῦ παπποῦ στὸ ἐγγόνι. Ὁ γιὸς τοῦ Λυσιμάχου «ἔδοξεν ἀμαθῆς εἶναι» (Θεαίτητος, 150e).

Λ Α Χ Η Σ

[*Η ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΜΑΙΕΥΤΙΚΟΣ]

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ, ΜΕΛΗΣΙΑΣ, [ΝΙΚΙΑΣ, ΛΑΧΗΣ, ΠΑΙΔΕΣ
ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΚΑΙ ΜΕΛΗΣΙΟΥ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Ι. ΛΥ. Εἶδατε, καὶ σὺ Νικία, καὶ σὺ Λάχη, τὸν ὀπλισμέ- 178a
νον ἄνδρα στὴν ἐπίδειξή του. Γιὰ ποῖο λόγο ὅμως σᾶς πα-
ρακινήσαμε καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Μελησίας
ἐδῶ νὰ παρευρεθῆτε σὲ τοῦτο τὸ
θέαμα μαζί μας, δὲ σᾶς εἶπαμε τότε.

Προοίμιο

Θὰ σᾶς ποῦμε τώρα· γιατί φρονοῦμε ὅτι με σᾶς πρέπει νὰ
εἶμαστε εἰλικρινεῖς. Ὑπάρχουν, ἀλήθεια, μερικοὶ ἄνθρωποι,
ποὺ περιγελοῦν τὰ τέτοια θεάματα, ποὺ ὅμως, ἀνκανεῖς τοὺς
συμβουλευτῆ, δὲ θάλεγαν ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν στὸ νοῦ τους. Προσ-
παθώντας νὰ εἰκάσουν τὴ γνώμη ἐκείνου ποὺ τοὺς συμβου-
λεύεται, λέγουν ἄλλα, ἀντίθετα μὲ ὅ,τι σκέπτονται. Ἐπειδὴ
ἐμεῖς θεωροῦμε ὅτι σεῖς καὶ ἱκανοὶ εἶστε νὰ κρίνετε καὶ, ἅμα
σχηματίσετε γνώμη, θὰ μᾶς πῆτε ἐλεύθερα ὅ,τι σκέπτεστε, γι'
αὐτὸ σᾶς καλέσαμε νὰ ἐξετάσωμε μαζί τὸ ζήτημα γιὰ τὸ ὁποῖο
θὰ ζητήσωμε τὴ γνώμη σας. Ἐκεῖνο λοιπὸν γιὰ τὸ ὁποῖο
ἀπὸ ὥρα τώρα τόσο μακρὸ προοίμιο σᾶς κάνω, εἶναι τοῦτο. 179a

Τοῦτοι ἐδῶ εἶναι γιοὶ μας, αὐτὸς γιὸς τοῦ Μελησία
ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ πάπου του, Θουκυδίδης, καὶ δικὸς μου
πάλι εἶναι τοῦτος ἐδῶ· ἔχει κι αὐτὸς τὸ ὄνομα τοῦ πάπου
του, τοῦ πατέρα μου· τὸν ὀνομάζομε Ἀριστείδη (¹). Ἐμεῖς
λοιπὸν εἶμασθε ἀποφασισμένοι νὰ τοὺς φροντίσωμε ὅσο γί-
νεται περισσότερο, καὶ νὰ μὴν κάμωμε ὅπως οἱ περισσότεροι,
μόλις φτάσουν στὴν πρώτη ἐφηβικὴ ἡλικία νὰ τοὺς ἐπι-
τρέψωμε νὰ κάνουν ὅ,τι τοὺς ἀρέσει, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὥρα
ἀκριβῶς τούτη νὰ ἀρχίσωμε νὰ τοὺς φροντίζωμε ὅσο μᾶς
ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις μας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ξέρομε ὅτι καὶ
σεῖς ἔχετε γιούς, σκεφτήκαμε ὅτι θὰ ἔχετε μελετήσει, περισ-
σότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, μὲ ποῖο τρόπο, ἂν τοὺς φροντίσετε,
θὰ γίνονταν ἀριστοὶ πολῖτες. Ἄν πάλι δὲν ἔχετε στρέψει
τὴν προσοχή σας στὸ σοβαρὸ τοῦτο ζήτημα, θὰ σᾶς ὑπεθυμί-
σωμε ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀμελήτε, καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσωμε

παρακαλοῦντες ὑμᾶς ἐπὶ τὸ ἐπιμελείαν τινα ποιήσασθαι τῶν νιέων κοινῇ μεθ' ἡμῶν.

II. Ὅθεν δὲ ἡμῖν ταῦτ' ἔδοξεν, ὦ Νικία τε καὶ Ἰάχης, χρὴ ἀκούσαι, κἂν ἢ ὀλίγω μακρότερα. συσσιτοῦμεν γὰρ δὴ ἐγὼ τε καὶ Μελησίας ὄδε, καὶ ἡμῖν τὰ μειράκια c παρασιτεῖ. ὅπερ οὖν ἀρχόμενος εἶπον τοῦ λόγου, παρρησιασόμεθα πρὸς ὑμᾶς. ἡμῶν γὰρ ἑκάτερος περὶ τοῦ ἑαυτοῦ πατρός πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἔχει λέγειν πρὸς τοὺς νεανίσκους, καὶ ὅσα ἐν πολέμῳ εἰργάσαντο καὶ ὅσα ἐν εἰρήνῃ, διοικοῦντες τὰ τε τῶν συμμάχων καὶ τὰ τῆσδε τῆς πόλεως· ἡμέτερα δ' αὐτῶν ἔργα οὐδέτερος ἔχει λέγειν. ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθά τε τούσδε καὶ αἰτιώμεθα τοὺς πατέρας ἡμῶν ὅτι ἡμᾶς μὲν εἶων τροφῶν, ἐπειδὴ μειράκια ἐγενόμεθα, τὰ δὲ τῶν ἄλλων πράγματα ἐπραττον· d καὶ τοῖσδε τοῖς νεανίσκοις αὐτὰ ταῦτα ἐνδεικνόμεθα, λέγοντες ὅτι, εἰ μὲν ἀμελήσουσιν ἑαυτῶν καὶ μὴ πείσονται ἡμῖν, ἀκλεεῖς γενήσονται, εἰ δ' ἐπιμελήσονται, τάχ' ἂν τῶν ὀνομάτων ἀξιοὶ γένοιτο ἃ ἔχουσιν. οὗτοι μὲν οὖν φασὶ πείσεσθαι· ἡμεῖς δὲ δὴ τοῦτο σκοποῦμεν, τί ἂν οὗτοι μαθόντες ἢ ἐπιτηθεύσαντες ὃ τι ἄριστοι γένοιτο. e εἰσηγήσατο οὖν τις ἡμῖν καὶ τοῦτο τὸ μάθημα, ὅτι καλὸν εἶη τῷ νέῳ μαθεῖν ἐν ὄπλοις μάχεσθαι· καὶ ἐπήνευ τοῦτον ὅν νῦν ὑμεῖς θεάσασθε ἐπιδεικνύμενον, κἄτ' ἐκέλευε θεάσασθαι. ἔδοξε δὴ χρῆναι αὐτούς τε ἔλθειν ἐπὶ θέαν τάνδρὸς καὶ ὑμᾶς συμπαραλαβεῖν ἅμα μὲν συνθεατάς, ἅμα δὲ συμβούλους τε καὶ κοινωνούς, ἐὰν βούλησθε, 180a ἢ τῆς τῶν νιέων ἐπιμελείας. ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐβουλόμεθα ὑμῖν ἀνακοινώσασθαι. ἤδη οὖν ὑμέτερον μέρος συμβουλεύειν καὶ περὶ τούτου τοῦ μαθήματος, εἴτε δοκεῖ χρῆναι μανθάνειν εἴτε μὴ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, εἴ τι ἔχετε ἐπαινέσαι μάθημα νέῳ ἀνδρὶ ἢ ἐπιτήδευμα, καὶ περὶ τῆς κοινωνίας λέγειν ὁποῖόν τι ποιήσετε.

III. NI. Ἐγὼ μὲν, ὦ Λυσίμαχε καὶ Μελησία, ἐπαινῶ τε ὑμῶν τὴν διάνοιαν καὶ κοινωνεῖν ἔτοιμος, οἶμαι δὲ καὶ Λάχητα τόνδε.

1) Δὲν ἔφομε τίποτα γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Λάχη. Τὸ γιὸ τοῦ Νικία, Νικήρατο, τὸν ἐθανάτωσαν οἱ τριάκοντα (Ξενοφῶντος Ἑλληνικά II, 3, 39 καὶ Διόδωρος XIV, 5, 5).

2) Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη μεγάλη συμμαχία ἑλληνικῶν πόλεων, ὕστερα ἀπὸ τὰ Μηδικά, μὲ ἀρχηγό της τὴν Ἀθήνα.

3) Βλέπε : Μένων, 94c καὶ 94e.

νὰ ἐνδιαφερθῆτε γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν σας ⁽¹⁾ μαζί μὲ μᾶς.

II. Ἀπὸ τοῦ μᾶς ἦλθαν τοῦτες οἱ σκέψεις ἀξιίζει νὰ ἀκούσετε, καὶ σὺ Νικία, καὶ σὺ Λάχη, κι ἄς εἶναι λίγο πολλά. Νά, ἐγὼ καὶ ὁ Μελησίας ἀπὸ δῶ τρῶμε μαζί καί, στὸ πλάγι μας, μαζί μας καὶ οἱ γιοὶ μας. Ὅπως ἀκριβῶς σᾶς εἶπα καὶ στὴν ἀρχή, θὰ εἴμαστε μαζί σας εἰλικρινεῖς. Καθένας λοιπὸν ἀπὸ μᾶς ἔχει νὰ διηγᾶται στοὺς νεανίσκους γιὰ τὸν δικό του πατέρα πολλές καὶ καλὲς πράξεις, ὅσα ἔργα ἔκαμαν καὶ στὸν πόλεμο καὶ στὴν εἰρήνη, ὅταν διοικοῦσαν τοὺς συμμάχους ⁽²⁾ καὶ τὴν πόλη. Δικὰ μας ὅμως ἔργα κανεῖς ἀπὸ τοὺς δύο μας δὲν ἔχει νὰ λέγη ⁽³⁾. Γι' αὐτὸ δὰ καὶ κάποια ντροπὴ αἰσθανόμαστε ἀπέναντι τῶν παιδιῶν μας καὶ μὲ τοὺς πατέρες μας τὰ βάζομε, γιὰτὶ ἐμᾶς, μόλις γενήκαμε ἔφηβοι, μᾶς ἄφησαν νὰ ζοῦμε ὅπως θέλαμε καὶ ἀσχολοῦνταν μὲ τὶς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων. Αὐτὰ ἀκριβῶς ἀναπτύσσομε σὲ τούτους ἐδῶ τοὺς νεανίσκους καὶ τοὺς λέμε ὅτι, ἂν δὲν φροντίσουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ δὲν μᾶς ἀκούσουν, θὰ γίνουν ἄσημοι, ἐνῶ ἂν φροντίσουν, μπορεῖ νὰ γίνουν ἀντάξιοι τοῦ ὀνόματός των.

Οἱ γιοὶ μας ὑπόσχονται ὅτι θὰ μᾶς ἀκούσουν· ἐμεῖς πάλι ἐξετάζομε τοῦτο δῶ : τί σπουδὴ ἂν ἔκαναν καὶ τί δρόμο ζωῆς ἂν ἀκολουθοῦσαν, θὰ γίνονταν, ὅσο τὸ δυνατόν, ἀριστοὶ ἄνθρωποι. Κάποιοι λοιπὸν μᾶς ἔδωσε τὴν ἰδέα ὅτι καὶ τούτῃ ἢ σπουδῇ, ἢ ὀπλομαχητικῇ, θὰ ἦταν καλὴ γιὰ τὸ νέο νὰ τὴ μάθη. Καὶ μᾶς παίνοῦσεν αὐτόν, ποῦ πρὶν λίγο παρακολουθήσατε τὴν ἐπίδειξή του, καὶ μᾶς παρώτρυνε νὰ τὸν δοῦμε. Ἔτσι εἶναι ποῦ σκεφτήκαμε ὅτι καλὸ εἶναι καὶ μεῖς ναρθοῦμε νὰ τὸν δοῦμε καὶ σᾶς νὰ πάρωμε μαζί μας συνθεατὰς καὶ τὴν ἴδια ὥρα καὶ συμβούλους, καὶ ἂν θέλετε, καὶ συντρόφους στὸ ζήτημα τῆς ἀνατροφῆς τῶν ἀγοριῶν μας.

Αὐτὰ εἶναι ὅσα θέλαμε νὰ σᾶς ἀνακοινώσωμε. Σειρά σας τώρα νὰ μᾶς συμβουλευέτε καὶ γιὰ τὸ μάθημα αὐτό, ἂν νομίζετε ὅτι πρέπει νὰ τὸ σπουδάσουν ἢ ὄχι, καὶ γιὰ τὰ ἄλλα, ἂν δηλαδὴ ἔχετε νὰ συστήσετε καμμιά σπουδὴ ἢ καμμιά ἀσχολία κατάλληλη γιὰ νέο, καὶ γιὰ τὴ συνεργασία νὰ μᾶς πῆτε, τί θὰ κάμετε.

III. ΝΙΚΙΑΣ. Ἐγὼ, Λυσίμαχε καὶ Μελησία, καὶ ἐπιδοκιμάζω τὴν ἰδέα σας καὶ ἐτοιμος εἶμαι νὰ συνεργαστῶ μαζί σας. Φαντάζομαι τὸ ἴδιο καὶ ὁ Λάχης ἀπὸ δῶ.

b ΛΑ. Ἀληθῆ γὰρ οἶει, ὦ Νικία. ὡς ὃ γε ἔλεγεν ὁ Ἀνσίμαχος ἄρτι περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Μελησίου, πάνν μοι δοκεῖ εἰδῆσθαι καὶ εἰς ἐκείνους καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἅπαντας ὅσοι τὰ τῶν πόλεων πράττουσιν, ὅτι αὐτοῖς σχεδόν τι ταῦτα συμβαίνει, ἃ οὗτος λέγει, καὶ περὶ παῖδας καὶ περὶ τᾶλλα ἴδια, ὀλιγώρως τε καὶ ἀμελῶς διατίθεσθαι. ταῦτα μὲν οὖν καλῶς λέγεις, ὦ Ἀνσίμαχε· ὅτι δ' ἡμᾶς μὲν συμβούλους παρακαλεῖς ἐπὶ τὴν τῶν

c νεανίσκων παιδείαν, Σωκράτη δὲ τόνδε οὐ παρακαλεῖς, θαυμάζω, πρῶτον μὲν ὄντα δημότην, ἔπειτα ἐνταῦθα αἰεὶ τὰς διατριβὰς ποιούμενον, ὅπου τί ἐστὶ τῶν τοιούτων ὧν σὺ ζητεῖς περὶ τοὺς νέους ἢ μάθημα ἢ ἐπιτήδευμα καλόν.

ΛΥ. Πῶς λέγεις, ὦ Λάχης; Σωκράτης γὰρ ὅδε τινὸς τῶν τοιούτων ἐπιμέλειαν πεποιήται;

ΛΑ. Πάνν μὲν οὖν, ὦ Ἀνσίμαχε.

ΝΙ. Τοῦτο μὲν σοι κἂν ἐγὼ ἔχοιμι εἰπεῖν οὐ χεῖρον Λάχηςτος· καὶ γὰρ αὐτῷ μοι ἔναγχος ἄνδρα προὔξηνσε

d τῷ νειεῖ διδάσκαλον μουσικῆς, Ἀγαθοκλέους μαθητὴν Λάμωνα, ἀνδρῶν χαριέστατον οὐ μόνον τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τᾶλλα ὅποσα βούλει ἄξιον συνδιατρίβειν τηλικούτοις νεανίσκοις.

IV. ΛΥ. Οὗτοι τι, ὦ Σωκρατές τε καὶ Νικία καὶ Λάχης, οἱ ἡλίκοι ἐγὼ ἔτι γινώσκωμεν τοὺς νεωτέρους, ἅτε κατ' οἰκίαν τὰ πολλὰ διατρίβοντες ὑπὸ τῆς ἡλικίας· ἀλλ' εἴ τι καὶ σὺ, ὦ παῖ Σωφρονίσκου, ἔχεις τῷδε τῷ σαδτοῦ

e δημότη ἀγαθὸν συμβουλευσαι, χρῆ συμβουλεύειν. δίκαιος δ' εἶ· καὶ γὰρ πατρικὸς ἡμῖν φίλος τυγχάνεις ὧν αἰεὶ γὰρ ἐγὼ καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐταίρω τε καὶ φίλω ἦμεν, καὶ πρότερον ἐκεῖνος ἐτελεύτησε, πρὶν τι ἐμοὶ διενεχθῆναι. περιφέρει δέ τις με καὶ μνήμη ἄρτι τῶνδε λεγόντων· τὰ γὰρ μειράκια τάδε πρὸς ἀλλήλους οἴκοι διαλεγόμενοι θαμὰ ἐπιμνηνται Σωκράτους καὶ σφόδρα ἐπαινοῦσιν· οὐ μέντοι πώποτε αὐτοὺς ἀνηρώτησα, εἰ τὸν Σωφρονίσκου λέγοιεν.

1) Γνωστὸ πρόσωπο τοῦ πέμπτου αἰῶνα· στενές, φαίνεται, ἦταν οἱ σχέσεις του με τὸν Περικλῆ (Πλάτωνος Ἀλκιβ. I, 118c, Πλουτάρχου Περικλῆς 4). Τὸν Ἀγαθοκλῆ, ποῦ ἦταν ἴσως δάσκαλος τοῦ Πινδάρου, ὁ Πρωταγόρας τὸν ὀνομάζει «μέγαν σοφιστὴν» (Πλάτωνος Πρωταγόρας 316e). Μαζί με τὸν Ἀγαθοκλῆ καὶ ἄλλους πολλοὺς δασκάλους τῆς μουσικῆς, σοφιστὰς ὀνομάζει ὁ Πρωταγόρας καὶ τὸν Ὀμηρο, τὸν Ἡσίοδο καὶ τὸν Σιμωνίδη. Ὡς τὸν πέμπτου αἰῶνα, ἀλήθεια, ἡ ποίηση καὶ ἡ μουσικὴ ἦταν πραγματικὰ οἱ παιδαγωγοὶ τῶν Ἑλληνοπαίδων.

ΛΑΧΗΣ. Σωστά τὸ φαντάζεσαι, Νικία. Γιατὶ αὐτὸ
 πού πρὶν λίγο ἔλεγε ὁ Λυσίμαχος γιὰ τὸ δικό του πατέρα
 καὶ γιὰ τὸν πατέρα τοῦ Μελησία, νομίζω ὅτι πολὺ καλά
 εἰπώθηκε καὶ γιὰ κείνους καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ ὅλους ὅσοι
 ἀσχολοῦνται μὲ τὰ κοινά. Σὲ ὅλους πραγματικά συμβαίνει
 αὐτὸ πού λέγει ὁ Λυσίμαχος· καὶ τὰ παιδιά τους καὶ τίς
 ἰδιωτικές τους ὑποθέσεις τὰ παραμελοῦν καὶ δὲν τὰ φρον-
 τίζουν. Αὐτὰ λοιπὸν καλά τὰ λές, Λυσίμαχε. Παραξενεύομαι
 ὅμως πού καλεῖς ἐμᾶς συμβούλους γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν νεα-
 νίσκων καὶ δὲν καλεῖς αὐτὸν ἐδῶ τὸν Σωκράτη, πού πρῶτα
 πρῶτα εἶναι συνδημότης σου, ἔπειτα περᾶ πάντα τὸν καιρὸ
 του ἐκεῖ πού κάτι μπορεῖ νὰ βρισκεται ἀπὸ αὐτὰ πού σύ ζητᾶς
 γιὰ τοὺς νέους, ἢ μάθημα ἢ καλὴ ἀσχολία.

ΛΥ. Πῶς λές, Λάχη; Αὐτὸς ἐδῶ ὁ Σωκράτης ἔχει,
 ἀλήθεια, ἀσχοληθῆ μὲ τέτοια πράγματα;

ΛΑ. Βεβαίωτατα, Λυσίμαχε.

ΝΙ. Αὐτὸ θὰ μπορούσα κι ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ βεβαιώσω, ὄχι
 λιγότερο ἀπὸ τὸν Λάχη. Σὲ μένα τὸν ἴδιο τώρα τελευταία
 σύστησε δάσκαλο τῆς μουσικῆς γιὰ τὸ γιό μου, τὸν Δά-
 μωνα (1), τὸν μαθητὴ τοῦ Ἀγαθοκλῆ, τὸν πιὸ χαριτωμένο
 ἄνθρωπο, ὄχι μόνο γιὰ τὴ μουσική, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅσα ἄλλα
 θέλεις ἄξιον νὰ συναναστρέφεται νέους αὐτῆς τῆς ἡλικίας.

IV. ΛΥ. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἡλικίας μου, Σωκράτη καὶ Νικία
 καὶ Λάχη, δὲν γνωρίζομε τοὺς νεώτερους· γιατί τὰ χρόνια μᾶς
 ἀναγκάζουν νὰ περνοῦμε τὸν περισσότερο καιρὸ στὸ σπίτι.
 Μὰ ἂν καὶ σύ, παιδί τοῦ Σωφρονίσκου, ἔχεις κάποια καλὴ
 συμβουλὴ νὰ δώσης στὸ δικό σου συνδημότη, πρέπει νὰ τὸ
 κάμης. Θὰ εἶναι καὶ δίκαιο, ἀφοῦ τυχαίνει νὰ μοῦ εἶσαι
 φίλος ἀπὸ τὸν πατέρα σου. Γιατὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατέρας σου
 ἤμασταν πάντα φίλοι καὶ πάντα μαζί. Ὁ θάνατος τὸν βρῆκε
 ἐκεῖνον πρὶν ἔλθῃ σὲ καμμιά διαφορὰ μαζί μου. Μοῦ ἔρχονται
 ὅμως τώρα στὸ νοῦ καὶ κάποια πρόσφατα λόγια τῶν παιδιῶν
 μας· τοῦτοι ἐδῶ, ἀλήθεια, οἱ νεανίσκοι, ὅταν κουβεντιάξουν
 στὸ σπίτι μόνοι τους, συχνὰ μιλοῦν γιὰ ἓνα Σωκράτη καὶ
 πολὺ τὸν ἐπαινοῦν. Ἄλλὰ ποτὲ ὡς τώρα δὲν τοὺς ρώτησα,
 ἂν ἐννοοῦν τὸ γιό τοῦ Σωφρονίσκου. Μὰ πέστε μου, παιδιά,

181a

1 Ὁ ὄρος σοφιστῆς ἐδῶ μὲ τὴν καλὴ σημασία, « ὁ σοφίζων», αὐτὸς πού
 κάνει τὸν νέο σοφὸ, τὸν διδάσκει.

181a ἄλλ', ὦ παῖδες, λέγετέ μοι, ὅδ' ἐστὶ Σωκράτης, περὶ οὗ ἐκάστοτε μέμνησθε;

ΠΑΙ. Πάνν μὲν οὖν, ὦ πάτερ, οὗτος.

ΑΥ. Εὖ γε νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Σώκρατες, ὅτι ὀρθοῖς τὸν πατέρα, ἀριστον ἀνδρῶν ὄντα, καὶ ἄλλως καὶ δὴ καὶ δι οἰκεία τὰ τε σὰ ἡμῖν ὑπάρξει καὶ σοὶ τὰ ἡμέτερα.

ΑΔ. Καὶ μὴν, ὦ Λυσίμαχε, μὴ ἀφίεσό γε τὰνδρός· ὡς ἐγὼ καὶ ἄλλοθί γε αὐτὸν ἐθεασάμην σὺ μόνον τὸν πατέρα ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα ὀρθοῦντα· ἐν γὰρ τῇ ἀπὸ Δηλίου φηγῆ μετ' ἐμοῦ συνανεχώρει, καὶ γὰρ σοὶ λέγω ὅτι εἰ οἱ ἄλλοι ἤθελον τοιοῦτοι εἶναι, ὀρθῆ ἂν ἡ πόλις ἦν καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τότε τοιοῦτον πῶμα.

ΑΥ. ὦ Σώκρατες, οὗτος μέντοι ὁ ἔπαινός ἐστι καλός, ὃν σὺ νῦν ἐπαινεῖ ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων πιστεῦσθαι καὶ εἰς ταῦτα εἰς ἃ οὗτοι ἐπαινοῦσιν. εὖ οὖν ἴσθι ὅτι ἐγὼ ταῦτα ἀκούων χαίρω ὅτι εὐδοκίμεις, καὶ σὺ δὲ ἡγοῦ με ἐν τοῖς γ' εὐνοῦστατόν σοι εἶναι. χρῆν μὲν οὖν καὶ πρότερόν c σε φοιτᾶν αὐτὸν παρ' ἡμᾶς καὶ οἰκείους ἡγεῖσθαι, ὥσπερ τὸ δίκαιον· νῦν δ' οὖν ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας, ἐπειδὴ ἀνεγνωρίσαμεν ἀλλήλους, μὴ ἄλλως ποίει, ἀλλὰ σύνησθι τε καὶ γνώριζε καὶ ἡμᾶς καὶ τούσδε τοὺς νεωτέρους, ὅπως ἂν διασφύζητε καὶ ὑμεῖς τὴν ἡμετέραν φιλίαν. ταῦτα μὲν οὖν καὶ σὺ ποιήσεις καὶ ἡμεῖς σε καὶ αὐθις ὑπομνήσομεν περὶ δὲ ὧν ἠρξάμεθα τί φατε; τί δοκεῖ; τὸ μάθημα τοῖς μειρακίοις ἐπιτήδειον εἶναι ἢ οὐ, τὸ μαθεῖν ἐν δπλοῖς μάχεσθαι;

d V. ΣΩ. Ἄλλα καὶ τούτων πέρι, ὦ Λυσίμαχε, ἔγωγε πειράσομαι συμβουλεύειν ἂν τι δύνωμαι, καὶ αὐτὰ προκαλεῖ πάντα ποιεῖν. δικαιοῦτατον μέντοι μοι δοκεῖ εἶναι ἐμὲ νεώτερον ὄντα τῶνδε καὶ ἀπειρότερον τούτων ἀκούειν πρότερον τί λέγουσιν καὶ μανθάνειν παρ' αὐτῶν· ἐὰν δ' ἔχω τί ἄλλο παρὰ τὰ ὑπὸ τούτων λεγόμενα, τότε ἤδη διδάσκω καὶ πείθειν καὶ σὲ καὶ τούτους. ἄλλ', ὦ Νικία, τί οὐ λέγει πότερος ὑμῶν;

e ΝΙ. Ἄλλ' οὐδὲν κωλύει, ὦ Σώκρατες. δοκεῖ γὰρ ἐμοὶ ε τοῦτο τὸ μάθημα τοῖς νέοις ὠφέλιμον εἶναι ἐπίστασθαι

1) Τὸ Δῆλιο τῆς Βοιωτίας, ὅπου στὰ 424 π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι νικῆθησαν ἀπὸ τοῦς Θηβαίους. Βλέπε γιὰ τὴ μάχη: Οἰουκιδ. IV, 89 κ. ε.

αὐτὸς ἐδῶ εἶναι ὁ Σωκράτης, ποὺ τὸν θυμᾶστε σὲ κάθε κουβέντα σας;

ΠΑΙΔΕΣ. Ναί, ναί, πατέρα, αὐτός.

ΛΥ. Εὖγε, μὰ τὴν Ἥρα, Σωκράτη, γιατί κρατᾶς ψηλά τὸν πατέρα σου, ποὺ ἦταν ὁ καλύτερος ἄνθρωπος καὶ γι' αὐτὰ χαίρω, ἀλλὰ καὶ γιατί τὰ δικά σου θὰ εἶναι καὶ δικά μας καὶ δικό σου πάλι ὅ,τι ἐμεῖς ἔχομε.

ΛΑ. Πρόσεχε, Λυσίμαχε, μὴν τὸν ἀφήνεις. Γιατί ἐγὼ καὶ κάποι ἄλλοῦ τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου νὰ κρατᾶ ψηλά ὄχι μόνο τὸν πατέρα του, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα. Στὴν ὑποχώρησή μας ἀπὸ τὸ Δῆλιο (1) βάδιζε μαζί μου, κοντὰ μου. Καὶ σοῦ λέγω ὅτι, ἂν καὶ οἱ ἄλλοι ἤθελαν νὰ εἶναι ὅπως αὐτός, ἡ πατρίδα θὰ στεκόταν μὲ τὸ μέτωπο ψηλά καὶ δὲ θὰ πάθαινε τότε τέτοιο πένσιμο.

ΛΥ. Ὡραῖος ἀλήθεια ἔπαινος, Σωκράτη, εἶναι αὐτὸς ποὺ σοῦ κάνουν ἄνδρες ἄξιοι νὰ τοὺς πιστεῦν κανεὶς καὶ μάλιστα γι αὐτὰ τὰ ἔργα γιὰ τὰ ὅποια σὲ ἐπαινοῦν. Νὰ ξέρης λοιπὸν καλὰ ὅτι ἐγὼ ἀκούοντας αὐτὰ χαίρω, γιατί βλέπω νὰ σοῦ ἔχουν τέτοια ἐκτίμηση, καὶ σὺ νὰ μὲ λογαριάζης μέσα σὲ κείνους ποὺ περισσότερο θέλουν τὸ καλὸ σου. Ἐπρεπε, φυσικά, καὶ πρὶν νὰ συγνάζης στὸ σπῆτι μας καὶ νὰ μᾶς θεωρῆς δικούς σου, ὅπως ἦταν σωστό. Ἄπ' ἐδῶ κι ἔμπρὸς ὅμως, μὴ καὶ ξαναγνωριστήκαμε, μὴ κάμης ἀλλιῶς· ἀλλὰ νὰ μᾶς συναναστρέφεις καὶ νὰ εἶσαι δικός μας καὶ αὐτῶν ἐδῶ τῶν νεώτερων, γιὰ νὰ διατηρῆτε καὶ σεῖς τὴ δική μας φιλία. Αὐτὰ βέβαια καὶ σὺ θὰ τὰ κάμης καὶ μεῖς· θὰ σοῦ τὰ ξαναθυμήσωμε συχνά. Τί λέτε ὅμως γιὰ τὸ ζήτημα μὲ τὸ ὁποῖο ἀρχίσαμε; ποιά ἡ γνώμη σας; Ἡ ὀπλομαχητικὴ εἶναι ἢ δὲν εἶναι ὠφέλιμο μάθημα γιὰ τοὺς νεανίες;

Β. ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Καὶ γι' αὐτὰ, Λυσίμαχε, θὰ προσπαθῆσω νὰ δώσω τὴ γνώμη μου, ὅσο μοῦ εἶναι δυνατόν, καὶ ὅλα ὅσα μὲ καλεῖς θὰ κάμω. Μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι πολὺ σωστὸ ἐγὼ, ποὺ εἶμαι νεώτερος ἀπὸ τούτους ἐδῶ καὶ ἔχω λιγώτερη πείρα, νὰ ἀκούσω πρῶτα τί λέγουν αὐτοὶ καὶ νὰ διδαχτῶ ἀπ' αὐτούς. Καὶ ἂν ἔχω τίποτε διαφορετικὸ ἀπὸ τίς δικές τους γνώμες, τότε πιά νὰ τὸ παρουσιάσω καὶ νὰ προσπαθῶ νὰ πείσω καὶ σένα καὶ αὐτούς. Ἄλλὰ, Νικία, γιατί δὲν μιλᾶ πρῶτα ἓνας ἀπὸ σᾶς;

ΝΙ. Τίποτε δὲν ἐμποδίζει, Σωκράτη. Κατὰ τὴ γνώμη

- πολλαχῆ. και γάρ τὸ μὴ ἄλλοθι διατρίβειν, ἐν οἷς δὴ φιλοῦσιν οἱ νέοι τὰς διατριβὰς ποιεῖσθαι, ὅταν σχολῆν ἄγωσιν, ἀλλ' ἐν τούτῳ, εὖ ἔχει, ὅθεν και τὸ σῶμα βέλτιον ἴσχειν ἀνάγκη—οὐδενὸς γάρ τῶν γυμνασίων φαυλότερον
- 182a οὐδ' ἐλάττω πόνον ἔχει—και ἅμα προσήκει μάλιστ' ἐλευθέρῳ τούτῳ τε τὸ γυμνάσιον και ἡ ἱππικὴ· οὐ γάρ ἀγῶνος ἀθληταὶ ἐσμεν και ἐν οἷς ἡμῶν ὁ ἀγὼν πρόκειται, μόνοι οὗτοι γυμνάζονται οἱ ἐν τούτοις τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ὄργανοις γυμνάζόμενοι. ἔπειτα ὀνήσει μὲν τι τοῦτο τὸ μάθημα και ἐν τῇ μάχῃ αὐτῇ, ὅταν ἐν τάξει δέη μάχεσθαι μετὰ πολλῶν ἄλλων· μέγιστον μέντοι αὐτοῦ ὄφελος, ὅταν λυθῶσιν αἱ τάξεις και ἤδη τινὰ δέη μόνον πρὸς μόνον ἢ διώκοντα ἀμνομένῳ τινὶ ἐπιθέσθαι ἢ και ἐν φυγῇ ἐπιτιθεμένον ἄλλον
- b ἀμόνασθαι αὐτόν· οὐ τᾶν ὑπὸ γε ἐνὸς εἰς ὁ τοῦτ' ἐπιστάμενος οὐδὲν ἂν πάθοι, ἴσως δ' οὐδὲ ὑπὸ πλειόνων, ἀλλὰ πανταχῆ ἂν ταύτῃ πλεονεκτοῖ. ἔτι δὲ και εἰς ἄλλον καλοῦ μαθήματος ἐπιθυμίαν παρακαλεῖ τὸ τοιοῦτον· πᾶς γὰρ ἂν μαθὼν ἐν ὅπλοις μάχεσθαι ἐπιθυμήσειε και τοῦ ἐξῆς μαθήματος τοῦ περὶ τὰς τάξεις, και ταῦτα λαβὼν και φιλοτιμηθεὶς ἐν αὐτοῖς ἐπὶ πᾶν ἂν τὸ περὶ τὰς στρατηγίας ὀρμήσει· και ἤδη δῆλον ὅτι τὰ τούτων ἐχόμενα και μαθήματα πάντα και ἐπιτηδεύματα και καλά και πολλοῦ
- c ἀξία ἀνδρὶ μαθεῖν τε και ἐπιτηδεῦσαι, ὧν καθηγγήσασθαι ἂν τοῦτο τὸ μάθημα. προσθήσομεν δ' αὐτῷ οὐ σμικρὰν προσθήκην, ὅτι πάντα ἄνδρα ἐν πολέμῳ και θαρραλεώτερον και ἀνδρεώτερον ἂν ποιήσειεν αὐτόν αὐτοῦ οὐκ ὀλίγῳ αὐτῇ ἢ ἐπιστήμῃ. μὴ ἀτιμάσωμεν δὲ εἰπεῖν, εἰ και τῷ σμικρότερον δοκεῖ εἶναι, ὅτι και εὐσχημονέστερον ἐνταῦθα οὐ χρῆ
- d τὸν ἄνδρα εὐσχημονέστερον φαίνεσθαι, οὐ ἅμα και δεινότερος τοῖς ἐχθροῖς φανεῖται διὰ τὴν εὐσχημοσύνην. ἐμοὶ μὲν οὖν, ὦ Λυσίμαχε, ὡσπερ λέγω, δοκεῖ τε χρῆναι διδάσκειν τοὺς νεανίσκους ταῦτα και δι' ἃ δοκεῖ εἶρηκα· Λάχῃ-

1) Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο οἰκοδομεῖ και ἀναπτύσσει τὸ θέμα του δείχνει τὸν Νικία καλλιεργημένο, ἀκόμη περισσότερο, φιλοσοφημένο πνεῦμα. Μπορεῖ νὰ ἀγκαλιάζῃ ἕνα σύνολο, ἀλλὰ και νὰ ξεχωρίζῃ τὰ τμήματα πού τὸ ἀποτελοῦν.

μου τοῦτο τὸ μάθημα ὠφελεῖ σὲ πολλὰ τοὺς νέους νὰ τὸ
 ξέρουν. Νὰ μὴν περνοῦν τὸν καιρὸ
Λόγος τοῦ Νικία γιὰ τοὺς οἱ νέοι, ὅταν εἶναι ἐλεύθεροι, μὲ e
τὴν ὀπλομαχητικὴ τὶς ἀσχολίες πού ξέρομε πῶς τοὺς
 ἀρέσουν, ἀλλὰ μὲ τούτην, εἶναι πο-
 λὺ καλὸ. Ἡ ἀσχολία αὐτὴ θὰ τοὺς δώσῃ, φυσικὰ, πιὸ δυ-
 νατὸ σῶμα, γιὰτὶ ἀπὸ καμμιὰ ἄλλη ἄσκηση δὲν εἶναι κα-
 τώτερη, οὔτε λιγώτερο κόπο θέλει—ἔπειτα ἀρμύζει πάρα 182a
 πολὺ στὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο καὶ τούτῃ ἡ ἄσκηση καὶ ἡ ἱπ-
 πικὴ. Γιὰτὶ γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ ὁποίου εἴμαστε ἀθλητὲς
 καὶ γιὰ κεῖνα τὰ πράγματα στὰ ὁποῖα μᾶς προβάλλεται ὁ
 ἀγῶνας, τοῦτοι μόνον γυμνάζονται, ὅσοι ἀσκοῦνται στὰ
 ὄργανα τοῦ πολέμου.

Ἐπειτα ἡ σπουδὴ αὐτὴ θὰ ὠφελήσῃ καὶ στὴν ἴδια τὴ
 μάχῃ, ὅταν χρειαστῇ νὰ μάχεται κανεὶς μέσα στὴν παράταξιν
 μαζί μὲ ἄλλους πολλούς. Ἡ πιὸ μεγάλη τους ὄμως ὠφέλεια
 εἶναι, ὅταν διαλυθοῦν οἱ γραμμὲς καὶ εἶναι πιά ἀνάγκη ἕνας b
 μὲ ἕναν ἢ καταδιώκοντας νὰ ριχτῆς σὲ κάποιον πού ἀμύ-
 νεται, ἢ, στὴν ὑποχώρησιν, νὰ ἀποκρούσῃς ὁ ἴδιος τὸν ἄλλο
 πού ἐπιτίθεται. Ἐνας μὲ ἕναν, τίποτε δὲ θὰ πάθαινε ἐκεῖνος
 πού ξέρει τὴν ὀπλομαχητικὴν, ἴσως οὔτε καὶ ἀπὸ περισσό-
 τερους· μὲ τὴν τέχνην τοῦ αὐτῆ θάταν παντοῦ ὁ κερδισμένος.
 Ἄλλὰ ἡ σπουδὴ τούτῃ προκαλεῖ ἀκόμη τὴν ἐπιθυμία καὶ
 γιὰ ἄλλο καλὸ μάθημα. Ὅποιος μάθη τὴν ὀπλομαχητικὴν
 θὰ ἐπιθυμοῦσε τὴ σπουδὴν πού ἔρχεται κατόπιν, τὴ σπουδὴν c
 τῆς τακτικῆς. Καὶ ἅμα πάρῃ καὶ αὐτὰ καὶ δοκιμᾶσθαι εὐχα-
 ρίστησθαι σ' αὐτά, θὰ κινήσῃ γιὰ τὴ σπουδὴν ὅλης τῆς στρατη-
 γικῆς τέχνης. Καὶ εἶναι πιά φανερόν ὅτι ὅλα τὰ ἀκόλουθα,
 καὶ μαθήματα καὶ ἀπασχολήσεις, στὰ ὁποῖα θὰ ἄνοιγε τὸ
 δρόμον ἢ πρῶτῃ τούτῃ σπουδῇ, εἶναι ὅμορφα καὶ μεγάλῃς
 ἀξίας καὶ νὰ τὰ σπουδάσῃ ἕνας ἄνδρας καὶ νὰ ἀσχολῆται
 μ' αὐτά (1).

Θὰ κάμωμε ἀκόμη μιὰ ὄχι μικρὴ προσθήκην, ὅτι τούτῃ
 ἡ μάθησιν θὰ ἔκανε στὸν πόλεμον κάθε ἄνδρα νὰ ξεπεράσῃ
 ὄχι λίγο τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἴδιου σὲ θάρρος καὶ σὲ ἀνδρεία.
 Ἄς μὴ θεωρήσωμε ἀκόμη ἀνάξιον νὰ ποῦμε, καὶ ἄς τὸ νομί-
 ζουν ἄλλοι μικρόν, ὅτι θὰ ἔδινε στὸν ἄνδρα καλύτερην κορμο-
 στασιὰ ἐκεῖ ἀκριβῶς πού πρέπει νὰ τὴν ἔχῃ καὶ ἐκεῖ πού d
 μὲ αὐτὴν θὰ φανῆ καὶ πιὸ τρομερὸς στοὺς ἐχθρούς.

Ἐγὼ λοιπόν, Λυσίμαχε, ὅπως ἀκριβῶς εἶπα, ἔχω τὴ
 γνώμην ὅτι πρέπει νὰ διδάσκωμε τοὺς νέους αὐτὰ τὰ πράγ-

τος δ', εἴ τι παρὰ ταῦτα λέγει, κἂν αὐτὸς ἠδέως ἀκούσαιομι.

VI. ΛΑ. Ἄλλ' ἔστι μὲν, ὃ Νικία, χαλεπὸν λέγειν περὶ ὄτουσιν μαθήματος, ὡς οὐ χρὴ μανθάνειν πάντα γὰρ ἐπίστασθαι ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι. καὶ δὴ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν
 e τοῦτο, εἰ μὲν ἔστι μάθημα, ὅπερ φασὶν οἱ διδάσκοντες, καὶ οἷον Νικίας λέγει, χρὴ αὐτὸ μανθάνειν· εἰ δ' ἔστων μὲν μὴ μάθημα, ἀλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ ὑπισχνούμενοι, ἢ μάθημα μὲν τυγχάνει ὄν, μὴ μέντοι πᾶν σπουδαῖον, τί καὶ δέοι ἂν αὐτὸ μανθάνειν; λέγω δὲ ταῦτα περὶ αὐτοῦ εἰς τάδε ἀποβλέψας, ὅτι οἶμαι ἐγὼ τοῦτο, εἴ τι ἦν, οὐκ ἂν λεληθέναι Λακεδαιμονίους, οἷς οὐδὲν ἄλλο μέλει ἐν τῷ βίῳ ἢ τοῦτο ζητεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν, ὃ τι ἂν μαθόντες καὶ ἐπιτηδεύσαν-
 183a τες πλεονεκτοῖεν τῶν ἄλλων περὶ τὸν πόλεμον. εἰ δ' ἐκείνους ἐλελήθει, ἀλλ' οὐ τούτους γε τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ λέληθεν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκείνοι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων σπουδάζουσιν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις καὶ ὅτι παρ' ἐκείνοις ἂν τις τιμηθεῖς εἰς ταῦτα καὶ παρὰ τῶν ἄλλων πλεῖστ' ἂν ἐργάζοιτο χρήματα, ὥσπερ γε καὶ τραγωδίας ποιητῆς παρ' ἡμῖν τιμηθεῖς. τοιγάρτοι ὃς ἂν οἴηται τραγωδίαν καλῶς
 b ποιεῖν, οὐκ ἔξωθεν κύκλω περὶ τὴν Ἀττικὴν κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις ἐπιδεικνύμενος περιέρχεται, ἀλλ' εὐθὺς δεῦρο φέρεται καὶ τοῖσδ' ἐπιδείκνυτ' εἰκότως· τοὺς δὲ ἐν ὀπλοῖς μαχομένους ἐγὼ τούτους ὁρῶ τὴν μὲν Λακεδαίμονα ἡγουμένους εἶναι ἄβατον ἱερὸν καὶ οὐδὲ ἄκρω ποδὶ ἐπιβαίνοντας, κύκλω δὲ περιμόντας αὐτὴν καὶ πᾶσι μᾶλλον ἐπιδεικνυμένους, καὶ μάλιστα τούτοις οἷ κἂν αὐτοὶ ὁμολογήσειαν πολλοὺς σφῶν προτέρους εἶναι πρὸς τὰ τοῦ πολέμου.

c VII. Ἐπειτα, ὃ Λυσίμαχε, οὐ πᾶν ὀλίγοις ἐγὼ τούτων παραγέγονα ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ, καὶ ὁρῶ οἷοί εἰσιν. ἔξεστι δὲ καὶ αὐτόθεν ἡμῖν σκέψασθαι. ὥσπερ γὰρ ἐπίτηδες οὐδεὶς πρόποτ' εὐδόκιμος γέγονεν ἐν τῷ πολέμῳ ἀνήρ τῶν τὰ ὀπλιτικὰ ἐπιτηδευσάντων. καίτοι εἷς γε τᾶλλα πάντα ἐκ

ματα· εἶπα καὶ γιὰ ποιούς λόγους. Θὰ ἄκουα τώρα μὲ εὐχαρίστηση τὸν Λάχη, ἂν προτείνῃ τίποτε διαφορετικόν.

VI. ΛΑ. Εἶναι βέβαια, Νικία, δύσκολο νὰ πῆ κανεὶς γιὰ ὁποιοδήποτε μάθημα ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸ σπουδάζουν.

Γιατὶ ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη κανεὶς ὅλα. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ ὀπλομαχητικόν, ἂν εἶναι μάθημα, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ δά-

σκαλοὶ του, καὶ τέτοιο ὅπως τὸ λέγει ὁ Νικίας, πρέπει νὰ τὸ σπουδάζῃ κανεὶς. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι μάθημα, ἀλλὰ μᾶς ἐξαπατοῦν αὐτοὶ ποῦ ὑπόσχονται, ἢ ἂν τυχαίην νὰ εἶναι μάθημα, ἀλλὰ ὄχι καὶ σπουδαῖο, τί ἀνάγκη τότε νὰ τὸ σπουδάζῃ κανεὶς;

Ὅμιλῶ ἔτσι γιὰ τὴν ὀπλομαχητικὴν ἔχοντας τοῦτα δῶ στὸ νοῦ μου ὅτι, ἂν αὐτὸ τὸ μάθημα εἶχε κάποια ἀξία, δὲ θὰ ξέφευγε, φαντάζομαι, τὴν προσοχὴ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ ὅποιοι γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν φροντίζουν στὴ ζωὴ τους ὅσο νὰ ζητοῦν καὶ νὰ καταγίνονται μὲ μαθήσεις καὶ ἀσκήσεις ποῦ θὰ τοὺς ἔκαναν ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὰ πολεμικά. Ἄν ὅμως ξέφυγε τοὺς Λακεδαιμονίους, δὲν ξέφυγεν ἀπὸ τοὺς δασκάλους τῆς ὀπλομαχητικῆς τοῦτο δῶ, ὅτι περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας οἱ Λακεδαιμόνιοι καταγίνονται μὲ τέτοια πράγματα, καὶ ὅτι, ἂν κανεὶς ἐπιτύχῃ κοντὰ σὲ κείνους σ' αὐτά, θὰ μπορούσε πολλὰ νὰ κερδίσῃ στὰ ἄλλα μέρη, ὅπως ἀκριβῶς ἓνας ποιητὴς τραγωδίας, ἂν εἶχεν ἐπιτυχία ἐδῶ. Γιατὶ βέβαια ὅποιος φαντάζεται πὼς κάνει καλὴ τραγωδία, δὲν τριγυρίζει ἀπὸ μακριὰ τὴν Ἀττικὴν κἀνοντας ἐπίδειξιν στὶς ἄλλες πόλεις, ἀλλὰ ἔρχεται κατ' εὐθείαν ἐδῶ καί, ὅπως εἶναι εὐλόγο, κάνει στοὺς ἐδῶ τὴν ἐπίδειξίν του. Τούτους ὅμως τοὺς ὀπλομάχους ἐγὼ τοὺς βλέπω νὰ θεωροῦν τὴν Λακεδαίμονα ἄβατο ἱερὸ καὶ νὰ μὴ τὴν πατοῦν οὐδὲ μὲ τὴν ἄκρην τοῦ ποδιοῦ τους. Τριγυρίζοντας γύρω ἀπ' αὐτὴν ἐπίδεικνύουν τὴν τέχνην τους σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ μάλιστα σὲ κείνους ποῦ καὶ οἱ ἴδιοι θὰ ὁμολογοῦσαν πὼς πολλοὶ εἶναι ἀνώτεροί τους στὰ πολεμικά.

VII. Ἐπειτα, Λυσίμαχε, ἐγὼ βρέθηκα μπροστὰ σὲ πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς στὴν πράξιν καὶ βλέπω τί λογὴς εἶναι. Μποροῦμε νὰ κρίνωμε καὶ ἀπὸ τοῦτο δῶ : σὰν ἐξέπιτηδες, θαρρεῖς, κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ποῦ ἀσχολοῦνται συστηματικὰ μὲ τὴν ὀπλομαχητικὴν, δὲν δοξάστηκε ποτὲ ὡς τώρα στὸν πόλεμο.

- τούτων οἱ ὄνομαστοὶ γίνονται, ἐκ τῶν ἐπιτηδευσάντων ἑκαστα· οὗτοι δ', ὡς ἔοικε, παρὰ τοὺς ἄλλους οὕτω σφόδρα εἰς τοῦτο δεδυστυχήκασιν. ἐπεὶ καὶ τοῦτον τὸν Στησίλεων, d ὃν ὑμεῖς μετ' ἐμοῦ ἐν τοσοῦτῳ ὄχλῳ ἐθεάσασθε ἐπιδεικνόμενον καὶ τὰ μεγάλα περὶ αὐτοῦ λέγοντα ἃ ἔλεγεν, ἐτέρωθι ἐγὼ κάλλιον ἐθεασάμην [ἐν τῇ ἀληθείᾳ] ὡς ἀληθῶς ἐπιδεικνόμενον οὐχ ἐκόντα. προσβαλοῦσης γὰρ τῆς νεῶς ἐφ' ἣ ἐπεβάτευσεν πρὸς ὀγκάδα τινα, ἐμάχετο ἔχων δορυδρέπανον, διαφέρον δὴ ὄπλον ἅτε καὶ αὐτὸς τῶν ἄλλων διαφέρων. τὰ μὲν οὖν ἄλλα οὐκ ἄξια λέγειν περὶ τάνδρου, τὸ δὲ σοφίσμα τὸ τοῦ δρεπάνου τοῦ πρὸς τῇ λόγγῃ οἶον e ἀπέβη. μαχομένου γὰρ αὐτοῦ ἐνέσχετό ποιν ἐν τοῖς νεῶς σκεύεσιν καὶ ἀντελάβετο· εἶλκεν οὖν ὁ Στησίλεως βουλόμενος ἀπολύσαι, καὶ οὐχ οἴός τ' ἦν· ἡ δὲ ναῦς τὴν ναῦν παρηγεῖ. τέως μὲν οὖν παρέθει ἐν τῇ νηὶ ἀντεχόμενος τοῦ δόρατος· ἐπεὶ δὲ δὴ παρημείβετο ἡ ναῦς τὴν ναῦν καὶ ἐπέσπα αὐτὸν τοῦ δόρατος ἐχόμενον, ἠφίει τὸ δόρυ διὰ τῆς χειρὸς, ἕως ἄκρον 184a τοῦ στύρακος ἀντελάβετο. ἦν δὲ γέλως καὶ κρότος ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ὀγκάδος ἐπὶ τε τῷ σχήματι αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴ βάλωντος τινὸς λίθῳ παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὸ κατάστρομα ἀφίεται τοῦ δόρατος, τότε ἤδη καὶ οἱ ἐκ τῆς τριήρους οὐκέτι οἰοί τ' ἦσαν τὸν γέλωτα κατέχειν, ὀρῶντες αἰωρούμενον ἐκ τῆς ὀγκάδος τὸ δορυδρέπανον ἐκεῖνο. ἴσως μὲν οὖν εἴη ἂν τι ταῦτα, ὥσπερ Νικίας λέγει· οἷς δ' οὖν ἐγὼ ἐντετύχηκα, τοιαῦτ' ἅττα ἐστίν.
- b VIII. Ὁ οὖν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἶπον, ὅτι εἴτε οὕτω σμικρὰς ὠφελείας ἔχει μᾶθημα ὄν, εἴτε μὴ ὄν φασὶ καὶ προσποιοῦνται αὐτὸ εἶναι μᾶθημα, οὐκ ἄξιον ἐπιχειρεῖν μανθάνειν. καὶ γὰρ οὖν μοι δοκεῖ, εἰ μὲν δειλὸς τις ὢν οἴοιτο αὐτὸ ἐπίστασθαι, θρασύτερος ἂν δι' αὐτὸ γενόμενος ἐπιφανεστερος γένοιτο οἷος ἦν· εἰ δὲ ἀνδρείος, φυλαττόμενος ἂν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, εἰ καὶ σμικρὸν ἐξαμάρτοι, μεγάλας ἂν c διαβολὰς ἴσχειν· ἐπίφθονος γὰρ ἢ προσποίησις τῆς τοιαύ-

1) Ἐπιβάται ἦσαν οἱ ὀπλισμένοι ἄνδρες μέσα στὰ πολεμικὰ πλοῖα, οἱ προορισμένοι γιὰ ἄμυνα ἢ ἐπίθεση.

2) Ὀγκάς, πλοῖο γιὰ μεταφορὰ ἐφοδίων καὶ ἐμπορευμάτων.

Στις άλλες όμως τέχνες οί όνομαστοί γίνονται από εκείνους που άσκούν συστηματικά τήν κάθε μία. Μά τούτοι, όπως φαίνεται, έχουν, αντίθετα, φοβερή κακοτυχία στο σημείο αυτό. Νά, κι αυτόν τόν Στησίλαο, που τόν παρακολούθησαμε μαζί νά κάνη τήν επίδειξή του μπροστά σέ τόσο πλῆθος και νά λέγη για τόν έαυτό του όσα μεγάλα λόγια έλεγε, από κάποια άλλη πλευρά καλύτερα έγώ τόν είδα νά κάνη τήν πραγματική του επίδειξη παρά τή θέλησή του.

Όταν τό πλοίο στο όποιο ήταν έπιβάτης (1) όρμησε σέ μια δλκάδα (2), πολεμούσε με ένα δορυδρέπανο, ξεχωριστό δά όπλο, άφου κι αυτός ό ίδιος ξεχώριζεν από τούς άλλους. Όσο για τά άλλα δέν άξίζει νά γίνεται λόγος γι' αυτόν, τί τέλος όμως είχε η περίφημη έπινόσή του νά προσαρμόση στη λόγχη δρεπάνι ! Τήν ώρα τής μάχης τό δρεπάνι μπερδεύτηκε κάπου στα έξαρτήματα τής ολκάδας και πιάστηκε γερά· θέλοντας ό Στησίλαος νά τó ξεμπερδέψη τραβούσε με δύναμη, αλλά δέν τά κατάφερνε, και τó ξένο πλοίο προχωρούσε δίπλα στο δικό του. Κάμποση ώρα έτρεχε και κείνος μέσα στο πλοίο του κρατώντας γερά τó δόρυ του· μά όταν πιά τó έχθρικό πλοίο ξεπερνούσε τó δικό του και τραβούσε κι αυτόν που κρατούσε τó δόρυ, τότε ό Στησίλαος άφησε τó δόρυ νά γλιστρήση μέσα στο χέρι του και πιάστηκε από τήν άκρη τής λαβής. Γέλια ακούστηκαν και χειροκροτήματα από τήν ολκάδα για τήν κωμική του στάση. Κι όταν κάποιος τού έρριξε πέτρα στα πόδια του στο κατάστρωμα και παράτησε τó δόρυ του, τότε πιά και οί άνδρες από τήν τριήρη, τó δικό του πλοίο, δέ μπορούσαν νά κρατήσουν τά γέλια, βλέποντας νά κρέμεται από τήν ολκάδα τó περίφημο δορυδρέπανο. Ίσως και νά είναι κάτι αυτά, όπως λέγει ό Νικίας· μά εκείνα που έτυχαν σέ μένα κάτι τέτοια είναι.

VIII. Ό,τι λοιπόν είπα και στην άρχή ξαναλέγω· είτε, αν είναι μάθημα, έχει πολύ μικρή όφέλεια, είτε, ενώ δέν είναι, ισχυρίζονται οί δάσκαλοι του και προσποιούνται ότι είναι· δέν άξίζει λοιπόν νά καταπιάνεται κανείς με τή σπουδή του. Γιατί έγώ τουλάχιστο νομίζω πώς, αν ένας δειλός φαντάζεται ότι έχει τούτη τή μάθηση, παίρνοντας περισσότερο θράσος, θά έδειχνε πολύ καλύτερα ποιός πραγματικά είναι. Τόν άνδρειό πάλι, έπειδή οί άνθρωποι θά έχουν άπάνω του τó μάτι τους, και τó παραμικρό λάθος νά κάμη, πολύ θά τόν κακολογήσουν. Γεννά τó φθόνο όποιος προσποιείται πώς ξέρει τέτοια πράγματα, κι αν δέν ξεπερνά τούς άλλους έξαιρετι-

της ἐπιστήμης, ὥστ' εἰ μὴ τι θαυμαστόν ὅσον διαφέρει τῇ ἀρετῇ τῶν ἄλλων, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἂν τις φύγοι τὸ καταγέλαστος γενέσθαι φάσκων ἔχειν ταύτην τὴν ἐπιστήμην. τοιαύτη τις ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Λυσίμαχε, ἢ περὶ τοῦτο τὸ μάθημα εἶναι σπουδὴ· χρὴ δ' ὅπερ σοι ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, καὶ Σωκράτη τόνδε μὴ ἀφιέναι, ἀλλὰ δεῖσθαι συμβουλευεῖν ὅπῃ δοκεῖ αὐτῷ περὶ τοῦ προκειμένου.

ΔΥ. Ἄλλὰ δέομαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ ὥπερ ἔτι τοῦ διακρινοῦντος δοκεῖ μοι δεῖν ἡμῖν ἢ βουλή. εἰ μὲν γὰρ συνεφερέσθην τῷδε, ἦττον ἂν τοῦ τοιούτου ἔδει νῦν δὲ — τὴν ἐναντίαν γὰρ, ὡς ὀρθῶς, Λάχης Νικία ἔθετο — εἰ δὲ ἔχει ἀκοῦσαι καὶ σοῦ, ποτέρῳ τοῖν ἀνδρῶν σύμψηφος εἶ.

ΙΧ. ΣΩ. Τί δέ, ὦ Λυσίμαχε; ὁπότερ' ἂν οἱ πλείους ἐπαυῶσιν ἡμῶν, τούτοις μέλλεις χρῆσθαι;

ΔΥ. Τί γὰρ ἂν τις καὶ ποιοῖ, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἡ καὶ σὺ, ὦ Μελησία, οὕτως ἂν ποιοῖς; κἂν εἰ τις περὶ ἀγωνίας τοῦ νείος σοι βουλή εἴη τί χρὴ ἀσκεῖν, ἄρα τοῖς πλείοσιν ἂν ἡμῶν πείθω, ἢ ἐκείνῳ ὅστις τυγχάνει ὑπὸ παιδοτρίβῃ ἀγαθῷ πεπαιδευμένος καὶ ἡσκηκῶς;

ΜΕ. Ἐκείνῳ εἰκός γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Αὐτῷ ἄρ' ἂν μᾶλλον πείθω ἢ τέτταρσιν οὔσιν ἡμῖν;

ΜΕ. Ἴσως.

ΣΩ. Ἐπιστήμη γὰρ, οἶμαι, δεῖ κρίνεσθαι ἀλλ' οὐ πλήθει τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεσθαι.

ΜΕ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ νῦν χρὴ πρῶτον αὐτὸ τοῦτο σκέψασθαι, εἰ ἔστιν τις ἡμῶν τεχνικός περὶ οὗ βουλευόμεθα, ἢ οὐ· καὶ εἰ μὲν ἔστιν, ἐκείνῳ πείθεσθαι ἐνὶ ὄντι, τοὺς δ' ἄλλους εἶναι· εἰ δὲ μὴ, ἄλλον τινὰ ζητεῖν. ἢ περὶ σμικροῦ οἴεσθε νυκτὶ κινδυνεύειν καὶ σὺ καὶ Λυσίμαχος, ἀλλ' οὐ περὶ τούτου τοῦ κτήματος δ' τῶν ὑμετέρων μέγιστον ὄν τυγχάνει; νείων γὰρ που ἢ χρηστῶν ἢ τᾶναντία γενομένων καὶ πᾶς ὁ οἶκος

1) Ὁ παιδοτρίβης εἶναι τὴν ἴδια ὥρα καὶ γυμναστής καὶ γιατρός. Ἐρεῖ τί ἀσκησις χρειάζεται καὶ γιατί.

κὰ στήν παληκαριά, δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ μὴ γίνῃ καταγέλαστος, ὅταν ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει τούτῃ τὴ μάθηση.

Τέτοιας λογῆς εἶναι, Λυσίμαχε, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ σπουδὴ τῆς ὀπλομαχητικῆς. Ἀλλὰ πρέπει, ὅπως σοῦ ἔλεγα καὶ στήν ἀρχή, νὰ μὴν ἀφήσωμε καὶ τὸν Σωκράτη νὰ φύγῃ, μόνον νὰ τὸν παρακαλέσωμε νὰ δώσῃ τὴ γνώμη ποῦ ἔχει γιὰ τὸ θέμα ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ.

ΛΥ. Βέβαια, καὶ σὲ παρακαλῶ, Σωκράτη· καὶ μάλιστα ποῦ, ὅπως νομίζω, ἡ σύσκεψή μας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἓναν ποῦ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ σὲ ἀπόφαση. Ἄν συμφωνοῦσαν οἱ δύο τους, δὲ θὰ μᾶς χρειάζοταν τόσο ὁ τρίτος· μὰ τώρα, μιά ποῦ ὁ Λάχης, ὅπως βλέπεις, ἔδωσε ψῆφο ἀντίθετη πρὸς τὸν Νικία, εἶναι καλὸ νὰ ἀκούσωμε καὶ σένα, σὲ ποιόν ἀπὸ τοὺς δύο θὰ προσθέσῃς τὴν ψῆφο σου.

ΙΧ. ΣΩ. Μὰ τί, Λυσίμαχε, ὅποια οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς θὰ παινοῦσαν, αὐτὰ θὰ ἀκολουθήσῃς;

ΛΥ. Καὶ σὰν τί ἄλλο θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ κάμῃ, Σωκράτη; Ὁ Σωκράτης προτείνει μέθοδο γιὰ τὴ συζήτηση

ΣΩ. Ἀλήθεια καὶ σύ, Μελησία, ἔτσι θὰ ἔκανες; Κι ἂν γινόταν σκέψη γιὰ τὴ σωματικὴ ἀγωγή τοῦ γιοῦ σου, τί ἀσκήσεις πρέπει νὰ κάνῃ, θὰ πειθόσουν ἄραγε στοὺς περισσότερους ἀπὸ μᾶς, ἢ σὲ κεῖνον ποῦ ἔτυχε νὰ ἔχῃ ἐκπαιδευθῆ καὶ ἀσκηθῆ ἀπὸ καλὸν παιδοτρίβη(1);

ΜΕΛΗΣΙΑΣ. Εἶναι φυσικὸ ὅτι σὲ κεῖνον, Σωκράτη.

ΣΩ. Σ' αὐτὸν λοιπὸν θὰ πειθόσουν μᾶλλον παρὰ σὲ μᾶς τοὺς τέσσερις;

ΜΕ. Ἴσως.

ΣΩ. Γιατί, φαντάζομαι, ἡ σωστὴ κρίση πρέπει νὰ στηριχθῆ στὴ στερεὴ γνώση, τὴν ἐπιστήμη, ὅχι στὸ πλῆθος τῶν κριτῶν.

ΜΕ. Πῶς ὅχι;

ΣΩ. Λοιπὸν καὶ τώρα αὐτὸ πρέπει πρῶτα νὰ ἐξετάσωμε ἂν ξέρῃ κανεὶς ἀπὸ μᾶς τὴν τέχνη γιὰ τὴν ὁποία σκεπτόμαστε, ἢ ὅχι. Ἄν ναί, νὰ πειστοῦμε σὲ κεῖνον, κι ἂς εἶναι ἓνας, καὶ νὰ ἀφήσωμε τοὺς ἄλλους· ἂν ὅχι, νὰ ζητήσωμε κάποιον ἄλλο. Ἡ μήπως φαντάζεστε ὅτι τώρα δὰ καὶ σὺ καὶ ὁ Λυσίμαχος διακινδυνεύετε κάτι μικρὸ καὶ ὅχι τὸ πιδὸ μεγάλο ἀπόκτημα ποῦ σᾶς ἔλαχε; Γιατί ἀσφαλῶς ἂν οἱ γιοί σας γίνουν χρηστοὶ ἢ τὸ ἀντίθετο, καὶ ὄλο τὸ σπιτικὸ σας τὸ

d

e

185a

ὁ τοῦ πατρὸς οὕτως οἰκήσεται, ὅποιοι ἂν τινες οἱ παῖδες γένωνται.

ΜΕ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Πολλὴν ἄρα δεῖ προμήθειαν αὐτοῦ ἔχειν.

ΜΕ. Πάνυ γε.

- b ΣΩ. Πῶς οὖν, ὃ ἐγὼ ἄρτι ἔλεγον, ἐσκοποῦμεν ἂν, εἰ ἐβουλόμεθα σκέψασθαι τίς ἡμῶν περὶ ἀγωνίαν τεχνικώτατος ; ἄρ' οὐχ ὁ μαθὼν καὶ ἐπιτηδεύσας, ᾧ καὶ διδάσκαλοι ἀγαθοὶ γεγονότες ἦσαν αὐτοῦ τούτου ;

ΜΕ. Ἐμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἔτι πρότερον, τίνος ὄντος τούτου, οὐ ζητοῦμεν τοὺς διδασκάλους ;

ΜΕ. Πῶς λέγεις ;

Χ. ΣΩ. Ὡδε ἴσως μᾶλλον κατάδηλον ἔσται. οὐ μοι δοκεῖ ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν ὠμολογησθαι τί ποτ' ἔστιν περὶ οὐ βουλευόμεθα καὶ σκεπτόμεθα ὅστις ἡμῶν τεχνικός καὶ τούτου ἕνεκα διδασκάλους ἐκτίησατο, καὶ ὅστις μὴ.

- c ΝΙ. Οὐ γάρ, ᾧ Σώκρατες, περὶ τοῦ ἐν ὄπλοις μάχεσθαι σκοποῦμεν, εἴτε χρῆ αὐτὸ τοὺς νεανίσκους μαθάνειν εἴτε μὴ ;

ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν, ᾧ Νικία. ἀλλ' ὅταν περὶ φαρμάκου τις τοῦ πρὸς ὀφθαλμοὺς σκοπῆται, εἴτε χρῆ αὐτὸ ὑπαλείφεισθαι εἴτε μὴ ; πρότερον οἶε τότε εἶναι τὴν βουλήν περὶ τοῦ φαρμάκου ἢ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν ;

ΝΙ. Περὶ τῶν ὀφθαλμῶν.

- d ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅταν ἵπῳ χαλινὸν σκοπῆται τις εἰ προσοιστέον ἢ μὴ, καὶ ὅποτε, τότε πον περὶ τοῦ ἵππου βουλεύεται ἀλλ' οὐ περὶ τοῦ χαλινοῦ ;

ΝΙ. Ἀληθῆ.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐνὶ λόγῳ ὅταν τις τι ἕνεκά του σκοπῆ, περὶ ἐκείνου ἢ βουλή τυγχάνει οὐσα οὐ ἕνεκα ἐσκοπεῖ, ἀλλ' οὐ περὶ τοῦ ὃ ἕνεκα ἄλλον ἐζήτει.

ΝΙ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Δεῖ ἄρα καὶ τὸν σύμβουλον σκοπεῖν, ἄρα τεχνικός ἔστιν εἰς ἐκείνου θεραπείαν, οὐ ἕνεκα σκοποῦμεν ὃ σκοποῦμεν.

ΝΙ. Πάνυ γε.

1) Δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἢ θεωρητικὴ σπουδὴ· χρειάζεται καὶ ἡ πρακτικὴ, ποὺ ἐπαληθεύει μὲ τὰ ἀποτελέσματά της καὶ στερεώνει τὴ θεωρίαν.

1) Ὁ σκοπὸς δηλαδὴ εἶναι τὸ θέμα καὶ ὄχι τὰ μέσα.

πατρικό ἔτσι θὰ κυβερνηθῆ, ἀνάλογα μὲ τὸ τί λογῆς θὰ γίνου-
ν τὰ παιδιὰ σας.

ΜΕ. Σωστά μιᾶς.

ΣΩ. Πρέπει λοιπὸν πολὺ νὰ προσέξωμε τὸ ζήτημα
αὐτό.

ΜΕ. Πάρα πολὺ.

ΣΩ. Πῶς λοιπὸν, ὅπως ἔλεγα τώρα δά, θὰ σκεπτό-
μασταν, ἂν θέλαμε νὰ ἐξετάσωμε ποιὸς ἀπὸ μᾶς εἶναι πιὸ
ικανὸς στὰ γυμναστικά; Δὲν εἶναι ἄραγε ὅποιος τὰ ἐσπούδασε
καὶ τὰ ἐξάσκησε (!) καὶ εἶχε καὶ καλοὺς δασκάλους γι' αὐτὰ; b

ΜΕ. Νομίζω, βέβαια.

ΣΩ. Δὲν προηγεῖται λοιπὸν νὰ δοῦμε τί εἶναι αὐτό, γιὰ
τὸ ὁποῖο ἀναζητοῦμε δασκάλους;

ΜΕ. Τί ἐννοεῖς;

Χ. ΣΩ. Ἴσως ἔτσι θὰ γίνῃ πιὸ φανερό. Μοῦ φαίνεται πῶς
δὲν συνεννοηθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τί ἀκριβῶς εἶναι αὐτὸ γιὰ
τὸ ὁποῖο συζητοῦμε καὶ ἐξετάζομε ποιὸς ἀπὸ μᾶς τὸ ἐξασκεῖ
καὶ μαθήτεψε σὲ δασκάλους γιὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ, καὶ ποιὸς
ὄχι. c

ΝΙ. Μά, Σωκράτη, τὴν ὀπλομαχητικὴν δὲν ἐξετάζομε ἂν
πρέπει νὰ τὴ σπουδάζουν οἱ νέοι ἢ ὄχι;

ΣΩ. Βέβαια, Νικία. Μὰ ὅταν ἐξετάζῃ κανεὶς ἓνα φάρ-
μακο γιὰ τὰ μάτια, ἂν πρέπει νὰ ἀλειφθοῦν μ' αὐτὸ ἢ ὄχι,
τί λές; φαντάζεσαι ὅτι τότε ἡ σκέψη γίνεται γιὰ τὸ φάρμακο
ἢ γιὰ τὰ μάτια;

ΝΙ. Γιὰ τὰ μάτια.

ΣΩ. Τὸ ἴδιο καὶ ὅταν ἐξετάζῃ κανεὶς ἂν πρέπει νὰ
βάλλῃ χαλινάρι σὲ ἄλογο ἢ ὄχι, καὶ τότε, σκέπτεται γιὰ τὸ
ἄλογο καὶ ὄχι γιὰ τὸ χαλινάρι. d

ΝΙ. Σωστά.

ΣΩ. Μ' ἓνα λόγῳ λοιπὸν, ὅταν κανεὶς ἐξετάζῃ κάτι γιὰ
κάποιο σκοπὸ, ἢ σκέψη γίνεται γιὰ κείνο πού ἀναφέρεται στὸ
σκοπὸ καὶ ὄχι γιὰ κείνο πού ἐρευνοῦσε ἐξ αἰτίας τοῦ σκο-
ποῦ (²).

ΝΙ. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάζωμε καὶ γιὰ τὸν σύμβουλο,
ἂν εἶναι ἀρμόδιος νὰ μεριμνήσῃ γιὰ κείνο γιὰ τὸ ὁποῖο
κάνομε τὴν ἐξέταση πού κάνομε.

ΝΙ. Καὶ βέβαια.

e ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν φαμέν περὶ μαθήματος σκοπεῖν τῆς ψυχῆς ἕνεκα τῆς τῶν νεανίσκων;

ΝΙ. Ναί.

ΣΩ. Ὅστις ἄρα ἡμῶν τεχνικός περὶ ψυχῆς θεραπείαν καὶ οἶός τε καλῶς τοῦτο θεραπεῦσαι, καὶ ὅτω διδάσκαλοι ἀγαθοὶ γέγονασιν, τοῦτο σκεπτέον.

ΛΑ. Τί δέ, ὦ Σώκρατες; οὐπω ἐώρακας ἄνευ διδασκάλων τεχνικωτέρους γεγονότας εἰς ἕνια ἢ μετὰ διδασκάλων;

ΣΩ. Ἐγώ γε, ὦ Λάχης· οἷς γε σὺ οὐκ ἂν ἐθέλοις πιστεῦσαι, εἰ φαῖεν ἀγαθοὶ εἶναι δημιουργοί, εἰ μὴ τί σοι τῆς αὐτῶν τέχνης ἔργον ἔχοιεν ἐπιδειξάμενοι εἰς εἰργασμένον, καὶ ἐν καὶ πλείω.

186a

ΛΑ. Τοῦτο μὲν ἀληθὴ λέγεις.

XI. ΣΩ. Καὶ ἡμᾶς ἄρα δεῖ, ὦ Λάχης τε καὶ Νικία, ἐπειδὴ Ἀνσίμαχος καὶ Μελησίης εἰς συμβουλίην παρεκαλεσάτην ἡμᾶς περὶ τοῦν νόμων, προθυμούμενοι αὐτοῖν ὃ τι ἀρίστα γενέσθαι τὰς ψυχάς, εἰ μὲν φαμεν ἔχειν, ἐπιδειξάμενοι αὐτοῖς καὶ διδασκάλους οἵτινες ἡμῶν γέγονασιν, <οἱ> αὐτοὶ πρῶτον ἀγαθοὶ ὄντες καὶ πολλῶν νέων τεθεραπευότες ψυχὰς ἔπειτα καὶ ἡμᾶς διδάξαντες φαίνονται· ἢ εἰ τις ἡμῶν αὐτῶν ἐαυτῷ διδάσκαλον μὲν οὐ φησὶ γεγονέναι, ἀλλ' οὖν ἔργα αὐτὸς αὐτοῦ ἔχει εἰπεῖν, ἐπιδειξάμενος τίνες Ἀθηναίων ἢ τῶν ξένων, ἢ δοῦλοι ἢ ἐλεύθεροι, δι' ἐκεῖνον ὁμολογουμένως ἀγαθοὶ γέγονασιν· εἰ δὲ μηδὲν ἡμῖν τούτων ὑπάρχει, ἄλλους κελύειν ζητεῖν καὶ μὴ ἐν ἐταίρων ἀνδρῶν νόμοις κινδυνεύειν διαφθείροντας τὴν μεγίστην αἰτίαν ἔχειν ὑπὸ τῶν οἰκειοτάτων. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἀνσίμαχέ τε καὶ Μελησίης, πρῶτος περὶ ἐμαυτοῦ λέγω ὅτι διδάσκαλός μοι οὐ γέγονε τούτου περὶ. καίτοι ἐπιθυμῶ γε τοῦ πράγματος ἐκ νέου ἀρξάμενος. ἀλλὰ τοῖς μὲν σοφισταῖς οὐκ ἔχω τελεῖν μισθούς, οἵπερ. μόνοι ἐπηγγέλλοντό μοι οἷοί τ' εἶναι ποιῆσαι καλὸν τε κάγαθόν· αὐτὸς δ' αὖ εὐρεῖν τὴν τέχνην ἀδυνατῶ ἔτι νυνί. εἰ δὲ Νικίας ἢ Λάχης εὕρηκεν ἢ μεμάθηκεν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι. καὶ γὰρ χρήμασιν ἐμοῦ δυνατώτεροι, ὥστε μαθεῖν παρ' ἄλλων, καὶ ἅμα πρεσβύτεροι,

b

c

1) Ὁ δοῦλος δίπλα στὸν ἐλεύθερο. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὁ Ἀντιφῶν εἶχεν ἀποφανθῆ ὅτι οἱ ἀνθρώποι «φύσει» εἶναι ἴσοι.

ΣΩ. Δὲ λέμε λοιπὸν τώρα ὅτι ἐξετάζομε ἓνα μάθημα ἀποβλέποντας στὴν ψυχὴ τῶν νεανίσκων;

ΝΙ. Ναί.

ΣΩ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμε ποιὸς ἀπὸ μᾶς εἶναι ἀρμόδιος γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς καὶ ἱκανὸς γιὰ τὴν καλὴ καλλιέργειά της. Καὶ ποὺ νὰ εἶχε καλοὺς δασκάλους στὸ μάθημα αὐτό.

ΛΑ. Μὰ γιὰ στάσου, Σωκράτη· δὲν σοῦ ἔτυχε ὡς τώρα νὰ δῆς ἀνθρώπους, ποὺ σὲ μερικὰ ἔργα ἔγιναν πιὸ ἐπιδέξιοι χωρὶς δασκάλους, παρὰ μὲ δασκάλους;

ΣΩ. Καὶ βέβαια, Λάχη· δὲ θὰ ἐμπιστευόσουν ὅμως ἐσὺ σ' αὐτούς, ἂν ἔλεγαν πὼς εἶναι καλοὶ τεχνίτες, ἅμα δὲν μποροῦσαν νὰ σοῦ δείξουν καὶ κάποιο ἔργο τῆς τέχνης τους καλὰ δουλεμένο, εἴτε ἓνα, εἴτε περισσότερα.

186a

ΛΑ. Σ' αὐτὸ ἔχεις δίκιο.

ΧΙ. ΣΩ. Πρέπει ἐπομένως καὶ μεῖς, Λάχη καὶ Νικία, μιὰ ποὺ ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Μελησίας μᾶς ζητοῦν καὶ οἱ δυὸ τους τὴ συμβουλή μας γιὰ τοὺς δυὸ γιούς των, ἔχοντας τὸ ζῆλο νὰ τοὺς κάμουν ἀριστοὺς στὴν ψυχῇ, ἂν λέμε ὅτι μποροῦμε, νὰ τοὺς δείξωμε καὶ τοὺς δασκάλους ποὺ εἴχαμε, οἱ ὁποῖοι, ὄντας οἱ ἴδιοι πρῶτα καλοὶ καὶ ἔχοντας φροντίσει γιὰ τὴν ψυχὴ πολλῶν νέων, ἔπειτα δίδαξαν καὶ μᾶς. Ἡ, ἂν κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἐδῶ λέγη πὼς δὲν εἶχε δάσκαλο, μπορεῖ ὅμως νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ δικά του ἔργα, νὰ μᾶς δείξῃ ποιοὶ Ἀθηναῖοι ἢ ξένοι ἢ δοῦλοι (¹) ἢ ἐλεύθεροι ἔγιναν χάρη σ' αὐτὸν καλοὶ καὶ τὴν ἀρετὴ τους τὴν ἀναγνωρίζει ὁ κόσμος. Κι ἂν δὲν ἔχωμε τίποτε ἀπὸ τοῦτα, τότε νὰ τοὺς προτρέπωμε νὰ ζητοῦν ἄλλους καὶ νὰ μὴ διατρέχωμε τὸν κίνδυνο μὲ παιδιὰ φίλων νὰ τὰ διαφθείρωμε καὶ νὰ προκαλέσωμε ἐναντίον μας τὴ βαρύτερη κατηγορία ἀπὸ τοὺς πιὸ στενοὺς συγγενεῖς των.

b

Ἐγὼ λοιπὸν, Λυσίμαχε καὶ Μελησία, λέγω πρῶτος γιὰ τὸν ἑαυτό μου ὅτι γιὰ τοῦτο τὸ μάθημα δὲν εἶχα δάσκαλο, καὶ ὅμως ἐπιθυμῶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ νέος. Ἀλλὰ δὲν μοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ πληρώνω τοὺς σοφιστές, ποὺ μόνον αὐτοὶ μοῦ ὑπόσχονταν ὅτι εἶναι ἱκανοὶ νὰ μὲ κάμουν καλὸ καὶ ἀγαθὸ ἄνθρωπο· μόνος μου πάλι νὰ βρῶ τὴν τέχνη αὐτὴ ἀδυνατῶ ἀκόμη καὶ τώρα. Μὰ ἂν ὁ Νικίας ἢ ὁ Λάχης τὴν ἔχει βρεῖ, ἢ τὴν ἔχει μάθει, δὲν θὰ παραξενευόμουν. Γιατὶ καὶ πλουσιώτεροί μου εἶναι, ὥστε νὰ τὴ μάθουν ἀπὸ ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πιὸ μεγάλοι στὴν ἡλικία, ὥστε νὰ τὴν ἔχουν πιὰ

c

ὥστε ἤδη εὐργηκεῖναι. δοκοῦσι δὴ μοι δυνατοὶ εἶναι παιδεύ-
 d σαι ἄνθρωπον· οὐ γὰρ ἂν ποτε ἀδεῶς ἀπεφάνοντο περὶ ἐπι-
 τηδευμάτων νέω χρηστών τε καὶ πονηρῶν, εἰ μὴ αὐτοῖς
 ἐπίστευον ἰκανῶς εἰδέναι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἔγωγε τοῦτοις
 πιστεύω· ὅτι δὲ διαφέρεσθον ἀλλήλων, ἐθαύμασα.

Τοῦτο οὖν σου ἐγὼ ἀντιδέομαι, ὦ Ἀνσίμαχε, καθάπερ ἄρτι
 Λάχης μὴ ἀφίεσθαι σε ἐμοῦ διεκελεύετο ἀλλὰ ἐρωτᾶν, καὶ
 ἐγὼ νῦν παρακελεύομαι σοὶ μὴ ἀφίεσθαι Λάχηςτος μηδὲ Νικίου,
 ἀλλ' ἐρωτᾶν λέγοντα, ὅτι ὁ μὲν Σωκράτης οὐ φησιν ἐπαί-
 e ειν περὶ τοῦ πράγματος, οὐδ' ἰκανὸς εἶναι διακρίναι ὀπότε-
 ρος ὑμῶν ἀληθῆ λέγει· οὔτε γὰρ εὐρετῆς οὔτε μαθητῆς
 οὐδενὸς περὶ τῶν τοιούτων γεγονέναι· σὺ δ', ὦ Λάχης καὶ
 Νικία, εἶπετον ἡμῖν ἑκάτερος, τίμιν δὴ δεινотάτῳ συγγεγό-
 νατον περὶ τῆς τῶν νέων τροφῆς, καὶ πότῃρα μαθόντε παρὰ
 του ἐπίστασθον ἢ αὐτῷ ἐξευρόντε, καὶ εἰ μὲν μαθόντε, τίς
 187a ὁ διδάσκαλος ἑκατέρῳ καὶ τίνες ἄλλοι ὁμοτέχνοι αὐτοῖς,
 ἴν', ἂν μὴ ὑμῖν σχολὴ ἢ ὑπὸ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων,
 ἐπ' ἐκείνους ἴωμεν καὶ πείθωμεν ἢ δώροισι ἢ χάρισιν ἢ
 ἀμφοτέρα ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ὑμετέ-
 ρων παιδῶν, ὅπως μὴ καταισχνῶσι τοὺς αὐτῶν προγό-
 νους φαῦλοι γενόμενοι· εἰ δ' αὐτοὶ εὐρεταὶ γεγονότε τοῦ
 τοιούτου, δότε παράδειγμα, τίνων ἤδη ἄλλων ἐπιμεληθέντες
 ἐκ φαύλων καλοῦς τε κάγαθοὺς ἐποιήσατε. εἰ γὰρ νῦν ἀρξέ-
 b σθε πρῶτον παιδεύειν, σκοπεῖν χρὴ μὴ οὐκ ἐν τῷ Καρὶ
 ὑμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται, ἀλλ' ἐν τοῖς νίεσι τε καὶ ἐν
 τοῖς τῶν φίλων παισὶ, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν
 παροιμίαν ὑμῖν συμβαίη ἐν πίθῳ ἢ κεραμεῖα γιγνομένη.
 λέγετε οὖν, τί τούτων ἢ φατέ ὑμῖν ὑπάρχειν τε καὶ προσ-
 ἕκειν, ἢ οὐ φατε.

Ταῦτ', ὦ Ἀνσίμαχε, παρ' αὐτῶν πυνθάνου τε καὶ μὴ
 μεθίει τοὺς ἄνδρας.

2) Χαρακτηριστικὸ τοῦ σοφιστῆ καὶ τοῦτο, ὅτι πληρώνεται γὰρ
 τῇ διδασκαλίᾳ ἢ τῇ συμβουλῇ πού δίνει.

3) Δηλαδὴ σὲ δοῦλο, σὲ ἀνάξιο λόγου ἄνθρωπο. Συνθησιμένη
 ἔκφραση.

4) Μὲ ἓνα δύσκολο δηλαδὴ ἔργο πού προϋποθέτει πείρα, καὶ ὄχι
 μὲ τὸ πιὸ ἀπλό.

βρεῖ. Ἐχω λοιπὸν τὴ γνώμη πὼς εἶναι ἱκανοὶ νὰ μορφώσουν ἄνθρωπο· γιατί δὲν θὰ ἐκφράζονταν ἔτσι χωρὶς δισταγμὸ γιὰ τις χρηστὰς ἢ πονηρὰς γιὰ τὸν νέον ἀσχολίες, ἂν δὲν εἶχαν πίστη στὸν ἑαυτὸ τους ὅτι τὰ ξέρουν καλά. Ὅσο γι αὐτὰ λοιπὸν ἐγὼ ἔχω ἐμπιστοσύνη σ' αὐτούς· δοκίμασα ὁμως ἐκπληξη μὲ τὴ διαφωνία τους.

Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν μὲ τὴ σειρά μου καὶ ἐγώ, Λυσίμαχε, ὅπως ὁ Λάχης πρὶν λίγο σὲ προέτρπε νὰ μὴ μὲ ἀφήσης νὰ φύγω, ἀλλὰ νὰ μὲ ἐρωτᾷς, καὶ ἐγὼ τώρα σὲ προτρέπω νὰ μὴν ἀφήσης τὸν Λάχη, οὐδὲ τὸ Νικία, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐρωτᾷς, λέγοντας ὅτι ὁ Σωκράτης ἰσχυρίζεται πὼς δὲν γνωρίζει τὸ ζήτημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, οὔτε εἶναι ἱκανὸς νὰ ξεχωρίσῃ ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο σὰς ἔχει δίκιο· γιατί σχετικὰ μὲ τὰ θέματα αὐτὰ οὔτε ἐφευρέτης στάθηκε, ἀλλὰ οὔτε καὶ κανένα δάσκαλο εἶχε. Σὺ Λάχη καὶ σὺ Νικία, πέστε μας κι οἱ δύο σὰς, καθένας μὲ τὴ σειρά του, ποιὸν σπουδαιότατον ἄνθρωπο συναναστραφήκατε γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν νέων καὶ ἂν τὰ ξέρετε αὐτὰ ἀφοῦ τὰ διδαχτήκατε ἀπὸ κάποιον ἄλλο, ἢ τὰ βρήκατε μόνοι σας. Κι ἂν τὰ διδαχτήκατε, ποιὸς ὁ δάσκαλος τοῦ καθενὸς σας (1) καὶ ποιοὶ ἄλλοι εἶναι ὁμότεχνοι τῶν δασκάλων σας. Ὡστε ἂν δὲν ἀφήνουν καιρὸ σὲ σᾶς οἱ ὑποθέσεις τῆς πόλεως, νὰ πᾶμε σὲ κείνους καὶ νὰ τοὺς πείθουμε ἢ μὲ χρήματα (2) ἢ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνη μας ἢ καὶ μὲ τὰ δύο νὰ φροντίσουν καὶ γιὰ τὰ δικὰ μας καὶ γιὰ τὰ δικὰ σας παιδιά, μὲ τρόπο ποὺ νὰ μὴ γίνουν φαῦλοι καὶ ντροπιᾶσουν τοὺς προγόνους των. Ἄν πάλι μόνοι σας βρήκατε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, δῶστε μας παράδειγμα ποιούς ὡς τώρα φροντίσατε καὶ ἀπὸ φαῦλους τοὺς ἐκάματε καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς. Γιατὶ ἂν τώρα γιὰ πρώτη φορὰ ἀρχίσετε νὰ κάνετε τὸ δάσκαλο, πρέπει νὰ προσέχετε μήπως δὲν κάνετε τὸ ἐπικίνδυνον πείραμά σας σὲ Κᾶρα (3), ἀλλὰ στὰ παιδιά σας καὶ στὰ παιδιά τῶν φίλων σας καὶ μήπως σᾶς συμβαίνει ἐκεῖνο ἀκριβῶς ποὺ λέγει ἡ παροιμία, νὰ ἀρχίζετε τὴν κεραμευτικὴ ἀπὸ πιθάρι (4). Λέγετε λοιπὸν τί ἀπὸ αὐτὰ ἢ δέχεστε ὅτι ἔχετε καὶ σᾶς ταιριάζει ἢ δὲν δέχεστε.

Αὐτὰ, Λυσίμαχε, νὰ ζητᾷς ἀπ' αὐτούς καὶ μὴν τοὺς ἀφήνης νὰ φύγουν.

1) Στὴ συνέχεια (189a—190 b) ὁ Σωκράτης θὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ἐρώτηση αὐτή, δίνοντας κατεύθυνση φιλοσοφικώτερη στὴ συζήτηση.

XII. ΑΥ. Καλῶς μὲν ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ ἄνδρες, Σωκρά-
 c της λέγειν· εἰ δὲ βουλομένοις ὑμῖν ἐστί περὶ τῶν τοιού-
 των ἐρωτᾶσθαι τε καὶ διδόναι λόγον, αὐτοὺς δὴ χρῆ γι-
 γνώσκειν, ὦ Νικία τε καὶ Λάχης. ἔμοι μὲν γὰρ καὶ Μελη-
 σία τῷδε δῆλον ὅτι ἡδομένοις ἂν εἴη εἰ πάντα ἃ Σω-
 κράτης ἐρωτᾷ ἐθέλοιτε λόγῳ διεξιέναι· καὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς
 ἐντεῦθεν ἠρχόμεν λέγων, ὅτι εἰς συμβουλήν διὰ ταῦτα
 ὑμᾶς παρακαλέσαιμεν, ὅτι μεμεληκέναι ὑμῖν ἠγούμεθα, ὡς
 εἰκός, περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ἄλλως καὶ ἐπειδὴ οἱ παῖ-
 d δες ὑμῖν ὀλίγου ὥσπερ οἱ ἡμέτεροι ἡλικίαν ἔχουσι παι-
 δεύεσθαι. εἰ οὖν ὑμῖν μὴ τι διαφέρει, εἴπατε καὶ κοινή
 μετὰ Σωκράτους σκέψασθε, διδόντες τε καὶ δεχόμενοι λό-
 γον παρ' ἀλλήλων· εὐ γὰρ καὶ τοῦτο λέγει ὄδε, ὅτι περὶ
 τοῦ μεγίστου νῦν βουλευόμεθα τῶν ἡμετέρων. ἀλλ' ὄρατε
 εἰ δοκεῖ χρῆναι οὕτω ποιεῖν.

NI. ὦ Λυσίμαχε, δοκεῖς μοι ὡς ἀληθῶς Σωκράτη
 πατρόθεν γινώσκειν μόνον, αὐτῷ δ' οὐ συγγεγονέναι, ἀλλ'
 e ἢ παιδί ὄντι, εἴ που ἐν τοῖς δημοταῖς μετὰ τοῦ πατρὸς ἀκο-
 λουθῶν ἐπλησιάσεν σοι ἢ ἐν ἱερῷ ἢ ἐν ἄλλῃ τῷ συλλόγῳ
 τῶν δημοτῶν· ἐπειδὴ δὲ πρεσβύτερος γέγονεν, οὐκ ἐντετυ-
 χηκῶς τῷ ἀνδρὶ δῆλος εἶ.

ΑΥ. Τί μάλιστα, ὦ Νικία;

XIII. ΝΙ. Οὐ μοι δοκεῖς εἰδέναι ὅτι, ὅς ἂν ἐγγύτατα
 Σωκράτους ἢ λόγῳ, ὥσπερ γένει, καὶ πλησιάσῃ διαλεγό-
 μενος, ἀνάγκη αὐτῷ, ἐὰν ἄρα καὶ περὶ ἄλλου του πρότερον
 ἀρξῆται διαλέγεσθαι, μὴ παύεσθαι ὑπὸ τούτου περιαιγόμε-
 νον τῷ λόγῳ, πρὶν < ἂν > ἐμπέση εἰς τὸ διδόναι περὶ αὐτοῦ
 λόγον, ὄντινα τρόπον νῦν τε ζῆ καὶ ὄντινα τὸν παρεληλυ-
 188a θότα βίον βεβίωκεν· ἐπειδὴ δ' ἐμπέση, ὅτι οὐ πρότερον
 αὐτὸν ἀφήσει Σωκράτης, πρὶν ἂν βασανίσῃ ταῦτα εὐ τε καὶ
 καλῶς ἅπαντα. ἐγὼ δὲ συνήθης τέ εἰμι τῷδε καὶ οἶδ' ὅτι
 ἀνάγκη ὑπὸ τούτου πάσχειν ταῦτα, καὶ ἔτι γε αὐτὸς ὅτι
 πείσομαι ταῦτα εὐ οἶδα· χαίρω γάρ, ὦ Λυσίμαχε, τῷ ἀνδρὶ
 πλησιάζων, καὶ οὐδὲν οἶμαι κακὸν εἶναι τὸ ὑπομιμνήσκε-
 σθαι ὅτι μὴ καλῶς ἢ πεποιήκαμεν ἢ ποιοῦμεν, ἀλλ' εἰς
 τὸν ἔπειτα βίον προμηθέστερον ἀνάγκη εἶναι τὸν ταῦτα μὴ

XII. ΛΥ. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ Σωκράτης καλὰ τὰ λέγει.
 Ἄν ὅμως σᾶς εἶναι εὐχάριστο νὰ σᾶς ἐρωτοῦν γιὰ τὰ τέτοια

c

Γίνεται δεκτὴ ἡ μέ-
 θοδος τοῦ Σωκράτη

Ὁ Νικίας καὶ ὁ Λά-
 χης σκιαγραφοῦν
 τὸν Σωκράτη

ζητήματα καὶ νὰ ἀπαντᾶτε, μόνοι
 σας αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀποφασίση-
 τε, Νικία καὶ Λάχης. Σὲ μένα καὶ
 στὸν Μελησία ἀπὸ δῶ εἶναι φανερό
 ὅτι θάταν εὐχάριστο, ἂν γιὰ ὅλα ὅσα
 ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ θέλατε νὰ ἀνα-
 πτύξετε τὶς σκέψεις σας. Γιατὶ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀπὸ δῶ
 ἄρχισα, λέγοντας ὅτι σᾶς καλέσαμε νὰ σκεπτοῦμε γιὰ τὴν
 νομίζαμε ὅτι, ὅπως εἶναι φυσικό, ἔχετε μελετήσει αὐτὰ τὰ
 πράγματα, καὶ γιὰ ἄλλους λόγους ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ
 σας, ὅπως καὶ τὰ δικά μας, βρίσκονται σχεδὸν σὲ κατάλλη-
 λη ἡλικία γιὰ μόρφωση. Ἄν λοιπὸν δὲν ἔχετε ἀντίρρηση,
 πέστε το καὶ ἐξετάστε ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Σωκράτη, ἀπαν-
 τώντας καὶ ἐρωτώντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Γιατὶ σωστὰ λέγει
 καὶ τοῦτο ὁ Σωκράτης, ὅτι τώρα σκεπτόμαστε γιὰ τὸ μέ-
 γιστο ἀγαθὸ μας. Ἰδέστε λοιπὸν ἂν νομίζετε ὅτι ἔτσι
 πρέπει νὰ κάμετε.

d

ΝΙ. Φαίνεσαι στᾶλήθεια, Λυσίμαχε, ὅτι τὸν Σωκράτη
 τὸν γνωρίζεις μόνον ἀπὸ τὸν πατέρα του· τὸν ἴδιόν δὲν τὸν
 συναναστράφηκες, παρὰ μόνον ὅταν ἦταν παιδί, ἂν κάποτε
 σὲ συνέλευση τῶν δημοτῶν, ἀκολουθώντας τὸν πατέρα του,
 σὲ πλησίασε, ἢ σὲ κανένα ναό, ἢ σὲ κάποια ἄλλη συγκέντρωση
 τοῦ δήμου σας· μὰ ὅταν πιά μεγάλωσε, φαίνεσαι πὼς δὲν τὸν
 συνάντησες.

e

ΛΥ. Γιατὶ τὰ λὲς αὐτά, Νικία;

XIII. ΝΙ. Δὲν μοῦ φαίνεσαι νὰ ξέρης ὅτι ὅποιος πηγαίνει
 τόσο κοντὰ στὸν Σωκράτη μὲ τὸ λόγο, ὅσο κοντὰ μας εἶναι
 ὁ συγγενής μας, τὸν πλησιάζει καὶ συζητᾷ μαζί του, ἀναγκά-
 ζεται, κι ἂς ἄρχισε πρὶν τὴ συζήτηση γιὰ κάποιο ἄλλο θέμα,
 νὰ ἀφήνῃ νὰ περιάγεται ἀπ' αὐτὸν μὲ τὸν λόγο, ὥσπου νὰ
 φτάσῃ στὸ σημεῖο νὰ ἀπολογηθῇ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, τί
 λογιῆς ζωὴ κάνει τώρα, καὶ τί ζωὴ ἔζησε ὡς τώρα. Κι ὅταν
 φτάσῃ αὐτοῦ, δὲν ξέρεις ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ ὁ Σωκράτης,
 ἂν δὲν ἐλέγξῃ ὅλα πέρα γιὰ πέρα. Μοῦ εἶναι καλὰ γνωστὸς
 ἔμένα τοῦτος ὁ ἄνθρωπος καὶ γνωρίζω ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ
 ξεφύγῃ κανεὶς αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπ' αὐτὸν καὶ ξέρω καλὰ
 πὼς ὁ ἴδιος θὰ τὰ πάθῃ. Εὐχαριστιέμαι ὅμως, Λυσίμαχε,
 μὲ τὴ συντροφιά του καὶ νομίζω πὼς δὲν εἶναι καθόλου
 κακὸ νὰ μᾶς ξαναθυμίζουν ὅ,τι δὲν ἐκάναμε ἢ δὲν κάνομε

188a

b φεύγοντα, ἀλλ' ἐθέλοντα κατὰ τὸ τοῦ Σόλωνος καὶ ἀξιοῦν-
 τα μανθάνειν ἕωςπερ ἂν ζῆ, καὶ μὴ οἰόμενον αὐτὸ τὸ γῆ-
 ρας νοῦν ἔχον προσιέναι. ἔμοι μὲν οὖν οὐδὲν ἄηθες οὐδ'
 αὖ ἄηδές ὑπὸ Σωκράτους βασανίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάλαι
 σχεδόν τι ἠπιστάμην ὅτι οὐ περὶ τῶν μειρακίων ἡμῖν ὁ λό-
 γος ἔσοιτο Σωκράτους παρόντος, ἀλλὰ περὶ ἡμῶν αὐτῶν.
 c ὅπερ οὖν λέγω, τὸ μὲν ἐμὸν οὐδὲν κωλύει Σωκράτει συν-
 διατρίβειν ὅπως οὗτος βούλεται· Λάχητα δὲ τόνδε ὄρα ὅπως
 ἔχει περὶ τοῦ τοιούτου.

XIV. ΛΑ. Ἀπλοῦν τό γ' ἐμὸν, ὦ Νικία, περὶ λόγων
 ἐστίν· εἰ δὲ βούλει, οὐχ ἀπλοῦν, ἀλλὰ διπλοῦν. καὶ γὰρ ἂν
 δόξαιμί τῳ φιλόλογος εἶναι καὶ αὖ μισόλογος. ὅταν μὲν
 γὰρ ἀκούω ἀνδρὸς περὶ ἀρετῆς διαλεγόμενον ἢ περὶ τινος
 σοφίας ὡς ἀληθῶς ὄντος ἀνδρὸς καὶ ἀξίου τῶν λόγων ὡν
 d λέγει, χαίρω ὑπερφυῶς, θεώμενος ἅμα τὸν τε λέγοντα καὶ
 τὰ λεγόμενα ὅτι πρόποντα ἀλλήλοις καὶ ἀρμόττοντά ἐστι
 καὶ κομιδῇ μοι δοκεῖ μουσικὸς ὁ τοιοῦτος εἶναι, ἀρμονίαν
 καλλίστην ἠρμωσμένος, οὐ λόραν οὐδὲ παιδιᾶς ὄργανα,
 ἀλλὰ τῷ ὄντι ζῆν [ἠρμωσμένος οὖ] αὐτὸς αὐτοῦ τὸν βίον
 σύμφωνον τοῖς λόγοις πρὸς τὰ ἔργα, ἀτεχνῶς δωριστί, ἀλλ'
 οὐκ ἰαστί, οἶμαι δὲ οὐδὲ φρυγιστί οὐδὲ λυδιστί, ἀλλ' ἤπερ
 μόνη Ἑλληνικὴ ἐστὶν ἀρμονία. ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος χαίρει
 με ποιεῖ φθεγγόμενος καὶ δοκεῖν ὄρωσιν φιλόλογον εἶναι·
 e οὕτω σφόδρα ἀποδέχομαι παρ' αὐτοῦ τὰ λεγόμενα ὅ-
 δε τὰναντία τούτου πράττων λυπεῖ με, ὅσῳ ἂν δοκῇ ἄμει-
 νον λέγειν, τοσοῦτω μᾶλλον, καὶ ποιεῖ αὖ δοκεῖν εἶναι μι-
 σόλογον.

Σωκράτους δ' ἐγὼ τῶν μὲν λόγων οὐκ ἔμπειρός
 εἰμι, ἀλλὰ πρότερον, ὡς ἔοικε, τῶν ἔργων ἐπειράθη, καὶ
 189a ἐκεῖ αὐτὸν εὔρον ἄξιον ὄντα λόγων καλῶν καὶ πάσης παρ-
 ρησίας. εἰ οὖν καὶ τοῦτο ἔχει, συμβούλομαι τᾶνδρῶ, καὶ
 ἥδιστ' ἂν ἐξεταζοίμην ὑπὸ τοῦ τοιούτου, καὶ οὐκ ἂν ἀχθοί-
 μην μανθάνων, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ τῷ Σόλωνος ἐν μόνον προσλα-

1) Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

2) Οἱ ἀρχαῖοι ἔδιναν τοὺς ἀκόλουθους χαρακτηρισμοὺς στοὺς
 τέσσαρις κύριους τρόπους ἢ ἀρμονίας τῆς μουσικῆς των. Ὁ δωρικὸς
 ἦταν αὐστηρὸς, λιτός, ἀνδρικός, ὁ ἰωνικὸς εἶχε θηλυότητα, ὁ φρυγικὸς
 πάθος καὶ ὁ λυδικὸς χάρη.

καλά. Ἀντίθετα, νομίζω, γίνεται πιό συνετὸς στὸ μέλλον ὅποιος δὲν ἀποφεύγει τοῦτο τὸν ἐλεγχο, ἀλλὰ θέλει, σύμφωνα μὲ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Σόλωνος (¹), καὶ κρίνει ἄξιο νὰ μαθαίνῃ ὅσο ζεῖ καὶ δὲ νομίζει ὅτι τὰ γηρατειὰ ἐρχονται βάζοντας μόνον τοὺς γνώση.

Σὲ μένα λοιπὸν οὔτε ἀσυνήθιστο οὔτε δυσάρεστο εἶναι νὰ μὲ ἐλέγῃ ὁ Σωκράτης· ἀπὸ ὦρα μάλιστα ἤξερα καλά ὅτι, μιὰ πού εἶναι ἐδῶ ὁ Σωκράτης, ἡ συζήτησή μας δὲν θὰ ἦταν γιὰ τοὺς νεαροὺς, ἀλλὰ γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους. Τὸ ξαναλέγω λοιπὸν· ὅσο γιὰ μένα τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ συνδιαλέγωμαι μὲ τὸν Σωκράτη ὅπως αὐτὸς θέλει· μόνον κοίταξε τί λέγει γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὁ Λάχης.

XIV. ΛΑ. Ἡ δική μου περίπτωση ὡς πρὸς τοὺς λόγους, Νικία, εἶναι ἀπλή· κι ἂν τὸ προτιμᾷς ὄχι ἀπλή, ἀλλὰ διπλή. Θὰ μπορούσα, ἀλήθεια, νὰ δώσω τὴν ἐντύπωση πὼς εἶμαι φίλος τῶν λόγων καὶ πάλι πὼς μισῶ τοὺς λόγους. Γιατί νά, ὅταν ἀκούω ἕνα ἄνθρωπο νὰ διαλέγεται γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἢ γιὰ κάποια ἄλλη σοφία, πού νὰ εἶναι ἀληθινὸς ἄνθρωπος καὶ ἀντάξιος τῶν λόγων πού λέγει, αἰσθάνομαι ἐξαιρετικὴ χαρά. Γιατί τὴν ἴδια ὦρα βλέπω καὶ κείνον πού μιᾶ καὶ κείνα πού λέγει, νὰ εἶναι ταιριαστὰ τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ ἀρμονισμένα. Καὶ μοῦ φαίνεται ὁ τέτοιος ἄνθρωπος μουσικὸς στὴν ἐντέλεια· ἔχει ἐπιτύχει τὴν πιὸ ὁμορφὴ ἀρμονία, ὄχι στὴ λύρα ἢ σὲ ὄργανα παιδιᾶς, ἀλλὰ ζεῖ στάλῃθεια στὴ ζωὴ του τὴν ἀρμονία ἀνάμεσα στὰ λόγια του καὶ στὰ ἔργα του, ἐντελῶς μὲ τὸν δωρικὸ τρόπο, ὄχι τὸν ἰωνικὸ, νομίζω, οὐδὲ τὸν φρυγικὸ, ἢ τὸν λυδικό, ἀλλὰ ἐκεῖνον πού εἶναι ἡ μόνη ἑλληνικὴ ἀρμονία (*). Ὁ τέτοιος λοιπὸν ἄνθρωπος μὲ κάνει νὰ χαίρω, ὅταν μιᾶ, καὶ νὰ δίνω στὸν καθένα τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶμαι φίλος τῶν λόγων· τόσο πρόθυμα δέχομαι ὅσα λέγει· ὅποιος ὅμως κάνει τὰ ἀντίθετα ἀπ' αὐτὸν μὲ ἐνοχλεῖ, κι ὅσο φαίνεται πὼς μιᾶ καλύτερα, τόσο περισσότερο, καὶ μὲ κάνει νὰ φαίνομαι μισόλογος.

Ὅσο γιὰ τὸν Σωκράτη, δὲν ἔχω δοκιμάσει τοὺς λόγους του, ἀλλὰ, ὅπως φαίνεται, δοκίμασα πρῶτα τὰ ἔργα του καὶ ἐκεῖ τὸν βρῆκα νὰ εἶναι ἄξιος καλῶν λόγων μὲ ὅλο τὸ θάρρος καὶ τὴν εἰλικρίνεια. Ἄν λοιπὸν ἔχη καὶ τοῦτο τὸ δῶρο, ἢ θέλησή μου εἴναι μαζί του, καὶ μὲ ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστηση θὰ δεχόμουν τὸν ἐλεγχο τέτοιου ἀνθρώπου, καὶ δὲ θὰ μὲ στενοχωροῦσε νὰ μαθαίνω, ἀλλὰ δέχομαι καὶ ἐγὼ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Σόλωνος, μὲ μιὰ μόνον προσθήκη: νά, θέλω

b

c

d

e

189a

βών, ξεγχωρῶ· γηράσκων γὰρ πολλὰ διδάσκεισθαι ἐθέλω ὑπὸ χρηστῶν μόνον. τοῦτο γάρ μοι συγχωρεῖτω, ἀγαθὸν καὶ αὐτὸν εἶναι τὸν διδάσκαλον, ἵνα μὴ δυσμαθῆς φαίνομαι ἀηδῶς μανθάνων· εἰ δὲ νεώτερος ὁ διδάσκων ἔσται ἢ μήπω ἐν δόξῃ ὢν ἢ τι ἄλλο τῶν τοιούτων ἔχων, οὐδὲν
 b μοι μέλει. σοὶ οὖν, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ ἐπαγγέλλομαι καὶ διδάσκειν καὶ ἐλέγχειν ἐμὲ ὅ τι ἂν βούλη, καὶ μανθάνειν γε ὅ τι αὐτὸ ἐγὼ οἶδα· οὕτω σὺ παρ' ἐμοῦ διάκεισαι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἢ μετ' ἐμοῦ συνδιεκινδύνευσας καὶ ἔδωκας σαντοῦ πείραν ἀρετῆς ἣν χρηθὶ διδόναι τὸν μέλλοντα δικαίως δώσειν. λέγ' οὖν ὅ τί σοι φίλον, μηδὲν τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν ὑπόλογον ποιούμενος.

c XV. ΣΩ. Οὐ τὰ ὑμέτερα, ὡς ἔοικεν, αἰτιασόμεθα μὴ οὐχ ἑτοῖμα εἶναι καὶ συμβουλευεῖν καὶ συσκοπεῖν.

ΑΥ. Ἄλλ' ἡμέτερον δὴ ἔργον, ὦ Σώκρατες· ἕνα γάρ σε ἔγαγε ἡμῶν τίθημι· σκοπεῖ οὖν ἀντ' ἐμοῦ ὑπὲρ τῶν νεανίσκων ὅ τι δεόμεθα παρὰ τῶνδε πυνθάνεσθαι, καὶ συμβούλευε διαλεγόμενος τοῦτοις. ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ ἐπιλανθάνομαι ἤδη τὰ πολλὰ διὰ τὴν ἡλικίαν ὢν ἂν διανοηθῶ ἐρέσθαι, καὶ αὐτὸ ἂν ἀκούσω, εἴαν γε μεταξὺ ἄλλοι λόγοι γέωνται, οὐ πᾶν μέμνημαι. ὑμεῖς οὖν λέγετε καὶ διέξίτε
 d πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν προϋθέμεθα· ἐγὼ δ' ἀκούσομαι καὶ ἀκούσας αὐτὰ μετὰ Μελησίου τοῦδε ποιήσω τοῦτο ὅ τι ἂν καὶ ὑμῖν δοκῇ.

ΣΩ. Πειστέον, ὦ Νικία τε καὶ Λάχης, Λυσιμάχῳ καὶ Μελησίᾳ. ἃ μὲν οὖν νυνδὴ ἐπεχειρήσαμεν σκοπεῖν, τίνες οἱ διδάσκαλοι ἡμῖν τῆς τοιαύτης παιδείας γεγόνασιν ἢ τίνας ἄλλους βελτίους πεποιθήκαμεν, ἴσως μὲν οὐ κακῶς ἔχει ἐξετάζειν καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμᾶς αὐτούς· ἀλλ' οἶμαι καὶ ἡ τοιαύδε
 e σκέψις εἰς ταῦτόν φέρει, σχεδὸν δέ τι καὶ μᾶλλον ἐξ ἀρχῆς εἶη ἂν. εἰ γὰρ τυγχάνομεν ἐπιστάμενοι ὅτι οὐκ ἔστι περὶ ὅ τι παραγενόμενόν τῳ βέλτιον ποιεῖ ἐκεῖνο ὃ παρεγένετο, καὶ προσέτι οἷοί τέ ἐσμεν αὐτὸ ποιεῖν παραγίγνεσθαι ἐκείνῳ, δῆλον ὅτι αὐτὸ γε ἴσμεν τοῦτο οὐ πέρι σύμβουλοι ἂν γε-

γενρώντας νὰ διδάσκωμαι πολλά, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ χρηστούς. Ἄς γίνῃ δεκτὴ τούτῃ μου ἡ προσθήκη, νὰ εἶναι καὶ ὁ δάσκαλος ἀγαθός, γιὰ νὰ μὴ φαίνωμαι ἐγὼ χοντροκέφαλος, ἀν ἀκούω χωρὶς εὐχαρίστηση. Κι ἂν θὰ εἶναι νεώτερος ὁ δάσκαλος, ἢ λίγο ἀκόμη γνωστός, ἢ ἔχῃ τίποτε ἄλλο τέτοιο μειονέκτημα, τὸ ἴδιο μοῦ κάνει. Σὲ καλῶ λοιπὸν, Σωκράτη, καὶ νὰ μὲ διδάσκησιν καὶ νὰ μὲ ἐλέγχεις σ' ὅ,τι θέλεις καὶ νὰ μαθαίνῃς πάλι ὅ,τι ἐγὼ ξέρω. Τέτοια αἰσθήματα ἔχω ἐγὼ γιὰ σένα ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ποῦ μοιράστηκες μαζί μου τὸν κίνδυνον καὶ ἔδωσες τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀνδρείας ποῦ πρέπει νὰ δίνῃ ὅποιος σωστὰ πρόκειται νὰ τὴ δώσῃ. Λέγε λοιπὸν ὅ,τι ἀγαπᾷς, χωρὶς καθόλου νὰ λάβῃς ὑπ' ὄψῃ σου τὴν ἡλικία μου.

b

XV. ΣΩ. Ὅπως φαίνεται, δὲν πρόκειται νὰ κατηγορήσωμε ἐσᾶς, ὅτι δὲν εἴστε πρόθυμοι καὶ νὰ δίνετε τὴ γνώμη σας καὶ νὰ ἐρευνᾶτε μαζί μας τὸ θέμα.

c

ΑΥ. Δικὴ μας δουλειὰ λοιπὸν εἶναι τώρα, Σωκράτη, γιὰτι ἐσένα σὲ λογαριάζω ἕναν ἀπὸ μᾶς. Πάρε λοιπὸν τὴ θέση μου καὶ σκέψου γιὰ τὸ καλὸ τῶν νεανίσκων τί εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρωτήσωμε τὸν Νικία καὶ τὸν Λάχην καὶ λέγε καὶ σὺ τὴ γνώμη σου συζητώντας μαζί τους. Γιὰτι ἐγὼ ἕνεκα τῆς ἡλικίας ξεχνῶ πιά τὰ περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ εἶχα στὸ νοῦ μου νὰ ἐρωτήσω, καὶ ὅσα πάλι θὰ ἄκουα, ἀν μεσολαμβάνουν ἄλλοι λόγοι, δὲν τὰ συγκρατῶ καθόλου. Μιλήστε λοιπὸν σεῖς καὶ διεξέλθετε μεταξύ σας τὸ ζήτημα ποῦ ἐθέσαμε· ἐγὼ θὰ παρακολουθῶ καὶ θὰ κάμω ὕστερα μὲ τὸν Μελησία ὅ,τι καὶ σὲ σᾶς φαίνεται καλὸ.

d

ΣΩ. Πρέπει νὰ ὑπακούσωμε, Νικία καὶ Λάχην, στὸν Λυσίμαχον καὶ τὸν Μελησία. Ὅσα βέβαια ἀρχίσαμε πρὶν λίγο νὰ ἐξετάζωμε, ποιούς δηλαδὴ δα-

Ὁ Σωκράτης θέτει
τὸ ζήτημα

σκάλους εἶχαμε γιὰ τὴν παιδείαν ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει, ἢ ποιούς ἄ-

λους ἐμεῖς ἐβελτιώσαμε μ' αὐτήν,

δὲν εἶναι ἀσφαλῶς χωρὶς ὠφέλεια καὶ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ νὰ τὰ ἐξετάζωμε. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι καὶ τούτῃ ἐδῶ ἢ ἐρευνα, ποῦ θὰ σᾶς πῶ, φέρνει στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα, καὶ μάλιστα θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἡ πρώτη. Ἄν δηλαδὴ ἐτύχαινε νὰ ξέρωμε γιὰ κάτι ὅτι, ἅμα παρουσιαστῇ σὲ κάτι ἄλλο, βελτιώνει ἐκεῖνο στὸ ὅποῖο παρουσιάζεται, ἀν ἀκόμη εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ τὸ κάνωμε νὰ παρουσιάζεται σ' ἐκεῖνο, εἶναι φανερὸ ὅτι γνωρίζομε τὸ πρᾶγμα αὐτὸ στὴν

e

νοίμεθα ὡς ἂν τις αὐτὸ ῥᾶστα καὶ ἄριστ' ἂν κτήσαιτο. ἴσως
 οὖν οὐ μαθηθάνετε μου ὃ τί λέγω, ἀλλ' ὥδε ῥᾶον μαθήσεσθε.
 190a *Εἰ τυγχάνομεν ἐπιστάμενοι ὅτι ὄψις παραγενομένη
 ὀφθαλμοῖς βελτίους ποιεῖ ἐκείνους οἷς παρεγένετο, καὶ προσέτι
 οἱοί τε ἔσμεν ποιεῖν αὐτὴν παραγίγνεσθαι ὄμμασι, δῆλον
 ὅτι ὄψιν γε ἴσμεν αὐτὴν ὃ τί ποτ' ἔστιν, ἧς πέρι σύμβουλοι
 ἂν γενοίμεθα ὡς ἂν τις αὐτὴν ῥᾶστα καὶ ἄριστα κτήσαιτο.
 εἰ γὰρ μὴδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδεῖμεν, ὃ τί ποτ' ἔστιν ὄψις ἢ ὃ τι
 ἔστιν ἀκοή, σχολῇ ἂν σύμβουλοί γε ἄξιοι λόγου γενοίμεθα
 καὶ ἰατροὶ ἢ περὶ ὀφθαλμῶν ἢ περὶ ὄτων, ὅτινα τρόπον
 b ἀκοὴν ἢ ὄψιν κάλλιστ' ἂν κτήσαιτό τις.*

ΛΑ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Λάχης, καὶ νῦν ἡμᾶς τῷδε παρα-
 καλεῖτον εἰς συμβουλήν, τί ν' ἂν τρόπον τοῖς νείεσιν αὐτῶν
 ἀρετὴ παραγενομένη ταῖς ψυχαῖς ἀμείνους ποιήσῃ;

ΛΑ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν τοῦτό γ' ὑπάρχειν δεῖ, τὸ εἰδέναι ὃ τί ποτ'
 ἔστιν ἀρετὴ; εἰ γὰρ που μὴδ' ἀρετὴν εἰδεῖμεν τὸ παράπαν
 ὃ τί ποτε τυγχάνει ὄν, τί ν' ἂν τρόπον τούτου σύμβουλοι
 c γενοίμεθα ὀψωοῦν, ὅπως ἂν αὐτὸ κάλλιστα κτήσαιτο;

ΛΑ. Οὐδένα, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Φαμέν ἄρα, ὦ Λάχης, εἰδέναι αὐτὸ ὃ τι ἔστιν.

ΛΑ. Φαμέν μέντοι.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὃ γε ἴσμεν, κἂν εἴπομεν δήπου τί ἔστιν.

ΛΑ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩ. Μὴ τοίνυν, ὦ ἄριστε, περὶ ὅλης ἀρετῆς εὐθέως
 σκοπώμεθα· πλεόν γὰρ ἴσως ἔργον· ἀλλὰ μέρους τινὸς πέρι
 πρῶτον ἰδῶμεν, εἰ ἱκανῶς ἔχομεν πρὸς τὸ εἰδέναι· καὶ ἡμῖν,
 d ὡς τὸ εἰκός, ῥᾶον ἢ σκέψις ἔσται.

ΛΑ. Ἄλλ' οὕτω ποιῶμεν, ὦ Σώκρατες, ὡς σὺ βούλει.

ΣΩ. Τί οὖν ἂν προελοίμεθα τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν; ἢ
 δῆλον δὴ ὅτι τοῦτο εἰς ὃ τείνειν δοκεῖ ἢ ἐν τοῖς ὄπλοις μά-
 θησις; δοκεῖ δέ που τοῖς πολλοῖς εἰς ἀνδρείαν. ἢ γὰρ;

ΛΑ. Καὶ μάλα δὴ οὕτω δοκεῖ.

1) Φεύγει, ὅπως βλέπομε, ὁ Σωκράτης ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ μέ-
 θοδο—ποιούς δασκάλους εἶχαμε, ποιούς μαθητὰς ἀναδείξαμε — καὶ
 πηγαίνει στὸν ἀρμόδιον καὶ μόνον κριτὴ, τὸν Λόγο.

οὐσία του και θὰ μπορούσαμε νὰ δώσωμε γνώμη με ποιόν τρόπο εὐκολώτατα και ἄριστα θὰ τὸ ἀποκτοῦσε κανεὶς (*). Ἴσως ὅμως δὲν βλέπετε ἐντελῶς τί ἐνοῶ· νά, ἔτσι θὰ τὸ συλλάβετε εὐκολώτερα.

Ἄν τυχαῖν νὰ γνωρίζωμε ὅτι ἡ ὄραση, ὅταν παρουσια- 190α
στῇ στὰ μάτια, κάνει τελειότερα ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα παρουσια-
ζεται, ἂν ἀκόμη εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ προκαλοῦμε τὴν ὄραση στὰ
μάτια, εἶναι φανερό ὅτι γνωρίζωμε τὴν ὄραση τὴν ἴδια, τί ἀ-
κριβῶς εἶναι, και θὰ μπορούσαμε νὰ εἴμαστε σύμβουλοι
γι' αὐτήν, πῶς εὐκολώτατα και ἄριστα θὰ τὴν ἀποκτοῦσε
κανεὶς. Γιατί ἂν δὲν ξέραμε οὔτε τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ ὄραση, ἢ
τί εἶναι ἡ ἀκοή, δὲν θάμασταν καθόλου ἀξιόλογοι σύμβουλοι
και γιατροὶ ἢ γιὰ τὰ μάτια ἢ γιὰ τὰ αὐτιά, με ποιὸ τρόπο
καλύτερα θὰ ἀποκτοῦσε κανεὶς ἀκοή ἢ ὄραση.

ΛΑ. Ἔχεις δίκιο, Σωκράτη.

XVI. ΣΩ. Λοιπὸν, Λάχη, τοῦτοι οἱ δυὸ δὲν μᾶς προσκα-
λοῦν τώρα νὰ τοὺς συμβουλέψωμε με ποιόν τρόπο, ἂν παρουσια-
στῇ στους γιούς τους ἀρετή, θὰ κάμη τὴν ψυχὴ τους καλύτερη;
ΛΑ. Naί, μᾶς προσκαλοῦν.

ΣΩ. Πρέπει λοιπὸν ἐμεῖς πρῶτα πρῶτα νὰ ἔχωμε τοῦ-
το δῶ, νὰ ξέρωμε τί εἶναι ἀρετή. Γιατί ἂν δὲν γνωρί-
ζωμε καθόλου τί τυχαίνει νὰ εἶναι ἀρετή, με ποιόν τρόπο
θὰ συμβουλεύαμε ὁποιοδήποτε πῶς θὰ τὴν ἀποκτοῦσε 190β
πολὸ καλά;

ΛΑ. Μὲ κανένα τρόπο μοῦ φαίνεται, Σωκράτη.

ΣΩ. Λέμε λοιπὸν, Λάχη, ὅτι ξέρωμε τί εἶναι ἀρετή.

ΛΑ. Λέμε βέβαια.

ΣΩ. Καὶ αὐτὸ ποὺ γνωρίζωμε, φυσικὰ θὰ μπορούσαμε
χωρὶς ἀμφιβολία και νὰ ποῦμε τί εἶναι.

ΛΑ. Καὶ πῶς ὄχι;

ΣΩ. Ἄς μὴν ἐξετάσωμε λοιπὸν ἀμέσως, λαμπρέ μου
ἄνθρωπε, ὅλη τὴν ἀρετή· γιατί ἴσως εἶναι μεγάλο ἔργο. Μόνο
ἂς δοῦμε πρῶτα γιὰ ἓνα μέρος της, ἂν τὸ κατέχωμε ἱκανοποι-
τικὰ· ἔτσι και ἡ ἔρευνά μας φυσικὰ θὰ εἶναι πιὸ εὐκολη. 190γ

ΛΑ. Naί, ἂς κάμωμε ἔτσι, Σωκράτη, ὅπως ἐσὺ θέλεις.

ΣΩ. Ποιὸ λοιπὸν ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς θὰ προτιμή-
σωμε; Ἡ εἶναι δὰ φανερό ὅτι θὰ ἐκλέγαμε ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο
λέγουν ὅτι τείνει ἢ ὀπλομαχητικὴ; Καὶ λέγουν δὰ πῶς τείνει
στὴν ἀνδρεία. Ἔτσι;

ΛΑ. Καὶ βέβαια αὐτὴ ἡ γνώμη ὑπάρχει.

ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν πρῶτον ἐπιχειρήσωμεν, ὃ Λάχης, εἰπεῖν, ἀνδρεία τί ποτ' ἐστίν· ἔπειτα μετὰ τοῦτο σκεψόμεθα
 e και ὄτω ἂν τρόπῳ τοῖς νεανίσκοις παραγένειτο, καθ' ὅσον οἶόν τε ἐξ ἐπιτηδευμάτων τε καὶ μαθημάτων παραγενέσθαι. ἀλλὰ πειρῶ εἰπεῖν ὃ λέγω, τί ἐστὶν ἀνδρεία.

XVII. ΛΑ. Οὐ μὰ τὸν Δία, ὃ Σώκρατες, οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν· εἰ γὰρ τις ἐθέλοι ἐν τῇ τάξει μένων ἀμύνησθαι τοὺς πολεμίους καὶ μὴ φεύγει, εὖ ἴσθι ὅτι ἀνδρείος ἂν εἴη.

ΣΩ. Εὖ μὲν λέγεις, ὃ Λάχης· ἀλλ' ἴσως ἐγὼ αἴτιος, οὐ σαφῶς εἰπὼν, τὸ σὲ ἀποκρίνασθαι μὴ τοῦτο δ' διανοοῦμενος ἠρόμην, ἀλλ' ἕτερον.

ΛΑ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὃ Σώκρατες;

191a ΣΩ. Ἐγὼ φράσω, ἐὰν οἶός τε γένομαι ἀνδρείος που οὗτος, ὃν καὶ σὺ λέγεις, ὃς ἂν ἐν τῇ τάξει μένων μάχηται τοῖς πολεμίους.

ΛΑ. Ἐγὼ γοῦν φημί.

ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐγώ. ἀλλὰ τί αὐτὸ οὗτο, ὃς ἂν φεύγων μάχηται τοῖς πολεμίους, ἀλλὰ μὴ μένων;

ΛΑ. Πῶς φεύγων;

ΣΩ. Ὡσπερ που καὶ Σκυθῶν λέγονται οὐχ ἦττον φεύγοντες ἢ διώκοντες μάχεσθαι, καὶ Ὀμηρὸς που ἐπαινῶν
 b τοὺς τοῦ Αἰνείου ἵππους κραιπνὰ μάλ' ἔνθα καὶ ἔνθα ἔφη αὐτοὺς ἐπίστασθαι διώκειν ἢ δὲ φέβεσθαι· καὶ αὐτὸν τὸν Αἰνεῖαν κατὰ τοῦτ' ἐνεκωμίασε, κατὰ τὴν τοῦ φόβου ἐπιστήμην, καὶ εἶπεν αὐτὸν εἶναι μῆστωρα φόβοιο.

ΛΑ. Καὶ καλῶς γε, ὃ Σώκρατες· περὶ ἀρμάτων γὰρ ἔλεγε· καὶ σὺ τὸ τῶν Σκυθῶν ἱππέων περὶ λέγεις. τὸ μὲν γὰρ ἱππικὸν τὸ ἐκείνων οὕτω μάχεται, τὸ δὲ ὄπλιτικὸν τὸ γε τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐγὼ λέγω.

ΣΩ. Πλήν γ' ἴσως, ὃ Λάχης, τὸ Λακεδαιμονίων. Λα-
 c κεδαιμονίους γὰρ φασὶν ἐν Πλαταιαῖς, ἐπειδὴ πρὸς τοῖς γερροφόροις ἐγένοντο, οὐκ ἐθέλειν μένοντας πρὸς αὐτοὺς μάχεσθαι, ἀλλὰ φεύγειν, ἐπειδὴ δ' ἐλύθησαν αἱ τάξεις τῶν Περσῶν, ἀναστρεφομένους ὥσπερ ἱππέας μάχεσθαι καὶ οὕτω νικῆσαι τὴν ἐκεῖ μάχην.

1) Ἀπὸ εὐγένεια ἀλλὰ καὶ μὲ κάποια εἰρωνεία, διάχυτη καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη, ὃ Σωκράτης λέγει πῶς εἶναι δικό του τὸ λάθος. Ὁ δρισημὸς ποῦ ἔδωσεν ὃ Λάχης εἶναι ἀτελής, γιατί δὲν ἐξηγεῖ ὅλες τις περιπτώσεις τῆς ἀνδρείας. Εἶναι στενότερος τοῦ δέοντος, ὅπως θὰ φανῆ ἀμέσως· δὲν στηρίζεται στὴν πραγματικὴ εἰδοποιὸ διαφορά.

2) Ἰλιάδος E, 223. Μετάφραση A. Πάλλη.

3) Οἱ ὄπλισμένοι μὲ μακρὰ ἀσπίδα (γέρον).

ΣΩ. Ἄς προσπαθήσωμε λοιπόν, Λάχη, τοῦτο πρῶτα νὰ ποῦμε, τί εἶναι ἀνδρεία. Ὅστερα ἀπ' αὐτὸ θὰ ἐξετάσωμε

Ἔρευνα γιὰ νὰ ὀρί-
σουν τὴν ἀνδρεία

Πρῶτος ὀρισμὸς τῆς
ἀνδρείας ἀπὸ
τὸν Λάχη

καὶ μὲ ποιὸν τρόπο θὰ τὴν ἀπο-
κτοῦσαν οἱ νεανίσκοι, ὅσο εἶναι δυ-
νατὸν νὰ ἀποκτηθῇ ἀπὸ ἀσκήσεις καὶ
ἀπὸ μαθήματα. Προσπάθησε λοιπὸν
νὰ ἀπαντήσης στὴν ἐρώτησή μου,
τί εἶναι ἀνδρεία.

XVII. ΛΑ. Μὰ τὸν Δία, Σωκράτη, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀπαντήσω, ὅχι· γιατί ἂν κανεὶς θέλῃ μένοντας στὴ θέση του νὰ ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρὸ καὶ δὲν τὸ βάζῃ στὰ πόδια, νὰ ξέρῃς καλὰ ὅτι αὐτὸς θὰ ἦταν ἀνδρείος.

ΣΩ. Καλὰ λέγεις, Λάχη· ἴσως ὁμως ἐγὼ φταίω (¹), πού, ἐπειδὴ δὲν ἔκαμα καθαρὰ τὴν ἐρώτησιν, ἐσὺ ἀπάντησες ὅχι σὲ κεῖνο πού εἶχα στὸ νοῦ μου ἐρωτώντας, ἀλλὰ σὲ ἄλλο.

ΛΑ. Τί θέλεις νὰ πῆς, Σωκράτη;

ΣΩ. Θὰ σοῦ πῶ, ἂν τὰ καταφέρω. Ἄνδρείος εἶναι ἀσφα-
λῶς αὐτὸς πού καὶ σὺ λέγεις, ὅποιος μένοντας στὴ θέση του
πολεμᾷ τὸν ἐχθρὸ. 191a

ΛΑ. Ἐγὼ τουλάχιστο τὸ δέχομαι.

ΣΩ. Μὰ καὶ ἐγώ. Ἄλλὰ τί εἶναι πάλι τοῦτος πού φεύ-
γοντας καὶ ὅχι μένοντας πολεμᾷ τὸν ἐχθρὸ;

ΛΑ. Πῶς φεύγοντας;

ΣΩ. Νά, σὰν τοὺς Σκύθες, πού λέγουν ὅτι τὸ ἴδιο πολε-
μοῦν καὶ ὑποχωρώντας καὶ καταδιώκοντας. Καὶ ὁ Ὅμηρος ἐπαινῶντας τὰ ἄλογα τοῦ Αἰνεΐα εἶπε πῶς ξέρουν : «ἀπάνω
κάτου σὰν ἀητοὶ νὰ κυνηγᾷν καὶ φεύγουν» (²). Καὶ τὸν
ἴδιο τὸν Αἰνεΐα τὸν ἐγκωμίασε γιὰ τοῦτο. ἀκριβῶς, γιὰ τὴν
τέχνη τῆς φυγῆς, καὶ τὸν ὀνόμασε τεχνίτη τῆς φυγῆς.

ΛΑ. Σωστά, Σωκράτη, γιατί μιλοῦσε γιὰ ἄρματα·
καὶ σὺ σ' αὐτὸ γιὰ τοὺς Σκύθες, γιὰ ἵππεῖς μιλάς. Γιατί τὸ
δικό τους ἵππικὸ ἔτσι μάχεται, τὸ πεζικὸ ὁμως τῶν Ἑλλή-
νων, ὅπως λέγω.

ΣΩ. Ἐκτὸς ἴσως, Λάχη, ἀπὸ τὸ πεζικὸ τῶν Λακεδαι-
μονίων. Γιατί λέγουν ὅτι στίς Πλαταιᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι,
ὅταν ἔφτασαν στοὺς γεροφόρους (³) τῶν Περσῶν, δὲν θέ-
λησαν, μένοντας στὴ θέση τους, νὰ πολεμοῦν μ' αὐτούς,
ἀλλὰ ἔφυγαν. Καὶ ὅταν διασπάστηκαν οἱ γραμμῆς τῶν Περ-
σῶν, γύρισαν πίσω καὶ πολέμησαν σὰν ἵππεῖς καὶ ἔτσι κέρ-
δισαν ἐκείνη τὴ μάχη. c

ΛΑ. Ἀληθῆ λέγεις.

XVIII. ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν ὁ ἄρτι ἔλεγεν, ὅτι ἐγὼ αἰτίως μὴ καλῶς σε ἀποκρίνασθαι, ὅτι οὐ καλῶς ἠρόμην. βουλό-
 d μενος γάρ σου πηθέσθαι μὴ μόνον τοὺς ἐν τῷ ὀπλιτικῷ ἀν-
 δρείους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ ἱππικῷ καὶ ἐν ξύμπαντι τῷ
 πολεμικῷ εἶδει, καὶ μὴ μόνον τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ, ἀλλὰ
 καὶ τοὺς ἐν τοῖς πρὸς τὴν θάλατταν κινδύνοις ἀνδρείους
 ὄντας, καὶ ὅσοι γε πρὸς νόσους καὶ ὅσοι πρὸς πενίας ἢ
 καὶ πρὸς τὰ πολιτικά ἀνδρείοι εἰσιν, καὶ ἔτι αὐτῶ μὴ μόνον
 ὅσοι πρὸς λύπας ἀνδρείοι εἰσιν ἢ φόβους, ἀλλὰ καὶ πρὸς
 τὰς ἐπιθυμίας ἢ ἡδονὰς δεινοὶ μάχεσθαι, καὶ μένοντες καὶ
 e ἀναστρέφοντες — εἰσὶ γάρ πού τινες, ὧ Λάχης, καὶ ἐν τοῖς
 τοιοῦτοις ἀνδρείοι.

ΛΑ. Καὶ σφόδρα, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀνδρείοι μὲν πάντες οὗτοί εἰσιν, ἀλλ' οἱ
 μὲν ἐν ἡδοναῖς, οἱ δ' ἐν λύπαις, οἱ δ' ἐν ἐπιθυμίαις, οἱ δ' ἐν
 φόβοις τὴν ἀνδρείαν κέκτηνται· οἱ δέ γ', οἶμαι, δειλίαν ἐν
 τοῖς αὐτοῖς τοῦτοις.

ΛΑ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τί ποτε ὄν ἐκάτερον τούτων, τοῦτο ἐπνυθανόμην.
 πάλιν οὖν πειρῶ εἰπεῖν ἀνδρείαν πρῶτον, τί ὄν ἐν πᾶσι
 τοῦτοις ταῦτόν ἐστιν· ἢ οὐπω καταμανθάνεις δ λέγω;

ΛΑ. Οὐδὲ πᾶν τι.

192a XIX. ΣΩ. Ἀλλ' ὧδε λέγω, ὥσπερ ἂν εἰ τάχος ἠρώτων
 τί ποτ' ἐστίν, δ καὶ ἐν τῷ τρέχειν τυγχάνει ὄν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ
 καθαρίζειν καὶ ἐν τῷ λέγειν καὶ ἐν τῷ μανθάνειν καὶ ἐν ἄλ-
 λοις πολλοῖς, καὶ σχεδόν τι αὐτὸ κεκτῆμεθα, οὐδὲ καὶ πέρι
 ἄξιον λέγειν, ἢ ἐν ταῖς τῶν χειρῶν πράξεσιν ἢ σκελῶν ἢ
 στόματός τε καὶ φωνῆς ἢ διανοίας· ἢ οὐχ οὕτω καὶ σὺ
 λέγεις;

ΛΑ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Εἰ τοίνυν τίς με ἔροιτο, ὦ Σώκρατες, τί λέγεις
 τοῦτο, δ ἐν πᾶσιν ὀνομάζεις ταχυτήτα εἶναι; εἵποιμ' ἂν
 b αὐτῷ ὅτι τὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ διαπραττομένην δύ-
 ναμιν ταχυτήτᾳ ἔγωγε καλῶ καὶ περὶ φωνῆν καὶ περὶ δρό-
 μων καὶ περὶ τᾶλλα πάντα.

1) Τοῦ σώματος τῶν ὀπλιτῶν, τοῦ πεζικοῦ δηλαδή.

2) «Τί ὄν ἐν πᾶσι τοῦτοις ταῦτόν ἐστιν». Αὐτὸ τὸ κοινὸ στοιχεῖο
 σὲ ὅλα τὰ διαφορετικὰ εἶδη τῆς ἀνδρείας, αὐτὸ συνιστᾷ τὴν οὐσίαν τῆς,
 εἶναι ἢ γενικὴ ἰδέα, πού ὅταν, τὴ συλλάβωμε, θὰ ἔχωμε τὸν πλήρη ὀρι-
 σμὸ τῆς ἀνδρείας. Ὁλη ἢ συζήτηση μὲ τὸν Λάχην δίνει ζωηρὴ εἰκόνα

ΛΑ. "Ἐτσι εἶναι.

XVIII. ΣΩ. Τοῦτο εἶναι λοιπὸν ποῦ ἔλεγα καὶ πρὶν λίγο, ὅτι ἐγὼ φταίω ποῦ δὲν ἀπάντησες σωστά, γιὰτὶ δὲν ἐρώτησα καλὰ. Γιὰτὶ ἤθελα νὰ σὲ ρωτήσω ὄχι μόνο γιὰ τοὺς ἀνδρείους τοῦ ὀπλιτικοῦ⁽¹⁾, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀνδρείους τοῦ ἵππικοῦ καὶ κάθε ἄλλου πολεμικοῦ εἴδους, καὶ ὄχι μόνο γιὰ τοὺς ἀνδρείους στὸν πόλεμο, ἀλλὰ καὶ γιὰ κείνους ποῦ εἶναι ἀνδρεῖοι στοὺς κινδύνους τῆς θάλασσης, καὶ γιὰ ὅσους εἶναι ἀνδρεῖοι σὲ νόσους καὶ σὲ φτώχειες, ἢ καὶ στὴν πολιτικὴ ζωὴ, καὶ πάλι ἀκόμη ὄχι μόνο γιὰ ὅσους εἶναι ἀνδρεῖοι σὲ βάσανα ἢ φόβους, ἀλλὰ καὶ γιὰ κείνους ποῦ εἶναι φοβεροὶ στὴ μάχη μὲ τὶς ἐπιθυμίες ἢ τὶς ἡδονές, εἴτε μένοντας στὴ θέση τους, εἴτε φεύγοντας καὶ γυρίζοντας ἐπιθετικά. Γιὰτὶ βέβαια μερικοὶ εἶναι καὶ στὰ τέτοια, Λάχη, ἀνδρεῖοι.

ΛΑ. Καὶ πολὺ ἀνδρεῖοι, Σωκράτη.

ΣΩ. "Ὅλοι λοιπὸν αὐτοὶ εἶναι ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ ἄλλοι σὲ ἡδονές, ἄλλοι σὲ βάσανα, ἄλλοι σὲ ἐπιθυμίες κι ἄλλοι σὲ φόβους ἀποκοτῶν τὴν ἀνδρεία τους· ἀντίθετα ἄλλοι τὴ δειλία τους στὰ ἴδια αὐτά, νομίζω, πράγματα.

ΛΑ. Βεβαίότατα.

ΣΩ. Τί εἶναι καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο, τοῦτο ζήτησα νὰ πληροφορηθῶ. Προσπάθησε λοιπὸν πάλι νὰ πῆς πρῶτα τί εἶναι ἡ ἀνδρεία, τί ὄντας μένει μέσα σὲ ὅλα αὐτὰ ἴδια μὲ τὸν ἑαυτὸ της⁽²⁾· ἢ δὲν κατενόησες ἀκόμη τί θέλω νὰ πῶ;

ΛΑ. "Ὅχι ἐντελῶς.

XIX. ΣΩ. Νὰ τί ἐννοῶ. "Ὅπως ἀκριβῶς ἂν ρωτοῦσα τί εἶναι ταχύτης, αὐτὴ ποῦ καὶ στὸ τρέξιμο βρίσκεται καὶ στὸ κιθάρισμα καὶ στὴν ὁμιλία καὶ στὴ σπουδὴ καὶ σὲ ἄλλα πολλά, καὶ ποῦ τὴν ἔχομε στὶς ἀξιόλογες περιπτώσεις της ἢ στὶς πράξεις τῶν χειρῶν, ἢ τῶν σκελῶν, ἢ τοῦ στόματος, ἢ τῆς φωνῆς, ἢ τῆς σκέψης. "Ἡ δὲν συμφωνεῖς καὶ σύ;

ΛΑ. Βεβαίότατα.

ΣΩ. "Ἄν λοιπὸν μὲ ρωτοῦσε κανεὶς, πῶς ἐννοεῖς, Σωκράτη, αὐτὸ ποῦ σὲ ὅλα τοῦτα τὸ ὀνομάζεις ταχύτητα; θὰ τοῦ ἔλεγα ὅτι ἐγὼ ὀνομάζω ταχύτητα καὶ στὴ φωνὴ καὶ στὸ δρόμο καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα τὴν ἱκανότητα ποῦ ἐκτελεῖ πολλὰ σὲ λίγο χρόνο.

τῆς ἐπαγωγικῆς πορείας τοῦ στοχασμοῦ, ποῦ τόσο σπουδαῖος τεχνίτης της στάθηκεν ὁ Σωκράτης.

ΛΑ. Ὁρθῶς γε σὺ λέγων.

ΣΩ. Πειρῶ δὴ καὶ σὺ, ὦ Λάχης, τὴν ἀνδρείαν οὕτως εἰπεῖν, τίς οὐσα δύναμις ἢ αὐτὴ ἐν ἡδονῇ καὶ ἐν λύπῃ καὶ ἐν ἅπασιν οἷς νυνδὴ ἐλέγομεν αὐτὴν εἶναι, ἔπειτα ἀνδρεία κέκληται.

ΛΑ. Δοκεῖ τοίνυν μοι καρτερία τις εἶναι τῆς ψυχῆς,
c εἰ τό γε διὰ πάντων [περὶ ἀνδρείας] πεφυκὸς δεῖ εἰπεῖν.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν δεῖ, εἴ γε τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρινοῦμεθα ἡμῖν αὐτοῖς. τοῦτο τοίνυν ἔμοιγε φαίνεται· οὐ τι πᾶσά γε, ὡς ἐγῶμαι, καρτερία ἀνδρεία σοι φαίνεται τεκμαίρομαι δὲ ἐνθένδε· σχεδὸν γάρ τι οἶδα, ὦ Λάχης, ὅτι τῶν πάντων καλῶν πραγμάτων ἡγεῖ σὺ ἀνδρείαν εἶναι.

ΛΑ. Εἶ μὲν οὖν ἴσθι ὅτι τῶν καλλίστων.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἢ μὲν μετὰ φρονήσεως καρτερία καλὴ κάγαθή;

ΛΑ. Πάνο γε.

d ΣΩ. Τί δ' ἢ μετ' ἀφροσύνης; οὐ τοῦναντίον ταύτην βλαβερὰ καὶ κακοῦργος;

ΛΑ. Ναί.

ΣΩ. Καλὸν οὖν τι φήσεις σὺ εἶναι τὸ τοιοῦτον, ὃν κακοῦργόν τε καὶ βλαβερόν;

ΛΑ. Οὐκ οὖν δίκαιόν γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα τὴν γε τοιαύτην καρτερίαν ἀνδρείαν ὀμολογήσεις εἶναι, ἐπειδήπερ οὐ καλὴ ἐστίν, ἢ δὲ ἀνδρεία καλὸν ἐστίν.

ΛΑ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Ἡ φρόνιμος ἄρα καρτερία κατὰ τὸν σὸν λόγον ἀνδρεία ἂν εἴη.

ΛΑ. Ἐοικεν.

e XX. ΣΩ. Ἰδωμεν δὴ, ἢ εἰς τί φρόνιμος; ἢ ἢ εἰς ἅπαντα καὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ σμικρά; οἷον εἴ τις καρτερεῖ ἀναλίσκων ἀργύριον φρονίμως, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας πλεονέκτησεται, τοῦτον ἀνδρεῖον καλοῖς ἂν;

ΛΑ. Μὰ Δι' οὐκ ἔγωγε.

ΣΩ. Ἄλλ' οἷον εἴ τις ἰατρὸς ὢν, περιπλευμονίᾳ τοῦ

ΛΑ. Καὶ θὰ ἀπαντοῦσες σωστά.

ΣΩ. Προσπάθησε λοιπὸν καὶ σύ, Λάχη, νὰ πῆς τὸ ἴδιο γιὰ τὴν ἀνδρεία, τί ὄντας αὐτὴ ἢ ἱκανότητά μένει ἢ ἴδια καὶ στὴν ἡδονὴ καὶ στὴ λύπη καὶ σὲ ὅλα ὅσα εἶπαμε πρὶν λίγο καὶ ἔχει πάρει τὸ ὄνομα ἀνδρεία.

ΛΑ. Μοῦ φαίνεται λοιπὸν πῶς εἶναι κάποια καρτερία τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ πρέπει νὰ πῶ ἐκεῖνο ποῦ ἀπὸ τῆ φύση τῆς βρίσκεται μέσα σὲ ὅλα.

Δεύτερος ὀρισμὸς τῆς ἀνδρείας ἀπὸ τὸν Λάχη

ΣΩ. Καὶ πρέπει, ἂν βέβαια πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμε στὴν ἐρώτησιν ποῦ κάναμε. Τοῦτο ὅμως σὲ μένα φαίνεται καθαρὰ, ὅτι κάθε καρτερία, ὅπως νομίζω, δὲν τῆ θεωρεῖς ἀνδρεία καὶ τὸ συνάγω ἀπὸ τοῦτο δῶ: εἶμαι βέβαιος, Λάχη, ὅτι σὺ τὴν ἀνδρεία τῆ βάζεις στὰ πολὺ ἄμορφα πράγματα.

ΛΑ. Στὰ πιδὸ ἄμορφα νὰ εἶσαι βέβαιος.

ΣΩ. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἢ μὲ φρόνησιν καρτερία ποῦ εἶναι καλὴ καὶ ἀγαθὴ;

ΛΑ. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Καὶ ἢ μὲ ἀπροσῆνη καρτερία τί εἶναι; Ἀντίθετα ἀπὸ τὴν πρώτῃ, δὲν εἶναι βλαβερὴ καὶ κακὴ;

ΛΑ. Ναί.

ΣΩ. Θὰ τὸ πῆς λοιπὸν ἐσὺ αὐτὸ καλὸ, ἀφοῦ εἶναι κακὸ καὶ βλαβερὸ;

ΛΑ. Δὲν εἶναι δίκαιο, Σωκράτη, ὄχι.

ΣΩ. Δὲ θὰ δεχτῆς λοιπὸν ὅτι ἢ τέτοια καρτερία εἶναι ἀνδρεία, γιὰτὶ δὲν εἶναι καλὴ, καὶ ἢ ἀνδρεία εἶναι καλὸ πρᾶγμα.

ΛΑ. Ἔχεις δίκιο.

ΣΩ. Ἡ φρόνιμη λοιπὸν καρτερία κατὰ τὸν δικὸ σου λόγον θὰ ἦταν ἀνδρεία.

ΛΑ. Φαίνεται.

XX. ΣΩ. Ἄς δοῦμε ὅμως ἢ καρτερία ἢ σὲ τί φρόνιμη; ἢ ἢ φρόνιμη σὲ ὅλα καὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρά; Ἄν λόγου χάριν κάποιος καρτερῆ ξοδεύοντας μὲ φρόνησιν χρήματα, ἐπειδὴ ξέρει ὅτι ξοδεύοντας θὰ ἀποκτήσῃ περισσότερα, αὐτὸν θὰ τὸν ὀνόμαζες ἀνδρεῖο;

ΛΑ. Μὰ τὸν Δία, ἐγὼ ὄχι.

ΣΩ. Ἄν πάλι κάποιος ὄντας γιαντρός, τὴν ὥρα ποῦ τὸ

193a *νίεός ἐχομένου ἢ ἄλλον τινός καὶ δεομένου πιεῖν ἢ φαγεῖν δοῦναι, μὴ κάμπτοιτο, ἀλλὰ καρτεροί;*

ΛΑ. Οὐδ' ὅπωςτιοῦν οὐδ' αὐτη.

ΣΩ. Ἄλλ' ἐν πολέμῳ καρτεροῦντα ἄνδρα καὶ ἐθέλοντα μάχεσθαι, φρονίμως λογιζόμενον, εἰδότες μὲν ὅτι βοηθήσουσιν ἄλλοι αὐτῷ, πρὸς ἐλάττους δὲ καὶ φανλοτέρους μαχεῖται ἢ μεθ' ὧν αὐτός ἐστιν, ἔτι δὲ χωρὶα ἔχει κρείττω, τοῦτον τὸν μετὰ τῆς τοιαύτης φρονήσεως καὶ παρασκευῆς καρτεροῦντα ἀνδρείοτερον ἂν φαῖης ἢ τὸν ἐν τῷ ἐναντίῳ στρατοπέδῳ ἐθέλοντα ὑπομένειν τε καὶ καρτερεῖν;

b ΛΑ. Τὸν ἐν τῷ ἐναντίῳ, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.
ΣΩ. Ἄλλὰ μὴν ἀφρονεστέρα γε ἢ τούτου ἢ ἢ τοῦ ἐτέρου καρτερία.

ΛΑ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Καὶ τὸν μετ' ἐπιστήμης ἄρα ἱππικῆς καρτεροῦντα ἐν ἱππομαχίᾳ ἤττον φήσεις ἀνδρείον εἶναι ἢ τὸν ἀνεπιστήμης.

ΛΑ. Ἐμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Καὶ τὸν μετὰ σφενδονητικῆς ἢ τοξικῆς ἢ ἄλλης τινὸς τέχνης καρτεροῦντα.

c ΛΑ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ ὅσοι δὴ ἐθέλουσιν εἰς φρέαρ καταβαίνοντες καὶ κολυμβῶντες καρτερεῖν ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ, μὴ ὄντες δεινοί, ἢ ἐν τινι ἄλλῳ τοιούτῳ, ἀνδρειοτέρους φήσεις τῶν ταῦτα δεινῶν.

ΛΑ. Τί γὰρ ἂν τις ἄλλο φαῖη, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οὐδέν, εἴπερ οἷοιτό γε οὕτως.

ΛΑ. Ἄλλὰ μὴν οἶμαί γε.

ΣΩ. Καὶ μὴν που ἀφρονεστέρωσ γε, ὦ Λάχης, οἱ τοιοῦτοι κινδυνεύουσιν τε καὶ καρτεροῦσιν ἢ οἱ μετὰ τέχνης αὐτὸ πράττοντες.

ΛΑ. Φαίνονται.

d ΣΩ. Οὐκοῦν αἰσχροὶ ἢ ἀφρων τόλμα τε καὶ καρτέρησις ἐν τῷ πρόσθεν ἐφάνη ἡμῖν οὐσα καὶ βλαβερά;

ΛΑ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἡ δὲ γε ἀνδρεία ὁμολογεῖτο καλόν τι εἶναι.

παιδί του ἢ ἄλλος πάσχει ἀπὸ πνευμονία καὶ παρακαλεῖ νὰ τοῦ δώσουν νὰ πιῇ ἢ νὰ φάγη, δὲν λιγᾶ, ἀλλὰ δείχνει καρτερία;

193a

ΛΑ. Οὔτε αὐτὴ ἢ καρτερία, μὲ κανένα τρόπο.

ΣΩ. Ἄλλὰ τὸν ἄνδρα ποὺ δείχνει στὸν πόλεμο καρτερία καὶ θέλει νὰ μάχεται κόνοντας φρόνιμο ὑπολογισμὸς—ξέρει ὅτι ἄλλοι θάρθουν νὰ τὸν βοηθήσουν καὶ ὅτι θὰ ἔχη νὰ πολεμήσῃ μὲ λιγώτερους καὶ κατώτερους ἀπὸ τοὺς δικούς του, καὶ ἀκόμη ὅτι κατέχει πῦρ δυνατὰ ὀχυρὰ σημεία—αὐτὸν ποὺ μὲ τὴν φρόνησιν καὶ προετοιμασίαν δείχνει καρτερία, θὰ τὸν ἔλεγεσ ἄνδρειότερο ἢ ἐκεῖνον ποὺ ὄντας στὸ ἀντίθετο στρατόπεδο θέλει νὰ μείνῃ μὲ καρτερία στῆ θέσιν του;

ΛΑ. Ἐκεῖνον ποὺ εἶναι στὸ ἀντίθετο, νομίζω, Σωκράτη.

b

ΣΩ. Ὅμως ἡ καρτερία αὐτοῦ ἐδῶ εἶναι λιγώτερο φρόνιμη ἀπὸ τὴν καρτερία τοῦ ἄλλου.

ΛΑ. Ἐχεις δίκιο.

ΣΩ. Καὶ στὴν ἵππομαχίαν, φυσικά, θὰ πῆς λιγώτερο ἀνδρεῖον ἐκεῖνον ποὺ καρτερεῖ ὄντας κάτοχος τῆς ἵππικῆς, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶναι.

ΛΑ. Νομίζω, ναί.

ΣΩ. Καὶ κείνον ποὺ δείχνει καρτερία γνωρίζοντάς καλά τὴν τέχνην τῆς σφενδόνης ἢ τοῦ τόξου ἢ κάποιαν ἄλλην τέχνην.

c

ΛΑ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Καὶ ὅσους θὰ θέλουν κατεβαίνοντας σὲ πηγάδι καὶ κολυμπώντας νὰ δείχνουν καρτερία σὲ τοῦτο τὸ ἔργο, χωρὶς νὰ εἶναι δεινοὶ σ' αὐτό, ἢ σὲ κάτι ἄλλο τέτοιο, θὰ τοὺς πῆς ἀνδρειότερους ἀπὸ κείνους ποὺ εἶναι δεινοὶ σ' αὐτά.

ΛΑ. Τί ἄλλο νὰ πῆ κανεὶς, Σωκράτη;

ΣΩ. Τίποτε, ἂν βέβαια ἔτσι νομίζῃ.

ΛΑ. Μὰ ναί, ἔτσι νομίζω.

ΣΩ. Καὶ ὅμως, Λάχη, οἱ τέτοιοι διακινδυνεύουν καὶ καρτεροῦν μὲ λιγώτερον φρόνησιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ποὺ κάνουν αὐτά, ὄντας κάτοχοι τῆς τέχνης.

ΛΑ. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Πρὶν λίγο ὅμως δὲν μᾶς φάνηκε ἡ δίχως φρόνησιν τόλμη καὶ καρτερία ὅτι καὶ ἀσχημο πρᾶγμα καὶ βλαβερό εἶναι;

d

ΛΑ. Ναί, ναί.

ΣΩ. Καὶ δεχομάσταν ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι κάτι ὁμοιοῦ.

ΛΑ. Ὁμολογεῖτο γάρ.

ΣΩ. Νῦν δ' αὖ πάλιν φαιμέν ἐκεῖνο τὸ αἰσχρόν, τὴν ἄφρονα καρτέρησιν, ἀνδρείαν εἶναι.

ΛΑ. Ἐοίκαμεν.

ΣΩ. Καλῶς οὖν σοι δοκοῦμεν λέγειν;

ΛΑ. Μὰ τὸν Δι', ὦ Σώκρατες, ἐμοὶ μὲν οὐ.

XXI. ΣΩ. Οὐκ ἄρα πον κατὰ τὸν σὸν λόγον δωριστὶ
 e ἠρμόσμεθα ἐγὼ τε καὶ σύ, ὦ Λάχης· τὰ γὰρ ἔργα οὐ ξυμ-
 φωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις. ἔργω μὲν γάρ, ὡς εἰκε, φαίη ἄν
 τις ἡμᾶς ἀνδρείας μετέχειν, λόγῳ δ', ὡς ἐγῶμαι, οὐκ ἄν, εἰ
 νῦν ἡμῶν ἀκούσειε διαλεγομένων.

ΛΑ. Ἀληθέστατα λέγεις,

ΣΩ. Τί οὖν; δοκεῖ καλὸν εἶναι οὕτως ἡμᾶς διακεῖσθαι;

ΛΑ. Οὐδ' ὀπωστιοῦν.

ΣΩ. Βούλει οὖν ὧ λέγομεν πειθώμεθα τό γε τοσοῦτον;

ΛΑ. Τὸ ποῖον δὴ τοῦτο, καὶ τίτιν τούτῳ;

194a ΣΩ. Τῷ λόγῳ δε καρτερεῖν κελεύει. εἰ οὖν βούλει, καὶ
 ἡμεῖς ἐπὶ τῇ ζητήσῃ ἐπιμεινόμεν τε καὶ καρτερήσωμεν,
 ἵνα καὶ μὴ ἡμῶν αὐτῇ ἢ ἀνδρεία καταγελάσῃ, ὅτι οὐκ ἀν-
 δρείως αὐτὴν ζητοῦμεν, εἰ ἄρα πολλάκις αὐτῇ ἢ καρτέρησίς
 ἐστιν ἀνδρεία.

ΛΑ. Ἐγὼ μὲν ἔτοιμος, ὦ Σώκρατες, μὴ προαφίστα-
 σθαι· καίτοι ἀήθης γ' εἰμι τῶν τοιούτων λόγων· ἀλλὰ τίς
 με καὶ φιλονεκία εἴληφεν πρὸς τὰ εἰρημένα, καὶ ὡς ἀληθῶς
 b ἀγανακτῶ, εἰ οὕτως αἰ νοῶ μὴ οἶός τ' εἰμι εἰπεῖν. νοεῖν
 μὲν γάρ ἐμοιγε δοκῶ περὶ ἀνδρείας ὅτι ἐστιν, οὐκ οἶδα
 δ' ὅπῃ με ἄρτι διέφηνεν, ὥστε μὴ ξυλλαβεῖν τῷ λόγῳ αὐτὴν
 καὶ εἰπεῖν ὅτι ἐστιν.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ φίλε, τὸν ἀγαθὸν κνηγέτην μεταθεῖν
 χρῆ καὶ μὴ ἀνιέναι.

ΛΑ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΣΩ. Βούλει οὖν καὶ Νικίαν τόνδε παρακαλῶμεν ἐπὶ
 τὸ κνηγέσιον, εἴ τι ἡμῶν εὐπορώτερός ἐστιν;

ΛΑ. Βούλομαι· πῶς γὰρ οὐ;

c XXII. ΣΩ. Ἴθι δὴ, ὦ Νικία, ἀνδράσι φίλοις χειμα-
 ζομένους ἐν λόγῳ καὶ ἀποροῦσιν βοήθησον, εἴ τινα ἔχεις δύ-

1) Τὸ ἀδιέξοδο φανερώνει ὅτι ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ ποῦ ἔδωσαν πρὶν στὴν καρτερία, «ἢ φρόνιμος καρτερία», ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάποιο προσδιορισμοῦ. Ἐναμφισβήτητα ἡ ἀνδρεία ἔχει στὴν οὐσία τῆς φρόνησῃ- τί εἰδους φρόνηση δμωας; Αὐτὸ μένει νὰ ἐρευνηθῇ.

ΛΑ. Ναί, τὸ δεχόμεσταν.

ΣΩ. Μὰ τώρα πάλι λέμε ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἄσχημο, ἢ χωρὶς φρόνηση καρτερία, εἶναι ἀνδρεία (¹).

ΛΑ. Αὐτὸ μοιάζει νὰ κάνωμε.

ΣΩ. Ἔχεις λοιπὸν τὴν ἰδέα ὅτι καλὰ τὰ λέμε;

ΛΑ. Μὰ τὸν Δία, Σωκράτη, ἐγὼ βέβαια ὄχι.

XXI. ΣΩ. Δὲν ἔχομε λοιπὸν, Λάχη, ἐγὼ καὶ σὺ τὴ δωρικὴ ἄρμονία σύμφωνα μὲ τὴ δική σου ἔκφραση, ἀφοῦ τὰ ἔργα μας δὲν ἄρμονίζονται μὲ τὰ λόγια μας. Γιατὶ στὴν πράξῃ, ὅπως φαίνεται, θὰ ἔλεγε κανεὶς μετέχομε στὴν ἀνδρεία, ἐνῶ στὸ λόγο, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ὄχι, ἂν μᾶς ἄκουε τώρα νὰ συζητοῦμε.

ΛΑ. Ἔχεις πολὺ δίκιο.

ΣΩ. Τί θὰ γίνῃ λοιπὸν; Νομίζεις ὅτι εἶναι ἄμορφο νὰ εἴμαστε σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση;

ΛΑ. Καθόλου ἄμορφο.

ΣΩ. Θέλεις λοιπὸν τόσο μόνο νὰ ὑπακούσωμε σὲ κεῖνο πού λέμε;

ΛΑ. Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ τόσο μόνο, καὶ σὲ τί νὰ ὑπακούσωμε;

ΣΩ. Στὸ λόγο πού προτρέπει νὰ καρτεροῦμε. Ἄν θέλῃς λοιπὸν, ἄς ἐπιμείνωμε κι ἐμεῖς στὴν ἔρευνά μας καὶ ἄς καρτερήσωμε, γιὰ νὰ μᾶς περιπαίξῃ ἢ ἴδια ἢ ἀνδρεία, ὅτι δὲν τὴν ἀναζητοῦμε ἀνδρείως, ἀφοῦ δὲ ἡ ἴδια ἢ ἔγκαρτέρηση εἶναι πολλές φορὲς ἀνδρεία.

ΛΑ. Ἐγὼ, Σωκράτη, εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐπιμείνω ὡς τὸ τέλος, ἂν καὶ εἶμαι ἀσυνήθιστος σὲ τέτοιες συζητήσεις. Μοῦ ἤρθε μάλιστα νὰ θυμώσω μ' αὐτὰ πού εἰπώθησαν, κι ἀλήθεια ἀγανακτῶ, ὅταν σὲ τέτοιο σημεῖο δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἐκεῖνα πού σκέπτομαι. Γιατὶ νομίζω ὅτι γιὰ τὴν ἀνδρεία σκέπτομαι τί εἶναι, δὲν ξέρω ὅμως πῶς μοῦ ξέφυγε πρὶν, ὥστε νὰ μὴν τὴν πιάσω μὲ τὴν λόγο καὶ νὰ πῶ τί εἶναι.

ΣΩ. Ὁ καλὸς κυνηγός, ἀγαπητὲ μου, πρέπει νὰ τρέχῃ ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸ θήραμα καὶ νὰ μὴν τὸ ἀφήνῃ.

ΛΑ. Βεβαιότατα.
 Ὁ Λάχης παραχωρεῖ τὴ θέση τοῦ στὸ Νικία
 ΣΩ. Θέλεις λοιπὸν νὰ προσκαλέσωμε στὸ κυνήγι καὶ τὸν Νικία ἀπὸ δῶ, μήπως καὶ εἶναι περισσότερο ἐπινοητικὸς ἀπὸ μᾶς;

ΛΑ. Ναί, θέλω· πῶς ὄχι;

XXII. ΣΩ. Ἐμπρὸς λοιπὸν, Νικία, ἔλα νὰ βοηθήσῃς ἀγαπητοῦ σου ἀνθρώπου, πού τοὺς δέρνει ἡ τρικυμία τοῦ λόγου

e

194a

b

c

ναμιν. τὰ μὲν γὰρ δὴ ἡμέτερα ὀρθῶς ὡς ἄπορα· σὸ δ' εἰπὼν δ τι ἡγεῖ ἀνδρείαν εἶναι, ἡμᾶς τε τῆς ἀπορίας ἔκλυσαι καὶ αὐτὸς ἃ νοεῖς τῷ λόγῳ βεβαίωσαι.

ΝΙ. Δοκεῖτε τοίνυν μοι πάλα οὐ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ὀρῖζεσθαι τὴν ἀνδρείαν· ὁ γὰρ ἐγὼ σοῦ ἤδη καλῶς λέγοντος ἀκήκοα, τούτῳ οὐ χρῆσθε.

ΣΩ. Ποῖω δὴ, ὦ Νικία;

d ΝΙ. Πολλάκις ἀκήκοά σου λέγοντος ὅτι ταῦτα ἀγαθὸς ἕκαστος ἡμῶν, ἅπερ σοφός, ἃ δὲ ἀμαθής, ταῦτα δὲ κακός.

ΣΩ. Ἀληθῆ μέντοι νῆ Δία λέγεις, ὦ Νικία.

ΝΙ. Οὐκοῦν εἴπερ ὁ ἀνδρείος ἀγαθός, δηλονότι σοφός ἐστίν.

ΣΩ. Ἦκουσας, ὦ Λάχης;

ΛΑ. Ἐγαγε, καὶ οὐ σφόδρα γε μανθάνω ὁ λέγει.

ΣΩ. Ἄλλ' ἐγὼ δοκῶ μανθάνειν, καὶ μοι δοκεῖ ἀνηρ σοφίαν τινὰ τὴν ἀνδρείαν λέγειν.

ΛΑ. Ποίαν, ὦ Σώκρατες, σοφίαν;

e ΣΩ. Οὐκοῦν τόνδε τοῦτο ἐρωτᾷς;

ΛΑ. Ἐγαγε.

ΣΩ. Ἴθι δὴ, αὐτῷ εἰπέ, ὦ Νικία, ποία σοφία ἀνδρεία ἂν εἴη κατὰ τὸν σὸν λόγον· οὐ γὰρ που ἦ γε ἀθλητική.

ΝΙ. Οὐδαμῶς.

ΣΥ. Οὐδὲ μὴν ἡ καθαριστική.

ΝΙ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλὰ τίς δὴ αὕτη ἢ τίνος ἐπιστήμη;

ΛΑ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς αὐτὸν ἐρωτᾷς, ὦ Σώκρατες, καὶ εἰπέτω γε τίνα φησὶν αὐτὴν εἶναι.

ΝΙ. Ταύτην ἔγαγε, ὦ Λάχης, τὴν τῶν δεινῶν καὶ 195a θαρραλέων ἐπιστήμην καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν.

ΛΑ. Ὡς ἄτοπα λέγει, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Πρὸς τί τοῦτ' εἶπες βλέπας, ὦ Λάχης;

ΛΑ. Πρὸς δ τι; χωρὶς δῆπου σοφία ἐστὶν ἀνδρείας.

ΣΩ. Οὐκοῦν φησὶ γε Νικίας.

1) Στὴ θέση τῆς φρόνησης ὁ Νικίας εἰσάγει τὴ γνώση.

2) Ἡ συζήτηση ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ δῶ ἀνάμεσα στοὺς δύο στρατηγούς ἀφήνει νὰ διαγραφῆ πιδ καθαρὰ τὸ ἦθος τοῦ καθενός. Ἀπλός, ζωηρὸς καὶ ἀπότομος ὁ Λάχης, συγκρατημένος ἀλλὰ πλούσιος σὲ δηκτικὴ εἰρωνεία ὁ Νικίας, εἰρωνεία ποῦ προδίδει λεπτὴ καλλιέργεια τοῦ στρατηγοῦ, ποῦ εἶναι καὶ πολιτικός.

και βρίσκονται σε αδιέξοδο, αν ἔχης κάποια δύναμη. Γιατί νά, βλέπεις σε τί αδιέξοδο φτάσαμε ἑμεῖς· πές ἐσύ τί νομίζεις ὅτι εἶναι ἡ ἀνδρεία και ἑμᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸ αδιέξοδο και σὺ πάλι ὁ ἴδιος στέρωσε με τὸ λόγο ἐκεῖνο πὺ ἔχεις στὸ νοῦ σου.

ΝΙ. Μοῦ φαίνεται λοιπὸν ἀπὸ ὦρα, Σωκράτη, ὅτι δὲν ὀρίζετε καλὰ τὴν ἀνδρεία· δὲν χρησιμοποιεῖτε κάτι σωστό, πὺ ἀπὸ καιρὸ ἐγὼ σε ἔχω ἀκούσει νὰ λέγης.

Πρῶτος ὀρισμὸς τοῦ Νικία και ἐλεγχὸς τοῦ ἀπὸ τὸν Λάχη

ΣΩ. Ποιὸ εἶναι αὐτό, Νικία;

ΝΙ. Σε ἄκουσα πολλὰς φορὲς νὰ λέγης ὅτι καθένας ἀπὸ μᾶς εἶναι καλὸς σε κείνα πὺ ξέρει· σε ὅσα δὲν ξέρει, σ' αὐτὰ εἶναι κακὸς (¹).

ΣΩ. Ἐχεις δίκιο ἀλήθεια, μὰ τὸν Δία, Νικία.

ΝΙ. Ἄν λοιπὸν ὁ ἀνδρεῖος εἶναι καλός, εἶναι φανερό ὅτι εἶναι σοφός.

ΣΩ. Ἄκουσες, Λάχη;

ΛΑ. Βέβαια και ἄκουσα, δὲν καταλαβαίνω ὅμως πολλὸ τί ἔννοεῖ.

ΣΩ. Ἐγὼ νομίζω ὅτι καταλαβαίνω, και μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Νικίας λέγει ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι κάποια σοφία.

ΛΑ. Ποιὰ σοφία, Σωκράτη;

ΣΩ. Αὐτὸν δὲν εἶναι πὺ ἐρωτᾷς;

ΛΑ. Ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἐμπρὸς λοιπὸν πές του, Νικία, ποιὰ σοφία θὰ ἦταν σύμφωνα με τὸν ὀρισμὸ σου ἡ ἀνδρεία· ἀσφαλῶς ὄχι ἡ αὐλητική.

ΝΙ. Καθόλου.

ΣΩ. Οὔτε βέβαια ἡ κιθαριστική.

ΝΙ. Ὅχι δά.

ΣΩ. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ἡ σοφία, ἡ ποιὸ τὸ ἀντικείμενό της;

ΛΑ. Πολλὸ σωστὰ τὸν ἐρωτᾷς, Σωκράτη, κι ἄς πῆ τί λογῆς σοφία λέγει πὺς εἶναι (²).

ΝΙ. Τούτη λέγω, Λάχη : ἡ ἐπιστήμη τῶν δεινῶν και θαρραλέων πραγμάτων και τὸν πόλεμο και σε ὅλα τὰ ἄλλα. 195a

ΛΑ. Πόσο ἄτοπα πράγματα λέγει, Σωκράτη.

ΣΩ. Ποῦ ἀποβλέποντας εἶπες αὐτό, Λάχη;

ΛΑ. Ποῦ; Δὲν χῶρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι χωριστὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴ σοφία.

ΣΩ. Ὁ Νικίας ἀσφαλῶς δὲν τὸ δέχεται.

ΛΑ. Οὐ μέντοι μὰ Δία ταῦτά τοι καὶ ληρεῖ.

ΣΩ. Οὐκοῦν διδάσκωμεν αὐτόν, ἀλλὰ μὴ λοιδορῶμεν.

ΝΙ. Οὐκ, ἀλλὰ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, Λάχης ἐπιθυμεῖν καὶ μὲ φανῆναι μηδὲν λέγοντα, ὅτι καὶ αὐτὸς ἄρτι τοιοῦτος ἐφάνη.

XXIII. ΛΑ. Πάνν μὲν οὖν, ὦ Νικία, καὶ πειράσομαι γε ἀποφῆναι. οὐδὲν γὰρ λέγεις· ἐπεὶ αὐτίκα ἐν ταῖς νόσοις οὐχ οἱ ἱατροὶ τὰ δεινὰ ἐπίστανται; ἢ οἱ ἀνδρεῖοι δοκοῦσί σοι ἐπίστασθαι; ἢ τοὺς ἱατροὺς σὺ ἀνδρείους καλεῖς;

ΝΙ. Οὐδ' ὅπωστιοῦν.

ΛΑ. Οὐδέ γε τοὺς γεωργοὺς οἶμαι. καίτοι τά γε ἐν τῇ γεωργίᾳ δεινὰ οὗτοι δῆπου ἐπίστανται, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοὶ ἅπαντες τὰ ἐν ταῖς αὐτῶν τέχναις δεινὰ τε καὶ θαρραλέα ἴσασιν· ἀλλ' οὐδέν τι μᾶλλον οὗτοι ἀνδρεῖοί εἰσιν.

ΣΩ. Τί δοκεῖ Λάχης λέγειν, ὦ Νικία; ἔοικεν μέντοι λέγειν τι.

ΝΙ. Καὶ γὰρ λέγει γέ τι, οὐ μέντοι ἀληθές γε.

ΣΩ. Πῶς δὴ;

ΝΙ. Ὅτι οἶεται τοὺς ἱατροὺς πλέον τι εἰδέναι περὶ τοὺς κάμνοντας ἢ τὸ ὑγιεινὸν [εἰπεῖν οἶόν] τε καὶ νοσῶδες. οἱ δὲ δῆπου τοσοῦτον μόνον ἴσασιν· εἰ δὲ δεινὸν τῷ τοῦτό ἐστι τὸ ὑγιαίνειν μᾶλλον ἢ τὸ κάμνειν, ἤγεῖ σὺ τουτί, ὦ Λάχης, τοὺς ἱατροὺς ἐπίστασθαι; ἢ οὐ πολλοὺς οἶει ἐκ τῆς νόσου ἄμεινον εἶναι μὴ ἀναστήναι ἢ ἀναστήναι; τοῦτο γὰρ εἰπέ· σὺ πᾶσι φῆς ἄμεινον εἶναι ζῆν καὶ οὐ πολλοῖς κρεῖττον τεθνάναι;

ΛΑ. Οἶμαι ἔγωγε τοῦτό γε.

ΝΙ. Οἷς οὖν τεθνάναι λυσιτελεῖ, ταῦτα οἶει δεινὰ εἶναι καὶ οἷς ζῆν;

ΛΑ. Οὐκ ἔγωγε.

ΝΙ. Ἄλλὰ τοῦτο δὴ σὺ δίδως τοῖς ἱατροῖς γινώσκων ἢ ἄλλῳ τινὶ δημιουργῷ πλὴν τῶ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἐπιστήμονι, ὃν ἐγὼ ἀνδρεῖον καλῶ;

ΣΩ. Κατανοεῖς, ὦ Λάχης, ὅ τι λέγει;

ΛΑ. Ἐγωγε, ὅτι γε τοὺς μάντιες καλεῖ τοὺς ἀνδρεῖ-

ΛΑ. Ἀσφαλῶς ὄχι, μὰ τὸν Δία· γι' αὐτὸ δὰ καὶ μωρολογεῖ.

ΣΩ. Ἄς τὸν διαφωτίσωμε λοιπὸν κι ἄς μὴ τὸν λαιδοροῦμε.

ΝΙ. Ὅχι, Σωκράτη, δὲν εἶναι αὐτό· μόνο μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Λάχης ἐπιθυμεῖ νὰ φανῶ καὶ ἐγὼ ὅτι δὲν λέγω τίποτα, γιὰτι καὶ κείνος τὸ ἴδιο ἔπαθε πρὶν λίγο.

XXIII. ΛΑ. Καὶ βέβαια τὸ ἐπιθυμῶ, Νικία, καὶ θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ ἀποδείξω. Γιατι τίποτα δὲν λέγεις. Νά, ἀμέσως ἀμέσως στὶς ἀρρώστιες δὲν εἶναι οἱ γιατροὶ ποὺ γνωρίζουν τὰ δεινὰ; Ἡ φαντάζεσαι ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι τὰ γνωρίζουν; Ἡ ὀνομάζεις ἐσὺ τοὺς γιατροὺς ἀνδρεῖους;

ΝΙ. Μὲ κανένα τρόπο.

ΛΑ. Οὔτε τοὺς γεωργούς, φαντάζομαι. Καὶ ὅμως τὰ δεινὰ στὴ γεωργία αὐτοὶ ἀσφαλῶς τὰ γνωρίζουν, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τεχνίτες γνωρίζουν καθένας τὰ δεινὰ καὶ θαρραλέα τῆς τέχνης τους· δὲν εἶναι ὅμως καθόλου περισσότερο γι' αὐτὸ ἀνδρεῖοι.

ΣΩ. Τί νομίζει, Νικία, ὁ Λάχης ὅτι λέγει; Φαίνεται βέβαια ὅτι κάτι λέγει.

ΝΙ. Καὶ βέβαια λέγει κάτι, ὄχι ὅμως σωστό.

ΣΩ. Καὶ πῶς αὐτό;

ΝΙ. Γιατι φαντάζεται πῶς οἱ γιατροὶ γνωρίζουν γιὰ τοὺς ἀρρώστους κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑγεία καὶ τὴ νόσο. Ἄλλὰ ἐκεῖνοι ἀσφαλῶς τόσο μόνο γνωρίζουν. Ἄν ὅμως γιὰ κάποιον εἶναι περισσότερο δεινὸ νὰ ὑγιαίνει, ἢ νὰ εἶναι ἀρρωστος, νομίζεις σύ, Λάχη, ὅτι αὐτὸ τὸ γνωρίζουν οἱ γιατροὶ; Ἡ δὲν νομίζεις ὅτι γιὰ πολλοὺς εἶναι καλύτερο νὰ μὴ ἀναρρώσουν παρά νὰ ἀναρρώσουν; Αὐτὸ ἐδῶ νὰ πῆς· λέγεις ὅτι γιὰ ὅλους εἶναι καλύτερο νὰ ζοῦν καὶ δὲν εἶναι σὲ πολλοὺς καλύτερο νὰ πεθάνουν;

ΛΑ. Αὐτὸ ναι τὸ πιστεύω.

ΝΙ. Καὶ σὲ ὅσους συμφέρει νὰ πεθάνουν φαντάζεσαι ὅτι τὰ ἴδια εἶναι δεινὰ μὲ κείνους ποὺ τοὺς συμφέρει νὰ ζοῦν;

ΛΑ. Ἐγὼ βέβαια ὄχι.

ΝΙ. Δέχεσαι ὅμως ἐσὺ ὅτι τὴν ικανότητα νὰ γνωρίζουν αὐτὸ τὴν ἔχουν οἱ γιατροὶ, ἢ κάποιος ἄλλος τεχνίτης, καὶ ὄχι ὁ ἐπιστήμων τῶν δεινῶν καὶ τῶν ὄχι δεινῶν, ποὺ ἐγὼ τὸν ὀνομάζω ἀνδρεῖο;

ΣΩ. Ἀντιλαμβάνεσαι, Λάχη, τί ἐννοεῖ;

ΛΑ. Ναι, ὅτι οἱ μάντιες εἶναι γι' αὐτὸν οἱ ἀνδρεῖοι.

ους· τίς γὰρ δὴ ἄλλος εἴσεται ὄτω ἄμεινον ζῆν ἢ τεθνάναι ;
καίτοι σύ, ὦ Νικία, πότερον ὁμολογεῖς μάντις εἶναι ἢ οὔτε
μάντις οὔτε ἀνδρείος ;

ΝΙ. Τί δέ ; μάντι εἶ οἶε προσήκειν τὰ δεινὰ γιγνώ-
σκειν καὶ τὰ θαρραλέα ;

ΛΑ. Ἐγωγε· τίμη γὰρ ἄλλω ;

XXIV. ΝΙ. ὦ ἐγὼ λέγω πολὺ μᾶλλον, ὦ βέλτιστε·
ἐπεὶ μάντιν γε τὰ σημεῖα μόνον δεῖ γιγνώσκειν τῶν ἐσομέ-
νων, εἴτε τῷ θάνατος εἴτε νόσος εἴτε ἀποβολὴ χρημάτων
ἔσται, εἴτε νίκη εἴτε ἤττα πολέμου ἢ καὶ ἄλλης τιρὸς ἀγω-
196a νίας· ὅ τι δέ τῳ ἄμεινον τούτων ἢ παθεῖν ἢ μὴ παθεῖν, τί
μᾶλλον μάντι προσήκει κρῖναι ἢ ἄλλω ὄτωσῶν ;

ΛΑ. Ἄλλ' ἐγὼ τοῦτο οὐ μανθάνω, ὦ Σώκρατες, ὅ τι
βούλεται λέγειν· οὔτε γὰρ μάντιν οὔτε ἱατρὸν οὔτε ἄλλον οὐ-
δένα δηλοῖ ὄντινα λέγει τὸν ἀνδρείον, εἰ μὴ εἰ θεὸν τινα λέ-
γει αὐτὸν εἶναι. ἐμοὶ μὲν οὖν φαίνεται Νικίας οὐκ ἐθέ-
λειν γενναίως ὁμολογεῖν ὅτι οὐδὲν λέγει, ἀλλὰ στρέφεται
b ἄνω καὶ κάτω ἐπικρυπτόμενος τὴν αὐτοῦ ἀπορίαν· καίτοι
κἂν ἡμεῖς οἰοί τε ἡμεῖς ἄρτι ἐγὼ τε καὶ σύ τοιαῦτα στρέ-
φεσθαι, εἰ ἐβουλόμεθα μὴ δοκεῖν ἐναντία ἡμῖν αὐτοῖς λέγειν.
εἰ μὲν οὖν ἐν δικαστηρίῳ ἡμῖν οἱ λόγοι ἦσαν, εἶχεν ἂν τινα
λόγον ταῦτα ποιεῖν· νῦν δὲ τί ἂν τις ἐν ξυνουσίᾳ τοιαῦδε
μάτην κενοῖς λόγοις αὐτὸς κοσμοῖ ;

c ΣΩ. Οὐδὲν οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Λάχης· ἀλλ' ὁρῶμεν μὴ
Νικίας οἴεται τι λέγειν καὶ οὐ λόγον ἔνεκα ταῦτα λέγει.
αὐτοῦ οὖν σαφέστερον πυνθώμεθα τί ποτε νοεῖ· καὶ ἂν τι
φαίνεται λέγων, ξυγχωρησόμεθα, εἰ δὲ μή, διδάξομεν.

ΛΑ. Σὺ τοίνυν, ὦ Σώκρατες, εἰ βούλει πυνθάνεσθαι,
πυνθάνου· ἐγὼ δ' ἴσως ἰκανῶς πέπυσμαι.

ΣΩ. Ἄλλ' οὐδὲν με κωλύει· κοινὴ γὰρ ἔσται ἡ πίστις
ὑπὲρ ἐμοῦ τε καὶ σοῦ.

ΛΑ. Πάνυ μὲν οὖν.

XXV. ΣΩ. Λέγε δή μοι, ὦ Νικία, μᾶλλον δ' ἡμῖν·

1) Μὲ τὴν εἰρωνεία του δείχνει ὁ Λάχης τὴν ἀτέλεια τοῦ ὄρισμοῦ
τοῦ Νικία. Ὅπως ἐκεῖνος δὲν μπόρεσε νὰ προσδιορίσῃ τὴ φρόνηση,
ἔτσι καὶ ὁ Νικίας δὲν μπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ τὴ γνώση μέσα στὴν ἀν-
δρεία. Στὴ συνέχεια ἡ ἀτέλεια τούτη θὰ φανῇ ἀκόμη περισσότερο.

γιατί ποιός άλλος θά ξέρη σέ ποιόν εἶναι καλύτερο νά ζῆ παρὰ νά πεθάνη; Καί δὲν μᾶς λέγεις, Νικία, ἐσὺ δέχεσαι ὅτι εἶσαι μάντης, ἢ δέχεσαι ὅτι οὔτε μάντης οὔτε ἀνδρεῖος εἶσαι (1);

ΝΙ. Μὰ τί; Στὸν μάντη πάλι ἐσὺ νομίζεις ὅτι ταιριάζει νά γνωρίζη τὰ δεινὰ καὶ τὰ θαρραλέα;

ΛΑ. Ἐγὼ ναί· σέ ποιόν ἄλλον;

XXIV. ΝΙ. Σέ κεῖνον πού ἐγὼ λέγω, ὅτι πολὺ περισσό-
τερο ταιριάζει, λαμπρέ μου ἄνθρωπε· γιατί τοῦ μάντη δουλειὰ
εἶναι νά διακρίνη τὰ σημεῖα πού ἀναγγέλλουν τὰ μέλλοντα, εἴτε
σέ κάποιον θάρθη θάνατος, εἴτε ἀρρώστια, εἴτε θά χάσῃ τὰ
ἀγαθὰ του, ἂν νίκη ἢ ἤττα σέ πόλεμο ἢ καὶ σέ ἄλλον ἀγῶνα
τὸν περιμένῃ· τί ὅμως εἶναι καλύτερο γιὰ ἓναν ἄνθρωπο νά 196a
πάθῃ ἢ νά μὴν πάθῃ ἀπὸ αὐτά, κατὰ τί ταιριάζει περισσότερο
σέ μάντη νά τὸ κρίνη ἢ σέ ὅποιονδῆποτε ἄλλον;

ΛΑ. Ἐγὼ, Σωκράτη, δὲν καταλαβαίνω τί θέλει νά
πῇ· γιατί οὔτε μάντης, οὔτε γιατρός, οὔτε ἄλλος κανένας
φανερώνει ὅ,τι κατὰ τὴ γνώμη του εἶναι ὁ ἀνδρεῖος, ἐκτός
ἂν ἐννοῇ ὅτι ὁ ἀνδρεῖος εἶναι κάποιος θεός. Γιὰ μένα
λοιπὸν εἶναι φανερό ὅτι ὁ Νικίας δὲν θέλει νά ὁμολογῇ μὲ
θάρος ὅτι δὲν λέγει τίποτα· ἀντίθετα στριφογυρίζει ἐδῶ κι
ἐκεῖ προσαθώντας νά κρύψῃ τὸ ἀδιέξοδο στὸ ὅποιο βρῖ- b
σκεται. Θὰ μπορούσαμε βέβαια κι ἐμεῖς πρὶν λίγο νά στρι-
φογυρίζουμε σὰν αὐτόν, ἂν θέλαμε νά μὴ δώσουμε τὴν
ἐντύπωση ὅτι ἀντιφάσκομε μὲ τὰ ἴδια τὰ λεγόμενά μας.
Ἄν ἤμασταν σέ δικαστήριον καὶ μιλούσαμε, θὰ εἶχαν κάποια
δικαιολογία αὐτὰ τὰ καμώματα· μὰ τώρα, σέ συγκέντρωση
σὰν αὐτὴν ἐδῶ, γιὰ ποιὸ λόγο νά στολίζῃ κανεὶς μάταια
τὸν ἑαυτοῦ του μὲ κούφια λόγια;

ΣΩ. Κι ἐγὼ νομίζω, Λάχη, ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος· c
ἀλλὰ ἄς δοῦμε μήπως ὁ Νικίας νομίζει ὅτι λέγει κάτι καὶ
δὲν τὰ λέγει αὐτὰ γιὰ νά μιλᾷ. Ἄς πληροφορηθοῦμε λοιπὸν
ἀπὸ τὸν ἴδιον πῶς καθαρὰ σὰν τί ἐννοεῖ· καὶ ἂν φαίνεται ὅτι
λέγει κάτι, θὰ πᾶμε μαζί του, ἂν ὄχι, θὰ τοῦ ἐξηγήσωμε
τὸ λάθος του.

ΛΑ. Σὺ λοιπὸν, Σωκράτη, ἂν θέλῃς νά τὸν ἐρωτᾷς,
ἐρώτα τον· ἐγὼ ἴσως ἐπήρα ὅσα στοιχεῖα ἐχρειαζόμουν.

ΣΩ. Τίποτε δὲν μ' ἐμποδίζει· ἡ πληροφορία πού θὰ ζη-
τήσω θὰ εἶναι καὶ γιὰ τοὺς δύο μας, γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα.

ΛΑ. Ναί, βέβαια.

XXV. ΣΩ. Λέγε λοιπὸν, Νικία, σέ μένα, ἢ μᾶλλον σέ μᾶς·

κοινοῦμεθα γὰρ ἐγὼ τε καὶ Λάχης τὸν λόγον· τὴν ἀνδρείαν
d ἐπιστήμην φῆς δεινῶν τε καὶ θαρραλέων εἶναι ;

NI. Ἐγώ γε.

ΣΩ. Τοῦτο δὲ οὐ παντὸς δὴ εἶναι ἀνδρὸς γινῶναι, ὁπό-
τε γε μήτε ἰατρὸς μήτε μάντις αὐτὸ γινώσεται μηδὲ ἀν-
δρείος ἔσται, ἐὰν μὴ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστήμην προσ-
λάβῃ· οὐχ οὕτως ἔλεγες ;

NI. Οὕτω μὲν οὖν.

ΣΩ. Κατὰ τὴν παροιμίαν ἄρα τῷ ὄντι οὐκ ἂν πᾶσα
ῶς γνοίῃ οὐδ' ἂν ἀνδρεία γένοιτο.

NI. Οὐ μοι δοκεῖ.

e ΣΩ. Αἴηλον δὴ, ὦ Νικία, ὅτι οὐδὲ τὴν Κρομμυωνίαν
ἔν πιστεύεις σύ γε ἀνδρείαν γεγονέαι. τοῦτο δὲ λέγω οὐ
παίζων, ἀλλ' ἀναγκαῖον οἶμαι τῷ ταῦτα λέγοντι μηδενὸς θη-
ρίον ἀποδέχεσθαι ἀνδρείαν, ἢ ξυγχωρεῖν θηρίον τι οὕτω σο-
φὸν εἶναι, ὥστε ἂ ὀλίγοι ἀνθρώπων ἴσασι διὰ τὸ χαλεπὰ εἶ-
ναι γινῶναι, ταῦτα λέοντα ἢ πάρδαλιν ἢ τινα κάπρον φάναι
εἰδέναι· ἀλλ' ἀνάγκη ὁμοίως λέοντα καὶ ἔλαφον καὶ ταῦρον
καὶ πίθηκον πρὸς ἀνδρείαν φάναι πεφυκέναι τὸν τιθέμενον
ἀνδρείαν τοῦθ' ὅπερ σὺ τίθεσαι.

197a ΛΑ. Νῆ τοὺς θεοὺς, καὶ εἴ γε λέγεις, ὦ Σώκρατες.
καὶ ἡμῖν ὡς ἀληθῶς τοῦτο ἀπόκριναι, ὦ Νικία, πότερον σο-
φώτερα φῆς ἡμῶν ταῦτα εἶναι τὰ θηρία. ἂ πάντες ὁμολογοῦ-
μεν ἀνδρεία εἶναι, ἢ πᾶσιν ἐναντιούμενος τολμᾶς μηδὲ ἀν-
δρεία αὐτὰ καλεῖν ;

NI. Οὐ γάρ τι, ὦ Λάχης, ἔγωγε ἀνδρεία καλῶ οὔτε
θηρία οὔτε ἄλλο οὐδὲν τὸ τὰ δεινὰ ὑπὸ ἀγνοίας μὴ φοβούμε-
νον, ἀλλ' ἄφοβον καὶ μῶρον ἢ καὶ τὰ παιδιά πάντα οἶμι με
b ἀνδρεία καλεῖν, ἂ δι' ἄνοιαν οὐδὲν δέδοικεν ; ἀλλ', οἶμαι, τὸ
ἄφοβον καὶ τὸ ἀνδρείον οὐ ταῦτόν ἐστιν. ἐγὼ δὲ ἀνδρείας
μὲν καὶ προμηθείας πάνυ τισὶν ὀλίγοις οἶμαι μετεῖναι, θρα-
σύτητος δὲ καὶ τόλμης καὶ τοῦ ἀφόβου μετὰ ἀπρομηθείας
πάνυ πολλοῖς καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν καὶ θη-

1) Στὴν περιγραφή τῆς Κορίνθου ἦταν ἡ τοποθεσία Κρομμυῶν.
'Ἐκεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Θησεὺς ἐσκότωσε μιὰ ἐπικίνδυνη γουρούνα.

γιατί μιλῶ ἐξ ὀνόματος καὶ τῶν δυό· ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι ἐπιστήμη τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων;

d

ΝΙ. Μάλιστα.

ΣΩ. Καὶ ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι δὰ δουλειὰ τοῦ καθενός, ἀφοῦ οὔτε γιατρός οὔτε μάντης θὰ ὁ Σωκράτης ἐξετάζει τὸ ἔχη, οὔτε θὰ εἶναι ἀνδρεῖος, τὸν ὀρισμὸ τοῦ Νικία ἐκτὸς ἂν ἀποκτήσῃ αὐτὴ τὴν ἐπιστήμη· ἔτσι δὲν ἔλεγες;

ΝΙ. Ναί, ἔτσι.

ΣΩ. Ὅπως τὸ λέγει καὶ ἡ παροιμία λοιπόν, αὐτὴ τὴν ἐπιστήμη δὲν θὰ τὴν εἶχε κάθε γουρούνα, οὔτε καὶ θάταν ἀνδρεία.

ΝΙ. Δὲν νομίζω, ὄχι.

ΣΩ. Εἶναι φανερὸ τότε, Νικία, ὅτι σὺ πιστεύεις πῶς οὐδὲ ἡ γουρούνα ἢ Κρομμυωνία (1) ἦταν ἀνδρεία. Δὲν τὸ λέγει αὐτὸ παίζοντας, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀναγκαστικά ὅποιος λέγει αὐτὰ δὲν ἀποδέχεται ἀνδρεία κανενὸς θηρίου, ἐκτὸς ἂν δέχεται ὅτι ἓνα θηρίο εἶναι τόσο σοφὸ, ὥστε ἐκεῖνα πού λίγοι ἄνθρωποι γνωρίζουν, ἐπειδὴ εἶναι δύσκολα, αὐτὰ νὰ λέγη ὅτι τὰ ξέρεи ἓνα λιοντάρι, ἢ μιὰ πάρδαλη, ἢ ἓνας κάπρος. Εἶναι ἀνάγκη ὅποιος ὀρίζει τὴν ἀνδρεία, ὅπως ἐσὺ τὴν ὀρίζεις, νὰ δέχεται ὅτι τὸ λιοντάρι καὶ τὸ ἐλάφι καὶ ὁ ταῦρος καὶ ὁ πίθηκος ἔχουν τὴν ἴδια φύση ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ ζήτημα.

e

ΛΑ. Καὶ πολὺ καλὰ λέγεις, μὰ τοὺς θεοὺς, Σωκράτη. Ἀπάντησέ μας ὅσο πιὸ καθαρὰ σ' αὐτό, Νικία· λέγεις πῶς εἶναι σοφώτερα ἀπὸ μᾶς αὐτὰ τὰ ζῶα, πού ὅλοι δεχόμεστε ὅτι εἶναι ἀνδρεῖα, ἢ, ἀντίθετα μὲ ὅλους, ἐσὺ ἔχεις τὸ θάρρος οὐδὲ ἀνδρεῖα νὰ τὰ ὀνομάζεις;

197a

Ἐπεμβαίνει πάλι
ὁ Λάχης

ΝΙ. Ὅχι, Λάχη, ἐγὼ δὲν ὀνομάζω ἀνδρεῖα οὔτε ζῶα, οὔτε ἄλλο τίποτε πού ἀπὸ ἄγνοια δὲν φοβᾶται τὰ δεινά, ἀλλὰ ἄφοβο καὶ τρελό· ἢ φαντάζεσαι ὅτι ὀνομάζω ἀνδρεῖα καὶ ὅλα τὰ παιδιὰ πού ἀπὸ ἄγνοια δὲν φοβοῦνται τίποτε; Ἀλλά, φαντάζομαι, τὸ ἄφοβο καὶ τὸ ἀνδρεῖο δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα. Καὶ νομίζω ἐγὼ ὅτι τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν προνοητικότητα πολὺ λίγοι τὴν ἔχουν, τὴ θρασύτητα ὅμως καὶ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀφοβία μαζί μὲ τὴν ἀπρονοησία τὴν ἔχουν πάρα πολλοί, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ ζῶα. Αὐτὰ λοιπόν πού σὺ καὶ οἱ πολλοὶ ὀνομάζετε ἀνδρεῖα, ἐγὼ τὰ ὀνομάζω παράτολ-

b

ρίων. ταῦτ' οὖν ἃ σὺ καλεῖς ἀνδρεία καὶ οἱ πολλοί, ἐγὼ
 c θρασέα καλῶ, ἀνδρεία δὲ τὰ φρόνιμα περὶ ὧν λέγω.

XXVI. ΛΑ. Θέασαι, ὦ Σώκρατες, ὡς εὖ ὀδε εαυτὸν
 δὴ, ὡς οἶεται, κοσμεῖ τῷ λόγῳ· οὗς δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν
 ἀνδρείους εἶναι, τούτους ἀποστερεῖν ἐπιχειρεῖ ταύτης τῆς
 τιμῆς.

ΝΙ. Οὐκ οὖν ἐγωγε, ὦ Λάχης, ἀλλὰ θάρρει· φημί γάρ
 σε εἶναι σοφόν, καὶ Λάμαχόν γε, εἴπερ ἔστὲ ἀνδρεῖοι, καὶ
 ἄλλους γε συχνοὺς Ἀθηναίων.

ΛΑ. Οὐδὲν ἐρῶ πρὸς ταῦτα, ἔχων εἰπεῖν, ἵνα μὴ με
 φῆς ὡς ἀληθῶς Αἰζωνέα εἶναι.

d ΣΩ. Μηδὲ γε εἴπης, ὦ Λάχης· καὶ γάρ μοι δοκεῖς
 τοῦδε μὴ ἠσθῆσθαι ὅτι ταύτην τὴν σοφίαν παρὰ Λάμωνος
 τοῦ ἡμετέρου ἐταίρου παρεῖληφεν, ὁ δὲ Λάμων τῷ Προδικῷ
 πολλὰ πλησιάζει, ὃς δὴ δοκεῖ τῶν σοφιστῶν κάλλιστα τὰ
 τοιαῦτα ὀνόματα διαίρειν.

ΛΑ. Καὶ γὰρ πρέπει, ὦ Σώκρατες, σοφιστῇ τὰ τοιαῦ-
 τα μᾶλλον κομψεύεσθαι ἢ ἀνδρὶ ὃν ἡ πόλις ἀξιοῖ αὐτῆς
 προεστάναι.

e ΣΩ. Πρέπει μέντοι, ὦ μακάριε, τῶν μεγίστων προστα-
 τοῦντι μεγίστης φρονήσεως μετέχειν· δοκεῖ δέ μοι Νικίας
 ἀξίος εἶναι ἐπισκέψεως, ὅποι ποτὲ βλέπων τοῦνομα τοῦτο
 τίθησι τὴν ἀνδρείαν.

ΛΑ. Αὐτὸς τοίνυν σκόπει, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τοῦτο μέλλω ποιεῖν, ὦ ἄριστε· μὴ μέντοι οἶον
 με ἀφήσειν σε τῆς κοινωνίας τοῦ λόγου, ἀλλὰ πρόσεχε τὸν
 νοῦν καὶ συσκόπει τὰ λεγόμενα.

ΛΑ. Ταῦτα δὴ ἔστω, εἰ δοκεῖ χρῆναι.

198a XXVII. ΣΩ. Ἀλλὰ δοκεῖ. σὺ δέ, Νικία, λέγε ἡμῖν
 πάλιν ἐξ ἀρχῆς· οἴσθ' ὅτι τὴν ἀνδρείαν κατ' ἀρχὰς τοῦ
 λόγου ἐσκοποῦμεν ὡς μέρος ἀρετῆς σκοποῦντες;

ΝΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σὺ τοῦτο ἀπεκρίνω ὡς μόριον, ὄντων
 δὴ καὶ ἄλλων μερῶν, ἃ ξύμικαντα ἀρετῇ κέκληται;

ΝΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩ. Ἐὰρ οὖν ἄπερ ἐγὼ καὶ σὺ ταῦτα λέγεις; ἐγὼ δὲ

1) Σύγχρονος Ἀθηναῖος στρατηγός. Ὁ Ἀριστοφάνης τὸν σατι-
 ρίζει στοὺς «Ἀχαρνεῖς».

2) Τοὺς κατοίκους τοῦ ἀθηναϊκοῦ αὐτοῦ δήμου, ποὺ ἦταν κατὰ
 τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸ ψήλωμα τῆς Γλυφάδας, τοὺς θεωροῦσαν φι-
 λόνεικους καὶ κακόλογους.

μα και ἀπόκοτα, ἀνδρεῖα ὀνομάζω ὅσα γνωρίζουν ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα μιλά.

XXVI. ΛΑ. Κοίταξε, Σωκράτη, πόσο ὁμορφα αὐτὸς ἐδῶ πλέκει μόνος του τὸ ἐγκώμιό του· και ὅσους ὅλοι δέχονται ὅτι εἶναι ἀνδρεῖοι, αὐτοὺς προσπαθεῖ νὰ τοὺς στερήσῃ αὐτὴ τὴν τιμὴ.

ΝΙ. Ὅχι, Λάχη, καθόλου δὲν κάνω αὐτό, ἔχε θάρρος· γιὰτὶ ὑποστηρίζω ὅτι και σὺ εἶσαι σοφὸς και ὁ Λάμαχος⁽¹⁾ μάλιστα, ἀφοῦ εἶστε ἀνδρεῖοι, και ἄλλοι δὲ πολλοὶ Ἀθηναῖοι.

ΛΑ. Δὲν θὰ ἀπαντήσω τίποτε σ'αὐτά, ἀν και ἔχω νὰ πῶ, γιὰ νὰ μὴ μὲ πῆς Αἰζωνέα⁽²⁾.

ΣΩ. Ναί, νὰ μὴν ἀπαντήσῃς, Λάχη· γιὰτὶ, ὅπως βλέπω, δὲν ἀντελήφθῃς ὅτι αὐτὴ τὴ σοφία του ὁ Νικίας τὴν ἔχει πάρεῖ ἀπὸ τὸ Δάμωνα, τὸ φίλο μας· ὁ Δάμων πολὺ συγχνάζει τὸν Πρόδικο, ποὺ αὐτὸς δὲ ἀναγνωρίζεται ὅτι καλύτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς σοφιστὲς ξεχωρίζει τις σημασίες τῶν ὀνομάτων.

ΛΑ. Καὶ ταιριάζει ἀλήθεια, Σωκράτη, σὲ ἓνα σοφιστὴ νὰ κομψεύεται γιὰ τέτοια λεπτολογήματα, ὅχι σὲ ἀνδρα ποὺ ἡ πολιτεία τὸν κρίνει ἄξιο γιὰ ἀρχηγό της.

ΣΩ. Ταιριάζει ὅμως, εὐλογημένε ἄνθρωπε, ἐκεῖνος ποὺ προΐσταται στὶς πιὸ μεγάλες ὑποθέσεις νὰ μετέχη και στὴν πιὸ μεγάλη σοφία· μοῦ φαίνεται λοιπὸν πὼς ἀξίζει νὰ προσέξωμε, ποὺ ἀραγε ἀποβλέποντας ὁ Νικίας δίνει στὴν ἀνδρεία αὐτὸ τὸν ὀρισμό.

ΛΑ. Μόνος σου λοιπὸν ἐξέταξέ τον, Σωκράτη,

ΣΩ. Αὐτὸ θὰ κάμω, λαμπρέ μου ἄνθρωπε· μὴ νομίζῃς ὅμως ὅτι θὰ σὲ ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ σου στὸ λόγο, μόνο πρόσεχε και ἐξέταξε μαζί μου ὅ, τι λέγομε.

ΛΑ. Ἄς εἶναι δὲ κι ἔτσι, ἀφοῦ νομίζεις ὅτι πρέπει.

XXVII. ΣΩ. Ναί, νομίζω. Καὶ σὺ, Νικία, λέγε μας πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ· ξαίρεις ὅτι στὴν ἀρχὴ τῆς ἔρευνάς μας τὴν ἀνδρεία τὴν ἐξετάξαμε θεωρώντας τὴν μέρος τῆς ἀρετῆς;

Ξαναπαίρνει τὸ λόγο
ὁ Σωκράτης.

198a

ΝΙ. Βέβαια.

ΣΩ. Καὶ σὺ λοιπὸν ἔδωσες τὴν ἀπάντησιν ποὺ ἔδωσες ἔχοντας στὸ νοῦ σου ὅτι εἶναι μέρος, και ὅτι ὑπάρχουν και ἄλλα μέρη, τὰ ὁποῖα ὅλα μαζί ἔχουν ὀνομαστῆ ἀρετῆ;

ΝΙ. Πῶς ὅχι;

ΣΩ. Ἄραγε ἐκεῖνα ποὺ ἐγὼ ἔνοῶ μέρη αὐτὰ ἔνοεῖς και

καλῶ πρὸς ἀνδρεία σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ ἄλλ' ἅττα τοιαῦτα. οὐ καὶ σύ;

b NI. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Ἐχε δὴ ταῦτα μὲν γὰρ ὁμολογοῦμεν, περὶ δὲ τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων σκεψώμεθα, ὅπως μὴ σὺ μὲν ἄλλ' ἅττα ἡγήῃ, ἡμεῖς δὲ ἄλλα. ἃ μὲν οὖν ἡμεῖς ἠγνούμεθα, φράσομέν σοι· σὺ δέ, ἂν μὴ ὁμολογῆς, διδάξεις. ἠγνούμεθα δ' ἡμεῖς δεινὰ μὲν εἶναι ἃ καὶ δέος παρέχει, θαρραλέα δὲ ἃ μὴ δέος παρέχει· δέος δὲ παρέχει οὐ τὰ γεγονότα οὐδὲ τὰ παρόντα τῶν κακῶν, ἀλλὰ τὰ προσδοκώμενα· δέος γὰρ εἶναι προσδοκίαν μέλλοντος κακοῦ· ἢ οὐχ οὕτω καὶ σύ, ὦ Λάχης;

ΛΑ. Πάνυ γε σφόδρα, ὦ Σώκρατες.

c ΣΩ. Τὰ μὲν ἡμέτερα τοίνυν, ὦ Νικία, ἀκούεις, ὅτι δεινὰ μὲν τὰ μέλλοντα κακὰ φαμεν εἶναι, θαρραλέα δὲ τὰ μὴ κακὰ ἢ ἀγαθὰ μέλλοντα· σὺ δὲ ταύτη ἢ ἄλλη περὶ τούτων λέγεις;

NI. Ταύτη ἔγωγε.

ΣΩ. Τούτων δέ γε τὴν ἐπιστήμην ἀνδρείαν προσαγορεύεις;

NI. Κομιδῇ γε.

XXVIII. ΣΩ. Ἔτι δὴ τὸ τρίτον σκεψώμεθα, εἰ ξυνοδοκεῖ σοὶ τε καὶ ἡμῖν.

NI. Τὸ ποῖον δὴ τοῦτο;

d ΣΩ. Ἐγὼ δὴ φράσω. δοκεῖ γὰρ δὴ ἐμοὶ τε καὶ τῷδε, περὶ ὧν ἐστὶν ἐπιστήμη, οὐκ ἄλλη μὲν εἶναι περὶ γεγονότος, εἰδέναι ὅπῃ γέγονεν, ἄλλη δὲ περὶ γιγνομένων, ὅπῃ γίνεται, ἄλλη δὲ ὅπῃ ἂν κάλλιστα γένοιτο καὶ γενήσεται τὸ μήπω γεγονός, ἄλλ' ἢ αὐτή. οἷον περὶ τὸ ὑγιεινὸν εἰς ἅπαντας τοὺς χρόνους οὐκ ἄλλη τις ἢ <ἡ> ἰατρικὴ, μία, οὐσα, ἐφορᾷ καὶ γιγνώμενα καὶ γεγονότα καὶ γενησόμενα, ὅπῃ e γενήσεται· καὶ περὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς αὐτὸ φερόμενα ἢ γεωργία ὡσαύτως ἔχει· καὶ δήπου τὰ περὶ τὸν πόλεμον αὐτοὶ ἂν μαρτυρήσαίτε ὅτι ἡ στρατηγία κάλλιστα προμηθεῖται τὰ τε ἄλλα καὶ περὶ τὸ μέλλον ἔσσεσθαι, οὐδὲ τῇ μαντικῇ οἶεται δεῖν ὑπηρετεῖν, ἀλλὰ ἄρχειν, ὡς εἰδυῖα κάλλιον τὰ περὶ 199a τὸν πόλεμον καὶ γιγνώμενα καὶ γενησόμενα· καὶ ὁ νόμος οὕτω τάττει, μὴ τὸν μάντιν τοῦ στρατηγοῦ ἄρχειν, ἀλλὰ τὸν στρατηγὸν τοῦ μάντεως. φήσομεν ταῦτα, ὦ Λάχης;

1) Ὑποστηρίζει δηλαδή ὁ Σωκράτης ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἔχει καθολικὸ χαρακτῆρα, καὶ ἔχει αὐτὸ τὸν χαρακτῆρα, γιὰτὶ στηρίζεται σὲ ἰδέες γενικῆς.

σύ; Ἐγὼ ἐκτὸς τῆς ἀνδρείας ὀνομάζω μέρη τῆ σωφροσύνη καὶ τῆ δικαιοσύνη καὶ μερικὰ ἄλλα τέτοια. Ὅχι καὶ σύ;

ΝΙ. Ἐντελῶς.

ΣΩ. Πάει καλά· σ' αὐτὰ εἵμαστε σύμφωνοι· ἄς κοιτάξωμε τώρα τὰ δεινὰ καὶ τὰ θαρραλέα, γιὰ νὰ μὴ νομίζης ἐσὺ κάποια ἄλλα καὶ ἐμεῖς ἄλλα. Ἐκεῖνα ποὺ ἐμεῖς νομίζομε θὰ σοῦ τὰ ποῦμε· καὶ σύ, ἂν δὲν συμφωνῆς, θὰ μᾶς κατατοπίσης. Ἐμεῖς δεινὰ νομίζομε ὅσα προκαλοῦν φόβο, θαρραλέα πάλι ὅσα δὲν προκαλοῦν φόβο, καὶ νομίζομε ὅτι φόβο ἐμπνέουν ὄχι ὅσα ἔχουν γίνεαι, οὐδὲ τὰ παρόντα κακὰ, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ προσδοκοῦμε· γιὰτὶ φόβος εἶναι ἡ προσδοκία κακοῦ ποὺ θάρθη· ὄχι ἔτσι καὶ σύ, Λάχης;

ΛΑ. Πάρα πολὺ ἔτσι, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἀκοῦς λοιπόν, Νικία, τίς δικές μας ἀπόψεις· δεινὰ λέμε ὅτι εἶναι τὰ μέλλοντα κακὰ, θαρραλέα τὰ μέλλοντα ὄχι κακὰ, ἢ τὰ ἀγαθὰ· ἐσὺ ἔτσι ἢ ἀλλιῶς τὰ βλέπεις αὐτά;

ΝΙ. Ἐτσι καὶ ἐγώ.

ΣΩ. Καὶ τὴν ἐπιστήμη αὐτῶν τὴν προσαγορεύεις ἀνδρεία;

ΝΙ. Ἀκριβῶς.

XXVIII. ΣΩ. Ἄς ἐξετάσωμε ἀκόμη καὶ ἓνα τρίτο σημεῖο, νὰ δοῦμε ἀνσὺ καὶ ἐμεῖς συμφωνοῦμε καὶ σ' αὐτό.

ΝΙ. Ποιό αὐτό;

ΣΩ. Ἐγὼ θὰ τὸ πῶ. Ἐγὼ δηλαδὴ καὶ ὁ Λάχης ἐδῶ νομίζομε ὅτι ἡ ἐπιστήμη, κάθε ἐπιστήμη, δὲν εἶναι ἄλλη γιὰ ὅσα ἔχουν γίνεαι, νὰ γνωρίση πῶς ἔγιναν, ἄλλη γιὰ τὰ παρόντα, πῶς γίνονται, καὶ ἄλλη ποὺ θὰ γνωρίση πῶς καλύτερα θὰ γινόταν καὶ πῶς θὰ γίνῃ ὅ,τι δὲν ἔχει γίνεαι ἀκόμη, ἀλλὰ ἡ ἴδια. Γιὰ τὴν ὑγεία, λόγου χάρη, γιὰ ὅλους τοὺς αἰῶνες δὲν εἶναι κάποια ἄλλη παρὰ ἡ ἰατρική, ποὺ ὄντας μιὰ ἐξετάζει καὶ ὅσα ἔγιναν καὶ ὅσα γίνονται τώρα καὶ ὅσα θὰ συμβοῦν ἔπειτα, πῶς γίνονται. Καὶ γιὰ ὅσα πάλι παράγει ἡ γῆ, ἡ γεωργία τὸ ἴδιο κάνει⁽¹⁾. Καὶ ἀσφαλῶς γιὰ τὰ ἔργα τοῦ πολέμου σεῖς οἱ ἴδιοι θὰ μπορούσατε νὰ βεβαιώσετε ὅτι ἡ στρατηγικὴ κάλλιστα προβλέπει καὶ τὰ ἄλλα καὶ ἐκεῖνο ποὺ πρόκειται νὰ συμβῆ, καὶ οὔτε πιστεύει ὅτι πρέπει νὰ ὑπηρετῆ στὴ μαντικὴ, ἀλλὰ αὐτὴ νὰ ἄρχῃ, γιὰτὶ γνωρίζει καλύτερα τὰ πράγματα τοῦ πολέμου καὶ ὅσα γίνονται καὶ ὅσα θὰ γίνου. Ἐτσι ὀρίζει καὶ ὁ νόμος νὰ μὴ εἶναι ὁ μάντης πάνω ἀπὸ τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ ὁ στρατηγὸς πάνω ἀπὸ τὸν μάντη. Αὐτὰ θὰ υποστηρίξωμε, Λάχης;

ΚΑ. Φήσομεν.

ΣΩ. Τί δέ; σὺ ἡμῖν, ὦ Νικία, ξύμφης περὶ τῶν αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην καὶ ἐσομένων καὶ γιγνομένων καὶ γεγονότων ἐπαίει;

ΝΙ. Ἐγώ γε· δοκεῖ γάρ μοι οὕτως, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ ἄριστε, καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν δεινῶν
b ἐπιστήμη ἐστὶν καὶ θαρραλέων, ὡς φῆς· ἢ γάρ;

ΝΙ. Ναί.

ΣΩ. Τὰ δὲ δεινὰ ὠμολόγηται καὶ τὰ θαρραλέα τὰ μὲν μέλλοντα ἀγαθὰ, τὰ δὲ μέλλοντα κακὰ εἶναι.

ΝΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἡ δέ γ' αὐτὴ ἐπιστήμη τῶν αὐτῶν καὶ μελλόντων καὶ πάντως ἐχόντων εἶναι.

ΝΙ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Οὐ μόνον ἄρα τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη ἐστίν· οὐ γὰρ μελλόντων μόνον πέρι τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν ἐπαίει, ἀλλὰ καὶ γιγνομένων καὶ
c γεγονότων καὶ πάντως ἐχόντων, ὡσπερ αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι.

ΝΙ. Ἔοικέν γε.

XXIX. ΣΩ. Μέρος ἄρα ἀνδρείας ἡμῖν, ὦ Νικία, ἀπεκρίνω σχεδόν τι τρίτον· καίτοι ἡμεῖς ἠρωτῶμεν ὅλην ἀνδρείαν ὃ τι εἶη· καὶ νῦν δὴ, ὡς ἔοικεν, κατὰ τὸν σὸν λόγον οὐ μόνον δεινῶν τε καὶ θαρραλέων ἐπιστήμη ἡ ἀνδρεία ἐστίν, ἀλλὰ σχεδόν τι ἡ περὶ πάντων ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν καὶ πάντως ἐχόντων, ὡς νῦν αὖ ὁ σὸς λόγος, ἀνδρεία ἂν
d εἶη. οὕτως αὖ μετατίθεσθαι ἢ πῶς λέγεις, ὦ Νικία;

ΝΙ. Ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Δοκεῖ οὖν σοι, ὦ δαιμόνιε, ἀπολείπειν ἂν τι ὃ τοιοῦτος ἀρετῆς, εἴπερ εἶδειη τὰ τε ἀγαθὰ πάντα καὶ παντάπασιν ὡς γίγνεται καὶ γενήσεται καὶ γέγονε, καὶ τὰ κακὰ ὡσαύτως; καὶ τοῦτον οἶει ἂν σὺ ἐνδεᾶ εἶναι σωφροσύνης ἢ δικαιοσύνης τε καὶ ὁσιότητος, ὧ γέ μόνω προσήκει καὶ περὶ θεοῦ καὶ περὶ ἀνθρώπου ἐξευλαβεῖσθαι τε
e τὰ δεινὰ καὶ τὰ μῆ, καὶ τὰγαθὰ πορίζεσθαι, ἐπισταμένῳ ὀρθῶς προσομιλεῖν;

1) Μ' ἄλλα λόγια δὲν μπορούμε νὰ ἐξετάσωμε μόνο αὐτὸ ποῦ τώρα εἶναι «δεινόν» καὶ «θαρραλέον». Πρέπει νὰ ἐξετάσωμε τὸ «δεινόν» καὶ τὸ «θαρραλέον» καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ τότε ἐρχόμαστε στὸ γενικὸ θέμα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

ΛΑ. Ναί, θά τὰ ὑποστηρίξωμε.

ΣΩ. Τί λοιπόν; Συμφωνεῖς μαζί μας, ἐσὺ Νικία, ὅτι γιὰ τὰ ἴδια πράγματα, εἴτε θά γίνουν, εἴτε γίνονται, εἴτε ἔγιναν, ἴδια εἶναι ἡ ἐπιστήμη πού τὰ γνωρίζει;

ΝΙ. Ναί, βέβαια· γιατί ἔτσι νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩ. Μὰ δὲν εἶναι, λαμπρέ μου ἄνθρωπε, ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη τῶν δεινῶν καὶ τῶν θαρραλέων, ὅπως λέγεις; Ἔτσι;

b

ΝΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἔχομε ὅμως δεχτῆ γιὰ τὰ δεινὰ καὶ τὰ θαρραλέα, ὅτι τοῦτα εἶναι μέλλοντα καλὰ καὶ ἐκεῖνα μέλλοντα κακὰ.

ΝΙ. Ναί, βέβαια.

ΣΩ. Ἄλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἴδια ἐπιστήμη εἶναι γιὰ τὰ ἴδια, εἴτε μέλλοντα, εἴτε ὅπως κι ἂν ἔχουν.

ΝΙ. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Τότε δὲν εἶναι ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη μόνο τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων. Γιατί δὲν γνωρίζει μόνο γιὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ κακὰ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ παρόντα καὶ γιὰ τὰ παρελθόντα καὶ ὀπουδήποτε κι ἂν εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ἄλλες ἐπιστῆμες (*).

c

ΝΙ. Φαίνεται.

XXIX. ΣΩ. Ἐνα μέρος τῆς ἀνδρείας μᾶς ἔδωσες λοιπόν, Νικία, κάπου τὸ ἓνα τρίτο. Ἐμεῖς ὅμως ρωτοῦσαμε γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνδρεία τί εἶναι. Καὶ τώρα πάλι, ὅπως φαίνεται, σύμφωνα μὲ τὰ δικά σου λόγια, ἡ ἀνδρεία δὲν εἶναι ἐπιστήμη μόνο τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων· μᾶλλον ἐπιστήμη ὄλων τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν, σὲ ὅποιοδήποτε χρόνο, ὅπως τώρα βγαίνει ἀπὸ τὰ λόγια σου, αὐτὸ θάταν ἡ ἀνδρεία. Ἔτσι τώρα πρέπει νὰ τροποποιήσωμε τὸν ὀρισμὸ, Νικία; Πῶς λέγεις;

d

ΝΙ. Νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἄλλὰ, δαιμόνιε ἄνθρωπε, ἀπὸ ἓνα τέτοιον ἄνθρωπο θὰ ἔλειπε, νομίζεις, κανένα μέρος τῆς ἀρετῆς, μιὰ πού θὰ ἤξερε ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀκριβῶς ὅπως γίνονται, θὰ γίνουν καὶ θὰ ἔχουν γίνεῖ, καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὰ κακὰ; Καὶ φαντάζεσαι πῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ εἶναι φτωχὸς σὲ σωφροσύνη, δικαιοσύνη καὶ ὀσιότητα, ἀφοῦ σ' αὐτὸν μόνο ταιριάζει καὶ σχετικὰ μὲ τοὺς θεοὺς καὶ σχετικὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ξεχωρίζῃ μὲ προσοχὴ τὰ δεινὰ καὶ τὰ μὴ δεινὰ καὶ νὰ πορίζεται τὰ ἀγαθὰ, μιὰ πού γνωρίζει νὰ ἀναστρέφεται ὀρθὰ μ' αὐτὰ τὰ πράγματα;

e

ΝΙ. Λέγειν τι, ὦ Σώκρατες, μοι δοκεῖς.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα, ὦ Νικία, μόνιον ἀρετῆς ἂν εἴη τὸ νῦν σοι λεγόμενον, ἀλλὰ σύμπασα ἀρετή.

ΝΙ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἔφαμέν γε τὴν ἀνδρείαν μόνιον εἶναι ἐν τῶν τῆς ἀρετῆς.

ΝΙ. Ἔφαμεν γάρ.

ΣΩ. Τὸ δέ γε νῦν λεγόμενον οὐ φαίνεται.

ΝΙ. Οὐκ ἔοικεν.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα εὐρήκαμεν, ὦ Νικία, ἀνδρεία ὃ τι ἐστίν.

ΝΙ. Οὐ φαίνομεθα.

200a ΛΑ. Καὶ μὴν ἔγωγε, ὦ φίλε Νικία, ᾧμην σε εὐρήσειν, ἐπειδὴ ἐμοῦ κατεφρόνησας Σωκράτει ἀποκριναμένον· πάντῃ δὴ μεγάλην ἐλπίδα εἶχον, ὡς τῇ παρὰ τοῦ Δάμωνος σοφία αὐτὴν ἀνευρήσεις.

XXX. ΝΙ. Εἶ γε, ὦ Λάχης, ὅτι οὐδὲν οἶε σὺ ἔτι πρᾶγμα εἶναι, ὅτι αὐτὸς ἄρτι ἐφάνης ἀνδρείας πέρι οὐδὲν εἰδώς, ἀλλ' εἰ καὶ ἐγὼ ἕτερος τοιοῦτος ἀναφανήσομαι, πρὸς τοῦτο βλέπεις, καὶ οὐδὲν ἔτι διοίσει, ὡς ἔοικε, σοὶ μετ' ἐμοῦ μηδὲν εἰδέναι ὧν προσήκει ἐπιστήμην ἔχειν
b ἀνδρὶ οἰομένῳ τι εἶναι. σὺ μὲν οὖν μοι δοκεῖς ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπειον πρᾶγμα ἐργάζεσθαι, οὐδὲν πρὸς σαυτὸν βλέπειν ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους· ἐγὼ δ' οἶμαι ἐμοὶ περὶ ὧν ἐλέγομεν νῦν τε ἐπεικῶς εἰρηῆσθαι, καὶ εἴ τι αὐτῶν μὴ ἱκανῶς εἴρηται, ὕστερον ἐπανορθώσεσθαι καὶ μετὰ Δάμωνος, οὗ σὺ τι οἶε καταγελαῖν, καὶ ταῦτα οὐδ' ἰδὼν πώποτε τὸν Δάμωνα, καὶ μετ' ἄλλων· καὶ ἐπειδὴν βεβαιώσωμαι αὐτά, διδάξω καὶ σέ, καὶ οὐ φθονήσω· δοκεῖς γάρ
c μοι καὶ μάλα σφόδρα δεῖσθαι μαθεῖν.

ΛΑ. Σοφὸς γάρ τοι σὺ εἶ, ὦ Νικία. ἀλλ' ὅμως ἐγὼ Λυσιμάχῳ τῷδε καὶ Μελησίᾳ συμβουλευῶ, σέ μὲν καὶ ἐμέ περὶ τῆς παιδείας τῶν νεανίσκων χαιρεῖν ἔαν, Σωκράτη δὲ

ΝΙ. Σὰ νὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχεις δίκιο.

ΣΩ. Αὐτὸ πού μᾶς ὠρισες λοιπόν, Νικία, δὲν εἶναι μικρὸ μέρος τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ στὸ σύνολό της.

ΝΙ. Φαίνεται.

ΣΩ. Καὶ ὁμοῦ εἶπαμε ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς.

ΝΙ. Naί, τὸ εἶπαμε.

ΣΩ. Αὐτὸ ὁμοῦ πού λέγομε τώρα, δὲν φαίνεται νὰ εἶναι μέρος.

ΝΙ. Δὲν φαίνεται.

ΣΩ. Δὲν ἔχομε λοιπόν βρεῖ, Νικία, τί εἶναι ἀνδρεία.

ΝΙ. Ὅχι, δὲν τὸ βρήκαμε.

ΛΑ. Καὶ ὁμοῦ ἐγώ, φίλε Νικία, φανταζόμενοι ὅτι σὺ θὰ τὸ βρῆς, βλέποντας ὅτι περιφρόνησες τὶς ἀπαντήσεις πού ἔδωσα στὸν Σωκράτη. Πολύ 200a

Ὁ Λάχης καὶ ὁ Νικίας μεγάλη δὲ ἐλπίδα εἶχα ὅτι μετὰ τὴν ἀνταλλάσσουν εἰρηνικὰ πειράγματα τὸν Δάμωνα, θὰ ἀνακάλυπτες τὴν ἀνδρεία.

XXX. ΝΙ. Σὲ συγχαίρω, Λάχη, γιατί δὲν σκοτίζεσαι πιά καθόλου πού, μόλις τώρα, ἀποδείχτηκες ὅτι δὲν ξέρεις τίποτε γιὰ τὴν ἀνδρεία. Κοιτάξεις μόνο ἂν θὰ ἀποδειχτῆ ὅτι καὶ ἐγώ εἶμαι ἓνας τέτοιος. Καὶ καθόλου δὲν θὰ σὲ μέλει, ὅπως φαίνεται, πού ἀγνοεῖς μαζί με μένα ἐκεῖνα πού ἀρμόζει νὰ ξέρη ἓνας ἄνδρας πού φαντάζεται ὅτι εἶναι κάτι. Ἡ πράξη σου εἶναι ἐντελῶς ἀνθρώπινη· ὁσέχεις τοὺς ἄλλους καὶ δὲν γυρίζεις καθόλου τὸ βλέμμα στὸν ἑαυτό σου. Ὅσο γιὰ μένα, νομίζω ὅτι καὶ τώρα ἀρκετὰ καλὰ μίλησα γιὰ τὸ θέμα μας, ἀλλὰ καὶ ἂν κάτι δὲν εἰπώθηκε ἱκανοποιητικά, θὰ τὸ διορθώσω ἀργότερα μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Δάμωνος, πού ἐσύ φαντάζεσαι ὅτι τὸν γελοιοποιεῖς, καὶ μάλιστα χωρὶς οὔτε νὰ τὸν ἔχης δεῖ ποτέ σου, καὶ μετὰ τὴ βοήθεια ἄλλων. Καὶ ὅταν στερεώσω καλὰ τὶς σκέψεις μου στὰ ἀδύνατα τώρα σημεῖα, θὰ τὶς ἀνακοινώσω καὶ σὲ σένα καὶ δὲν θὰ σοῦ τὶς ἀρνηθῶ. Γιατὶ μοῦ φαίνεσαι πῶς ἔχεις μεγάλη ἀνάγκη νὰ μάθης. b

ΛΑ. Naί, γιατί σὺ βέβαια εἶσαι σοφός, Νικία. Ὅμοῦ ἐγώ συμβουλεύω τὸν Λυσίμαχο ἐδῶ καὶ τὸν Μελησία, ὅσο γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν νεανίσκων νὰ στείλουν στὸ καλὸ ἑσένα καὶ μένα καὶ νὰ μὴν ἀφήνουν ἀπὸ κοντὰ τοὺς, ὅπως ἔλεγα c

τουτονί, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, μὴ ἀφιέναι· εἰ δὲ καὶ ἐμοὶ ἐν ἡλικίᾳ ἦσαν οἱ παῖδες, ταῦτ' ἂν ταυτ' ἐποίουν.

ΝΙ. Ταῦτα μὲν κἀγὼ ξυγχωρῶ, εἴανπερ ἐθέλη Σωκράτης τῶν μειρακίων ἐπιμελίσθαι, μηδένα ἄλλον ζητεῖν·
 d ἐπεὶ κἂν ἐγὼ τὸν Νικήρατον τούτῳ ἤδιστα ἐπιτρέποιμι, εἰ ἐθέλοι οὗτος· ἀλλὰ γὰρ ἄλλους μοι ἐκάστοτε ξυνίστησιν, ὅταν τι αὐτῷ περὶ τούτου μνησθῶ, αὐτὸς δὲ οὐκ ἐθέλει. ἀλλ' ὄρα, ὦ Λυσίμαχε, εἰ τι σοῦ ἂν μᾶλλον ὑπακούοι Σωκράτης.

ΛΥ. Δίκαιόν γέ τοι, ὦ Νικία, ἐπεὶ καὶ ἐγὼ τούτῳ πολλὰ ἂν ἐθελήσαιμι ποιεῖν, ἃ οὐκ ἂν ἄλλοις πάνυ πολλοῖς ἐθέλοιμι. πῶς οὖν φῆς, ὦ Σώκρατες; ὑπακούσει τι καὶ ξυμπροθυμήσει ὡς βελτίστοις γενέσθαι τοῖς μειρακίοις;

e XXXI. ΣΩ. Καὶ γὰρ ἂν δεινὸν εἶη, ὦ Λυσίμαχε, τοῦτό γε, μὴ ἐθέλειν τῷ ξυμπροθυμῆσθαι ὡς βελτίστῳ γενέσθαι· εἰ μὲν οὖν ἐν τοῖς διαλόγοις τοῖς ἄρτι ἐγὼ μὲν ἐφάνην εἰδώς, τῷδε δὲ μὴ εἰδότε, δίκαιον ἂν ἦν ἐμὲ μάλιστα ἐπὶ τούτῳ τὸ ἔργον παρακαλεῖν· νῦν δ' — ὁμοίως γὰρ πάντες ἐν ἀπορίᾳ ἐγενόμεθα· τί οὖν ἂν τις ἡμῶν τίνα προαιροῖτο; ἐμοὶ μὲν οὖν δὴ αὐτῷ δοκεῖ οὐδέν· ἀλλ' ἐπειδὴ
 201a ταῦτα οὕτως ἔχει, σκέψασθε ἂν τι δόξω ξυμβουλευεῖν ὑμῖν. ἐγὼ γὰρ φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες — οὐδεὶς γὰρ ἐκφορος λόγος — κοινῇ πάντας ἡμᾶς ζητεῖν μάλιστα μὲν ἡμῖν αὐτοῖς διδάσκαλον ὡς ἄριστον, δεόμεθα γάρ, ἔπειτα καὶ τοῖς μειρακίοις, μήτε χρημάτων φειδομένους μήτε ἄλλον μηδενός· εἴαν δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς ἔχειν, ὡς νῦν ἔχομεν, οὐ ξυμβουλεύω. εἰ δέ τις ἡμῶν καταγελάσεται, ὅτι τηλικοῖδε ὄντες εἰς διδασκάλων ἀξιοῦμεν φοιτᾶν, τὸν Ὀμηρον δοκεῖ μοι χρῆναι
 b προβάλλεσθαι, ὃς ἔφη οἷός κ' ἀγαθὸν εἶναι αἰδῶ κε-
 χρημένῳ ἀνδρὶ παρ' εἶναι. καὶ ἡμεῖς οὖν ἐάσαντες χαίρειν εἴ τις τι ἐρεῖ, κοινῇ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν μειρακίων ἐπιμέλειαν ποιησώμεθα.

ΛΥ. Ἐμοὶ μὲν ἀρέσκει, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· καὶ ἐθέλω, ὅσῳπερ γεραίτατός εἰμι, τοσούτῳ προθυμότατα μανθάνειν μετὰ τῶν νεανίσκων. ἀλλὰ μοι οὕτωςί ποιήσων·

1) Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Σωκράτης δὲν θέλησε ποτὲ νὰ ἀναλάβῃ μάθημα ὅπως οἱ σοφιστὰς ἢ οἱ τεχνικοί. Ἀπέφυγε λέγοντας ὅτι δὲν διδάσκει τίποτε. Καὶ πραγματικὰ ὁ Σωκράτης δὲν ἐδίδασκεν ὠρισμένες εἰδικὰς γνώσεις.

2) Ὀδύσσεια P 347: «αἰδῶς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι». (Μετὰφρ. Ζήσιμου Σιδέρη, ἐκδ. Ζαχαροπούλου).

καὶ στὴν ἀρχή, τοῦτον ἐδῶ τὸν Σωκράτη. Ἄν εἶχα κι ἐγὼ παιδιὰ σὲ ἡλικία, αὐτὰ τὰ ἴδια θὰ ἔκανα.

ΝΙ. Σ' αὐτὰ κι ἐγὼ βέβαια συμφωνῶ· ἂν ὁ Σωκράτης θέλη νὰ φροντίσῃ γιὰ τοὺς νεανίσκους, νὰ μὴ ζητοῦν ἄλλον κανένα· με' ὅλη μου τὴν καρδιά κι ἐγὼ θὰ τοῦ ἐμπιστευόμουν τὸ γιό μου τὸν Νικήρατο, ἂν τὸ ἤθελε. Μὰ νά, κάθε φορὰ πού τοῦ κάνω λόγο, μοῦ συνιστᾷ ἄλλους, ὁ ἴδιος δὲν δέχεται (¹). Μόνο κοίταξε, Λυσίμαχε, μήπως ἐσένα σὲ ἀκούσῃ περισσότερο ὁ Σωκράτης.

ΛΥ. Κι εἶναι δίκαιο, Νικία, νὰ τὸ κάμῃς. Γιατί κι ἐγὼ θὰ ἔκανα πολλὰ γι' αὐτόν, ὅσα σὲ πολὺ λίγους ἄλλους θὰ ἔκανα. Τί ἀποφασίζεις λοιπόν, Σωκράτη; θὰ ἀκούσῃς τὴν παράκλησή μας καὶ θὰ δείξῃς μαζί μας προθυμία νὰ γίνουν ὅσο τὸ δυνατόν καλύτεροι οἱ νεανίσκοι;

XXXI. ΣΩ. Θὰ ἦταν φοβερὸ πρᾶγμα, Λυσίμαχε, νὰ ἀρνεῖται κανεὶς τὴ βοήθειά του σὲ κάποιον πού θέλει νὰ γίνῃ βέλτιστος. Ἄν βέβαια στὴ συζήτηση

Συμπέρασμα

πού κάναμε τώρα, φάνηκα ἐγὼ ὅτι γνωρίζω, καὶ οἱ δύο τους αὐτοὶ ὅτι δὲν γνωρίζουν, θάταν σωστὸ ἐμένα κυρίως νὰ καλῆτε γι' αὐτὸ τὸ ἔργο. Τώρα ὅμως, μιὰ πού ὅλοι μας βρεθθήκαμε στὸ ἴδιο ἀδιέξοδο, γιὰ ποιὸ λόγο καὶ ποιόν νὰ διαλέξῃ κανεὶς ἀπὸ μᾶς; Κατὰ τὴ γνώμη τὴ δική μου, κανένα. Καὶ μιὰ πού φτάσαμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, προσέξτετε ἂν σᾶς φαίνεται καλὴ συμβουλή αὐτὸ πού θὰ ᾤ. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, νομίζω ὅτι πρέπει ὅλοι μαζί—κανεὶς μας ἀσφολῶς δὲν θὰ κοινολογήσῃ τὰ λόγια μου—νὰ ζητοῦμε γιὰ μᾶς προπάντων τοὺς ἴδιους ἕναν ἄριστο δάσκαλο, γιατί μᾶς χρειάζεται, ἔπειτα καὶ γιὰ τοὺς νεανίας, χωρὶς οὔτε χρήματα, οὔτε τίποτε ἄλλο νὰ λυπούμαστε· νὰ ἀφήνωμε τὸν ἑαυτὸ μας στὴν κατάστασιν στὴν ὁποία τώρα εἴμαστε, αὐτὸ δὲν τὸ συνιστῶ. Κι ἂν κανεὶς γελάσῃ μαζί μας, γιατί στὴν ἡλικία μας κρίνομε ἄξιο νὰ πηγαίνωμε σὲ δάσκαλο, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τοῦ προβάλωμε τὸν Ὅμηρο πού εἶπεν ὅτι «ὅποιος σὲ ἀνάγκη βρίσκεται ντροπὴ δὲν πρέπει νᾶχει» (²). Μὴ δίνοντας λοιπόν σημασία σὲ ὅτι, θὰ ποῦν, θὰ φροντίσωμε ὅλοι μαζί γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ γιὰ τοὺς νεανίσκους.

ΛΥ. Σὲ μένα, Σωκράτη, ἀρέσουν αὐτὰ πού λέγεις. Καὶ θέλω, ὅσο εἶμαι πιδὲ γέρος, τόσο καὶ πιδὲ πρόθυμα νὰ μαθητεῶ μαζί με τοὺς νεανίσκους. Μόνο κάμε, σὲ παρα-

d

e

201a

b

αἶριον ἔωθεν ἀφίκου οἴκαδε, καὶ μὴ ἄλλως ποιήσης, ἵνα
c βουλευσώμεθα περὶ αὐτῶν τούτων· τὸ δὲ νῦν εἶναι τὴν
συνουσίαν διαλύσωμεν.

ΣΩ. Ἄλλὰ ποιήσω, ὦ Λυσίμαχε, ταῦτα καὶ ἦξω παρὰ
σὲ αἶριον, εἰάν θεὸς ἐθέλη.

καλῶ, ὅπως θὰ πῶ. Ἐλα αὔριο ἀπὸ τὸ πρωὶ στὸ σπίτι, ὠρι-
 σμένως, γιὰ νὰ σκεφτοῦμε ἀπάνω σ' αὐτά. Ὅσο γιὰ τώρα, c
 ἄς διαλύσωμε τὴ συγκέντρωσή μας.

ΣΩ. Ναί, Λυσίμαχε, θὰ κάμω αὐτὰ καὶ θάρθω αὔριο
 σὲ σένα, ἂν θέλῃ ὁ θεός.

ΠΛΑΤΩΝ
ΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΣ

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο «Μένων» άνηκε στην περίοδο τών έργων τής ώριμότητας, τήν όποία μάλιστα πολλοί δέχονται ότι έγκαινιάζει. Η περίοδος αυτή, στην όποιαν άνήκουν μερικά άπό τά σπουδαιότερα έργα του Πλάτωνος, όπως ο «Φαίδων», τo «Συμπόσιον», ο «Φαίδρος», ή «Πολιτεία» και ο «Θεαίτητος» άρχίζει με τήν ίδρυση τής 'Ακαδημίας (γύρω στά 387), ή λίγο πρωτύτερα. Θεμελιώνει τώρα ο Πλάτων και άπλώνει και έκθέτει με ώριμο τρόπο άπέραντες προοπτικές τής δικής του πιά φιλοσοφίας, προοπτικές που στά προηγούμενα έργα μās άφηνε νά μαντεύσωμε με τά θέματα που τόν άπασχολούσαν, με κάποιες λάμψεις που σκόρπιζε έδώ και εκεί, με τόν προσανατολισμό γενικά που έπαιρνε ή σκέψη του.

Ίκανές ένδείξεις για τή χρονολόγησή του παρέχει ο ίδιος ο διάλογος. Άπό όσα λέγονται εύθυσ στην άρχή (70 a-c) φαίνεται καθαρά ότι ο «Μένων» είναι μεταγενέστερος του «Γοργία», που, όπως δέχονται γενικά, κλείνει τήν πρώτη περίοδο. Πόσο όμως μεταγενέστερος; Πολλοί δέχονται ότι ο «Μένων» έρχεται νά συμπληρώσει και νά τροποποιηθεί άπόψεις του «Γοργία». Όπως και νάαι, σέ όλο τó πρώτο μέρος του «Μένωνος» είναι τόσο ζωντανή ή παρουσία και ή μνήμη του «Γοργία», που δέν θά πρέπει νά τούς χωρίσει μεγάλη χρονική άπόσταση.

Η μεία του Ίσμηνία του Θηβαίου (90a), άν πρόκειται για τόν αντίσπαρτιάτη ήγέτη τών Θηβών, που οι Λακεδαιμόνιοι τόν σκότωσαν στά 382 μετά τήν κατάληψη τής Καδμείας, μās άναγκάζει νά δεχτούμε ως χρονολογία για τή σύνθεση του «Μένωνος», τó ένωρίτερο, αυτό τó έτος. Κατά κανόνα τά πρόσωπα τών πλατωνικών διαλόγων δέν ζούν, όταν γράφεται τó έργο που τούς αναφέρει. Πρόκειται όμως γι' αυτόν τόν Ίσμηνία; Η όλη γενικά διατύπωση του χωρίου 90a «ώσπερ ο νυν νεωστή εληφώς .....» ένισχύει τή γνώμη ότι για άλλον Ίσμηνία πρόκειται. Ο Θηβαίος ήγέτης Ίσμηνίας έπηρε χρήματα άπό τόν βασιλέα τών Περσών στά 395, και ο «Μένων» είναι πολύ φανερό πως είναι πολύ μεταγενέστερος, όχι όμως και μετά τó 382(1). Ξέρομε με άσφαλή τρόπο τή χρονολογία του «Συμποσίου» (γύρω στά 385), ξέρομε άκόμη ότι τó «Συμπόσιον» και ο «Φαίδων» είναι σχεδόν σύγχρονα—τό ένα συμπληρώνει τó άλλο—και ότι είναι φανερό άπό τή θεωρία τής άναμνήσεως, που τή συναντούμε και στους δυό, ότι ο «Μένων» προηγείται άπό τόν «Φαίδωνα» (2). Καταλήγομε έτσι στο πολύ πιθανό συμπέρασμα ότι ο «Μένων» πραγματικά έγκαινιάζει τήν περίοδο τής ώριμότητας και ή σύνθεσή του τó άργότερο έγινε στά 386.

Όταν θά μιλήσωμε για τή φιλοσοφία του διαλόγου, θά γίνη φα-

1) Βλέπε τις ύποσημειώσεις στο 90a του κειμένου.

2) Βλέπε «Φαίδωνα» 72e κ. έ. Χωρίς άμφιβολία στο χωρίο αυτό γίνεται μεία του «Μένωνος» (80d-86c).

νερό για ποιούς λόγους κατατάσσεται στην περίοδο τῆς ώριμότητας. Ἄς προσθέσωμε ἐδώ μίαν ἀκόμη ἔνδειξη πού δείχνει ὅτι τὸν «Μένωνα» ὁ Πλάτων τὸν ἔγραψε πρὶν ἀπὸ τὸν «Φαίδωνα». Στὸν τελευταῖο τοῦτον συχνὰ ἀπαντοῦμε τὸν περίφημο πλατωνικὸ ὄρο ἰ δ ἕ α' στῆ θέση του στὸν «Μένωνα», κι' ἄς γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀνάμνηση, κι' ἄς ἀναζητοῦν τὴν ἀρετὴ καθ' ἑαυτὴν, βρίσκομε μόνο τὸν ὄρο ε ἰ δ ο ς.

Ὅσο γιὰ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον, ὅπου ὑποτίθεται πὼς ἐγένετο ὁ διάλογος, ἔχομε τὶς ἀκόλουθες ἐνδείξεις. Ὁ Γοργίας ἔχει κάμει τὸ ταξίδι του στῆ Θεσσαλία (70b) καὶ ὁ Πρωταγόρας ἔχει πιά ἀποθάνει (91e). Ὁ θάνατος τοῦ τελευταίου τὸ ἀργότερον συνέβη στὰ 408. Στὰ 401 ὁ Μένων παίρνει μέρος στῆν ἐκστρατεία τοῦ Κύρου (Ξενοφ. Κύρου Ἀνάβ. I, 2, 5-6). Ἀκόμη κάτι: «αἰροῦνται γοῦν αὐτόν», λέγει ὁ Σωκράτης γιὰ τὸν Ἄνυτο, «ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχὰς» (90b). Οἱ Ἀθηναῖοι πραγματικὰ ἐξέλεξαν τὸν Ἄνυτο στρατηγὸν στὰ 409. Εἶναι τὸ πρῶτον ἀξίωμα, ὅσο ξέρομε, πού ἀνέλαβε. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὸ μόνο, πού μποροῦμε νὰ συναγάγωμε μὲ πιθανότητα, εἶναι ὅτι τῆ σκηνῆ τοῦ διαλόγου τὴν τοποθετεῖ ὁ Πλάτων στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, στῆν τελευταία δηλαδὴ περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ Σωκράτη. Ὅχι ὅμως πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ 401, ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὁ Ξενοφῶν (Κύρ. Ἀνάβ. II, 6, 21-30) χαρακτηρίζει τὸν Μένωνα «ἀγένηιον», πολὺν νέο δηλαδὴ καὶ στῆν ἐκστρατεία, ὅπως παρουσιάζεται καὶ στὸν διάλογον.

Ὁ διάλογος γίνεται βέβαια στῆν Ἀθήνα. Πού ὅμως; Ὁ Ἄνυτος συνδέεται μὲ δεσμούς φιλοξενίας μὲ τὸν Μένωνα (90b) καὶ φυσικὸν θὰ ἦταν νὰ ὑποθέσωμε ὅτι ἡ συζήτηση γίνεται στὸ δικὸν του σπίτι. Δὲν παρעυρίσκειται ὅμως σ' αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ὅταν, κατὰ τὸ τέλος, ἐρχεται κοντὰ στὸν Μένωνα καὶ τὸν Σωκράτη, φαίνεται καθαρὰ ὅτι κατὰ τύχην βρέθηκεν ἐκεῖ (89e), ὅπως κατὰ τύχην βρέθηκεν ὁ Σωκράτης στῆ συζήτηση τοῦ «Λάχη». Τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ ὑποθέσωμε ὅτι ὁ διάλογος γίνεται σὲ ἀνοικτὸν χώρον· θὰ ἔλεγα σὲ γυμναστήριον, μὲ ἐμποδίζει ὅμως κάπως τὸ γεγονός ὅτι ὁ Μένων συνοδεύεται ἀπὸ πλῆθος δούλων (82a). Γιὰ τὸν ἀρχαῖον ἀναγνωστὴ ἴσως νὰ μὴν ἦταν καθόλου δύσκολον νὰ καταλάβῃ πού γίνονταν ἡ συζήτηση. Δύσκολον εἶναι γιὰ μᾶς.

II

ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ

Χωρὶς καμμιά προεισαγωγικὴ σκηνή, χωρὶς περιστροφές ὁ Μένων, τὸ πρόσωπον πού ἀνοίγει τὸν διάλογον, ἀρχίζει μὲ τὸ ἐρώτημα γιὰ τὸ θέμα πού θὰ τοὺς ἀπασχολήσῃ σὲ ὅλο τὸ ἔργον: «ἔχεις μοι» ἐρωτᾷ «εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, ἄρα διδακτὸν ἢ ἀρετὴν, ἢ.....;». Τὶς κύριες ἀρθρώσεις τοῦ διαλόγου τὶς δίνουμε στῆ συνέχεια (VI-περίληψη). Ἄς δοῦμε ἐδῶ τὰ πρόσωπα.

Λιτότερον ἀπὸ τὸν «Λάχη» ὁ διάλογος τοῦτος μόνον τέσσερα πρόσωπα ἀπασχολεῖ: τὸν Μένωνα, τὸν Σωκράτη, ἕνα δοῦλον τοῦ Μένωνος καὶ τὸν Ἄνυτον. Μπορεῖ μάλιστα νὰ πῆ κανεὶς ὅτι τὰ πρόσωπα εἶναι μόνον τρία, γιὰτὶ ὁ δοῦλος δὲν ἔχει ὀρισμένη φυσιογνωμία, προσωπικότητα. Ἄνώνυμος, ἀντιπροσωπεύει γενικὰ ἕναν ἄνθρωπον, ὅποιον καὶ νᾶναι, χωρὶς μόρφωση καὶ χωρὶς τίποτε τὸ ἰδιαιτέρον, πού τὸν

χρησιμοποιούν για να έπαληθεύσουν με πείραμα τη θεωρία της αναμνήσεως.

Για τον Μένωνα αρκετά στοιχεία μᾶς δίνει ο ίδιος ο διάλογος. Είναι Θεσσαλός, όχι από τη Λάρισα, στενός φίλος όμως του Ἀριστιππου του Λαρισαίου (70a-b). Μαθητής και θαυμαστής του Γοργία (70b, 71e-d, 73c κ.έ., 95c), νέος με ανεπτυγμένη την περιέργεια και την έφεση για μάθηση και με ικανή μόρφωση. Ἀλλά και με κάποια οίηση που προδίδει υπερβολική ασφάλεια και έμπιστοσύνη στις γνώσεις του (71e), πράγμα που δέν τον εμποδίζει να βλέπει ότι δέν ήταν σωστές. Εὐπορος, ταξιδεύει με πολυάριθμη ακολουθία δούλων (82α) στην Ἀθήνα, για να πλουτίσει τη μόρφωσή του. Ἔτσι τόν παρουσιάζει ο Πλάτων.

Ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς του και ο τρόπος με τόν ὁποῖο τόν χαρακτηρίζει ο Ξενοφών (Κύρ. Ἀνάβ. II, 6, 21-30) δείχνουν στόν Μένωνα ένα Θεσσαλό Ἀλκιβιάδη: έναν άνθρωπο που εφαρμόζει στη ζωή του τις ιδέες που ἀναπτύσσει ο Καλλικλῆς στόν «Γοργία» (482c κ. έ.) Ἐπῆρε, όπως είπαμε, μέρος στην ἐκστρατεία τοῦ Κύρου. Ὑστερα όμως ἀπό τή μάχη στά Κούναξα θά προσκολληθῆ στόν Τισσαφέρην, ὅπως και ο Πρόξενος ο Βοιώτιος. Ὁ Τισσαφέρηνς θά τους δώση μεγάλες τιμές, «ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ (τοῦ Κλεάρχου) τήν ἐπιβουλήν» (Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. II, 5, 38). Δόξες και τιμές διψᾷ ὁ Μένων, ἀδιαφορώντας με ποιό τρόπο θά τις ἀποκτήση. Μετά τις τιμές όμως οίκτρο θάνατο ετοίμαζε στόν Μένωνα ο Πέρσης βασιλιάς, ὅπως πάλι ο Ξενοφών ἀναφέρει (δπ.π. II, 6, 29).

Ὁ Πλούταρχος τόν συγκαταριθμεῖ με τούς σοφιστάς. Τέτοιο πράγμα δέν συνάγεται καθόλου ἀπό τόν πλατωνικό διάλογο. Οὔτε τὸ σοφιστικὸ ἦθος ἔχει, οὔτε και καμμιάν πρόθεση προβολῆς κάποιας δικῆς του σοφιστικῆς διδασκαλίας ἐκδηλώνει.

Ὁ Ἄνυτος είναι ο γνωστός κατήγορος τοῦ Σωκράτη, ο κύριος αἴτιος τῆς καταδίκης του. Ἀπό πλούσιο πατέρα, τόν Ἀνθεμίωνα, που οἱ Ἀθηναῖοι τόν εἶχαν σέ μεγάλη ὑπόληψη (90α). Στρατηγός στά 409 ο Ἄνυτος κατηγορήθηκε, ἐπειδὴ ἀπέτυχε στην ἀποστολή που τοῦ ἀνέθεσαν, και διέφυγε τήν καταδίκη όχι με έντιμα μέσα (Ἀριστοτέλης Ἀθην. Πολιτ. κεφ. 27 (1), Διόδωρος Χ III, 64). Ὁπαδός τοῦ Θηραμένη στά 404, ἐπῆγε, μετά τή θανάτωση τοῦ τελευταίου, με τούς δημοκρατικούς. Ἦταν ἀπό τούς ἀρχηγούς τῶν προγεγραμμένων τῆς Φυλῆς, που ἀνέτρεψαν τούς τριάκοντα τυράννους. Ἔτσι εἶχε ἀποκτήσει μεγάλο κύρος στό δῆμο τῶν Ἀθηναίων μετά τήν παλινόρθωση τῆς δημοκρατίας. Στή μεγάλη ἀκμή του, τότε, δοκίμασε πολύ γρήγορα και ο ίδιος τήν καταδρομή. Ἐξόριστος, λίγο μετά τήν καταδίκη τοῦ Σωκράτη, στην Ἡράκλεια τοῦ Πόντου, λέγουν ότι ἀπέθανεν ἀπό λιθοβολισμό, ἀγνωστο ποῦ.

Ὅσο για τόν Σωκράτη τοῦ «Μένωνος» στην τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του, ὅπως εἴπαμε, πρώτη φορά, ὕστερα ἀπό τούς διαλόγους τῆς πρώτης περιόδου, τούς σωκρατικούς, μᾶς κάνει να ἀναρωτηθούμε με τόσο έντονο τρόπο, ἀν ἔχωμε να κάνουμε με τόν ἱστορικό, τόν πραγματικό Σωκράτη, ἢ με ένα Σωκράτη λίγο πολύ μυθικό, στό στόμα τοῦ

1) «Κρινόμενος γάρ ὑπό τινων διὰ τὸ ἀποβαλεῖν Πύλον, δεκάσας τὸ δικαστήριον ἀπέφυγεν».

όποιου ο Πλάτων βάζει τη δική του σκέψη, στον οποίο χαρίζει τη δική του ψυχή.

Από τα πιο δύσκολα και πιο βασανιστικά προβλήματα του πλατωνικού έργου είναι, αλήθεια, να ξεχωρίσουμε μέσα στο πρόσωπο του Σωκράτη των διαλόγων τον πραγματικό Σωκράτη από τον πραγματικό Πλάτωνα. Έπειδή ο Πλάτων είναι δημιουργικός και ανεξάρτητος νους, το πρόβλημα υπάρχει από τα πρώτα κιόλας έργα του. Όμως σε κείνα, πολλές φορές γιατί και το θέμα το απαιτεί («Κρίτων», «Απολογία»), έχει κυριαρχική θέση η πραγματική μορφή του Σωκράτη· γι' αυτό τα έργα αυτά αποτελούν την κυριώτερη πηγή μας, για να πλησιάσουμε τον πραγματικό Σωκράτη. Μολταύτα και σ' αυτά ακόμη τα έργα διαισθανόμαστε ότι ο Σωκράτης κατά κάποιο τρόπο πλατωνίζει.

Στον «Μένωνα» τώρα ο Σωκράτης εισάγει τη θεωρία της άναμνησως που προϋποθέτει την άθανασία της ψυχής και είναι πρώτο σπουδαίο σκαλοπάτι για τη θεωρία των ιδεών, όπως λίγο αργότερα θα τη διατυπώσει στον «Φαίδωνα», έπειτα ξέρει πολύ καλά τα μαθηματικά. Και τα δύο αυτά είναι από τα πιο χαρακτηριστικά θέματα της πλατωνικής φιλοσοφίας.

Όσο και αν είναι μαρτυρημένο ότι ο Σωκράτης ήταν άνθρωπος με πολύ προχωρημένη μόρφωση, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται τα παραπάνω θέματα στον διάλογό μας και ο σκοπός που υπηρετούν είναι, μπορούμε να πούμε, καθαρά πλατωνικά. Έχουμε λοιπόν στον Σωκράτη του «Μένωνος» ένα γενναίο βήμα προς την «μυθική» και ιδεατή έκεινη μορφή, τον Σωκράτη του «Φαίδωνος» και μάλιστα του «Συμποσίου», τη μορφή που προβάλλει ο Πλάτων ως πρότυπο ανθρώπου στους έταίρους της Ακαδημίας. Δεν πρέπει φυσικά ούτε στιγμή να ξεχνούμε πως η μορφή αυτή, όσο κι' αν είναι «μυθική» και ιδεατή, άρετηρία και υπόβαθρό της έχει πάντα τον πραγματικό Σωκράτη. Χωρίς αυτόν δεν θα υπήρχε: αλλά και χωρίς τον Πλάτωνα. Αμα βάλωμε δίπλα στον πλατωνικό Σωκράτη, τον Σωκράτη που μάς έδωσε ο Ξενοφών, κατανοούμε καλύτερα την πλατωνική εισφορά στη δημιουργία της σωκρατικής μορφής.

Ας δούμε τώρα τα πρόσωπα από την άποψη του θέματος του διαλόγου. Ο Σωκράτης, ώριμος πιά πρεσβύτες, συζητεί για την άρετη όχι με σπουδαίους σοφούς ή σοφιστές, αλλά με τον Μένωνα και τον Άνυτο. Ο πρώτος, αν και Θεσσαλός, είναι σε θέση να παρακολουθήσει σε όλες τις λεπτές πτυχές της την έρευνα του θέματος και να συμφωνήσει με τον μεγάλο δάσκαλο. Προς το τέλος μάλιστα θα λέγαμε σχεδόν ότι γίνεται μαθητής του· τόση είναι η λεπτότητα και η προσοχή που του δείχνει. Ο Πλάτων τον διαγράφει έδω στην καλύτερη ώρα της ζωής του, σαν νέο με άνοιχτό μυαλό. Ο Άνυτος καταδικάζει τους σοφιστές, χωρίς να τους έχει ποτέ πλησιάσει. Βασικό χαρακτηριστικό της μορφής του, που υποδηλώνει ότι είναι πνεύμα προκατειλημμένο, όχι έλευθερο. Γι' αυτόν κάθε έρευνα στα παραδομένα είναι κακό και ο Σωκράτης, που έρευνά και έλέγχει, είναι ένας κακοποιός σοφιστής, όπως τον είδε και ο Άριστοφάνης. Έτσι ο Άθηναίος Άνυτος όχι μόνο δεν συμφωνεί με τον Σωκράτη, αλλά και θυμώνει και άπειλει. Ο Άνυτος είναι πνεύμα κλειστό, φανατισμένο.

Δεν είναι φανερό ότι ο Πλάτων θέλει να υποδηλώσει ότι για κάθε

ἔρευνα, καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς ἀρετῆς, ἀπαραίτητος ὄρος εἶναι ὁ ἀπροκατάληπτος νοῦς;

III

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Ὅρθα ἐχαρακτήρισαν οἱ ἀρχαῖοι τὸν «Μένωνα» «πειραστικόν»¹⁾. Γιατὶ εἶναι μιὰ ἀπόπειρα νὰ διευκρινισθῆ ἡ ἔννοια ἀρετῆ· σπουδαία γιὰ τὶς ἀπόψεις ποὺ προβάλλει, ἀλλὰ ἀπόπειρα. Ὅσο κι' ἂν ρίχνη στὸν νεαρό Μένωνα τὸ φταίξιμο, ὅτι τάχα αὐτὸς ἐπιμένει νὰ μάθῃ τὶς ἰδιότητες τῆς ἀρετῆς πρὶν ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς (86d-87), ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ὁ Πλάτων βρίσκει ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη ἐτοιμος νὰ συλλάβῃ τὴν οὐσία τῆς ἀρετῆς, ὅπως θὰ κάμῃ ἀργότερα στὴν «Πολιτεία» προτιμᾷ νὰ ξεκαθαρίσῃ ἀκόμη περισσότερο τὸ δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν οὐσία τῆς. Θυμίζει ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ὁ «Μένων» τοὺς διαλόγους τῆς πρώτης περιόδου.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ διαλόγου κάτω ἀπὸ τὴ ζωνηρὴ μνήμη τοῦ Γοργία, ὅπως παρουσιάζεται στὸν ὁμώνυμό του πλατωνικὸ διάλογο, βρίσκει ὁ Πλάτων τὴν εὐκαιρία νὰ ἀνασκευάσῃ ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸν ἐμπειρικό, ρητορικὰ ἐπιδεικτικό, σοφιστικὸ τρόπο. Ὁ Μένων ἐρωτᾷ τὸν Σωκράτη ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὴ ἢ ὄχι· εἶναι τὸ πρόβλημα ποὺ ἔμεινε ἀναπάντητο στὸν Πρωταγόρα (360e-362), τὸ θεμελιώδες πρόβλημα τῆς Ἀκαδημίας. Καὶ ὅταν ὁ Σωκράτης τὸν καλῆ νὰ πῆ τί εἶναι ἀρετὴ, σωστός μαθητὴς τοῦ Γοργία, ὁ Μένων ἀραδιάζει ἕνα σημίον ἀρετῶν. Δίνει ἔτσι στὸν Σωκράτη τὴν εὐκαιρία νὰ τοῦ δείξῃ ὅτι καὶ οἱ ἐρωτήσεις του καὶ οἱ ἀπαντήσεις του ἀναφέρονται σὲ ἰδιότητες τῆς ἀρετῆς, σὲ ἐπὶ μέρους ἀρετῆς. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ πρέπει νὰ βροῦν εἶναι τὸ «εἶδος», ἡ καὶ καὶ μοναδικὴ μορφή ποὺ κάνει ἀρετῆς ὅλες τὶς ἐπὶ μέρους ἀρετῆς. Καὶ γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν Μένωνα νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ ἐρώτημα καὶ νὰ συλλάβῃ τὸν σωστὸ ὄρισμό τῆς ἀρετῆς, ὁ Σωκράτης δίνει παράδειγμα ὀρθοῦ ὀρισμοῦ, ὀρίζοντας τὸ σχῆμα (75b-76b). Τοῦτοῦ ὀρισμοῦ εἶναι τὸ πρῶτο δεῖγμα τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὰ μαθηματικά, ποὺ πολὺ πιὸ ἔντονα θὰ τὸν δοῦμε στὴ συνέχεια τοῦ διαλόγου. Ἄς σημειώσωμε ὅτι ἡ σκέψη τοῦ Πλάτωνος γοητεύεται ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια ποὺ ἐξασφαλίζουν τὰ μαθηματικά· τὸ κορυφώματὸς τῆς ἡ γοητεία αὐτὴ τὸ φτάνει ἀργότερα στὴν «Πολιτεία». Μὲ τοὺς διαδοχικοὺς ὀρισμοὺς ποὺ προτείνει ὁ Μένων, δὲν κατορθώνει νὰ δώσῃ τὴν ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησι. Πέφτει στὸ λάθος νὰ ὀρίξῃ τὴν ἀρετὴ «διὰ τῶν ταύτης μορίων». Γι' αὐτὸ μένει πάντα τὸ ἐρώτημα: «τίνας ὄντος ἀρετῆς λέγεις ἂ λέγεις;» (79d-e).

Ὅσο κι' ἂν τὸ πρῶτο αὐτὸ μέρος (70-80) εἶναι ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ μεθοδολογικά του ἐπιτεύγματα στὴ διερεύνηση κυρίως τῆς ἔννοιας τοῦ ὀρισμοῦ, ἔχομε τὴν αἴσθησι, ἂν ἐξαιρέσωμε τὴν ἐμφάνισι τοῦ προσανατολισμοῦ πρὸς τὰ μαθηματικά, ὅτι βρισκόμαστε ἀκόμη στὸ κλίμα τῶν σωκρατικῶν διαλόγων.

Ἐνας διάλογος ὅμως τῆς πρώτης περιόδου, ὅπως λόγου χάριν ὁ «Λάχης», θὰ τελείωνε μὲ τὸ ἀρνητικὸ τοῦτο ἀποτέλεσμα. Ἐδῶ

1) Βλέπε στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ «Λάχης» (III) τοὺς χαρακτηρισμοὺς ποὺ ἔδιναν οἱ ἀρχαῖοι στοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους.

έχομε κάτι πολύ σπουδαίο. Όταν, ύστερα από την άνασκειή, όμολογούν και ό Μένων και ό Σωκράτης ότι δέν ξέρουν τί είναι ή άρετή, ό πρώτος κάνει μιá καταπληκτική έρώτηση: «Πώς θά έρευνήσης, λέγει, Σωκράτη, εκείνο πού δέν ξέρεις τό παραμικρό τί είναι;» (80d). Καταπληκτική γιατί, όπως έξηγει ό Σωκράτης άμέσως, τό έριστικό τοúτο έπιχείρημα καταδικάζει τό νοú σέ άκινησία: ούτε εκείνο πού ξέρεις θά έρευνάς, γιατί τό ξέρεις, αλλά ούτε και κείνο πού δέν ξέρεις, άφού δέν ξέρεις τί θά ζητήσης.

Κεντρικό είναι τό σημείο τοúτο· δίνει τηνεύκαιρία στον Σωκράτη νά κάμη μιάν άπότομη μεταστροφή. Για νά στηρίξη τό δυνατόν τής γνώσεως, φεύγει άπό τή λογική έρευνα, τήν αναλυτική πορεία, πού άκολούθησε ως τώρα και πού στάθηκε άνίκαμη νά άποκαλύψη τήν ούσία τής άρετής, και προβάλλει τή θεωρία τής μετεμψυχώσεως, μιá μεταφυσική θεωρία πού τήν άντλεί και άπό τήν παράδοση, και μαζί τή θεωρία τής άναμνήσεως (81a-e):

‘Η ψυχή τοú ανθρώπου, όπως λέγουν σοφοί ίερείς και ίέριες, είναι άθάνατη, άλλοτε τελευτά—είναι αυτό πού όνομάζομε θάνατο—άλλοτε ξαναγεννιέται, αλλά ποτέ δέν χάνεται. ‘Όλα τά έχει δει και όσα είναι έδώ και όσα είναι στον ‘Αδη, και όλα τά ξέρει, και μιá πού ή φύση έχει όμοιογένεια, τίποτε δέν έμποδίζει, αν ένα μόνο ξαναφέρη κανείς στο νοú του—αυτό πού όνομάζουν οι άνθρωποι μάθηση—μόνος του νά ξαναβρῆ όλα τά άλλα. ‘Η έρευνα λοιπόν και ή μάθηση στο σύνολό τής είναι άνάμνηση.

Δέν διατάζει ό Πλάτων, όπως βλέπομε, νά σπάξη τό πλαίσιο τοú άύστηροú αναλυτικοú όρθολογισμοú, όταν βλέπη, όπως έδώ με τό έριστικό έπιχείρημα, ότι ό νοúς άυτοκαταστρέφεται, και νά ύψωθῆ σέ άνώτερη σύνθεση, πού και τήν αναλυτική πορεία διασώζει, αλλά και τόν άνθρωπο στήν όλόττητά του. Τό δεύτερο τοúτο σημείο πολύ τονίζεται στον «Μένωνα». Τρεις φορές ό Σωκράτης (81a, 86b-c, 97a-98c) δίνει τό προβάδισμα όχι σέ θεωρητικούς λόγους, αλλά στους ήθικούς λόγους πού ύπαγορεύουν νά δεχτοúμε τις παραπάνω θεωρίες.

Και τό περιεχόμενο τής άπότομης στροφῆς, αλλά και τό μυθικό και θρησκευτικό περιβάλλον με τό όποιο τό παρουσιάζει, ός είναι σύντομο και λιτό, δείχνουν καθαρά ότι με τόν «Μένωνα» άρχίζει ή νέα περίοδος τής πλατωνικής φιλοσοφίας, πού χαρακτηρίζεται άπό τις μεγάλες μεταφυσικές πτησεις τοú «Φαίδωνος», τοú «Συμποσίου», τής «Πολιτείας», τοú «Φαίδρου».

‘Εχομε και ένα άλλο άκόμη στον «Μένωνα», πολύ βασικό στοιχείο τοú ώριμου Πλάτωνα. Παιζει στα δάχτυλα ό Πλάτων όλη τή φιλοσοφία τοú καιρού του, και κείνην πού προηγήθηκε και τήν έλληνική πνευματική παράδοση στο σύνολό τής· ξέρει να συλλαμβάνη τό ούσιώδες, όπου τό βρίσκει, αλλά και νά προχωρή σέ μιá σύνθεση, πού, άφροντας τις άντιθέσεις και τις άντινομίες πού χωρίζουν τις διάφορες φιλοσοφικές θέσεις, νά τις βάζη όργανικά νά ύπηρετούν τή γνώση. Αυτά τά χάρισματα τά έχομε κιόλας στον «Μένωνα». ‘Αναστρέφεται με άνεση ό Πλάτων έδώ με τό έργο τών άλλων, και με τήν πνευματική παράδοση γενικά, αλλά και όργανικά συντάσσει στή δική του φιλοσοφική πορεία τά όρφοκοπυθαγορικά στοιχεία γιά τή μετεμψύχωση. ‘Η θεωρία ή δική του, άπό θρησκευτικό βίωμα πού ήταν στους όρφοκοπυθαγορείους, έρχεται νά θεμελιώση μεταφυσικά τή γνώση.

Γιατί αυτό είναι στο βάθος τό νόημα τοú πειράματος πού έπα-

κολουθεί με τον δούλο. Ὁ ἀγεωμέτρητος δούλος, ὀδηγημένος ἀπὸ τις ἐρωτήσεις τοῦ Σωκράτη, ἀνακαλύπτει θέσεις πού ἀναφέρονται στὴ σχέση τοῦ τετραγώνου μὲ τὴ διαγώνιό του. Τὸ πρῶτο καλὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρωτήσεων εἶναι ὅτι ξυμπᾶ μέσα στὸν ἀνθρώπο ἡ συνείδηση ὅτι δὲν ξέρει κάτι. Ὑστερα ἀνάκινούνται μέσα του οἱ ὀρθὲς γνώμες: στὴν ἀρχὴ σὰν σὲ ὄνειρο· μὲ τις συχνὲς ὁμοίαι κατὰλληλες ἐρωτήσεις μεταβάλλονται σὲ στερεὴ γνώση (ἐπιστήμη) (84a-c, 85c-d). Ἀνάμνηση λοιπὸν εἶναι ἡ μάθηση καὶ εἶναι δυνατὴ, γιατί ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη καὶ τὰ ξέρει ὅλα.

Κοντὰ σ' αὐτὰ ἐχομεστὸ πείραμα μὲ τὸν δούλο (82b-e, 83b-84b, 84d-85b), ἓνα ἀριστοτεχνικὸ ὑπόδειγμα διδακτικῆς τεχνικῆς, μιὰ ἀρτια σελίδα μαιευτικῆς δεινότητος. Συνηθέστατα ὁ Σωκράτης σὲ ὅλους τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους ἐκμαίεует, προσπαθεῖ νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸν συνομιλητὴ του τὴν ἀπάντησι γιὰ τὸ θέμα πού συζητοῦν. Αὐτὸ φαίνεται ἔκανε καὶ ὁ πραγματικὸς Σωκράτης. Ἐδῶ ὁμοίως ἡ μαιευτικὴ παίρνει γιὰ πρώτη φορὰ τὸ περιεχόμενον πού τῆς ἔδωσε ὁ Πλάτων μὲ τὴ θεμελίωσι πού ἔκανε ἀργότερα στὸν «Θεαίτητο», καὶ τὴν ἐξήγησι πού ἔδωσε στὸν «Φαῖδρο». Ἡ ψυχὴ ἔχει μέσα της κρυφὸ θησαυρὸ, τὰ ἐνθυμήματα τῶν ὄσων ἔχει δεῖ στὴ χωρὶς τέλος ὑπαρξή της· καλὰ ὀδηγημένη ἀνακαλύπτει τοὺς θησαυροὺς της. Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ «Μένων» εἶναι ἡ πηγὴ τῆς μεγάλης αὐτῆς πλατωνικῆς θεωρίας.

Ἀφοῦ μὲ τὴ θεωρία τῆς ἀναμνήσεως ἐθεμελίωσαν τὴ γνώση, ξαναγυρίζουν στὴν ἀρετὴ. Ἀντὶ ὁμοίως νὰ ζητήσουν τὴν οὐσίαν της, πάλι στὶς ἰδιότητές της περιορίζονται. Ἡ ἔρευνα τοὺς ὀδηγεῖ σὲ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι «φύσει» στὸν ἀνθρώπο, οὔτε ὁμοίως διδακτὴ εἶναι. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Περικλῆς καὶ ὅσοι ἄλλοι εἶχαν τὴν ἀρετὴν ἀκυβερνοῦν καλὰ, οὔτε «φύσει» ἦταν ἀγαθοί, γιατί ἡ ἀρετὴ εἶναι φρόνησι, ἀλλὰ οὔτε καὶ διδάχτηκαν ἀπὸ ἄλλους, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς. Πρόσθετο ἐπιχείρημα ὁ ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι διδακτὴ, ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες δὲν μπόρεσαν νὰ μεταδώσουν στὰ παιδιά τους τὴ δική τους ἀρετὴ.

Ἀλλὰ τότε τί εἶναι ἡ ἀρετὴ; Εἶναι μιὰ ὀρθὴ «δόξα» (γνώμη). Ἐπειδὴ αὐτὴ τὴν ὀρθὴ δόξα δὲν ἔρχεται ὁ καλὸς ὀδηγημένος στοχασμὸς, ξυπνώντας μέσα μας τὴν ἀνάμνησι, νὰ τὴν κάμῃ μάθησι, νὰ τὴ δέσῃ δηλαδὴ μὲ τὴν αἰτία, τὸ λόγο της, καὶ νὰ τὴν κάμῃ ἐπιστήμη, εἶναι ἐτοιμὴ πάντα νὰ μᾶς ἀφήσῃ σὰν τὸν δραπέτη δούλο, ἢ σὰν τὰ ἀγάλματα τοῦ Δαιδάλου (97e-98b). Ὅσο ὁμοίως μένει μέσα μας εἶναι τὸ ἴδιο σωστὴ μὲ τὴν ἐπιστήμη καὶ σὲ ὁμοίαι στερεὰ ἀποτελέσματα ὀδηγεῖ.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ ἀρετὴ ἀποτέλεσμα ἐπιστήμης, ἀλλὰ «εὐδοξίας». Τὸς πολιτικούς, ὅπως τοὺς χρησιμωδοὺς, τοὺς μάντις, τοὺς ποιητὰς, θὰ τοὺς ποῦμε «θείους τε εἶναι καὶ ἐνθουσιάζειν, ἐπίπνους δυνάτας καὶ κατεχομένους ἐκ τοῦ θεοῦ» (99d). Θεῖο δῶρον λοιπὸν ἡ ἀρετὴ. Εἶναι τελειωτικὸ αὐτὸ τὸ συμπέρασμα; Ὅχι. Τὴν καθαρὴν, λέγει στὸ τέλος, ἀλήθειαν γιὰ τὸ πῶς ἔρχεται στὸν ἀνθρώπο ἡ ἀρετὴ, θὰ τὴ μάθωμε, ὅταν ἐρευνήσωμε «αὐτὸ καθ' αὐτὸ τί ποτ' ἔστιν ἀρετὴ»: ὅταν ἐξετάσωμε τὴν ἀρετὴν στὴν οὐσίαν της.

Δὲν βιάζεται ὁ Πλάτων, ὅπως βλέπομε, νὰ δέσῃ μὲ αὐστηρὸ ὀρθολογισμὸ τὸν τομέα τῆς ἠθικῆς ἐνέργειας τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς σημειώσωμε πῶς ἡ ἀποψη ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι «εὐδοξία» πού ἔρχεται ἀπὸ

τὸν θεό, δὲν ἀποδεδεσμεύει μόνο τὴν ἠθικὴ ἐνέργεια ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμό, ἀλλὰ καὶ δείχνει κάπως τὴν ἰδιάιτερη ποιότητά της, καὶ φαντάζει σὰν ἕνας μακρινὸς πρόδρομος τῶν χριστιανικῶν ἀπόψεων.

IV

ΤΕΧΝΗ

Μικρὸς διάλογος εἶναι ὁ «Μένων», με ἀπλὴ πλοκὴ, λίγα ἐπεισόδια καὶ λίγα πρόσωπα, ἀλλὰ πόσο γοητευτικὸς με αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀπλότητα!

Ἐνας ἡμερος τόνος κυριαρχεῖ σὲ ὄλο σχεδὸν τὸν διάλογο, καὶ ἐρχονται νὰ τὸν ποικίλλουν τὰ παιγνιώδη πειράγματα τοῦ Σωκράτη καὶ τὰ λίγα καὶ σύντομα ἀλλὰ τόσο χαριτωμένα ἐπεισόδια, ὅπως ἡ παρομοίωση τοῦ Σωκράτη με τὴ θαλάσσια νάρκη (79ε κ.έ.). Ὁ Σωκράτης μουδιάζει καὶ παραλύει ὅποιον τὸν πλησιάζει, ὅπως ἡ θαλάσσια νάρκη ὅποιον τὴν ἐγγίζει. Ὅταν ἀναλογίζεται κανεὶς ὅτι ἐκεῖνο πού μουδιάζει καὶ παραλύει ἀπὸ τὸ πλησίασμα τοῦ Σωκράτη εἶναι ἡ πλάνη, τὸ «οἶσθαι εἰδέναι», τί ἀπροσμέτρητο βάθος καὶ λαμπρότητα παίρνει ἑξαφνα ἡ ἑξάσις αὐτὴ εἰκόνα. Μαζὶ με τὴν ἄλλη εἰκόνα πού παρομοιάζει τὴν ὀρθὴ γνώμη με τὰ ἀγάλματα τοῦ Δαιδάλου πού δραπετεύουν, ἀν δὲν τὰ δέσης (97d κ.έ.), μάς δίνει ὁ «Μένων» δύο ἑξαισιες σελίδες πλατωνικῆς τέχνης.

Τὴ χάρι τοῦ διαλόγου αὐξάνουν ὁ φυσικὸς τρόπος με τὸν ὁποῖο εἰσάγεται κάθε φορὰ τὸ νέο θέμα, ἡ συμμετρία τῶν μερῶν, βασικὴ ἀρετὴ τῶν πλατωνικῶν διαλόγων, καὶ οἱ χωρὶς ὀξύτητα χαρακτηρισμοὶ τῶν προσώπων.

Ἡρεμία, εἶπαμε, κυριαρχεῖ στὸν «Μένωνα». Καὶ ὁμως κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡρεμία διαφαίνεται μιὰ τραγωδία, ἐκεῖνη πού θὰ σαρώσῃ ἀπὸ τὴ ζωὴ τὸν ἡμερο διδάσκαλο. Τὸ προμήνυμά της τὸ ἔχομε ἀπὸ τὸ τέλος κίθλας τοῦ πρώτου μέρους. Καλὰ κάνεις, λέγει στὸν Σωκράτη ὁ Μένων, ἀφοῦ τὸν παρομοίασε με νάρκη, πού δὲν φεύγεις ἀπὸ δῶ: «εἰ γὰρ ξένος ἐν ἄλλῃ πόλει τοιαῦτα ποιοῖς, τάχ' ἀν ὡς γόνης ἀπαχθεῖς» (80b). Ἡ ἀμάθεια ἀγριεύει, ὅταν τὴν ξεσκεπάζης. Ἄς τὸ γυρίξῃ ἀμέσως στὸ ἀστεῖο ὁ Σωκράτης με ἀριστοτεχνικὸ τρόπο· ἡ τραγικὴ αἰχμητὴ μένει. Τὸ κορυφώμα του ὁμως ὁ τραγικὸς τόνος τὸ παίρνει στὸ τελευταῖο μέρος τοῦ διαλόγου, ὅταν ὁ Σωκράτης συζητῇ με τὸν Ἄνυτο, τὸν κύριο αἴτιο τῆς καταδίκης του, καὶ συζητῇ τὰ θέματα ἀκριβῶς πού προκάλεσαν τὴν καταδίκη του. Καὶ σὲ τοῦτο ὁμως τὸ μέρος δὲν λείπει ἡ συγκρατημένη ἡρεμία, ἡ γαλήνη. Ἄλλὰ πόση τρικυμία, κάτω ἀπ' αὐτὴν, στὶς ἀντίθετες ἀπόψεις πού ὑποστηρίζονται, στὴν ἔνταση τῆς σωκρατικῆς εἰρωνείας, καὶ γενικὰ στὴ διαγραφή τῶν δύο τόσο ἀνόμοιων χαρακτήρων! Τοῦ Ἄνυτου πού τελειώνει με ἀπειλή, τοῦ Σωκράτη πού οὔτε στιγμή δὲν ἀφήνει τὴν ἀσχήμια νὰ τὸν ταράξῃ στὸ δρόμο ὅπου ἡ ἔρευνα ἐρίξε τὸ φῶς της. Καὶ φεύγοντας ὁ Σωκράτης φροντίζει γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Ἄνυτου καὶ τῶν Ἀθηναίων. Προσπάθησε, λέγει στὸν Μένωνα, νὰ πείσης καὶ τὸν Ἄνυτο σ' αὐτὰ πού δέχτηκες ἐσύ, γιὰ νὰ γίνῃ πιὸ ἡμερος· γιατί ἀν τὸν πείσης, μπορεῖ καὶ στούς Ἀθηναίους νὰ κάμῃς κάποιο καλὸ. Εἶναι τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ διαλόγου.

Μὲ αὐτὴ τὴν ἀριστοτεχνικὴ σκηνή, πού ἔχει τόσο τραγικὸ βάρος,

τελειώνει ο «Μένων». Ἡ ἡρεμία ὁμως, εἶπαμε, δὲν σπάζει. Ὁ Πλάτων ἤξερε νὰ δίνη μὲ τὴν ἡρεμία καὶ τὸ πιὸ τραγικὸ περιεχόμενο. Εἶναι κλασσικός.

V

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κώδικες ποὺ ἀναφέραμε γιὰ τὸν «Λάχη», οἱ ὁποῖοι περιέχουν καὶ τὸ κείμενο τοῦ «Μένωνος», γιὰ τὸν τελευταῖο ἔχομε καὶ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες πηγές, νεώτερου ἢ δευτερώτερου κώδικες, τοὺς Y καὶ F τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης (Vindobonensis suppl. gr. 21 (Y) καὶ Vindobonensis 55, suppl. gr. 39 (F)).

VI

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Προοίμιο : Ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὴ, ἢ πῶς ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο; Ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ στὸν Μένωνα, ποὺ τοῦ κάνει αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ὅτι οὔτε ἄλλον ἔχει συναντήσει ὡς τώρα ποὺ νὰ ξέρη, οὔτε ὁ ἴδιος ξέρει τί πράγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ (70a-71d).

Ἀρχίζει ἡ ἔρευνα. Στὴν ἐρώτηση τί εἶναι ἡ ἀρετὴ ὁ Μένων ἀραδιάζει πλῆθος ἀρετῶν (τοῦ ἀνδρα, τῆς γυναίκας, τοῦ παιδιοῦ, τοῦ δούλου κλπ). Ὁ Σωκράτης τοῦ ζητεῖ νὰ δώσῃ ὄχι τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ τὴν οὐσία ἐκείνη ποὺ δίνει σὲ ὅλες τὴν ἐνότητα : ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο ὅλες οἱ ἀρετὲς εἶναι τὸ ἴδιο (71e-73c).

Πρῶτος ὁρισμὸς τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὸν Μένωνα : Ἡ ἰκανότητα νὰ ἀρχῆς (73d).

Αὐτὸ, λέγει ὁ Σωκράτης, δὲν εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ μιὰ ἐπὶ μέρους ἀρετὴ· σὰν νὰ ὀρίζαμε στὴ γεωμετρία τὸ σχῆμα μὲ τὴ στρογγυλότητα (73d-75b).

Ὁ Σωκράτης, γιὰ νὰ δείξῃ μὲ τρόπο ἐποπτικὸ ποιά μέθοδο πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν, δίνει ὁ ἴδιος τὸν ὁρισμὸ τοῦ σχήματος (75b-76b). Καὶ πάλι γιὰ νὰ δείξῃ ποιά μέθοδο πρέπει νὰ ἀποφύγουν, δίνει τὸν ὁρισμὸ τοῦ χρώματος κατὰ τὸν τρόπο τοῦ Γοργία (76c-77a).

Δεύτερο ὁρισμὸς τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὸν Μένωνα : νὰ ἐπιθυμῆς τὰ ὁμορφα καὶ νὰ μπορῆς νὰ τὰ ἀποκτήσης (77b).

Ὁ Σωκράτης ἐλέγχει τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ὁρισμοῦ : Τί ἀκριβῶς ἐπιθυμοῦν οἱ ἄνθρωποι; Μόνο τὰ ἀγαθὰ πράγματα (77b-78b).

Ἐλέγχει ἔπειτα τὸ δεύτερο μέρος : ἡ δύναμις νὰ ἀποκτᾷ ὅσα ἐπιθυμοῦμε, γιὰ νὰ εἶναι ἐνάρετη, πρέπει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη· ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι ἡ ἀρετὴ, εἶναι μέρος τῆς ἀρετῆς. Δὲν ἐδόθηκε λοιπὸν ὁρισμὸς (78b-79e).

Διάλειμμα : Ὁ Μένων παρομοιάζει τὸν Σωκράτη μὲ τὴ θαλάσσια νάρκη ποὺ ναρκώνει ὅποιον ἐγγίζει. Ὁ Σωκράτης παρατηρεῖ ὅτι δυνατὰ καὶ ὁ ἴδιος ναρκωμένος ναρκώνει τοὺς ἄλλους (79e-80d). Ξαναρχίζουν τὴ συζήτηση. Στὸν Μένωνα γεννιέται τώρα ἡ ἀπορία : Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ βροῦμε ἓνα πράγμα, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν ξέρομε τίποτε; Ὁ Σωκράτης τὴν ἐλέγχει ὡς «ἐριστικὸν λόγον» (80d-e). Καὶ προβάλλει τὴ θεωρία τῆς ἀναμνήσεως, ποὺ δικαιώνει τὴν ἔρευνα καὶ θεμελιώνει τὴ γνώση: ἡ μάθησις, λέγει, εἶναι ἀνάμνησις (81a-e). Ἐπαλη-

θεύεται ή θεωρία με την εξέταση ενός δούλου. Μάλιστα απαντήσεις, που δίνει ο δούλος, βρίσκει (ξαναβρίσκει, κατά την θεωρία της αναμνήσεως) στοιχεία της γεωμετρίας και προχωρεί σε λύση ενός θεωρήματος, όλα πράγματα που ποτέ δεν τα είχε διδαχτή (81e-84a). Διαπιστώσεις του Σωκράτη σ' αυτό το μέρος των ερωτήσεων (84a-d).

Συνεχίζεται ή εξέταση του δούλου. Ο δούλος βρίσκει τώρα την όρθη λύση του θεωρήματος (84d-85b).

Ξαναρχίζει ή συζήτηση με τον Μένωνα για την ανάμνηση. Συναγωγή πορισμάτων από τις απαντήσεις του δούλου (85b-86c).

Ξαναγυρίζουν στο πρόβλημα της αρετής : ο Σωκράτης δέχεται να έρευνήσουν αν ή αρετή είναι διδακτή και διατυπώνει τή μέθοδο που πρέπει να ακολουθήσουν (86c-87c).

Είναι ή αρετή έπιστήμη, ή δώρο από τή φύση; Ούτε το ένα ούτε το άλλο. Για το πρώτο είναι ανάγκη να εξετασθή αν υπάρχουν διδασκαλοι τής αρετής (87c-90b).

Καλούν και τον Άνυτο να τους βοηθήση σ' αυτό. Στο θεωρητικό, μέρος του ζητήματος (ποιός είναι αρμόδιος να διδάξη τήν αρετή), ο Άνυτος λέγει ότι όλοι οί καλοί πολίτες είναι αρμόδιοι και ίκανοί (90c-93b).

Τήν απάντηση αυτή ή Σωκράτης έλέγχει με ιστορικά συγκεκριμένα πρόσωπα (Θεμιστοκλής, Άριστέιδης, Περικλής κλπ.) δείχνοντας ότι κανείς τους δεν μπόρεσε να μεταδώση τή δική του αρετή στα παιδιά του. Ο Άνυτος θυμώνει (93c-94c). Ξαναρχίζει ή συζήτηση με τον Μένωνα. Η αρετή δεν διδάσκεται, αφού ούτε διδασκαλοι τής αρετής υπάρχουν ούτε μαθηται (95a-96c).

Τί είναι τότε ή αρετή; Είναι μιá όρθη γνώμη (όρθη δόξα) (96d-97c).

Η όρθη γνώμη και ή έπιστήμη. Όμοιότητες και διαφορές (97c-98c).

Άνακεφαλαίωση των στοιχείων που δέχτηκαν (98c-99b).

Συμπέρασμα. Θείο δώρο φαίνεται να είναι ή αρετή (99b-100c).

Μ Ε Ν Ω Ν

[Ἡ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ· ΠΕΙΡΑΣΤΙΚΟΣ]

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ
ΜΕΝΩΝ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΠΑΙΣ ΜΕΝΩΝΟΣ, ΑΝΥΤΟΣ

70a I. ΜΕΝΩΝ. Ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, ἄρα δι-
δακτὸν ἢ ἀρετὴ, ἢ οὐ διδακτὸν ἀλλ' ἀσκητὸν, ἢ οὔτε ἀσκητὸν
οὔτε μαθητὸν, ἀλλὰ φύσει παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις ἢ
ἄλλω τινὶ τρόπῳ;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. ὦ Μένων, πρὸ τοῦ μὲν Θετταλοὶ εὐδό-
κιμοὶ ἦσαν ἐν τοῖς Ἑλλησιν καὶ ἐθανμάζοντο ἐφ' ἱππικῇ τε
b καὶ πλούτῳ, νῦν δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἐπὶ σοφίᾳ, καὶ οὐχ
ἤκιστα οἱ τοῦ σοῦ ἑταίρου Ἀριστίππου πολῖται Λαρισσαῖοι.
τούτου δὲ ὑμῖν αἰτιῶς ἐστὶ Γοργίας· ἀφικόμενος γὰρ εἰς
τὴν πόλιν ἐραστὰς ἐπὶ σοφίᾳ εἴληφεν Ἀλευαδῶν τε τοὺς
πρώτους, ὧν ὁ σὸς ἐραστής ἐστὶν Ἀρίστιππος, καὶ τῶν
ἄλλων Θετταλῶν· καὶ δὴ καὶ τοῦτο τὸ ἔθος ὑμᾶς εἴθικεν,
ἀφῶβος τε καὶ μεγαλοπρεπῶς ἀποκρίνεσθαι ἐὰν τίς τι
c αὐτὸν ἐρωτᾷ τῶν Ἑλλήνων τῷ βουλομένῳ ὃ τι ἂν τις
βούληται, καὶ οὐδενὶ ὄτῳ οὐκ ἀποκρινόμενος. ἐνθάδε δέ,
ὦ φίλε Μένων, τὸ ἐναντίον περιέστηκεν· ὥσπερ ἀρχμὸς

71a τις τῆς σοφίας γέγονεν, καὶ κινδυνεύει ἐκ τῶνδε τῶν τόπων
παρ' ὑμᾶς οἴχεσθαι ἢ σοφία. εἰ γοῦν τινα ἐθέλεις οὕτως
ἐρέσθαι τῶν ἐνθάδε, οὐδεὶς ὅστις οὐ γελάσεται καὶ ἐρεῖ· ὦ
ξένη, κινδυνεύω σοι δοκεῖν μακάριός τις εἶναι, ἀρετὴν γοῦν
εἴτε διδακτὸν εἶθ' ὄτῳ τρόπῳ παραγίγνεται εἰδέναι· ἐγὼ δὲ
τοσοῦτον δέω εἴτε διδακτὸν εἴτε μὴ διδακτὸν εἰδέναι, ὥστ'
οὐδὲ αὐτό, ὃ τί ποτ' ἐστὶ τὸ παράπαν ἀρετὴ, τυγχάνω
εἰδώς.

b II. Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτός, ὦ Μένων, οὕτως ἔχω συμ-
πένομαι τοῖς πολίταις τούτου τοῦ πράγματος, καὶ ἐμαυτὸν

1) Ἀρίστιππος ὁ Ἀλευάδης. Γιὰ τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Κύρο τὸν νεώτερο μᾶς μιᾶ ὁ Ξενοφῶν (Ἀνάβασις, I, 1, 10). Οἱ Ἀλευάδες ἦταν ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες οἰκογένειες τῆς Θεσσαλίας.

2) Τὸν Λεοντῖνο, τὸν γνωστὸ μεγάλο σοφιστὴ.

3) Ἀπ' αὐτούς καὶ ὁ Μένων, ποὺ μαθήτεψε κοντὰ στὸν Γοργία. Τὴν ἐπίδραση τοῦ τελευταίου εἰρωνεύεται εὐθὺς ἀμέσως ὁ Σωκράτης.

ΜΕΝΩΝ

[Ἡ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ. ΠΕΙΡΑΣΤΙΚΟΣ]

ΜΕΝΩΝ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΠΑΙΣ ΜΕΝΩΝΟΣ, ΑΝΥΤΟΣ

I. ΜΕΝΩΝ. Μπορεῖς νὰ μοῦ πῆς, Σωκράτη, ἡ ἀρετὴ 70a

Προοίμιο: Εἶναι δι-
δακτὴ ἢ ἀρετὴ;

Εἶναι ἄραγε διδακτὴ, ἢ ὄχι, ἀλλὰ τὴν ἀποκτᾶ κανεὶς μὲ ἀσκησιν, ἢ οὔτε μὲ μάθησιν οὔτε μὲ ἀσκησιν τὴν ἀποκτοῦ-
με, μόνον ἔρχεται στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆ φύσιν ἢ μὲ κάποιον ἄλλο τρόπο;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Ὡς τῶρα οἱ Θεσσαλοὶ, Μένων, φημί-
ζονταν καὶ θαυμάζονταν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας γιὰ τὴν ἱκανό-
τητά τοὺς στὴν ἵππικὴ καὶ τὸν πλοῦτο τοὺς, τῶρα ὁμως, ὅπως 8
μοῦ φαίνεται, καὶ γιὰ τὴ σοφία τοὺς, καὶ μάλιστα οἱ συμπολί-
τες τοῦ Ἀριστιπποῦ (¹), τοῦ δικοῦ σου φίλου, οἱ Λαρισσαῖοι.
Καὶ τὸ χρωσάτε αὐτὸ στὸν Γοργία (²). Γιατὶ πῆγε στὴ Λάρι-
σα καὶ ἔκαμε ἐραστὰς τῆς σοφίας τοῦ τοὺς πρώτους καὶ ἀπὸ
τοὺς Ἀλευάδες—ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὁ δικός σου ἐραστὴς ὁ Ἀρι-
στιππος—καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Θεσσαλοὺς (³). Σᾶς ἔδωκε
μάλιστα καὶ τούτῃ τὴ συνήθεια: ἄφοβα καὶ μεγαλόπρεπα νὰ
ἀπαντᾶτε σὲ ὅ,τι σᾶς ἐρωτοῦν, ὅπως εἶναι φυσικὸ νὰ κάνουν
ἐκεῖνοι ποὺ ξέρουσιν, γιὰτὶ καὶ ὁ ἴδιος προσφερόταν νὰ τὸν
ἐρωτᾷ ὅποιος ἤθελε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὅ,τι ἤθελε, καὶ δὲν
ἄφηνε κανένα χωρὶς ἀπάντησιν (⁴).

Ἐδῶ ὁμως, ἀγαπητὲ Μένων, ἔχομε καταντήσει στὸ ἀντί-
θετο· σὰ νὰ ἔπεσε κάποια ξηρασία, καὶ ὑπάρχει φόβος μήπως 71a
φύγῃ ἀπὸ δῶ γιὰ τὰ δικά σας μέρη ἢ σοφία. Ἄν λοιπὸν θέλῃς
νὰ ρωτήσῃς κανέναν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, κανεὶς
ποὺ δὲν θὰ γελάσῃ καὶ δὲν θὰ πῆ: «ξένε, μοιάζει νὰ σοῦ φαί-
νωμαι κάποιος μακάριος, ποὺ νὰ ξέρω ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι
διδακτὴ, ἢ μὲ ποιὸν τρόπο ἔρχεται στοὺς ἀνθρώπους· μὰ ἐγὼ
εἶμαι τόσο μακριὰ ἀπὸ τὸ νὰ ξέρω ἂν εἶναι διδακτὴ ἢ ὄχι,
ὥστε τυχαίνει νὰ μὴν ξέρω καθόλου οὔτε αὐτό, τί τέλος
πάντων εἶναι ἢ ἀρετὴ».

II. Κ' ἐγὼ λοιπὸν ὁ ἴδιος, Μένων, σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν 8

4) Βλέπε Πλάτωνος Γοργίας, 447 c.

καταμέμφομαι ὡς οὐκ εἰδὼς περὶ ἀρετῆς τὸ παράπαν· ὁ δὲ μὴ οἶδα τί ἐστίν, πῶς ἂν ὁποῖόν γέ τι εἰδείην; ἢ δοκεῖ σοι οἶόν τε εἶναι, ὅστις Μένωνα μὴ γινώσκει τὸ παράπαν ὅστις ἐστίν, τοῦτον εἰδέναι εἴτε καλὸς εἴτε πλούσιος εἴτε καὶ γενναῖός ἐστιν, εἴτε καὶ τάναντία τούτων; δοκεῖ σοι οἶόν τ' εἶναι;

c **MEN.** Οὐκ ἔμοιγε. ἀλλὰ σὺ, ὦ Σώκρατες, ἀληθῶς οὐδ' ὅτι ἀρετὴ ἐστίν οἴσθα, ἀλλὰ ταῦτα περὶ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπαγγέλλωμεν;

ΣΩ. Μὴ μόνον γε, ὦ ἑταῖρε, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλω πω ἐνέτυχον εἰδῶτι, ὥς ἔμοι δοκῶ.

MEN. Τί δέ; Γοργία οὐκ ἐνέτυχες ὅτε ἐνθάδε ἦν;

ΣΩ. *Ἐγωγε.

MEN. Εἶτα οὐκ ἐδόκει σοι εἰδέναι;

ΣΩ. Οὐδὲ πᾶν εἰμὶ μνήμων· ὦ Μένων, ὥστε οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἐν τῷ παρόντι πῶς μοι τότε ἐδοξεν. ἀλλ' ἴσως
d ἐκεῖνός τε οἶδε, καὶ σὺ ἂ ἐκεῖνος ἔλεγεν· ἀνάμνησον οὖν με πῶς ἔλεγεν. εἰ δὲ βούλει, αὐτὸς εἰπέ· δοκεῖ γὰρ δή που σοὶ ἅπερ ἐκείνω.

MEN. *Ἐμοιγε.

ΣΩ. Ἐκεῖνον μὲν τοίνυν ἐῷμεν, ἐπειδὴ καὶ ἄπεστιν· σὺ δὲ αὐτός, ὦ πρὸς θεῶν, Μένων, τί φῆς ἀρετὴν εἶναι; εἰπέ καὶ μὴ φθονήσης, ἵνα εὐτυχέστατον ψεῦσμα ἐψευσμένος ὦ, ἂν φανῆς σὺ μὲν εἰδὼς καὶ Γοργίας, ἐγὼ δὲ εἰρηκῶς μηδενὶ πάποτε εἰδῶτι ἐντετυχηκέναι.

e **III. MEN.** Ἄλλ' οὐ χαλεπὸν, ὦ Σώκρατες, εἰπεῖν. πρῶτον μὲν, εἰ βούλει ἀνδρὸς ἀρετὴν, ῥάδιον, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἀνδρὸς ἀρετὴ, ἱκανὸν εἶναι τὰ τῆς πόλεως πράττειν, καὶ πράττοντα τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς, καὶ αὐτὸν εὐλαβεῖσθαι μηδὲν τοιοῦτον παθεῖν. εἰ δὲ βούλει γυναικὸς ἀρετὴν, οὐ χαλεπὸν διελθεῖν ὅτι δεῖ αὐτὴν τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖν, σώζουσάν τε τὰ ἔνδον καὶ κατήκοον οὖσαν τοῦ ἀνδρός. καὶ ἄλλη ἐστὶν παιδὸς ἀρετὴ, καὶ θηλείας καὶ ἄρρενος, καὶ πρεσβυτέρου ἀνδρός, εἰ μὲν
72a βούλει, ἐλευθέρου, εἰ δὲ βούλει, δούλου. καὶ ἄλλαι πάμ-

βρίσκομαι· τὸ ἴδιο φτωχὸς μὲ τοὺς συμπολίτες μου σ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ κατηγορῶ τὸν ἑαυτὸ μου ὅτι δὲν ξέρω τὸ παραμικρὸ γὰρ τὴν ἀρετὴν· καὶ ὅτι δὲν ξέρω τί εἶναι, πῶς θὰ ἤξερα τί λογῆς εἶναι; Ἡ νομίζεις ὅτι εἶναι δυνατόν, ἕνας ποὺ δὲν ξέρει τὸ παραμικρὸ ποιὸς εἶναι ὁ Μένων, αὐτὸς νὰ ξέρη ἂν εἶναι ἄποφορος εἴτε πλούσιος, εἴτε ἀπὸ γενιά, εἴτε καὶ τὰ ἀντίθετα; Νομίζεις ὅτι εἶναι δυνατόν;

MEN. Ὅχι βέβαια. Μὰ ἀλήθεια, Σωκράτη, ἐσὺ δὲν ξέρεις οὔτε τί εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ αὐτὰ τὰ νέα νὰ φέρω στὴν πατρίδα γιὰ σένα;

ΣΩ. Ὅχι μόνο αὐτά, φίλε, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὡς τώρα δὲν συνάντησα κανένα ποὺ νὰ ξέρη· ἔτσι νομίζω.

MEN. Τί λές; Δὲν συνάντησες τὸν Γοργία, ὅταν ἦταν ἐδῶ;

ΣΩ. Πῶς ὄχι.

MEN. Καὶ δὲν σοῦ φάνηκε ὅτι ξέρει;

ΣΩ. Δὲν ἔχω καθόλου δυνατὴ μνήμη, Μένων, ὥστε δὲν μπορῶ νὰ πῶ τούτη τὴν ὥρα πῶς μοῦ φάνηκε τότε. Ἀλλὰ ἴσως καὶ ἐκεῖνος ξέρει, καὶ σὺ πάλι ὅσα ἐκεῖνος ἔλεγε τὰ ξέρεις· θύμισέ μου λοιπὸν τί ἔλεγε. Ἄν προτιμᾷς, μίλησε σὺ ὁ ἴδιος· γιατί ἀσφαλῶς ἔχεις τίς ἴδιες ιδέες μὲ κείνον.

MEN. Τίς ἴδιες βέβαια.

ΣΩ. Ἄς ἀφήσωμε λοιπὸν ἐκεῖνον, μιὰ ποὺ εἶναι καὶ ἀπὸν· μὰ σὺ ὁ ἴδιος, Μένων, γιὰ τοὺς θεοὺς, τί δέχεσαι ὅτι εἶναι ἡ ἀρετὴ; Πὲς καὶ μὴ μοῦ ἀρνηθῆς· κάμε νὰ πάθω τὴν πιὸ καλότυχη διάψευση, ἂν ἀποδειχθῆς σὺ καὶ ὁ Γοργίας ὅτι ξέρετε, ἐνῶ ἐγὼ ἔχω πεῖ ὅτι δὲν συνάντησα ὡς τώρα κανέναν ποὺ νὰ ξέρη.

III. MEN. Μὰ δὲν εἶναι δύσκολο, Σωκράτη νὰ πῶ. Πρῶτα

Διάφορα εἶδη πρῶτα, ἂν θέλῃς νὰ μιλήσω γιὰ τῆς ἀρετῆς. Δὲν ἔχουν ἐνόητα. τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρα, εἶναι εὐκολώτερο· γιατί τούτη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ, νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ διοικῆ τὴν πόλιν, καὶ, κάνοντας αὐτό, νὰ εὐεργετῆ τοὺς φίλους καὶ νὰ βλάπτῃ τοὺς ἐχθρούς, καὶ νὰ προσέχη ὁ ἴδιος νὰ μὴν πάθῃ τίποτε τέτοιο. Ἄν πάλι θέλῃς τὴν ἀρετὴ τῆς γυναίκας, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀναπτύξω ὅτι πρέπει αὐτὴ νὰ κυβερνᾷ καλὰ τὸ σπίτι, συντηρώντας καλὰ ὅσα ἔχει μέσα καὶ ὄντας υπάκουη στὸν ἄνδρα. Ἄλλη πάλι εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ παιδιοῦ, τοῦ κοριτσιοῦ καὶ τοῦ ἀγοριοῦ, καὶ τοῦ ἡλικιωμένου ἀνθρώπου, τοῦ ἐλεύθερου, τοῦ δούλου. Εἶναι καὶ

πολλοὶ ἀρεταὶ εἰσιν, ὥστε οὐκ ἀπορία εἰπεῖν ἀρετῆς πέρι
 ὃ τί ἐστίν· καθ' ἐκάστην γὰρ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἡλικιῶν
 πρὸς ἕκαστον ἔργον ἐκάστῳ ἡμῶν ἡ ἀρετὴ ἐστίν· ὡσαύτως
 δέ, οἶμαι, ὧ Σώκρατες, καὶ ἡ κακία.

ΣΩ. Πολλῇ γέ τιμι εὐτυχία ἔοικα κεχρηῆσθαι, ὦ Μέ-
 νων, εἰ μίαν ζητῶν ἀρετὴν σμῆνός τι ἀνύρηκα ἀρετῶν
 παρὰ σοὶ κείμενον. ἀτάρ, ὦ Μένων, κατὰ ταύτην τὴν
 εἰκόνα τὴν περὶ τὰ σμῆνη, εἴ μου ἐρομένου μελίττης περὶ
 b οὐσίας ὃ τί ποτ' ἐστίν, πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἔλεγεσ αὐτὰς
 εἶναι, τί ἂν ἀπεκρίνω μοι, εἴ σε ἠρόμην· ἄρα τούτῳ φῆς
 πολλὰς καὶ παντοδαπὰς εἶναι καὶ διαφερούσας ἀλλήλων,
 τῷ μελίττας εἶναι; ἢ τούτῳ μὲν οὐδὲν διαφέρουσιν, ἄλλω
 δέ τῳ, οἷον ἢ κάλλει ἢ μεγέθει ἢ ἄλλω τῷ τῶν τοιούτων;
 εἰπέ τί ἂν ἀπεκρίνω οὕτως ἐρωτηθεῖς;

MEN. Τοῦτ' ἔγωγε, ὅτι οὐδὲν διαφέρουσιν, ἢ μελίττα
 εἰσίν, ἢ ἑτέρα τῆς ἑτέρας.

c ΣΩ. Εἰ οὖν εἶπον μετὰ ταῦτα· τοῦτο τοῖνυν μοι αὐτὸ
 εἰπέ, ὦ Μένων· ὅ οὐδὲν διαφέρουσιν ἀλλὰ ταῦτόν εἰσιν ἅπα-
 σαι, τί τοῦτο φῆς εἶναι; εἶχεσ δήπου ἂν τί μοι εἰπεῖν;

MEN. Ἔγωγε.

IV. ΣΩ. Οὕτω δὴ καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν· κἄν εἰ πολλὰ
 καὶ παντοδαπαὶ εἰσιν, ἔν γέ τι εἶδος ταῦτόν ἅπασαι ἔχουσιν,
 δι' ὃ εἰσιν ἀρεταί, εἰς ὃ καλῶς που ἔχει ἀποβλέψαντα τὸν ἀπο-
 κρινόμενον τῷ ἐρωτήσαντι ἐκεῖνο δηλώσῃ ὃ τυγχάνει οὐσα
 d ἀρετῆ· ἢ οὐ μανθάνεις ὃ τί λέγω;

MEN. Δοκῶ γέ μοι μανθάνειν· οὐ μέντοι ὡς βούλομαι
 γέ πω κατέχω τὸ ἐρωτώμενον.

ΣΩ. Πότερον δὲ περὶ ἀρετῆς μόνον σοι οὕτω δοκεῖ, ὦ Μέ-
 νων, ἄλλη μὲν ἀνδρός εἶναι, ἄλλη δὲ γυναικὸς καὶ τῶν ἄλλων,
 ἢ καὶ περὶ ὑγείας καὶ περὶ μεγέθους καὶ περὶ ἰσχύος ὡσαύ-
 τως; ἄλλη μὲν ἀνδρός δοκεῖ σοι εἶναι ὑγεία, ἄλλη δὲ γυναι-
 κός; ἢ ταῦτόν πανταχοῦ εἶδος ἐστίν, ἐάν περ ὑγεία ἦ, ἐάν
 e τε ἐν ἀνδρὶ ἐάν τε ἐν ἄλλῳ ὄφρῶν ἦ;

MEN. Ἡ αὐτὴ μοι δοκεῖ ὑγεία γε εἶναι καὶ ἀνδρός καὶ
 γυναικός.

1) Ὁ Μένων κατὰ τὸν σοφιστικὸν τρόπον, ἀπαριθμεῖ τὰ διάφορα
 φαινόμενα, στὰ ὁποῖα δίνομε τὸ κοινὸν ὄνομα ἀρετῆ. Ὁ ἐμπειρικός, ἀλή-
 θεια, ἀνθρώπος, ἀς μὴν ξέρη τὸ κοινὸν ποῦ δένει ὅλα αὐτὰ, εἶναι σὲ θέση
 νὰ ἀναγνωρίσῃ μὲ τὰ φαινόμενα αὐτὰ καὶ νὰ κατατάξῃ τὸν καθένα.
 Ὁ φιλόσοφος ὁμῶς θέλει νὰ πάη βαθύτερα.

ἄλλες πάρα πολλές ἀρετές, ὥστε δὲν ἔχω δυσκολία νὰ πῶ γιὰ τὴν ἀρετὴ τί εἶναι· γιατί σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τις πράξεις καὶ τις ἡλικίες, γιὰ κάθε ἔργο, στὸν καθένα ἀπὸ μᾶς βρῖσκεται ἡ ἀρετὴ· καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, νομίζω, Σωκράτη, καὶ ἡ κακία (¹).

ΣΩ. Φαίνεται, Μένων, πὼς πολὺ μὲ εὐνόησε ἡ τύχη, ἀφοῦ μιὰν ἀρετὴ ζητώντας ἀνακάλυψα σὲ σένα ὀλόκληρο σμῆνος. Ἄλλὰ, Μένων, σύμφωνα μὲ τούτη τὴν εἰκόνα γιὰ τὰ σμῆνη, ἂν, τὴν ὥρα πού ἐγὼ σὲ ρωτοῦσα γιὰ τὴν οὐσία τῆς μέλισσας, τί εἶναι, ἔλεγεσ ἐσὺ ὅτι οἱ μέλισσες εἶναι πολλές καὶ πολλῶν εἰδῶν, τί θὰ μοῦ ἀπαντοῦσες, ἂν σὲ ρωτοῦσα: ἀραγε σὲ τοῦτο λέγεις ὅτι εἶναι πολλές καὶ παντοδαπές καὶ διαφέρουν ἀνάμεσά τους στὸ ὅτι εἶναι μέλισσες; Ἡ σὲ τοῦτο δὲν διαφέρουν καθόλου, ἀλλὰ σὲ κάτι ἄλλο, λόγου χάρη ἢ στὸ κάλλος, ἢ στὸ μέγεθος, ἢ σὲ κάτι ἄλλο τέτοιο; Λέγε, τί θὰ ἀπαντοῦσες, ἂν ἔτσι σὲ ρωτοῦσα;

MEN. Τοῦτο βέβαια, ὅτι δὲν διαφέρουν καθόλου στὸ ὅτι εἶναι μέλισσες ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν ἔλεγα ὕστερα ἀπ' αὐτό· τοῦτο δῶ πές μου τώρα, Μένων: αὐτὸ στὸ ὅποιο καθόλου δὲν διαφέρουν, ἀλλὰ ὅλες εἶναι τὸ ἴδιο, αὐτὸ τί λέγεις ὅτι εἶναι; θὰ εἶχες ἀσφαλῶς κάτι νὰ μοῦ πῆς.

MEN. Ναὶ βέβαια.

IV. ΣΩ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ γιὰ τις ἀρετές· ἅς εἶναι πολλές καὶ παντοδαπές, ἔχουν κάποιο ἰδιαιτέρο εἶδος ὅλες τὸ ἴδιο, πού τις κάνει ἀρετές· σ' αὐτό, νομίζω, εἶναι σωστὸ ἀποβλέποντας ἐκεῖνος, πού ἀπαντᾷ, νὰ φανερώσῃ σ' ἐκεῖνον πού τὸν ἐρωτᾷ γι' αὐτό, τί τυχαίνει νὰ εἶναι ἡ ἀρετὴ· ἢ δὲν καταλαβαίνεις τί λέγω;

MEN. Νομίζω πὼς καταλαβαίνω· ὅμως δὲν κατέχω ἀκόμη ὅπως θέλω αὐτὸ πού ἐρωτᾷς.

ΣΩ. Μὰ πές μου μόνο γιὰ τὴν ἀρετὴ ἔτσι νομίζεις, Μένων, ὅτι ἄλλη εἶναι στὸν ἄνδρα, ἄλλη στὴ γυναῖκα καὶ στοὺς ἄλλους, ἢ τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴ δύναμη; Νομίζεις ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ ὑγεία στὸν ἄνδρα καὶ ἄλλη στὴ γυναῖκα; Ἡ ἔχει τὸ ἴδιο παντοῦ «εἶδος», φτάνει νὰ εἶναι ὑγεία, εἴτε σὲ ἄνδρα εἴτε σὲ ὅποιοιδήποτε ἄλλον βρῖσκεται;

MEN. Ἡ ἴδια μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ὑγεία καὶ στὸν ἄνδρα καὶ στὴ γυναῖκα.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ μέγεθος καὶ ἰσχὺς; εἴαν περ ἰσχυρὰ γυνή ἦ, τῷ αὐτῷ εἶδει καὶ τῇ αὐτῇ ἰσχύϊ ἰσχυρὰ ἔσται; τὸ γὰρ τῇ αὐτῇ τοῦτο λέγω· οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ ἰσχύς εἶναι ἢ ἰσχύς, εἴαν τε ἐν ἀνδρὶ ἦ ἢ εἴαν τε ἐν γυναικί· ἢ δοκεῖ τί σοι διαφέρειν;

ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε.

73a ΣΩ. Ἡ δὲ ἀρετὴ πρὸς τὸ ἀρετὴ εἶναι διοίσει τι, εἴαν τε ἐν παιδί ἢ εἴαν τε ἐν πρεσβύτῃ, εἴαν τε ἐν γυναικί εἴαν τε ἐν ἀνδρὶ;

ΜΕΝ. Ἐμοιγέ πως δοκεῖ, ὦ Σώκратες, τοῦτο οὐκέτι ὁμοῖον εἶναι τοῖς ἄλλοις τούτοις.

ΣΩ. Τί δέ; οὐκ ἀνδρὸς μὲν ἀρετὴν ἔλεγες πόλιν εὖ διοικεῖν, γυναικὸς δὲ οἰκίαν;

ΜΕΝ. Ἐγώ γε.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν οἶόν τε εὖ διοικεῖν ἢ πόλιν ἢ οἰκίαν ἢ ἄλλο ὅτιοῦν, μὴ σωφρόνως καὶ δικαίως διοικοῦντα;

b ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἂν περ δικαίως καὶ σωφρόνως διοικῶσιν, δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη διοικήσουσιν;

ΜΕΝ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Τῶν αὐτῶν ἄρα ἀμφοτέρω δέονται, εἴπερ μέλλουσιν ἀγαθοὶ εἶναι, καὶ ἡ γυνή καὶ ὁ ἀνὴρ, δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης.

ΜΕΝ. Φαίνονται.

ΣΩ. Τί δέ; παῖς καὶ πρεσβύτης μῶν ἀκόλαστοι ὄντες καὶ ἄδικοι ἀγαθοὶ ἂν ποτε γένοιτο;

ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλὰ σώφρονες καὶ δίκαιοι;

c ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Πάντες ἄρ' ἀνθρώποι τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἀγαθοὶ εἰσὶν τῶν αὐτῶν γὰρ τυχόντες ἀγαθοὶ γίνονται.

ΜΕΝ. Ἐοικεν.

ΣΩ. Οὐκ ἂν δήπου, εἴ γε μὴ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἦν αὐτῶν, τῷ αὐτῷ ἂν τρόπῳ ἀγαθοὶ ἦσαν.

ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

v. ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ πάντων ἐστίν, πειρῶ εἰπεῖν καὶ ἀναμνησθῆναι τί αὐτό φησι Γοργίας εἶναι καὶ σὺ μετ' ἐκείνου.

d εἴπερ ἐν γέ τι ζητεῖς κατὰ πάντων.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ζητῶ γε. ἀλλ' ἄρα καὶ παιδὸς ἡ αὐτὴ

ΣΩ. Καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ δύναμη; Ἄν μιὰ γυναίκα εἶναι ἰσχυρὴ, θὰ εἶναι ἰσχυρὴ ἔχοντας τὸν ἴδιο γενικὸ χαρακτήρα καὶ τὴν ἴδια δύναμη. Μὲ τὸ ἴδιο, τοῦτο ἐννοῶ: τίποτε δὲν διαφέρει ἡ δύναμη ὡς πρὸς τὸ νὰ εἶναι δύναμη, εἴτε βρίσκεται σὲ ἄνδρα εἴτε σὲ γυναίκα· ἢ νομίζεις ὅτι διαφέρει σὲ κάτι;

MEN. Ἐγὼ ὄχι.

ΣΩ. Μὰ ἡ ἀρετὴ ὡς πρὸς τὸ νὰ εἶναι ἀρετὴ θὰ διαφέρει καθόλου, εἴτε εἶναι σὲ παιδί εἴτε σὲ πρεσβύτη, εἴτε σὲ γυναίκα, εἴτε σὲ ἄνδρα; 73a

MEN. Νομίζω, Σωκράτη, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι πιὰ ἐντελῶς ὅμοιο μὲ τὰ ἄλλα.

ΣΩ. Μὰ τί; Δὲν ἔλεγες ὅτι γιὰ τὸν ἄνδρα ἀρετὴ εἶναι νὰ κυβερνᾷ καλὰ τὴν πόλη, καὶ γιὰ τὴν γυναίκα τὸ σπίτι; (¹).

MEN. Ναὶ ἔλεγα.

ΣΩ. Εἶναι ἄραγε δυνατὸν νὰ κυβερνᾷ κανεὶς ἢ πόλη ἢ σπίτι ἢ ἄλλο ὅτιδήποτε, ἂν δὲν τὸ κυβερνᾷ φρόνιμα καὶ δίκαια;

MEN. Ὅχι ἀσφαλῶς

ΣΩ. Καὶ ἂν κυβερνοῦν δίκαια καὶ φρόνιμα, δὲν θὰ κυβερνήσουν μὲ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη;

MEN. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Τὰ ἴδια λοιπὸν χρειάζονται, ἂν βέβαια πρόκειται νὰ εἶναι ἀγαθοί, καὶ ἡ γυναίκα καὶ ὁ ἄνδρας, δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη.

MEN. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Μὰ τί; Τὸ παιδί καὶ ὁ πρεσβύτης, ἂν ἄραγε εἶναι ἀκόλαστοι καὶ ἄδικοι, θὰ γίνονταν ποτὲ ἀγαθοί; (²).

MEN. Ὅχι ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Ἄν φρόνιμοι καὶ δίκαιοι;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὸν ἴδιο τρόπο εἶναι ἀγαθοί· ἅμα ἔχουν τὰ ἴδια, γίνονται ἀγαθοί. c

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία πῶς, ἂν ἡ ἀρετὴ τοὺς δὲν

1) Αὐτὸ τὸ περιεχόμενον ἔδιναν γενικὰ τότε στὴν «πολιτικὴν ἀρετὴν» ἢ καὶ ἀπλῶς στὴν ἀρετὴ. Καὶ ὁ Πρωταγόρας ἔτσι ὀρίζει τὸ ἀντικείμενον τῆς διδασκαλίας του. (Πλατ. Πρωταγόρας, 318e).

2) Ἀφήνω τὸν ὄρο «ἀγαθοί» ἀμετάφραστο. Ἀγαθὸς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἐνάρετος, ὁ καλός, κάτι περισσότερο, ἐκεῖνος ποὺ ἔχει πάντα τὴν ψυχικὴ ποιότητα ποὺ ταιριάζει στὸν ἄνθρωπο.

ἀρετή, ὦ Μένων, καὶ δούλον, ἄρχειν οἷω τε εἶναι τοῦ δεσπότου, καὶ δοκεῖ σοι ἔτι ἂν δούλος εἶναι ὁ ἄρχων;

MEN. Οὐδὲ πᾶν μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐδὲ γὰρ εἰκός, ὦ ἄριστε. ἔτι γὰρ καὶ τόδε σκόπει ἄρχειν φῆς οἶόν; τ' εἶναι· οὐ προσθήσομεν αὐτόσε τὸ δικαίως, ἀδίκως δὲ μή;

MEN. Οἶμαι ἔγωγε· ἢ γὰρ δικαιοσύνη, ὦ Σώκρατες, ἀρετὴ ἐστίν.

e **ΣΩ.** Πότερον ἀρετὴ, ὦ Μένων, ἢ ἀρετὴ τις;

MEN. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ΣΩ. Ὅς περὶ ἄλλον ὀτουοῦν. οἶον, εἰ βούλει, στρογγυλότητος πέρι εἶπομι' ἂν ἔγωγε ὅτι σχῆμά τί ἐστίν, οὐχ οὕτως ἀπλῶς ὅτι σχῆμα· διὰ ταῦτα δὲ οὕτως ἂν εἶπομι, ὅτι καὶ ἄλλα ἐστὶ σχήματα.

MEN. Ὅρθῶς γε λέγων σύ, ἐπεὶ καὶ ἐγὼ λέγω οὐ μόνον δικαιοσύνην ἀλλὰ καὶ ἄλλας εἶναι ἀρετάς.

74a **ΣΩ.** Τίνας ταύτας; εἰπέ· οἶον καὶ ἐγὼ σοὶ εἶπομι ἂν καὶ ἄλλα σχήματα, εἴ με κελεύεις· καὶ σὺ οὖν ἐμοὶ εἰπέ ἄλλας ἀρετάς.

MEN. Ἡ ἀνδρεία τοίνυν ἐμοιγε δοκεῖ ἀρετὴ εἶναι καὶ σωφροσύνη καὶ σοφία καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ ἄλλαι πάμπολλαι.

ΣΩ. Πάλιν, ὦ Μένων, ταῦτόν πεπόνθαμεν· πολλὰς αὖ ἠρώρηκαμεν ἀρετάς μίαν ζητοῦντες, ἄλλον τρόπον ἢ νυνδὴ· τὴν δὲ μίαν, ἢ διὰ πάντων τούτων ἐστίν, οὐ δυνάμεθα ἀνευρεῖν.

b **VI. MEN.** Οὐδὲ γὰρ δύναμαί πω, ὦ Σώκρατες, ὡς σὺ ζητεῖς, μίαν ἀρετὴν λαβεῖν κατὰ πάντων, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις.

1) Μετὰ αὐτὸ τὸν ὀρισμὸν ὁ Μένων θυμίζει τί ὑποστήριξαν ὁ Πῶλος καὶ ὁ Καλλικλῆς, θαυμαστές καὶ αὐτοὶ τοῦ Γοργία (Γοργίας 468e, 483d).

ἦταν ἡ ἴδια, δὲν θὰ γίνονταν ἀγαθοὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

MEN. Ὅχι βέβαια.

V. ΣΩ. Μιᾶ λοιπὸν ποῦ ἡ ἀρετὴ ὅλων εἶναι ἡ ἴδια, προσπάθησε νὰ πῆς καὶ νὰ θυμηθῆς τί λέγει πῶς εἶναι ὁ Γοργίας καὶ σὺ μαζί μὲ κείνον.

MEN. Τί ἄλλο παρὰ νὰ εἶναι κανεὶς ἱκανὸς νὰ ἄρ-

Πρῶτος ὀρισμὸς τῆς ἀρετῆς

χη στοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ζητεῖς ἓνα γενικὸ χαρακτηρισμὸ γιὰ ὅλες τις περιπτώσεις⁽¹⁾.

d

ΣΩ. Βέβαια καὶ ζητῶ. Ἄλλὰ καὶ τοῦ παιδιοῦ ἄραγε ἡ ἴδια ἀρετὴ εἶναι, Μένων, καὶ τοῦ δούλου, νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἄρχουν στὸν ἀφέντη, καὶ νομίζεις ὅτι μπορεῖ πιά νὰ εἶναι δοῦλος ἐκεῖνος ποῦ ἄρχει;

MEN. Καθόλου δὲν τὸ νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩ. Γιατί δὲν εἶναι φυσικό, ἄριστε ἀνθρώπε. Ἐξέτασε ὅμως ἀκόμη καὶ τοῦτο· λέγεις νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἄρχῃ δὲν θὰ πρόσθέσωμε ἐκεῖ· νὰ ἄρχῃ δίκαια καὶ ὄχι ἄδικα;

MEN. Νομίζω, ναί· γιατί ἡ δικαιοσύνη, Σωκράτη, εἶναι ἀρετὴ.

ΣΩ. Ἡ ἀρετὴ, Μένων, ἢ μιὰ ἀρετὴ;

e

MEN. Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

ΣΩ. Ὅπως γιὰ ὀτιδήποτε ἄλλο. Ἄν λόγου χάρι προτιμᾷς, θὰ σοῦ ἔλεγα γιὰ τὴν στρογγυλότητα ὅτι εἶναι ἓνα σχῆμα, ὄχι ἔτσι ἀπόλυτα ὅτι εἶναι τὸ σχῆμα. Καὶ θὰ σοῦ μιλοῦσα ἔτσι, διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σχήματα.

MEN. Καὶ θὰ ἔλεγες σωστά· μὰ καὶ ἐγὼ λέγω ὅτι δὲν ὑπάρχει μόνο ἡ δικαιοσύνη, ἀλλὰ καὶ ἄλλες ἀρετές.

74a

ΣΩ. Ποιές εἶναι αὐτές; Πές· ὅπως καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ ἔλεγα καὶ ἄλλα σχήματα, ἂν μοῦ ζητοῦσες· πές μου λοιπὸν καὶ σὺ ἄλλες ἀρετές.

MEN. Μοῦ φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι ἀρετὴ, μὰ καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ γενναιοδωρία καὶ ἄλλες πάμπολλες.

ΣΩ. Πάλι, Μένων, τὸ ἴδιο πάθαμε· πολλές πάλι ἀνακαλύψαμε ἀρετές, ἐνῶ μιὰ γυρεύαμε, μὲ ἄλλο τρόπο ὅμως ἢ πρὶν λίγο· τῇ μιᾷ ὅμως, ποῦ εἶναι μέσα σὲ ὅλες τοῦτες, δὲν μποροῦμε νὰ τὴν ἀνακαλύψωμε.

VI. MEN. Γιατί δὲν μπορῶ ἀκόμη, Σωκράτη, ὅπως σὺ ζητεῖς, νὰ πιάσω τῇ μιᾷ ἀρετῇ σὲ ὅλες, ὅπως στὰ ἄλλα παραδείγματα.

b

ΣΩ. Εικότως γε· ἀλλ' ἐγὼ προθυμήσομαι, ἐὰν οἶός τ' ᾧ, ἡμᾶς προβιβάσαι. μανθάνεις γάρ που ὅτι οὕτως ἔχει περὶ παντός· εἴ τις σε ἀνέροιτο τοῦτο δ' νυν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, *Τί ἐστιν σχῆμα, ᾧ Μένων;* εἰ αὐτῷ εἶπες ὅτι στρογγυλότης, εἴ σοι εἶπεν ἄπερ ἐγώ, *Πότερον σχῆμα ἢ στρογγυλότης ἐστὶν ἢ σχῆμά τι;* εἶπες δῆπου ἂν ὅτι σχῆμά τι.

MEN. Πάνυ γε.

c ΣΩ. Οὐκοῦν διὰ ταῦτα, ὅτι καὶ ἄλλα ἔστιν σχήματα;
MEN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ εἴ γε προσσηρώτα σε ὅποια, ἔλεγες ἂν;

MEN. *Εγωγε.

ΣΩ. Καὶ αὖ εἰ περὶ χρώματος ὡσαύτως ἀνήρητο ὃ τί ἐστιν, καὶ εἰπόντος σου ὅτι τὸ λευκόν, μετὰ ταῦτα ὑπέλαβεν ὁ ἐρωτῶν, *Πότερον τὸ λευκὸν χρώμά ἐστιν ἢ χρωμά τι;* εἶπες ἂν ὅτι χρωμά τι, διότι καὶ ἄλλα τυγχάνει ὄντα;

MEN. *Εγωγε.

d ΣΩ. Καὶ εἴ γέ σε ἐκέλευε λέγειν ἄλλα χρώματα, ἔλεγες ἂν ἄλλα, ἃ οὐδὲν ἦττον τυγχάνει ὄντα χρώματα τοῦ λευκοῦ;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Εἰ οὖν ὥσπερ ἐγὼ μετήει τὸν λόγον, καὶ ἔλεγεν ὅτι, *'Αεὶ εἰς πολλὰ ἀφικνούμεθα, ἀλλὰ μὴ μοι οὕτως, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πολλὰ ταῦτα ἐνὶ τινι προσαγορεύεις ὀνόματι, καὶ φῆς οὐδὲν αὐτῶν ὃ τι οὐ σχῆμα εἶναι, καὶ ταῦτα καὶ ἐναντία ὄντα ἀλλήλοις, τί ἐστιν τοῦτο, ὃ οὐδὲν ἦττον κατέχει τὸ στρογγύλον ἢ τὸ εὐθύ, ὃ δὴ ὀνομάζεις σχῆμα καὶ οὐδὲν*
e *μᾶλλον φῆς τὸ στρογγύλον σχῆμα εἶναι ἢ τὸ εὐθύ; ἢ οὐχ οὕτω λέγεις;*

MEN. *Εγωγε.

ΣΩ. *Αρ' οὖν, ὅταν οὕτω λέγῃς, τότε οὐδὲν μᾶλλον φῆς τὸ στρογγύλον εἶναι στρογγύλον ἢ εὐθύ, οὐδὲ τὸ εὐθύ εὐθύ ἢ στρογγύλον;

MEN. Οὐ δῆπου, ᾧ Σώκρατες.

ΣΩ. *'Αλλὰ μὴν σχῆμά γε οὐδὲν μᾶλλον φῆς εἶναι τὸ στρογγύλον τοῦ εὐθέος, οὐδὲ τὸ ἕτερον τοῦ ἐτέρου.*

MEN. *'Αληθῆ λέγεις.*

ΣΩ. Εὐλόγο τὸ πάθημά σου· ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω καὶ ἐγώ, ἂν τὰ καταφέρω, νὰ προχωρήσωμε. Γιατὶ ἀσφαλῶς ἐννοεῖς ὅτι ἔτσι συμβαίνει μὲ ὄλα· ἂν κανεῖς σὲ ρωτοῦσε αὐτὸ ποῦ τώρα δὲ ἔλεγα: «τί εἶναι σχῆμα, Μένων;» ἂν τοῦ ἀπαντοῦσες: «ἢ στρογγυλότητα», καὶ σοῦ ἔλεγεν ἐκεῖνα ποῦ καὶ ἐγώ εἶπα: «ἢ στρογγυλότητα εἶναι τὸ σχῆμα ἢ ἓνα σχῆμα», θὰ τοῦ ἔλεγες βέβαια ὅτι εἶναι ἓνα σχῆμα.

MEN. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Ἐπειδὴ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σχήματα; Δὲν εἶναι γιὰ τοῦτο; c

MEN. Ναί.

ΣΩ. Κι' ἂν ἀκόμη σὲ ρωτοῦσε: «ποιά», θὰ ἔλεγες;

MEN. Ναὶ βέβαια.

ΣΩ. Κι' ἂν πάλι σὲ ρωτοῦσε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο γιὰ τὸ χρῶμα τί εἶναι, καὶ ἔλεγες ἐσὺ ὅτι τὸ λευκὸ εἶναι χρῶμα, καὶ σὲ ξαναρωτοῦσε: «τὸ λευκὸ εἶναι τὸ χρῶμα ἢ ἓνα χρῶμα;», θὰ ἔλεγες ὅτι εἶναι ἓνα χρῶμα, γιατίι τυχαίνει νὰ εἶναι καὶ ἄλλα;

MEN. Ναὶ βέβαια.

ΣΩ. Κι' ἂν σὲ παρακαλοῦσε νὰ πῆς ἄλλα χρώματα, θὰ ἔλεγες ἄλλα ποῦ δὲν εἶναι καθόλου λιγώτερο χρώματα ἀπὸ τὸ λευκὸ; d

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν ἄλλαζε πορεία στὸ λόγο, ὅπως ἐγώ, καὶ ἔλεγε: Πάντα φτάνομε στὰ πολλά, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ μὴ μοῦ ἀπαντᾷς ἔτσι· μιὰ ποῦ σ' αὐτὰ τὰ πολλά δίνεις ἓνα καὶ τὸ ἴδιο ὄνομα, καὶ λέγεις ὅτι δὲν εἶναι κανένα ἀπ' αὐτὰ ποῦ νὰ μὴν εἶναι σχῆμα, κι' ἄς εἶναι καὶ ἀντίθετα ἀνάμεσά τους, τί εἶναι αὐτὸ ποῦ ὅμοια περιλαμβάνει τὸ στρογγυλὸ ἢ τὸ εὐθύ, ποῦ τὸ ὀνομάζεις δὲ σχῆμα καὶ λέγεις ὅτι τὸ στρογγυλὸ εἶναι σχῆμα ὅμοια μὲ τὸ εὐθύ; Ἡ δὲν λέγεις ἔτσι; e

MEN. Ἐτσι βέβαια.

ΣΩ. Ὅταν λοιπὸν ἔτσι λέγης, τότε δὲν λέγεις καθόλου περισσότερο τὸ στρογγυλὸ, στρογγυλὸ παρὰ εὐθύ, καὶ τὸ εὐθύ, εὐθύ παρὰ στρογγυλὸ (1). Ἐτσι;

MEN. Ὅχι δά, Σωκράτη.

1) Τότε δηλαδὴ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει καθόλου τὸ ἰδιαιτέρο ποῦ ξεχωρίζει τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ εἶδους (στρογγυλὸ, εὐθὺ κλπ). ἀλλὰ τὸ κοινὸ (σχῆμα) ποῦ τοὺς ἐνώνει καὶ μπροστὰ στὸ ὁποῖο ἐξαφανίζονται οἱ ἐπὶ μέρους διαφορὲς. Ὅλα, εἴτε στρογγυλά, εἴτε εὐθύγραμμα, εἶναι σχήματα.

VII. ΣΩ. Τί ποτε οὖν τοῦτο οὐ τοῦτο ὄνομά ἐστιν τὸ σχῆμα; πειρῶ λέγειν. εἰ οὖν τῷ ἐρωτῶντι οὕτως ἢ περὶ 75a· σχήματος ἢ χρώματος εἶπες ὅτι Ἄλλ' οὐδὲ μανθάνω ἔγωγε ὃ τι βούλει, ὦ ἄνθρωπε, οὐδὲ οἶδα ὃ τι λέγεις, ἴσως ἂν ἐθαύμασε καὶ εἶπεν· Οὐ μανθάνεις ὅτι ζητῶ τὸ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ταῦτόν; ἢ οὐδὲ ἐπὶ τούτοις, ὦ Μένων, ἔχouis ἂν εἰπεῖν, εἴ τις ἐρωτῶη· Τί ἐστὶν ἐπὶ τῷ στρογγύλῳ καὶ εὐθεῖ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἃ δὴ σχήματα καλεῖς ταῦτόν ἐπὶ πᾶσιν; Πειρῶ εἰπεῖν, ἵνα καὶ γένηται σοι μελέτη πρὸς τὴν περὶ τῆς ἀρετῆς ἀπόκρισιν.

b ΜΕΝ. Μή, ἀλλὰ σύ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ·

ΣΩ. Βούλει σοι χαρίσωμαι;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἐθελήσεις οὖν καὶ σὺ ἐμοὶ εἰπεῖν περὶ τῆς ἀρετῆς;

ΜΕΝ. Ἐγωγε.

ΣΩ. Προθυμητέον τοίνυν· ἄξιον γάρ.

ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Φέρε δὴ, πειρώμεθά σοι εἰπεῖν τί ἐστὶν σχῆμα. σκόπει οὖν εἰ τότε ἀποδέχει αὐτὸ εἶναι ἔστω γὰρ δὴ ἡμῖν τοῦτο σχῆμα, ὃ μόνον τῶν ὄντων τυγχάνει χρώματι ἀεὶ c ἐπόμενον. ἱκανῶς σοι, ἢ ἄλλως πως ζητεῖς; ἐγὼ γὰρ κἄν οὕτως ἀγαπῶην εἰ μοι ἀρετὴν εἴποις.

ΜΕΝ. Ἄλλὰ τοῦτό γε εὐθες, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Πῶς λέγεις;

ΜΕΝ. Ὅτι σχῆμά πού ἐστιν κατὰ τὸν σὸν λόγον, ὃ ἀεὶ χροῶ ἐπεται. εἶεν εἰ δὲ δὴ τὴν χροῶν τις μὴ φάλη εἶδέναι, ἀλλὰ ὡσαύτως ἀποροῖ ὡσπερ περὶ τοῦ σχήματος, τί ἂν οἶει σοι ἀποκεκρίσθαι;

1) Μὲ ἄλλα λόγια ὁ Μένων παρατηρεῖ στὸν Σωκράτη ὅτι τὴ στιγμὴ πού δὲν ὥρισε ἀκόμη τὸ χροῶμα, ὁ ὄρισμός του εἶναι ἀτελής, γιατί ὁρίζει «τὰ ἀγνώστα δι' ἀγνώστων». Τὴν παρατήρηση αὐτὴ θὰ τὴ θυμῆθῃ στὴ συζήθεια ὁ Σωκράτης (79d).

ΣΩ. Καὶ ὁμῶς λέγεις ὅτι τὸ στρογγυλὸ δὲν εἶναι καθόλου περισσότερο σχῆμα ἀπὸ τὸ εὐθύ, οὔτε τὸ δεύτερο ἀπὸ τὸ πρῶτο.

MEN. Σωστά.

VII. ΣΩ. Τί τέλος πάντων εἶναι αὐτὸ πού ἔχει τοῦτο τὸ ὄνομα σχῆμα; Προσπάθησε νὰ πῆς. Ἄν λοιπὸν σὲ κείνον πού ρωτοῦσε ἔτσι ἢ γιὰ τὸ σχῆμα ἢ γιὰ τὸ χρῶμα ἔλεγες: «μὰ ἐγὼ οὔτε καταλαβαίνω, ἀνθρωπέ μου, τί θέλεις, οὔτε ξέρω τί λέγεις», ἴσως νὰ παραξενευόταν καὶ νὰ ἔλεγε: «δὲν καταλαβαίνεις ὅτι ζητῶ ἐκεῖνο πού εἶναι τὸ ἴδιο σὲ ὅλο τοῦτα»; Ἡ οὔτε σὲ τοῦτα, Μένων, θὰ μπορούσες νὰ ἀπαντήσης, ἂν κανεὶς σὲ ρωτοῦσε: «τί ὑπάρχει στὸ στρογγυλὸ καὶ στὸ εὐθύ καὶ στὰ ἄλλα, πού τὰ ὀνομάζεις δὲ σχήματα, τὸ ἴδιο σὲ ὅλα;» Προσπάθησε νὰ πῆς· αὐτὸ θὰ σοῦ εἶναι ἄσκησις καὶ στὴν ἀπάντησις γιὰ τὴν ἀρετή.

75a

MEN. Μὴ μὲ ρωτᾷς, μόνο πὲς ἐσύ, Σωκράτη

b

ΣΩ. Θέλεις νὰ σοῦ κάμω αὐτὴ τὴ χάρις;

MEN. Naί, ναί.

ΣΩ. Ὅα θελήσης λοιπὸν καὶ σὺ νὰ μοῦ πῆς γιὰ τὴν ἀρετή;

MEN. Βέβαια.

ΣΩ Ἄς δείξω λοιπὸν προθυμία· γιὰτὶ ἀξίζει τὸν κόπο.

MEN. Βέβαια καὶ ἀξίζει.

ΣΩ. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἄς προσπαθήσωμε νὰ σοῦ ποῦ-

Ἄς ποῦμε τὸ ὄνομα τοῦ σχήματος. Κοίταξε ἂν
 ὁ Σωκράτης ὀρίζει με τί εἶναι σχῆμα. Κοίταξε ἂν
 δέχεται ὅτι τοῦτο δὲ εἶναι τὸ σχῆμα
 τὸ σχῆμα μα: ἔστω γιὰ μᾶς σχῆμα ἐκεῖνο,

πού μόνο αὐτὸ ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, τὸ ἀκολουθεῖ πάντα τὸ χρῶμα. Σὲ ἱκανοποιεῖ ἢ τὸ ζητεῖς κάπως ἄλλιῶς; Σὲ μένα καὶ ἔτσι θὰ μοῦ ἦταν ἀρκετό, ἂν μοῦ ἀπαντοῦσες γιὰ τὴν ἀρετή.

c

MEN. Μά, Σωκράτη, εἶναι ἀπλοϊκὸς ὁ ὀρισμὸς σου.

ΣΩ. Πῶς τὸ λέγεις αὐτό;

MEN. Γιὰτὶ σχῆμα κατὰ τὸν ὀρισμὸ σου εἶναι αὐτὸ πού τὸ ἀκολουθεῖ πάντα χρῶμα. Πάει καλὰ· ἂν ὁμῶς κάποιος εἰπῇ ὅτι δὲν ξέρει τί εἶναι χρῶμα, ἀλλὰ βρίσκεται στὴν ἴδια ὅπως καὶ γιὰ τὸ σχῆμα ἀπορία, τί ἀπάντησις νομίζεις ὅτι θὰ τοῦ ἔχης δώσει; (1).

VIII. ΣΩ. Τάληθῆ ἔγωγε· καὶ εἰ μὲν γε τῶν σοφῶν
 τις εἴη καὶ ἐριστικῶν τε καὶ ἀγωνιστικῶν ὁ ἐρόμενος;
 d εἶποιμ' ἂν αὐτῷ ὅτι, Ἐμοὶ μὲν εἰρηται· εἰ δὲ μὴ ὀρθῶς λέγω,
 σὸν ἔργον λαμβάνειν λόγον καὶ ἐλέγχειν. εἰ δὲ ὡσπερ ἐγώ-
 τε καὶ σὺ νυνὶ φίλοι ὄντες βούλοιντο ἀλλήλοις διαλέ-
 γεσθαι, δεῖ δὴ πρῶτόν πως καὶ διαλεκτικώτερον ἀπο-
 κρίνεσθαι. ἔστι δὲ ἴσως τὸ διαλεκτικώτερον μὴ μόνον
 τάληθῆ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων ὧν ἂν προσ-
 ομολογῆ εἶδέναι ὁ ἐρωτώμενος. πειράσομαι δὴ καὶ ἐγώ·
 e τοῖονδε λέγω οἶον πέρας καὶ ἔσχατον· πάντα ταῦτα ταυτόν
 τι λέγω· ἴσως δ' ἂν ἡμῖν Πρόδικος διαφέροιο· ἀλλὰ σὺ
 γέ που καλεῖς πεπεράνθαι τι καὶ τετελενηκέναι· τὸ τοιοῦ-
 τον βούλομαι λέγειν, οὐδὲν ποικίλον.

MEN. Ἄλλὰ καλῶ, καὶ οἶμαι μανθάνειν ὃ λέγεις.

76a ΣΩ. Τί δέ; ἐπίπεδον καλεῖς τι, καὶ ἕτερον αὐ στε-
 ρεόν, οἶον ταῦτα τὰ ἐν γεωμετρίας;

MEN. Ἐγώ γε καλῶ.

ΣΩ. Ἦδη τοίνυν ἂν μάθοις μου ἐκ τούτων σχῆμα
 ὃ λέγω. κατὰ γὰρ παντός σχήματος τοῦτο λέγω, εἰς ὃ τὸ
 στερεὸν περαίνει, τοῦτ' εἶναι σχῆμα· ὅπερ ἂν συλλαβῶν
 εἶποιμι στερεοῦ πέρας σχῆμα εἶναι.

IX. MEN. Τὸ δὲ χρῶμα τί λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ὑβριστής γ' εἶ, ὦ Μένων· ἀνδρὶ πρεσβύτῃ
 πράγματα παρέχεις ἀποκρίνεσθαι, αὐτὸς δὲ οὐκ ἐθέ-
 b λεις ἀναμνησθεὶς εἰπεῖν ὃ τί ποτε λέγει Γοργίας ἀρετὴν
 εἶναι.

MEN. Ἄλλ' ἐπειδὴν μοι σὺ τοῦτ' εἶπης, ὦ Σώκρατες,
 ἐρῶ σοι.

ΣΩ. Κἂν κατακεκαλυμμένος τις γνοίη, ὦ Μένων,
 διαλεγόμενον σου, ὅτι καλὸς εἶ καὶ ἔρασταί σοι ἔτι εἰσίν.

MEN. Τί δή;

ΣΩ. Ὅτι οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐπιτάττεις ἐν τοῖς λόγοις·
 ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τρυφῶντες, ἅτε τυραννεύοντες, ἕως ἂν

1) Ὁ Κεῖος, ὁ σοφιστής, ποῦ πρῶτος ἀσχολήθηκε μὲ τὴ ση-
 μαιολογία καὶ μάλιστα μὲ τὴ διάκριση τῶν συνωνύμων (περὶ ὀνομάτων
 ὀρθότητος). (Βλέπε καὶ «Πρωταγόρα» 337a-c, 340a, «Εὐθύδημος» 277c,
 «Λάχη», 197d). Ὁ Πρόδικος δὲν θά συμφωνοῦσε, γιατί ἐξέταξε τις λέξεις
 ὡς γλωσσολόγος. Ὁ φιλόσοφος δὲ μὴ ἀναζητᾷ τὸ κοινὸ νοηματικὸ
 περιεχόμενον, δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ σταματήσει στὴν ποικιλία τῶν ὄρων.

VIII. ΣΩ. Τῆ σωστή, νομίζω· κι' ἂν αὐτὸς ποὺ ἐρώτησε ἦταν κανένας ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καὶ ἐριστικούς καὶ φιλόνοικους, θὰ τοῦ ἔλεγα: «ἐγὼ εἶπα ὅτι εἶχα νὰ πῶ· δουλειὰ δική σου, ἂν δὲν τὰ λέγω σωστά, νὰ πάρης τὸ λόγο καὶ νὰ ἐλέγῃς». δ
 Ἄν ὅμως, ὅπως ἀκριβῶς ἐγὼ καὶ σὺ τώρα, ὄντας φίλοι ἔχουν τὴν διάθεση νὰ κουβεντιάζουν, τότε δὰ πρέπει νὰ ἀπαντοῦν κάπως πιὸ μαλακὰ καὶ μὲ τρόπο ποὺ ταιριάζει περισσότερο στὴ συνομιλία. Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι, νομίζω, ὄχι μόνον νὰ ἀπαντᾷς τὰ ἀληθινά, μὰ καὶ ἡ ἀπάντηση νὰ γίνεται μέσον ἐκείνων ποὺ ἐκεῖνος ποὺ ἐρωτᾷ δέχεται ὅτι ξέρει. Θὰ προσπαθῆσω λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἔτσι νὰ σοῦ ἀπαντήσω. ε
 Λέγε μου· ὀνομάζεις κάτι τέλος: Νά, τί ἐννοῶ, ἔτσι ὅπως τὸ πέρασ, τὸ ἔσχατο ἄκρο· ὅλα αὐτὰ λέγω πὼς εἶναι τὸ ἴδιο· ἴσως ὁ Πρόδικος (1) νὰ μὴ συμφωνοῦσε· μὰ σὺ λέγεις ἀσφαλῶς ὅτι κάτι ἔχει περατωθῆ καὶ ἔχει τελειώσει· τοῦτο δῶ ἐννοῶ, τίποτε τὸ παραῤῥενο.

MEN. Naί, ὀνομάζω κάτι τέλος, καὶ φαντάζομαι ὅτι καταλαβαίνω τι ἐννοεῖς.

ΣΩ. Σ' αὐτὸ τί θὰ πῆς; Ὀνομάζεις κάτι ἐπίπεδο; καὶ ἄλλο πάλι στερεό; αὐτὰ ποὺ χρησιμοποιοῦν στὴ γεωμετρία. 76a

MEN. Ὀνομάζω, βέβαια.

ΣΩ. Μπορεῖς λοιπὸν τώρα πιά νὰ καταλάβης, ὕστερα ἀπ' αὐτά, πὼς ἐννοῶ τὸ σχῆμα. Νά, γιὰ κάθε σχῆμα τοῦτο λέγω: ὅτι σχῆμα εἶναι ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο τελειώνει τὸ στερεό· καὶ συνοψίζοντας θὰμποροῦσα νὰ πῶ: σχῆμα εἶναι τὸ πέρασ τοῦ στερεοῦ.

IX. MEN. Καὶ τὸ χρῶμα τί λέγεις πὼς εἶναι, Σωκράτη;

ΣΩ. Παρεκτρέπεσαι, Μένων· βάζεις σὲ ἓνα πρεσβυτὴ φροντίδες νὰ ἀπαντᾷ, καὶ σὺ ὁ ἴδιος δὲν θέλεις νὰ θυμηθῆς καὶ νὰ πῆς τί ἐπὶ τέλους ὁ Γοργίας λέγει πὼς εἶναι ἡ ἀρετή. b

MEN. Ἄμα, Σωκράτη, μοῦ πῆς ἐσὺ αὐτό, θὰ σοῦ πῶ.

ΣΩ. Καὶ σκεπασμένο, Μένων, νὰ εἶχε κανεὶς τὸ πρόσωπο, θὰ καταλάβαινε ἀκούοντάς σε ὅτι εἶσαι ὠραῖος καὶ ὅτι ἔχεις ἀκόμη (2) ἐραστές.

MEN. Καὶ γιατί;

ΣΩ. Γιατί δὲν κάνεις παρὰ νὰ δίνης προσταγές στὴ συζήτησή μας· κι' αὐτὸ κάνουν οἱ ἡδυπαθεῖς, γιατί εἶναι

2) Τὸ «ἔτι» ὑποδηλώνει τὴν ἡλικία τοῦ Μένωνος ποὺ εἶναι, φαίνεται, πολὺ νέος, καὶ μᾶς βοηθεῖ νὰ προσδιορίσωμε τὸν χρόνο στὸν ὁποῖο ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τὴ σκηνὴ τοῦ διαλόγου.

c ἐν ὧρα ὄσιν. καὶ ἅμα ἐμοῦ ἴσως κατέγνωκας ὅτι εἰμὶ ἦττων τῶν καλῶν. χαρισθῆναι οὖν σοι καὶ ἀποκρινοῦμαι.

MEN. Πάνυ μὲν οὖν χάρισαι.

ΣΩ. Βούλει οὖν σοι κατὰ Γοργίαν ἀποκρίνωμαι, ἢ ἂν σὸν μάλιστα ἀκολουθήσῃς;

MEN. Βούλομαι· πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩ. Οὐκοῦν λέγετε ἀπορροάς τινας τῶν ὄντων κατὰ Ἐμπεδοκλέα;

MEN. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Καὶ πόρους, εἰς οὓς καὶ δι' ὧν αἱ ἀπορροαὶ πορεύονται;

MEN. Πάνυ γε.

d τῶν πόρων, τὰς δὲ ἐλάττους ἢ μείζους εἶναι;

MEN. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὄψιν καλεῖς τι;

MEN. Ἐγωγε.

ΣΩ. Ἐκ τούτων δὴ σὺ νυνεὶ ὅ τοι λέγω, ἔφη Πίνδαρος· ἔστιν γὰρ χροὰ ἀπορροή σχημάτων ὄψει σύμμετρος καὶ αἰσθητός.

MEN. Ἀριστά μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, ταύτην τὴν ἀπόκρισιν εἰρηκέναι.

e *ΣΩ.* Ἴσως γὰρ σοι κατὰ συνήθειαν εἴρηται· καὶ ἅμα, οἶμαι, ἐννοεῖς, ὅτι ἔχοις ἂν ἐξ αὐτῆς εἰπεῖν καὶ φωνῆν δ' ἔστι, καὶ ὁσμὴν καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων.

MEN. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τραγικὴ γὰρ ἔστιν, ὦ Μένων, ἡ ἀπόκρισις, ὥστε ἀρέσκει σοι μᾶλλον ἢ ἡ περὶ τοῦ σχήματος.

MEN. Ἐμοιγε.

ΣΩ. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν, ὦ παῖ Ἀλεξιδήμου, ὡς ἐγὼ ἐμαντόν πεῖθω, ἀλλ' ἐκείνη βελτίων οἶμαι δὲ οὐδ' ἂν σοὶ δόξαι, εἰ μὴ, ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μνηθείης.

1) Εἶναι ἡ θεωρία μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντίνος ἐξηγοῦσε τὴν μίξη τῶν στοιχείων.

2) Πρόκειται, φυσικά, γιὰ παρωδία τῆς θεωρίας τοῦ Ἐμπεδοκλῆ καὶ εἰρωνεία τοῦ τρόπου τῶν σοφιστῶν.

3) Ἀποπνέει δηλαδὴ τὸν ἀέρα τῆς τραγωδίας μὲ τὸν σκοτεινὸ καὶ μεγαλόπρεπο τόνο τῆς.

4) Τὰ Ἐλευσίνα, φαίνεται.

τύρανοι, ὅσο εἶναι στὶς ὁμορφιές τους. Ἴσως καὶ νὰ κα- c
τάλαβες ὅτι μὲ νικοῦν οἱ ὠραῖοι. Θὰ σοῦ κάνω λοιπὸν τὴ
χάρη καὶ θὰ ἀπαντήσω.

MEN. Παρακαλῶ πολὺ νὰ μοῦ κάμης τὴ χάρη.

ΣΩ. Θέλεις λοιπὸν νὰ σοῦ ἀποκριθῶ μὲ τὸ σύστημα
τοῦ Γοργία, μὲ τρόπο πού θὰμποροῦσες πολὺ καλύτερα νὰ
μὲ παρακολουθήσης;

ΣΩ. Θέλω, πῶς ὄχι;

ΣΩ. Δὲν δέχεστε κάτι ἀπορροές ἀπὸ τὰ ὄντα σύμφωνα
μὲ τὴ θεωρία τοῦ Ἐμπεδοκλῆ; (1).

ἽΟ Σωκράτης δριζεὶ τὸ
χρῶμα κατὰ τὸν τρό-
πο τοῦ Γοργία

MEN. Ναί, πολὺ.

ΣΩ. Καὶ πόρους στοὺς ὁποίους
πηγαίνουν καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους

ἱερνοῦν οἱ ἀπορροές;

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Καὶ ὅτι ἀπὸ τίς ἀπορροές ἄλλες ταιριάζουν σὲ
μερικοὺς πόρους, κι' ἄλλες εἶναι ἢ μικρότερες ἢ μεγαλύ- d
τερες ἀπ' αὐτούς;

MEN. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Δὲν εἶναι καὶ κάτι πού τὸ ὀνομάζεις ὄραση;

MEN. Εἶναι βέβαια.

ΣΩ. Ἵστερα ἀπ' αὐτὰ λοιπὸν, λέγει ὁ Πίνδαρος, «κα-
τάλαβε τί ἀκριβῶς λέγω»: νὰ χρῶμα εἶναι ἀπορροή σχη-
μάτων σύμμετρη μὲ τὴν ὄραση καὶ αἰσθητή (2).

MEN. Ἄριστα, μοῦ φαίνεται, Σωκράτη, ἔδωσες
τούτη τὴν ἀπόκριση.

ΣΩ. Ἵσως γιὰτὶ προσαρμόστηκε στὶς συνθήειές σου·
τὴν ἴδια ὥρα, φαντάζομαι, ἐννοεῖς ὅτι μὲ τὴν ἀπόκριση
αὐτὴ θὰμποροῦσες νὰ πῆς τί εἶναι καὶ ἡ φωνὴ καὶ ἡ ὁσμὴ
καὶ ἄλλα πολλὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους. e

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Εἶναι «τραγικὴ», (3) Μένων, ἡ ἀπόκριση, ὥστε
σοῦ ἀρέσει περισσότερο ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ τὸ σχῆμα.

MEN. Ναί, μοῦ ἀρέσει.

ΣΩ. Δὲν εἶναι ὁμως, παιδὶ τοῦ Ἀλεξίδημου, ὅπως
ἐγὼ πείθομαι, ἡ καλύτερη, ἀλλὰ ἡ ἄλλη. Καὶ φαντάζομαι
πῶς οὔτε σὲ σένα θὰ φαινόταν, ἀν, ὅπως ἔλεγες χθές, δὲν
ἦσουν ἀναγκασμένοι νὰ φύγης πρὶν ἀπὸ τὰ Μυστήρια (4),
καὶμποροῦσες νὰ περιμένῃς καὶ νὰ μυηθῆς.

77a **MEN.** 'Αλλὰ περιμένοιμ' ἄν, ὦ Σώκρατες, εἴ μοι πολλὰ τοιαῦτα λέγοις.

X. ΣΩ. 'Αλλὰ μὴν προθυμίας γε οὐδὲν ἀπολείψω, καὶ σοῦ ἕνεκα καὶ ἔμαντοῦ, λέγων τοιαῦτα· ἀλλ' ὅπως μὴ οὐχ οἴός τ' ἔσομαι πολλὰ τοιαῦτα λέγειν. ἀλλ' ἴθι δὴ πειρώ καὶ σὺ ἐμοὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδοῦναι, κατὰ ὅλου εἰπὼν ἀρετῆς περί ὃ τι ἔστιν, καὶ παῦσαι πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντριβοντάς τι ἐκάστοτε οἱ σκώπτοντες, ἀλλ' ἑάσας ὄλην καὶ ὑγιᾶ εἰπὲ τί ἐστιν ἀρετῆ·

b τὰ δέ γε παραδείγματα παρ' ἐμοῦ εἴληφας.

MEN. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ὦ Σώκρατες, ἀρετὴ εἶναι, καθάπερ ὁ ποιητῆς λέγει, *χαίρειν τε καλοῖσι καὶ δύνασθαι* καὶ ἐγὼ τοῦτο λέγω ἀρετῆν, ἐπιθυμοῦντα τῶν καλῶν δυνατόν εἶναι πορίζεσθαι.

ΣΩ. * Ἄρα λέγεις τὸν τῶν καλῶν ἐπιθυμοῦντα ἀγαθῶν ἐπιθυμητῆν εἶναι;

MEN. Μάλιστα γε.

c **ΣΩ.** * Ἄρα ὡς ὄντων τινῶν οἱ τῶν κακῶν ἐπιθυμοῦσιν, ἑτέρων δὲ οἱ τῶν ἀγαθῶν; οὐ πάντες, ὦριστε, δοκοῦσι σοι τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμεῖν;

MEN. Οὐκ ἔμοιγε.

ΣΩ. 'Αλλά τινες τῶν κακῶν;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Οἴόμενοι τὰ κακὰ ἀγαθὰ εἶναι, λέγεις, ἢ καὶ γιγνώσκοντες ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν;

MEN. 'Αμφότερα ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. * Ἡ γὰρ δοκεῖ τίς σοι, ὦ Μένων, γιγνώσκων τὰ κακὰ ὅτι κακὰ ἐστίν ὅμως ἐπιθυμεῖν αὐτῶν;

MEN. Μάλιστα.

ΣΩ. Τί ἐπιθυμεῖν λέγεις; ἢ γενέσθαι αὐτῶ;

d **MEN.** Γενέσθαι τί γὰρ ἄλλο;

ΣΩ. Πότερον ἠγούμενος τὰ κακὰ ὠφελεῖν ἐκείνον ᾧ ἂν γένηται, ἢ γιγνώσκων τὰ κακὰ ὅτι βλάπτει ᾧ ἂν παρῆ;

MEN. Εἰσὶ μὲν οἱ ἠγούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν, εἰσὶν δὲ καὶ οἱ γιγνώσκοντες ὅτι βλάπτει.

MEN. Μὰ μπορῶ νὰ περιμένω, Σωκράτη, τὰ Μυστήρια, ἂν θὰ μοῦ λέγῃς πολλὰ τέτοια. 77a

X. ΣΩ. Ἡ προθυμία νὰ λέγω τέτοια πράγματα δὲν θὰ μοῦ λείψῃ βέβαια καθόλου, καὶ γιὰ τὸ δικό σου καὶ γιὰ τὸ δικό μου καλὸ· μήπως μόνον δὲν θὰ μπορέσω νὰ συνεχίσω ἔτσι γιὰ πολλὰ τέτοια πράγματα. Μὰ ἔλα τώρα προσπάθησε καὶ σὺ νὰ ξεπληρώσῃς τὴν ὑπόσχεσή σου, ὀρίζοντας γενικὰ τὴν ἀρετὴ τί εἶναι, καὶ πάψε πιά νὰ κάνῃς πολλὰ ἀπὸ τὸ ἓνα, ὅπως λέγουν κάθε φορὰ ὅσοι πειράζουν ἐκείνους ποὺ σπάζουν κάτι· νὰ τὴν ἀφήσῃς ὀλόκληρη· καὶ γερὴ καὶ νὰ πῆς τί εἶναι ἀρετὴ. Παραδείγματα γι' αὐτὸ πῆρες ἀπὸμένα. b

MEN. Νομίζω λοιπὸν πὼς ἀρετὴ εἶναι, ὅπως λέγει Νέος ὀρισμὸς τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὸν Μένωνα. καὶ ὁ ποιητῆς, νὰ εὐφραίνεσαι μὲ τὰ ὁμορφα καὶ νὰ σαίνῃς τὰ ὁμορφα καὶ νὰ πὼς εἶναι ἀρετὴ, νὰ ἐπιθυμῆς τὰ ὁμορφα καὶ νὰ μπορῆς νὰ τὰ ἀποκτήσῃς.

ΣΩ. Ἐννοεῖς ἄραγε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμεῖ τὰ ὁμορφα, ἐπιθυμεῖ ἀγαθὰ πράγματα;

MEN. Ναί, μάλιστα.

ΣΩ. Ἄραγε ἐπειδὴ ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ ἐπιθυμοῦν τὰ κακὰ, καὶ ἄλλοι ποὺ ἐπιθυμοῦν τὰ ἀγαθὰ; Δὲν νομίζεις, ἄριστε ἄνθρωπε, ὅτι ὅλοι ἐπιθυμοῦν τὰ ἀγαθὰ; c

MEN. Ἐγὼ ὄχι.

ΣΩ. Ἄλλὰ ὅτι μερικοὶ ἐπιθυμοῦν τὰ κακὰ;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ἐννοεῖς ὅτι φαντάζονται πὼς τὰ κακὰ εἶναι ἀγαθὰ, ἢ (ὅτι) ἂν καὶ ξέρουν πὼς εἶναι κακὰ, ὅμως τὰ ἐπιθυμοῦν;

MEN. Νομίζω καὶ τὰ δύο γίνονται.

ΣΩ. Ἀλήθεια, ἔχεις τὴ γνώμη, Μένων, πὼς ἓνας ἄνθρωπος, ἂν καὶ ξέρῃ ὅτι τὰ κακὰ εἶναι κακὰ, ὅμως τὰ ἐπιθυμεῖ;

MEN. Μάλιστα.

ΣΩ. Τί δέχεσαι ὅτι ἐπιθυμεῖ; Νὰ τοῦ γίνουν, ἀλήθεια; d

MEN. Νὰ τοῦ γίνουν· τί ἄλλο;

ΣΩ. Ἐπιθυμεῖ αὐτὸ κάνοντας τὴ σκέψη ὅτι τὰ κακὰ ὠφελοῦν ἐκείνον στὸν ὁποῖον ἐρχονται ἢ ξέροντας ὅτι τὰ κακὰ βλάπτουν ὁποῖον τὰ δεχτῆ;

ΣΩ. Ἡ καὶ δοκοῦσί σοι γινώσκειν τὰ κακὰ ὅτι κακὰ ἔστιν οἱ ἡγρούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν;

MEN. Οὐ πάνν μοι δοκεῖ τοῦτό γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν δῆλον ὅτι οὗτοι μὲν οὐ τῶν κακῶν ἐπιθυμοῦσιν, οἱ ἀγροῦντες αὐτά, ἀλλὰ ἐκείνων, ἃ φωντο ἀγαθὰ εἶναι, ἔστιν δὲ ταῦτά γε κακὰ ὥστε οἱ ἀγροῦντες αὐτὰ καὶ οἰόμενοι ἀγαθὰ εἶναι δῆλον ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμοῦσιν. ἢ οὐ;

MEN. Κινδυνεύουσιν οὗτοί γε.

ΣΩ. Τί δέ; οἱ τῶν κακῶν μὲν ἐπιθυμοῦντες, ὡς φῆς σύ, ἡγρούμενοι δὲ τὰ κακὰ βλάπτειν ἐκείνων, ᾧ ἂν γίγνηται, γινώσκουσιν δήπου ὅτι βλαβήσονται ἐπ' αὐτῶν;

MEN. Ἀνάγκη.

78a ΣΩ. Ἄλλὰ τοὺς βλαπτομένους οὗτοι οὐκ οἴονται ἀθλίους εἶναι καθ' ὅσον βλάπτονται;

MEN. Καὶ τοῦτο ἀνάγκη.

ΣΩ. Τοὺς δὲ ἀθλίους οὐ κακοδαίμονας;

MEN. Οἶμαι ἔγωγε.

ΣΩ. Ἔστιν οὖν ὅστις βούλεται ἀθλιος καὶ κακοδαίμων εἶναι;

MEN. Οὐ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα βούλεται, ὦ Μένων, τὰ κακὰ οὐδεὶς, εἴπερ μὴ βούλεται τοιοῦτος εἶναι. τί γὰρ ἄλλο ἔστιν ἀθλιος εἶναι ἢ ἐπιθυμεῖν τε τῶν κακῶν καὶ κτᾶσθαι;

b MEN. Κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν, ὦ Σώκρατες· καὶ οὐδεὶς βούλεσθαι τὰ κακὰ.

XI. ΣΩ. Οὐκοῦν νυνδὴ ἔλεγες ὅτι ἔστιν ἡ ἀρετὴ βούλεσθαι τε τὰγαθὰ καὶ δύνασθαι;

MEN. Εἶπον γάρ.

ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦ λεχθέντος τὸ μὲν βούλεσθαι πᾶσιν ὑπάρχει, καὶ ταύτῃ γε οὐδὲν ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου βελτίων;

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι, εἴπερ ἐστὶ βελτίων ἄλλος ἄλλον, κατὰ τὸ δύνασθαι ἂν εἶη ἀμείνων.

MEN. Εἶναι ἄλλοι ποὺ κάνουν τὴ σκέψη πὼς τὰ κακὰ ὠφελοῦν, κι' ἄλλοι ποὺ ξέρουν ὅτι βλάπτουν.

ΣΩ. Ἀλήθεια, νομίζεις πὼς ξέρουν ὅτι τὰ κακὰ εἶναι κακὰ, ὅσοι κάνουν τὴ σκέψη ὅτι τὰ κακὰ ὠφελοῦν;

MEN. Δὲν τὸ νομίζω καὶ πολὺ.

ΣΩ. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι δὲν ἐπιθυμοῦν τὰ κακὰ, ὅσοι τὰ ἀγνοοῦν, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ φαντάζονται πὼς εἶναι ἀγαθὰ, αὐτὰ ὅμως εἶναι κακὰ· ὥστε ὅσοι τὰ ἀγνοοῦν καὶ φαντάζονται πὼς εἶναι ἀγαθὰ, εἶναι φανερὸ ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἐπιθυμοῦν· ἢ ὄχι; e

MEN. Πάει νὰ εἶναι ἔτσι γι' αὐτούς.

ΣΩ. Μὰ τί; Ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὰ κακὰ, ὅπως σὺ ἰσχυρίζεσαι, ἂν καὶ σκέπτονται πὼς τὰ κακὰ βλάπτουν ὅποιον θὰ τὰ δεχόταν, ξέρουν ἀσφαλῶς ὅτι θὰ τοὺς βλάψουν;

MEN. Ξέρουν, φυσικά.

ΣΩ. Μὰ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν πιστεύουν ὅτι ὅσοι βλάπτονται εἶναι ἄθλιοι, σὲ ὅσο βαθμὸ παθαίνουν τὴ βλάβη; 78a

MEN. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ πιστεύουν.

ΣΩ. Καὶ ὅτι οἱ ἄθλιοι εἶναι δυστυχισμένοι;

MEN. Ἐγώ, ναί, νομίζω.

ΣΩ. Κι' εἶναι κανεὶς ποὺ θέλει νὰ εἶναι ἄθλιος καὶ δυστυχισμένος;

MEN. Δὲν νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩ. Κανεὶς λοιπὸν, Μένων, δὲν θέλει τὰ κακὰ (1), ἀφοῦ βέβαια δὲν θέλει νὰ εἶναι ἄθλιος καὶ δυστυχισμένος. Νὰ εἶσαι ἄθλιος, τί ἄλλο εἶναι παρὰ νὰ ἐπιθυμῆς τὰ κακὰ καὶ νὰ τὰ ἀποκτήσης;

MEN. Μοιάζει νάχης δίκιο, Σωκράτη, καὶ κανεὶς νὰ μὴ θέλῃ τὰ κακὰ. b

XI. ΣΩ. Δὲν ἔλεγες πρὶν λίγο ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι νὰ θέλῃς τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ ἔχῃς δύναμη;

MEN. Ναί, τὸ εἶπα.

ΣΩ. Ἄπ' αὐτὰ λοιπὸν ποὺ εἶπες, ἡ θέλησι, ὑπάρχει σὲ ὄλους, καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν δὲν εἶναι καθόλου καλύτερος ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ἔτσι;

MEN. Ἔτσι βέβαια.

ΣΩ. Ἀλλὰ εἶναι φανερὸ πὼς, ἂν ἓνας εἶναι καλύτερος ἀπὸ ἄλλον, θὰ εἶναι ἀνώτερος ὡς πρὸς τὴ δύναμη.

1) Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπιθυμῇ τὸ κακὸ, μὰ γιατί δὲν ξέρεται πὼς εἶναι κακὸ. Στὸ βάθος ὁ ἄνθρωπος τὸ μόνο ποὺ θέλει εἶναι τὸ καλὸ. Εἶναι αὐτὸ βασικὴ ἀποψη τῆς Σωκρατικῆς ἠθικῆς.

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τοῦτ' ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικε, κατὰ τὸν σὸν λόγον
c ἀρετῇ, δύναμις τοῦ πορίζεσθαι τάγαθά.

MEN. Παντάπασί μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, οὕτως
ἔχειν, ὡς σὺ νῦν ὑπολαμβάνεις.

ΣΩ. Ἰδωμεν δὴ καὶ τοῦτο εἰ ἀληθές λέγεις· ἴσως
γὰρ ἂν ἐν λέγοις. τάγαθὰ φῆς οἷόν τ' εἶναι πορίζεσθαι
ἀρετὴν εἶναι;

MEN. Ἐγωγε.

ΣΩ. Ἀγαθὰ δὲ καλεῖς οὐχὶ οἷον ὑγίειάν τε καὶ
πλοῦτον;

MEN. Καὶ χρυσίον λέγω καὶ ἀργύριον κτᾶσθαι καὶ
τιμὰς ἐν πόλει καὶ ἀρχάς.

ΣΩ. Μὴ ἀλλ' ἅττα λέγεις τάγαθὰ ἢ τὰ τοιαῦτα;

MEN. Οὐκ, ἀλλὰ πάντα λέγω τὰ τοιαῦτα.

d *ΣΩ.* Εἶεν χρυσίον δὲ δὴ καὶ ἀργύριον πορίζεσθαι
ἀρετῇ ἔστιν, ὡς φησι Μένων ὁ τοῦ μεγάλου βασιλέως
πατρικὸς ξένος. πότερον προστιθεῖς τούτῳ τῷ πόρῳ,
ὦ Μένων, τὸ δικαίως καὶ ὀσίως, ἢ οὐδέν σοι διαφέρει,
ἀλλὰ κἄν ἀδίκως τις αὐτὰ πορίζηται, ὁμοίως σὺ αὐτὰ
ἀρετὴν καλεῖς;

MEN. Οὐ δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλὰ κακίαν;

MEN. Πάντως δήπου

ΣΩ. Δεῖ ἄρα, ὡς ἔοικε, τούτῳ τῷ πόρῳ δικαιο-
σύνην ἢ σωφροσύνην ἢ ὀσιότητα προσεῖναι, ἢ ἄλλο τι
e μόριον ἀρετῆς· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἔσται ἀρετῇ, καίπερ ἐκ-
πορίζουσα τάγαθά.

MEN. Πῶς γὰρ ἄνευ τούτων ἀρετῇ γένοιτ' ἂν;

ΣΩ. Τὸ δὲ μὴ ἐκπορίζειν χρυσίον καὶ ἀργύριον, δταν
μὴ δίκαιον ἦ, μήτε αὐτῷ μήτε ἄλλῳ, οὐκ ἀρετῇ καὶ αὕτη
ἔστιν ἢ ἀπορία;

MEN. Φάνεται.

ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα μᾶλλον ὁ πόρος τῶν τοιούτων ἀγαθῶν
ἢ ἡ ἀπορία ἀρετῇ ἂν εἴη, ἀλλά, ὡς ἔοικεν, δ μὲν ἂν μετὰ δι-
καιοσύνης γίγνηται, ἀρετῇ ἔσται, δ δ' ἂν ἄνευ πάντων τῶν

79a τοιούτων, κακία.

MEN. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι κατὰ τὸν ὀρισμὸ σου ἡ ἀρετὴ, ἡ δύναμις νὰ ἀποκτᾷ κανεὶς τὰ ἀγαθὰ. c

MEN. Μοῦ φαίνεται, Σωκράτη· πῶς ἔτσι ἐντελεῶς εἶναι, ὅπως ἐσὺ τῶρα τὸ βλέπεις.

ΣΩ. Ἄς δοῦμε δὰ καὶ τοῦτο ἂν εἶναι σωστό· γιὰτὶ μπορεῖ καὶ νάχῃς δίκιο. Δέχεσαι πῶς ἀρετὴ εἶναι νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ ἀποκτᾷ τὰ ἀγαθὰ;

MEN. Naί, βέβαια.

ΣΩ. Καὶ ὀνομάζεις ἀγαθὰ τὴν ὑγεία, λόγου χάρι, καὶ τὸν πλοῦτο;

MEN. Naί, ἀκόμη καὶ νὰ ἀποκτᾷ κανεὶς χρυσάφι καὶ ἀσῆμι καὶ τιμὲς στὴν πόλη καὶ ἀξιώματα.

ΣΩ. Μήπως λέγεις ὅτι τὰ ἀγαθὰ εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ τέτοια;

MEN. Ὅχι· ἀλλὰ ἐννοῶ ὅλα αὐτοῦ τοῦ εἶδους.

ΣΩ. Πάει καλὰ· ἀρετὴ εἶναι λοιπὸν νὰ ἀποκτᾷς χρυσάφι καὶ ἀσῆμι. Ἐπὶ τῆς ἰσχυρίζεται ὁ Μένων, ὁ φίλος ἀπὸ τὸν πατέρα του μὲ τὸν Μεγάλο Βασιλιά (¹). Καὶ δὲν μοῦ λές, σ' αὐτὴ τὴν ἀπόκτηση, Μένων, προσθέτεις καὶ τὸ δίκαιο καὶ ὅσια, ἢ καθόλου δὲν σὲ νοιάζει, ἀλλὰ κι' ἂν ἄδικο κανεὶς τὰ ἀποκτήσῃ αὐτά, ὅμοια ἐσὺ αὐτὸ τὸ ὀνομάζεις ἀρετὴ; d

MEN. Ὅχι βέβαια, Σωκράτη.

ΣΩ. Ἄλλὰ κακία;

MEN. Οὔτε λόγος.

ΣΩ. Πρέπει λοιπὸν, ὅπως φαίνεται, τούτῃ τὴν ἀπόκτηση νὰ τὴ συνοδεύῃ δικαιοσύνη, ἢ σωφροσύνη, ἢ ὁσιότητα, ἢ κάποιον ἄλλο μὲρος τῆς ἀρετῆς· ἀλλιῶς δὲν θὰ εἶναι ἀρετὴ, κι' ἂς προμηθεύῃ τὰ ἀγαθὰ. e

MEN. Καὶ πῶς θὰ γινόταν ἀρετὴ χωρὶς αὐτό;

ΣΩ. Τὸ νὰ μὴν ἀποκτᾷ κανεὶς χρυσάφι καὶ ἀσῆμι, οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε γιὰ ἄλλον, ὅταν ἡ ἀπόκτηση δὲν εἶναι δίκαιη, καὶ τούτῃ ἢ μὴ ἀπόκτηση δὲν εἶναι ἀρετὴ;

MEN. Εἶναι φανερό.

ΣΒ. Ἡ ἀπόκτηση λοιπὸν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν εἶναι καθόλου περισσότερο ἀρετὴ ἀπὸ τὴ μὴ ἀπόκτησή τους, ἀλλὰ, ὅπως φαίνεται, ὅ,τι γίνῃ μὲ δικαιοσύνη θὰ εἶναι ἀρετὴ, ὅ,τι χωρὶς κανένα ἀπὸ ὅσα εἴπαμε, κακία. 79a

1) Θέλει ἴσως νὰ ὑποδηλώσῃ μὲ τὸν τίτλο τοῦτο ὅτι ἡ γεμάτη ἕλμισμό ἀντίληψη τοῦ Μένωνος γιὰ τὴν ἀρετὴ εἶναι Ἀσιατικὴ καὶ ὄχι Ἑλληνικὴ; Πολὺ πιθανόν.

MEN. Δοκεῖ μοι ἀναγκαῖον εἶναι ὡς λέγεις.

XII. ΣΩ. Οὐκοῦν τούτων ἕκαστον ὀλίγον πρότερον μόριον ἀρετῆς ἔφαμεν εἶναι, τὴν δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Εἶτα, ὦ Μένων, παίζεις πρὸς με;

MEN. Τί δή, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. "Οτι ἄρτι ἐμοῦ δεηθέντος σου μὴ καταγνῦναι μηδὲ κερματίζειν τὴν ἀρετὴν, καὶ δόντος παραδείγματα καθ' ἃ δεοὶ ἀποκρίνεσθαι, τούτου μὲν ἡμέλησας, λέγεις δέ μοι ὅτι
b ἀρετὴ ἐστὶν οἷον τ' εἶναι τὰγαθὰ πορίζεσθαι μετὰ δικαιοσύνης· τοῦτο δὲ φῆς μόριον ἀρετῆς εἶναι;

MEN. Ἐγώ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν συμβαίνει ἐξ ὧν σὺ ὁμολογεῖς, τὸ μετὰ μόριον ἀρετῆς πράττειν ὃ τι ἂν πράττη, τοῦτο ἀρετὴν εἶναι· τὴν γὰρ δικαιοσύνην μόριον φῆς ἀρετῆς εἶναι, καὶ ἕκαστα τούτων· τί οὖν δὴ τοῦτο λέγω; ὅτι ἐμοῦ δεηθέντος ὅλον εἰπεῖν τὴν ἀρετὴν, αὐτὴν μὲν πολλοῦ δεῖς εἰπεῖν ὃ τί ἐστὶν, πᾶσαν δὲ φῆς πρᾶξιν ἀρετὴν εἶναι, ἐάν περ μετὰ μόριον ἀρετῆς
c πράττηται, ὥσπερ εἰρηκῶς ὃ τι ἀρετὴ ἐστὶν τὸ ὅλον καὶ ἥδη γνωσομένον ἐμοῦ, καὶ ἐάν σὺ κατακερματίζῃς αὐτὴν κατὰ μόρια. δεῖται οὖν σοι πάλιν ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῆς αὐτῆς ἐρωτήσεως, ὦ φίλε Μένων, τί ἐστὶν ἀρετὴ, εἰ μετὰ μόριον ἀρετῆς πᾶσα πρᾶξις ἀρετὴ ἂν εἴη; τοῦτο γὰρ ἐστὶν λέγειν ὅταν λέγῃ τις ὅτι πᾶσα ἢ μετὰ δικαιοσύνης πρᾶξις ἀρετὴ ἐστὶν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι πάλιν δεῖσθαι τῆς αὐτῆς ἐρωτήσεως, ἀλλ' οἶει τινὰ εἰδέναι μόριον ἀρετῆς ὃ τί ἐστὶν, αὐτὴν μὴ εἰδόντα;

MEN. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ.

d ΣΩ. Εἰ γὰρ καὶ μέμνησαι, ὅτ' ἐγώ σοι ἀπεκρινάμην περὶ τοῦ σχήματος, ἀπεβάλλομένον πού τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν τὴν διὰ τῶν ἔτι ζητουμένων καὶ μήπω ὠμολογημένων ἐπιχειροῦσαν ἀποκρίνεσθαι.

MEN. Καὶ ὀρθῶς γε ἀπεβάλλομεν, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Μὴ τοίνυν, ὦ ἄριστε, μηδὲ σὺ ἔτι ζητουμένης ἀρετῆς δλης ὃ τί ἐστὶν οἷον διὰ τῶν ταύτης μορίων ἀποκρινόν-

MEN. Νομίζω πὼς ἀναγκαστικά εἶναι ὅπως λέγεις.

XII. ΣΩ. Μὰ δὲν εἶπαμε πρὶν λίγο πὼς καθένα ἀπ' αὐτά, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ὅλα αὐτοῦ τοῦ εἶδους, εἶναι μόρια τῆς ἀρετῆς;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Δὲν μοῦ λές, Μένων, παίζεις μαζί μου;

MEN. Γιατί, Σωκράτη;

ΣΩ. Γιατί ἐνῶ τώρα δὰ σὲ παρακάλεσα νὰ μὴ σπάζης καὶ νὰ μὴν κομματιάζης τὴν ἀρετὴ, καὶ σοῦ ἔδωσα παραδείγματα σύμφωνα μὲ τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ μοῦ ἀποκριθῆς, ἐσὺ ἀμέλησες τὴν παράκλησή μου· καὶ μοῦ λέγεις ὅτι ἀρετὴ εἶναι νὰ εἶναι κανεὶς ἱκανὸς νὰ πορίζεται τὰ ἀγαθὰ μὲ δικαιοσύνη· καὶ ἡ δικαιοσύνη λέγεις πὼς εἶναι μόριο τῆς ἀρετῆς;

b

MEN. Ναὶ βέβαια.

ΣΩ. Ἄπ' αὐτὰ λοιπὸν ποῦ δέχεσαι βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀρετὴ εἶναι ὅ,τι κι' ἂν κάνη κανεὶς νὰ τὸ κάνη μὲ μόριο ἀρετῆς· γιατί λέγεις ὅτι καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι μόριο τῆς ἀρετῆς καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄλλα. Γιατί ἔραγε τὰ λέγω αὐτά; Γιατί ἐνῶ ἐγὼ σὲ παρακάλεσα νὰ ὀρίσης τὴν ἀρετὴ στὴ γενικότητά της, ἐσὺ χωρὶς νὰ πῆς καθόλου τί εἶναι ἀρετὴ, λέγεις ὅτι κάθε πράξις εἶναι ἀρετὴ, φτάνει νὰ γίνεταί μὲ μόριο ἀρετῆς, σὰν νὰ εἶχες πεῖ τί εἶναι ἡ ἀρετὴ στὸ σύνολό της καὶ ἔτσι θὰ τὴν καταλάβαινα ἐγώ, καὶ ὅταν σὺ τὴν κομματιάζης σὲ μέρη. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν ἄλλη μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ σοῦ ξανακάμω τὴν ἴδια ἐρώτησι: τί εἶναι ἀρετὴ, ἀγαπητὲ Μένων, ἀφοῦ μὲ μόριο ἀρετῆς κάθε πράξις θὰ ἦταν ἀρετὴ; Γιατί αὐτὸ λέγει κανεὶς, ὅταν λέγη ὅτι κάθε πράξις ποῦ γίνεταί μὲ δικαιοσύνη εἶναι ἀρετὴ. Ἡ δὲν νομίζεις ὅτι χρειάζεται πάλι ἡ ἴδια ἐρώτησι, ἀλλὰ φαντάζεσαι ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ ξέρη τί εἶναι μόριο ἀρετῆς, ὅταν δὲν ξέρη τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ;

MEN. Δὲν τὸ φαντάζομαι, ὄχι.

ΣΩ. Ἄν θυμάσαι, ὅταν ἐγὼ σοῦ ἀπάντησα γιὰ τὸ σχῆμα, ἀπορρίψαμε ἀπάντησι τέτοιας λογῆς ποῦ ἐπιχειροῦσε νὰ δοθῇ χρησιμοποιοῦντας ἐκεῖνα ποῦ ἀκόμη ἐρευνούσαμε καὶ ποῦ δὲν τὰ εἶχαμε ἀκόμη παραδεχτῆ.

d

MEN. Καὶ σωστά τὴν ἀπορρίψαμε, Σωκράτη.

ΣΩ. Μῆτε σὺ λοιπὸν, ἄριστε ἄνθρωπε, ἐνῶ ἀκόμη ἀναζητοῦμε τί εἶναι ἀρετὴ στὸ σύνολό της, μὴ φαντάζεσαι

e μενος δηλώσειν αὐτὴν ὄψωϋν, ἢ ἄλλο ὀτιοῦν τούτῳ τῷ αὐ-
τῷ τρόπῳ λέγων, ἀλλὰ πάλιν τῆς αὐτῆς δεήσεσθαι ἐρωτή-
σεως, τίνος ὄντος ἀρετῆς λέγεις ἢ λέγεις· ἢ οὐδὲν σοι δοκᾷ
λέγειν;

MEN. Ἔμοιγε δοκεῖς ὀρθῶς λέγειν.

XIII. ΣΩ. Ἀπόκριται τοίνυν πάλιν ἐξ ἀρχῆς· τί φῆς
ἀρετὴν εἶναι καὶ σὺ καὶ ὁ ἐταῖρός σου;

80a MEN. ὦ Σώκρατες, ἤκουον μὲν ἔγωγε πρὶν καὶ συγ-
γενέσθαι σοι ὅτι σὺ οὐδὲν ἄλλο ἢ αὐτός τε ἀπορεῖς καὶ τοὺς
ἄλλους ποιεῖς ἀπορεῖν· καὶ νῦν, ὡς γέ μοι δοκεῖς, γοητεύεις
με καὶ φαρμάτεις καὶ ἀτεχνῶς κατεπάθεις, ὥστε μεστὸν
ἀπορίας γεγονέναι. καὶ δοκεῖς μοι παντελῶς, εἰ δεῖ τι καὶ σκῶ-
ψαι, ὁμοιότατος εἶναι τό τε εἶδος καὶ τᾶλλα ταύτῃ τῇ πλατεία
νάρκῃ τῇ θαλαττία. καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ
ἀπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι
πεποιημένα [ναρκᾶν]. ἀληθῶς γὰρ ἔγωγε καὶ τὴν ψυχὴν καὶ
b τὸ στόμα ναρκῶ, καὶ οὐκ ἔχω ὃ τι ἀποκρίνωμαί σοι. καίτοι μυ-
ριάκις γε περὶ ἀρετῆς παμπόλλους λόγους εἶρηκα καὶ πρὸς
πολλούς, καὶ πάνν εὖ, ὡς γε ἐμαυτῷ ἐδόκουν· νῦν δὲ οὐδ'
ὃ τί ἐστὶν τὸ παράπαν ἔχω εἰπεῖν. αἶ μοι δοκεῖς εὖ βουλευ-
εσθαι οὐκ ἐκπλέων ἐνθένδε οὐδ' ἀποδημῶν· εἰ γὰρ ξένος ἐν
ἄλλῃ πόλει τοιαῦτα ποιοῖς, τάχ' ἂν ὡς γόης ἀπαχθεῖς.

ΣΩ. Πανοῦργος εἶ, ὦ Μένων, καὶ ὀλίγου ἐξηπάτη-
σάς με.

MEN. Τί μάλιστα, ὦ Σώκρατες;

c ΣΩ. Γινώσκω οὐ ἔνεκά με ἤκασας.

MEN. Τίνος δὴ οἶει;

ΣΩ. Ἴνα σε ἀντεικάζω. ἐγὼ δὲ τοῦτο οἶδα περὶ πάν-
των τῶν καλῶν, ὅτι χαίρουσιν εἰκαζόμενοι. λυσitteλεῖ γὰρ
αὐτοῖς· καλαὶ γὰρ, οἶμαι, τῶν καλῶν καὶ αἱ εἰκόνες. ἀλλ'
οὐκ ἀντεικάζομαι σε. ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἡ νάρκη αὕτη ναρκῶσα
οὔτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖ ναρκᾶν, ἔοικα αὐτῇ· εἰ δὲ μή, οὐ.

ὅτι μπορεῖς νὰ τὴν καταστήσης φανερὴ σὲ κάποιον, ἀπάντωντας μὲ τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς ἢ λέγοντάς του ἄλλο ὀτιδῆποτε μὲ τὸν ἴδιον τρόπο· ἀλλὰ θὰ χρειαστῆ πάλι ἡ ἴδια ἐρώτηση: τί εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ λέγεις αὐτὰ πού λέγεις· ἢ νομίζεις πῶς δὲν λέγω τίποτε;

MEN. Νομίζω ὅτι σωστὰ μιλάς.

XIII. ΣΩ. Ἀπάντησε λοιπὸν πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή· τί λέγεις ὅτι εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ σὺ καὶ ὁ φίλος σου;

MEN. Ἄκουα βέβαια ἐγώ, Σωκράτη, καὶ πρὶν σὲ συναναστραφῶ πῶς ἐσὺ δὲν κάνεις

Διάλειμμα
 ἄλλο παρὰ καὶ ὁ ἴδιος νὰ βρῖσκεσαι σὲ ἀπορίες καὶ τοὺς ἄλλους νὰ κάνης νὰ ἀποροῦν· καὶ τώρα, ὅπως μοῦ φαίνεσαι, μοῦ κάνεις μάγια καὶ μὲ ποτίξεις φίλτρα καὶ (στ'ἀλήθεια) μοῦ λέγεις ξόρκια, ὥστε νὰ ἔχω πλημμυρίσει ἀπορίες. Καὶ ἐντελῶς μοῦ φαίνεσαι, ἂν ἐπιτρέπεται καὶ ἓνα ἀστεῖο, πῶς ὁμοιάζεις πάρα πολὺ καὶ στὴ μορφή καὶ στὰ ἄλλα μὲ τὴν πλατεῖα ἐκεῖνη νάρκη τῆς θάλασσας. Γιατί κι' αὐτὴ σ' ὅποιον τὴν πλησιάζει καὶ τὴν ἀγγίζει φέρνει μούδιασμα καὶ σὺ νομίζω τώρα κάτι τέτοιον ἔχεις κάμει σὲ μένα [μὲ νάρκωσες]. Ἀλήθεια ἐμένα τώρα καὶ ἡ ψυχὴ μου καὶ τὸ στόμα μου εἶναι ναρκωμένα καὶ δὲν εἶμαι σὲ θέσι νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Καὶ ὅμως ἄπειρες φορές ἔχω κάμει πάρα πολλοὺς λόγους γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ μπροστὰ σὲ πολλοὺς, καὶ πολὺ καλὰ μάλιστα, ὅπως νόμιζα. Μὰ τώρα δὲν μπορῶ νὰ πῶ, οὔτε τὸ παραμικρὸ, τί εἶναι. Καλὰ σκέπτεσαι, νομίζω, πού δὲν ταξιδεύεις καὶ δὲν ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ δῶ· γιατί ἂν ξένος σὲ ἄλλη πόλιν κάνης τέτοια πράγματα, γρήγορα θὰ σὲ ἐπιαναν ὡς μάγο.

ΣΩ. Εἶσαι παμπόνηρος, Μένων, καὶ παρὰ λίγο νὰ μὲ ξεγελοῦσες.

MEN. Γιατί αὐτό, Σωκράτη;

ΣΩ. Καταλαβαίνω γιὰ ποῖό λόγο μοῦ ἔκαμες παρομοίωση.

MEN. Γιὰ ποιόν, φαντάζεσαι, λόγο;

ΣΩ. Γιὰ νὰ σὲ παρομοιάσω καὶ ἐγώ μὲ τὴ σειρά μου. Τὸ ξέρω ἐγώ, ὅλοι οἱ ἄμορφοι χαίρουν μὲ τὶς παρομοιώσεις. Γιατί τοὺς συμφέρει· ἐπειδὴ τῶν ἄμορφων καὶ οἱ παρομοιώσεις εἶναι, νομίζω, ἄμορφες. Ἀλλὰ δὲν θὰ σοῦ ἀνταποδώσω παρομοίωση. Ὅσο γιὰ μένα, ἂν ἡ νάρκη πού εἶπες, ὄντας ἡ ἴδια ναρκωμένη, ἔτσι ναρκώνη καὶ τοὺς ἄλλους, τότε τῆς μοιάζω· ἀλλιῶς ὄχι. Γιατί δὲν ρίχνω τοὺς

οὐ γὰρ εὐπορῶν αὐτὸς τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν, ἀλλὰ παν-
 τὸς μᾶλλον αὐτὸς ἀπορῶν οὕτως καὶ τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπο-
 ρεῖν. καὶ νῦν περὶ ἀρετῆς ὃ ἔστιν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, σὺ μέν-
 τοι ἴσως πρότερον μὲν ἤδησθα πρὶν ἐμοῦ ἄφρασθαι, νῦν μέν-
 τοι ὁμοῖος εἰ οὐκ εἰδότι. δμως δὲ ἐθέλω μετὰ σοῦ σκέπασθαι
 καὶ συζητῆσαι ὃ τί ποτέ ἐστιν.

XIV. MEN. Καὶ τίνα τρόπον ζητήσεις, ὦ Σώκρατες,
 τοῦτο δ μὴ οἶσθα τὸ παράπαν ὃ τί ἐστιν; ποῖον γὰρ ὦν οὐκ
 οἶσθα προθέμενος ζητήσεις; ἢ εἰ καὶ ὃ τι μάλιστα ἐντύχοις
 αὐτῷ, πῶς εἴσει ὅτι τοῦτό ἐστιν, ὃ σὺ οὐκ ἤδησθα;

ΣΩ. Μανθάνω οἶον βούλει λέγειν, ὦ Μένων. ὁρᾶς τοῦ-
 τον ὡς ἐριστικὸν λόγον κατάγεις, ὡς οὐκ ἄρα ἔστιν ζητεῖν ἀν-
 θρώπῳ οὔτε ὃ οἶδεν οὔτε ὃ μὴ οἶδεν; οὔτε γὰρ ἂν ὄγε οἶδεν
 ζητοῖ· οἶδεν γάρ, καὶ οὐδὲν δεῖ τῷ γετιοῦτῷ ζητήσεως· οὔτε
 ὃ μὴ οἶδεν· οὐδὲ γὰρ οἶδεν ὃ τι ζητήσει.

81a MEN. Οὐκοῦν καλῶς σοι δοκεῖ λέγεσθαι ὃ λόγος οὗ-
 τοσ, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οὐκ ἔμοιγε.

MEN. Ἔχεις λέγειν ὅτι;

ΣΩ. Ἔγωγε· ἀκήκοα γὰρ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν σο-
 φῶν περὶ τὰ θεῖα πράγματα—

MEN. Τίνα λόγον λεγόντων;

ΣΩ. Ἀληθῆ, ἔμοιγε δοκεῖν, καὶ καλόν.

MEN. Τίνα τοῦτον, καὶ τίνες οἱ λέγοντες;

ΣΩ. Οἱ μὲν λέγοντές εἰσι τῶν ἱερέων τε καὶ ἱερείων
 ὄσοις μεμέληκε περὶ ὧν μεταχειρίζονται λόγον οἷοις τ' εἶ-
 ναι διδόναι· λέγει δὲ καὶ Πίνδαρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ποι-
 ητῶν, ὅσοι θεῖοι εἰσιν. ἃ δὲ λέγουσι, ταυτί ἐστιν· ἀλλὰ σκό-
 πει, εἰ σοι δοκοῦσιν ἀληθῆ λέγειν. φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ
 ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὲ ἀπο-
 θνήσκων καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίνεσθαι, ἀπόλλυσθαι δ'
 οὐδέποτε· δεῖν δὲ διὰ ταῦτα ὡς ὀσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον-

1) Τὸ γνωστὸ τοῦτο σοφιστικὸ ἐπιχείρημα ἀνακινεῖ τὸ μεγάλο πρόβλημα ἂν ἡ ἐμπειρικὴ γνώση ἐμπεριέχει ἐκ τῶν προτέρων στοι-
 χεῖα» ποῦ ἐπιτρέπουν τὴν ἔρευνα ἢ ὄχι. Τὸ σοφιστικὸ ἐπιχείρημα ὁ
 Πλάτων τὸ ἀνατρέπει ἐδῶ μὲ τὴ θεωρία τῆς ἀναμνήσεως.

ἄλλους σὲ ἀπορίες τὴν ὥρα πού ἐγώ εἶμαι ἔξω ἀπ' αὐ-
 τές, ἀλλὰ ἀπορώντας ὁ ἴδιος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον,
 ἔτσι κἀνά και τοὺς ἄλλους νὰ ἀποροῦν. Καὶ τώρα γιὰ τὸ
 ζήτημα τί εἶναι ἀρετὴ, ἐγὼ δὲν ξέρω, σὺ ὁμως πρῶτα
 ἴσως ἤξερες, πρὶν μὲ ἀγγίσης, τώρα ὁμως εἶσαι ὁμοιος
 μὲ ἄνθρωπο πού δὲν ξέρει.

d

Μολαταῦτα θέλω νὰ ἐξετάσω καὶ νὰ ἐρευνήσω μαζὶ
 σου τί τέλος πάντων εἶναι ἡ ἀρετὴ.

XIV. MEN. Καὶ πῶς θὰ ἐρευνήσης, Σωκράτη, ἓνα πράγ-
 μα, πού δὲν ξέρεις τὸ παραμικρὸ τί
 εἶναι; Γιατὶ ποιοῦ ἀπὸ ὅσα δὲν ξέρεις
 θὰ προτάξης καὶ θὰ ἀναζητήσης;

Ἡ κι' ἂν ἀκόμη βρεθῆς ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ κοντὰ του, πῶς
 θὰ ξέρης ὅτι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού δὲν ἤξερες;

ΣΩ. Καταλαβαίνω τί θέλεις νὰ πῆς, Μένων. Βλέπεις
 πόσο ἐριστικὸ εἶναι τὸ θέμα τοῦτο πού κατεβάζεις, ὅτι δὲν
 εἶναι δυνατόν στὸν ἄνθρωπο νὰ ἐρευνᾷ οὔτε ἐκεῖνο πού ξέρει,
 οὔτε ἐκεῖνο πού δὲν ξέρει; Γιατὶ οὔτε ἐκεῖνο πού ξέρει
 εἶναι δυνατόν νὰ γυρεύη, γιὰτὶ τὸ ξέρει, καὶ ἐρευνα γιὰ ὅ,τι
 ξέρεις δὲν χρειάζεται· οὔτε ἐκεῖνο πού δὲν ξέρει· γιὰτὶ
 δὲν ξέρει τί θὰ ζητήσῃ (1).

e

MEN. Καὶ δὲν σοῦ φαίνεται σωστὸς τοῦτος ὁ συλ-
 λογισμός, Σωκράτη;

81a

ΣΩ. Σέ μένα ὄχι.

MEN. Μπορεῖς νὰ πῆς σὲ ποιοῦ σημεῖο;

ΣΩ. Ναι βέβαια· ἔχω ἀκούσει σοφοὺς ἄνδρες καὶ γυ-
 ναῖκες γιὰ τὰ θεῖα πράγματα... (2).

MEN. Νὰ λέγουν τί;

ΣΩ. Ἀληθινά, νομίζω, καὶ ὁμορφα λόγια.

MEN. Τί λόγια; καὶ ποιοί εἶναι πού τὰ λέγουν;

ΣΩ. Αὐτοὶ πού τὰ λέγουν εἶναι ἱερεῖς καὶ ἱέρειες, ἀπὸ ἐκεί-
 νους πού νοιάζονται νὰ εἶναι ἱκανοὶ
 νὰ δίνουν τὸ λόγο γιὰ τὰ πράγματα μὲ
 θεωρία τῆς ἀναμνήσεως τὰ ὅποια καταγίνονται· τὰ λέγει ἀκόμη καὶ ὁ Πίνδαρος
 καὶ ἄλλοι πολλοὶ ποιητές, ὅσοι εἶναι θεῖοι. Κ' ἐκεῖνα
 πού λέγουν εἶναι τοῦτα δῶ· μόνο κοίταξε ἂν σοῦ φαίνονται
 ὅτι λέγουν σωστὰ πράγματα.

b

2) Μὲ ἀπότομη στροφή πρὸς τὸν μῦθο ὁ Πλάτων συνηθίζει νὰ
 προσφέρῃ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενον τῆς θεωρίας πού ὑποστηρίζει.

οἷσι γὰρ ἂν Φερσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος
 δέξεται, εἰς τὸν ὑπερθεὺν ἄλιον κείνων ἐνάτω ἔτει
 ἀνδοῖδοι ψυχὰς πάλιν, ἐκ τῶν βασιλῆος ἀγανοὶ
 καὶ σθένει κραιπνοὶ σοφία τε μέγιστοι
 ἄνδρες αὔξοντ'· ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον
 ἥρωες ἀγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται.

XV. "Ἄτε οὖν ἡ ψυχὴ ἀθάνατός τε οὔσα καὶ πολλὰ-
 κίς γεγονῶτα; καὶ ἐωρακῶτα καὶ τὰ ἐνθάδε καὶ τὰ ἐν Ἄ-
 δου [καὶ] πάντα χρήματα, οὐκ ἔστιν ὃ τι οὐ μεμάρθηκεν
 ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ ἄλλων
 οἷόν τ' εἶναι αὐτὴν ἀναμνησθῆναι, ἃ γε καὶ πρότερον ἠπί-
 στατο. ἄτε γὰρ τῆς φύσεως ἀπάσης συγγενοῦς οὔσης,
 καὶ μεμαθηκῶτας τῆς ψυχῆς ἅπαντα, οὐδὲν κωλύει ἐν μό-
 νον ἀναμνησθέντα, ὃ δὴ μάθησιν καλοῦσιν ἄνθρωποι,
 τἄλλα πάντα αὐτὸν ἀνευρεῖν, ἐάν τις ἀνδρείος ἦ καὶ μὴ
 ἀποκάμνη ζητῶν· τὸ γὰρ ζητεῖν ἄρα καὶ τὸ μανθάνειν
 ἀνάμνησις ὅλον ἐστίν. οὐκὸν δεῖ πείθεσθαι τούτῳ τῶ
 ἐριστικῶ λόγῳ· οὗτος μὲν γὰρ ἂν ἡμᾶς ἀργὸς ποιήσῃε
 καὶ ἔστιν τοῖς μαλακοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡδὺς ἀκοῦσαι, ὃδε
 δὲ ἐργατικούς τε καὶ ζητητικούς ποιεῖ· ὧ ἐγὼ πιστεύων
 ἀληθεῖ εἶναι ἐθέλω μετὰ σοῦ ζητεῖν ἀρετὴν ὃ τί ἐστιν.

MEN. Ναί, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ πῶς λέγεις τοῦτο,
 ὅτι οὐ μανθάνομεν, ἀλλὰ ἦν καλοῦμεν μάθησιν ἀνάμνησίς
 ἐστίν; ἔχεις με τοῦτο διδάξαι ὡς οὕτως ἔχει;

ΣΩ. Καὶ ἄρτι εἶπον, ὦ Μένων, ὅτι πανούργος εἶ,
 82a καὶ νῦν ἐρωτᾷς εἰ ἔχω σε διδάξαι, ὃς οὐ φημι διδαχὴν εἶναι
 ἀλλ' ἀνάμνησιν, ἵνα δὴ εὐθὺς φαίνωμαι αὐτὸς ἐμαυτῶ
 τάναντία λέγων.

MEN. Οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, οὐ πρὸς τοῦτο
 βλέψας εἶπον, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἔθους· ἀλλ' εἰ πῶς μοι ἔχεις
 ἐνδείξασθαι ὅτι ἔχει ὡσπερ λέγεις, ἐνδείξει.

ΣΩ. Ἄλλ' ἔστι μὲν οὐ δῆδιον, ὅμως δὲ ἐθέλω προ-
 θυμηθῆναι σοῦ ἔνεκεν. ἀλλὰ μοι προσκάλεσον τῶν πολ-

1) Πινδάρου ἀπόσπασμα: ἔκδοσις Schroeder ἀριθ. 133, ἔκδοσις Pusch τόμ. IV σ. 209-210.

2) Προτιμᾷ ὁ Σωκράτης τούτῃ τῇ θεωρίᾳ, ὅχι γιὰ θεωρητικούς ἀλλὰ γιὰ πρακτικούς (ἠθικούς) λόγους.

Λέγουν λοιπὸν πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατη, ἄλλοτε τελευτᾷ—εἶναι αὐτὸ πού ὀνομάζουν θάνατο—καὶ ἄλλοτε ξαναγεννιέται, ἀλλὰ ποτὲ δὲν χάνεται· χρειάζεται αὖτως γι' αὐτὰ νὰ περνᾷ κανεὶς τὴ ζωὴ του ὅσο τὸ δυνατὸν πρὸς ὅσα: «Γιατί, ὅσο γι' αὐτοὺς πού ἡ Περσεφόνη θὰ δεχτῆ τὴν πληρωμὴ, γιὰ λάθος τοὺς παλιό, ξανά στὸν ἥλιο, πού εἶναι ψηλά, στὸ ἕνατο ἔτος στέλνει τὶς ψυχὰς τους. Καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς βασιλιάδες λαμπροὶ κι' ἄνδρες ὀρμητικοὶ στὴ δύναμη, πολὺ μεγάλοι στὴ σοφία· κι' ἅμα πεθάνουν ἥρωες ἀγνοοῦς οἱ ἄνθρωποι τοὺς ὀνομάζουν» (1).

XV. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ψυχὴ καὶ ἀθάνατη εἶναι καὶ πολλὰς φορὲς γεννήθηκε καὶ ἔχει δεῖ ὅλα τὰ πράγματα καὶ ὅσα εἶναι ἐδῶ καὶ ὅσα εἶναι στὸν Ἄδη, δὲν εἶναι τίποτε πού νὰ μὴν τὸ ἔχη μάθει. Ὡστε καθόλου παράξενο νὰ μπορῆ αὐτὴ καὶ γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ γιὰ τὰ ἄλλα νὰ ξαναθυμηθῆ ὅσα καὶ πρὶν ἤξερε. Καὶ ἐπειδὴ ὅλη ἡ φύση ἔχει ὁμοιογένεια καὶ ἡ ψυχὴ τὰ ἔχει μάθει ὅλα, τίποτε δὲν ἐμποδίζει, ἂν ἓνα μόνο ξαναφέρῃ κανεὶς στὸ νοῦ του—αὐτὸ δὲ οἱ ἄνθρωποι τὸ ὀνομάζουν μάθηση—μόνος του νὰ ξαναβρῆ ὅλα τὰ ἄλλα, φτάνει νὰ ἔχη θάρρος καὶ νὰ μὴν ἀποκάμῃ ἐρευνώντας· γιὰ τὴ ἔρευνα καὶ ἡ μάθηση στὸ σύνολό τους ἀνάμνηση εἶναι.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ πιστεύωμε στὸν ἐριστικὸ ἐκεῖνο λόγο· γιὰ τὴ θὰ μᾶς ἔκανε ἀργούς, οἱ μαλθακοὶ ἄνθρωποι τὸν ἀκοῦν εὐχάριστα, ἐνῶ τοῦτος ἐδῶ κάνει τοὺς ἀνθρώπους ἐργατικούς καὶ ἐρευνητικούς· πιστεύοντας ἐγὼ ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀληθινός, θέλω νὰ ἐρευνῶ μαζὶ σου τί εἶναι ἀρετὴ (2).

MEN. Καλὰ, Σωκράτη. Ἄλλὰ πῶς ἐνοεῖς τοῦτο δῶ, ὅτι δὲν μαθαίνομε, ἀλλὰ ὅ,τι ὀνομάζομε μάθηση εἶναι ἀνάμνηση; Μπορεῖς νὰ μὲ διδάξης ὅτι αὐτὸ ἔτσι εἶναι;

ΣΩ. Καὶ λίγο πρὶν, Μένων, εἶπα πῶς εἶσαι παμπόνηρος. Νά, καὶ τώρα μὲ ἐρωτᾷς ἂν μπορῶ νὰ σὲ διδάξω, ἐνῶ ἐγὼ σοῦ λέγω πῶς δὲν ὑπάρχει διδαχὴ, ἀλλὰ ἀνάμνηση, γιὰ νὰ φανῶ ἀμέσως ὅτι ὁ ἴδιος ἀντιφάσκω μὲ τὸν ἑαυτό μου.

MEN. Ὅχι, μὰ τὸ Δία, Σωκράτη, δὲν τὸ εἶπα ἔχοντας αὐτὸ στὸ νοῦ μου, ἀλλὰ ἀπὸ συνήθεια· ὅμως ἂν κατὰ κάποιον τρόπο μπορῆς νὰ μοῦ δώσης ἐνδειξὴ ὅτι ἔτσι εἶναι, κάμε το.

ΣΩ. Δὲν εἶναι βέβαια εὐκόλο, ὅμως γιὰ χάρη σου θὰ κάμω ὅ,τι μπορῶ. Ἐλα, κάλεσέ μου ἕναν ἀπὸ τούτους

c

d

e

82a

- b λῶν ἀκολούθων τουτωνὶ τῶν σαυτοῦ ἓνα, ὄντινα βούλει, ἵνα ἐν τούτῳ σοι ἐπιδείξωμαι.

MEN. Πάνυ γε. δεῦρο πρόσελθε.

ΣΩ. Ἐλλην μὲν ἐστὶ καὶ ἑλληνίζει;

MEN. Πάνυ γε σφόδρα, οἰκογενής.

- ΣΩ.* Πρόσεχε δὴ τὸν νοῦν ὁπότερ' ἂν σοι φαίνηται, ἢ ἀναμνησκόμενος ἢ μανθάνων παρ' ἐμοῦ.

MEN. Ἄλλὰ προσέξω.

- XVI. ΣΩ.* Εἶπέ δὴ μοι, ὦ παῖ, γιγνώσκεις τετράγωνον χωρίον ὅτι τοιοῦτόν ἐστιν;

ΠΑΙ. Ἐγωγε.

- c *ΣΩ.* Ἔστιν οὖν τετράγωνον χωρίον ἴσας ἔχον τὰς γραμμὰς ταύτας πάσας, τέτταρας οὐσας;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐ καὶ ταυτασί τὰς διὰ μέσον ἐστὶν ἴσας ἔχον;

ΠΑΙ. Ναί.

- ΣΩ.* Οὐκοῦν εἴη ἂν τοιοῦτον χωρίον καὶ μεῖζον καὶ ἕλαττον;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

- ΣΩ.* Εἰ οὖν εἴη αὕτη ἢ πλευρὰ δυοῖν ποδοῖν καὶ αὕτη δυοῖν, πόσων ἂν εἴη ποδῶν τὸ ἔλγον; ὧδε δὲ σκόπει· εἰ ἦν ταύτη δυοῖν ποδοῖν, ταύτη δὲ ἐνὸς ποδὸς μόνον, ἄλλο τι ἄπαξ ἂν ἦν δυοῖν ποδοῖν τὸ χωρίον;

ΠΑΙ. Ναί.

- d *ΣΩ.* Ἐπειδὴ δὲ δυοῖν ποδοῖν καὶ ταύτη, ἄλλο τι ἢ δις δυοῖν γίγνεται;

ΠΑΙ. Γίγνεται.

ΣΩ. Δυοῖν ἄρα δις γίγνεται ποδῶν;

ΠΑΙ. Ναί.

- ΣΩ.* Πόσοι οὖν εἰσὶν οἱ δύο δις πόδες; λογισάμενος εἶπέ.

ΠΑΙ. Τέτταρες, ὦ Σώκρατες.

- ΣΩ.* Οὐκοῦν γένοιτ' ἂν τούτου τοῦ χωρίου ἕτερον διπλάσιον, τοιοῦτον δέ, ἴσας ἔχον πάσας τὰς γραμμὰς ὥσπερ τοῦτο;

ΠΑΙ. Ναί.

1) Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν τὸν ὑπερέτη, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἡλικία του, παιδί.

2) Ὁ Σωκράτης χαράζει στὸ ἔδαφος τὰ ἀναγκαῖα σχήματα ἢ τὰ παρουσιάζει μὲ κάποιον ἄλλο τρόπο.

3) Οἱ διαγώνιες.

ἐδῶ τοὺς δούλους πού σέ ἀκολουθοῦν, ὅποιον θέλεις, γιὰ νὰ
σοῦ δώσω τὴν ἔνδειξή μ' αὐτόν. b

MEN. Πολὺ εὐχαρίστως. (Σὲ ἓνα δοῦλο): Ἔλα
ἐδῶ κοντά.

ΣΩ. Εἶναι Ἕλληνας, ξέρεί Ἕλληνικά;

MEN. Πολὺ καλά, γεννήθηκε στὸ σπίτι μας.

ΣΩ. Στρέψε λοιπὸν τὴν προσοχή σου νὰ δῆς ἂν θὰ
σοῦ φανῆ ὅτι ἀναθυμᾶται ἢ μαθαίνει ἀπὸ μένα.

MEN. Βέβαια καὶ θὰ προσέξω.

XVI. ΣΩ. Πές μου, παιδί μου ⁽¹⁾, ξέρεις ὅτι τὸ τε-
τράγωνο ἐπίπεδο εἶναι τέτοιας λογῆς ⁽²⁾;

ΠΑΙ. Ναὶ βέβαια.

ΣΩ. Καὶ ἔχει τὸ τετράγωνο ἐπίπεδο ἴσες ὅλες τοῦτες
τις γραμμές, πού εἶναι τέσσερις; c

ΠΑΙ. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Δὲν εἶναι καὶ τοῦτες ἐδῶ πού τὸ διασχίζουν στὴ
μέση ⁽³⁾ ἴσες;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Τέτοιο ἐπίπεδο θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρχη καὶ πιὸ
μεγάλο καὶ πιὸ μικρό;

ΠΑΙ. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν τούτη δῶ ἡ πλευρὰ ἦταν δυὸ πόδια
καὶ τούτη δυό, πόσα πόδια θὰ ἦταν ὅλο τὸ τετράγωνο; Ἐξέ-
τασέ το ἔτσι: ἂν ἀπὸ τούτη τὴν πλευρὰ ἦταν δυὸ πόδια,
καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἓνα μόνο, δὲν θὰ ἦταν τὸ ἐπίπεδο μιὰ φορὰ
δυὸ πόδια;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἀπὸ τούτη τὴν πλευρὰ εἶναι
δυὸ πόδια, δὲν ἔχομε δυὸ φορές δυὸ πόδια; d

ΠΑΙ. Ἔχομε.

ΣΩ. Ἔχομε λοιπὸν δυὸ φορές δυὸ πόδια;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσα πόδια κάνουν λοιπὸν τὰ δυὸ φορές δυό; Λο-
γάριασε καὶ πές.

ΠΑΙ. Τέσσερα, Σωκράτη.

ΣΩ. Δὲν θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ ἓνα ἄλλο ἐπίπεδο δι-
πλάσιο ἀπ' αὐτό, τέτοιου εἶδους, νὰ ἔχη, ὅπως τοῦτο, ἴσες
ὅλες τις πλευρές;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσων οὖν ἔσται ποδῶν;

ΠΑΙ. Ὀκτώ.

ΣΩ. Φέρε δὴ, πειρῶ μοι εἰπεῖν πηλίκη τις ἔσται ἐκείνου ἢ γραμμὴ ἐκάστη; ἢ μὲν γὰρ τοῦδε δυοῖν ποδοῖν τί δὲ ἢ ἐκείνου τοῦ διπλασίου;

ΠΑΙ. Δῆλον δὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι διπλασία.

ΣΩ. Ὁρᾶς, ὦ Μένων, ὡς ἐγὼ τοῦτον οὐδὲν διδάσκω, ἀλλ' ἐρωτῶ πάντα; καὶ νῦν οὗτος οἶεται εἰδέναι ὁποία ἔστιν ἀφ' ἧς τὸ ὀκτώπουν χωρίον γενήσεται ἢ οὐ δοκεῖ σοι;

ΜΕΝ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Οἶδεν οὖν;

ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Οἶεται δέ γε ἀπὸ τῆς διπλασίας;

ΜΕΝ. Ναί.

83a XVII. ΣΩ. Θεῶ δὴ αὐτὸν ἀναμνησκόμενον ἐφεξῆς, ὡς δεῖ ἀναμνησθεσθαι.— σὺ δέ μοι λέγε· ἀπὸ τῆς διπλασίας γραμμῆς φῆς τὸ διπλάσιον χωρίον γίνεσθαι; τοιῶνδε λέγω, μὴ ταύτη μὲν μακρόν, τῇ δὲ βραχύ, ἀλλὰ ἴσον πανταχῇ ἔστω ὥσπερ τουτί, διπλάσιον δὲ τούτου, ὀκτώπουν· ἀλλὰ ὄρα εἰ ἔτι σοι ἀπὸ τῆς διπλασίας δοκεῖ ἔσεσθαι.

ΠΑΙ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν διπλασία αὕτη ταύτης γίνεται, ἂν ἐτέραν τοσαύτην προσθῶμεν ἐνθένδε;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἀπὸ ταύτης δὴ, φῆς, ἔσται τὸ ὀκτώπουν χωρίον, ἂν τέτταρες τοσαῦται γένωνται;

ΠΑΙ. Ναί.

b ΣΩ. Ἀναγραφώμεθα δὴ ἀπ' αὐτῆς ἴσας τέτταρας. ἄλλο τι ἢ τουτί ἂν εἴη δ φῆς τὸ ὀκτώπουν εἶναι;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν αὐτῷ ἐστὶ ταυτί τέτταρα, ὧν ἕκαστον ἴσον τούτῳ ἐστὶ τῷ τετράποδι;

ΠΑΙ. Ναί.

1) Μὲ πόση ζωηρότητα ἐκφράζει ὁ δούλος τῆ σφαλερῆ αὐτῆ γνώμη του! Μ' αὐτὸ ὑποδηλώνει ὁ Πλάτων πόσο ἀνεπηρέαστα γίνεται ἡ ἀπόδειξη τοῦ Σωκράτη.

ΣΩ. Πόσων ποδιῶν θὰ εἶναι;

ΠΑΙ. Ὀκτώ.

ΣΩ. Ἐλα λοιπόν, προσπάθησε νὰ μοῦ πῆς πόσο μεγάλη θὰ εἶναι κάθε πλευρά του. Ἡ πλευρά τούτου ἐδῶ εἶναι e
 δυὸ πόδια· τί θὰ εἶναι ἡ πλευρά τοῦ διπλάσιου;

ΠΑΙ. Εἶναι δὰ φανερό, Σωκράτη, ὅτι θὰ εἶναι διπλάσια (¹).

ΣΩ. Βλέπεις, Μένων, ὅτι ἐγὼ δὲν τὸν διδάσκω τίποτε, ἀλλὰ σὲ ὅλα τὸν ἐρωτῶ; Καὶ τώρα αὐτὸς νομίζει ὅτι ξέρει ποιά εἶναι ἡ πλευρά ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ γίνῃ τὸ ἐπίπεδο τῶν ὀκτῶ ποδιῶν· ἢ δὲν νομίζεις;

MEN. Πῶς, νομίζω.

ΣΩ. Ξέρει λοιπόν;

MEN. Ὁχι δά.

ΣΩ. Καὶ νομίζει ὅτι γίνεται ἀπὸ τὴ διπλάσια πλευρά τοῦ πρώτου ἐπιπέδου;

MEN. Ναί.

XVII. ΣΩ. Παρακολούθησέ τον λοιπόν στη συνέχεια, πού θὰ ξαναθυμηθῆ, ὅπως πρέπει κανεὶς νὰ ξαναθυμᾶται. (Στὸ δοῦλο). Λέγε τώρα ἐσὺ· λέγεις ὅτι ἀπὸ τὴ διπλάσια γράμμῃ γίνεται τὸ διπλάσιο ἐπίπεδο; Τοῦτο δῶ ἐννοῶ, 83a
 ὅχι ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ μακρὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη βραχύ, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἴσο ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ὅπως τοῦτο δῶ, διπλάσιο ὅμως ἀπὸ τοῦτο, ὀκτῶ ποδιῶν· πρόσεξε νὰ δῆς ἂν νομίζεις ἀκόμη ὅτι θὰ γίνῃ ἀπὸ διπλάσια πλευρά.

ΠΑΙ. Ναί, νομίζω.

ΣΩ. Δὲν θὰ γίνῃ διπλάσια τούτη ἀπὸ τούτην, ἂν προσθέσωμε μιὰν ἄλλη τόσο μεγάλη ἀρχίζοντας ἀπὸ τοῦτο τὸ σημεῖο;

ΠΑΙ. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Ἀπὸ τούτην, λοιπόν λέγεις ὅτι θὰ γίνῃ τὸ ἐπίπεδο τῶν ὀκτῶ ποδιῶν, ἂν ἔχωμε τέσσερις πλευρὲς σὰν αὐτήν;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἄς χαράξωμε λοιπόν σὰν αὐτὴν τέσσερις ἴσες πλευρὲς. Τοῦτο δῶ δὲν θὰ ἦταν αὐτὸ πού λέγεις ὅτι εἶναι ὀκτῶ ποδιῶν; b

ΠΑΙ. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Μὰ δὲν εἶναι σ' αὐτὸ τοῦτα τὰ τέσσερα, καθένα τους ἴσο μὲ τοῦτο πού εἶναι τέσσερα πόδια;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσον οὖν γίγνεται; οὐ τετράκις τοσοῦτον;

ΠΑΙ. Πῶς δ' οὐ;

ΣΩ. Διπλάσιον οὖν ἐστὶν τὸ τετράκις τοσοῦτον;

ΠΑΙ. Οὐ μὰ Δία.

ΣΩ. Ἄλλὰ ποσαπλάσιον;

ΠΑΙ. Τετραπλάσιον.

c ΣΩ. Ἐκ τῆς διπλάσιος ἄρα, ὧ παῖ, οὐ διπλάσιον ἀλλὰ τετραπλάσιον γίγνεται χωρίον.

ΠΑΙ Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Τεττάρων γὰρ τετράκις ἐστὶν ἑκκαίδεκα. οὐχί;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ὀκτώπων δ' ἀπὸ ποίας γραμμῆς; οὐχὶ ἀπὸ μὲν ταύτης τετραπλάσιον;

ΠΑΙ. Φημί.

ΣΩ. Τετράπων δὲ ἀπὸ τῆς ἡμισείας ταυτησὶ τουτί;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Εἶεν· τὸ δὲ ὀκτώπων οὐ τοῦδε μὲν διπλάσιόν ἐστιν, τούτου δὲ ἡμισυ;

<ΠΑΙ. Ναί.>

d ΣΩ. Οὐκ ἀπὸ μὲν μείζονος ἔσται ἢ τοσαύτης γραμμῆς, ἀπὸ ἐλάττονος δὲ ἢ τοσησδί; ἢ οὐ;

ΠΑΙ. Ἐμοιγε δοκεῖ οὕτως.

ΣΩ. Καλῶς· τὸ γὰρ σοι δοκοῦν τοῦτο ἀποκρίνον. καὶ μοι λέγε· οὐχ ἦδε μὲν δυοῖν ποδοῖν ἦν, ἢ δὲ τεττάρων;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Δεῖ ἄρα τὴν τοῦ ὀκτώποδος χωρίον γραμμῆν μείζω μὲν εἶναι τῆσδε τῆς δίποδος, ἐλάττω δὲ τῆς τετράποδος.

ΠΑΙ. Δεῖ.

e ΣΩ. Πειρῶ δὴ λέγειν πηλίκην τινὰ φῆς αὐτὴν εἶναι.

ΠΑΙ. Τρίποδα.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἄνπερ τρίπους ἦ, τὸ ἡμισυ ταύτης προσληφόμεθα καὶ ἔσται τρίπους; δύο μὲν γὰρ οἶδε, ὁ δὲ εἰς· καὶ ἐνθένδε ὡσαύτως δύο μὲν οἶδε, ὁ δὲ εἰς· καὶ γίγνεται τοῦτο τὸ χωρίον δ φῆς.

- ΣΩ. Πόσο λοιπὸν κάνουν; Ὅχι τέσσερις φορές τόσο;
 ΠΑΙ. Πῶς ὄχι;
 ΣΩ. Εἶναι λοιπὸν διπλάσιο τὸ τέσσερις φορές τόσο;
 ΠΑΙ. Ὅχι, μὰ τὸ Δία.
 ΣΩ. Ἄλλὰ ποσαπλάσιο;
 ΠΑΙ. Τετραπλάσιο.
 ΣΩ. Τὸ συμπέρασμα μας, παιδί μου, εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆ
 διπλάσια πλευρὰ δὲν γίνεται διπλάσιο, ἀλλὰ τετραπλάσιο c
 τετράγωνο.
 ΠΑΙ. Σωστά.
 ΣΩ. Γιατί τέσσερις φορές τέσσερα κάνουν δεκάξι.
 Ὅχι;
 ΠΑΙ. Ναί.
 ΣΩ. Καὶ τὸ ἐπίπεδο τῶν ὀκτῶ ποδιῶν ἀπὸ ποιά πλευρὰ
 γίνεται; Ἀπὸ τούτην δὲν γίνεται τὸ τετραπλάσιο;
 ΠΑΙ. Ναί, τὸ δέχομαι.
 ΣΩ. Καὶ τὸ ἐπίπεδο τῶν τεσσάρων ποδιῶν ἀπὸ τῆ
 μισῆ πλευρὰ τῆς πρώτης τούτων ἐδῶ;
 ΠΑΙ. Ναί.
 ΣΩ. Πάει καλὰ καὶ τὸ ἐπίπεδο τῶν ὀκτῶ ποδιῶν δὲν
 εἶναι διπλάσιο ἀπὸ τοῦτο δῶ, καὶ τὸ μισὸ αὐτοῦ ἐδῶ;
 ΠΑΙ. Ναί.
 ΣΩ. Δὲν θὰ γίνῃ λοιπὸν ἀπὸ πλευρὰ μεγαλύτερη ἀπὸ
 τούτην ἐδῶ, καὶ μικρότερη ἀπ' αὐτὴν ἐδῶ; Ἡ ὄχι; d
 ΠΑΙ. Ναί, ἔτσι νομίζω.
 ΣΩ. Καλὰ· ἐκεῖνο ποῦ σοῦ φαίνεται σωστὸ νὰ ἀπαν-
 τᾶς. Ἐλα, πές μου· τούτη ἐδῶ δὲν εἶναι δύο πόδια καὶ αὐτὴ
 ἐδῶ τέσσερα;
 ΠΑΙ. Ναί.
 ΣΩ. Πρέπει λοιπὸν ἢ πλευρὰ τοῦ ἐπιπέδου τῶν ὀκτῶ
 ποδιῶν νὰ εἶναι πιὸ μεγάλη ἀπὸ τούτην ἐδῶ, ποῦ εἶναι δύο
 πόδια, καὶ πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποῦ εἶναι τέσσερα
 πόδια.
 ΠΑΙ. Πρέπει.
 ΣΩ Προσπάθησε λοιπὸν νὰ πῆς πόσο μεγάλη δέχε- e
 σαι πῶς εἶναι.
 ΠΑΙ. Τρία πόδια.
 ΣΩ. Ἄν εἶναι τρία πόδια, δὲν θὰ προσθέσωμε τὸ μισὸ
 αὐτῆς ἐδῶ καὶ θὰ εἶναι τρία πόδια; Νά, δύο αὐτὰ ἐδῶ, καὶ ἓνα
 τοῦτο· καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι πλευρὰ δύο αὐτὰ ἐδῶ, καὶ ἓνα
 τοῦτο· καὶ ἔχομε αὐτὸ τὸ τετράγωνο ποῦ λέγεις.

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἂν ἡ τῆδε τριῶν καὶ τῆδε τριῶν, τὸ ὄλον χωρίον τριῶν τρεῖς ποδῶν γίγνεται;

ΠΑΙ. Φαίνεται.

ΣΩ. Τρεῖς δὲ τρεῖς πόσοι εἰσὶ πόδες;

ΠΑΙ. Ἐννέα.

ΣΩ. Ἔδει δὲ τὸ διπλάσιον πόσων εἶναι ποδῶν;

ΠΑΙ. Ὀκτώ.

ΣΩ. Οὐδ' ἄρα ἀπὸ τῆς τρίποδος πῶ τὸ ὀκτώπων χωρίον γίγνεται.

ΠΑΙ. Οὐ δῆτα.

84a ΣΩ. Ἄλλ' ἀπὸ ποίας; πειρῶ ἡμῖν εἰπεῖν ἀκριβῶς· καὶ εἰ μὴ βούλει ἀριθμεῖν, ἀλλὰ δεῖξον ἀπὸ ποίας.

ΠΑΙ. Ἄλλὰ μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔγωγε οὐκ οἶδα.

XVIII. ΣΩ. Ἐνοεῖς αὖ, ὦ Μένων, οὗ ἐστιν ἤδη βαδίζων ὄδε τοῦ ἀναμνησθεσθαι; ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἤδει μὲν οὐ, ἢ τις ἐστιν ἢ τοῦ ὀκτώποδος χωρίου γραμμῆ, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πῶ οἶδεν, ἀλλ' οὖν ᾤετο γ' αὐτὴν τότε εἰδέναι, καὶ θαρραλέως ἀπεκρίνετο ὡς εἰδώς, καὶ οὐχ ἠγείτο ἀπορεῖν· νῦν δὲ ἠγείται ἀπορεῖν ἤδη, καὶ ὥσπερ οὐκ οἶδεν, οὐδ' οἶεται
b εἰδέναι.

MEN. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν βέλτιον ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα ὃ οὐκ ἤδει;

MEN. Καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ.

ΣΩ. Ἀπορεῖν οὖν αὐτὸν ποιήσαντες καὶ ναρκᾶν ὥσπερ ἢ νάρκη, μῶν τι ἐβλάψαμεν;

MEN. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Προὔργον γοῦν τι πεποιθήκαμεν, ὡς ἔοικε, πρὸς τὸ ἐξευρεῖν ὅση ἔχει· νῦν μὲν γὰρ καὶ ζητήσεσιν ἂν ἠδέως οὐκ εἰδώς, τότε δὲ ῥαδίως ἂν καὶ πρὸς πολλοὺς καὶ πολ-
c λάκους ᾤετ' ἂν εἶ λέγειν περὶ τοῦ διπλασίου χωρίου, ὡς δεῖ διπλασίαν τὴν γραμμὴν ἔχειν μήκει.

MEN. Ἔοικεν.

ΣΩ. Οἶει οὖν ἂν αὐτὸν πρότερον ἐπιχειρῆσαι ζητεῖν ἢ μαθάνειν τοῦτο ὃ ᾤετο εἰδέναι οὐκ εἰδώς, πρὶν εἰς

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν ἔχωμε ἀπ' αὐτῆ τὴν πλευρὰ τρία πόδια (μῆκος) καὶ ἀπ' αὐτὴν τρία (πλάτος), ὀλόκληρο τὸ ἐπίπεδο δὲν εἶναι τρεῖς φορές τρία πόδια;

ΠΑΙ. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Καὶ τρεῖς φορές τρία πόσα πόδια κάνουν;

ΠΑΙ. Ἐννέα.

ΣΩ. Τὸ διπλάσιο πόσα πόδια ἔπρεπε νὰ εἶναι;

ΠΑΙ. Ὀκτώ.

ΣΩ. Δὲν γίνεται λοιπὸν ἀκόμη ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν τριῶν ποδιῶν τὸ ἐπίπεδο τῶν ὀκτώ.

ΠΑΙ. Ὅχι ἀσφαλῶς.

ΣΩ. Τότε ἀπὸ ποιά πλευρὰ; Προσπάθησε νὰ μᾶς πῆς με ἀκρίβεια· καὶ ἂν δὲν θέλῃς νὰ λογαριάσῃς, δεῖξε ἀπὸ ποιά.

ΠΑΙ. Ἄλλὰ μὰ τὸ Δία, Σωκράτη, ἐγὼ δὲν ξέρω.

XVIII. ΣΩ. Καταλαβαίνεις πάλι, Μένων, πόσο κιόλας

Διαπιστώσεις τοῦ προχώρησε τοῦτος ἐδῶ στὴν ἀνάμνηση; Γιατὶ στὴν ἀρχὴ δὲν ἤξε-

ρε ποιά εἶναι ἡ πλευρὰ τοῦ ἐπίπεδου τῶν ὀκτώ ποδιῶν, ὅπως οὔτε τώρα ἀκόμη ξέρει, νόμιζε ὅμως τότε ὅτι τὴν ξέρει καὶ ἀπαντοῦσε με θάρρος ὡς ἄνθρωπος ποὺ ξέρει, καὶ δὲν ἐνόμιζε ὅτι βρίσκεται σὲ ἀπορία· τώρα νομίζει πᾶς ὅτι βρίσκεται σὲ ἀπορία, καὶ ὅπως δὲν ξέρει, οὔτε νομίζει πῶς ξέρει.

MEN. Ἐχεις δίκιο.

ΣΩ. Δὲν εἶναι λοιπὸν σὲ καλύτερη κατάσταση τώρα ὡς πρὸς αὐτὸ ποὺ δὲν ἤξερε;

MEN. Καὶ ἐγὼ αὐτὸ νομίζω.

ΣΩ. Φέρνοντάς τον λοιπὸν σὲ ἀπορία καὶ ναρκώνοντάς τον ὅπως ἡ νάρκη, τὸν βλάψαμε ἄραγε;

MEN. Ὅχι, δὲν νομίζω.

ΣΩ. Κάπως τὸν ὠφελήσαμε λοιπὸν, ὅπως φαίνεται, ὡς πρὸς τὸ νὰ βρῆ ποῦ εἶναι τὸ σωστό· γιατί τώρα καὶ με εὐχαρίστηση θὰ ἐρευνῶσε, μιὰ ποὺ δὲν ξέρει, ἐνῶ τότε εὐκολα καὶ μπροστά σὲ πολλοὺς καὶ πολλὰς φορές θὰ νόμιζε ὅτι σωστά τὰ λέγει γιὰ τὸ διπλάσιο ἐπίπεδο, πῶς πρέπει ἡ πλευρὰ του νὰ εἶναι διπλάσια σὲ μῆκος.

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Νομίζεις λοιπὸν ὅτι αὐτὸς θὰ δοκίμαζε νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ μαθαίνει τοῦτο ποὺ νόμιζε πῶς ἤξερε, χωρὶς νὰ τὸ

84a

b

c

ἀπορίαν κατέπεσεν ἠγησάμενος μὴ εἰδέναι, καὶ ἐπόθησεν τὸ εἰδέναι;

ΜΕΝ. Οὐ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ὁνητο ἄρα νερκήσας;

ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι.

ΣΩ. Σκέψαι δὴ ἐκ ταύτης τῆς ἀπορίας ὅ τι καὶ ἀνε-
ρήσει ζητῶν μετ' ἐμοῦ, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἐρωτῶντος ἐμοῦ
d καὶ οὐ διδάσκοντος· φύλαττε δὲ ἂν που εὐρησῃ με διδά-
σκοντα καὶ διεξιόντα αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ τὰς τούτου δόξας
ἀνερωτῶντα.

XIX. Λέγε γάρ μοι σύ· οὐ τὸ μὲν τετράπουν τοῦτο
ἡμῖν ἔστι χωρίον; μανθάνεις;

ΠΑΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἐτερον δὲ αὐτῷ προσθεῖμεν ἂν τουτὶ ἴσον;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τρίτον τόδε ἴσον ἐκατέρω τούτων;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν προσαναπληρωσαίμεθ' ἂν τὸ ἐν τῇ γωνίᾳ
τόδε;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν γένοιτ' ἂν τέτταρα ἴσα χωρία τάδε;

e ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Τί οὖν; τὸ ὄλον τόδε πασαπλάσιον τοῦδε γί-
γνεται;

ΠΑΙ. Τετραπλάσιον.

ΣΩ. Ἐδει δὲ διπλάσιον ἡμῖν γενέσθαι· ἢ οὐ μέ-
μνησαι;

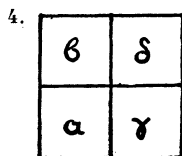
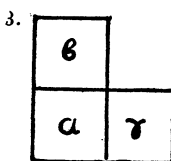
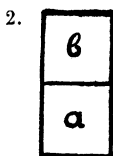
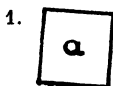
ΠΑΙ. Πάνυ γε.

85a [τινὰ] τέμνουσα δίχα ἕκαστον τούτων τῶν χωρίων;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν τέτταρες αὗται γίνονται γραμμαὶ ἴσαι,
περιέχουσαι τουτὶ τὸ χωρίον;

ΠΑΙ. Γίνονται.

ξέρη, πρὶν πέση σὲ ἀπορία—ἐπειδὴ ἀπέκτησε τὴν ἰδέα πῶς δὲν ξέρει, —καὶ αἰσθανθῆ τὸν πόθο νὰ μάθῃ;

MEN. Δὲν νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩ. Ὁφελήθηκε λοιπὸν ἀπὸ τὸ μούδιασμα;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Κοίταξε τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπορία τούτη, τί θὰ ἀνακαλύψῃ ἐρευνώντας μαζί μου, ποῦ μόνο θὰ τὸν ἐρωτῶ, δὲν θὰ τὸν διδάσκω· καὶ παρακολούθησε μήπως κάπου μὲ πιάσῃ νὰ τὸν διδάσκω καὶ νὰ τοῦ ἐπεξηγῶ, καὶ ὄχι νὰ κάνω ἐρωτήσεις ἀπάνω στὶς δικές του γνώμες.

XIX. (Στὸ δούλο). Λέγε ἐσὺ τοῦτο (1) δὲν εἶναι τὸ ἐπί-

Συνεχίζεται ἡ ἐξέταση τοῦ δούλου πεδὸ μας τῶν τεσσάρων ποδιῶν; Καταλαβαίνεις; ΠΑΙ. Ναί βέβαια.

ΣΩ. Θὰ μπορούσαμε νὰ τοῦ προσθέσωμε ἓνα ἄλλο ἴσου του, τοῦτο ἐδῶ (2);

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τοῦτο τὸ τρίτο (3), ἴσο μὲ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄλλα δυό;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Δὲν θὰ συμπληρώσωμε καὶ τοῦτο δῶ τὸ κενὸ (4) στὴ γωνία;

ΠΑΙ. Βεβαίότατα.

ΣΩ. Ἔχομε λοιπὸν τέσσερα ἐπίπ-λα ἴσα, τοῦτα ἐδῶ;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Τί λοιπόν; Πόσες φορές πιὸ μεγάλο εἶναι τὸ σύνολό τους ἀπὸ τοῦτο δῶ (5);

ΠΑΙ. Τέσσερις φορές.

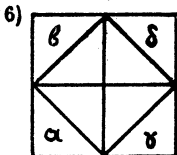
ΣΩ. Χρειαζόμασταν τὸ διπλάσιο· ἢ δὲν θυμᾶσαι;

ΠΑΙ. Ναί, θυμᾶμαι.

Δὲν ἔχομε ἐδῶ τούτη τὴ γραμμὴ ἀπὸ γωνία σὲ γωνία (τὴ διαγώνιο) ποῦ τέμνει σὲ δυὸ ἴσα μέρη καθένα ἀπὸ τοῦτα τὰ ἐπίπεδα (6);

ΠΑΙ. Ναί.

5) Τὸ πρῶτο τετράγωνο τῶν τεσσάρων ποδιῶν.

ΣΩ. Σκόπει δὴ πηλίκον τί ἐστιν τοῦτο τὸ χωρίον;

ΠΑΙ. Οὐ μανθάνω.

ΣΩ. Οὐχὶ τεττάρων ὄντων τούτων ἡμισυ ἐκάστου ἐκάστη ἢ γραμμὴ ἀποτέμνηκεν ἐντός; ἢ οὐ;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσα οὖν τηλικαῦτα ἐν τούτῳ ἔνεστιν;

ΠΑΙ. Τέτταρα.

ΣΩ. Πόσα δὲ ἐν τῷδε;

ΠΑΙ. Δύο.

ΣΩ. Τὰ δὲ τέτταρα τοῖν δυοῖν τί ἐστιν;

ΠΑΙ. Διπλάσια.

b ΣΩ. Τόδε οὖν ποσάπουν γίγνεται;

ΠΑΙ. Ὀκτώπων.

ΣΩ. Ἐκ ποίας γραμμῆς;

ΠΑΙ. Ἐκ ταύτης.

ΣΩ. Ἐκ τῆς ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν τεινούσης τοῦ τετράποδος;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Καλοῦσιν δὲ γε ταύτην διάμετρον οἱ σοφισταὶ ὥστ' εἰ ταύτη διάμετρος ὄνομα, ἀπὸ τῆς διαμέτρου ἂν, ὡς σὺ φῆς, ὧ παῖ Μένωνος, γίγνοιτ' ἂν τὸ διπλάσιον χωρίον.

ΠΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες.

XX. ΣΩ. Τί σοι δοκεῖ, ὦ Μένων; ἔστιν ἤντινα δόξαν οὐχ αὐτοῦ οὗτος ἀπεκρίνατο;

c ΜΕΝ. Οὐκ, ἀλλ' ἑαυτοῦ.

ΣΩ. Καὶ μὴν οὐκ ἤδει γε, ὡς ἔφαμεν ὀλίγον πρότερον.

ΜΕΝ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Ἐνήσαν δὲ γε αὐτῷ αὐταὶ αἱ δόξαι ἢ οὐ;

ΜΕΝ. Ναί.

1) Τὸ ἐγγεγραμμένο.

2) Ἐννοεῖ τὸ πρῶτο τετράγωνο.

3) Τὸ ἐγγεγραμμένο, πού ἐγινε ἀπὸ τῆς διαγώνιου.

4) Μὲ τὴν πρώτη σημασία τοῦ ὄρου· οἱ εἰδικοί, θὰ λέγαμε, αὐτὰ πού διδάσκουν γνώσεις.

ΣΩ. Καὶ δὲν εἶναι τέσσερις τοῦτες οἱ ἴσες γραμμῆς ποῦ περικλείουν τοῦτο δῶ τὸ ἐπίπεδο;

ΠΑΙ. Εἶναι.

ΣΩ. Σκέψου τώρα πόσο μεγάλο εἶναι τοῦτο τὸ ἐπίπεδο (1);

ΠΑΙ. Δὲν καταλαβαίνω.

ΣΩ. Μὰ δὲν ἦταν αὐτὰ ἐδῶ τέσσερα ἐπίπεδα καὶ κάθε μιὰ γραμμὴ ἐχώρισε καὶ ἐπῆρε μέσα τὸ μισὸ τοῦ καθενός; Ἡ ὄχι;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσα λοιπὸν μισὰ ὑπάρχουν σὲ τοῦτο τὸ ἐπίπεδο;

ΠΑΙ. Τέσσερα.

ΣΩ. Καὶ σὲ τοῦτο δῶ (2);

ΠΑΙ. Δύο.

ΣΩ. Τὰ τέσσερα τί εἶναι τῶν δύο;

ΠΑΙ. Διπλάσια.

ΣΩ. Καὶ τὸ ἐπίπεδο τοῦτο (3) μὲ πόσα ποδία γίνονται;

ΠΑΙ. Μὲ ὀκτώ.

ΣΩ. Ἀπὸ ποιά γραμμὴ;

ΠΑΙ. Ἀπὸ τούτην ἐδῶ.

ΣΩ. Ἀπὸ αὐτὴν ποῦ τείνει ἀπὸ γωνία σὲ γωνία τοῦ τετραγώνου τῶν τεσσάρων ποδιῶν;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τὴν ὀνομάζουν αὐτὴν οἱ σοφιστῆς (4) διαγώνιο· ἂν λοιπὸν τὸ ὀνομά της εἶναι διαγώνιος, ἀπὸ τὴ διαγώνιο, ὅπως ἐσὺ λέγεις, παιδιὶ τοῦ Μένωνα, θὰ γινόταν τὸ διπλάσιο ἐπίπεδο.

ΠΑΙ. Βεβαίωτατα, Σωκράτη.

ΣΩ. Πῶς σοῦ φαίνεται, Μένων; Εἶναι καμμὶ Ξαναρχίζει ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀνάμνηση γνώμη ἀπὸ ὅσες ἀπάντησε, ποῦ δὲν ἦταν δική του;

MEN. Ὅχι· ἦταν δικές του γνῶμες.

ΣΩ. Καὶ ὅμως δὲν ἤξερε, ὅπως δεχθήκαμε λίγο πρὶν.

MEN. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Ἦταν βέβαια μέσα του αὐτὲς οἱ γνῶμες, ἦ ὄχι;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Τῷ οὐκ εἰδότε ἄρα περὶ ὧν ἂν μὴ εἰδῆ ἔνεισιν ἀληθεῖς δόξαι περὶ τούτων [ὧν οὐκ ἴοιδε];

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Καὶ νῦν μὲν γε αὐτῷ ὡσπερ ὄναρ ἄρτι ἀνακεκίνηται αἱ δόξαι αὐται· εἰ δὲ αὐτόν τις ἀνερήσεται πολλάκις τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ πολλαχῆ, οἴσθ' ὅτι τελευτῶν
d οὐδενός ἦτον ἀκριβῶς ἐπιστήσεται περὶ τούτων.

MEN. Ἔοικεν.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδενός διδάξαντος ἀλλ' ἐρωτήσαντος ἐπιστήσεται, ἀναλαβὼν αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Τὸ δὲ ἀναλαμβάνειν αὐτόν ἐν αὐτῷ ἐπιστήμην οὐκ ἀναμνησκεισθαί ἐστιν;

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ τὴν ἐπιστήμην, ἣν νῦν οὗτος ἔχει, ἦτο ἐλαβέν ποτε ἢ αἰε εἶχεν;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν αἰε εἶχεν, αἰε καὶ ἦν ἐπιστήμων· εἰ δὲ ἐλαβέν ποτε, οὐκ ἂν ἐν γε τῷ νῦν βίῳ εἰληφώς εἶη·
e ἢ δεδίδαχεν τις τοῦτον γεωμετρεῖν; οὗτος γὰρ ποιήσει περὶ πάσης γεωμετρίας ταῦτα ταῦτα, καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀπάντων. ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτον πάντα δεδίδαχε; δικαίως γὰρ πον εἰ εἰδέναί, ἄλλως τε ἐπειδὴ ἐν τῇ σῆ οἰκίᾳ γέγονεν καὶ τέθραπται.

MEN. Ἄλλ' οἶδα ἔγωγε ὅτι οὐδεὶς πώποτε ἐδίδαξεν.

ΣΩ. Ἔχει δὲ ταύτας τὰς δόξας, ἢ οὐχί;

MEN. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες, φαίνεται.

XXI. ΣΩ. Εἰ δὲ μὴ ἐν τῷ νῦν βίῳ λαβὼν, οὐκ ἤδη
86a τοῦτο δῆλον, ὅτι ἐν ἄλλῳ τινὶ χρόνῳ εἶχε καὶ ἐμμεμαθήκει;

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτός γέ ἐστιν ὁ χρόνος, ὅτ' οὐκ ἦν ἄνθρωπος;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Εἰ οὖν ὅν τ' ἂν ἦ χρόνον καὶ ὅν ἂν μὴ ἦ ἄνθρωπος, ἐνέσσονται αὐτῷ ἀληθεῖς δόξαι, αἱ ἐρωτήσῃ ἐπεγεροθεῖσαι.

1) Γιὰ τὴν «ἀληθῆ δόξαν» βλέπε στὴ συνέχεια, 96c-100a.

2) Ἡ ἀνάμνηση ἐδῶ, ὅπως φαίνεται ἀμέσως ἀπὸ τῆς συνέχειας, εἶναι μὲ πολλὸ εὐφρότερο περιεχόμενο, ὑπερφυσικὴ, ὄχι μὲ τὸ νόημα ποῖ τῆς δίνει ἡ Ψυχολογία.

ΣΩ. Ὄστε ἐκεῖνος πού δὲν ξέρει, ἔχει μέσα του, γιὰ
 ὅσα δὲν ξέρει, ἀληθινὲς γνῶμες (1) γιὰ αὐτά;

MEN. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Οἱ γνῶμες βέβαια ἔχουν ἀνακινήθῃ μέσα του
 τώρα πρὶν λίγο σὰν σὲ ὄνειρο· ἂν ὅμως τὸν ἐρωτήσῃ κανεὶς
 πολλές φορές τὰ ἴδια πράγματα καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους,
 νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι στὸ τέλος θὰ τὰ ξέρῃ μὲ ὅση ἀκρι-
 βεια καὶ ὅποιοσδήποτε ἄλλος.

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Δὲ θὰ τὰ ξέρῃ χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν διδάξῃ, ἀλλὰ
 μόνο μὲ τίς ἐρωτήσεις πού θὰ τοῦ ἔκαναν; Καὶ δὲν ξανα-
 βρῆκε μόνος μέσα του τὴν ἐπιστήμη;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Μὰ τὸ νὰ ξαναβρίσκῃ κανεὶς μόνος μέσα του τὴν
 ἐπιστήμη, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνάμνησις; (2)

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Τὴν ἐπιστήμη ἄραγε, πού αὐτὸς τώρα ἔχει, δὲν
 θὰ πρέπει ἢ κάποτε νὰ τὴν ἀπέκτησε, ἢ νὰ τὴν εἶχε πάντα;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Μὰ ἂν τὴν εἶχε πάντα, πάντα του ἦταν ἐπιστή-
 μων· ἂν πάλι κάποτε τὴν ἀπέκτησε, δὲν τὴν ἔχει βέβαια
 ἀποκτήσει σὲ τούτῃ τῇ ζωῇ. Ἡ μήπως τοῦ ἔχει κανεὶς δι-
 δάξῃ τὴ γεωμετρία; Γιατί αὐτὸς θὰ κάμῃ τὰ ἴδια ἀκρι-
 βῶς καὶ γιὰ ὅλη τὴ γεωμετρία καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους
 κλάδους. Εἶναι λοιπὸν κανεὶς πού τοῦ τὰ δίδαξεν ὅλα; Πρέ-
 πει ἀσφαλῶς ἐσὺ νὰ ξέρῃς, ἀφοῦ μάλιστα στὸ σπίτι σου
 καὶ γεννήθηκε καὶ ἀνατράφηκε.

MEN. Μὰ ξέρω βέβαια πῶς κανεὶς ποτὲ ὡς τώρα
 δὲν τὸν ἐδίδαξε.

ΣΩ. Ἐχει ὅμως αὐτὲς τίς γνῶμες, ἢ ὄχι;

MEN. Εἶναι ἀδιαφιλονίκητα φανερό, Σωκράτη.

XXI. ΣΩ. Καὶ ἀφοῦ δὲν τίς ἀπέκτησε σὲ τούτῃ τῇ ζωῇ,
 δὲν εἶναι πιά τοῦτο φανερό ὅτι σὲ κάποιον ἄλλο καιρὸ τίς
 εἶχε καὶ τίς ἔμαθε;

MEN. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Καὶ τοῦτος ὁ καιρὸς δὲν εἶναι, ὅταν δὲν ἦταν ἄν-
 θρωπος;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν, καὶ τὸν καιρὸ πού ζεῖ ὁ ἄνθρωπος
 καὶ τὸν καιρὸ πού δὲν ἦταν, ἔχει μέσα του σωστὲς γνῶμες,
 οἱ ὅποιες ὅταν τίς ξυπνήσῃ κανεὶς μὲ ἐρώτησι γίνονται

d

e

86a

ἐπιστῆμαι γίνονται, ἄρ' οὖν τὸν αἰεὶ χρόνον μεμαθηκυῖα ἔσται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ; δῆλον γὰρ ὅτι τὸν πάντα χρόνον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπος.

MEN. Φαίνεται.

b *ΣΩ.* Οὐκοῦν εἰ αἰεὶ ἡ ἀλήθεια ἡμῖν τῶν ὄντων ἔστιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀθάνατος ἂν ἡ ψυχὴ εἴη, ὥστε θαρροῦντα χρῆ, δ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος νῦν, τοῦτο δ' ἔστιν δ μὴ μεμνημένος, ἐπιχειρεῖν ζητεῖν καὶ ἀναμνησθεσθαι;

MEN. Εἶ μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδ' ὅπως.

ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐμοί, ὦ Μένων. καὶ τὰ μὲν γε ἄλλα οὐκ ἂν πάνν ὑπὲρ τοῦ λόγου δισχυρισαίμην· ὅτι δ' οἴομενοι δεῖν ζητεῖν, ἀ μὴ τις οἶδεν, βελτίους ἂν εἶμεν καὶ ἀνδρικότεροι καὶ ἤττον ἄργοι ἢ εἰ οἰοίμεθα, ἀ μὴ ἐπιστάμεθα, μηδὲ δυνατόν εἶναι εὖρεῖν μηδὲ δεῖν ζητεῖν, περὶ τούτου πάνν ἂν διαμαχοίμην, εἰ οἷός τε εἴην, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ.

MEN. Καὶ τοῦτο μὲν γε δοκεῖς μοι εἶ λέγειν, ὦ Σώκρατες.

XXII. ΣΩ. Βούλει οὖν, ἐπειδὴ ὁμοιοῦμεν ὅτι ζητητέον περὶ οὗ μὴ τις οἶδεν, ἐπιχειρήσωμεν κοινῇ ζητεῖν τί ποτ' ἔστιν ἀρετή;

d *MEN.* Πάνν μὲν οὖν. οὐ μέντοι, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἐγωγε ἐκεῖνο ἂν ἤδιστα, ὅπερ ἠρόμην τὸ πρῶτον, καὶ σκεφαίμην καὶ ἀκούσαιμι, πότερον ὡς διδακτῶ ὄντι αὐτῶ δεῖ ἐπιχειρεῖν, ἢ ὡς φύσει ἢ ὡς τίνι ποτὲ τρόπῳ παραγιγνομένης τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρετῆς.

ΣΩ. Ἄλλ' εἰ μὲν ἐγὼ ἤρχον, ὦ Μένων, μὴ μόνον ἐμαντοῦ ἀλλὰ καὶ σοῦ, οὐκ ἂν ἐσκεψάμεθα πρότερον εἴτε διδακτὸν εἴτε οὐ διδακτὸν ἢ ἀρετή, πρὶν δ τί ἐστιν πρῶτον ἐζητήσαμεν αὐτό· ἐπειδὴ δὲ σὺ σαυτοῦ μὲν οὐδ' ἐπιχειρεῖς ἄρχειν, ἵνα δὴ ἐλεύθερος ᾖς, ἐμοῦ δὲ ἐπιχειρεῖς τε ἄρχειν καὶ ἄρχεις, συγχωρήσομαι σοι· τί γὰρ χρῆ ποιεῖν; **e** ἔοικεν οὖν σκεπτέον εἶναι ποῖόν τί ἐστιν δ μήπω ἴσμεν ὃ τί ἐστιν. εἰ μὴ τι οὖν ἀλλὰ μικρόν γε μοι τῆς ἀρχῆς

ἐπιστῆμες, δὲν σημαίνει αὐτὸ ἄραγε πῶς ἡ ψυχὴ του εἶχε πάντα τὴ μάθησι; Γιατὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ ὑπαρξὴ καὶ ἡ μὴ ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου καλύπτουν ὅλο τὸν χρόνον.

MEN. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Ἄν πάντα εἶναι μέσα στὴν ψυχὴ μας ἡ ἀλήθεια τῶν ὄντων, θὰ ἦταν ἀθάνατος ἡ ψυχὴ. Δὲν πρέπει λοιπὸν μὲ θάρρος ἐκεῖνο ποῦ τώρα τυχαίνει νὰ μὴν ξέρης, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἔχεις θυμηθῆ, νὰ προσπαθῆς νὰ ἐρευνᾷς καὶ νὰ φέρνης στὴ μνήμη σου;

MEN. Καλὰ τὰ λέγεις, Σωκράτη, μοῦ φαίνεται· δὲν ξέρω πῶς.

ΣΩ. Naί, καὶ σὲ μένα μοῦ φαίνονται καλὰ, Μένων. Τὰ ἄλλα σημεῖα δὲν θὰ μπορούσα πολὺ νὰ τὰ διαβεβαιώσω· ὅτι ὅμως, μὲ τὸ νὰ νομίζωμε πῶς πρέπει νὰ ἐρευνᾷ κανεὶς ὅσα δὲν ξέρει, θὰ γινόμασταν καλύτεροι καὶ πιὸ ἐνεργητικοὶ καὶ λιγώτερο ὀκνηροί, παρὰ ἂν νομίζαμε ὅτι ὅσα δὲν ξέρομε οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ βροῦμε, οὔτε πρέπει νὰ τὰ ἐρευνοῦμε, αὐτὸ πάρα πολὺ θὰ μπορούσα νὰ τὸ ὑποστηρίξω καὶ νὰ ἀγωνιστῶ γι' αὐτό, ἂν εἶχα τις δυνάμεις, καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα.

MEN. Κι' αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι καλὰ τὸ λέγεις, Σωκράτη.

XXII. ΣΩ. Θέλεις λοιπὸν μιὰ ποῦ συμφωνοῦμε ὅτι **Ξαναγυρίζουν στὸ πρόβλημα τῆς ἀρετῆς** πρέπει νὰ ἐρευνᾷ κανεὶς ὅ,τι δὲν ξέρει, νὰ ἐπιχειρήσωμε μαζὶ νὰ ἐρευνήσωμε τί εἶναι ἀρετὴ;

MEN. Βεβαίωτατα. Δὲν λέγω ὄχι, Σωκράτη· ὅμως ἐγὼ μὲ πολὺ μεγάλη εὐχαρίστησι θὰ ἐξετάζω ἐκεῖνο ποῦ στὴν ἀρχὴ ἐρώτησα, καὶ θὰ ἀκούω γι' αὐτό, ἂν πρέπει δηλαδὴ νὰ ἐρευνοῦμε τὴν ἀρετὴ σὰν κάτι ποῦ διδάσκεται, ἢ σὰν κάτι ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὴ φύσι, ἢ σὰν κάτι ποῦ μὲ κάποιον ἄλλον ἐπὶ τέλους τρόπο τὸ ἀποκτοῦν οἱ ἄνθρωποι.

ΣΩ. Ἄν ἐγὼ κυβερνοῦσα, Μένων, ὄχι μόνο τὸν ἑαυτὸ μου ἀλλὰ καὶ σένα, δὲν θὰ ἐξετάζαμε πρῶτα ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὴ ἢ ὄχι, πρὶν ἐρευνήσωμε τί πρᾶγμα εἶναι. Ἐπειδὴ ὅμως ἐσὺ τὸν ἑαυτὸ σου οὔτε ἐπιχειρεῖς νὰ τὸν κυβερνᾷς, γιὰ νὰ γίνης φυσικὰ ἐλεύθερος, ἐμένα ὅμως καὶ ἐπιχειρεῖς νὰ μὲ κυβερνᾷς καὶ μὲ κυβερνᾷς, θὰ ὑποχωρήσω· καὶ τί ἄλλο νὰ κάμω;

Ὅπως φαίνεται, πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμε τίλογῆς εἶναι ἓνα πρᾶγμα, ποῦ δὲν ξέρομε ἀκόμη τί εἶναι. Τούλα-

- χάλασον, καὶ συγχώρησον ἐξ ὑποθέσεως αὐτὸ σκοπεῖσθαι, εἴτε διδακτὸν ἔστιν εἴτε ὅπως οὖν. λέγω δὲ τὸ ἐξ ὑποθέσεως ὧδε, ὡσπερ οἱ γεωμέτραι πολλάκις σκοποῦνται, ἐπειδὴν τις ἔρηται αὐτούς, οἷον περὶ χωρίου, εἰ οἷόν τε ἐς
- 87a τόνδε τὸν κύκλον τόδε τὸ χωρίον τρίγωνον ἐνταθῆναι, εἴποι ἂν τις ὅτι, Οὐπω οἶδα εἰ ἔστιν τοῦτο τοιοῦτον, ἀλλ' ὡσπερ μὲν τινα ὑπόθεσιν προὔρουσμαι ἔχειν πρὸς τὸ πρᾶγμα τοιάνδε· εἰ μὲν ἔστι τοῦτο τὸ χωρίον τοιοῦτον, οἷον παρὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῦ γραμμὴν παρατείναντα ἐλλείπειν τοιοῦτω χωρίῳ οἷον ἂν αὐτὸ τὸ παρατεταμένον ἦ, ἄλλο τι συμβαίνειν μοι δοκεῖ, καὶ ἄλλο αὖ, εἰ ἀδύνατόν ἔστιν ταῦτα παθεῖν ὑποθέμενος ὃν ἐθέλω εἰπεῖν σοι τὸ συμβαίνειν περὶ τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κύκλον, εἴτε
- b ἀδύνατον εἴτε μή.

XXIII. Οὕτω δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς ἡμεῖς, ἐπειδὴ οὐκ ἴσμεν οὐθ' ὅ τί ἐστιν οὐθ' ὅποιόν τι, ὑποθέμενοι αὐτὸ σκοπῶμεν εἴτε διδακτὸν εἴτε οὐ διδακτὸν ἔστιν, ὧδε λέγοντες· εἰ ποῖόν τί ἐστι τῶν περὶ τὴν ψυχὴν ὄντων ἀρετή, διδακτὸν ἂν εἴη ἢ οὐ διδακτὸν; πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ἄλλοιον ἢ οἷον ἐπιστήμη, ἄρα διδακτὸν ἢ οὐ, ἢ δ νυνδὴ ἐλέγομεν, ἀναμνηστὸν· διαφερέτω δὲ μηδὲν ἡμῖν ὀποτέρῳ ἂν τῷ

c ὀνόματι χρώμεθα· ἀλλ' ἄρα διδακτὸν; ἢ τοῦτό γε παρὰ τὸ δῆλον ὅτι οὐδὲν ἄλλο διδάσκεται ἀνθρώπος ἢ ἐπιστήμη;

MEN. Ἐμοιγε δοκεῖ.

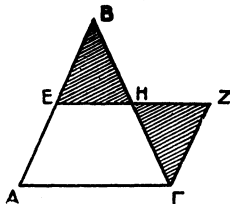
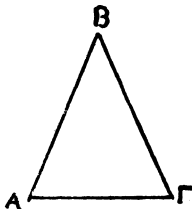
ΣΩ. Εἰ δέ γ' ἔστιν ἐπιστήμη τις ἢ ἀρετή, δῆλον ὅτι διδακτὸν ἂν εἴη.

MEN. Πῶς γὰρ οὐ;

ΣΩ. Τούτου μὲν ἄρα ταχὺ ἀπηλλάγμεθα, ὅτι τοιοῦδε μὲν ὄντος διδακτὸν, τοιοῦδε δ' οὐ.

MEN. Πάνυ γε.

1) Ἄν δηλαδὴ ἔχοντας τὸ τρίγωνο ΑΒΓ σχηματίσω τὸ πα-

ραλληλόγραμμο ΑΕΖΓ καὶ τὰ δύο τρίγωνα ΕΒΗ καὶ ΗΖΓ εἶναι ἴσα.

χιστον ἄφησε κατὰ μέρος, παρακαλῶ, λίγο τὴν ἐξουσία σου καὶ ἐπίτρεψε νὰ ἐξετάσωμε τὸ θέμα—εἶτε δηλαδὴ ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὴ, εἶτε ὅπως ἀλλιῶς—μὲ τὸ «ἄς ὑποθέσωμε». Ἐννοῶ τὸ «ἄς ὑποθέσωμε» ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ γεωμέτρεις πολλὰς φορές: ὅταν κανεὶς τοὺς ἐρωτῆσῃ γιὰ μιὰ ἐπιφάνεια, λόγου χάρη, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγγραφῇ σὲ ὀρισμένο κύκλο ὀρισμένη ἐπιφάνεια, ἐνῶ εἶναι τριγωνικὴ, ἕνας γεωμέτρης θὰ ἔλεγε: δὲν ξέρω ἀκόμη ἂν τούτῃ ἡ ἐπιφάνεια μπορῇ νὰ ἐγγραφῇ, νομίζω ὁμῶς ὅτι χρήσιμο εἶναι γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ ξεκινήσω ἀπὸ κάποια βᾶση (ὑπόθεση) σὰν αὐτὴν ἐδῶ: ἂν τούτῃ ἡ τριγωνικὴ ἐπιφάνεια εἶναι τέτοιας λογῆς, ὥστε ἀφοῦ σχηματίσω ἕνα παραλληλόγραμμο ἀπὸ τὴ βᾶση τῆς, νὰ τῆς λείψῃ τόση ἐπιφάνεια, ὅση θὰ προστεθῇ μὲ τὸ νέο σχῆμα, τότε μοῦ φαίνεται ὅτι ἄλλο συμβαίνει μὲ τὴν τριγωνικὴ ἐπιφάνεια (1), καὶ ἄλλο πάλι, ἂν εἶναι ἀδύνατον νὰ παρουσιασθοῦν σ' αὐτὴν αὐτὰ ποὺ εἶπα (2). Ξεκινώντας λοιπὸν ἀπὸ μιὰ βᾶση θὰ σοῦ πῶ τί γίνεται μὲ τὴν ἐγγραφὴ τοῦ τριγώνου στὸν κύκλο, ἂν εἶναι ἀδύνατῃ ἡ ὄχι.

87a

XXIII. Ἔτσι καὶ μεῖς γιὰ τὴν ἀρετὴν μιὰ ποῦ δὲν ξέρομε οὔτε τί εἶναι οὔτε τί λογῆς εἶναι, ἄς ἐξετάσωμε ἂν εἶναι διδακτὴ ἢ ὄχι διδακτὴ ξεκινώντας ἀπὸ μιὰ βᾶσιν· νὰ πῶς θὰ σκεφτοῦμε: ἂν τί λογῆς εἶναι ἡ ἀρετὴ σὲ ὅσα ἀναφέρονται στὴν ψυχὴ, θὰ ἦταν διδακτὴ ἢ ὄχι διδακτὴ; (3). Καὶ πρῶτα ἂν εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, ἄραγε εἶναι διδακτὸ ἢ ὄχι; ἢ εἶναι κάτι ποῦ, ὅπως τώρα δὲ ἐλέγαμε, μπορεῖ νὰ ξανάρθῃ στὴ μνήμη; Ἄς μὴ μᾶς νοιάζῃ τώρα ποῖ ὄνομα θὰ χρησιμοποιήσωμε, μόνον ἂν εἶναι διδακτὸ.

b

Ἡ αὐτὸ δὲ στὸν καθένα εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἄνθρωπος μόνον ἐπιστήμη διδάσκεται;

MEN. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου.

ΣΩ. Ἄν βέβαια ἡ ἀρετὴ εἶναι κάποια ἐπιστήμη, εἶναι φανερό πῶς θὰ ἦταν διδακτὴ.

MEN. Πῶς ὄχι;

ΣΩ. Γρήγορα, ὅπως φαίνεται, ξεμπερδέψαμε ἀπὸ τοῦτο, ὅτι ἂν εἶναι τέτοια ἡ ἀρετὴ, εἶναι διδακτὴ, ἂν τέτοια ὄχι.

MEN. Βεβαίως.

c

2) Μὲ ἄλλα λόγια, ὅπως ἐλεύθερα ἐρμηνεύει ὁ A. Croiset (ὅπ. π. σ. 260) «ἂν τέτοιοι ὄροι παρουσιασθοῦν, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τοῦτο, ἂν ἄλλοι, ἄλλο». Στὴ μετάφραση τοῦ χωρίου αὐτοῦ μὲ βοήθησεν ἡ ἐρμηνεία τοῦ A. Diès (ὅπ. π. σ. 260, σμ. 1).

3) Ποιῆς δηλαδὴ εἶναι οἱ προϋποθέσεις τοῦ διδακτοῦ;

ΣΩ. Τὸδῆμετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, δεῖ σκέψασθαι, πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἢ ἀρετὴ ἢ ἄλλοῖον ἐπιστήμης;

d ΜΕΝ. Ἐμοιγε δοκεῖ τοῦτο μετὰ τοῦτο σκεπτεόν εἶναι.

ΣΩ. Τί δὲ δὴ; ἄλλο τι ἢ ἀγαθὸν αὐτό φαμεν εἶναι τὴν ἀρετὴν, καὶ αὕτη ἢ ὑπόθεσις μένει ἡμῖν, ἀγαθὸν αὐτό εἶναι;

ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν τί ἐστὶν ἀγαθὸν καὶ ἄλλο χωριζόμενον ἐπιστήμης, τάχ' ἂν εἶη ἀρετὴ οὐκ ἐπιστήμη τις· εἰ δὲ μηδὲν ἐστὶν ἀγαθόν, ὃ οὐκ ἐπιστήμην περιέχει, ἐπιστήμην ἂν τιν' αὐτό ὑποπτεύοντες εἶναι ὀρθῶς ὑποπτεύοιμεν.

ΜΕΝ. Ἐστὶ ταῦτα.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἀρετῆ γ' ἐσμὲν ἀγαθοί;

ΜΕΝ. Ναί.

e ΣΩ. Εἰ δὲ ἀγαθοί, ὠφέλιμοι πάντα γὰρ τὰγαθὰ ὠφέλιμα. οὐχί;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἡ ἀρετὴ δὴ ὠφέλιμὸν ἐστὶν;

ΜΕΝ. Ἀνάγκη ἐκ τῶν ὠμολογημένων.

XXIV. ΣΩ. Σκεψώμεθα δὴ καθ' ἕκαστον ἀναλαμβάνοντες, ποῖά ἐστιν ἃ ἡμᾶς ὠφελεῖ. ὑγίεια, φαμέν, καὶ ἰσχύς καὶ κάλλος καὶ πλοῦτος δὴ ταῦτα λέγομεν καὶ τὰ τοιαῦτα ὠφέλιμα. οὐχί;

ΜΕΝ. Ναί.

88a ΣΩ. Ταῦτα δὲ ταῦτα φαμεν ἐνίοτε καὶ βλάπτειν ἢ σὺ ἄλλως φῆς ἢ οὕτως;

ΜΕΝ. Οὐκ, ἀλλ' οὕτως.

ΣΩ. Σκόπει δὴ, ὅταν τί ἐκάστου τούτων ἡγήται, ὠφελεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅταν τί, βλάπτει; ἀρ' οὐκ ὅταν μὲν ὀρθῆ χρησίμῃ, ὠφελεῖ, ὅταν δὲ μή, βλάπτει;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἐτι τοίνυν καὶ τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν σκεψώμεθα. σωφροσύνην τι καλεῖς καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ εὐμαθίαν καὶ μνήμην καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα;

1) Στὸ «Λάχνη» ὃ Νικίας εἶχεν ὀρίσει τὴν ἀνδρεία ὡς ἐπιστήμη τῶν δεινῶν καὶ τῶν θαρραλέων. Ὁ ὀρισμὸς του ποῦ δὲν θεωρήθηκε πλήρης

**Εἶναι ἡ ἀρετὴ
ἐπιστήμη;**

ΣΩ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ πρέπει, ὅπως φαίνεται, νὰ ἐξετάσωμε ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐπιστήμη, ἢ εἶναι διαφορητικὴ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη (1).

MEN. Νομίζω βέβαια ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ ἐξετάσωμε ὕστερα ἀπ' αὐτό.

ΣΩ. Μὰ τί; Δὲν λέγομε ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀγαθὸ; Δεχόμεστε πάντα τούτῃ τὴ βάση μας ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀγαθὸ πρᾶγμα;

MEN. Βεβαίότατα.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν ὑπάρχη καὶ κάποιο ἄλλο ἀγαθὸ, χωριστὸ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, ἢ ἀρετὴ τότε δὲν θὰ ἦταν ἐπιστήμη ἂν ὅμως δὲν ὑπάρχη κανένα ἀγαθὸ, πού νὰ μὴν τὸ περιλαμβάνῃ ἐπιστήμη, τότε, ὑπόνοιώντας ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐπιστήμη, θὰ κάναμε μιὰ σωστὴ ὑπόνοια.

MEN. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Μὲ τὴν ἀρετὴ βέβαια εἵμαστε ἀγαθοί· ἔτσι;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἂν ἀγαθοί, τότε ὠφέλιμοι· γιατί ὅλα τὰ ἀγαθὰ ὠφέλιμα. Ὅχι;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἡ ἀρετὴ λοιπὸν ὠφέλιμο πρᾶγμα;

MEN. Ἄναγκαῖο, ὕστερα ἀπὸ ὅσα δεχτήκαμε.

XXIV. ΣΩ. Ἄς σκεφτοῦμε τώρα, παίρνοντας τὰ ἕνα ἕνα χωριστά, ποιά εἶναι κείνα πού μᾶς ὠφελοῦν. Ἡ ὑγεία, λέμε, καὶ ἡ δύναμη καὶ τὸ κάλλος καὶ ὁ πλοῦτος· αὐτὰ καὶ τὰ ὁμοιά τους τὰ λέγομε ὠφέλιμα. Ὅχι;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Τὰ ἴδια ὅμως αὐτὰ λέγομε ὅτι κάποτε μᾶς βλάπτουν· ἢ σὺ τὰ βλέπεις ἀλλιῶς καὶ ὄχι ἔτσι;

MEN. Ὅχι ἀλλιῶς, ἀλλὰ ἔτσι.

ΣΩ. Ἐξέτασε τώρα τοῦτο· ὅταν τί κυβερνᾷ καθένα ἀπὸ αὐτὰ μᾶς ὠφελεῖ, καὶ ὅταν τί τὸ κυβερνᾷ μᾶς βλάπτει; Ἄραγε δὲν μᾶς ὠφελεῖ, ὅταν τὸ κυβερνᾷ ἡ ὀρθὴ χρῆσις, καὶ δὲν μᾶς βλάπτει ὅταν γίνεται τὸ ἀντίθετο;

MEN. Βεβαίότατα.

ΣΩ. Ἄς ἐξετάσωμε τώρα καὶ ὅσα ἀφοροῦν τὴν ψυχῇ. Εἶναι κάτι πού τὸ ὀνομάζεις σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, εὐμάθεια, μνήμη, γενναιοδωρία καὶ ὅλα τὰ ὁμοιά τους;

ἔδωκε ἀφορμὴ νὰ προβληθῇ τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης (194d-199e).

d

e

88a

b *MEN.* Ἔγωγε.

ΣΩ. Σκόπει δὴ, τούτων ἅττα σοι δοκεῖ μὴ ἐπιστήμη εἶναι ἀλλ' ἄλλο ἐπιστήμης, εἰ οὐχὶ τοτὲ μὲν βλάπτει, τοτὲ δὲ ὠφελεῖ; οἷον ἀνδρεία, εἰ μὴ ἔστι φρόνησις ἢ ἀνδρεία ἀλλ' οἷον θάρρος τι· οὐχὶ ὅταν μὲν ἄνευ νοῦ θαρρῆ ἄνθρωπος, βλάπτεται, ὅταν δὲ σὺν νῷ, ὠφελεῖται;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σωφροσύνη ὡσαύτως καὶ εὐμαθία· μετὰ μὲν νοῦ καὶ μανθανόμενα καὶ καταρτυόμενα ὠφέλιμα,

c ἄνευ δὲ νοῦ βλαβερὰ;

MEN. Πάνυ σφόδρα.

ΣΩ. Οὐκοῦν συλλήβδην πάντα τὰ τῆς ψυχῆς ἐπιχειρήματα καὶ καρτερήματα ἡγουμένης μὲν φρονήσεως εἰς εὐδαιμονίαν τελευτᾷ, ἀφροσύνης δ' εἰς τούναντίον;

MEN. Ἔοικεν.

ΣΩ. Εἰ ἄρα ἀρετὴ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τί ἐστὶν καὶ ἀναγκαῖον αὐτῷ ὠφέλιμω εἶναι, φρόνησιν αὐτὸ δεῖ εἶναι, ἐπειδήπερ πάντα τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτὰ μὲν καθ' αὐτὰ οὕτε ὠφέλιμα οὕτε βλαβερὰ ἐστὶν, προσγενομένης δὲ φρονήσεως

d ἢ ἀφροσύνης βλαβερὰ τε καὶ ὠφέλιμα γίνεται· κατὰ δὲ τοῦτον τὸν λόγον ὠφέλιμόν γε οὖσαν τὴν ἀρετὴν φρόνησιν δεῖ τιν' εἶναι.

MEN. Ἔμοιγε δοκεῖ.

XXV. *ΣΩ.* Καὶ μὲν δὴ καὶ τᾶλλα, ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, πλοῦτόν τε καὶ τὰ τοιαῦτα, τοτὲ μὲν ἀγαθὰ τοτὲ δὲ βλαβερὰ εἶναι, ἄρα οὐχ ὡσπερ τῇ ἄλλῃ ψυχῇ ἢ φρόνησις ἡγουμένη ὠφέλιμα τὰ τῆς ψυχῆς ἐποίει, ἢ δὲ ἀφροσύνη

e βλαβερὰ, οὕτως αὖ καὶ τούτοις ἢ ψυχὴ ὀρθῶς μὲν χρωμένη καὶ ἡγουμένη ὠφέλιμα αὐτὰ ποιεῖ, μὴ ὀρθῶς δὲ βλαβερὰ;

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ὅρθῶς δέ γε ἢ ἔμφρων ἡγεῖται, ἡμαρτημένως δ' ἢ ἄφρων;

MEN. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω δὴ κατὰ πάντων εἰπεῖν ἐστὶν, τῷ ἀνθρώπῳ τὰ μὲν ἄλλα πάντα εἰς τὴν ψυχὴν ἀνηρτησθαι, τὰ

89a δὲ τῆς ψυχῆς αὐτῆς εἰς φρόνησιν, εἰ μέλλει ἀγαθὰ εἶναι·

1) Παρβλ. «Λάχνη» 192 α κέ.

MEN. Ναι βέβαια.

b

ΣΩ. Ἐξέταζε τώρα ἐκεῖνα ἀπ' αὐτὰ πού σοῦ φαίνονται πὺς δὲν εἶναι ἐπιστήμη, ἀλλὰ διαφορετικὰ ἀπ' αὐτήν, ἂν αὐτὰ ἄλλοτε βλάπτουν καὶ ἄλλοτε ὠφελοῦν. Ἡ ἀνδρεία, λόγου χάρη, ὅταν δὲν εἶναι ἀνδρεία μὲ φρόνηση, ἀλλὰ κάποιος θάρρος· ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχη θάρρος πού δὲν τὸ συνοδεύει φρόνηση, δὲν εἶναι τότε πού βλάπτεται, καὶ δὲν ὠφελιέται, ὅταν τὸ συνοδεύη ἡ φρόνηση; (1).

MEN. Ναι.

ΣΩ. Καὶ τὸ ἴδιο καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ εὐμάθεια· ὅταν μὲ μυαλό καὶ τὰ μαθαίνουμε καὶ τὰ ἀσκοῦμε, εἶναι ὠφέλιμα, ὅταν χωρὶς μυαλό, βλαβερὰ;

c

MEN. Πολὺ σωστά.

ΣΩ. Ὅλα λοιπὸν ὅσα ἐπιχειρεῖ ἡ ψυχὴ, νὰ τὰ πάρουμε ὅλα μαζί, καὶ οἱ σκληραγωγίεις τῆς, ὅταν τὰ κυβερνᾷ ἡ φρόνηση δὲν καταλήγουν σὲ εὐδαιμονία, καὶ ὅταν ἡ ἀφροσύνη στὸ ἀντίθετο;

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν ἡ ἀρετὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς καὶ ἀναγκαῖο τῆς χαρακτηριστικὸ ἔχη νὰ εἶναι ὠφέλιμη, πρέπει νὰ εἶναι φρόνηση, ἀφοῦ ὅλα τὰ ἄλλα τῆς ψυχῆς αὐτὰ καθεαυτὰ οὔτε ὠφέλιμα οὔτε βλαβερὰ εἶναι, ὅταν ὁμως πάρουν μαζί τους τὴ φρόνηση ἢ τὴν ἀφροσύνη, γίνονται βλαβερὰ ἢ ὠφέλιμα. Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὴ τὴ σκέψη, τὴν ὥρα πού ἡ ἀρετὴ εἶναι ὠφέλιμη, πρέπει νὰ εἶναι κάποια φρόνηση.

d

MEN. Ἐγὼ συμφωνῶ.

XXV. ΣΩ. Καὶ μὲ τὰ ἄλλα βέβαια, τὸν πλοῦτο καὶ τὰ ἄλλα ἀνάλογα, γιὰ τὰ ὁποῖα πρὶν λίγο ἐλέγαμε ὅτι ἄλλοτε εἶναι ἀγαθὰ καὶ ἄλλοτε βλαβερὰ, ἄραγε δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο; Ὅπως τὶς ἄλλες τάσεις τῆς ψυχῆς, ὅταν τὶς κυβερνᾷ ἡ φρόνηση, τὶς κάνει ὠφέλιμες, ἔτσι καὶ αὐτὰ ὅταν ἡ ψυχὴ τὰ χρησιμοποιοῖ ὀρθὰ καὶ τὰ κυβερνᾷ, δὲν τὰ κάνει ὠφέλιμα, ὅταν ὄχι ὀρθὰ, βλαβερὰ;

e

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Καὶ ὀρθὰ βέβαια κυβερνᾷ ἡ φρόνιμη ψυχὴ, σφαλερὰ δὲ ἡ ἄφρων;

MEN. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ ποῦμε ἔτσι γιὰ ὅλα: στὸν ἄνθρωπο ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἐξαρτημένα ἀπὸ τὴν ψυχὴ, καὶ ὁ κόσμος τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴ φρόνηση,

89a

καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ φρόνησις, ἂν εἴη τὸ ὠφέλιμον· φαμέν δὲ τὴν ἀρετὴν ὠφέλιμον εἶναι;

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Φρόνησιν ἄρα φαμέν ἀρετὴν εἶναι, ἥτοι ξύμπασαν ἢ μέρος τι;

MEN. Δοκεῖ μοι καλῶς λέγεσθαι, ὦ Σώκρατες, τὰ λεγόμενα.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐκ ἂν εἶεν φύσει οἱ ἀγαθοί.

MEN. Οὐ μοι δοκεῖ.

- b *ΣΩ.* Καὶ γὰρ ἂν που καὶ τόδ' ἦν· εἰ φύσει οἱ ἀγαθοὶ ἐγίγνοντο, ἥσάν που ἂν ἡμῖν οἱ ἐγίγνωσκον τῶν νέων τοὺς ἀγαθοὺς τὰς φύσεις, οὐδ' ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐκείνων ἀποφηνάντων ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, κατασημνημένοι πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ χρυσίον, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀφίκοντο εἰς τὴν ἡλικίαν, χρήσιμοι γίγνοντο ταῖς πόλεσιν.

MEN. Εἰκόσ γέ τοι, ὦ Σώκρατες.

- c *XXVI. ΣΩ.* Ἄρ' οὖν ἐπειδὴ οὐ φύσει οἱ ἀγαθοὶ ἀγαθοὶ γίνονται, ἄρα μαθήσει;

MEN. Δοκεῖ μοι ἤδη ἀναγκαῖον εἶναι· καὶ δῆλον, ὦ Σώκρατες, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν, εἴπερ ἐπιστήμη ἐστὶν ἀρετὴ, ὅτι διδακτὸν ἐστίν.

ΣΩ. Ἴσως νῆ Δία· ἀλλὰ μὴ τοῦτο οὐ καλῶς ὠμολογήσαμεν;

MEN. Καὶ μὴν ἐδόκει μὲν ἄρτι καλῶς λέγεσθαι.

ΣΩ. Ἄλλὰ μὴ οὐκ ἐν τῷ ἄρτι μόνον δέη αὐτὸ δοκεῖν καλῶς λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ ἔπειτα, εἰ μέλλει τι αὐτοῦ ὄγιός εἶναι.

- d *MEN.* Τί οὖν δῆ; πρὸς τί βλέπων δυσχεραίνεις αὐτὸ καὶ ἀπιστεῖς μὴ οὐκ ἐπιστήμη ἢ ἡ ἀρετὴ;

ΣΩ. Ἐγὼ σοι ἐρῶ, ὦ Μένων. τὸ μὲν γὰρ διδακτὸν αὐτὸ εἶναι, εἴπερ ἐπιστήμη ἐστίν, οὐκ ἀνατίθεμαι μὴ οὐ καλῶς λέγεσθαι· ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, σκέψαι ἐάν σοι δοκῶ εἰκότως ἀπιστεῖν. τότε γὰρ μοι εἶπέ· εἰ ἔστιν διδακτὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀρετὴ, οὐκ ἀναγκαῖον αὐτοῦ καὶ διδασκάλους καὶ μαθητὰς εἶναι;

1) Μένει ἀνοικτὸ τὸ πρόβλημα τί φρόνησις εἶναι ἢ ἀρετὴ, ποιά δηλαδὴ ἡ σχέση ἀνάμεσα στὴ φρόνησις καὶ τὴν ἀρετὴ. Εἶναι τὸ πρόβλημα ποὺ ἔμεινε ἀναπάντητο στὸ «Λάχη». Θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια πῶς θὰ ἀντιμετωπισθῇ τώρα.

ἂν πρόκειται νὰ εἶναι ἀγαθὰ· καὶ σύμφωνα μὲ τὴ σειρά αὐτῆ τῶν σκέψεων φρόνηση θὰ ἦταν τὸ ὠφέλιμο· δὲν λέμε ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ὠφέλιμη;

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Δεχόμεστε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι φρόνηση, ἢ ὀλόκληρη ἢ φρόνηση ἢ κάποιον μέρος της; (1)

MEN. Νομίζω, Σωκράτη, ὅτι ὀρθὰ εἶναι αὐτὰ πού λέγεις.

ΣΩ. Ἄν λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, οἱ ἀγαθοὶ δὲν θὰ

ἦσαν ἀπὸ τῆ φύσης.

Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι

δῶρο ἀπὸ τῆ φύσης

MEN. Δὲν νομίζω.

ΣΩ. Γιατί τότε θὰ γινόταν ἀσφαλῶς καὶ τοῦτο δῶ : ἂν οἱ ἀγαθοὶ ἦσαν ἀπὸ τῆ φύσης ἀγαθοί, θὰ εἶχαμε βέβαια μερικοὺς πού θὰ ξεχώριζαν ἀπὸ τοὺς νέους ὅσους εἶχαν τὴν ἀγαθὴ φύση, καὶ αὐτοὺς ἀφοῦ τοὺς παίρναμε ἐμεῖς, ὅταν ἐκεῖνοι θὰ εἶχαν ἀποφανθῆ, θὰ τοὺς φυλάγαμε στὴν ἀκρόπολη, σφιχτοκλειδώνοντάς τοὺς πολὺ περισσότερο παρὰ ὅσο τὸ χρυσάφι, γιὰ νὰ μὴ μᾶς τοὺς διαφθεῖρη κανεὶς, ἀλλὰ νὰ γίνουν χρήσιμοι στὶς πόλεις, ὅταν θὰ μεγάλωναν.

MEN. Εἶναι φυσικό, Σωκράτη.

XXVI. ΣΩ. Μήπως, μιὰ πού οἱ ἀγαθοὶ δὲν εἶναι ἀγαθοὶ

ἀπὸ τῆ φύσης, μήπως γίνονται μὲ

ὄυτε προῖδν μαθήσεως ἀπὸ τῆ φύσης, μήπως γίνονται μὲ μάθηση; MEN. Ἄναγκαῖο πιά μου φαίνεται πὼς αὐτὸ εἶναι· καὶ εἶναι φανερό, Σωκράτη, ἂν βέβαια ἐπιστήμη εἶναι ἡ ἀρετὴ, ὅτι εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα.

ΣΩ. Ἴσως μὰ τὸ Δία· μήπως ὁμως αὐτὸ τὸ δεχτήκαμε ὄχι σωστά;

MEN. Μὰ τώρα μόλις μᾶς φάνηκε πὼς ἦταν σωστό.

ΣΩ. Νὰ προσέξωμε μήπως δὲν πρέπει στὸ τώρα μόλις νὰ φαίνεται πὼς εἶναι σωστό, ἀλλὰ καὶ στὸ τώρα καὶ στὸ ὕστερα, ἂν πρόκειται νὰ ἔχη μέσα του κάτι τὸ γερό.

MEN. Μὰ τί συμβαίνει; Σὲ τί ἀποβλέποντας στενοχωριέσαι καὶ ὑποπτεύεσαι ὅτι δὲν εἶναι ἐπιστήμη ἡ ἀρετὴ;

ΣΩ. Ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ, Μένων. Τὸ ὅτι εἶναι διδακτὴ, ἂν βέβαια εἶναι ἐπιστήμη, δὲν τὸ ἀνακαλῶ μήπως δὲν εἰπώθητε σωστά. Κοίταξε ὁμως ἂν σοῦ φαίνεται ὅτι εὐλογα ὑποπτεύομαι πὼς δὲν εἶναι ἐπιστήμη. Νά, τοῦτο δῶ πὲς μου· ἂν ὅποιοδῆποτε πρᾶγμα εἶναι διδακτὸ, ἀναγκαῖα συνέπεια δὲν εἶναι νὰ ἔχωμε καὶ δασκάλους γι' αὐτὸ καὶ μαθητάς;

- e *MEN.* Ἔμοιγε δοκεῖ.
ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦναντίον αὐτῷ, οὐ μήτε διδάσκαλοι μήτε μαθηταὶ εἶεν, καλῶς ἂν αὐτὸ εἰκάζοντες εἰκάζοιμεν μὴ διδάκτον εἶναι;
MEN. Ἔστι ταῦτα· ἀλλ' ἀρετῆς διδάσκαλοι οὐ δοκοῦσί σοι εἶναι;

- ΣΩ.* Πολλάκις γοῦν ζητῶν εἶ τινας εἶεν αὐτῆς διδάσκαλοι, πάντα ποιῶν οὐ δύναμαι εὐρεῖν. καίτοι μετὰ πολλῶν γε ζητῶ καὶ τούτων μάλιστα, οὓς ἂν οἴωμαι ἐμπειροτάτους εἶναι τοῦ πράγματος. καὶ δὴ καὶ νῦν, ὦ Μένων, εἰς καλὸν ἤμῃν Ἄνυτος ὅδε παρεκαθέζετο, ᾧ μεταδῶμεν τῆς ζητήσεως. εἰκότως δ' ἂν μεταδοίμεν ἂν. Ἄνυτος γὰρ ὅδε πρότερον μὲν
 90a ἔστι πατὴρ πλουσίον τε καὶ σοφοῦ Ἀνθεμίωτος, ὃς ἐγένετο πλούσιος οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου οὐδὲ δόντος τινός, ὥσπερ ὁ νῦν νεωστὶ εἰληφῶς τὰ Πολυκράτους χρήματα Ἴσμηγρίας ὁ Θηβαῖος, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ σοφίᾳ κτησάμενος καὶ ἐπιμελείᾳ, ἔπειτα καὶ τὰ ἄλλα οὐχ ὑπερήφανος δοκῶν εἶναι πολίτης οὐδὲ
 b δὲ ὀγκώδης τε καὶ ἐπαχθής, ἀλλὰ κόσμιος καὶ εὐσταλής ἀνήρ· ἔπειτα τοῦτον εὖ ἔθρεψε καὶ ἐπαίδευσεν, ὡς δοκεῖ Ἀθηναίων τῷ πλήθει· αἰροῦνται γοῦν αὐτὸν ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς. δίκαιον δὴ μετὰ τοιούτων ζητεῖν ἀρετῆς πέρι διδασκάλους, εἴτ' εἰσὶν εἴτε μὴ, καὶ οὔτινες.

- XXVII.* Σὺ οὖν ἡμῖν, ὦ Ἄνυτε, συζήτησον, ἐμοὶ τε καὶ τῷ σαντοῦ ξένῳ Μένωνι τῷδε, περὶ τούτου τοῦ πράγματος, τίνες ἂν εἶεν διδάσκαλοι. ὧδε δὲ σκέψαι· εἰ βουλοίμεθα Μένωνα τόνδε ἀγαθὸν ἱατρὸν γενέσθαι, παρὰ τίνας ἂν αὐτὸν
 c πέμποιμεν διδασκάλους; ἄρ' οὐ παρὰ τοὺς ἱατρούς;

AN. Πάνν γέ.

- ΣΩ.* Τί δ' εἰ σκντοτόμον ἀγαθὸν βουλοίμεθα γενέσθαι, ἄρ' οὐ παρὰ τοὺς σκντοτόμους;

AN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τᾶλλα οὕτως;

1) Ὁ πῶς ἐπικίνδυνος ἀπὸ τοὺς κατηγοροῦς τοῦ Σωκράτη.
 2) Δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν Ἴσμηγρία τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀντισπαρτιατικῶν Θηβαίων. (Βλέπε εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα).
 3) Ἐννοεῖ πιθανῶς θησαυροὺς πολὺ μεγάλους, ὅπως ἂν λέγαμε: αὐτὸς πῆρε τοῦ Κροίσου τὰ ἀγαθὰ. Ἐδῶ φαίνεται νὰ ἀναφέρεται στοὺς θησαυροὺς τοῦ Πολυκράτη, τοῦ τυράννου τῆς Σάμου.
 4) Αἰσθητὴ εἶναι ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ παροῦσιασμα τοῦ πατέρα καὶ τοῦ γιου, καὶ σκόπιμη. Σωστὸ ἐγκώμιο γιὰ τὸν πατέρα ἀπὸ τὸν ἴδιο τῷ Σωκράτη· λίγα λόγια γιὰ τὸν γιὸ καί, τὸ σπουδαιότερο,

MEN. Νομίζω βέβαια.

ΣΩ. Καὶ τὸ ἀντίθετο, γιὰ ὅποιο πράγμα πάλι οὔτε διδάσκαλοι οὔτε μαθηταὶ ὑπάρχουν, ὑποθέτοντας πῶς δὲν εἶναι διδακτὸ δὲν θὰ κάναμε σωστὴ ὑπόθεση;

MEN. Ἔτσι εἶναι· μὰ νομίζεις ὅτι δὲν ὑπάρχουν διδάσκαλοι ἀρετῆς;

ΣΩ. Ἐγὼ τουλάχιστον ζητώντας πολλές φορές ἂν ὑπάρχουν διδάσκαλοί τῆς, ἂν καὶ ἔκανα τὸ πᾶν, δὲν μπορῶ νὰ βρῶ. Καὶ ὅμως τοὺς γυρεύω μαζί με πολλοὺς βκαὶ μάλιστα με ἐκείνους ποὺ πιστεύω ὅτι εἶναι πολὺ ἐμπειροὶ γι' αὐτὸ τὸ πράγμα. Μὰ νά, σὲ καλὴ ὥρα, Μένων, βρέθηκε κοντά μας ὁ Ἄνυτος⁽¹⁾· ἄς τοῦ μεταδώσωμε τὴν ἔρευνά μας. Εὐλόγο θὰ ἦταν· γιὰτὶ τοῦτος ἐδῶ ὁ Ἄνυτος πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀπὸ πατέρα καὶ πλούσιο καὶ σοφὸ, τὸν Ἄνθεμίωνα, ποὺ δὲν ἔγινε πλούσιος τυχαῖα, οὔτε ἀπὸ κάποια δωρεά, ὅπως ὁ Ἰσμηνίας⁽²⁾ ὁ Θηβαῖος, ποὺ τώρα τελευταῖα πῆρε τοὺς θησαυροὺς τοῦ Πολυκράτη⁽³⁾, ἀλλὰ ἀπέκτησε τὰ πλούτη του με τὴν ἐξυπνάδα του καὶ τὴν ἐπιμέλειά του· ἔπειτα καὶ στὰ ἄλλα φαινόταν ὄχι φαντασμένος πολίτης, φουσκωμένος καὶ ἀνυπόφορος, ἀλλὰ κόσμιος καὶ με καλοὺς τρόπους· κι' ἀκόμη ἔδωσε καλὴ ἀνατροφή καὶ παιδεία σὲ τοῦτον ἐδῶ, ὅπως νομίζει ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων⁽⁴⁾, ποὺ, ὅπως κι' ἂν ἔχη, τὸν ἐκλέγουν στὰ πιὸ μεγάλα ἀξιώματα. Εἶναι λοιπὸν σωστὸ με τέτοιους νὰ ἀναζητοῦμε διδασκάλους τῆς ἀρετῆς, ἂν ὑπάρχουν ἢ ὄχι, καὶ ποιοὶ εἶναι.

XXVII. Σὺ λοιπὸν, Ἄνυτε, ἐρεύνησε μαζί με μένα καὶ τοῦτον τὸν δικό σου ξένο τὸν Μένωνα, αὐτὸ τὸ ζήτημα: ποιοὶ νὰ εἶναι οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἐξέταζε ἔτσι: ἀνθέλαμε νὰ γίνῃ ὁ Μένων καλὸς γιαντρός, σὲ ποιοὺς δασκάλους θὰ τὸν στέλναμε; Ὅχι ἄραγε στοὺς γιαντροὺς;

ΑΝΥΤΟΣ. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Καὶ τί θὰ κάναμε ἂν ὁ Ἄνυτος παίρνει μέρος στὴ θεωρητικὴ συζήτηση; θέλαμε νὰ γίνῃ καλὸς παπουτσή, δὲν θὰ τὸν στέλναμε στοὺς παπουτσήδες;

ΑΝ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ γιὰ τὰ ἄλλα τὸ ἴδιο;

παραπέμπει ὁ Σωκράτης α' Ἀθηναίων τῷ πλήθει) γιὰ τὴ γνώμη ποὺ ὑπάρχει γι' αὐτόν, δὲν ἐκφράζει τὴ δική του γνώμη.

AN. Πάνν γε.

ΣΩ. Ὡδε δὴ μοι πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν εἰπέ. παρὰ τοὺς ἰατροὺς, φαμέν, πέμποντες τόνδε καλῶς ἂν ἐπέμπομεν, βουλόμενοι ἰατρὸν γενέσθαι· ἄρ' ὅταν τοῦτο λέγωμεν, τότε
 d λέγομεν, ὅτι παρὰ τούτους πέμποντες αὐτὸν σωφροοῖμεν ἂν, τοὺς ἀντιποιουμένους τε τῆς τέχνης μᾶλλον ἢ τοὺς μή, καὶ τοὺς μισθὸν πραττομένους ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ἀποφήναντας αὐτοὺς διδασκάλους τοῦ βουλομένου ἴναί τε καὶ μαθᾶναι; ἄρ' οὐ πρὸς ταῦτα βλέψαντες καλῶς ἂν πέμποιμεν;

AN. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ ἀλλήσεως καὶ τῶν ἄλλων τὰ αὐ-
 e τὰ ταῦτα; πολλὴ ἄνοια ἐστὶ βουλομένους ἀθλητὴν τινα ποιῆσαι παρὰ μὲν τοὺς ὑπισχνουμένους διδάξαι τὴν τέχνην καὶ μισθὸν πραττομένους μὴ ἐθέλειν πέμπειν, ἄλλοις δὲ τισὶν πράγματα παρέχειν, ζητοῦντα μαθάνειν παρὰ τούτων οἱ μῆτε προσποιοῦνται διδάσκαλοι εἶναι μῆτ' ἔστιν αὐτῶν μαθητῆς μηδεὶς τούτου τοῦ μαθήματος· δ' ἡμεῖς ἀξιοῦμεν μαθάνειν παρ' αὐτῶν ὃν ἂν πέμπομεν· οὐ πολλή σοι δοκεῖ ἀλογία εἶναι;

AN. Ναὶ μὰ Δία ἔμοιγε, καὶ ἀμαθία γε πρὸς.

91a XXVIII. ΣΩ. Καλῶς λέγεις. νῦν τοίνυν ἔξεστί σε μετ' ἐμοῦ κοινῇ βουλευέσθαι περὶ τοῦ ξένου τουτουῖ Μένωνος. οὗτος γάρ, ὦ Ἄνυτε, πάλαι λέγει πρὸς με ὅτι ἐπιθυμεῖ ταύτης τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς ἣ οἱ ἄνθρωποι τὰς τε οἰκίας καὶ τὰς πόλεις καλῶς διοικοῦσι, καὶ τοὺς γονέας τοὺς αὐτῶν θεραπεύουσι, καὶ πολίτας καὶ ξένους ὑποδέξασθαι τε καὶ ἀποπέμψαι ἐπίστανται ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ.
 b ταύτην οὖν τὴν ἀρετὴν <μαθησόμενον> σκόπει παρὰ τίνας ἂν πέμποντες αὐτὸν ὀρθῶς πέμποιμεν. ἢ δήλον δὴ, κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ὅτι παρὰ τούτους τοὺς ὑπισχνουμένους ἀρετῆς διδασκάλους εἶναι καὶ ἀποφήναντας αὐτοὺς κοινῶς τῶν Ἑλλήνων τῷ βουλομένῳ μαθάνειν, μισθὸν τούτου ταξάμενους τε καὶ πραττομένους;

AN. Καὶ τίνας λέγεις τούτους, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οἴσθα δήπου καὶ σὺ ὅτι οὗτοί εἰσι οὗς οἱ
 c ἄνθρωποι καλοῦσι σοφιστάς.

AN. Ἡράκλεις, εὐφήμει, ὦ Σώκρατες. μηδένα τῶν

AN. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Πές μου ἀκόμη και τοῦτο γιά τὰ ἴδια πράγμα-
τα. Λέγομε ὅτι καλά θά κάναμε στέλνοντας τοῦτον ἐδῶ
στούς γιάτρούς, ἂν θέλωμε νά γίνῃ γιάτρος· ἀραγε, ὅταν
τοῦτο λέγωμε, τοῦτο δῶ ἐνοοῦμε, ὅτι θά κάναμε φρόνιμο
πρᾶγμα στέλνοντάς τον σέ τούτους πού ἰσχυρίζονται ὅτι
ξέρουν τήν τέχνη παρά σέ κείους πού δέν τήν ξέρουν,
καί πού παίρνουν μισθό γι' αὐτό ἀκριβῶς τὸ ἔργο, ὀνομά-
ζοντας τὸν ἑαυτοῦ τους δάσκαλο γιά ὅποιον θέλει νά πάη
κοντά τους και νά μάθῃ; Ἄραγε σ' αὐτά ἀποβλέποντας
δέν θά κάναμε καλά νά τὸν στέλναμε;

AN. Ναί.

ΣΩ. Καί γιά τήν αὐλήση και τὰ ἄλλα, τὰ ἴδια αὐτά
δέν ἰσχύουν; Πολύ ἡλίθιο εἶναι, θέλοντας νά κάμωμε κά-
ποιον αὐλήτη, νά μὴ θέλωμε νά τὸν στείλωμε σέ κείους
πού ὑπόσχονται ὅτι θά διδάξουν τήν τέχνη και παίρνουν
μισθό, παρά νά ἐνοχλοῦμε κάποιους ἄλλους, ζητώντας
νά μάθῃ ἀπὸ αὐτούς, πού μήτε προσποιοῦνται ὅτι εἶναι δά-
σκαλοι, μήτε ἔχουν κανένα μαθητή, γιά κείνο τὸ μάθημα
πού ἐμεῖς κρίνομε ἀξιο νά σπουδάσῃ κοντά τους ὅποιος θά
τούς στέλναμε· δέν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ παράλογο;

AN. Ναι μὰ τὸ Δία, νομίζω· προδίδει μάλιστα και
ἀμάθεια.

XXVIII. ΣΩ. Καλὰ λέγεις. Τώρα λοιπὸν μπορεῖς νά σκέ-
πτεσαι ἀπὸ κοινοῦ μαζί μου γιά τοῦτον ἐδῶ τὸν ξένο, τὸν Μέ-
ωνα. Γιατί αὐτός, ἄνυτε, ἀπὸ ὥρα μου λέγει ὅτι ἐπιθυμεῖ
τούτῃ τῇ σοφίᾳ και ἀρετῇ, μὲ τήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι και
τὸ σπίτι τους και τήν πόλη κυβερνοῦν καλά, και τοὺς γο-
νεῖς των κοιτάζουν και συμπολίτες και ξένους μαθαίνουν
νά δέχωνται και νά κατευοδᾶνουν, ὅπως ταιριάζει σέ ἕναν
ἀγαθὸ ἄνδρα. Ἐξέτασε λοιπὸν σέ ποιούς ἂν τὸν στέλ-
ναμε νά μάθῃ τούτῃ τήν ἀρετῇ, θά κάναμε καλά. Ἡ εἶναι
φανερὸ, σύμφωνα μὲ ὅσα τώρα λέγαμε, ὅτι θά τὸν στέλναμε
σ' αὐτούς πού ὑπόσχονται ὅτι εἶναι διδάσκαλοι ἀρετῆς και
διακηρύττουν πὼς ἀνήκουν σέ ὄλους τοὺς Ἕλληνας, σ' ὅ-
ποιον θέλει νά μάθῃ, και ὥρισαν ἀμοιβή γι' αὐτῇ τῇ δου-
λειᾷ και τήν εἰσπράττουν;

AN. Καί ποιοὶ ἐνοσεῖς, Σωκράτη, ὅτι εἶναι αὐτοί;

ΣΩ. Χωρὶς ἀμφιβολία και σὺ ξέρεις ὅτι εἶναι ἐκεῖνοι
πού ὁ κόσμος τοὺς ὀνομάζει σοφιστές.

AN. Γιά τὸν Ἡρακλῆ, σῶπα, Σωκράτη. Ἄς μὴν

d

e

91a

b

c

συγγενῶν μηδὲ οἰκείων μηδὲ φίλων, μήτε ἀστὸν μήτε ξένον, τοιαύτη μανία λάβοι, ὥστε παρὰ τούτους ἐλθόντα λωβηθῆναι, ἐπεὶ οὗτοι γε φανερά ἐστι λώβη τε καὶ διαφθορά τῶν συγγιγνομένων.

XXIX. ΣΩ. Πῶς λέγεις, ὦ Ἄνυτε; οὗτοι ἄρα μόνοι τῶν ἀντιπαιουμένων τι ἐπίστασθαι εὐεργετεῖν τοσοῦτον τῶν ἄλλων διαφέρουσιν, ὅσον οὐ μόνον οὐκ ὠφελοῦσιν, ὡσπερ οἱ ἄλλοι, ὃ τι ἂν τις αὐτοῖς παραδῶ, ἀλλὰ καὶ τὸ d ἐναντίον διαφθείρουσιν; καὶ τούτων φανερώς χρήματα ἀξιούσι πράττεσθαι; ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ ἔχω ὅπως σοι πιστεύσω· οἶδα γὰρ ἄνδρα ἓνα Πρωταγόραν πλείω χρήματα κτησάμενον ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας ἢ Φειδίαν τε, ὃς οὕτως περιφανῶς καλὰ ἔργα εἰργάζετο, καὶ ἄλλους δέκα τῶν ἀνδριανοποιῶν. καίτοι τέρας λέγεις, εἰ οἱ μὲν τὰ ὑπο- e μενοι οὐκ ἂν δύναιτο λαθεῖν τριάκονθ' ἡμέρας μοχθηρότερα ἀποδιδόντες ἢ παρέλαβον τὰ ἱμάτια τε καὶ ὑποδήματα, ἀλλ' εἰ τοιαῦτα ποιοῖεν, ταχὺ ἂν τῷ λιμῷ ἀποθάνοιεν, Πρωταγόρας δὲ ἄρα ὄλην τὴν Ἑλλάδα ἐλάνθανεν διαφθειρῶν τοὺς συγγιγνομένους καὶ μοχθηρότερους ἀποπέμπων ἢ παρελάμβανεν πλέον ἢ τετταράκοντα ἔτη· οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐγγὺς καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονότα, τετταράκοντα δὲ ἐν τῇ τέχνῃ ὄντα καὶ ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τούτῳ ἔτι εἰς τὴν ἡμέραν ταυτηνὴν εὐδοκιμῶν οὐδὲν πέπανται· καὶ οὐ μόνον Πρωταγόρας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πάν- 92a πολλοί, οἱ μὲν πρότερον γεγονότες ἐκείνου, οἱ δὲ καὶ νῦν ἔτι ὄντες. πρότερον δὴ οὖν φῶμεν κατὰ τὸν σὸν λόγον εἰδόμενος αὐτοὺς ἐξαπατᾶν καὶ λωβᾶσθαι τοὺς νέους, ἢ λεληθέναι καὶ ἐαντούς; καὶ οὕτω μαινέσθαι ἀξιώσωμεν τούτους, ὃς ἐνιοὶ φασὶ σοφωτάτους ἀνθρώπων εἶναι;

XXX. ΑΝ. Πολλοὺ γε δέουσι μαινέσθαι, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον οἱ τούτοις διδόντες ἀργύριον τῶν νέων· τούτων δ' ἔτι μᾶλλον οἱ τούτοις ἐπιτρέποντες, οἱ προσή- b κοντες· πολὺ δὲ μάλιστα πάντων αἱ πόλεις, ἐῷσαι αὐτούς

1) Ἄλλες ἐνδείξεις ποὺ ἔχομε ἐπιτρέπουν νὰ προσδιορίσωμε· ὅτι ὁ Πρωταγόρας ἀπέθανεν ἢ γύρω στὰ 415 ἢ στὰ 410-408 π.Χ. Ἡ πληροφορία ὅτι ἔζησε ἑβδομήντα χρόνια ἐπιτρέπει νὰ προσδιορισθῇ κατὰ προσέγγιση πότε γεννήθηκεν ὁ Πρωταγόρας.

πιάση τέτοια μανία κανένα ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς μου, οὔτε ἀπὸ τοὺς δικούς μου ἀνθρώπους, οὔτε ἀπὸ τοὺς φίλους μου, οὔτε συμπολίτη, οὔτε ξένο, ὥστε νὰ πάη σ' αὐτοὺς καὶ νὰ χαλάσῃ· γιατί αὐτοὶ εἶναι φανερός ὄλεθρος καὶ διαφθορὰ γιὰ ὅσους τοὺς συναναστραφοῦν.

ΣΩ. Τί λέγεις, Ἄνυτε; Μόνον αὐτοὶ λοιπόν, ἀπὸ ὅσους ἰσχυρίζονται ὅτι ξέρουν νὰ κάνουν καλὸ, διαφέρουν τόσο πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὥστε ὄχι μόνο δὲν ὠφελοῦν, ὅπως οἱ ἄλλοι, ὅ,τι κανεὶς τοὺς ἐμπιστευθῆ, ἀλλὰ ἀντίθετα τὸ διαφθείρουν; Καὶ γι' αὐτὸ τοὺς τὸ ἔργο κρίνουν δίκαιο νὰ ζητοῦν φανερά χρήματα; Ἐγὼ λοιπόν δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ αὐτὰ πού λές· γιατί ξέρω ἕναν ἄνθρωπο, τὸν Πρωταγόρα, πού κέρδισεν ἀπὸ αὐτὴ τὴν τέχνη περισσό-
τερα χρήματα ἀπὸ τὸν Φειδία, πού μὲ τόσο περίλαμπρο τρόπο ἔφτιανε ὁμορφα ἔργα, καὶ ἀπὸ ἄλλους δέκα ἀνδριαντοποιούς. Μᾶς λές ἕνα φοβερὰ παράδοξο πράγμα· αὐτοὶ πού διορθώνουν τὰ παλιὰ παπούτσια καὶ μπαλώνουν τὰ ρούχα, ἂν τὰ ἐπέστρεφαν σὲ κατάσταση χειρότερη ἀπὸ ὅσο ὅταν τὰ παρέλαβαν, δὲν θὰ τὰ κατάφερναν νὰ μὴν τοὺς πάρουμε εἰδηση μέσα σὲ τριάντα μέρες, καὶ ἂν ἔκαναν τέτοια πράγματα γρήγορα θὰ πέθαιναν ἀπὸ πείνα· καὶ τὸν Πρωταγόρα, κατὰ τὰ λεγόμενά σου, δὲν τὸν πῆρε εἰδηση ὅλη ἡ Ἑλλάδα, πού, περισσότερο ἀπὸ σαράντα χρόνια, διέφθειρε ὅσους πήγαιναν κοντὰ του καὶ τοὺς ἔστελνε πίσω χειρότερου ἀπὸ ὅσο ὅταν τοὺς δεχόταν· γιατί νομίζω ὅτι πέθανε σὲ ἡλικία ἑβδομηῆντα περίπου χρονῶν (1) καὶ ἦταν στὴν τέχνη σαράντα χρόνια. Σὲ ὅλα τοῦτα τὰ χρόνια, ὡς τούτη τὴν ἡμέρα ἀκόμη, ἡ καλὴ του φήμη δὲν ἔχει πάψει. Καὶ δὲν εἶναι μόνο ὁ Πρωταγόρας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πάρα πολλοί, πού ἄλλοι ζήσανε πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνον, καὶ ἄλλοι ζοῦν καὶ τώρα ἀκόμη. Θὰ ποῦμε λοιπόν ὅτι ἤξεραν οἱ ἴδιοι πὼς ἐξαπατοῦν καὶ διαφθείρουν τοὺς νέους, ὅπως λέγεις ἐσύ, ἢ ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονταν; Καὶ θὰ κρίνωμε ἄξιους τέτοιας μανίας αὐτοὺς πού μερικοὶ δέχονται πὼς εἶναι οἱ πιὸ ἄξιοι ἄνθρωποι;

XXX. AN. Δὲν μαίνονται καθόλου αὐτοί, Σωκράτη, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ὅσοι νέοι τοὺς δίνουν λεπτά· καὶ περισσότερο ἀπ' αὐτοὺς ἐκεῖνοι πού τοὺς παραδίνουν τὰ παιδιὰ τους, οἱ γονεῖς· ἀλλὰ περισσότερο ἀπὸ ὅλους οἱ πόλεις, πού τοὺς ἀφήνουν νὰ μπαίνουν μέσα καὶ δὲν τοὺς διώχνουν,

εισαφικνεῖσθαι καὶ οὐκ ἐξελαύνουσαι, εἴτε τις ξένος ἐπιχειρεῖ τοιοῦτόν τι ποιεῖν εἴτε ἄστος.

ΣΩ. Πότερον δέ, ὦ Ἄνυτε, ἠδίκηκέ τις σε τῶν σοφιστῶν, ἢ τί οὕτως αὐτοῖς χαλεπός εἰ;

ΑΝ. Οὐδὲ μὰ Δία ἔγωγε συγγέγονα πάποτε αὐτῶν οὐδενί, οὐδ' ἂν ἄλλον ἑάσαιμι τῶν ἐμῶν οὐδένα.

ΣΩ. Ἄπειρος ἄρ' εἰ παντάπασι τῶν ἀνδρῶν;

c ΑΝ. Καὶ <ἀεὶ> εἶην γε.

ΣΩ. Πῶς οὖν ἂν, ὦ δαιμόνιε, εἰδείης περὶ τούτου τοῦ πράγματος, εἴτε τι ἀγαθὸν ἔχει ἐν αὐτῷ εἴτε φλαῦρον, οὐ παντάπασιν ἄπειρος εἶης;

ΑΝ. Ῥαδίως· τούτους γοῦν οἶδα οἰοί εἶναι, εἴτ' οὖν ἄπειρος αὐτῶν εἰμι εἴτε μή.

ΣΩ. Μάντις εἰ ἴσως, ὦ Ἄνυτε· ἐπεὶ ὅπως γε ἄλλως οἴσθα τούτων πέρι, ἐξ ἧν αὐτὸς λέγεις θαυμάζοιμ' ἂν. ἀλλὰ γὰρ οὐ τούτους ἐπιζητοῦμεν τίνες εἰσίν, παρ' οὗς ἂν d Μένων ἀφικόμενος μοχθηρὸς γένοιτο· οὗτοι μὲν γὰρ, εἰ σὺ βούλει, ἔστων οἱ σοφισταί· ἀλλὰ δὴ ἐκείνους εἰπέ ἡμῖν, καὶ τὸν πατρικὸν τόνδε ἑταῖρον εὐεργέτησον, φράσας αὐτῷ παρὰ τίνος ἀφικόμενος ἐν τσοσάτῃ πόλει τὴν ἀρετὴν ἦν νῦν δὴ ἐγὼ διήλθον γένοιτ' ἂν ἄξιος λόγου.

ΑΝ. Τί δὲ αὐτῷ οὐ σὺ ἐφράσας;

ΣΩ. Ἄλλ' οὗς μὲν ἐγὼ ᾧμην διδασκάλους τούτων εἶναι, εἶπον, ἀλλὰ τυγχάνω οὐδὲν λέγων, ὡς σὺ φῆς· καὶ e ἴσως τί λέγεις. ἀλλὰ σὺ δὴ ἐν τῷ μέρει αὐτῷ εἰπέ παρὰ τίνος ἔλθῃ Ἀθηναίων· εἰπέ ὄνομα ὅτου βούλει.

XXXI. ΑΝ. Τί δὲ ἐνός ἀνθρώπου ὄνομα δεῖ ἀκοῦσαι; ὅτω γὰρ ἂν ἐντόχῃ Ἀθηναίων τῶν καλῶν κάγαθῶν, οὐδεὶς ἔστιν ὃς οὐ βελτίω αὐτὸν ποιήσει ἢ οἱ σοφισταί, ἐάν περ ἐθέλῃ πειθεσθαι.

ΣΩ. Πότερον δὲ οὗτοι οἱ καλοὶ κάγαθοι ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἐγένοντο τοιοῦτοι, παρ' οὐδενὸς μαθόντες ὁμῶς μέντοι ἄλλους διδάσκειν οἰοί τε ὄντες ταῦτα, ἃ αὐτοὶ οὐκ 93a ἔμαθον;

ΑΝ. Καὶ τούτους ἔγωγε ἀξιῶ παρὰ τῶν προτέρων μαθεῖν, ὄντων καλῶν κάγαθῶν· ἢ οὐ δοκοῦσί σοι πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γεγονέναι ἐν τῇδε τῇ πόλει ἄνδρες;

1) Ὁ Ἄνυτος δὲν γνωρίζει τοὺς σοφιστές, ὁμῶς τοὺς καταδικάζει. Σκόπιμα ἐπιμένει ὁ Πλάτων σ' αὐτό. Δὲν εἶναι παράξενο ἔτσι ὅτι ὁ Ἄνυτος δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ξεχωρίσῃ τὸν Σωκράτη ἀπὸ τοὺς σοφιστές..

εἴτε ξένος εἶναι αὐτὸς ποῦ ἔχει ἐπάγγελμά του νὰ κάνη τέτοιο ἔργο, εἴτε πολίτης.

ΣΩ. Σὲ ἔχει ἀδικήσει κανεὶς ἀπὸ τοὺς σοφιστές, Ἄνυτε, ἢ γιὰ ποῖο λόγο εἶσαι τόσο βαρὺς μαζί τους;

ΑΝ. Οὔτε ποῦ πλησίασα ἐγὼ ποτὲ ὡς τώρα κανέναν ἀπ' αὐτούς, μὰ τὸ Δία, οὔτε καὶ θὰ τὸ ἐπιτρέψω σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς δικούς μου.

ΣΩ. Δὲν τοὺς ξέρεις λοιπὸν καθόλου;

ΑΝ. Ποτὲ νὰ μὴν τοὺς μάθω.

ΣΩ. Πῶς λοιπὸν, δαιμόνιε ἄνθρωπε, εἶναι δυνατὸν νὰ ξέρης ἓνα πρᾶγμα, εἴτε ἔχει τίποτε καλὸ μέσα του εἴτε φαῦλο, ποῦ καθόλου δὲν τὸ δοκίμασες;

ΑΝ. Εὐκόλο πρᾶγμα· τοῦτοι τουλάχιστον ἐγὼ ξέρω τί εἶναι, εἴτε τοὺς δοκίμασα, εἴτε ὄχι.

ΣΩ. Εἶσαι μάντης ἴσως, Ἄνυτε· γιατί ὕστερα ἀπὸ ὅσα εἶπες δὲν βλέπω πῶς θὰ μπορούσες νὰ τοὺς ξέρης (1) μὲ ἄλλο τρόπο. Ἀλλὰ βέβαια δὲν ἀναζητοῦμε ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἂν πάη ὁ Μένων θὰ γινόταν μοχθηρός· τοῦτοι ἂν σὺ τὸ θέλῃς, ἄς εἶναι οἱ σοφιστές· πὲς μας τώρα ἐσύ, καὶ εὐεργέτησε τοῦτον ἐδῶ τὸν πατρικό σου φίλο, λέγοντάς του σὲ ποιούς ἂν πάη μέσα στὴν τόσο μεγάλη πόλη μας θὰ γινόταν ἀξιόλογος στὴν ἀρετὴ ποῦ εἶπα πρῖν.

ΑΝ. Καὶ γιατί δὲν τοῦ εἶπες ἐσύ;

ΣΩ. Μὰ εἶπα ἐγὼ ποιὸ ἐνόμιζα ὅτι εἶναι διδάσκαλοι αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ φαίνεται πῶς δὲν εἶπα τίποτε, ὅπως ἐσὺ ἰσχυρίζεσαι· καὶ ἴσως κάτι λέγεις. Ἐσὺ λοιπὸν πὲς του μὲ τὴ σειρά σου σὲ ποιούς Ἀθηναίους νὰ πάη· πὲς τὸ ὄνομα ὁποιοῦ θέλεις.

XXXI. ΑΝ. Μὰ τί ἀνάγκη νὰ ἀκούσῃ τὸ ὄνομα ἐνὸς ἀνθρώπου; Ὅποιον ἀπὸ τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς Ἀθηναίους συναναστραφῆ, κανεὶς τους ποῦ δὲν θὰ τὸν κάμῃ καλύτερο παρὰ οἱ σοφιστές, φτάνει αὐτὸς νὰ θέλῃ νὰ τὸν ἀκούσῃ.

ΣΩ. Τοῦτοι οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἀπὸ μόνου τους ἔγιναν ἔτσι; Ἄν καὶ δὲν διδάχτηκαν ἀπὸ κανένα εἶναι μολαταῦτα ἱκανοὶ νὰ διδάσκουν ἄλλους αὐτὰ ποῦ οἱ ἴδιοι δὲν ἔμαθαν;

ΑΝ. Ἐγὼ κρίνω ὅτι καὶ αὐτοὶ τὰ ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς προκατόχους των, ποῦ ἦταν καλοὶ καὶ ἀγαθοί· ἢ δὲν νομίζεις ἐσὺ ὅτι σὲ τούτῃ τῇ πόλει ὑπῆρξαν πολλοὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοί;

c

d

e

93a

- ΣΩ. Ἔμοιγε, ὦ Ἄνυτε, καὶ εἶναι δοκοῦσιν ἐνθάδε ἀγαθοὶ τὰ πολιτικά, καὶ γερονένοι ἔτι οὐχ ἦττον ἢ εἶναι ἀλλὰ μῶν καὶ διδάσκαλοι ἀγαθοὶ γερόναςιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς; τοῦτο γάρ ἐστιν περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν τυγχάνει ὦν· οὐκ εἰ εἰσὶν ἀγαθοὶ ἢ μὴ ἄνδρες ἐνθάδε, οὐδ' εἰ γερόναςιν ἐν τῷ πρόσθεν, ἀλλ' εἰ διδακτὸν ἐστὶν ἀρετὴ πάλα σκοποῦμεν. τοῦτο δὲ σκοποῦντες τόδε σκοποῦμεν, ἄρα οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες καὶ τῶν νῦν καὶ τῶν προτέρων ταύτην τὴν ἀρετὴν, ἣν αὐτοὶ ἀγαθοὶ ἦσαν, ἠπίσταντο καὶ ἄλλω παραδοῦναι, ἢ οὐ παραδοτὸν τοῦτο ἀνθρώπῳ οὐδὲ παραληπτὸν ἄλλω παρ' ἄλλου· τοῦτ' ἐστὶν ὁ πάλα ζητοῦμεν ἐγὼ τε καὶ Μένων.
- c XXXII. Ὡδε οὖν σκόπει ἐκ τοῦ σαντοῦ λόγῳ· Θεμιστοκλέα οὐκ ἀγαθὸν ἂν φαίης ἄνδρα γερονένοι; ἌΝ. Ἔγωγε, πάντων γε μάλιστα. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ διδάσκαλον ἀγαθόν, εἴπερ τις ἄλλος τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς διδάσκαλος ἦν, κάκεινον εἶναι; ἌΝ. Οἶμαι ἔγωγε, εἴπερ ἐβούλετό γε. ΣΩ. Ἄλλ', οἶε, οὐκ ἂν ἐβουλήθη ἄλλους τέ τινας καλοὺς κάγαθοὺς γενέσθαι, μάλιστα δέ που τὸν υἱὸν τὸν αὐτοῦ; ἢ οἶε αὐτὸν φθονεῖν αὐτῷ καὶ ἐξεπίτηδες οὐ παραδιδόναι τὴν ἀρετὴν, ἣν αὐτὸς ἀγαθὸς ἦν; ἢ οὐκ ἀκήκοας ὅτι Θεμιστοκλῆς Κλεόφαντον τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο ἀγαθόν; ἐπέμενε γοῦν ἐπὶ τῶν ἱππων ὀρθὸς ἐστηκώς, καὶ ἠκόντιζεν ἀπὸ τῶν ἱππων ὀρθός, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστά εἰργάζετο, ἃ ἐκεῖνος αὐτὸν ἐπαιδεύσατο καὶ ἐποίησε σοφόν, ὅσα διδασκάλων ἀγαθῶν εἶχετο· ἢ ταῦτα οὐκ ἀκήκοας τῶν πρεσβυτέρων; ἌΝ. Ἀκήκοα. ΣΩ. Οὐκ ἂν ἄρα τὴν γε φύσιν τοῦ υἱέος αὐτοῦ ἠτιάσατ' ἂν τις εἶναι κακίην.
- e ἌΝ. Ἴσως οὐκ ἂν. ΣΩ. Τί δὲ τόδε; ὡς Κλεόφαντος ὁ Θεμιστοκλέους ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς ἐγένετο ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἦδη του ἀκήκοας ἢ νεωτέρου ἢ πρεσβυτέρου; ἌΝ. Οὐ δῆτα.

1) Πρβλ. «Γοργίαν» 503b κέ.

2) Ἀνάλογη συζήτηση βλέπε στὸν «Πρωταγόρα» (319d-320c) καὶ στὸν «Ἀλκιβιάδης» I, 118 c κέ.

Ω. Ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ τώρα ὑπάρχουν καλοὶ στὰ πολιτικά, καὶ στὰ περασμένα ὑπῆρξαν ὄχι λιγώτερο ἀπὸ ὅσο τώρα (1). Ἀλλὰ ἦταν ἄραγε καὶ καλοὶ διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς των; Γιατὶ τοῦτο τυχαίνει νὰ εἶναι τώρα τὸ θέμα τοῦ λόγου μας· ὄχι ἂν ὑπάρχουν ἢ ὄχι ἀγαθοὶ ἄνδρες στὴν πόλη μας, οὔτε ἂν ὑπῆρχαν ἄλλοτε, ἀλλὰ ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα, τοῦτο ἀπὸ ὦρα ἐξετάζομε. Καὶ ὅταν ἐρευνοῦμε αὐτό, νὰ τί ἐξετάζομε: ἄραγε οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες καὶ σήμερα καὶ στὰ περασμένα, ἐκείνη τὴν ἀρετὴ πού εἶχαν οἱ ἴδιοι σὲ μεγάλο βαθμὸ ἤξεραν νὰ τὴν παραδώσουν καὶ σὲ ἄλλον, ἢ εἶναι πρᾶγμα πού δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ τὸ παραδώσῃ καὶ οὔτε ἄλλος νὰ τὸ παραλάβῃ ἀπὸ ἄλλον (2). Τοῦτο ἀπὸ ὦρα ζητοῦμε ἐγὼ καὶ ὁ Μένων.

Συζητοῦν ὠρισμένα παραδείγματα XXXII. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ ὅσα εἶπες, ἔτσι ἐξέταξε· δὲν θὰ ἔλεγες ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπῆρξεν ἀγαθὸς ἀνὴρ;

ΑΝ. Ναι βέβαια, καλύτερα μάλιστα ἀπὸ ὅλους.

Ω. Καὶ ἂν ἄλλος κανεὶς στάθῃ διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς του, δὲν θὰ ἦταν καὶ ἐκεῖνος ἀγαθὸς διδάσκαλος;

ΑΝ. Ναι, νομίζω, φτάνει νὰ ἤθελε.

Ω. Μὰ δὲν θὰ θέλῃσε, φαντάζεσαι, μερικοὶ ἄλλοι νὰ γίνουν ἀγαθοὶ καὶ μάλιστα ὁ γιὸς του; Ἡ φαντάζεσαι ὅτι τὸν ζήλεψε καὶ ἐπίτηδες δὲν τοῦ παρέδωσε τὴν ἀρετὴ στὴν ὁποία ὁ ἴδιος ἦταν δυνατός; Ἡ δὲν ἔχεις ἀκούσει ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν γιὸ του Κλεόφαντο τὸν ἔκαμε καλὸν ἱππέα; Μποροῦσεν ἀλήθεια ὁ Κλεόφαντος νὰ στέκεται πολλὴ ὦρα ὄρθιος ἀπάνω στὸ ἄλογο, καὶ ἀπὸ τὴν στάση αὐτῆ ἔρριχνεν ἀκόντιο, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστά ἔκανε, ὅσα τοῦ ἔμαθε ὁ πατέρας του καὶ σὲ τὸ χέρι καλοῦ δασκάλου. Ἡ δὲν ἔχεις ἀκούσει αὐτὰ ἀπὸ τοὺς γεροντότερους;

ΑΝ. Τὰ ἔχω ἀκούσει.

Ω. Δὲν θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ ρίξῃ κανεὶς τὴν αἰτία στὴ φύση τοῦ γιοῦ του.

ΑΝ. Ἴσως ὄχι.

Ω. Καὶ γιὰ τοῦτο δῶ τί θὰ ποῦμε; Ἐχεις ὡς τώρα ἀκούσει ἀπὸ κανένα νεώτερο ἢ γεροντότερο ὅτι ὁ Κλεόφαντος, ὁ γιὸς τοῦ Θεμιστοκλῆ, ἦταν ἀγαθὸς καὶ σοφὸς σὲ ὅσα καὶ ὁ πατέρας του;

ΑΝ. Ὅχι βέβαια.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν ταῦτα μὲν οἰόμεθα βούλεσθαι αὐτὸν τὸν αὐτοῦ υἱὸν παιδεῦσαι, ἣν δὲ αὐτὸς σοφίαν ἦν σοφός, οὐδὲν τῶν γειτόνων βελτίω ποιῆσαι, εἴπερ ἦν γε διδακτὸν ἢ ἀρετῇ;

AN. Ἴσως μὰ Δί' οὐ.

94a XXXIII. ΣΩ. Οὗτος μὲν δὴ σοι τοιοῦτος διδάσκαλος ἀρετῆς, ὃν καὶ σὺ ὁμολογεῖς ἐν τοῖς ἀριστοῦ τῶν προτέρων εἶναι· ἄλλον δὲ δὴ σκεψόμεθα, Ἀριστείδην τὸν Λυσιμάχου· ἢ τοῦτον οὐχ ὁμολογεῖς ἀγαθὸν γεγονέναι;

AN. Ἐγώ γε, πάντως δήπου.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οὗτος τὸν υἱὸν τὸν αὐτοῦ Λυσίμαχου, ὅσα μὲν διδασκάλων εἶχετε, κάλλιστα Ἀθηναίων ἐπαίδευσεν, ἄνδρα δὲ βελτίω δοκεῖ σοι ὄνουσιν πεποιηκέναι; τούτῳ γάρ που καὶ συγγέγονας καὶ ὄρας οἶός ἐστιν.
b εἰ δὲ βούλει, Περικλέα, οὕτως μεγαλοπρεπῶς σοφὸν ἄνδρα, οἶσθ' ὅτι δύο υἱεῖς ἔθρεψε, Πάραλον καὶ Ξάνθιππον;

AN. Ἐγώ γε.

ΣΩ. Τούτους μέντοι, ὡς οἶσθα καὶ σὺ, ἱππέας μὲν ἐδίδαξεν οὐδενὸς χεῖρους Ἀθηναίων, καὶ μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν καὶ τάλλα ἐπαίδευσεν, ὅσα τέχνης ἔχεται, οὐδενὸς χεῖρους· ἀγαθοὺς δὲ ἄρα ἄνδρας οὐκ ἐβούλετο ποιῆσαι; δοκῶ μὲν, ἐβούλετο, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἦ διδακτὸν. Ἰνα δὲ μὴ ὀλίγους οἴῃ καὶ τοὺς φανωτάτους Ἀθηναίων ἀδυνάτους γεγονέναι τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἐνθυμήθητι ὅτι Θουκυδίδης αὖ δύο υἱεῖς ἔθρεψεν, Μελησίαν καὶ Στέφανον, καὶ τούτους ἐπαίδευσεν τά τε ἄλλα εὖ καὶ ἐπάλαυσαν κάλλιστα Ἀθηναίων· τὸν μὲν γὰρ Ξανθία ἔδωκε, τὸν δὲ Εὐδώρω· οὗτοι δὲ που ἐδόκουν τῶν τότε κάλλιστα παλαίειν· ἢ οὐ μέμνησαι;

AN. Ἐγώ γε, ἀκοῆ.

d XXXIV. ΣΩ. Οὐκοῦν δήλον ὅτι οὗτος οὐκ ἂν ποτε, οὐ μὲν ἔδει δαπανώμενον διδάσκειν, ταῦτα μὲν ἐδίδαξε τοὺς παῖδας τοῦ αὐτοῦ, οὐ δὲ οὐδὲν ἔδει ἀναλώσαντα ἀγαθοὺς ἄνδρας ποιῆσαι, ταῦτα δὲ οὐκ ἐδίδαξεν, εἰ διδακτὸν ἦν; ἀλλὰ γὰρ ἴσως ὁ Θουκυδίδης φαῦλος ἦν, καὶ οὐκ ἦσαν

1) Συνοψίζει μὲ ρητορικὴ ὑπερβολὴ τὰ προηγούμενα, γιὰ νὰ προσθέσῃ τὸν Θουκυδίδην. Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲν ἀναφέρεται βέβαια στὸν Περικλῆ, τὸν Ἀριστείδην κλπ.

2) Ὁ πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Περικλῆ, ὅχι ὁ ἱστορικός.

3) Ὁ Μελησίας μαζὶ μὲ τὸν Λυσίμαχον, τὸν γιὸ τοῦ Ἀριστείδην, εἶναι ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου «Λάχης».

ΣΩ. Αὐτὰ λοιπὸν νομίζομε ὅτι ἤθελε νὰ μάθῃ στὸν γιό του, καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ καθόλου καλύτερο ἀπὸ τοὺς γείτονές του στὴν ἰκανότητα ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε, ἂν βέβαια ἦταν διδακτὴ ἢ ἀρετῆ;

ΑΝ. Ἴσως, μὰ τὸ Δία, ὄχι.

ΣΩ. Τέτοιος διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς σοῦ εἶναι αὐτός, ποὺ καὶ σὺ τὸν ὁμολογεῖς ἄριστο ἀνάμεσα στοὺς παλαιούς. Ἄς ἐξετάσωμε καὶ ἓναν ἄλλο, τὸν Ἀριστείδη, τὸν γιὸ τοῦ Λυσίμαχου· ἢ δὲν δέχεσαι ὅτι αὐτὸς ἦταν ἀγαθός;

94a

ΑΝ. Βέβαια καὶ δέχομαι.

ΣΩ. Καὶ αὐτὸς λοιπὸν τὸν γιό του τὸν Λυσίμαχο, σὲ ὅσα ἦταν στὸ χέρι δασκάλων, σ' αὐτὰ δὲν τὸν ἐπαίδευσε καλύτερα ἀπὸ κάθε Ἀθηναῖο; Τὸν συναναστράφηκες καὶ βλέπεις τί λογῆς εἶναι. Μά, ἂν προτιμᾷς, ξέρεις ὅτι ὁ Περικλῆς ὁ τόσο μεγαλόπρεπα σοφὸς ἄνδρας, ἀνάθρεψε δυὸ γιούς, τὸν Πάραλο καὶ τὸν Εἰάνθιππο;

b

ΑΝ. Ναὶ βέβαια.

ΣΩ. Αὐτοὺς, ὅπως καὶ σὺ ξέρεις, τοὺς ἐδίδαξε τὴν ἵππικὴ καὶ τοὺς ἔκαμε πρῶτους μέσα στὴν Ἀθήνα, καὶ στὴ μουσικῆ, στὴν πάλη καὶ στὰ ἄλλα ὅσα ἀνήκουν σὲ τέχνη τοὺς ἐπαίδευσε καὶ τοὺς ἔκαμε καλύτερος ἀπὸ ὅλους ἀγαθοὺς ἄνδρες δὲν ἤθελε ἄραγε νὰ τοὺς κάμῃ; Ἐγὼ, νομίζω, ἤθελε, φοβουῦμαι ὅμως μήπως αὐτὸ δὲν εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίζῃς ὅτι ἀδύνατοι φάνηκαν σ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λίγοι Ἀθηναῖοι καὶ οἱ πιὸ ἀσήμαντοι (1), θυμήσου ἀκόμη, ὅτι ὁ Θουκυδίδης (2) ἀνάθρεψε δυὸ γιούς, τὸν Μελησία (3) καὶ τὸν Στέφανο· καὶ στὰ ἄλλα τοὺς ἐπαίδευσε καλά, ἀλλὰ στὴν πάλη ξεπέρασαν ὅλους τοὺς Ἀθηναίους· τὸν ἓνα τὸν ἐμπιστεύθηκε στὸν Εἰάνθια, τὸν ἄλλο στὸν Εὐδωρο· περνοῦσαν τότε αὐτοὶ γιὰ πρῶτοι στὴν πάλη· ἢ δὲν θυμᾶσαι;

c

ΑΝ. Ναί, ναί, ἔχω ἀκούσει.

XXXIV. ΣΩ. Δὲν εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι ὁ Θουκυδίδης δὲν θὰ ἐδίδασκε ποτὲ τὰ παιδιὰ του ὅσα ἔπρεπε νὰ δαπανᾷ γιὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἐδίδασκεν ἐκεῖνα, ποὺ χωρὶς νὰ πρέπει νὰ ξοδέψῃ κανεὶς τίποτε, θὰ τοὺς ἔκαναν ἀγαθοὺς ἄνδρες, ἂν βέβαια ἢ ἀρετῆ ἦταν διδακτὸ πρᾶγμα; Ἦταν, θάλεγε ἴσως κανεὶς, ὁ Θουκυδίδης ἄσημος καὶ δὲν εἶχε πολλοὺς φίλους Ἀθηναίους καὶ ἀπὸ τοὺς συμμα-

d

αὐτῷ πλείστοι φίλοι Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων; καὶ οἰκίας μεγάλης ἦν καὶ ἐδύνατο μέγα ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἑλλησιν, ὥστε εἶπερ ἦν τοῦτο διδακτὸν, ἐξευρεῖν ἂν ὅστις ἐμελλεν αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς ἀγαθοὺς ποιήσῃν, ἢ τῶν ἐπιχωρίων τις ἢ τῶν ξένων, εἰ αὐτὸς μὴ ἐσχόλαζεν διὰ τὴν τῆς πόλεως ἐπιμέλειαν. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἑταῖρε Ἄνυτε, μὴ οὐκ ἢ διδακτὸν ἀρετῆ.

AN. ὦ Σώκρατες, ῥαδίως μοι δοκεῖς κακῶς λέγειν ἀνθρώπους. ἐγὼ μὲν οὖν ἂν σοι συμβουλευσάμην, εἰ ἐθέλεις ἐμοὶ πείθεσθαι, εὐλαβεῖσθαι ὡς ἴσως μὲν καὶ ἐν ἄλλῃ πόλει ῥᾶν ἔστιν κακῶς ποιεῖν ἀνθρώπους ἢ εὖ, ἐν τῇδε
95a δὲ καὶ πάνν' οἶμαι δὲ σὲ καὶ αὐτὸν εἰδέναί.

XXXV. ΣΩ. ὦ Μένων, Ἄνυτος μὲν μοι δοκεῖ χαλεπαίνειν καὶ οὐδὲν θαυμάζω· οἶεται γάρ με πρῶτον μὲν κακηγορεῖν τοὺς τοὺς ἀνδρας, ἔπειτα ἠγεῖται καὶ αὐτὸς εἶναι εἰς τούτων. ἀλλ' οὗτος μὲν ἕαν ποτε γνῶ, οἷόν ἐστιν τὸ κακῶς λέγειν, παύσεται χαλεπαίνων, νῦν δὲ ἀγνοεῖ· σὺ δὲ μοὶ εἰπέ, οὐ καὶ παρ' ὑμῖν εἰσιν καλοὶ κάγαθοὶ ἄνδρες;

MEN. Πάνν γε.

b ΣΩ. Τί οὖν; ἐθέλουσιν οὗτοι παρέχειν αὐτοὺς διδασκάλους τοῖς νέοις, καὶ ὁμολογεῖν διδασκαλοὶ τε εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετῆν;

MEN. Οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τοτὲ μὲν ἂν αὐτῶν ἀκούσαις ὡς διδακτὸν, τοτὲ δὲ ὡς οὐ.

ΣΩ. Φῶμεν οὖν τοὺς διδασκάλους εἶναι τούτου τοῦ πράγματος, οἷς μὴδὲ αὐτὸ τοῦτο ὁμολογεῖται;

MEN. Οὐ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

c ΣΩ. Τί δὲ δῆ; οἱ σοφισταὶ σοὶ οὗτοι, οἵπερ μόνον ἐπαγγέλλονται, δοκοῦσι διδασκαλοὶ εἶναι ἀρετῆς;

MEN. Καὶ Γοργίου μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ταῦτα ἀγαμαι, ὅτι οὐκ ἂν ποτε αὐτοῦ τοῦτο ἀκούσαις ὑπισχνομένου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων καταγελαῖ, ὅταν ἀκούσῃ ὑπισχνομένων· ἀλλὰ λέγειν οἶεται δεῖν ποιεῖν δεινούς.

χους; Καὶ ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια ἦταν καὶ μεγάλη ἐπιρροή εἶχε καὶ στὴν πόλιν μας καὶ στοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὥστε, ἂν αὐτὸ ἦταν διδακτὸ, θὰ εὔρισκεν ἐκεῖνον ποῦ θὰ ἔκανε ἀγαθοὺς τοὺς γιούς του, ἢ ἀπὸ τοὺς ἐντόπιους ἢ ἀπὸ τοὺς ξένους, ἂν στὸν ἴδιο δὲν ἔμενε καιρὸς ἀπὸ τίς φροντίδες γιὰ τὴν πόλιν. Ἄλλά, φίλε Ἄνυτε, μήπως δὲν εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα ἡ ἀρετή.

ΑΝ. Μοῦ φαίνεται, Σωκράτη, ὅτι εὐκολὰ κακολογεῖς τοὺς ἀνθρώπους. Θὰ σὲ συμβούλευα, ἂν θέλῃς νὰ μὲ ἀκούσης, νὰ εἶσαι προσεκτικὸς. Γιατὶ καὶ σὲ ἄλλη πόλιν ἴσως εἶναι εὐκολώτερο νὰ κάνῃ κανεὶς κακὸ παρά καλὸ στοὺς ἀνθρώπους, σὲ τούτην ἐδῶ ὅμως εἶναι πάρα πολὺ εὐκολο- νομίζω δὰ πὼς καὶ σὺ ὁ ἴδιος τὸ ξέρεις.

XXXV. ΣΩ. Ὁ Ἄνυτος, Μένων, μοῦ φαίνεται πὼς ἀγριεύει, καὶ δὲν παραξενεύομαι καθόλου· **Ξαναρχίζει ἡ συζήτηση μετὰ τὸν Μένωνα. Ἡ ἀρετὴ δὲν διδάσκειται** γιατί πρῶτα νομίζει ὅτι ἐγὼ κατηγορῶ αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες, ἐπειτα νομίζει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἓνας ἀπ' αὐτούς. Ἄν ὅμως κάποτε καταλάβῃ τί εἶναι κακολογία, θὰ πάψῃ νὰ ἀγριεύῃ, ἀλλὰ τώρα τὸ ἀγνοεῖ· μὰ πὲς μου ἐσύ, καὶ σὲ σᾶς δὲν ὑπάρχουν καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες;

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Λοιπὸν; Θέλουν αὐτοὶ νὰ γίνονται διδάσκαλοι στοὺς νέους καὶ ὁμολογοῦν ὅτι εἶναι διδάσκαλοι καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα;

MEN. Ὅχι, μὰ τὸ Δία, Σωκράτη· ἐπειτα ἄλλοτε θὰ τοὺς ἄκουες νὰ λέγουν πὼς εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα, καὶ ἄλλοτε πὼς δὲν εἶναι.

ΣΩ. Νὰ ποῦμε λοιπὸν πὼς αὐτοὶ εἶναι διδάσκαλοι γιὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, τὴν ὥρα ποῦ δὲν δέχονται αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο;

MEN. Δὲν νομίζω, Σωκράτη.

ΣΩ. Γιὰ πὲς μου. Τοῦτοι οἱ σοφιστές, ποῦ μόνοι δὰ τὸ ἔχουν ἐπάγγελμα, νομίζεις πὼς εἶναι διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς;

MEN. Ἐκεῖνο, Σωκράτη, ποῦ περισσότερο χαίρομαι στὸν Γοργία, εἶναι ὅτι ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἄκουες νὰ ὑπόσχεται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, περιγελᾷ μάλιστα τοὺς ἄλλους, ὅταν τοὺς ἀκούσῃ νὰ δίνουν τέτοιες ὑποσχέσεις· νομίζει μόνο ὅτι καθῆκον του εἶναι νὰ κάνῃ τοὺς ἄλλους δεινοὺς ρήτορες.

ΣΩ. Οὐδ' ἄρα σοὶ δοκοῦσιν οἱ σοφισταὶ διδάσκαλοι εἶναι;

MEN. Οὐκ ἔχω λέγειν, ὦ Σώκρατες. καὶ γὰρ αὐτὸς ὅπερ οἱ πολλοὶ πέπονθα· τοτὲ μὲν μοι δοκοῦσιν, τοτὲ δὲ οὔ.

d ΣΩ. Οἶσθα δὲ ὅτι οὐ μόνον σοὶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πολιτικοῖς τοῦτο δοκεῖ τοτὲ μὲν εἶναι διδακτόν, τοτὲ δ' οὔ, ἀλλὰ καὶ Θεόγγιν τὸν ποιητὴν οἶσθ' ὅτι ταῦτά ταῦτα λέγει;

MEN. Ἐν ποίοις ἔπεσιν;

XXXVI. ΣΩ. Ἐν τοῖς ἐλεγείοις, οὗ λέγει καὶ παρὰ τοῖσιν πίνει καὶ ἔσθιε, καὶ μετὰ τοῖσιν

ἴξε, καὶ ἄνδανε τοῖς, ὧν μεγάλη δύναμις. ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἅπ' ἐσθλά διδάξεται ἦν δὲ κακοῖσιν

e συμμίσγης, ἀπολείς καὶ τὸν ἐόντα νόον. οἶσθ' ὅτι ἐν τούτοις μὲν ὡς διδακτοῦ οὔσης τῆς ἀρετῆς λέγει;

MEN. Φαίνεται γε.

ΣΩ. Ἐν ἄλλοις δὲ γε ὀλίγον μεταβάς,

εἰ δ' ἦν ποιητόν, φησί, καὶ ἔνθετον ἀνδρὶ νόημα, λέγει πως ὅτι

πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλους ἔφερον

οἱ δυνάμενοι τοῦτο ποιεῖν, καὶ

οὐ ποτ' ἂν ἐξ ἀγαθοῦ πατρὸς ἔγεντο κακός,

96a πειθόμενος μύθοισι σαόφροσιν· ἀλλὰ διδάσκων

οὐ ποτε ποιήσεις τὸν κακὸν ἄνδρ' ἀγαθόν.

ἐννοεῖς ὅτι αὐτὸς αὐτῷ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν τάναντία λέγει;

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἐχεις οὖν εἰπεῖν ἄλλον ὁτιοῦν πράγματος, οὗ οἱ μὲν φάσκοντες διδάσκαλοι εἶναι οὐχ ὅπως ἄλλων διδάσκαλοι ὁμολογοῦνται, ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ ἐπίστασθαι, ἀλλὰ
b πονηροὶ εἶναι περὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, οὗ φασὶ διδάσκαλοι εἶναι, οἱ δὲ ὁμολογούμενοι αὐτοὶ καλοὶ κάγαθοι τοτὲ

1) *Eκδ. Hiller—Crusius, poetae elegiaci et iambici σ. 68. στ. 33-36. Τὰ πλατωνικὰ κείμενα ἀρχίζει: «Καὶ παρὰ τοῖσιν» ἀντὶ τοῦ «μετὰ τοῖσιν» τοῦ Θεόγγι· στὸν τρίτο στίχο πάλι ἔχει «διδάξεται» ἀντὶ τοῦ «μαθήσεται» τοῦ Θεόγγι.

2) Τὸ κάπως, γιατί ἀλλάζει τὴ σειρά τῶν δυὸ πρώτων στίχων (ἔπ. παρ. στ. 434-439). Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ ὀργανώνει κάπως διαφορετικὰ καὶ τὸ νόημα.

ΣΩ. Δὲν σοῦ φαίνονται λοιπὸν οἱ σοφιστὲς διδάσκα-
λοι τῆς ἀρετῆς;

MEN. Δὲν μπορῶ νὰ ἀπαντήσω, Σωκράτη. Ἐπαθα
καὶ ὁ ἴδιος ὅ,τι καὶ οἱ πολλοί· ἄλλοτε μοῦ φαίνονται, καὶ
ἄλλοτε ὄχι.

ΣΩ. Ἐέρεις ὅτι δὲν εἶσαι μόνον ἐσὺ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ d
πολιτικοὶ ποὺ νομίζετε ἄλλοτε πὼς εἶναι διδακτὸ καὶ ἄλ-
λοτε ὄχι; Ἐέρεις ὅτι καὶ ὁ Θεόγνης ὁ ποιητῆς αὐτὰ τὰ ἴ-
δια λέγει;

MEN. Σὲ ποιά ποιήματα;

XXXVI. ΣΩ. Στίς ἐλεγείες του, ἐκεῖ ποὺ λέγει :
«Μαζὶ μ' αὐτοὺς νὰ φᾶς, νὰ πιῆς, μαζὶ μ' αὐτοὺς νὰ
κάτσης,

καὶ δῶσε τους χαρά, σ' αὐτοὺς πούχουνε δύναμη με-
γάλη.

Τί ἀπ' αὐτοὺς καλὰ θὰ διδαχτῆς· μ' ἂν συχνοσμίγης e
μὲ κακοὺς, καὶ τὸ μυαλὸ ποὺ εἶχες θὰ τὸ χάσης» (1).
Βλέπεις ὅτι ἐδῶ μιλά γιὰ τὴν ἀρετὴν, μὲ τὴν ιδέα πὼς εἶναι
διδακτὸ πρᾶγμα;

MEN. Μὰ εἶναι φανερό.

ΣΩ. Σὲ ἄλλο μέρος ὅμως λίγο παρακάτω ἔτσι κά-
πως(2) λέγει:

«Μ' ἂν τὸ μυαλὸ τὸ φτιάχναν καὶ στὸν ἄνθρωπο τὸ
ἐβάζαν,

μεγάλους καὶ πολλοὺς μισθοὺς θὰ κέρδιζαν αὐτοί».
Οἱ ἱκανοὶ νὰ κάνουν τέτοιο πρᾶγμα.

Καὶ προσθέτει:

«Ἀπὸ καλὸ γονιὸ ποτὲ δὲ θάβγαине κακὸς ὁ γιὸς 96a
στὰ φρόνιμα ἂν πειθόταν λόγια του· ὅμως μὲ λόγια
ἄνθρωπο κακὸ ποτὲ καλὸ δὲ θὰ τὸν κάμης».

Βλέπεις ὅτι ὁ ἴδιος τώρα γιὰ τὰ ἴδια πράγματα λέγει
τὰ ἀντίθετα;

MEN. Εἶναι φανερό.

ΣΩ. Μπορεῖς λοιπὸν νὰ μοῦ πῆς ὅποιοδήποτε ἄλλο
πρᾶγμα, ὅπου ἐκείνους ποὺ ἰσχυρίζονται πὼς τὸ διδάσκουν,
ὄχι μόνον δὲν τοὺς ἀναγνωρίζουν γιὰ δασκάλους ἄλλων, ἀλ-
λά λέγουν ὅτι οὔτε καὶ οἱ ἴδιοι ξέρουν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα
καὶ εἶναι κακοὶ σὲ κεῖνο ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα ποὺ λένε πὼς b
διδάσκουν· καὶ ὅπου ἐκεῖνοι πάλι, ποὺ οἱ ἄλλοι τοὺς ἀναγνωρί-

μέν φασιν αὐτὸ διδακτὸν εἶναι, τοτὲ δὲ οὐ; τοὺς οὖν οὕτω τεταραγμένους περὶ ὄπουσιν φαίης ἂν σὺ κνηρίως διδασκάλους εἶναι;

MEN. Μὰ Δί οὐκ ἔγωγε.

XXXVII. ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μήτε οἱ σοφισταὶ μήτε οἱ αὐτοὶ καλοὶ κάγαθοὶ ὄντες διδάσκαλοι εἰσι τοῦ πράγματος, δηλον ὅτι οὐκ ἂν ἄλλοι γε;

MEN. Οὔ μοι δοκεῖ.

c *ΣΩ.* Εἰ δέ γε μὴ διδάσκαλοι, οὐδὲ μαθηταί;

MEN. Δοκεῖ μοι ἔχειν ὡς λέγεις.

ΣΩ. Ὁμολογήκαμεν δέ γε, πράγματος οὐ μήτε διδάσκαλοι μήτε μαθηταί εἶεν, τοῦτο μὴδὲ διδακτὸν εἶναι;

MEN. Ὁμολογήκαμεν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀρετῆς οὐδαμοῦ φαίνονται διδάσκαλοι;

MEN. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Εἰ δέ γε μὴ διδάσκαλοι, οὐδὲ μαθηταί;

MEN. Φαίνεται οὕτως.

ΣΩ. Ἀρετὴ ἄρα οὐκ ἂν εἴη διδακτὸν;

d *MEN.* Οὐκ ἔοικεν, εἴπερ ὀρθῶς ἡμεῖς ἐσκέμμεθα. ὥστε καὶ θαυμάζω δὴ, ὦ Σώκρατες, πότερόν ποτε οὐδ' εἰσὶν ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἢ τίς ἂν εἴη τρόπος τῆς γενέσεως τῶν ἀγαθῶν γιγνομένων.

ΣΩ. Κινδυνεύομεν, ὦ Μένων, ἐγὼ τε καὶ σὺ φαῦλοί τινες εἶναι ἄνδρες, καὶ σέ τε Γοργίας οὐκ ἰκανῶς πεπαιδευκέναι καὶ ἐμὲ Πρόδικος. παντὸς μᾶλλον οὖν προσεκτέον τὸν νοῦν ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ ζητητέον ὅστις ἡμᾶς ἐνί
e γέ τῳ τρόπῳ βελτίους ποιήσει· λέγω δὲ ταῦτα ἀποβλέψας πρὸς τὴν ἀρετὴν ζήτησιν, ὡς ἡμᾶς ἔλαθε καταγελάστως ὅτι οὐ μόνον ἐπιστήμης ἡγουμένης ὀρθῶς τε καὶ εὖ τοῖς ἀνθρώποις πράττεται τὰ πράγματα, ἢ ἴσως καὶ διαφεύγει ἡμᾶς τὸ γινῶναι τίνα ποτὲ τρόπον γίγνονται οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες.

MEN. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;

XXXVIII. ΣΩ. Ὅδε· ὅτι μὲν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας
97a δεῖ ὠφελίμους εἶναι, ὀρθῶς ὠμολογήκαμεν τοῦτό γε ὅτι οὐκ ἂν ἄλλως ἔχοι ἢ γάρ;

MEN. Ναί.

1) Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα πρβλ. «Πρωταγόρα» 327e-328d καὶ «Ἀλκιβ.» I, 110e-111a.

ζουν γιά καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς σ' αὐτό, τῆ μιά λέγουν πὼς εἶναι διδακτὸ καὶ τὴν ἄλλη ὄχι; "Ἀνθρωποὶ ποὺ βρίσκονται σὲ τέτοια ἀνεμοζάλη γιὰ ὅτιδῆποτε πράγμα, θάλεγεσ ἐσὺ ὅτι εἶναι πραγματικὰ διδάσκαλοι γι' αὐτό;

MEN. Ἐγώ, μὰ τὸ Δία, ὄχι.

XXXVII. ΣΩ. Ἀφοῦ λοιπὸν οὔτε οἱ σοφιστὲς οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ εἶναι διδάσκαλοι αὐτοῦ τοῦ πράγματος, δὲν εἶναι φανερό ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι;

MEN. Naί, δὲν ὑπάρχουν.

ΣΩ. Κι' ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν διδάσκαλοι οὔτε καὶ μαθητές;

MEN. Εἶναι, νομίζω, ὅπως λέγεις.

ΣΩ. Δὲν ἔχομε δεχτῆ ὅτι, γιὰ ὅποιο πράγμα οὔτε διδάσκαλοι οὔτε μαθητὲς ὑπάρχουν, αὐτὸ οὔτε διδακτὸ εἶναι;

MEN. Τὸ δεχτήκαμε.

ΣΩ. Τῆς ἀρετῆς λοιπὸν πουθενὰ δὲν παρουσιάζονται διδάσκαλοι ἔτσι;

MEN. Ἐτσι.

ΣΩ. Κι' ὅταν δὲν ὑπάρχουν διδάσκαλοι, οὔτε μαθητές;

MEN. Ἐτσι ἔγινε φανερό.

ΣΩ. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ ἀρετὴ διδακτὸ πράγμα (1).

MEN. Δὲν μοιάζει, ἀν βέβαια ἐμεῖς ἔχομε κάμει σω-

τί εἶναι λοιπὸν ἀναρωτιέμαι, Σωκράτη, ἀραγε οὔτε καλοὶ ἄνθρωποι ὑπάρχουν, ἢ ποιὸς

τέλος πάντων εἶναι ὁ τρόπος ποὺ γίνονται ὅσοι γίνονται ἀγαθοί.

ΣΩ. Φοβοῦμαι, Μένων, πὼς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ εἴμαστε ἕνα τίποτε, καὶ σένα ὁ Γοργίας δὲν σὲ μόρφωσε καλὰ καὶ μένα ὁ Πρόδικος. Πρέπει λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο νὰ προσέξωμε τὸν ἑαυτὸ μας, καὶ νὰ ζητήσωμε ἐκεῖνον ποὺ μὲ κάποιο τρόπο θὰ μᾶς κάμῃ καλύτερους. Τὰ λέγω αὐτὰ ἔχοντας στὸ νοῦ μου τὴν ἔρευνα ποὺ κάναμε πρὶν λίγο πόσο, μὲ τρόπο καταγέλαστο, μᾶς ξέφυγεν ὅτι δὲν εἶναι μόνο, ὅταν ἡγήται ἡ ἐπιστήμη, ποὺ οἱ ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων γίνονται καὶ καλὰ καὶ σωστά· γιὰ τοῦτο ἴσως καὶ δὲν μπορούμε νὰ ξέρωμε μὲ ποιὸ τρόπο γίνονται οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες.

MEN. Τί ἐννοεῖς, Σωκράτη;

ΣΩ. Καὶ ὅτι γε ὠφέλιμοι ἔσονται, ἂν ὀρθῶς ἡμῖν ἠγῶνται τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτό που καλῶς ὠμολογοῦμεν;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ὀρθῶς ἠγεῖσθαι, ἐὰν μὴ φρόνιμος ἦ, τοῦτο ὁμοίῳ ἔσμεν οὐκ ὀρθῶς ὠμολογηκόσιν.

MEN. Πῶς δὴ [ὀρθῶς] λέγεις;

ΣΩ. Ἐγὼ ἐρῶ· εἴ τις εἰδὼς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Λάρισαν ἢ ὅποι βοῦλει ἄλλοσε βαδίξει καὶ ἄλλοις ἠγοῖτο, ἄλλο τι ὀρθῶς ἂν καὶ εἰ ἠγοῖτο;

MEN. Πάνυ γε.

b ΣΩ. Τί δ' εἴ τις ὀρθῶς μὲν δοξάζων, ἥτις ἐστὶν ἡ ὁδός, ἐληλυθὼς δὲ μὴ μὴδ' ἐπιστάμενος, οὐ καὶ οὗτος ἂν ὀρθῶς ἠγοῖτο;

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ ἔως γ' ἂν που ὀρθὴν δόξαν ἔχη περὶ ὧν ὁ ἕτερος ἐπιστήμην, οὐδὲν χείρων ἠγεμὼν ἔσται, οἰόμενος μὲν ἀληθῆ, φρονῶν δὲ μή, τοῦ τοῦτο φρονοῦντος.

MEN. Οὐδὲν γάρ.

c ΣΩ. Δόξα ἄρα ἀληθῆς πρὸς ὀρθότητα πράξεως οὐδὲν χείρων ἠγεμὼν φρονήσεως· καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ νῦν δὴ παρελείπομεν ἐν τῇ περὶ τῆς ἀρετῆς σκέψει, ὁποῖόν τι εἶη, λέγοντες ὅτι φρόνησις μόνον ἠγεῖται τοῦ ὀρθῶς πράττειν· τὸ δὲ ἄρα καὶ δόξα ἦν ἀληθῆς.

MEN. Ἐοικέ γε.

ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα ἤττον ὠφέλιμόν ἐστιν ὀρθὴ δόξα ἐπιστήμης.

MEN. Τοσοῦτω γε, ὦ Σώκρατες, ὅτι ὁ μὲν τὴν ἐπιστήμην ἔχων ἀεὶ ἂν ἐπιτυγχάνοι, ὁ δὲ τὴν ὀρθὴν δόξαν τοτὲ μὲν ἂν τυγχάνοι, τοτὲ δ' οὔ.

XXXIX. ΣΩ. Πῶς λέγεις; ὁ ἀεὶ ἔχων ὀρθὴν δόξαν οὐκ ἀεὶ ἂν τυγχάνοι, ἕωςπερ ὀρθὰ δοξάζοι;

d *MEN.* Ἀνάγκη μοι φαίνεται ὥστε θαυμάζω, ὦ Σώκρατες, τοῦτο οὕτως ἔχοντος, ὃ τι δὴ ποτε πολὺ τιμιωτέρα ἢ ἐπιστήμη τῆς ὀρθῆς δόξης, καὶ δι' ὃ τι τὸ μὲν ἕτερον, τὸ δὲ ἕτερόν ἐστιν αὐτῶν.

XXXVIII. ΣΩ. Νά τί· ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες πρέπει νὰ εἶναι ὠφέλιμοι, αὐτὸ σωστὰ δεχτήκαμε πῶςδὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλλιῶς. Ἔτσι; 97a

MEN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ὅτι θὰ εἶναι ὠφέλιμοι, ἂν ὀρθὰ κυβερνοῦν τις ὑποθέσεις μας, καὶ τοῦτο καλὰ δὲν τὸ δεχόμεσταν;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ὅτι ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κυβερνᾷ κανεὶς ὀρθὰ, παρὰ μόνον μὲ τὸ νοῦ, μὲ τοῦτο μοιάζομε μὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχουν σωστὰ δεχτῆ κάτι.

MEN. Μὰ πῶς τὸ ἐννοεῖς;

ΣΩ. Θὰ σοῦ πῶ. Ἄν κάπριος γνωρίζοντας τὸ δρόμον ποὺ πάει στὴ Λάρισα, ἢ ὅπου ἄλλου, τὸν παίρνει καὶ ὀδηγῆ καὶ ἄλλους, δὲν θὰ ἦταν ἕνας σωστός καὶ καλὸς ὀδηγός;

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Πές μου τώρα. Ἄν κανεὶς, χωρὶς νὰ ἔχῃ πάει σὲ ἕνα μέρος καὶ οὔτε νὰ ξέρῃ τὸ δρόμον, σχηματίζῃ ὀρθὴ γνώμη γιὰ τὸ δρόμον, δὲ θὰ ἦταν καὶ αὐτὸς σωστός ὀδηγός; b

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Καὶ ὅσον καιρὸ βέβαια ἔχει σωστὴ γνώμη γιὰ ὅσα ὁ ἄλλος ἔχει ἐπιστήμη, δὲν θὰ εἶναι καθόλου χειρότερος ὀδηγός ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὴ φρόνηση, αὐτὸς ποὺ νομίζει τὰ ἀληθῆ, χωρὶς ὅμως ἐπιστήμη.

MEN. Ναί, καθόλου χειρότερος.

ΣΩ. Ἡ ἀληθινὴ λοιπὸν γνώμη δὲν εἶναι καθόλου χειρότερος ὀδηγός ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη στὸ νὰ γίνῃ ἡ ὀρθὴ πράξις· τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ποὺ πρὶν λίγο παραλείψαμε, ὅταν ἐρευνούσαμε τί εἶναι ἡ ἀρετὴ, λέγοντας ὅτι μόνον ἡ φρόνηση κυβερνᾷ τὴν ὀρθὴν πράξις· ὅμως ἡ ἀληθινὴ γνώμη ἦταν καὶ κείνη, ὅπως φαίνεται, ὀδηγός. c

MEN. Ναί, φαίνεται.

ΣΩ. Ἡ ὀρθὴ γνώμη δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου λιγώτερο ὠφέλιμη ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Ὅρθὴ γνώμη καὶ ἐπιστήμη. Τὰ ἀγάλματα τοῦ Δαίδαλου MΕΝ. Μιὰ μόνον διαφορὰ ἔχουν, Σωκράτη, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν ἐπιστήμη θὰ βιάδιζε πάντα στὴν ἐπιτυχία, ἐνῶ ὁ ἄλλος ποὺ ἔχει τὴν ὀρθὴν γνώμη τὴ μιὰ θὰ ἐπιτύχαινε τὴν ἄλλη ὄχι.

XXXIX. ΣΩ. Τί λές; Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει πάντα ὀρθὴν γνώμη δὲν θὰ ἐπιτύχαινε πάντα, ὅσο θὰ εἶχε ὀρθὴν γνώμη;

MEN. Εἶναι φανερό, ναί. Ἄν ὅμως ἔτσι εἶναι, τότε d

ΣΩ. Οἶσθα οὖν δι' ὃ τι θαυμάζεις, ἢ ἐγὼ σοι εἶπω;

MEN. Πάνν γ' εἰπέ.

ΣΩ. Ὅτι τοῖς Δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν· ἴσως δὲ οὐδ' ἔστιν παρ' ὑμῖν.

MEN. Πρὸς τί δὲ δὴ τοῦτο λέγεις;

ΣΩ. Ὅτι καὶ ταῦτα, ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει.

e MEN. Τί οὖν δὴ;

ΣΩ. Τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένων μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινὸς ἀξίον ἔστι τιμῆς, ὡσπερ δραπέτην ἄνθρωπον· οὐ γὰρ παραμένει· δεδεμένον δὲ πολλοῦ ἀξίον· πάνν γὰρ καλὰ τὰ ἔργα ἐστίν. πρὸς τί οὖν δὴ λέγω ταῦτα; πρὸς τὰς δόξας τὰς ἀληθεῖς. καὶ γὰρ αἱ δόξαι αἱ ἀληθεῖς, ὅσον μὲν ἂν χρόνον παραμένωσιν, καλὸν τὸ χρῆμα
98a καὶ πάντ' ἀγαθὰ ἐργάζονται· πολλὸν δὲ χρόνον οὐκ ἐθέλουσι παραμένειν, ἀλλὰ δραπετεύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε οὐ πολλοῦ ἀξιαί εἰσιν, ἕως ἂν τις αὐτὰς δήσῃ αἰτίας λογισμῶ. τοῦτο δ' ἔστιν, ὃ Μένων εἰταίρει, ἀνάμνησις, ὡς ἐν τοῖς πρόσοθεν ἡμῖν ὁμολόγηται. ἐπειδὴν δὲ δεθῶσιν, πρῶτον μὲν ἐπιστήμαι γίνονται, ἔπειτα μόνιμοι· καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστίν, καὶ διαφέρει δεσμῶ· ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης.

MEN. Νῆ τὸν Δία, ὃ Σώκρατες, εἴκειν τοιοῦτῳ τινί.

b XL. ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ ἐγὼ ὡς οὐκ εἰδὼς λέγω, ἀλλὰ εἰκάζων· ὅτι δὲ ἐστίν τι ἄλλοιον ὀρθῆ δόξα καὶ ἐπιστήμη, οὐ πάνν μοι δοκῶ τοῦτο εἰκάζειν, ἀλλ' εἴπερ τι ἄλλο φαίην ἂν εἰδέναι, ὄλγισα δ' ἂν φαίην, ἐν δ' οὖν καὶ τοῦτο ἐκείνων θείην ἂν ὄν οἶδα.

MEN. Καὶ ὀρθῶς γε, ὃ Σώκρατες, λέγεις.

ΣΩ. Τί δέ; τόδε οὐκ ὀρθῶς, ὅτι ἀληθῆς δόξα ἡγουμένη τὸ ἔργον ἐκάστης τῆς πράξεως οὐδὲν χειρὸν ἀπεργάζεται ἢ ἐπιστήμη;

MEN. Καὶ τοῦτο δοκεῖς μοι ἀληθῆ λέγειν.

c ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα ὀρθῆ δόξα ἐπιστήμης χειρὸν οὐδὲ

1) Οἱ Ἀθηναῖοι πίστευαν ὅτι ὁ Δαίδαλος ἦταν συμπολίτης τῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ βασιλικὸν γένος τοῦ Ἐρεχθεά. Ὅταν ἡ γλυπτική ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὰ πρωτόγονα ξόανα καὶ παρουσίασε τὸ ἀνδρικό σῶμα γυμνὸ, μὲ τὰ σκέλη ἀνοιγμένα καὶ τὸ ἕνα πόδι (τὸ ἀριστερὸ) ἐμπρός, ἔκαμε δηλαδὴ ἔργα μὲ ζωὴ καὶ κίνηση, τὰ ἔργα αὐτὰ τὰ ἀπέδωσαν στὸν μυθικὸ μεγάλο τεχνίτη, τὸν Δαίδαλο.

γιατί ἡ ἐπιστήμη εἶναι σὲ μεγαλύτερη τιμὴ ἀπὸ τὴν ὀρθὴ γνῶμη, καὶ γιὰ ποιὸ λόγῳ ἄλλο εἶναι τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο;

ΣΩ. Ξέρετε γιὰ ποιὸ λόγῳ παραξενεύεσαι, ἢ νὰ σοῦ τὸ πῶ;

MEN. Νὰ μοῦ τὸ πῆς, θέλω πολὺ.

ΣΩ. Γιατί δὲν πρόσεξες τὰ ἀγάλματα τοῦ Δαιδάλου (1). Ἴσως δὲν ἔχετε στὸν τόπο σας.

MEN. Γιὰ ποιὸ λόγῳ τὸ λέγεις αὐτό;

ΣΩ. Γιατί καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτά, ἂν δὲν εἶναι δεμένα φεύγουν καὶ δραπετεύουν, μὰ ἂν εἶναι δεμένα, μένουν.

MEN. Καὶ τί μ' αὐτό;

ΣΩ. Νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ἓνα ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκείνου λυμένο δὲν ἔχει καὶ πολλὴ ἀξία· εἶναι σὰν νὰ ἔχῃς ἓναν ἀνθρώπο δραπέτη· γιατί δὲν μένει στὴ θέση του. Ἄν ὅμως εἶναι δεμένο, ἔχει μεγάλη ἀξία· γιατί τὰ ἔργα του εἶναι πολλὰ καλὰ. Γιὰ ποιὸ λόγῳ στὰ λέγω αὐτά; Γιὰ τίς ἀληθινὲς γνώμες. Γιατί νά, καὶ οἱ ἀληθινὲς γνώμες ὅσον καιρὸ παραμένουν εἶναι καλὸ ἀπόκτημα καὶ ὅλα τὰ κάνομεν καλὰ· δὲν θέλουν ὅμως νὰ μένουν κοντὰ μας πολὺ καιρὸ, ἀλλὰ δραπετεύουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε δὲν ἔχουν μεγάλη ἀξία, ὥσπου νὰ δέσῃ κανεὶς τίς ἴδιες τίς αἰτίες των μὲ σκέψη. Καὶ τοῦτο εἶναι, ἀγαπητὲ Μένων, ἡ ἀνάμνηση, ὅπως τὴ δεχτήκαμε στὰ προηγούμενα. Καὶ ὅταν δεθοῦν, γίνονται πρῶτα ἐπιστῆμες καὶ ἔπειτα μόνιμες. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἐπιστήμη εἶναι σὲ μεγαλύτερη τιμὴ ἀπὸ τὴν ὀρθὴ γνῶμη, καὶ διαφέρει ἡ ἐπιστήμη ἀπὸ τὴν ὀρθὴ γνῶμη ὡς πρὸς τὸν δεσμό.

MEN. Μὰ τὸ Δία, Σωκράτη, μοιάζει μὲ κάτι τέτριο.

XL. ΣΩ. Μὰ καὶ ἐγὼ τὰ λέγω σὰν ἄνθρωπος ποὺ δὲν ξέρει· εἰκάζω μόνο. Ὅτι ὅμως ἡ ὀρθὴ γνῶμη εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, αὐτὸ δὲν νομίζω καθόλου ὅτι τὸ εἰκάζω. Ἄν ὑπάρχῃ καὶ κάτι ἄλλο ποὺ θὰ ἰσχυρίζομεν ὅτι τὸ ξέρω—καὶ εἶναι λίγα αὐτά—ἓνα ἀπὸ κεῖνα ποὺ ξέρω θὰ ἔβαζα καὶ τοῦτο.

MEN. Καὶ ἔχεις δίκιο, Σωκράτη.

ΣΩ. Μὰ τί; Ὅτι, ἅμα ὀδηγῆ ἡ ἀληθινὴ γνῶμη, δὲν ἐκτελεῖ καθόλου χειρότερα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τὸ ἔργο σὲ κάθε μιὰ χωριστὰ πράξη, αὐτὸ δὲν τὸ εἶπα σωστά;

MEN. Καὶ αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ εἶπες σωστά.

ΣΩ. Καθόλου χειρότερη λοιπὸν ἡ ὀρθὴ γνῶμη ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, οὔτε λιγώτερο ὠφέλιμη θὰ εἶναι στίς πρά-

e

98a

b

c

ἦττον ὠφελίμη ἔσται εἰς τὰς πράξεις, οὐδὲ ἀνὴρ ὁ ἔχων ὀρθὴν δόξαν ἢ ὁ ἐπιστήμην.

MEN. *Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Καὶ μὴν ὃ γε ἀγαθὸς ἀνὴρ ὠφέλιμος ἡμῖν ὠμολογῆται εἶναι.

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐ μόνον δι' ἐπιστήμην ἀγαθοὶ ἄνδρες ἂν εἶεν καὶ ὠφέλιμοι ταῖς πόλεσιν, εἴπερ εἶεν, ἀλλὰ καὶ δι' ὀρθὴν δόξαν, τούτων δὲ οὐδέτερον φύσει ἐστὶν τοῖς ἀνθρώποις, οὔτε ἐπιστήμη οὔτε δόξα ἀληθής, [οὐτ' ἐπίκτητα]

d — ἢ δοκεῖ σοι φύσει ὀποτερονοῦν αὐτοῖν εἶναι;

MEN. Οὐκ ἔμοιγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ οὐ φύσει, οὐδὲ οἱ ἀγαθοὶ φύσει εἶεν ἂν.

MEN. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἐπειδὴ δέ γε οὐ φύσει, ἐσκοποῦμεν τὸ μετὰ τοῦτο, εἰ διδακτὸν ἐστίν.

MEN. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν διδακτὸν ἔδοξεν εἶναι, εἰ φρόνησις ἢ ἀρετή;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Κἂν εἴ γε διδακτὸν εἴη, φρόνησις ἂν εἶναι;

MEN. Πάνυ γε.

e ΣΩ. Καὶ εἰ μὲν γε διδάσκαλοι εἶεν, διδακτὸν ἂν εἶναι, μὴ ὄντων δὲ οὐ διδακτὸν;

MEN. Οὔτως.

ΣΩ. Ἄλλὰ μὴν ὠμολογήκαμεν μὴ εἶναι αὐτοῦ διδάσκαλος;

MEN. *Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Ὁμολογήκαμεν ἄρα μήτε διδακτὸν αὐτὸ μήτε φρόνησιν εἶναι;

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἄλλὰ μὴν ἀγαθὸν γε αὐτὸ ὠμολογοῦμεν εἶναι;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ὁφέλιμον δὲ καὶ ἀγαθὸν εἶναι τὸ ὀρθῶς ἡγούμενον;

MEN. Πάνυ γε.

99a ΣΩ. Ὁρθῶς δέ γε ἡγεῖσθαι δύο ὄντα ταῦτα μόνα, δόξαν τε ἀληθῆ καὶ ἐπιστήμην, ἃ ἔχων ἄνθρωπος ὀρθῶς

Ξεις, οὔτε ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ὀρθὴ γνώμη, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ἐπιστήμη.

MEN. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Δεχτήκαμε βέβαια ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος εἶναι

ἄνακεφαλαίωση. ὠφέλιμος.

Τί δέχτηκαν

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀγαθοὶ ἄν-

δρες δὲν γίνονται μόνο μὲ ἐπιστήμη ἀλλὰ καὶ μὲ ὀρθὴ γνώμη, καὶ κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ δὲν εἶναι ἀπὸ τῆ φύση στὸν ἄνθρωπο, οὔτε ἡ ἐπιστήμη οὔτε ἡ ὀρθὴ γνώμη... Ἡ μήπως καὶ σοῦ φαίνεται ὅτι κάποιος ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τῆ φύση; (1).

MEN. Σὲ μένα ὄχι.

ΣΩ. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν εἶναι ἀπὸ τῆ φύση, ἐξετάσαμε τὸ κατόπιν ἀπὸ αὐτό, ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα.

MEN. Ναί.

ΣΩ. Δὲν μᾶς φάνηκε ὅτι εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα, ἂν ἡ ἀρετὴ εἶναι φρόνηση; (2).

MEN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ὅτι, ἂν ἦταν διδακτὴ, θὰ ἦταν φρόνηση;

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Καὶ ὅτι, ἂν ὑπάρχουν διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς, εἶναι διδακτὴ, ἂν ὄχι, δὲν εἶναι;

MEN. Ἔτσι

ΣΩ. Δεχτήκαμε ὁμοῦς ὅτι δὲν ὑπάρχουν διδάσκαλοι τῆς ἀρετῆς.

MEN. Ἔτσι εἶναι.

ΣΩ. Δεχτήκαμε λοιπὸν ὅτι οὔτε διδακτὴ, οὔτε φρόνηση εἶναι.

PEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Δεχόμεστε βέβαια ὅτι εἶναι ἀγαθόν;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ὅτι ὠφέλιμο καὶ ἀγαθὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ κυβερνᾷ σωστά;

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Καὶ ὅτι αὐτὰ ποὺ ὀρθὰ κυβερνοῦν εἶναι μόνο δύο, ἡ ἀληθινὴ γνώμη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ποὺ ὅταν τὰ ἔχη ὁ

1) Ἀντιθέτει τῆ φύση πρὸς τὸν λόγο, καὶ γενικώτερα, τὴν ψυχὴ.

2) «Φρόνησις» καὶ «ἐπιστήμη» γιὰ τὸν Σωκράτη στὴ συζήτηση τούτῃ καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ 87c-89a εἶναι σχεδὸν συνώνυμα.

d

e

99a

ἡγεῖται. τὰ γὰρ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα οὐκ ἀνθρωπίνῃ ἡγεμονίᾳ γίνονται· ᾧ δὲ ἀνθρωπὸς ἡγεμὼν ἐστὶν ἐπὶ τὸ ὀρθόν, δύο ταῦτα, δόξα ἀληθῆς καὶ ἐπιστήμη.

MEN. Δοκεῖ μοι οὕτως.

XLI. ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ οὐ διδακτὸν ἐστὶν, οὐδ' ἐπιστήμη δὴ ἔτι γίνονται ἡ ἀρετή;

MEN. Οὐ φαίνεται.

b *ΣΩ.* Διοῖν ἄρα ὄντων ἀγαθοῖν καὶ ὠφελίμων τὸ μὲν ἕτερον ἀπολέλκται, καὶ οὐκ ἂν εἴη ἐν πολιτικῇ πράξει ἐπιστήμη ἡγεμὼν.

MEN. Οὐ μοι δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα σοφία τινὶ οὐδὲ σοφοὶ ὄντες οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἡγοῦντο ταῖς πόλεσιν, οἱ ἀμφὶ Θεμιστοκλέα τε καὶ σὸς ἄρτι Ἄνατος ὅδε ἔλεγεν· διὸ καὶ οὐχ οἷοί τε ἄλλους ποιεῖν τοιοῦτους οἷοι αὐτοὶ εἰσιν, ἅτε οὐ δι' ἐπιστήμην ὄντες τοιοῦτοι.

MEN. Ἐοικεν οὕτως ἔχειν, ὦ Σώκρατες, ὡς λέγεις.

c *ΣΩ.* Οὐκοῦν εἰ μὴ ἐπιστήμη, εὐδοξία δὴ τὸ λοιπὸν γίνονται· ἢ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες χρώμενοι τὰς πόλεις ὀρθοῦσιν, οὐδὲν διαφερόντως ἔχοντες πρὸς τὸ φρονεῖν ἢ οἱ χρησιμολογοῦντες καὶ οἱ θεομάντιες· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσιν μὲν ἀληθῆ καὶ πολλὰ, ἴσασι δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσιν.

MEN. Κινδυνεύει οὕτως ἔχειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Μένων, ἄξιον τούτους θεῖους καλεῖν τοὺς ἄνδρας, οἵτινες νοῦν μὴ ἔχοντες πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθοῦσιν ὧν πράττουσιν καὶ λέγουσι;

MEN. Πάνυ γε.

d *ΣΩ.* Ὅρθῶς ἄρ' ἂν καλοῖμεν θεῖους τε σὸς νῦν δὴ ἐλέγομεν χρησιμολογῶν καὶ μάντιες καὶ τοὺς ποιητικῶν ἀπαντας· καὶ τοὺς πολιτικῶν οὐχ ἥμισυ τούτων φαίμεν ἂν θεῖους τε εἶναι καὶ ἐνθούσιάζειν, ἐπίπνυον ὄντας καὶ κατεχομένους ἐκ του θεοῦ, ὅταν κατορθῶσι λέγοντες πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα, μηδὲν εἰδότες ὧν λέγουσιν.

1) Τὴν ὀρθὴν γνώμη καὶ τὴν ἐπιστήμη.

2) Μὲ τὴν πλατειὰ σημασία τοῦ ὄρου.

ἄνθρωπος κυβερνιέται καλά. Ὅσο γιὰ κείνα πού φέρνει ἡ τύχη, αὐτὰ δὲν γίνονται μὲ ἀνθρώπινη κυβέρνησι· σὲ δ,τι ὁμῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁδηγὸς στὸ ὀρθό, ἔχομε μόνο αὐτὰ τὰ δυό, τὴν ἀληθινὴν γνώμη καὶ τὴν ἐπιστήμη.

MEN. Ἔτσι νομίζω.

ΧΛΙ. ΣΩ. Ἄφοῦ λοιπὸν δὲν εἶναι διδακτὸ πρᾶγμα, οὔτε ἐπιστήμη πιά εἶναι ἡ ἀρετή;

MEN. Τὸ ὄχι εἶναι φανερό.

ΣΩ. Ἄπο τὰ δυό ⁽¹⁾ λοιπὸν πού ἔχομε ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα, πάει τὸ ἓνα ἡ ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁδηγὸς στὴν πολιτικὴ ⁽²⁾ πράξι. b

MEN. Δὲν μπορεῖ.

ΣΩ. Ὅχι λοιπὸν μὲ κάποια σοφία, οὔτε ὄντας σοφοὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες κυβερνοῦσαν τίς

Συμπέρασμα : Ἡ ὀρθὴ πόλεις, ἐκεῖνοι οἱ γύρω στὸν Θεμινὴ γνώμη θεῖο δῶρο στοκλή καὶ οἱ ἄλλοι πού τώρα δὲ ἔλεγεν ὁ Ἄνυτος. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μποροῦν νὰ κάμουν ἄλλους σὰν τὸν ἑαυτὸ τους, γιὰτὶ καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἔγιναν μὲ ἐπιστήμη.

MEN. Μοιάζει νὰ εἶναι ἔτσι, Σωκράτη, ὅπως λέγεις.

ΣΩ. Ἄφοῦ λοιπὸν δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, φανερὸ πῶς τὸ ἔργο χίνεται ἀπὸ τὴν ὀρθὴ γνώμη. Αὐτὴν χρησιμοποιοῦντας οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ἀνορθώνουν τίς πόλεις, χωρὶς νὰ ἔχουν μὲ τὴ φρόνησι καμμιάν ἐξαιρετικὴν σχέσι, περισσότερο ἀπὸ τοὺς χρησιμωδοὺς καὶ τοὺς θεομάντεις· καὶ αὐτοὶ λέγουν πολλὰς ἀλήθειες, μὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ πού λέγουν δὲν ξέρου. c

MEN. Πάει νὰ εἶναι ἔτσι.

ΣΩ. Δὲν εἶναι λοιπὸν σωστό, Μένων, νὰ ὀνομάζωμε θεῖους αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες, πού ἐνῶ δὲν ἔχουν τὴ νόησι, πολὺ καὶ μεγάλα φέρουν σὲ ἐπιτυχία ἀπ' αὐτὰ πού πράττουν καὶ λέγουν;

MEN. Βεβαίωτατα.

ΣΩ. Σωστὰ λοιπὸν θὰ ὀνομάζωμε θεῖους καὶ αὐτοὺς πού τώρα δὲ ἐλέγαμε, τοὺς χρησιμωδοὺς καὶ τοὺς μάντεις, καὶ ὅλους ὅσοι ἔχουν τὸ δαιμόνιο τοῦ ποιητῆ· ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ θὰ λέγαμε ὅτι εἶναι ὄχι λιγώτερο ἀπ' αὐτοὺς καὶ θεῖοι καὶ ἐμπνευσμένοι· ἔχουν μέσα τους θεϊκὴ πνοή καὶ εἶναι κατακτημένοι ἀπὸ κάποιο θεό, ὅταν φέρουν σὲ καλὸ τέλος τὸ ἔργο τους, λέγοντας πολλὰ καὶ μεγάλα, χωρὶς τίποτε νὰ ξέρου ἀπὸ ὅσα λέγουν. d

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ αἱ γε γυναῖκες δήπου, ὧ Μένων, τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας θεῖους καλοῦσι καὶ οἱ Λάκωνες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος ἀνὴρ, φασίν, οὗτος.

e *MEN.* Καὶ φαίνονται γε, ὧ Σώκρατες, ὀρθῶς λέγειν. καίτοι ἴσως Ἄνυτος ὅδε σοι ἄχθεται λέγοντι.

XLII. *ΣΩ.* Οὐδὲν μέλει ξμοιγε. τούτῳ μὲν, ὧ Μένων, καὶ αὐθις διαλεξόμεθα· εἰ δὲ νῦν ἡμεῖς ἐν παντὶ τῷ λόγῳ τούτῳ καλῶς ἐζητήσαμεν τε καὶ ἐλέγομεν, ἀρετὴ ἂν εἴη οὔτε φύσει οὔτε διδακτόν, ἀλλὰ θεία μοῖρα παρα-
100a γιγνομένη ἄνευ νοῦ, οἷς ἂν παραγίγηται, εἰ μὴ τις εἴη τοιοῦτος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἷος καὶ ἄλλον ποιῆσαι πολιτικόν. εἰ δὲ εἴη, σχεδὸν ἂν τι οὗτος λέγοιτο τοιοῦτος ἐν τοῖς ζῶσι, οἷον ἔφη Ὀμηρος ἐν τοῖς τεθνεῶσι τὸν Τειρεσίαν εἶναι, λέγων περὶ αὐτοῦ, ὅτι οἷος πέπνυται τῶν ἐν Ἄδου, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐτσοῦσι. ταῦτόν ἂν καὶ εὐθὺς τοιοῦτος ὡσπερ παρὰ σκιάς ἀληθὲς ἂν πράγμα εἴη πρὸς ἀρετήν.

b *MEN.* Κάλλιστα δοκεῖς μοι λέγειν, ὧ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἐκ μὲν τοίνυν τούτου τοῦ λογισμοῦ, ὧ Μένων, θεία μοῖρα ἡμῖν φαίνεται παραγιγνομένη ἢ ἀρετὴ οἷς παραγίγεται· τὸ δὲ σαφὲς περὶ αὐτοῦ εἰσόμεθα τότε, ὅταν πρὶν ὅτινι τρόπῳ τοῖς ἀνθρώποις παραγίγεται ἀρετὴ, πρότερον ἐπιχειρήσωμεν αὐτὸ καθ' αὐτὸ ζητεῖν τί ποτ' ἔστιν ἀρετὴ. νῦν δ' ἐμοὶ μὲν ὥρα ποιῆσαι, σὺ δὲ ταῦτα ἄπερ αὐτὸς πέ-
c πεισαι πεῖθε καὶ τὸν ξένον τόνδε Ἄνυτον, ἵνα προότερος ᾗ· ὡς ἐὰν πείσης τοῦτον, ἔστιν ὁ τι καὶ Ἀθηναίους ὀνήσεις.

MEN. Βεβαιότατα.

ΣΩ. Καὶ οἱ γυναῖκες, ἂν δὲν γελιέμαι, ὀνομάζουσι, Μένων, θεῖους τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρες· καὶ οἱ Λάκωνες, ὅταν ἐγκωμιάζουσι ἕνα ἀγαθὸν ἄνδρα, αὐτὸς, λέγουσι, εἶναι θεῖος ἀνὴρ.

MEN. Καὶ εἶναι φανερό, Σωκράτη, ὅτι σωστά λέγουσι. Ὅμως ὁ Ἄνυτος ἐδῶ ἴσως σοῦ θυμῶναι, γιὰτὶ λέγεις αὐτά.

XLII. ΣΩ. Δὲν μὲ νοιάζει καθόλου. Μ' αὐτὸν, Μένων, θὰ τὰ ξαναποῦμε. Ἄν ἐμεῖς τώρα σὲ ὅλη τούτη τῇ συζήτησιν καλὰ ἐρευνήσαμε καὶ μιλήσαμε, ἡ ἀρετὴ δὲν θὰ εἶναι οὔτε ἀπὸ τῆ φύσιν οὔτε διδακτὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ σὲ ὅσους ἐμφανίζεται ἐρχεται ἀπὸ θεϊκῆ εὐνοια (1), χωρὶς νόησιν, ἐκτὸς ἂν κάποιος ἐνάρετος πολιτικὸς μπορέσῃ νὰ μεταδώσῃ τὴν ἀρετὴν του καὶ σὲ ἄλλον. Ἄν αὐτὸς ὑπάρξῃ, θὰ μποροῦσε σχεδὸν νὰ εἰπωθῇ γι' αὐτὸν ὅτι ἀνάμεσα στοὺς ζωντανοὺς εἶναι, ὅπως εἶπεν ὁ Ὅμηρος πὼς εἶναι ὁ Τειρεσίας ἀνάμεσα στοὺς πεθαμένους, λέγοντας ὅτι ἀπ' ὅσους εἶναι στὸν Ἄδην μόνος αὐτὸς ἔχει «τοῦ νοῦ τῆ χάριν, μὰ οἱ λοιποὶ σάνῃσκι οἰτριγυρίζουσι» (2). Τὸ ἴδιον καὶ μάλιστα ἀμέσως ὁ ἀρθρωπος αὐτὸς θὰ ἦταν, ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἕνα ἀληθινὸ πρᾶγμα σάν δῖπλα σὲ σκιές.

MEN. Πολὺ ὠραία μοῦ φαίνεται, Σωκράτη, τὰ λέγεις.

ΣΩ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν σειρά τῶν σκέψεων, Μένων, ἡ ἀρετὴ εἶναι φανερό πὼς μᾶς ἐρχεται ἀπὸ θεϊκῆ εὐνοια, σὲ ὅσους ἐρχεται· ἀλλὰ τὴν καθαρὴ ἀλήθεια γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα θὰ τὴ μάθωμε τότε, ὅταν, πρὶν ἐξετάσωμε μὲ ποιὸν τρόπο ἐρχεται στοὺς ἀνθρώπους, ἐρευνήσωμε πρῶτα τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθαυτὸ καὶ ζητήσωμε τί εἶναι ἀρετὴ.

Τώρα ἐγὼ πρέπει νὰ πάω κάπου· ἐσὺ προσπάθησε νὰ πείσης, σ' αὐτὰ πού ὁ ἴδιος πείσθηκες, καὶ τοῦτον ἐδῶ τὸν φίλο σου τὸν Ἄνυτο, γιὰ νὰ γίνῃ πιὸ ἤρεμος· γιὰτὶ ἂν τὸν πείσης, μπορεῖ καὶ στοὺς Ἀθηναίους νὰ κάμῃς κάποιον καλὸ.

1) Στὸν «Πρωταγόρα» (320a) ὁ Σωκράτης λέγει ὅτι οἱ γιοὶ τοῦ Περικλή μόνον τοὺς «περιόντες νέμονται ὡσπερ ἄφειται, ἐάν που αὐτό-μχοι περιτύχωσι τῇ ἀρετῇ». Αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἡ σκέψιν του βαδίζει καὶ τότε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς «θεῖας μοίρας παραγινομένης ἀρετῆς».

2) Ὁδύσεια K, 495. (Μεταφρ. Ζ. Σιδέρη, ἐκδ. Ζαχαροπούλου).

ΠΛΑΤΩΝ
παρμενίδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θέση τοῦ «Παρμενίδη» μέσα στοῦ πλατωνικό ἔργο.

Μεταξύ τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος, τῶν ὁποίων ἀμφισβητήθηκε ἡ γνησιότητα τόσο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς καὶ σχολιαστὲς ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς νεώτερους φιλόλογους, εἶναι καὶ ὁ «Παρμενίδης». Ἐτσι στὴ διαίρεση τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος σὲ τριλογίες ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη τὸν Βυζάντιο (257—180 π. Χ.) ὁ «Παρμενίδης» καὶ ὁ «Φίληβος» ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὴν κατάταξη ἐκείνη. Ὑστερα, κατὰ τὴ διαίρεση σὲ ἑννέα τετραλογίες ἀπὸ τὸν Θράσυλλο, τὸν καιρὸ τοῦ Καίσαρα καὶ τοῦ Τιβέριου, τὴ δεύτερη τετραλογία ἀποτελοῦσαν ὁ «Κρατύλος», ὁ «Θεαίτητος», ὁ «Σοφιστής» καὶ ὁ «Πολιτικός», καὶ ἡ τρίτη ἀρχίζει ἀπὸ τὸν «Παρμενίδη». Σύμφωνα μετὰ τὶς τετραλογίες τοῦ Θρασύλλου τυπώνονται ἀκόμη καὶ σήμερα τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος στὶς στερεότυπες ἐκδόσεις, ἂν καὶ δὲν ἔχουν γιὰ βάση οὔτε τὴ χρονολογικὴ σειρὰ τῆς συγγραφῆς οὔτε τὸ περιεχόμενο. Γιὰ τὸν Γερμανὸ θεολόγο καὶ φιλόσοφο Schleiermacher (1804) ἡ τάξη τῶν διαλόγων ἦταν παιδαγωγικὴ. Κατ' αὐτόν, ὁ Πλάτων εἶχε τὸ σύστημά του ἀπὸ πρωτότερα σχηματισμένο καὶ τὸ ἐκθέτει στὰ ἔργα του προοδευτικά. Ἐτσι ὁ «Παρμενίδης» γράφηκε πρὸ ἢ ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Σωκράτη. Ὁ «Θεαίτητος», ὁ «Σοφιστής» καὶ ὁ «Πολιτικός», τοποθετημένοι φυσικὰ στὴ δεύτερη περίοδο, προηγούνται ἀπὸ τὸ «Συμπόσιο» ποὺ γράφηκε γύρω στὸ 385 π.Χ. Τὴν περίοδο τὴν ἐτελείωνε ὁ «Φίληβος».

Ὁ Tennemann (1792—1795), πρῶτος ἐρίξε τὴν ἰδέα τῆς μεγαρικῆς περιόδου τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ δέχεται πῶς ὁ Πλάτων, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Σωκράτη, ἐπῆγε στὰ Μέγαρα καὶ ἐκεῖ ἔγραψε τοὺς πρῶτους διαλόγους του. Πρῶτον ἀπ' αὐτοὺς θεωροῦσε τὸν «Παρμενίδη». Ἄλλοι κατατάσσουν σ' αὐτὴ τὴν περίοδο καὶ τὸ «Θεαίτητο» καὶ τὸ «Σοφιστή».

Ὁ Hermann (1839), ἀντίθετα πρὸς τὸν Schleiermacher, κατέταξε τοὺς διαλόγους κατὰ δογματικὴ πρόοδο καὶ τοὺς διαίρεσε σὲ τρεῖς ὁμάδες: τὴ Σωκρατικὴ, τὴ μεγαρικὴ ἢ διαλεκτικὴ καὶ τὴ συνθετικὴ ἢ ὁμάδα τῆς ὠριμότητος, καὶ δεχότανε ὅτι στὴ δεύτερη ὁμάδα

κατατάσσονταν διαδοχικά ὁ «Κρατύλος», ὁ «Σοφιστή.», ὁ «Πολιτικός», καὶ ὁ «Παρμενίδης».

Ὁ Zeller (ἀπὸ τὸ 1884) παραδέχεται πῶς ὁ «Θες η-
τος», ὁ «Σοφιστής» καὶ ὁ «Πολιτικός» γράφηκαν εἴτε γιὰ νὰ
στηρίξουν μεθοδικὰ εἴτε γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν διαλεκτικὰ τὸ
σύστημα πού εἶχε ἐκτεθῆ στὸν «Φαίδωνα», τὸν «Φίληβο»,
τὴν «Πολιτεία», τὸν «Τίμαιο», τὸν «Κριτία», καὶ τοὺς «Νό-
μους». Τὸν ἴδιο καιρὸ καὶ κατόπι, καὶ ἄλλοι καὶ ὁ Überweg
(1861), ὁ Schaarsmidt (1866) καὶ ὁ Huit ((1873—1893)
θεωροῦσαν τὸν «Παρμενίδη», τὸ «Σοφιστή» καὶ τὸν «Πολιτικό»
ὡς μὴ γνήσια πλατωνικὰ ἔργα.

Βλέπομε λοιπὸν πῶς τὸ πρόβλημα γιὰ τὴ γνησιότητα
καὶ τὴ χρονολογικὴ κατάταξη τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτω-
νος ἀπασχόλησε πολὺ τὴν ἐπιστήμη, χωρὶς νὰ κατορθωθῆ
νὰ βρεθοῦν γιὰ τὴ λύση του κριτήρια ἀντικειμενικὰ καὶ πα-
ραδεκτὰ ἀπ' ὅλους.

Ἡ δευτέρα περίοδος αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῶν μεταφυσι-
κῶν διαλόγων στὸν 19ον αἰῶνα ἀρχίζει μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ
«Σοφιστή» καὶ τοῦ «Πολιτικοῦ», πού δημοσιεῦτηκε τὸ 1867
ἀπὸ τὸν Ἄγγλο φιλόλογο Lewis Campbell ὕστερα ἀπὸ
ἔκδοση τοῦ «Θεαίτητου» τὸ 1861. Μὲ τὴν ἔκδοση αὐτὴ ἄλ-
λαξαν τὰ δεδομένα τῆς ἔρευνας καὶ ἀνοίχτηκε καινούργιος
δρόμος. Οἱ «Νόμοι» τοῦ Πλάτωνος ἦταν αὐθεντικὸ ἔργο ἀναμ-
φισβήτητα πλατωνικὸ καὶ μάλιστα τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ
Πλάτωνος (ἢ εἶδε τὸ φῶς μετὰ τὸ θάνατό του). Μὲ βάση αὐτὸ
ἐξετάσθησαν οἱ λεπτομέρειες τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τῶν ἄλλων
διαλόγων, τῶν συγγενῶν πρὸς τοὺς «Νόμους», καὶ τὸ ἀπο-
τέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς ἐργασίας ἦταν ἡ γνώμη ὅτι μετὰ
τὴν «Πολιτεία» καὶ τοὺς «Νόμους» ὑπῆρξε μιὰ περίοδος με-
γάλης φιλοσοφικῆς δραστηριότητος ἀπὸ φιλογολογικὴ ἄποψη,
γεμάτης ἀπὸ τοὺς διαλόγους «Σοφιστή», «Πολιτικός», «Φί-
ληβο», «Τίμαιο», καὶ «Κριτία». Ἔτσι ἀπέδειξε ὁ Campbell
καὶ τὴ γνησιότητα καὶ τὴ χρονολογικὴ θέση τοῦ «Σοφιστή»
καὶ τοῦ «Πολιτικοῦ».

Στῇ Γερμανίᾳ οἱ φιλόλογοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ σπου-
δάζουν τὸ ὕφος τοῦ Πλάτωνος, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἐργασίαι
τοῦ Campbell.

Τὸ 1874 ὁ Blass ἀπὸ μόνη τὴ σπανιότητα τῆς χασμω-
δίας συμπέρανε ὅτι ὁ «Σοφιστής», ὁ «Πολιτικός», ὁ «Φίληβος»,
ὁ «Τίμαιος», ὁ «Κριτίας» καὶ οἱ «Νόμοι» εἶναι τὰ τελευταῖα
ἔργα τοῦ Πλάτωνος. Ὑστερα ὁ Dittenberger (1881) χρησι-

μποιεί για τὴ χρονολογία τὰ κριτήρια ὕφους καὶ βρίσκει ὅτι ὁ «Παρμενίδης», ὁ «Φίληβος», ὁ «Σοφιστής» καὶ ὁ «Πολιτικός» συγγενεύουν μὲ τοὺς «Νόμους».

Ὁ Ritter (1888) στὶς ἔρευνές του γιὰ τὸν Πλάτωνα μελετᾷ τοὺς τύπους ἀπαντήσεων σὲ ὅλους τοὺς διαλόγους καὶ τὸ 1895 ὁ Lutoslawski, Πολωνὸς φιλόλογος, μὲ ἀνακρινώσεις του ἔκαμε γνωστὴ στὴ Γερμανία τὴν ἐργασία τοῦ Campbell καὶ μὲ τὸ ἔργο του (1897) «Καταγωγή καὶ ἐξέλιξη τῆς λογικῆς τοῦ Πλάτωνος» προσπάθησε νὰ κατατάξῃ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος μὲ βάση γλωσσικὰ καὶ ἄλλα τεκμήρια.

Οἱ ἐργασίες ποὺ ἀκολούθησαν ὕστερ' ἀπὸ τὸ 1897 ἄφησαν ἀνέπαφη τὴ σειρά τῶν ἔργων «Παρμενίδης», «Σοφιστής», «Θεαίτητος» καὶ «Πολιτικός».

Γενικὰ ὡς πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος, ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ἔρευνες γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς τους, σύμφωνα πρὸς τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ γίνῃ ὀρθὴ κατάταξη καὶ συσχέτισή τους, ἡ σύγχρονη ἐπιστῆμη χρησιμοποιοῦ τὰ ἀκόλουθα μέσα καὶ μεθόδους ἔρευνας :

α) Τὴν παράδοση γενικὰ. β) Τὶς μαρτυρίες καὶ πληροφορίες τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ μάλιστα τοῦ Ἀριστοτέλη. γ) Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ πρόσωπα, ποὺ ἀναφέρονται στοὺς διαλόγους. δ) Τὶς ἀναφερόμενες καὶ ὑπνοοῦμενες σχέσεις τοῦ Πλάτωνος πρὸς τοὺς φιλοσόφους καὶ ἄλλες προσωπικότητες. ε) Τὶς παραπομπές ἀπὸ τὸν ἕνα διάλογο στὸν ἄλλο καὶ τὶς ἀναφορές. στ) Τὸ φιλοσοφικὸ περιεχόμενον τῶν διαλόγων. ζ) Τὴν καλλιτεχνικὴ συγκρότηση καὶ μορφὴ τῶν διαλόγων. Καὶ η) τὴ γλωσσικὴ μορφὴ καὶ τὸ ὕφος τῶν διαλόγων.

Σύμφωνα λοιπὸν πρὸς τὰ παραπάνω κριτήρια ἐκρίθηκε ἡ γνησιότητα τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος—ὁ «Παρμενίδης» κατατάσσεται στοὺς γνήσιους διαλόγους—καὶ σχηματίσθηκε ὁ ἐπόμενος πίνακας κατὰ διαδοχικὴ σειρά· ἀνταποκρίνεται στὴν πνευματικὴ καὶ φιλοσοφικὴν ἐξέλιξη τοῦ Πλάτωνος καὶ δείχνει παράλληλα καὶ τὴ χρονικὴ συγγραφὴ τῶν διαλόγων του :

Ι Περίοδος. Σωκρατικοὶ διάλογοι ἢ διάλογοι τῆς νεανικῆς ἡλικίας: Ἀπολογία Σωκράτους, Κρίτων, Ἴων, Πρωταγόρας, Λάχης, Χαρμίδης, Πολιτείας βιβλ. Α. (Θρασύμαχος), Εὐθύφρων καὶ Λῦσις.

ΙΙ Περίοδος: διάλογοι τῆς μεταβατικῆς ἡμέσης περιόδου, κατὰ τὴν ὁποία γράφηκαν οἱ διά-

λογοί έναντίον τῶν σοφιστῶν : Γοργίας, Μένων, Εὐθύδημος, Ἴππίας μείζων, Ἴππίας ἐλάσσων, Κρατύλος καὶ Μενέξενος.

III Περίοδος τῆς ἀκμῆς : Συμπόσιον, Φαίδων, Πολιτεία βιβλ. Β—Ι καὶ Φαῖδρος.

IV Περίοδος γεροντικῆς ἡλικίας : Θεαίτητος, Παρμενίδης, Σοφιστής, Πολιτικός, Φίληβος, Τίμαιος, Κριτίας, Νόμοι καὶ Ἐπινομίς. Οἱ ἐπιστολὲς ἀκολουθοῦν ἰδιαιτέρη σειρᾶ.

2. Οἱ σχέσεις μεταξύ τῶν διαλόγων «Παρμενίδη», «Θεαίτητου», «Σοφιστή», «Πολιτικού».

Ἡ σειρᾶ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων θέλησε νὰ διαβάσουμε αὐτοὺς τοὺς διαλόγους, εἶναι ἀναμφισβήτητη. Στὸ διάλογο «Θεαίτητος» (183e) ὁ Σωκράτης λέει : «Συμπροσέμιξα γὰρ δὴ τῷ ἀνδρὶ πάνυ νέος πάνυ πρεσβύτη» (Συναντήθηκα μὲ τὸν Παρμενίδη, ὅταν ἤμουν πολὺ νέος κι' ἐκεῖνος σχεδὸν γέρος). Αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι ἀμεσος ὑπαινιγμὸς στὸν «Παρμενίδη». Εἶναι ἢ κατὰ γράμμα ὑπενθύμιση τῶν ὄρων τῆς συναντήσεως Παρμενίδη καὶ Σωκράτη, ὅπως τὴν ἀφηγεῖται ὁ Πρόλογος τοῦ «Παρμενίδη» (127b-c) : «Τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ μάλα ἤδη πρεσβύτην εἶναι, σφόδρὰ πολὺν, καλὸν δὲ κάγαθον τὴν ὄψιν περιῆτη μάλιστα πέντε καὶ ἐξήκοντα· Ζήνωνα δὲ ἐγγὺς τῶν τετταράκοντα τότε εἶναι... Σωκράτη δὲ εἶναι τότε σφόδρα νέον» (Ὁ Παρμενίδης ἦταν τότε πάρα πολὺ προχωρημένος στὴν ἡλικία μὲ ὑπόλευκες τὶς τρίχες, εἶχε ὠραία κι' εὐγενικὴ ἐμφάνιση, πλησίαζε περίπου τὰ ἐξήντα πέντε χρόνια. Ὁ Ζήνων ἦταν τότε κοντὰ στὰ σαράντα... ὁ Σωκράτης ἦταν τότε πάρα πολὺ νέος). Τὸ ἴδιο γίνεται ἔπειτα καὶ στὸ διάλογο «Σοφιστής» (217c) : «Οἶόν ποτε καὶ Παρμενίδη χρωμένῳ καὶ διεξιόντι λόγους παγκάλους παρεγνόμην ἐγὼ νέος ὢν, ἐκείνου δὴ μάλα τότε πρεσβύτου ὄντος» (ὄπως κι' ἐγὼ ἄκουσα κάποτε ὁ ἴδιος τὸν Παρμενίδη νὰ μιλάει καὶ νὰ κἀν ὠραιότατες συζητήσεις, ὅταν ἤμουν νέος, ἐνῶ ἐκεῖνος ἦταν τότε πολὺ γέρος).

Στὸ διάλογο «Παρμενίδη», αὐτὸς ἔρχεται στὴν Ἀθήνα στὰ μεγάλα Παναθηναία, γέρος ἐξήντα πέντε χρονῶν, μαζὶ μὲ τὸν Ζήωνα, εἰκοσιπέντε χρόνια νεώτερό του, καὶ ἐκεῖ, στὸ σπιτί τοῦ Πυθόδωρου, ἔρχεται καὶ ὁ Σωκράτης, πολὺ νέος, μὲ μερικοὺς ἄλλους γιὰ ν' ἀκούσουν «τὰ τοῦ Ζήωνος γράμματα». Τὴν ἀκρόαση ἀκολουθεῖ πολὺπλοκὴ συζήτηση ποὺ θὰ τὴν παρακολουθήσουμε κατὰ τὴν ἔρμηνειά τοῦ διαλόγου.

Αυτή ή συνάντηση τοῦ Σωκράτη μέ τόν Παρμενίδη καί τόν Ζήνωνα, ἄν πραγματικά γινότανε, θά ἔπρεπε νά τοποθετηθῆ γύρω στό 450 π.Χ. Αὐτή ὅμως δέν μπορεῖ μέ κανένα τρόπο νά θεωρηθῆ καν πιθανή. Ἐπειδή οἱ χρονολογικές ἐνδείξεις δέν συμβιβάζονται μέ τίς πληροφορίες πού ἔχομε γιά τόν Παρμενίδη καί τόν Ζήωνα, γι' αὐτό ὅλοι οἱ σημερινοί ἐρευνητές παραδέχονται πῶς ἡ συνάντηση εἶναι σκηνοθεσία πού τήν ἔπλασε ὁ Πλάτων, ὅταν στό 370 π.Χ. ἀποφάσισε νά γράψῃ ἕνα διάλογο, ὅπου νά φέρῃ ἀντιμέτωπες τή δική του θεωρία τῶν ἰδεῶν μέ τήν Ἐλεατική διδασκαλία. Ἄρα αὐτή ἡ συνάντηση εἶναι φιλολογικό πλάσμα.

Ἡ «Θεαίτητος» (πού ὑπενθυμίζει ἔτσι τόν «Παρμενίδη») τελειώνει μέ μιᾶ συνάντηση δοσμένη ἀπό τόν Σωκράτη γιά τήν ἐπόμενη μέρα στόν Θεόδωρο καί στόν Θεαίτητο. Ἀκολουθῶς στό «Σοφιστή» ὁ Θεόδωρος καί ὁ Θεαίτητος ἔρχονται στή συνάντηση, φέρνοντας μαζί τους τόν Ζένο ἐλεάτη. Ἐδῶ δίνεται γιά θέμα ὁ ὀρισμός τοῦ σοφιστή, τοῦ πολιτικοῦ καί τοῦ φιλοσόφου («Σωκρ. Τοῦ μέντοι ξένου ἡμῖν ἡδέως ἄν πυθανοίμην, εἰ φίλον αὐτῶ, τί τοῦτ' οἱ περὶ τόν ἐκεῖ τόπον ἡγοῦντο καί ὠνόμαζον.—Θεόδ. Τά ποῖα δὴ ;—Σωκρ. Σοφιστήν, πολιτικόν, φιλόσοφον».—Γιατί μέ μεγάλη εὐχαρίστηση θάθελα νά μάθω ἀπό τόν ξένο μας, ἄν θά ἔχε τήν καλοσύνη νά μᾶς πῆ, τί ἰδέαν εἶχαν ἐκεῖνοι ἐκεῖ κάτω γιά ὅλα αὐτά τὰ εἶδη τῶν ἀνθρώπων καί πῶς τὰ ὠνόμαζαν.—Θεόδ. Ποῖα εἶδη, καλέ.—Σωκρ. Νά, τόν σοφιστή, τόν πολιτικό, τόν φιλόσοφο. «Σοφιστής» 216d—217a).

Ἐτσι ἀρχίζει ἡ συζήτηση μέ τὸ σοφιστή πού πιάνει ὅλο τὸ διάλογο. Ἡ «Πολιτικός» συνεχίζει τήν ὁμιλία πού ἀρχισε σ' αὐτὸ τὸ διάλογο καί δίνει τὸν ὀρισμὸ τοῦ πολιτικοῦ. Στὴν πορεία του συναντᾶμε αὐτά : «καθάπερ ἐν τῷ Σοφιστῇ προσηναγκάσαμεν εἶναι τὸ μὴ ὄν» (καθὼς στό Σοφιστῇ ἔχομε μέ μεγάλη δύναμη ἀποδείξει, ὅτι τὸ μὴ ὄν ὑπάρχει. 284b). Ἐδῶ ὑπενθυμίζεται ὁ προηγούμενος διάλογος. Τρία λοιπὸν εἶναι τὰ θέματα τῆς ἔρευνας : ἡ ἀναζήτηση γιά τήν ὑπόσταση τοῦ σοφιστή, τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ φιλοσόφου. Τὸ πρῶτο θέμα τὸ πραγματεύεται ὁ διάλογος «Σοφιστής», τὸ δεύτερο ὁ «Πολιτικός» καί τὸ τρίτο πρόκειται νά τὸ ἐξετάσῃ ὁ διάλογος «Φιλόσοφος», πού ὅμως δέν τὸν ἔγραψε ποτὲ ὁ Πλάτων.

Σύμφωνα λοιπὸν μέ τὰ παραπάνω ἡ σειρά «Παρμενίδης», «Θεαίτητος», «Σοφιστής», «Πολιτικός», εἶναι σχεδὸν ἡ

σειρά, πού θέλησε ὁ Πλάτων, καί αὐτή εἶναι καί ἡ σειρά τῆς χρονικῆς διαδοχῆς.

3. Τὰ πρόσωπα τῆς τετραλογίας.

Τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ «Παρμενίδη» εἶναι ὁ Σωκράτης, ὁ Ζήνων καί ὁ Παρμενίδης. Αὐτοί οἱ δυο τελευταῖοι δὲν μποροῦσαν νὰ εἶναι πραγματικά πρόσωπα στήν τετραλογία. Στό «Θεαίτητο» καί στό «Σοφιστή» ὁ ἀρχηγός τῶν ἐλεατῶν ὑπάρχει σάν μιὰ ἠθική παρουσία. Τὸ ὄνομα τοῦ Ζήνωνος ἀναφέρεται στήν ἀρχὴ τοῦ «Σοφιστῆ». Στον «Θεαίτητο» διαλέγονται ὁ Σωκράτης, ὁ Θεόδωρος καί ὁ Θεαίτητος, καί στὸν «Πολιτικό», ὁ Σωκράτης, ὁ Ζένος καί Σωκράτης ὁ νεώτερος. Ὡστε τὰ κύρια πρόσωπα τῆς τετραλογίας εἶναι ὁ Σωκράτης, ὁ Θεόδωρος, καί ὁ Θεαίτητος, στοὺς ὁποίους προστίθεται καί ὁ Ζένος τῆς Ἑλέας.

4. Οἱ χρονολογίες καί ἡ γενικὴ συγγένεια τῶν μεταφυσικῶν διαλόγων.

Ἀπὸ τίς χρονολογίες καμία δὲν παραδόθηκε ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς διαλόγους, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνη πού ἀναφέρεται στὸν πρόλογο τοῦ «Θεαίτητου»: «Εὐκλ. Εἰς λιμένα καταβαίνων Θεαιτήτω ἐνέτυχον φερομένω ἐκ Κορίνθου ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου Ἀθήναζε.—Τερψ. Ζῶντι ἢ τετελευτηκότι;—Εὐκλ. Ζῶντι καί μάλα μόλις· χαλεπῶς γὰρ ἔχει καί ὑπὸ τραυμάτων τινῶν, μᾶλλον μὴν αὐτὸν αἰρεῖ τὸ γεγονός νόσημα ἐν τῷ στρατεύματι» (Θεαίτητος 142a-b—Εὐκλ. Κατεβαίνοντας στό λιμάνι συνάντησα τὸ Θεαίτητο πού τὸν ἔφερναν στήν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἀπὸ τὸ στρατόπεδο.—Τερψ. Ζωντανὸ ἢ πεθαμένο; Εὐκλ. Ζωντανό, γιατί βρίσκεται σὲ κακὴ κατάσταση καί ἀπὸ μερικὰ τρύματα, περισσότερο ὁμως τὸν κυριεψε τὸ νόσημα πού ὑπάρχει στό στράτευμα).

Στὰ 389 π.Χ. ἐγινε ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στοὺς Ἀθηναίους καί τοὺς Θηβαίους, κοντὰ στὸν Ἴσθμό. Ἐκεῖ πληγώθηκε ὁ Θεαίτητος, ὁ ἀγαπημένος μαθητῆς καί φίλος τοῦ Πλάτωνος, καί πέθανε. Τότε ὁ Πλάτων ἐπῆρε ἀφορμὴ νὰ γράψῃ τὸ διάλογο «Θεαίτητος». Ἔτσι ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ ἐπιστήμονα καί ἀνθρώπου καί τὸν ἔκαμε φορέα στὴ συζήτηση τῶν μεγάλων ὄντολογικῶν πραβλημάτων, πού ἀπασχολοῦν τοὺς δυο διαλόγους, τὸ «Θεαίτητο» καί τὸ «Σοφιστή».

Ὁ «Θεαίτητος» λοιπὸν γράφηκε λίγο ὕστερα ἀπὸ τὸ

389 π.Χ. Ἐπειδὴ ὁ «Παρμενίδης» εἶναι γενικὴ κριτικὴ εἰσαγωγή, πρέπει νὰ ἔχη γραφῆ γύρω στὰ 370 π.Χ. Ὅταν ὁ Πλάτων γύρισε πίσω ἀπὸ τὸ δεύτερο ταξίδι του στὴ Σικελία ἀποτυχημένος, ἔγραψε τότε τὸ «Σοφιστὴ», καὶ τὸν «Πολιτικὸν» ἀνάμεσα στὸ δεύτερο καὶ τρίτο ταξίδι ποῦ ἔγινε στὰ 361. Ἀπογοητευμένος πιά καὶ ἀπὸ τὸ τρίτο ταξίδι του, δὲν μπόρεσε νὰ γράψῃ καὶ τὸ «Φιλόσοφο», ποῦ εἶχε ὑποσχεθῆ.

5. Ἡ Ἑλεατικὴ φιλοσοφικὴ Σχολή.

Α'. Ὁ Ζενοφάνης (570—475 π.Χ.). Εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς. Καταγόμενος ἀπὸ τὴν Κολοφῶνα, Ἴωνικὴ πόλη, καὶ μὴ ἀνεχόμενος τὸν Περσικὸ ζυγὸ ἔφυγε καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰς περιπλανήσεις ποῦ εἶχε ὡς ραφωδὸς καὶ ποιητὴς γιὰ νὰ ζῆ, ἐγκαταστάθηκε τέλος γύρω στὰ 536 π.Χ. στὴν Ἑλέα, πόλη τῆς Κάτω Ἰταλίας. Τὴν προσωπικὴν του πεποίθηση γιὰ τὴν οὐσία τοῦ κόσμου εἶχεν ἐκθέσει σ' ἓνα ποίημα «περὶ Φύσεως», τοῦ ὁποῦ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα σώζονται. Ἡ φιλοσοφία του εἶναι κυρίως μεταφυσικὴ καὶ φιλοσοφία τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπέκρινε τὶς ἰσχύουσες κατὰ τὴν ἐποχὴν του θρησκευτικὰς καὶ κοινωνικὰς δοξασίας καὶ καταπολέμησε τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ πολλῶν θεῶν. Ἔτσι δημιούργησε τὸν πρῶτον στὴν Ἑλλάδα διαφωτισμόν. Ἐφάσσε τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ ὡς πρὸς τοὺς θεοὺς, ποῦ εἶχε εἰσαχθῆ ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον.

Δὲν ἀρνιέται πὼς ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, διδάσκει ὁμως ὅτι ὑπάρχει ἓνας μέγιστος μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων: «Εἰς θεὸς ἓν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὔτε δέμας (κατὰ τὸ σῶμα) θνητοῖσιν ὁμοῖος, οὔτε νόημα (κατὰ τὴν ψυχὴν)». Αὐτὸς ὁ θεός, διδάσκει, «οὔλος ὄρᾱ, οὔλος δὲ νοεῖ, οὔλος δὲ τ' ἀκούει» (εἶναι ὄλος μάτιον, ὄλος σκέψην, ὄλος αὐτιά.). Κυβερνᾷ τὸ σύμπαν μὲ τὴν νόησιν καὶ ὄχι μὲ ὑλικὴν δύναμιν.

Ὁ Ζενοφάνης θεωρεῖ τὸ σύμπαν ὡς ἐνιαῖον καὶ θεῖον. Δὲν ἔφρασε ὁμως ἡ σκέψιν του στὴ σύλληψιν τοῦ «Ἐνός» ἀπὸ ὄντολογικὴν καὶ λογικὴν ἀποψιν. Στὸ ὑπ' ἀριθ. 34 ἀπόσπασμα τοῦ λέει: «Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὐ τις ἀνὴρ γένητ' οὐδὲ τις ἔσται εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἄσσα λέγω περὶ πάντων. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπῶν αὐτὸς ὁμως οὐκ οἶδε δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται» (Κανένας ἀνθρώπος δὲν ὑπάρχει οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ποῦ νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν σχετικὰ μὲ

τούς θεούς και σχετικά με όσα λέω για τὸ σύμπαν. Γιατί κι' ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ἤθελε ἐπιτύχει νὰ πῆ ἐκεῖνο ποῦ ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα, ὁ ἴδιος δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὸ γνωρίζη- γιατί ἄπάνω σὲ ὅλα τὰ πράγματα ὑπάρχει ἡ φαινομενικό- τητα).

Ὅλα τὰ ἔβλεπε ὄχι σὰ χωριστὰ παρὰ σὰ σύνολο· ἀνά- μεσα στὴν πολλαπλότητα τῶν φαινομένων τὸ βλέμμα του ξεχώριζε τὴν ἴνευματικὴν ἐνότητα τοῦ κόσμου. Ἡ βασικὴ ἰδέα τῆς φιλοσοφικῆς του κοσμοθεωρίας ἦταν ἡ ἐνότητα ὅλων τῶν ὄντων, τοῦ «ὄλα-ἓνα» (ἐν τὸ πᾶν). Αὐτὸ τὸ «ὄλα- ἓνα» ἦταν γι' αὐτὸν συνάμα ἡ θεότητα, ἀγέννητη κι' ἀφθαρτη, ὁμοια πάντα μὲ τὸν ἑαυτὸ της. Ἔτσι καθορίζοντας ἀπὸ λο- γικὲς προϋποθέσεις τὸ θεὸ ὡς τὸ «ἐν», τὸ αἰώνιο, τὸ ἄπειρο, τὸ ἀκίνητο, τὸ ποῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε, γίνε- ται ὁ δημιουργὸς τῆς ὄντολογικῆς ἀποδείξεως τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ φιλοσοφία αὐτῆς τῆς θρησκείας, ποῦ θεμελιώνεται ἄπάνω στὴν ἰδέα πῶς ὁ κόσμος εἶναι κάτι ἐνιαῖο καὶ πῶς θεὸς καὶ κόσμος εἶναι ἀχώριστα, μένει ἡ πνευματικὴ προσφορὰ τοῦ Ζενοφάνη καὶ σ' αὐτὸ συνίσταται κυρίως ἡ σημασία του γιὰ τὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας.

Β'. Ὁ Παρμενίδης (540—470 π. Χ.). Γεννήθηκε στὴν Ἑλέα τῆς Κάτω-Ἰταλίας ἀπὸ λαμπρὴ καὶ πλούσια οἰ- κογένεια. Εἶναι ὁ καθαυτὸ ἰδρυτὴς τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς, ὁ συνεχιστὴς καὶ ὁ σημαντικότερος ἀντιπρόσωπός της. Ἡ ἀρχαιότητα τὸν περιέβαλλε μὲ μεγάλο σεβασμὸ καὶ τὸν θεω- ροῦσε γιὰ πρόσωπο ποῦ ἔζησε βίο θεωρητικό. Ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἦταν παροιμιώδης : «Παρμενίδειος βίος». Ὁ Πλά- των εἶχε βαθιὰ ἐπηρεαστῆ ἀπὸ τὴ φιλοσοφία του καὶ πάντοτε τὸν σεβάστηκε.

Ἀκολουθώντας τὸν Ζενοφάνη ἔγραψε διδακτικὸ φιλο- σοφικὸ ποίημα «περὶ φύσεως», ὅπου ἐκφράζει τὶς φι- λοσοφικὲς δοξασιές του. Σώθηκαν μόνο 163 στίχοι ἐξάμετροι.

Τὸ ποίημα χωρίζεται σὲ τρία μέρη. Τὸ πρῶτο ἦταν ἡ εἰσαγωγή, τὸ δεύτερο πραγματευόταν γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ τρίτο εἶχε γιὰ θέμα τὴ δόξα, δηλ. τὸν προσιτὸ στὸν κοινὸ ἀνθρώπο κόσμο τῶν φαινομένων. Τὸ ποίημα ἀρχίζει μ' ἓνα φανταστικὸ ταξίδι τοῦ ποιητῆ. Στὴ μεγαλοπρεπῆ εἰσα- γωγῇ ὁ ποιητὴς διηγεῖται πῶς πάνω σὲ ἄρμα, ποῦ ὀδηγοῦ- σαν οἱ κόρες τοῦ Ἥλιου, πηγαίνει ἀπὸ τὰ δώματα τῆς Νύ- χτας στὰ δώματα τῆς Ἡμέρας. Ἀνάμεσά τοὺς βρίσκεται πύλη ποῦ χωρίζει τὸ δρόμο τῆς Νύχτας καὶ τῆς Ἡμέρας. Τὰ κλει-

διὰ τῆς πύλης τὰ κρατάει ἡ Δίκη. Οἱ Ἡλιάδες κόρες τὴν ἔπεισαν ν' ἀνοίξῃ τὴν Πύλην, καὶ ἔτσι τὸ ἄρμα φτάνει στὰ δώματα τῆς Ἡμέρας. Τὸν ὑποδέχεται ἐκεῖ ἡ «δαίμων», ἡ θεὰ Ἡμέρα, πού συμβολίζει τὸ φῶς, καὶ τοῦ ἀποκαλύπτει τοὺς δρόμους πού ἀνοίγονται μπροστά του. Ὑπάρχει ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ στὴν ἀλήθεια, ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ στοῦ ψεύδος, καὶ ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ στὴν ἀνάμεικτη περιοχὴ τῆς φαινομενικότητας.

Ὁ δρόμος πού ἀκολουθεῖ ὁ Παρμενίδης, εἶναι ὁ δρόμος στὸν ὁποῖο πορευόμενος ὁ σοφὸς γυρίζει «πάντ' ἄστην», ὅλα τὰ τμήματα τοῦ σύμπαντος. Εἶναι ὁ δρόμος τῆς ἀλήθειας. Ὅποιος τὸν ἀκολουθεῖ μαθαίνει ὅτι τὸ «ὄν» ὑπάρχει καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Ὁ ἄλλος δρόμος εἶναι ὁλότελα ἀντίθετος. Ὅποιος τὸν ἀκολουθήσῃ θὰ παραδεχτῆ ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἀναγκαστικὰ ὑπάρχει τὸ «μὴ ὄν». Γι' αὐτὸ ἡ θεὰ συνιστᾷ τὸν πρῶτο δρόμο καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ τὸν δεύτερο. Ὁ τρίτος ὀδηγεῖ στὸν κόσμο τῆς φαινομενικότητας, ὅπως δημιουργεῖται ἀπὸ τὶς ὑποκειμενικὲς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων, «τὰς δόξας», στὶς ὁποῖες δὲν ὑπάρχει γνώση ἀληθινή. Ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο ἡ θεὰ μᾶς προστάζει νὰ κρατηθοῦμε μακριά.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ποιήματος, τὸ ἀναφερόμενο στὴν ἀλήθεια, γιὰ βᾶση χρησιμοποιεῖται ἡ ἀρχὴ ὅτι τὸ «ὄν» ὑπάρχει καὶ τὸ «μὴ ὄν» οὔτε στὴ γνώση εἶναι προσιτὸ οὔτε μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ μὲ τὸ λόγο. Ξεκινᾷ λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἔννοια ὄν σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ μὴ ὄν. «Μόνον τὸ ὄν ὑπάρχει, τὸ μὴ ὄν δὲν ὑπάρχει, οὔτε μποροῦμε νὰ τὸ σκεφθοῦμε (ἀπ. 4, 6, κ. ἐξ.). Ἀπὸ τὴ βασικὴ αὐτὴ ἀρχὴ βγάζει ὅλους τοὺς προσδιορισμοὺς γιὰ τὸ ὄν. Τὸ ὄν δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, «ἀγέννητο καὶ ἀνώλεθρο», γιατί δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ μὴ ὄν, οὔτε νὰ καταστήσῃ μὴ ὄν ποτὲ δὲν ἔγινε, ποτὲ δὲν θὰ γίνῃ, παρὰ εἶναι ἀδιαίρετο : «νῦν ἔστι ὁμοῦ πᾶν ἐν ξυνεχῆς» (ἀπ. 8, 5 κ. ἐξ.). Εἶναι ἀδιαίρετο, γιατί αὐτὸ εἶναι παντοῦ ὅλο τὸ ἴδιο καὶ τίποτε δὲν ὑπάρχει πού νὰ μπορῆ νὰ τὸ κομματιάσῃ. Εἶναι ἀκίνητο καὶ ἀμετάβλητο, παντοῦ ἴδιο μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὁμοιο. Κατὰ τὸν Παρμενίδην γένεση δὲν ὑπάρχει. Ἄν δεχτοῦμε γένεση, δεχόμεστε ὅτι ἓνα ὄν παράγεται ἀπὸ τὸ μὴ ὄν. Αὐτὸ ὁμως εἶναι, κατὰ τὴν ἀποψὴ του, ἀπαράδεκτο.

Ἡ νόηση (τὸ νοεῖν) δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ ὄν, γιατί εἶναι μονάχα νόηση τοῦ ὄντος (ἀπ. 8, 74 κ. ἐξ.). Γιατὶ μόνο ἐκείνη

ή γνώση έχει ἀλήθεια, πού μᾶς δείχνει σέ ὄλα αὐτὸ τὸ ἓνα, τὸ ἀμετάβλητο ὄν, δηλ. μόνο τὸ λογικὸ (λόγος). Φτάνομε στὴ γνώση μὲ τὴ νόηση, πού μᾶς δείχνει ὅτι ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων εἶναι ἀπατηλὸ φαινόμενο. «Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἔστιν τε καὶ εἶναι» (τὸ νοεῖν καὶ τὸ ὑπάρχειν εἶναι τὰ αὐτά). Ὅ,τι νοοῦμε ταυτίζεται μὲ τὸ ὑπάρχον. Ὅ,τι δὲν ἔχει ὑπαρξὴ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῆ καὶ νὰ γνωρισθῆ. Τὸ μὴ ὄν δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντικείμενο νοήσεως. Οἱ αἰσθήσεις μᾶς ἐμφανίζουν τὴν πολλαπλότητα, τὴ γένεση, τὴ φθορά, τὴ μεταβολή, ἄρα τὴν ὑπαρξὴ τοῦ μὴ ὄντος· εἶναι πηγὴ κάθε πλάνης. Μᾶς ἀπατοῦν πολλαπλῶς. Μᾶς παρέχουν δόξα, ὄχι ἐπιστήμη ἀληθινή καὶ βαθειὰ γνώση.

Ἔτσι φτάνει μαζί μὲ τὸν Ζενοφάνη στὴν τέλεια σταθερότητα τοῦ ὄντος καὶ πιὸ πέρα στὴ λογικὴ ἀρνηση τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ἄπ' αὐτὰ συνάγει ὁ Παρμενίδης ὅτι τὸ ὄντως ὄν μόνο μὲ τὴ νόηση μπορεῖ νὰ γνωρισθῆ. Αὐτὴ ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι ἓν, ἄπειρο, ἀναλλοίωτο, ἀφθαρτο, αἰώνιο, ἀκίνητο. Ὁ κόσμος πού ἀποκαλύπτεται στὴ νόηση εἶναι ὁ μόνος πού πραγματικὰ ὑπάρχει. Ἔτσι πραγματικὰ ὑπάρχει μονάχα τὸ ὄν. Ἡ κοινή ἀντίληψη ὅμως βάζει δίπλα του τὸ μὴ ὄν καὶ φαντάζεται ἔτσι ὄλα σύνθετα ἀπὸ δυὸ στοιχεῖα, πού τὸ ἓνα ἀντιστοιχεῖ στοῦ ὄν, τὸ ἄλλο στοῦ μὴ ὄν, δηλ. ἀπὸ τὸ φωτεινὸ καὶ φλογερὸ («φλογὸς αἰθέριον πῦρ») καὶ ἀπὸ τὴ «νύχτα», τὸ σκοτεινὸ, βαρὺ, κρῦο, πού ὁ Παρμενίδης τὸ ἔλεγε καὶ χῶμα (γῆ). Ἄπὸ τὴ σύνθεση αὐτῶν τῶν δύο στοιχείων, «κατὰ τὴν ἀνθρώπινη δοξοσία, παράγεται ὁ προσιτὸς στὶς αἰσθήσεις κόσμος τῆς πολλότητας καὶ τῆς φαινομενικότητας. Ἡ μέθεξι γίνεται μὲ τὴν ἐπέμβαση τῆς θεᾶς (δαίμονος) πού κυβερνάει τὸ σύμπαν. Προσθέτει λοιπὸν ἀκόμη σ' αὐτὰ τὴ μυστικὴ μορφή τῆς θεᾶς, πού διευθύνει ὄλα. Καὶ ὑπόσχεται νὰ δείξῃ πῶς ξεκινώντας κανεὶς ἀπ' αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴ γένεση καὶ διαρρύθμιση τοῦ κόσμου.

Γ'. Ὁ Ζήνων. Γιὰ τὸ χρόνο τῆς γεννήσεώς του καὶ τοῦ θανάτου του δὲν ἔχομε ἀκριβεῖς πληροφορίες. Καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἑλέα, ἦταν ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Παρμενίδη, νεώτερός του κατὰ 25 χρόνια καὶ φίλος του στενός. Θέλοντας ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν τύραννο Νέαρχο, ὀργάνωσε συνωμοσία, ἣ ὁποία ὅμως ἀποκαλύφθηκε. Μετὰ τὴ σύλληψή του ὁδηγήθηκε μπροστὰ στὸν τύραννο

καί, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε νὰ κατονομάσῃ τοὺς συντρόφους του συνωμότες, ἀπέθανε ἥρωϊκά.

Σ' ἓνα πεζὸ σύγγραμμά του, πού εἶχε γράψει πολὺ νέος, ὑποστήριξε τὴ θεωρία του Παρμενίδη πλαγίως. Ἀναιροῦσε δηλαδὴ τὴν κοινὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν πραγματικότητα μὲ τέτοιαν ὀξύνοια, ὥστε ὁ Ἀριστοτέλης (κατὰ τὸν Διογένη Λαέρτιο VIII, 57. IX, 25) τὸν ὀνόμασε ἐφευρέτῃ τῆς διαλεκτικῆς. Ἔδρασε ὡς πολιτικὸς καὶ φιλόσοφος. Ὁλοκληρωτικὴ εἰκόνα τῶν θεωριῶν του δὲν ἔχομε. Κάποια ἰδέα παίρνομε ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα πού χρησιμοποιοεῖ ὁ Ἀριστοτέλης στὰ «Μετὰ τὰ Φυσικά» του γιὰ τὴν ἀνατροπὴ ὀρισμένων ἀντιλήψεων τοῦ Ζήνωνος, πού ἀφοροῦν στὶς ἔννοιες τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, τῆς κινήσεως καὶ τοῦ μεγέθους, καὶ ἀπὸ ἄλλα ἀποσπάσματα, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ Ζήνων ἔγραψε μερικὰ ἔργα. Στὰ βιβλία του ἐπιζητοῦσε νὰ δείξῃ τὴν ὀρθότητα τῶν δοξασιῶν τοῦ δασκάλου του Παρμενίδη, ἤτοι ὅτι τὸ ὄν εἶναι «ἓν» καὶ δὲν ὑπόκειται σὲ μεταβολές. Ἀπόδειχνε πῶς ὄλες οἱ ἀντίθετες πρὸς τὴν ἀντίληψη τοῦ Παρμενίδη γιὰ τὸ «ὄν» ἐκδοχῆς δὲν στέκονταν στὸ λογικὸ ἔλεγχο. Ἀγωνιζόταν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οὔτε χῶρος οὔτε πολλαπλότητα οὔτε κίνηση ὑπάρχει πραγματικά, ὅπως ἐπίσης ὅτι οἱ αἰσθήσεις ἀπατοῦν.

Περίφημα εἶναι τὰ τέσσερα ἐπιχειρήματά του, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπόδειχνε πῶς δὲν ὑπάρχει κίνηση.

Μὲ τίς ἀποδείξεις του ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ διαμορφωθῇ ἡ διαλεκτικὴ καὶ νὰ ἐρευνηθοῦν τὰ προβλήματα πού βρισκονται στὴν ἔννοια τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου καὶ τῆς κινήσεως

6 Τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Παρμενίδη, τὸν Ζήωνα (γιὰ τοὺς ὁποίους ἔγινε ἡδη λόγος) καὶ τὸν Σωκράτη, τὰ ὑπόλοιπα πρόσωπα τοῦ διαλόγου εἶναι :

Ὁ Κέφαλος: Πολίτης τῆς πόλεως Κλαζομενῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶχε ζωνρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ φιλοσοφία. Ἐπειδὴ ἐγνώριζε ὅτι ὁ Ἀντιφῶν εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Πυθόδωρου τὴ φιλοσοφικὴ συζήτηση, πού εἶχε διεξαχθῆ ἀνάμεσα στοὺς Ἐλεάτες φιλοσόφους (Παρμενίδη, Ζήωνα) καὶ τὸν Σωκράτη καὶ τὴν εἶχε ἀπομνημονεύσει, ἦρθε στὴν Ἀθῆνα συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ ἄλλους Ἴωνες φιλοσόφους, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἀντιφῶντα καὶ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτὸν τὸ περιεχόμενον ἐκείνης τῆς συνομιλίας.

Ἄντιφῶν: Ἀθηναῖος, γιὸς τοῦ Πυριλάμπη καὶ τῆς

μητέρας τοῦ Πλάτωνος Περικτυόνης. Εἶναι γνωστό πὼς ἡ μητέρα τοῦ Πλάτωνος εἶχε ἔρθει σὲ δεύτερο γάμο μετὸν Πυριλάμπη καὶ ἐπομένως ὁ Ἀντιφῶν ἦταν ἀδελφὸς τοῦ Πλάτωνος. Καταγόταν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἴδια μητέρα, ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια, καὶ ἐπῆρε φιλοσοφικὴ μόρφωση. Νέος εἶχεν ἐνημερωθῆ στὸ διαλεκτικὸ ἀγῶνα τοῦ Σωκράτη καὶ Παρμενίδη καὶ διατήρησε στὴ μνήμη του ζωηρὲς ὅλες τὶς λεπτομέρειες τοῦ διαλόγου. Ὄταν ἔφτασε στὴν ἀνδρική ἡλικία, συνέχισε τὶς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας του καὶ ἀσχολία του εἶχε τὴν ἱππικὴ τέχνη.

Γλαύκων καὶ Ἀδείμαντος: ἦταν ἀδελφοὶ τοῦ Πλάτωνος.

Πυθόδωρος: εἶναι γνωστός ὡς γιὸς τοῦ Ἰσολόγου, μαθητῆς τοῦ Ζήνωνος, στὸν ὁποῖο ἐπλήρωσε διδάκτρα ἑκατὸ μῶς (Α' Ἀλκ. 199α). Ἐρασιτέχνης φιλόσοφος, ζηλωτὴς τῆς διδασκαλίας τῶν σοφιστῶν, τοὺς ὁποίους συνήθιζε νὰ φιλοξενῆ στὸ σπίτι του κατὰ τὴν παραμονὴ τους στὴν Ἀθήνα. Ἔμεινε ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ὁ ἔρασιτέχνης τῆς φιλοσοφίας, ὁ Μαικήνας τῶν σοφιστῶν ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἀντιπροσωπεύει ἐδῶ τὴν Ἐλεατικὴ γενιὰ ἀνάμεσα στὴν ἐποχὴ τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ Πλάτωνος.

Ἀριστοτέλης: Νεαρὸς Ἀθηναῖος ἀπὸ καλῆ οἰκογένεια. Ἐπιδόθηκε στὴ φιλοσοφικὴ μόρφωση καὶ παθαινόταν γιὰ τὴ διαλεκτικὴ. Παρακολούθησε τὶς συνομιλίες τοῦ Σωκράτη. Δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μετὸν Ἀριστοτέλη τὸ φιλόσοφο. Ὄταν ἀνδρώθηκε, ἐπιδόθηκε καὶ στὴν πολιτικὴ. Ὑπῆρξεν ἓνας ἀπὸ τοὺς Τριάκοντα τυράννους.

7. Ἡ διάρθρωση τοῦ διαλόγου.

Ὁ διάλογος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κύρια μέρη :

1ο. 126a—127b.

Ὁ Κέφαλος διηγεῖται πὼς ἦρθε στὴν Ἀθήνα καὶ συνάντησε τὸν Γλαύκωνα καὶ τὸν Ἀδείμαντο, ποὺ τὸν ὀδήγησαν στὸ σπίτι τοῦ ἀδελφοῦ τους Ἀντιφῶντος.

2ο. 127b—166c.

Ὁ Ἀντιφῶν ἀναδιηγεῖται τὸν διάλογο τοῦ Σωκράτη, Παρμενίδη καὶ Ζήνωνος, ὅπως τοῦ τὸν ἀνακοίνωσεν ὁ Πυθόδωρος ποὺ παρευρέθηκε στὴ συζήτηση.

Τὸ δεύτερο αὐτὸ μέρος, ποὺ εἶναι καὶ τὸ κύριο μέρος τοῦ διαλόγου, ὑποδιαιρεῖται σὲ δύο ἄνισα τμήματα :

Α'. 127b—135c.

Στὸ πρῶτο καὶ μικρότερο τμήμα ὁ νεαρὸς Σωκράτης ἀμφισβητεῖ τὴν ὀρθότητα τῶν ἀποδείξεων τοῦ Ζήνωνος καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκθέσῃ στὸν Παρμενίδη καὶ τὸν Ζήωνα τὴ θεωρία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν ἰδεῶν καὶ τὴ σχέση τους μὲ τὰ αἰσθητά. Ἄλλ' ὁ Παρμενίδης ἀντιτάσσει τέτοιες ἀντιρρήσεις, ὥστε ὁ Σωκράτης, παρὰ τὴ ζωηρὴ δραστηριότητά του, πέφτει σὲ ἀμηχανία. Ἀπὸ τὴ συζήτηση φαίνεται πῶς ὁ Σωκράτης ἔχει ἀνάγκη ν' ἀσκηθῆ στὴ διαλεκτικὴ. Στὴν ἀρχὴ ἡ συνομιλία γίνεται μεταξύ Σωκράτη καὶ Ζήνωνος καὶ κατόπι μεταξύ Σωκράτη καὶ Παρμενίδη.

Β'. 135c—166c.

Τὸ δεύτερο καὶ μεγαλύτερο τμήμα εἶναι διαλεκτικὴ ἄσκησις. Διεξάγεται συζήτηση μεταξύ τοῦ Παρμενίδη καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὁ πρῶτος θέτει τὶς ἐρωτήσεις καὶ ὁ δεύτερος ἀπαντᾷ. Τὸ τμήμα ὅλο μπορεῖ νὰ διαιρεθῆ σὲ δύο μικρότερες ἐνότητες. Στὴν πρώτη τὸ «ἐν» ὑποτίθεται ὅτι ὑπάρχει θετικὰ καὶ ἀναζητοῦνται ποιῆς συνέπειες ἀκολουθοῦν τόσο ὡς πρὸς τὸ «ἐν» ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὰ «ἄλλα», πού δὲν ὑπάγονται στὴν ἔννοια τῆς ἐνότητας (135c—160b). Στὴ δεύτερῃ ὑποτίθεται ὅτι τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχει, εἶναι ἀνύπαρκτο, καὶ ἀναζητοῦνται ποιῆς θὰ εἶναι οἱ συνέπειες πού προέρχονται ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄρνησις καὶ ὡς πρὸς τὸ «ἐν» καὶ ὡς πρὸς τὰ «ἄλλα», πού δὲν ὑπάγονται στὴν ἔννοια τῆς ἐνότητας (165b—166c).

8. Ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τοῦ διαλόγου.

Πρόλογος (126a—127b). Ὁ Κέφαλος ἀπὸ τὶς Κλαζομενὲς ἦρθε στὴν Ἀθήνα μαζί μὲ μερικοὺς συμπολίτες του, φίλους τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἐκεῖ συνάντησαν τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Πλάτωνος, Γλαῦκωνα καὶ Ἀδείμαντο, πού τοὺς ὀδηγήσαν στὸ σπίτι τοῦ ἀδελφοῦ τους Ἀντιφῶντος. Ἐκεῖ παρακάλεσαν τὸν Ἀντιφῶντα νὰ τοὺς διηγηθῆ τὴ συζήτησις πού εἶχε κάποτε ὁ Σωκράτης καὶ οἱ Ἐλεάτες φιλόσοφοι, Παρμενίδης καὶ Ζήνων, τὴν ὁποίαν εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν Πυθόδωρο, ὅταν αὐτὸς εἶχε φιλοξενήσει παλαιότερα τοὺς Ἐλεάτες. Ὁ Ἀντιφῶν πού θυμόταν καλὰ τὸ διάλογο, στὴν ἀρχὴ δίσταζε ν' ἀνταποκριθῆ στὴν παράκλησις, ἔπειτα ὁμως ἄρχισε νὰ τοὺς διηγήται ὅσα τοῦ εἶχεν ἄλλοτε ἀνακοινῶσει ὁ Πυθόδωρος.

Α'. μέρος τοῦ διαλόγου.

Ὁ Ἀντιφῶν διηγεῖται ὅτι ὁ Παρμενίδης καὶ ὁ Ζήνων ἦρθαν στὴν Ἀθήνα, στὴ γιορτὴ τῶν Μεγάλων Παναθηναίων, καὶ φιλοξενήθηκαν στὸ σπίτι τοῦ Πυθόδωρου. Ἐκεῖ τοὺς

ἐπεσκέφθηκε ὁ νεαρός ἀκόμη Σωκράτης καὶ μερικοὶ ἄλλοι γιὰ ν' ἀκούσουν τὴν ἀνάγνωση τοῦ συγγράμματος τοῦ Ζήνωνος.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωση ὁ Σωκράτης ἀμφισβητεῖ τὴν ὀρθότητα τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Ζήνωνος γιὰ τὸ «ἔν» καὶ τὰ «πολλά», ὑποστηρίζοντας ὅτι ἂν τὰ ὄντα εἶναι πολλά, τότε προκύπτουν ἀνυπερβλητὲς λογικὲς δυσκολίες. Γιατί, ἂν δεχτοῦμε ὅτι τὰ ὄντα εἶναι πολλά, τότε θὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ὅμοια καὶ ἀνόμοια. Ἄλλ' ἢ ἀπόδοση δύο ἀντιθέτων προσδιορισμῶν στὰ ὄντα ἀποτελεῖ ἀντίφαση, πού δείχνει ὅτι ἡ πρόταση, πού ἰσχυρίζεται πῶς τὰ ὄντα εἶναι πολλά, εἶναι ἐσφαλμένη. Ἄρα δὲν ὑπάρχουν πολλά ὄντα, ἀλλὰ «ἔν». Τὸ «Ἐν» αὐτὸ ἦταν ἡ φιλοσοφικὴ ἀρχὴ τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς (127d—e). Ὁ Σωκράτης συγκρίνοντας τὴ θέση τοῦ Ζήνωνος ὅτι: «δὲν ὑπάρχουν πολλά» πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ Παρμενίδη ὅτι «ἔ ν τὸ πᾶν» (τὸ σύμπαν εἶναι ἕνα) παρατηρεῖ ὅτι ἡ πρότασή του ἐκφράζει μὲ ἀρνητικὸ τρόπο τὸ νόημα πού ἐξέφρασε ὁ Παρμενίδης θετικά.

Ὁ Ζήνων δέχεται τὴν ὀρθὴ παρατήρηση τοῦ Σωκράτη καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἡ πραγματεία του γράφηκε ὅταν ἦταν νέος, γιὰ νὰ ὑποστηρίξη τὴ διδασκαλία τοῦ διδασκάλου του Παρμενίδη ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του, πού βεβαιώνουν ὅτι ὑπάρχουν «τὰ πολλά» (128a—e).

Ὁ Σωκράτης παρατηρεῖ ὅτι, ἂν παραδεχτοῦμε τὴ θεωρία γιὰ τὶς ιδέες, πού λέει πῶς ὑπάρχει ἰδέα ὁμοιότητας αὐτὴ καθαυτὴ, καὶ ἰδέα ἀνομοιότητας αὐτὴ καθαυτὴ, καὶ πῶς τὰ πράγματα, ἐφόσον μετέχουν στὶς ιδέες αὐτές, χαρακτηρίζονται γιὰ ὅμοια καὶ ἀνόμοια, λείπουν οἱ ἀντιθέσεις πού σημειώθηκαν ἀπὸ τὸν Ζήωνα.

Ἐνα καὶ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ἐφόσον μετέχει στὴν ἰδέα τῆς ὁμοιότητας, εἶναι ὅμοιο, καὶ ἐφόσον μετέχει στὴν ἰδέα τῆς ἀνομοιότητας, εἶναι ἀνόμοιο. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ «ἐνός» καὶ τῶν «πολλῶν». Ἐνας ἄνθρωπος σὰν ἐνιαία προσωπικότητα ἀποτελεῖ ἑνότητα, σὰν σωματικὸς ὅμως ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ πλῆθος σωματικὰ μέλη καὶ ἔτσι ἀποτελεῖ πολλότητα. Γι' αὐτὸ στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ παραδοξότητες. Ἐνα καὶ τὸ ἴδιο ἀντικείμενο μπορεῖ νὰ νοηθῆ καὶ ὡς ἕνα καὶ ὡς πολλά. Θὰ ἦταν ὅμως παράδοξο ἂν ὁ Ζήνων μπορούσε ν' ἀποδείξη πῶς ἡ ἰδέα τοῦ ἐνός μπορεῖ νὰ νοηθῆ συγχρόνως καὶ ὡς ἰδέα τοῦ πλῆθους, καὶ πῶς ἡ ἰδέα τῆς ὁμοιότητας μπορεῖ

νά συμπέση με την ιδέα τῆς ἀνομοιότητος, ὅπως καὶ ἡ ιδέα τῆς κινήσεως με τὴν ιδέα τῆς στάσεως (130a).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπεμβαίνοντας ὁ Παρμενίδης κρίνει τὴ θεωρία γιὰ τὶς ιδέες καὶ ρωτᾷ τὸν Σωκράτη, ἂν γιὰ ὅλα τὰ εἶδη τῶν πραγμάτων παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν ιδεῶν. Ὁ Σωκράτης λέει ὅτι ἀναγνωρίζει τὶς ιδέες ὁμοιότητος καὶ ἀνομοιότητος, καθὼς καὶ τὶς ιδέες τοῦ δικαίου, τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, διστάζει ὁμως γιὰ τὴν ὕπαρξιν τῶν ιδεῶν ἀνθρώπου, φωτιᾶς, νεροῦ. Ἐπίσης πολὺ δυσκολεύεται ν' ἀναγνωρίσῃ ιδέες καὶ κατωτέρων καὶ εὐτελεστάτων πραγμάτων, ὅπως τρίχας, πηλοῦ, ἀκαθαρσίας κλπ. ἂν καὶ στὴν παραδοχὴ καὶ τέτοιων ιδεῶν ὁδηγεῖ ἀναγκαίως ἡ θεωρία του. Ὁ Παρμενίδης ἐνθαρρύνει τὸν Σωκράτη καὶ ἀποδίνει στὸ νεαρὸ τῆς ἡλικίας του τοὺς δισταγμούς του. Ὅταν, λέει, ἀργότερα ἐπιδοθῇ περισσότερο στὴ φιλοσοφία, δὲ θὰ περιφρονῇ καὶ αὐτὰ τὰ κατώτερα καὶ εὐτελεῖ πράγματα (130e).

Ἡ κριτικὴ τοῦ Παρμενίδη προχωρεῖ περισσότερο καὶ τίθεται τὸ ζήτημα τῆς συμμετοχῆς ποὺ ἔχουν τὰ ἀντικείμενα στὴν ιδέα. Ἄν υποθέσουμε πῶς τὰ ἀντικείμενα μετέχουν στὶς ιδέες, τότε πάλι προβάλλεται ἡ ἐρώτησις, ἂν κάθε ἀντικείμενο μετέχη σὲ ὅλη τὴν ιδέα ἢ σὲ μέρος της. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁλόκληρη ἡ ιδέα σὲ κάθε πρᾶγμα, πρέπει νὰ βγῇ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της καὶ νὰ ὑπάρξῃ ὡς κάτι χωριστὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της. Ἄν πάλι ὑπάρξῃ μοιρασμένη σὲ κάθε ἀντικείμενο, τότε ἡ ιδέα καταντᾷ κάτι τὸ μοιρασμένο καὶ ὄχι ἐνιαῖο. Μποροῦμε νὰ παρουσιάσουμε τὴν ιδέα με καραβόπανο, ποὺ σκιαζεῖ πολλοὺς συγχρόνως ἀνθρώπους, ἐνῶ εἶναι φανερὸ πῶς ἓνα τμῆμα τοῦ καραβόπανου σκεπάζει καθένα ἄνθρωπο. Πῶς θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ μετέχη ἓνα ἀντικείμενο σ' ἓνα τμῆμα τῆς ιδέας; Τὸ τμῆμα τῆς ιδέας τοῦ μεγέθους, στὸ ὁποῖο θὰ μετεῖχε ἓνα ἀντικείμενο, θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἔχει μετοχὴ στὴν ιδέα τῆς μικρότητας, ἂν τὸ συγκρίνουμε πρὸς τὴν ὁλότητα τῆς ιδέας τοῦ μεγέθους. Ἡ ὁλότητα τῆς ιδέας τῆς μικρότητας θὰ καταντούσε μέγεθος συγκρινόμενη με τὸ μετεχόμενο τμῆμα. Ἔτσι φαίνεται καθαρὰ πῶς ἡ ἐννοια τῆς μετοχῆς ὁδηγεῖ σὲ ἀνυπερβλήτες δυσκολίες καὶ δὲν ἐξηγεῖ διόλου τὰ φαινόμενα ποὺ θέλει νὰ δικαιολογήσῃ (131e).

Δεύτερη δυσκολία παρουσιάζεται: ὅταν ἔχουμε ἀριθμὸν ἀντικειμένων, ποὺ ἔχουν μέγεθος, λέμε ὅτι πρὸς αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν μερικῶς ἀντιστοιχεῖ μιὰ καθυατὴν ὑπάρχουσα ιδέα τοῦ μεγέθους. Ἄλλὰ γιὰ νὰ συσχετίσουμε τὴν ιδέα τοῦ

μεγέθους πρὸς τὰ ἀντικείμενα πού παρουσιάζουν μέγεθος, πρέπει νὰ δεχτοῦμε δεύτερη ἰδέα μεγέθους, στήν ὁποία θὰ μετέχουν καί ἡ ἰδέα τοῦ μεγέθους καί τὰ πολλὰ ἀντικείμενα πού ἔχουν μέγεθος. Ἄλλὰ καί γιά συσχέτιση τῆς δεύτερης αὐτῆς ἰδέας μὲ τὰ προηγούμενα ἀντικείμενα χρειάζεται τρίτη ἰδέα, καί ἔτσι καθεξῆς ἐπ' ἄπειρο. Ἔτσι βρισκόμαστε στήν ἀνάγκη νὰ συμπεράνουμε ὅτι ὑπάρχει γιά κάθε τάξη ἀντικειμένων ἄπειρο πλῆθος ἰδέες, πρᾶγμα πού εἶναι ἄτοπο (132b).

Ὁ Σωκράτης γιά ν' ἀντιμετωπίσει τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Παρμενίδη λέει πῶς οἱ ἰδέες εἶναι ἀπλά διανοήματα, πού ὑπάρχουν στή σκέψη μας. Ἄλλ' ὁ Παρμενίδης ὑποστηρίζει ὅτι τότε ἡ ἐξωτερική πραγματικότητα πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς σύμπλεγμα ὑποκειμενικῶν νοημάτων καί ὅλα στὸν κόσμον πρέπει νὰ εἶναι νοήματα πού νοοῦν ἢ στερημένα ἀπὸ κάθε τέτοια ἰκανότητα (132c). Ἐπίσης ὅτι λιγότερο εὐσταθεῖ ἢ ἄποψη τοῦ Σωκράτη ὅτι οἱ ἰδέες μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν πρότυπα τῶν πραγμάτων.

Ἀκόμη μιὰ τρίτη δυσκολία : καί ἂν δεχτοῦμε τὴν ὑπαρξὴ ἰδεῶν, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐξηγήσουμε πῶς οἱ ἄνθρωποι θὰ μποροῦσαν νὰ τὶς γνωρίσουν καί νὰ τὶς διακρίνουν. Οἱ ἄνθρωποι, σὰν συγκεκριμένες ὑπάρξεις, ἀνήκουν σὲ κόσμον διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν. Πῶς θὰ μπορούσε λοιπὸν ἡ ἀνθρώπινη γνώση καί ἐπιστήμη νὰ γνωρίσει τὸν ἰδεατὸν κόσμον ; Ἔτσι τὸ βασίλειον τοῦ ἰδεατοῦ κόσμου παραμένει ἀγνωρίστο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Μόνον ἡ ἰδεώδης ἐπιστήμη θὰ μπορούσε νὰ γνωρίσει καί νὰ καθορίσει τὶς ἰδέες καί τέτοια ἐπιστήμη μόνον ὁ θεὸς κατέχει. Μὲ ἀνάλογο ὁμως τρόπον μπορεῖ νὰ ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ θεός, πού βρίσκεται στὴ σφαῖρα τῶν ἰδεῶν, θὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ γνωρίσει τὸ δικὸν μας αἰσθητὸν κόσμον. Ἔτσι καταλήγομε στὸ παράδοξον συμπέρασμα ὅτι «τίποτε δὲν γνωρίζομε μὲ τὴν ἐπιστήμην μας γιά τοὺς θεοὺς καί οἱ θεοὶ πάλι κατ' ἀνάλογον τρόπον οὔτε ἐξουσιαστές μας εἶναι οὔτε ἔχουν γνώσιν τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων, μολονότι εἶναι θεοὶ» (134c). Ἔτσι ὁ Σωκράτης βρίσκεται σὲ ἀμυχανία καί στενοχώρια καί ὁ Παρμενίδης προσπαθεῖ νὰ τὸν δικαιολογήσει, λέγοντας ὅτι νέος εἶναι ἀκόμη καί ἔχει ἀνάγκη νὰ ἀσκηθῆ στὴ διαλεκτικὴ τέχνη. Τότε θὰ γίνῃ ἰκανὸς νὰ κατανοήσῃ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν (135b).

Κατόπιν παρακλήσεων δέχεται ὁ Παρμενίδης νὰ ἐκθέσῃ τὴν μέθοδον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρευνας. Συσταίνεται τῇ μέθοδον πού

εφαρμόζει ο Ζήνων, αλλά σε κάθε περίπτωση πρέπει να προβάλεται όχι μόνο μια υπόθεση και να εξετάζεται ποιες συνέπειες μπορούν να προκύψουν, αλλά, ύστερα απ' αυτή, να εξετάζεται με τον ίδιο τρόπο και η αντίθετη υπόθεση και άποψη. Τέτοιου είδους άσκηση συσταίνει ο Παρμενίδης στο Σωκράτη. Μ' άλλες λέξεις, ενώ ο Ζήνων αναχωρεί από την υπόθεση «πολλά» για ν' αποδείξει ότι «οὐ πολλά ἔστι», ο Παρμενίδης συσταίνει και την από την αντίθετη υπόθεση «ἐν τὸ πᾶν» ἔρευνα και εξέταση. Πρόκειται δηλ. να ἔρευνηθοῦν οἱ συνέπειες δύο υποθετικῶν προτάσεων («υπόθεσεων») και ἡ διερεύνηση θὰ ἀπλώνεται στις συνέπειες που θὰ ἀναφέρονται όχι μόνο στο «ἐν» ἀλλὰ και στα ἄλλα ἀντικείμενα, που ἔχουν ξεχωριστὴ ἀπὸ τὸ «ἐν» ὑπαρξη, δηλ. στα πολλά (137c).

Β' Μέρος τοῦ διαλόγου (137c-166c).

Ἐφαρμόζεται ἡ μέθοδος τοῦ Παρμενίδη, που ἀπαιτεῖ διαλεκτικὴν ἄσκηση. Ἀκολουθεῖ ἡ συζήτηση. Τὸ σχέδιο αὐτῆς τῆς συζητήσεως σκιαγραφεῖται ἀπὸ τὸν Παρμενίδη. Μᾶς δίνει ἀπὸ πρωτύτερα τὴ διαίρεση τοῦ δευτέρου μέρους σὲ δύο μεγάλες σκηνές: κατάφαση τοῦ «ἐνός» και συνέπειες αὐτῆς τῆς καταφάσεως εἴτε γιὰ τὸ «ἐν» εἴτε γιὰ πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι «ἐν», και ἄρνηση τοῦ «ἐνός» και συνέπειες αὐτῆς τῆς ἀρνήσεως εἴτε γιὰ τὸ «ἐν» τὸ ἴδιο, εἴτε γιὰ πᾶν ὅ,τι εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ «ἐν». Τὸ πρῶτο λοιπὸν ζήτημα εἶναι: ἂν τὸ «ἐν» ὑπάρχη, τί προκύπτει γιὰ τὸ «ἐν» ὡς πρὸς αὐτὸ και ὡς πρὸς τὰ «ἄλλα», και γιὰ τὰ «ἄλλα» ὡς πρὸς αὐτὰ τὰ ἴδια και ὡς πρὸς τὸ «ἐν». Ἄλλ' ἡ ὑπόθεση: ἂν τὸ «ἐν» ὑπάρχη, μπορεῖ νὰ νοηθῆ κατὰ δύο τρόπους. Μποροῦμε νὰ θέλουμε νὰ βεβαιώσουμε πρὸ πάντων τὴν ἐνότητα τοῦ «ἐνός», και μποροῦμε ἐπίσης νὰ βεβαιώσουμε τὴν οὐσία τοῦ «ἐνός». Ἔτσι πετυχαίνουμε δύο διακεκριμένες θέσεις: τὸ «ἐν» εἶναι ἐν, τὸ «ἐν» εἶναι... Καὶ ἡ συζήτηση ἐξακολουθεῖ: προβάλλονται διαδοχικὰ ἐννέα ὑποθέσεις και ἀναζητοῦνται οἱ ἀπ' αὐτὲς συνέπειες.

1 η Ὑπόθεση: τὸ «εἰ ἐν ἔστιν» ἐξαίρει τὴν ἐννοια τῆς ἐνότητος ἀπέναντι στὴν ἐννοια τοῦ ὄντος. Παρμένο τὸ «ἐν» ὡς μονάδα σὲ ἀπόλυτη σημασία και ἄσχετα πρὸς τὰ «ἄλλα», δὲν εἶναι οὔτε ὄλον οὔτε ἔχει μέρη. Δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε μέσον οὔτε τέλος, και ἀναγκαστικὰ εἶναι ἀπειρο και χωρὶς σχῆμα. Δὲν ὑπάρχει πουθενά οὔτε μέσα στὸν ἑαυτὸ του οὔτε μέσα σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο. Δὲν εἶναι σὲ κίνηση οὔτε σὲ ἤρεμία. Δὲν εἶναι μὲ τὸν ἑαυτὸ του και μὲ τὰ «ἄλλα», οὔτε τὸ ἴδιο οὔτε

διαφορετικό, ούτε ὁμοιο ούτε ἀνόμοιο, ούτε μικρότερο ούτε μεγαλύτερο, ούτε ἴσο ούτε ἄνισο, ούτε νεώτερο ούτε πρεσβύτερο, ούτε τὴν ἴδια ἡλικία ἔχει. Δὲ μετέχει ούτε ὑπάρχει σὲ χρόνο. Γενικὰ τὸ «ἐν» ἀποδείχεται ὅτι στερεῖται ὑπάρξεως καὶ εἶναι ἀνεπίδεκτο ὀνομασίας καὶ ὀρισμοῦ· καμιά δοξασία δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρχη σχετικὰ μ' αὐτὸ καὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲ μπορεῖ νὰ τὸ ἀντιληφθῆ μετὰ τὴν αἴσθησι. *Ἔτσι τὸ «ἐν» παρμένο σὲ ἀπόλυτη σημασία δὲν ἔχει κανένα προσδιοριστικὸ κατηγόρημα (137c—142a).

2 ἡ Ὑπόθεσις: «ἐν εἶ ἔστι»· ἐξαιρέται περισσότερο ἢ ἔννοια τῆς οὐσίας, τῆς ὑπάρξεως, καὶ τότε προκύπτουν τὰ ἀντίθετα ἀποτελέσματα ἀπὸ τὰ τῆς πρώτης ὑποθέσεως. *Ἔτσι τὸ «ἐν» ὑπάρχει καὶ μετέχει στὴν οὐσία. Εἶναι ὄλο καὶ ἔχει μέρη. Εἶναι ἄπειρο, ἔχει ἀριθμὸ καὶ εἶναι πεπερασμένο. *Ἐχει ἀρχή, μέσον, καὶ τέλος, ἔχει σχῆμα. Ὑπάρχει μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ σὲ ἄλλα. Κινεῖται καὶ στέκεται. Εἶναι μετὰ τὸν ἑαυτό του καὶ μετὰ τὰ «ἄλλα» ἴδιο καὶ διαφορετικό, ὁμοιο καὶ ἀνόμοιο, ἴσο καὶ ἄνισο, μεγαλύτερο καὶ μικρότερο, νεώτερο καὶ πρεσβύτερο καὶ ἔχει ἐπαφή μετὰ τὸν ἑαυτό του καὶ μετὰ τὰ «ἄλλα». Μετέχει καὶ στὰ τρία μέρη τοῦ χρόνου: παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον. Ὑπάρχει γι' αὐτὸ ἐπιστήμη καὶ δοξασία καὶ ὄνομα. Εἶναι ἐπίδεκτικὸ ὄλων τῶν προσδιορισμῶν καὶ ὅλες οἱ ιδιότητες, ποὺ δὲν ἀποδίδονταν προηγουμένως στὸ «ἐν», ἀποδίδονται τώρα σ' αὐτὸ (142a—155e).

3 ἡ Ὑπόθεσις: Τὸ «ἐν» ὑπάρχει σχετικὰ καὶ ἀπόλυτα. Συνδιαλλαγή τῶν ἀντιφατικῶν συνεπειῶν τῶν δύο προηγουμένων ὑποθέσεων. Μετέχει στὴν ὑπαρξὴ καὶ εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπ' αὐτήν. Γεννιέται καὶ χάνεται καὶ οὐτε ὑπάρχει, οὐτε γεννιέται οὐτε χάνεται. Μεταβαίνει ἀπὸ τὸ «ἐν» στὰ «πολλά» καὶ ἀντίθετα, δὲν εἶναι οὐτε ἓν οὐτε πολλά, οὐτε ὁμοιο οὐτε ἀνόμοιο, οὐτε ἴσο οὐτε ἄνισο. Ἐπομένως τὸ «ἐν» περιοδικῶς ἔρχεται στὴν ὑπαρξὴ καὶ ἄλλοτε χάνεται. Αὐτὸ ὅμως προϋποθέτει τὴ διαδικασία τῆς κινήτικότητας καὶ τῆς ἀλλοιώσεως, ὅποτε μπερδεύομαστε σὲ δυσχέρειες. Τότε ὁ Παρμενίδης ἀποδείχνει ὅτι ἡ ἀλλοίωσις δὲν μπορεῖ νὰ συντελεσθῆ σὲ μιὰ χρονικὴ στιγμή, ποὺ θὰ εἶχε καθορισμένη διάρκεια. Ἡ ἀλλοίωσις, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ὑπάρξη, πρέπει νὰ συντελεσθῆ μέσα σὲ μιὰν ἀχρονη στιγμή ποὺ ὀνομάζεται «ἐξαίφνης». Αὐτὸ ὅμως χαρακτηρίζεται ὡς «ἄτοπός τις φύσις», ποὺ εἶναι καθισμένη ἀνάμεσα στὴν κίνησι καὶ στὴ στάσι χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ ἐντοπισθῆ σ' ἓνα χρονικὸ σημεῖο (155e—157b).

4 η Ὑπόθεση : Τὸ «ἐν» παρμένο σχετικὰ μὲ τὰ «δ-λα». Τότε προκύπτουν γι' αὐτὰ οἱ ἀκόλουθες συνέπειες : δὲν εἶναι ἓνα ὄλο τέλειο ποῦ ἔχει μέρη. Μετέχουν στὸ «ἐν» γιὰ τὸ ὄλο καὶ γιὰ τὸ μέρος. Εἶναι ἀπειρα καὶ πεπερασμένα. Εἶναι ὁμοια καὶ ἀνόμοια μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ θὰ ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀμοιβαίας ταυτότητος καὶ διαφορᾶς, τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἡρεμίας καὶ γενικὰ ὄλες τὶς ἀντίθετες ἰδιότητες (157b—159b).

5 η Ὑπόθεση : Τὸ «ἐν» παρμένο σὲ ἀπόλυτη σημασία ὡς καθαρὸ «ἐν». Τότε γιὰ τὰ «ἄλλα» προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα : Δὲν μετέχουν στὸ «ἐν», δὲν εἶναι πολλὰ οὔτε ὄλο οὔτε μέρη. Οὔτε ὁμοια οὔτε ἀνόμοια, οὔτε ἴδια οὔτε διαφορετικὰ, οὔτε κινούμενα οὔτε στεκόμενα, οὔτε γινομένα οὔτε χαμένα, οὔτε μεγαλύτερα οὔτε μικρότερα οὔτε ἴσα, καὶ γενικὰ καμιά ἰδιότητα αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲ μπορεῖ ν' ἀποδοθῆ σ' αὐτὰ. Ἔτσι λοιπὸν, ἂν ὑπάρχη τὸ «ἐν», τὸ «ἐν» εἶναι ὄλα καὶ τίποτε καὶ σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ σχετικὰ μὲ τὰ «ἄλλα» (159b—160b).

Τῶρα ἔρχεται τὸ δεύτερο ζήτημα : ἂν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχη :

6 η Ὑπόθεση : Ἄν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχη σχετικὰ μὲ τὰ «ἄλλα», ποιῆς συνέπειες ἀκολουθοῦν γι' αὐτό; Ὑπάρχει ἀκριβῆς γνώση αὐτοῦ, ἔχει διαφορετικότητα ἀπὸ τὰ «ἄλλα». Μετέχει σὲ πολλά. Ἔχει ὁμοιότητα μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀνομοιότητα μὲ τὰ «ἄλλα». Μετέχει σὲ ἀνισότητα, σὲ μέγεθος, μικρότητα καὶ ἰσότητα. Μετέχει σὲ οὐσία. Στέκεται, κινεῖται καὶ ἀλλοιοῦται, γίνεται καὶ χάνεται καὶ οὔτε γίνεται οὔτε χάνεται (160b—163b).

7 η Ὑπόθεση : Ἄν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχη, παρμένο σὲ ἀπόλυτη σημασία, τί προκύπτει ὡς πρὸς αὐτό ; Δὲν ὑπάρχει, οὔτε γίνεται οὔτε χάνεται, δὲν ἀλλοιοῦται, δὲν κινεῖται οὔτε στέκεται. Δὲν ἔχει μέγεθος οὔτε μικρότητα οὔτε ἰσότητα, οὔτε ὁμοιότητα οὔτε διαφορετικότητα οὔτε πρὸς τὸν ἑαυτό του οὔτε πρὸς τὰ «ἄλλα». Τὸ «ἐν» λοιπὸν παρμένο ἀπόλυτα δὲν ἐπιδέχεται κανένα προσδιορισμὸ καὶ ἐπομένως μὲ κανένα τρόπο δὲν ὑπάρχει (163b—164b).

8 η Ὑπόθεση : Ἄν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχη, σχετικὰ παρμένο, τί ἀκολουθεῖ γιὰ τὰ «ἄλλα»; Ὅτι ὑπάρχουν, εἶναι διάφορα μεταξύ τους, πλήθη, ὄγκοι, εἶναι ἀπειρα καὶ ἔχουν πέρασ, εἶναι ἓνα καὶ πολλά, φαίνονται ὁμοια καὶ ἀνόμοια μὲ τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ μεταξύ των, ἴδια καὶ διαφορετικὰ. Θὰ

έχουν και δὲν θὰ ἔχουν ἐπαφή. Θὰ ἐκτελοῦν ὅλες τὶς κινήσεις και θὰ εἶναι σὲ ἡρεμία, ὑπόκεινται στὴ γέννηση και στὸ θάνατο και δὲν ὑπόκεινται. Γενικά ἔχουν ὅλες τὶς ἀντίθετες ιδιότητες (164b–165e).

9η Ὑπόθεση: Ἄν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχει, ἀπόλυτα παρμένο, τί ἀκολουθεῖ γιὰ τὰ «ἄλλα»; Δὲν εἶναι οὔτε ἓνα οὔτε πολλά. Δὲν ἔχουν καμιά ἐπικοινωνία μὲ τὰ μὴ ὄντα. Δὲν ὑπάρχει δοξασία ἢ φαντασία ἐκείνου ποὺ δὲν ὑπάρχει. Δὲν εἶναι οὔτε ὁμοια οὔτε ἀνόμοια, οὔτε τὰ ἴδια οὔτε διαφορετικά μεταξὺ τους, οὔτε ἔχουν ἐπαφή οὔτε εἶναι χωρισμένα. Εἶναι και δὲν εἶναι ἐπιδεκτικά ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν προσδιοριστικῶν χαρακτηρισμῶν. Ἐπομένως «ἐν» ἂν δὲν ὑπάρχει, παρμένο σὲ ἀπόλυτη σημασία, τίποτε δὲν ὑπάρχει (165e ὡς τὸ τέλος).

Ἔτσι ἀποδειχεται πῶς εἶτε ἀπὸ τὴν πρόταση «τὸ ἐν εἶναι» ξεκινήσουμε, εἶτε ἀπὸ τὴν πρόταση «τὸ ἐν δὲν εἶναι», καταλήγομε στὰ ἴδια πορίσματα. Και τότε πιά γίνεται φανερό ὅτι οἱ δυὸ αὐτὲς ὑποθέσεις ἀλληλοαναιροῦνται. Γενικά λοιπὸν ὁ Παρμενίδης καταλήγει μὲ τὴ μεθοδική του ἔρευνα τοῦ «ἐνός» στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὕπαρξη τοῦ «ἐνός» ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ παρμένου σὲ ἀπόλυτη ἢ σὲ σχετική σημασία.

Μεταφέρουμε ἐδῶ σὲ μετάφραση τὸ συμπέρασμα τοῦ Παρμενίδη :

«Λοιπὸν ἐὰν συνοψίζαμε ὅλα μαζί σὲ μιὰ λέξη : τὸ «ἐν» ἂν δὲν ὑπάρχει, τίποτε δὲν ὑπάρχει· θὰ μιλοῦσαμε μὲ ἀκρίβεια ;

—Μὲ πολλὴν ἀκρίβεια.

—Ἄσῃ λοιπὸν εἰπωθῆ αὐτὸς ὁ λόγος και τοῦτο ἀκόμη : εἶτε δεχτοῦμε ὅτι τὸ «ἐν» ὑπάρχει, εἶτε δεχτοῦμε ὅτι τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχει, αὐτὸ και τὰ «ἄλλα», ὅπως φαίνεται, και στὶς σχέσεις τους μὲ τὸν ἑαυτὸ τους και στὶς σχέσεις τους μὲ τὰ «ἄλλα», εἶναι και δὲν εἶναι, φαίνονται νὰ εἶναι και δὲν φαίνονται νὰ εἶναι ἐπιδεκτικά ὄλων ἀνεξάρτητα τῶν προσδιοριστικῶν χαρακτηρισμῶν και ἀπὸ κάθε ἀποψη» (166c).

9. Ἡ ἔννοια και ἡ σημασία τοῦ «Παρμενίδη».

Ἡ γνησιότητα τοῦ «Παρμενίδη», ἀφοῦ ἀμφισβητήθηκε γιὰ πολὺ, εἶναι σήμερα κοινῶς παραδεκτή. Γιὰ τὸ σκοπὸ ποὺ γράφηκε και τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ φιλοσόφου γράφηκαν πολλὲς και διαφορετικὲς γνῶμες. Ἄλλοι ἰσχυρίσθηκαν ὅτι ὁ Πλάτων

άντελήφθηκε σὲ προχωρημένη ἡλικία τὰ κενὰ πού ἄφησε ἀκάλυπτα στὸ σύστημα τῶν ἰδεῶν καί, ἀφοῦ τὰ ἀναγνώρισε, τὰ ἐκθέτει μὲ τὸ στόμα τοῦ Παρμενίδη, καὶ ἔτσι κάνει μόνος κριτικὴ τῆς θεωρίας του. *Ἄλλοι ὅτι ὁ Παρμενίδης εἶναι δοκίμιο διαλεκτικῆς γιὰ τὴν ἀσκηση σ' αὐτὴν τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς. *Ἄλλοι ὅτι σατιρίζεται ἡ ἐξεζητημένη διαλεκτικὴ μέθοδος τῶν Ἑλεατῶν. Τέλος ἄλλοι ὅτι ὁ Πλάτων ἀπαντᾷ σ' ἐκείνους πού δὲν παραδέχονταν τὴ θεωρία του τῶν ἰδεῶν.

Οἱ παραπάνω ἀντιλήψεις δὲν φαίνονται πιθανές. Ἐπὶ τὴν ἀνάγνωση τοῦ διαλόγου βγαίνει σαφῶς ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς του: μὲ τὴν κριτικὴ τοῦ «Ἐνός» τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς ἐπιδίδωκε ν' ἀποδείξει ὅτι ἡ ἀρχὴ του γιὰ τὸ «ἓν» καὶ τὰ «πολλὰ» εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ ἀληθινὴ ἀρχή. Ἐτσι λύεται καὶ τὸ πρόβλημα τῆς συμμετοχῆς (μεθέξεως) τῶν πολλῶν, τῶν αἰσθητῶν, καὶ ἀναιροῦνται οἱ ἐνστάσεις τοῦ πρώτου μέρους γιὰ τὴ θεωρία τῶν ἰδεῶν, πού διατυπώθηκαν ἀπὸ τὸν Ζήνωνα. Γι' αὐτὸ ὁ «Παρμενίδης» κατατάσσεται ἀπὸ τοὺς συστηματικοὺς φιλοσόφους στοὺς ἀξιολογώτερους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος καὶ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς τὸ πρῶτο φιλοσοφικὸ σύγγραμμα, μὲ τὸ ὁποῖο κάνει τὴν ἐμφάνισή της ἢ συστηματικὰ ὀργανωμένη διαλεκτικὴ σκέψη.

10. Βιβλιογραφία.

«Platon, Parmenide». Ἀρχαῖο κείμενο, διαφωτιστικὰ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις ἀπὸ τὸν Auguste Diès (στὴ σειρὰ τῶν γαλλικῶν ἐκδόσεων Budé, τόμος 8ος, ἔκδ. δεύτερη, Παρίσι 1950).

Ἀξιόλογη μελέτη γιὰ τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα τοῦ Παρμενίδη ἔγραψε ὁ J. Wahl: «Etude sur le Parmenide de Platon» Paris, 1926.

Γενικὰ συγγράμματα: P. Natorp «Ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος», ἑλληνικὴ μετάφραση Μ. Τσαμαδοῦ, Ἀθῆναι 1929.

Γ. Παναγιωτίδου: «Πλάτων», σελ. 389 κ. ἐπ. Ἀθῆναι 1935.

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

(Ἡ ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ· ΛΟΓΙΚΟΣ)

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΚΕΦΑΛΟΣ, ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ, ΑΝΤΙΦΩΝ, ΓΛΑΥΚΩΝ, ΠΥΘΟΔΩΡΟΣ,
ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΖΗΝΩΝ, ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

- 126a I. Ἐπειδὴ Ἀθήραζε οἰκοθεν ἐκ Κλαζομενῶν ἀφικό-
μεθα, κατ' ἀγορὰν ἐνετύχομεν Ἀδεϊμάντῳ τε καὶ Γλαύ-
κωνι· καὶ μου λαβόμενος τῆς χειρὸς ὁ Ἀδεϊμάντος, Χαῖρ',
ἔφη, ὦ Κέφαλε, καὶ εἶ τον δέει τῶν τῆδε, ὧν ἡμεῖς δυνα-
τοί, φράζε. Ἀλλὰ μὲν δὴ, εἶπον ἐγώ, πάρεμιί γε ἐπ' αὐτὸ
τοῦτο, δεησόμενος ὑμῶν. Λέγοις ἂν, ἔφη, τὴν δέησιν.
- b Καὶ ἐγὼ εἶπον, Τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν τῷ ὁμομητρίῳ τί ἦν
ὄνομα; οὐ γὰρ μέμνημαι. Παῖς δέ που ἦν ὅτε τὸ πρότερον
ἐπεδήμησα δεῦρο ἐκ Κλαζομενῶν· πολλὸς δὲ ἤδη χρόνος
ἔξ· ἐκείνου. Τῷ μὲν γὰρ πατρί, δοκῶ, Πυθαίμπτης ὄνομα.
Πάνν γε, ἔφη, ἀντῶν δέ γε Ἀντιφῶν. Ἀλλὰ τί μάστιχα
πυθαίει; Οἶδ', εἶπον ἐγώ, πολῖται μοί εἰσι, μάλα φιλό-
σοφοι, ἀκηκόασί τε ὅτι οὗτος ὁ Ἀντιφῶν Πυθοδώρῳ
- c τινὶ Ζήνωνος ἐταίρῳ πολλὰ ἐντετύχηκε, καὶ τοὺς λόγους,
οὓς ποτε Σωκράτης καὶ Ζήνων καὶ Παρμενίδης διελέχθη-
σαν, πολλάκις ἀκούσας τοῦ Πυθοδώρου ἀπομνημονεύει.
Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Τούτων τοίνυν, εἶπον, δεόμεθα δια-

1. Ὁ ὑπότιτλος τοῦ διαλόγου (ἀπερὶ ἰδεῶν) μᾶς δείχνει ὅτι ὑποκεί-
μενο αὐτοῦ τοῦ φιλοσοφικοῦ ἔργου εἶναι οἱ ἰδέες. Ὁ ἄλλος ὑπότιτλος
«λογικός» ἀναφέρεται στὸ περιεχόμενο τοῦ διαλόγου καὶ ὁμοίωτα
στὴ διαίρεση τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν γρά-
ψαντα «τὰ περιεχόμενα τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας» καὶ ἀπὸ τὸν
Ἀλβίνο (Εἰσαγωγή εἰς τὴν Πλάτωνος Βίβλον). Μὲ κάποια μικρὴ
διαφορὰ μεταξὺ τους αὐτοὶ διαίρουσιν τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος σέ :
ζητητικούς, ὑποδιαιρούμενους σὲ γυμναστικούς (μαίευτικούς καὶ πει-
ραστικούς) καὶ σὲ ἀγωνιστικούς (ἐνδεικτικούς καὶ ἀνατρεπτικούς)
καὶ σὲ ὑψηγματικούς, ὑποδιαιρούμενους σὲ θεωρητικούς (λογικούς,
καὶ φυσικούς) καὶ σὲ πρακτικούς (ἠθικούς καὶ πολιτικούς).

2. Γιὰ τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου βλ. στὴν Εἰσαγωγή, ἐδάφ. 6.

3. Κλαζομεναί, πόλη Ἰωνικῆ.

4. Ὅτι ὁ Ἀντιφῶν μποροῦσε νὰ συγκρατήσῃ στὴ μνήμη του
ἐνα τόσο μεγάλο διάλογο, δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῆ παράξενο. Οἱ

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

(Ἡ ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ· ΛΟΓΙΚΟΣ)¹

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΛΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΟΣ, ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ, ΑΝΤΙΦΩΝ, ΓΛΑΥΚΩΝ, ΠΥΘΟΔΩΡΟΣ,
ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΖΗΝΩΝ, ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ²

Ι. Πρόλογος. Ὁ Κέφαλος διηγείται τὴ συνάντησή του στὴν Ἀθήνα μὲ τὸν Ἀντιφῶντα, ὅπου ὁ Ἀντιφῶν ξαναδιηγείται τὸ διάλογο τοῦ Σωκράτη μὲ τοὺς Ἐλεάτες φιλοσόφους Ζήνωνα καὶ Παρμενίδη.

Ι. (Κέφαλος). Ὅταν φτάσαμε στὴν Ἀθήνα ἐρχόμενοι ἀπὸ 126a
τὴν πατρίδα μας, τὶς Κλαζομενές³, συναντήσαμε στὴν
ἀγορὰ τὸν Ἀδείμαντο καὶ τὸν Γλαύκωνα. Ὁ Ἀδείμαντος τότε
μ' ἐπίασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μοῦ'πε : «Καλῶς ἦρθες, Κέφαλε,
καὶ ἂν ἔχῃς ἐδῶ καμιὰν ὑπόθεση, ποῦ περνάει ἀπὸ τὸ χέρι
μας, πές μου».

«Ἀλήθεια, τοῦ ἀποκρίθηκα ἐγώ, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦρθα
ἐδῶ γιὰ νὰ σὲ παρακαλέσω».

(Μπόρεῖς λοιπὸν νὰ μοῦ πῆς τὴν παράκλησή σου).

Τότε ἐγὼ τοῦ'πα : «Ποιὸ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ b
σου ἀπὸ τὴν ἴδια μάνα; γιατί δὲν τὸ θυμοῦμαι. Ἦταν, νομίζω,
ἀκόμη παιδί τότε, ὅταν στὸ προηγούμενο ταξίδι μου ἦρθα
ἐδῶ ἀπὸ τὶς Κλαζομενές. Πολὺς πιά καιρὸς ἔχει περάσει
ἀπὸ τότε. Τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του ἦταν, νομίζω, Πυρι-
λάμπης».

«Ἀκριβῶς, ἀπάντησε. Καὶ αὐτὸς ὀνομαζόταν Ἀντιφῶν.
'Ἀλλὰ γιὰ ποιὸ λόγο ζητεῖς νὰ μάθῃς;».

«Νά, αὐτοὶ ἐδῶ, εἶπα ἐγώ, εἶναι συμπολίτες μου, ἀ- c
ληθινοὶ φιλόσοφοι. Ἄκουσα νὰ λένε πὼς αὐτὸς ὁ Ἀντιφῶν
εἶχε συχνές συναντήσεις μὲ κάποιον Πυθόδωρο, μαθητὴ τοῦ
Ζήνωνα, καὶ πὼς τὶς συζητήσεις, ποῦ ἔκαμαν κάποτε ὁ Σω-
κράτης, ὁ Ζήνων καὶ ὁ Παρμενίδης, ἐπειδὴ πολλὰ φορὲς
τὶς εἶχεν ἀκούσει, τὶς διατηρεῖ ζωηρὰ στὴ μνήμη του»⁴

«Ἀλήθεια λές», εἶπεν ὁ Ἀδείμαντος.

«Ἔε, λοιπὸν, τοῦ εἶπα, τὴ διήγηση αὐτῶν τῶν συζητήσε-
ων θὰ θέλαμε πολὺ ν' ἀκούσουμε».

ῥήτορες συνήθιζαν τοὺς μαθητὲς τοὺς σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια. Καὶ
σήμερα ἀκόμη ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ συγκρατοῦν στὴ μνήμη τοὺς
πολλὰς χιλιάδες στίχους.

κοῦσαι. Ἄλλ' οὐ χαλεπὸν, ἔφη· μειράκιον γὰρ ὢν αὐτοὺς εὖ μάλα διεμελέτησεν, ἐπεὶ νῦν γε κατὰ τὸν πάππον τε καὶ ὁμώνυμοι πρὸς ἱπικῆν τὰ πολλὰ διατρῖβει. Ἄλλ' εἰ δεῖ, ἴωμεν παρ' αὐτόν· ἄρτι γὰρ ἐνθὲνδε οἰκάδε

127a οἴχεται, οἰκεῖ δὲ ἐγγὺς ἐν Μελίτῃ. Ταῦτα εἰπόντες ἐβαδίζομεν, καὶ κατελάβομεν τὸν Ἀντιφῶντα οἶκοι, χαλῶν τίνα χαλκεῖ ἐκδιδόντα σκευάσαι· ἐπεδὴ δὲ ἐκείνου ἀπηλλάγη οἱ τε ἀδελφοὶ ἔλεγον αὐτῷ ὢν ἔνεκα παρεῖμεν, ἀνεγνώρισέ τέ με ἐκ τῆς προτέρας ἐπιδημίας καὶ με ἠσπάζετο, καὶ δεομένων ἡμῶν διελθεῖν τοὺς λόγους τὸ μὲν πρῶτον ὄκνει· πολὺ γὰρ ἔφη ἔργον εἶναι· ἔπειτα μέντοι διηγεῖτο. Ἐφη δὲ δὴ ὁ Ἀντιφῶν λέγειν τὸν Πυθόδωρον

b ὅτι ἀφίκοντό ποτε εἰς Παναθήραια τὰ μεγάλα Ζήνων τε καὶ Παρμενίδης. Τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ μάλα δὴ πρεσβύτην εἶναι, σφόδρα πολίον, καλὸν δὲ κάγαθὸν τὴν ὄψιν, περὶ ἔτη μάλιστα πέντε καὶ ἐξήκοντα· Ζήνωνα δὲ ἐγγὺς ἐτῶν τετταράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν· καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. Καταλύειν δὲ αὐτοὺς ἔφη παρὰ τῷ Πυθόδωρῳ

c ἐκτὸς τείχους ἐν Κεραμεικῷ· οἱ δὴ καὶ ἀφικέσθαι τὸν τε Σωκράτη καὶ ἄλλους τινας μετ' αὐτοῦ πολλούς, ἐπιθυμοῦντας ἀκοῦσαι τῶν τοῦ Ζήνωνος γραμμάτων· τότε γὰρ αὐτὰ πρῶτον ὑπ' ἐκείνων κομισθῆναι· Σωκράτη δὲ εἶναι τότε σφόδρα νέον. Ἀναγινώσκειν οὖν αὐτοῖς τὸν Ζήωνα αὐτόν, τὸν δὲ Παρμενίδην τυχεῖν ἔξω θύνα· καὶ εἶναι πάννυκτον ἔτι λοιπὸν τῶν λόγων ἀναγινωσκόμενον, ἥνικα

d αὐτὸς τε ἐπεισελθεῖν ἔφη ὁ Πυθόδωρος ἔξωθεν καὶ τὸν Παρμενίδην μετ' αὐτοῦ καὶ Ἀριστοτέλη τὸν τῶν τριάκοντα γενόμενον, καὶ σμίκρ' ἄττα ἔτι ἐπακοῦσαι τῶν

1. Μελίτῃ: Ἀρχαῖος δῆμος τῆς Ἀττικῆς· ἀνήκε στὴν Κεκροπίδα φυλῆν, τὸν ἔξω Κεραμεικόν, κοντὰ στὸ λόφο τῶν Νυμφῶν. Ἦταν ἀπὸ τοὺς πυκνότερα κατοικημένους δῆμους τοῦ ἄστεως καὶ εἶχε πολλοὺς ναοὺς καὶ οἰκίαις ἑξεχόντων ἀνδρῶν.

2. Κεραμεικός: Ἀρχαῖος δῆμος τῆς Ἀττικῆς, κείμενος στὸ Β.Δ. ἄκρο τῶν Ἀθηνῶν. Πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν ἥρωα Κέραμο. Χωρίζεται ἀπὸ τὴν πόλιν μετὰ τείχος σὲ δύο τμήματα, σὲ ἔσω καὶ ἔξω Κεραμεικόν, τὰ ὁποῖα ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὸ Δίπυλο. Διασχιζόταν ἀπὸ πλατεῖα λεωφόρο, στὴν πλευρὰ τῆς ὁποίας ὑπῆρχαν στοεὶς καὶ μεγαλοπρεπῆ ἱερά. Στὸν ἔξω Κεραμεικὸν εἶχαν ἐνταφιασθῆ μέσα σὲ μεγαλοπρεπεῖς τάφους ἔνδοξοι Ἀθηναῖοι, ἰδιαίτερα οἱ πεσόντες στὸν πόλεμο. Ἦταν ἐπομένως τὸ ἐπίσημο νεκροταφεῖο τῆς πόλεως. Τώρα

b «Δὲν εἶναι δύσκολο, ἀπάντησεν ὁ Ἀδείμαντος. Ὅταν ὁ ἀδελφός μου ἦταν παληκαράκι, εἶχεν ἐξασκηθῆ πάρα πολὺ στὸ νὰ τὶς μάθῃ ἀπέξω. Γιατὶ τώρα πιά ξαναγύρισε στὶς κλίσεις τοῦ παπποῦ του καὶ συνωνύμου του καὶ τὸ περισσότερο περνᾷ τὸν καιρὸ του ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἵππασία. Ἄλλ' ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν δῆτε, ἐλάτε νὰ πᾶμε νὰ τὸν βροῦμε, γιατί πρὸ ὀλίγου ἀκριβῶς ἔφυγε ἀπ' ἐδῶ γιὰ τὸ σπίτι του. Κατοικεῖ πολὺ κοντὰ ἐδῶ, στὴ Μελίτη (1)».

c Ἄφοῦ εἶπαμε αὐτά, βαδίζοντας βρήκαμε τὸν Ἀντιφῶνα στὸ σπίτι του νὰ παραδίνῃ κάποιον χαλινάρι στὸ σιδηρουργὸ γιὰ νὰ τὸ ἐπισκευάσῃ. Ὅταν τελείωσε μὲ τὸν ἐργάτη καὶ οἱ ἀδελφοὶ του τοῦ ἦσαν τὸ σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς μας, μὲ ἀναγνώρισε τότε, γιατί μὲ εἶχε δεῖ στὴν προηγούμενη ἀφιξή μου στὴν Ἀθήνα, καὶ μὲ ἐχαιρέτησε. Ὅταν ὅμως τὸν παρακαλέσαμε νὰ μᾶς διηγηθῆ τὸ διάλογο, στὴν ἀρχὴ δισταξε, γιατί, εἶπε, πὼς εἶναι πολὺ δύσκολη δουλειά. Ὅστερα ὅμως ἄρχισε νὰ μᾶς τὸν διηγῆται λεπτομερῶς.

b Εἶπε λοιπὸν ὁ Ἀντιφῶν ὅτι διηγόταν ὁ Πυθόδωρος πὼς κάποτε ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα, γιὰ τὴ γιορτὴ τῶν Μεγάλων Παναθηναίων, ὁ Ζήνων καὶ ὁ Παρμενίδης. Ὁ Παρμενίδης ἦταν τότε πάρα πολὺ προχωρημένος στὴν ἡλικία, μὲ ὑπόλευκες τὶς τρίχες, μὲ ὠραία καὶ εὐγενικὴ ἐμφάνιση· πλησίαζε περίπου τὰ ἐξήντα πέντε χρόνια. Ὁ Ζήνων ἦταν τότε κοντὰ στὰ σαράντα· ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα καὶ μὲ χαριτωμένο παρουσιαστικόν. Διαδίδονταν ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἀγαπημένος τοῦ Παρμενίδη. Φιλοξενιόταν στὸ σπίτι τοῦ Πυθόδωρου ἔξω ἀπὸ τὸ τεῖχος, στὸν Κεραμεικόν (2). Ἐκεῖ λοιπὸν ἦρθεν ὁ Σωκράτης καὶ μαζί του καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἀρκετοί, ἀπὶ ἐπιθυμία ν' ἀκούσουν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ συγγράμματος τοῦ Ζήνωνα. Γιατὶ τότε πραγματικά, γιὰ πρώτη φορά, εἶχε μεταφερθῆ ἀπ' ἐκείνους στὴν Ἀθήνα. Ὁ Σωκράτης ἦταν τότε πάρα πολὺ νέος. Τὸ διάβαζε λοιπὸν σ' αὐτοὺς ὁ ἴδιος ὁ Ζήνων. Ὁ Παρμενίδης εἶχε τυχαίως βγεῖ ἔξω. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀποδείξεων κόντευε νὰ τελειώσῃ, εἶπεν ὁ Πυθόδωρος, ὅταν μπῆκε ἀπέξω καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πυθόδωρος καὶ μαζί του ὁ Παρμενίδης καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, πού ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς Τριάκοντα τυράννους. Μόλις πρόφτασαν ν' ἀκούσουν μὲ προσοχὴ μερικὲς τελευταῖες πιά γραμμὲς ἀπὸ τὸ σύγγραμμα. Ὁ

εἶναι κοντὰ στὴν Ἁγία Τριάδα, ἀπέναντι στὴ λαχαναγορά. Ἔχουν γίνει ἀνασκαφὲς κοντὰ στὴν Ἁγία Τριάδα.

γραμμάτων· οὐ μὴν αὐτός γε, ἀλλὰ καὶ πρότερον ἀκηκοέναι τοῦ Ζήνωνος.

II. Τὸν οὖν Σωκράτη ἀκούσαντα πάλιν τε κελεῦσαι τὴν πρώτην ὑπόθεσιν τοῦ πρώτου λόγου ἀναγνῶναι, καὶ
 e ἀναγνωσθείσης, Πῶς, φάναι, ὦ Ζήνων, τοῦτο λέγεις; Εἰ
 πολλά ἐστι τὰ ὄντα, ὡς ἄρα δεῖ αὐτὰ ὁμοιά τε εἶναι καὶ
 ἀνόμοια, τοῦτο δὲ δὴ ἀδύνατον· οὔτε γὰρ τὰ ἀνόμοια ὁμοιά
 οὔτε τὰ ὁμοια ἀνόμοια οἷόν τε εἶναι; Οὐχ οὕτω λέγεις;
 Οὕτω, φάναι τὸν Ζήωνα. Οὐκοῦν εἰ ἀδύνατον τὰ τε ἀνό-
 μοια ὁμοια εἶναι καὶ τὰ ὁμοια ἀνόμοια, ἀδύνατον δὴ καὶ
 πολλά εἶναι· εἰ γὰρ πολλά εἴη, πάσχοι ἂν τὰ ἀδύνατα;
 Ἄρα τοῦτό ἐστιν δ βούλονται σοιοί λόγοι, οὐκ ἄλλο τι ἢ
 διαμάχεσθαι παρὰ πάντα τὰ λεγόμενα, ὡς οὐ πολλά ἐστι;
 Καὶ τούτου αὐτοῦ οἶε σοι τεκμήριον εἶναι ἕκαστον τῶν
 λόγων, ὥστε καὶ ἡγεῖ τοσαῦτα τεκμήρια παρέχεσθαι,
 ὅσους περ λόγους γέγραφας, ὡς οὐκ ἐστι πολλά; Οὕτω
 128a λέγεις, ἢ ἐγὼ οὐκ ὀρθῶς καταμανθάνω; Οὐκ, ἀλλά, φάναι
 τὸν Ζήωνα, καλῶς συνήκας ὄλον τὸ γράμμα δ βούλεται.
 Μανθάνω, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, ὦ Παρμενίδη, ὅτι Ζήνων
 ὄδε οὐ μόνον τῇ ἄλλῃ σου φιλίᾳ βούλεται ὀκειῶσθαι,
 ἀλλὰ καὶ τῷ συγγράμματι. Ταῦτόν γὰρ γέγραφε τρόπον
 τινὰ ὅπερ σύ, μεταβάλλον δὲ ἡμᾶς πειράται ἐξαπατᾶν
 ὡς ἕτερόν τι λέγων. Σὺ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ποιήμασιν ἐν φῆς
 b εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τούτων τεκμήρια παρέχει καλῶς τε
 καὶ εὖ· ὄδε δὲ αὖ οὐ πολλά φησιν εἶναι, τεκμήρια δὲ αὐ-
 τὸς πάμπολλα καὶ παμμεγέθη παρέχεται. Τὸ οὖν τὸν μὲν
 ἐν φάναι, τὸν δὲ μὴ πολλά, καὶ οὕτως ἑκάτερον λέγειν,
 ὥστε μηδὲν τῶν αὐτῶν εἰρηκέναι δοκεῖν σχεδόν τι λέ-

ἴδιος ὅμως ὁ Πυθόδωρος εἶχεν ἀκούσει καὶ πρῶτύτερα τὸν Ζήνωνα.

II. Οἱ ἀποδείξεις τοῦ Ζήνωνα καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ Σωκράτη γὰρ τὸ «ἐν» καὶ τὰ «πολλά».

Ὁ Σωκράτης λοιπὸν, ἀφοῦ τελείωσε ἡ ἀκρόασις, παρακάλεσε τὸν Ζήνωνα ν' ἀναγνώσῃ καὶ πάλι τὴν πρώτην ὑπόθεσιν τῆς πρώτης ἀποδείξεως. Ἀφοῦ ἐγένε αὐτό, ρώτησε: «Τί θέλεις νὰ πῆς μ' αὐτό, Ζήνωνα; Ἄν τὰ ὄντα εἶναι πολλά, πρέπει λοιπὸν νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ὅμοια καὶ ἀνόμοια, πρᾶγμα πού εἶναι ἀδύνατον, ἀφοῦ οὔτε τὰ ἀνόμοια μποροῦν νὰ εἶναι ὅμοια οὔτε τὰ ὅμοια ἀνόμοια; Αὐτὸ δὲν εἶναι πού θέλεις νὰ πῆς;

Αὐτὸ ἀκριβῶς, εἶπεν ὁ Ζήνων.

Λοιπὸν, ἂν εἶναι ἀδύνατον τὰ ἀνόμοια νὰ εἶναι ὅμοια καὶ τὰ ὅμοια ἀνόμοια, εἶναι τότε ἐπίσης ἀδύνατον νὰ εἶναι καὶ πολλά. Γιατί, ἂν ἦσαν πολλά, δὲ θὰ μπορούσαν νὰ ἀποφύγουν αὐτὲς τὶς ἀντιφάσεις. Ἄραγε αὐτὸ εἶναι πού ἐπιδιώκουν οἱ ἀποδείξεις σου, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι ὑποστηρίζουν ἐπίμονα, ἀντίθετα πρὸς ὅλες τὶς παραδεκτὰς μορφὰς τοῦ λόγου, πῶς δὲν ὑπάρχουν πολλά; Δὲν εἶναι αὐτὸ πού σκέπτεσαι ὅτι ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς σου εἶναι ἀπόδειξις αὐτοῦ τοῦ ἴδιου, ὥστε νομίζεις ὅτι παρέχεις τόσες ἀποδείξεις ὅτι δὲν ὑπάρχουν πολλά, ὅσα πορίσματα ἐρευνᾶς ἔχεις γράψῃ; Αὐτὴ τῇ σημασίᾳ δίνεις στὰ λεγόμενά σου ἢ ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω καλά;

Ὅχι, εἶπε ὁ Ζήνων ἀπεναντίας καλὰ ἐνόησες τὸ γενικὸ σκοπὸ πού ἐπιδιώκει τὸ σύγγραμμά μου. 128a

Καταλαβαίνω, Παρμενίδη, εἶπε ὁ Σωκράτης, ὅτι αὐτὸς ἐδῶ ὁ Ζήνων δχι μόνον μὲ ὅλη τὴν ἄλλη φιλίαν του θελεῖν ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν σου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ σύγγραμμά του. Δηλαδὴ ἔχει γράψῃ μὲ κάποιον τρόπο τὸ ἴδιο ὅπως καὶ σύ, ἀλλὰ, μεταβάλλοντάς, προσπαθεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ πιστέψουμε πῶς τάχα κάτι διαφορετικὸν λέει. Ἔτσι ἐσὺ στὰ ποιήματά σου βεβαιώνεις ὅτι τὸ πᾶν εἶναι ἓνα, καὶ γι' αὐτὸ δίνεις ἰσχυρὰς καὶ καλὰς ἀποδείξεις. Αὐτὸς ὅμως ἐδῶ πάλι, μὲ τὴν σειράν του, βεβαιώνει ὅτι δὲν ὑπάρχουν πολλά, καὶ ὁ ἴδιος φέρνει ἀποδείξεις πάρα πολλὰς καὶ πάρα πολὺ εὐπαρουσίαστες. Μὲ τὸ νὰ βεβαιώῃ ὁ ἓνας πῶς ὑπάρχει «ἐν» καὶ ὁ ἄλλος πῶς δὲν ὑπάρχουν «πολλά», μιλεῖτε ὁ καθένας, ἀπὸ τὴν πλευρὰν του, μὲ τρόπο πού μοιάζει ὅτι δὲν λέτε τίποτε παρόμοιον, μολοντί

e

b

γοντας ταῦτά, ὑπὲρ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους φαίνεται ὑμῖν τὰ εἰρημμένα εἰρηθῆσαι. *Ναί, φάναι τὸν Ζήνωνα, ὃ Σώκρατες.* Σὺ δ' οὖν τὴν ἀλήθειαν τοῦ γράμματος οὐ πανταχοῦ ἤσθησαι· καίτοι ὥσπερ γε αἱ Λάκαιαι σκύλακες εὖ μεταθεῖς τε καὶ ἰχθυεῖς τὰ λεχθέντα· ἀλλὰ πρῶτον μὲν σε τοῦτο λανθάνει, ὅτι οὐ παντάπασιν οὕτω σεμνύνεται τὸ γράμμα, ὥστε ἅπερ σὺ λέγεις διανοηθὲν γραφῆναι, τοὺς ἀνθρώπους δὲ ἐπικρουπτόμενον ὡς τι μέγα διαπραπτόμενον· ἀλλὰ σὺ μὲν εἶπες τῶν συμβεβηκότων τι, ἔστι δὲ τό γε ἀληθὲς βοήθειά τις ταῦτα τὰ γράμματα τῷ Παρμενίδου λόγῳ πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτὸν κωμωδεῖν, ὡς εἰ ἐν ἔστι, **πολλά** καὶ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ. Ἀντιλέγει δὴ οὖν τοῦτο τὸ γράμμα πρὸς τοὺς τὰ **πολλά** λέγοντας, καὶ ἀνταποδίδωσι ταῦτα καὶ πλείω, τοῦτο βουλόμενον δηλοῦν, ὡς ἔτι γελοιώτερα πάσχοι ἂν αὐτῶν ἢ ὑπόθεσις, εἰ **πολλά** ἔστιν, ἢ ἢ τοῦ ἐν εἶναι, εἴ τις ἱκανῶς ἐπεξίει. Διὰ τοιαύτην δὴ φιλονεικίαν ὑπὸ νέου ὄντος ἐμοῦ ἐγράφη, καὶ τις αὐτὸ ἔκλεψε **e** γραφέν, ὥστε οὐδὲ βουλευσασθαι ἐξεγένετο, εἴτ' ἐξοιστέον αὐτὸ εἰς τὸ φῶς εἴτε μή. Ταύτη γ' οὖν σε λανθάνει, ὃ Σώκρατες, ὅτι οὐχ ὑπὸ νέου φιλονεικίας οἶει αὐτὸ γεγράφθαι, **ἀλλ'** ὑπὸ πρεσβυτέρου φιλοτιμίας· ἐπεὶ, ὅπερ γ' εἶπον, οὐ κακῶς ἀπέκασας.

III. Ἄλλ' ἀποδέχομαι, φάναι τὸν Σωκράτη, καὶ ἠγοῦμαι ὡς λέγεις ἔχειν. Τόδε δέ μοι εἶπέ· οὐ νομίζεις **129a** εἶναι αὐτὸ καθ' αὐτὸ εἶδος τι ὁμοιότητος, καὶ τῷ τοιούτῳ ἀδ' ἄλλο τι ἐναντίον, δ' ἔστιν ἀνόμοιον· τούτων δὲ δυοῖν

λέτε ἀκριβῶς τὸ ἴδιο πρᾶγμα—ἔτσι ὁμοῦ φαίνεται πὼς ὑποστηρίζετε πράγματα ἀνώτερα ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ἡμῶν τῶν ἄλλων, τῶν ἀμύνητων.

Ναί, Σωκράτη, εἶπε ὁ Ζήνων. Σὺ λοιπὸν δὲν ἔχεις καταλάβει ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὰς τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα τοῦ συγγραμματοῦ μου, ἂν καὶ ἀναζητᾷς καὶ ἀνιχνεύεις τὰ εἰπωμένα ὅπως ἀκριβῶς οἱ λακωνικὲς σκύλες. Καὶ ὁμοῦ
 νά τὸ πρῶτο σου σφάλμα ποῦ διαφεύγει τὴν προσοχὴ σου :
 ὅτι δηλαδὴ δὲν καυχιέται. ἔτσι τὸ σύγγραμμά μου, ὅτι γρά-
 φηκε ἔχοντας κατὰ νοῦ ἐκεῖνα ποῦ φαντάζεσαι σύ, δηλαδὴ νά
 παραπλανήσω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι τάχα κάποιος σπουδαῖο
 σκοπὸ ἐπιδιώκει. Σὺ εἶπες πρὶν ἀπὸ λίγο κάτι ἀπὸ
 τὰ συμπτωματικά. Ἐκεῖνο ὁμοῦ, ποῦ πραγματικὰ θέλει
 αὐτὸ τὸ σύγγραμμά μου, εἶναι νά ὑποστηρίξω κατὰ τὸν τρόπο
 μου τὴ διδασκαλίαν τοῦ Παρμενίδη ἐναντίον ἐκείνων ποῦ
 ἐπιχειροῦν νά τὸν χλευάζουν, λέγοντας ὅτι ἂν ὑπάρχη
 «ἐν», τότε ἔπονται συμπεράσματα, ὅπου ἡ διδασκαλία του
 γελοιοποιεῖται καὶ ἀντιφάσκει.

Ἄλθθεια, λοιπὸν, τὸ σύγγραμμα αὐτὸ ἀντιλέγει πρὸς
 ἐκείνους ποῦ βεβαιώνουν ὅτι ὑπάρχουν τὰ «πολλά» καὶ τοὺς
 ἀνταποδίδει αὐτὲς τὶς κατηγορίες καὶ περισσότερες, ἐ-
 παιδιὰ θέλει νά ἀποδείξῃ τοῦτο : ὅτι δηλ. ἔχει νά
 πᾶθῃ ἢ ὑπόθεσίν τους ἀκόμη περισσότερα καὶ πῶς
 γελοῖα παθήματα μὲ τὸ νά ὑποστηρίξῃ, ὅτι πολ-
 λά ὑπάρχουν, παρὰ ἢ ὑπόθεσιν ὅτι «ἐν» ὑπάρχει, ἂν
 κανεὶς ἐξετάσῃ τὶς ἀκολουθίαις λεπτομερῶς. Μὲ τέτοια
 διάθεσιν φιλονεικίας γράφηκε τὸ σύγγραμμά μου ἀπὸ
 ἐμέ, ὅταν ἤμουν νέος, καὶ κάποιος ἐκλεψε τὸ γραπτὸ, ὅταν
 τελείωσε, ὥστε δὲν μοῦ δόθηκε εὐκαιρία οὔτε νά σκεφθῶ,
 ἂν πρέπει αὐτὸ νά ἰδῇ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἢ ὄχι. Νά
 λοιπὸν ἢ πλάνη ποῦ σοῦ διαφεύγει, Σωκράτη· σκέπτεσαι
 δηλαδὴ ὅτι αὐτὸ ἔχει γραφῆ ὄχι ἀπὸ διάθεσιν ἀγωνιστικῆ
 νέου, ἀλλὰ ἀπὸ φιλοδοξία ὄριμου ἀνθρώπου. Μόλα ταῦτα,
 ὅπως ἦδη εἶπα, οἱ εἰκασίαι σου γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ συγγράμ-
 ματό μου δὲν εἶναι ἐντελῶς ἄστοχες.

III. Μπορεῖ ν' ἀποδείξῃ ὁ Ζήνων ὅτι τὰ ἐπιχειρήματά
 του ἔχουν ἰσχύ καὶ γιὰ τὶς ιδέαι;

Ἐ, καλὰ, παραδέχομαι, εἶπε ὁ Σωκράτης, καὶ νομίζω 129a
 ὅτι εἶναι ὅπως σύ τὸ λές. Ἄλλὰ νά τι ἐπιθυμῶ νά μάθω :
 δὲν πιστεύεις πὼς ὑπάρχει κάποιον ἰδέαν ὁμοιότητος αὐτῆ

ὄντων καὶ ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τὰλλα ἃ δὴ πολλὰ καλοῦμεν μεταλαμβάνειν, Καὶ τὰ μὲν τῆς ὁμοιότητος μεταλαμβάνοντα ὁμοία γίνεσθαι ταύτῃ τε καὶ κατὰ τοσοῦτον ὅσον ἂν μεταλαμβάνῃ, τὰ δὲ τῆς ἀνομοιότητος ἀνόμοια, τὰ δὲ ἀμφοτέρων ἀμφοτέρα; Εἰ δὲ καὶ πάντα ἐναντίων ὄντων ἀμφοτέρων μεταλαμβάνει, καὶ ἔστι τῷ μετέχειν ἀμφοῖν ὁμοιά

b τε καὶ ἀνόμοια αὐτὰ αὐτοῖς, τί θαυμαστόν; Εἰ μὲν γὰρ αὐτὰ τὰ ὁμοιά τις ἀπέφαιεν ἀνόμοια γιγνόμενα ἢ τὰ ἀνόμοια ὁμοία, τέρας ἂν, οἶμαι, ἦν· εἰ δὲ τὰ τούτων μετέχοντα ἀμφοτέρων ἀμφοτέρα ἀποφαίνει πεπονητότα, οὐδὲν ἔμοιγε, ὦ Ζήνων, ἀτοπον δοκεῖ εἶναι, οὐδέ γε εἰ ἐν ἅπαντα ἀποφαίνει τις τῷ μετέχειν τοῦ ἐνός καὶ ταῦτα ταῦτα πολλὰ τῷ πλήθους αὐ μετέχειν· ἀλλ' εἰ δ' ἔστιν ἐν αὐτὸ τοῦτο

c πολλὰ ἀποδείξει, καὶ αὐτὰ τὰ πολλὰ δὴ ἐν, τοῦτο ἤδη θαυμάσομαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὡσαύτως· εἰ μὲν αὐτὰ τὰ γένη τε καὶ εἶδη ἐν αὐτοῖς ἀποφαίνοι τὰναντία ταῦτα πάθη πάσχοντα, ἄξιον θαυμάζειν· εἰ δ' ἐμὲ ἐν τις ἀποδείξει ὄντα καὶ πολλὰ, τί θαυμαστόν, λέγων, ὅταν μὲν βούληται πολλὰ ἀποφαίνειν, ὡς ἕτερα μὲν τὰ ἐπὶ δεξιά μου ἔστιν, ἕτερα δὲ τὰ ἐπ' ἀριστερά, καὶ ἕτερα μὲν τὰ πρόσθεν, ἕτερα δὲ τὰ ὀπισθεν, καὶ ἄνω καὶ κάτω ὡσαύτως· πλήθους γάρ, οἶμαι, μετέχω· ὅταν δὲ ἐν, ἐρεῖ ὡς

d ἐπὶ τὰ ἡμῶν ὄντων εἷς ἐγὼ εἶμι ἄνθρωπος, μετέχων καὶ τοῦ ἐνός· ὥστε ἀληθῆ ἀποφαίνει ἀμφοτέρα· Ἐὰν οὖν τις τοιαῦτα ἐπιχειρῇ πολλὰ καὶ ἐν ταῦτα ἀποφαίνειν, λίθους καὶ ξύλα καὶ τὰ τοιαῦτα, φήσομεν αὐτὸν πολλὰ καὶ ἐν ἀποδεικνόναι, οὐ τὸ ἐν πολλὰ οὐδὲ τὰ πολλὰ ἐν, οὐδέ τι θαυμαστόν λέγειν, ἀλλ' ἄπερ ἂν πάντες ὁμολογοῖμεν· ἐὰν δὲ τις, δ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, πρῶτον μὲν διαιρῆται

καθαυτή, και πάλι κάποια άλλη ιδέα αντίθετη απ' αυτήν, ή ιδέα τής άνομοιότητας; Σ' αυτές τις δυο ιδέες μετέχομε και εγώ και σύ και τὰ άλλα πού καλοῦμε πολλά. Και πώς, ὅσα μετέχουν στήν ιδέα τής ὁμοιότητας, γίνονται ὅμοια μέ αυτήν, και τόσο ὅσο μετέχουν, και ὅσα μετέχουν στήν ιδέα τής άνομοιότητας γίνονται άνόμοια και ὅσα μετέχουν και στή μιὰ και στήν ἄλλη γίνονται και τὸ ἕνα και τὸ ἄλλο; "Αν ὅλα τὰ πράγματα μετέχουν σ' αυτές τις δυο ιδέες πού εἶναι αντίθετες, και γι' αυτό εἶναι και μεταξύ τους, χάρη σ' αυτή τή διπλή συμμετοχή, συγχρόνως ὅμοια και άνόμοια—τί εἶναι ἐδῶ τὸ ἐκπληκτικό; "Αντίθετα ὅμως, αν αὐτὰ τὰ ὅμοια μᾶς ἔδειχνε κανείς ὅτι γίνονται άνόμοια ἢ τὰ άνόμοια ὅτι γίνονται ὅμοια, αὐτὸ θὰ ἦταν ἄτοπο. "Αλλ' αν παρ-ουσίαζε κανείς ἐκεῖνα πού μετέχουν στὰ μὲν και στὰ δέ, ὅτι παθαίνουν και τὰ δύο παθήματα, τοῦτο σέ ἐμέ τουλάχιστο, Ζήνωνα, μοῦ φαίνεται ὅτι δέν εἶναι παράλογο, ὅπως διόλου δέν μοῦ φαίνεται παράξενο, αν παρουσιάζη κανείς ἕνα τὸ σύνολο τῶν ὄντων, γιατί μετέχει στὸ «ἕν», και αὐτὰ τὰ ἴδια πάλι διόλου δέν εἶναι παράλογο νὰ τὰ παρουσιάζη πολλά, ἐπειδὴ μετέχουν στὸ πλῆθος. "Αλλ' αν, ἐκεῖνο πού εἶναι «ἕν», αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι πολλά, και πάλι αν ἀποδείξῃ τὰ πολλά ὅτι εἶναι «ἕν», αὐτὸ πιά θὰ με κάνη ν' ἀπορῆσω. Και γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα τὸ ἴδιο λέω. αν δηλ. αὐτὲς τις γενικὲς ἔννοιες (τὰ γένη) και τις ιδέες καθαυτὲς (τὰ εἶδη) παρουσιάζε κανείς ὅτι παθαίνουν μεταξύ τους τὰ αντίθετα αὐτὰ παθήματα (ὁμοιότητας και άνομοιότητας), αὐτὸ θὰ ἦταν ἀξιοθαύμαστο. "Αν ὅμως ἀποδείξῃ κανείς ὅτι ἐγώ εἶμαι ἕνα και πολλά, τί τὸ ἀξιοθαύμαστο, αν λέη, ὅταν θέλῃ νὰ παρουσιάσῃ πολλά, ὅτι ἄλλα εἶναι ἐκεῖνα πρὸς τὰ δεξιὰ μου ἄλλα πρὸς τὰ ἀριστερά μου, ἄλλα μπροστά μου, ἄλλα πίσω μου, και ἄπάνω και κάτω ὁμοίως; γιατί, νομίζω, μετέχω στὸ πλῆθος. "Όταν ὅμως θέλῃ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐγώ εἶμαι ἕνα, θὰ πῆ ὅτι, ἐνῶ εἶμαστε ἐμεῖς ἐφτά, ἐγώ εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος, ἐπειδὴ μετέχω ἐπίσης και στὸ «ἕν». "Ἔτσι θὰ ἀποδείξῃ ἀληθινὲς και τις δυο διαβεβαιώσεις. "Αν λοιπὸν κανείς προσπαθῇ σὲ παρόμοια παραδείγματα νὰ παρουσιάσῃ πολλά και ἕνα τὰ ἴδια πράγματα, π.χ. πέτρες, ξύλα και τὰ τέτοια, θὰ ποῦμε ὅτι αὐτὸς ἀποδείχνει αὐτὰ πολλά και ἕνα, και ὄχι τὸ «ἕν» πολλά οὔτε τὰ πολλά «ἕν», οὔτε θὰ ποῦμε ὅτι λέει κάτι ἀξιο ἀπορίας, ἀλλ' ὅσα ἀκριβῶς ὅλοι θὰ συμφωνήσουμε. "Αν ὅμως κανείς, ὅπως τώρα δὲ ἔλεγα ἐγώ,

b

c

d

χωρίς αὐτὰ καθ' αὐτὰ τὰ εἶδη, ὡς ὁμοιότητά τε καὶ ἁ-
 e μοιότητα καὶ πλῆθος καὶ τὸ ἐν καὶ στάσις καὶ κίνησις καὶ
 πάντα τὰ τοιαῦτα, εἶτα ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα δυνάμενα ὑγ-
 κεράννυσθαι καὶ διακρίνεσθαι ἀποφαίνῃ, ἀγαίμην ἂν ἔγωγ',
 ἔφη, θαυμαστῶς, ὦ Ζήνων. Ταῦτα δὲ ἀνδρείως μὲν
 πάντῃ ἡγοῦμαι πεπραγματεῦσθαι· πολὺ μὲντ' ἂν ὦδε
 μᾶλλον, ὡς λέγω, ἀγασθείην, εἰ τις ἔχοι τὴν αὐτὴν ἀπο-
 130a ρίαν ἐν αὐτοῖς τοῖς εἶδεσι παντοδαπῶς πλεκομένην, ὥσπερ
 ἐν τοῖς ὄρωμένοις διήλθετε, οὕτω καὶ ἐν τοῖς λογισμῶ
 λαμβανομένοις ἐπιδειξάι.

IV. Λέγοντος δὴ, ἔφη ὁ Πυθόδοχος, τοῦ Σωκρά-
 τος ταῦτα αὐτὸς μὲν οἶσθαι ἐφ' ἑκάστου ἀχθεσθαι τὸν
 τε Παρμενίδην καὶ τὸν Ζήωνα, τοὺς δὲ πάντῃ τε αὐτῶ
 προσέχειν τὸν νοῦν καὶ θαμὰ εἰς ἀλλήλους βλέποντας μει-
 διᾶν ὡς ἀγαμένους τὸν Σωκράτη. Ὅπερ οὖν καὶ πανσα-
 μένου αὐτοῦ εἰπεῖν τὸν Παρμενίδην, ὦ Σώκρατες, φάναι,
 b ὡς ἄξιός ἐστι ἀγασθαι τῆς ὁμῆς τῆς ἐπὶ τοῖς λόγοις·
 καὶ μοι εἰπέ, αὐτὸς σὺ οὕτω διήρησαι ὡς λέγεις, χωρὶς
 μὲν εἶδη αὐτὰ ἅττα, χωρὶς δὲ τὰ τούτων αὐτὸ μετέχοντα;
 Καὶ τί σοι δοκεῖ εἶναι αὐτῆ ὁμοιότης χωρὶς ἧς ἡμεῖς ὁμοιό-
 τητος ἔχομεν, καὶ ἐν δὴ καὶ πολλὰ καὶ πάντα ἴσα νῦν δὴ
 Ζήωνος ἦκουες; Ἐμοιγε, φάναι τὸν Σωκράτη. Ἡ καὶ τὰ
 τοιάδε, εἰπεῖν τὸν Παρμενίδην, ὡς δικαίου τι εἶδος αὐτὸ
 καθ' αὐτὸ καὶ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ πάντων αὐτῶν τοιού-
 c των; Ναί, φάναι. Τί δ', ἀνθρώπου εἶδος χωρὶς ἡμῶν

πρῶτα ξεχωρίζη αὐτὲς καθαυτὲς τὶς ἰδέες, π.χ. τὴν ὁμοιότητα, τὴν ἀνομοιότητα, τὸ πλῆθος, τὸ ἓνα, τὴ στάση καὶ τὴν κίνησι, καὶ ὅλες τὶς τέτοιες παρόμοιες ἰδέες, ἔπειτα ἀποδείξηνη ὅτι ὅλες αὐτὲς μποροῦν νὰ συγχωνεύωνται καὶ νὰ ξεχωρίζουν, τότε ἐγὼ τουλάχιστο, Ζήνωνα, εἶπε, θὰ χαίρομαι πάρα πολὺ. Ὅμως, νομίζω ὅτι αὐτὲς τὶς ἀποδείξεις μὲ πολλὴ δύναμη τὶς ἔχεις διαπραγματευθῆ. Ἀλλὰ μὲ πολὺ περισσότερη εὐχαρίστηση, τὸ ἐπαναλαμβάνω, θὰ χειροκροτοῦσα ἐκεῖνον ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἴδιες δυσκολίες παρουσιάζονται καὶ στὶς ἰδέες· ὅπως ἀκριβῶς τὶς ἔχετε ἀποδείξει πῶς ὑπάρχουν στὰ ὁρατὰ πράγματα, ἔτσι 130a νὰ τὶς φανερώσετε καὶ στὰ πράγματα ποὺ συλλαμβάνομε μὲ τὸ λογικόν.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

IV. Ὁ Παρμενίδης κρίνει τὴ θεωρίαν τῶν ἰδεῶν.

Ἔνστασις α΄. Ὑπάρχουν ἰδέες καὶ τῶν εὐτελῶν πραγμάτων;

Ὅταν ἔλεγε αὐτὰ ὁ Σωκράτης, διηγόταν ὁ Πυθόδωρος, ὁ ἴδιος ἐνόμιζε ὅτι καὶ ὁ Παρμενίδης καὶ ὁ Ζήνων δυσαρεστήθηκαν γιὰ κάθε φράση ποὺ ἄκουαν, ὅμως αὐτοὶ τὸν ἄκουαν μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ συχνά, ρίχνοντας βλέμματα ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, μειδιοῦσαν, δείχνοντας θαυμασμὸ πρὸς τὸ Σωκράτη. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ συναίσθημα, μόλις ἔπαψε ὁ Σωκράτης, εἶπε ὁ Παρμενίδης: Σωκράτη, πόσο εἶσαι ἄξιος θαυμασμοῦ γιὰ τὴν ὀρμητικότητά σου πρὸς συζήτηση: Ἀλλὰ πές μου, ὁ ἴδιος ἔχεις κάνει τὴ διάκριση, γιὰ τὴν ὁποία μιλεῖς, χωρίζοντας τὶς ἰδέες αὐτὲς καθαυτὲς καὶ ξεχωρίζοντας ἐκεῖνα ποὺ μετέχουν πάλι σ' αὐτὲς; Μήπως ἀναγνωρίζεις ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότητα καθαυτῆ, χωρισμένη ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα ποὺ ἔχομε ἐμεῖς, καὶ ὅτι ὑπάρχει ἐπίσης «ἓν» καὶ «πολλά» καὶ ὅλοι οἱ προσδιορισμοὶ ποὺ τώρα δὰ τοὺς ἄκουσες ἀπὸ τὸν Ζήωνα;

—Σ' ἐμένα τουλάχιστον φαίνονται πῶς ὑπάρχουν, εἶπε ὁ Σωκράτης.

—Ἀλήθεια, καὶ τὰ ἐξῆς σοῦ φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν; εἶπε ὁ Παρμενίδης· π.χ. κάποια ἰδέα τοῦ δικαίου, αὐτὴ καθαυτῆ, καὶ τοῦ ὀραίου, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καθὼς καὶ ὅλων τῶν παρόμοιων προσδιορισμῶν;

—Μάλιστα, βεβαίωσε ὁ Σωκράτης.

b

c

καὶ τῶν οἷοι ἡμεῖς ἔσμεν πάντων, αὐτό τι εἶδος ἀνθρώπου ἢ πυρὸς ἢ καὶ ὕδατος; Ἐν ἀπορίᾳ, φάναι, πολλάκις δὴ, ὦ Παρμενίδη, περὶ αὐτῶν γέγονα, πότῃρα χρὴ φάναι ὡσπερ περὶ ἐκείνων ἢ ἄλλως. Ἡ καὶ περὶ τῶνδε, ὦ Σώκρατες, ἃ καὶ γελοῖα δόξειεν ἂν εἶναι, οἷον θριξὶ καὶ πηλὸς καὶ ῥύπος ἢ ἄλλο ὅ τι ἀτιμώτατόν τε καὶ φαλλότατον, ἀπορεῖς εἶτε χρὴ φάναι καὶ τούτων ἐκάστου εἶδος εἶναι χωρὶς, **d** ὃν ἄλλο αὐτῶν ὧν ἡμεῖς μεταχειριζόμεθα, εἶτε καὶ μὴ; Οὐδαμῶς, φάναι τὸν Σωκράτη, ἀλλὰ ταῦτα μὲν γε, ἀπερδρῶμεν, ταῦτα καὶ εἶναι· εἶδος δέ τι αὐτῶν οἰηθῆναι εἶναι μὴ λίαν ἢ ἄτοπον. Ἡδὴ μέντοι ποτὲ με καὶ ἔθραξε μὴ τι ἢ περὶ πάντων ταυτόν· ἔπειτα ὅταν ταύτη στώ, φεύγων οἴχομαι, δείσας μὴ ποτε εἰς τιν' ἄβυσθον φλυαρίαν ἐμπεσὼν διαφθαρῶ· ἐκεῖσε δ' οὖν ἀφικόμενος, εἰς ἃ νῦν δὴ ἐλέγομιν εἶδη ἔχειν, περὶ ἐκεῖνα πραγματευόμενος δια- **e** τρήσω. Νέος γὰρ εἰ ἔτι, φάναι τὸν Παρμενίδην, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐπω σου ἀντείληπται φιλοσοφία, ὡς ἔτι ἀντιλήφεται κατ' ἐμὴν δόξαν, ὅτε οὐδὲν αὐτῶν ἀτιμάσεις· νῦν δὲ ἔτι πρὸς ἀνθρώπων ἀποβλέπεις δόξας διὰ τὴν ἡλικίαν.

V. Τόδε οὖν μοι εἰπέ. Δοκεῖ σοι, ὡς φῆς, εἶναι εἶδη ἅττα, ὧν τάδε τὰ ἄλλα μεταλαμβάνοντα τὰς ἐπωνυμίας

---

1. Τίποτε δὲν εἶναι μικρό, ἀδιάφορο καὶ ἀξιοκατάκριτο γιὰ τὴν ἐπιστήμη, ὅταν πρόκειται ἡ ἔρευνά του νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἀληθινὴν γνῶση.

—Και ἔπειτα τί λές; ὑπάρχει ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου χωριστὴ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ ὅ,τι εἴμαστε ὅλοι ἐμεῖς, δηλ. κάποια ἰδέα καθαυτὴ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ νεροῦ;

—Μὰ τὴν ἀλήθεια, εἶπε, αὐτὸ τὸ ζήτημα, Παρμενίδη, πολὺ συχνὰ μ' ἔχει στενοχωρήσει, δηλ. δὲν ἤξερα ποῖό ἀπὸ τὰ δυὸ νὰ παραδεχτῶ; πῶς ὑπάρχουν ἰδέες καθαυτὲς (ἀνθρώπων, φωτιᾶς, νεροῦ), ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχουν καὶ γιὰ ἐκεῖνα (τὸ δίκαιο, τὸ ὠραῖο, τὸ ἀγαθὸ) ἢ κατ' ἄλλον τρόπο νὰ σκεφθῶ;

—'Αλήθεια, καὶ γιὰ τὰ ἐξῆς πράγματα, Σωκράτη, ποὺ θὰ φαίνονταν ὅτι εἶναι περισσότερο γελοῖα, δηλ. τρίχα, λάσπη καὶ λέρα ἢ ὅ,τιδήποτε ἄλλο, εὐτελέστατο καὶ τιποτένιο πρᾶγμα, ἀπορεῖς ἐπίσης ἂν πρέπει νὰ παραδεχτῆς ὅτι ὑπάρχει γιὰ καθένα ἀπ' αὐτὰ χωριστὴ ἰδέα, διαφορετικὴ ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα, ποὺ μεταχειριζόμαστε, ἢ πῶς δὲν ὑπάρχει;

—Καθόλου, ἀπάντησε ὁ Σωκράτης, ἀλλ' αὐτὰ βέβαια ὑπάρχουν ἔτσι, ὅπως ἀκριβῶς τὰ βλέπομε. Φοβοῦμαι ὅμως μήπως εἶναι πολὺ ἄτοπο νὰ σκεφθῶ ὅτι ὑπάρχει κάποια ἰδέα καὶ αὐτῶν. 'Απὸ καιρὸ σὲ καιρό, τὸ ὁμολογῶ, μὲ ἔχει βασανίσει ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ παραδεχθῶ γιὰ ὅλα αὐτὰ ὅτι συμβαίνει τὸ ἴδιο (ὑπάρχει δηλ. ἰδέα αὐτὴ καθαυτὴ). 'Ἐπειτα, μόλις σταματήσω σ' αὐτὴ τῇ σκέψῃ, φεύγω τρέχοντας ἀπὸ φόβο μήπως περιπέσω σὲ ἀπέραντη φλυαρία καὶ χαθῶ. Τότε ἐπανερχόμενος στὸ καταφύγιό μου, στὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα τώρα πρὸ ὀλίγου ἀναγνώρισάμε ὅτι ἔχουν ἰδέες, περνῶ τὸν καιρὸ μου καταγινόμενος μὲ αὐτά.

—Νέος εἶσαι ἀκόμη, Σωκράτη, εἶπε ὁ Παρμενίδης, καὶ ἀκόμη δὲν ἔχεις καταπιαστῆ καλὰ μὲ τὴ φιλοσοφία, ὅμως ἔχω πεποίθησθαι ὅτι ἀκόμη θὰ σὲ κυριέψῃ, ὁπότε δὲν θὰ περιφρονήσης τίποτα ἀπ' αὐτά (1). Τώρα ἀκόμη κρίνεις, ἀποβλέποντας στὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων· αὐτὸ εἶναι ἐπακολούθημα τῆς νεαρᾶς ἡλικίας σου.

V. Ἐνσταση β'. Δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει ἡ ἔννοια τῆς συμμετοχῆς.

—'Ἰδοὺ τώρα ἓνα νέο ζήτημα. Πιστεύεις, ὅπως λές, πῶς ὑπάρχουν μερικὲς ἰδέες, τῶν ὁποίων αὐτὰ τὰ ἄλλα πράγματα, ἐπειδὴ μετέχουν, παίρνουν τὶς ἐπωνυμίες, π.χ.

Πλάτωνος, Παρμενίδης

- 131a** αὐτῶν ἴσχειν, οἷον ὁμοιότητος μὲν μεταλαβόντα ὁμοια, μεγέθους δὲ μεγάλα, κάλλους τε καὶ δικαιοσύνης δίκαιά τε καὶ καλὰ γίγνεσθαι. Πάνυ γε, φάναι τὸν Σωκράτη. Οὐκοῦν ἦτοι ὄλον τοῦ εἶδους ἢ μέρους ἕκαστον τὸ μεταλαμβάνον μεταλαμβάνει; Ἡ ἄλλη τις ἂν μετᾴληψις χωρὶς τούτων γένοιτο; Καὶ πῶς ἂν; εἶπεν. Πότερον οὖν δοκεῖ σοι ὄλον τὸ εἶδος ἐν ἐκάστω εἶναι τῶν πολλῶν ἐν ὄν, ἢ πῶς; Τί γὰρ κωλύει, φάναι τὸν Σωκράτη, ὃ Παρμενίδη,
- b** ἐνεῖναι; Ἐν ἄρα ὄν καὶ ταῦτόν ἐν πολλοῖς χωρὶς οὐσιν ὄλον ἅμα ἐνέσται, καὶ οὕτως αὐτὸ αὐτοῦ χωρὶς ἂν εἶη. Οὐκ ἂν, εἴ γε, φάναι, οἷον ἢ ἡμέρα μία καὶ ἢ αὐτὴ οὐσα πολλαχοῦ ἅμα ἐστὶ καὶ οὐδέν τι μᾶλλον αὐτὴ αὐτῆς χωρὶς ἐστιν, εἰ οὕτω καὶ ἕκαστον τῶν εἰδῶν ἐν ἐν πᾶσιν ἅμα ταῦτόν εἶη. Ἡδέως γε, φάναι, ὃ Σώκρατες, ἐν ταῦτόν ἅμα πολλαχοῦ ποιεῖς, οἷον εἰ ἰστίῳ καταπετάσας πολλοὺς ἀνθρώπους φαίης ἐν ἐπὶ πολλοῖς εἶναι ὄλον· ἢ οὐ τὸ τοιοῦ-
- c** τον ἡγεῖ λέγειν; Ἴσως, φάναι. Ἡ οὖν ὄλον ἐφ' ἐκάστω τὸ ἰστίον εἶη ἂν, ἢ μέρος αὐτοῦ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ; Μέρους. Μεριστὰ ἄρα, φάναι, ὃ Σώκρατες, ἔστιν αὐτὰ τὰ εἶδη, καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν μέρους ἂν μετέχοι, καὶ οὐκέτι ἐν ἐκάστω ὄλον, ἀλλὰ μέρος ἐκάστου ἂν εἶη. Φαίνεται οὕτω

ἡ συμμετοχὴ στὴν ὁμοιότητα τὰ κάνει ὅμοια, στὸ μέγεθος **131a**
μεγάλα, καὶ στὴν ὠραιότητα καὶ δικαιοσύνη δίκαια καὶ
ὠραία;

—Βεβαίωτατα, ἀποκρίθηκε ὁ Σωκράτης.

—Καθένα λοιπὸν ἀπὸ τὰ πράγματα, ἐφ' ὅσον μετέχει,
μετέχει σὲ ὅλη τὴν ἰδέα, ἢ μόνον σὲ μέρος αὐτῆς; ἢ θὰ μπο-
ροῦσε νὰ ὑπάρχῃ κάποιος ἄλλος τρόπος συμμετοχῆς ἐκτὸς
ἀπὸ τοὺς τρόπους αὐτούς;

—Καὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρχῃ ἄλλος τρόπος; εἶπεν
ὁ Σωκράτης.

—Λοιπὸν ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ τρόπους φαντάζεσαι ὅτι
εἶναι ὀρθός : ὅτι δηλαδὴ ὀλόκληρη ἡ ἰδέα ὑπάρχει σὲ καθένα
ἀπὸ τὰ πολλὰ πράγματα, ἀφοῦ εἶναι μία, ἢ πῶς τὸ φαντά-
ζεσαι;

—Τί τάχα ἐμποδίζει, Παρμενίδη, εἶπε ὁ Σωκράτης, **b**
νὰ ὑπάρχῃ ὀλόκληρη ἡ ἰδέα σὲ καθένα ἀπὸ τὰ πολλὰ πράγ-
ματα;

—Ἐπομένως, ἡ ἰδέα, μολοντί εἶναι μιὰ καὶ ἡ ἴδια, θὰ
ὑπάρχῃ συγχρόνως ὀλόκληρη σὲ πολλὰ πράγματα πού
εἶναι χωριστά, καὶ ἔτσι θὰ εἶναι αὐτὴ χωρισμένη ἀπὸ
τὸν ἑαυτὸ της.

—Ὅχι, δὲν θὰ χωρίζεται, εἶπε ὁ Σωκράτης, ἂν εἶναι
ὅπως π.χ. ἡ ἡμέρα πού, ἂν καὶ εἶναι μιὰ καὶ ἡ ἴδια, ὅμως
εἶναι συγχρόνως σὲ πολλοὺς τόπους παροῦσα, χωρὶς γι' αὐτὸ
νὰ εἶναι περισσότερο χωρισμένη ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της ἂν, λέω,
κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτό, κάθε ἰδέα εἶναι μιὰ (ἐνότης)
πανταχοῦ παροῦσα καὶ ὅμως ἡ ἴδια συγχρόνως.

—Μὲ εὐχάριστο ἀληθινὰ τρόπο, Σωκράτη, εἶπε, ἕνα
καὶ τὸ ἴδιο πρᾶγμα κάνεις νὰ εἶναι συγχρόνως σὲ πολλοὺς
τόπους, ὅπως π.χ. ἂν, ἀφοῦ ἀπλώσης ἕνα καραβόπανο πάνω
σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, ἔλεγες ὅτι εἶναι ἕνα πανὶ ἀπλωμένο
σὲ πολλοὺς. Ἡ νομίζεις ὅτι δὲ θέλεις νὰ πῆς τὸ ἴδιο πρᾶγμα;

—Ἴσως, εἶπε ὁ Σωκράτης.

—Ἀραγε λοιπὸν ὅλο τὸ καραβόπανο θὰ εἶναι ἀπλωμένο
πάνω στὸν καθένα, ἢ, τουναντίον. ἄλλο μέρος αὐτοῦ θὰ εἶναι
πάνω στὸν ἕνα καὶ ἄλλο πάνω στὸν ἄλλο;

—Μέρος βέβαια.

—Μεριστὲς λοιπὸν, Σωκράτη, εἶπε, εἶναι αὐτὲς οἱ
ιδέες, καὶ τὰ πράγματα, πού μετέχουν σ' αὐτὲς, σὲ μέρος
μόνον θὰ μετεῖχαν καὶ δὲν θὰ ἦταν πιά ὀλόκληρη ἡ ἰδέα σὲ
κάθε πρᾶγμα, ἀλλὰ μέρος καθεμιᾶς. **c**

γε. Ἡ οὖν ἐθελήσεις, ὦ Σώκρατες, φάναι τὸ ἐν εἶδος ἡμῶν τῇ ἀληθείᾳ μερίζεσθαι· καὶ ἔτι ἐν ἔσται; Οὐδαμῶς, εἰπεῖν. Ὅρα γάρ, φάναι· εἰ αὐτὸ τὸ μέγεθος μεριεῖς καὶ d ἕκαστον τῶν πολλῶν μεγάλων μεγέθους μέρει σμικροτέρῳ αὐτοῦ τοῦ μεγέθους μέγα ἔσται, ἄρα οὐκ ἄλογον φανεῖται; Πάνυ γ', ἔφη. Τί δέ; τοῦ ἴσου μέρος ἕκαστον σμικρὸν ἀπολαβόν τι ἔξει ᾧ ἐλάττονι ὄντι αὐτοῦ τοῦ ἴσου 'τὸ ἔχον ἴσον' τῷ ἔσται; Ἀδύνατον. Ἀλλὰ τοῦ σμικροῦ μέρος τις ἡμῶν ἔξει· τούτου δὲ αὐτοῦ τὸ σμικρὸν μεῖζον ἔσται ἅτε μέρους ἑαυτοῦ ὄντος, καὶ οὕτω δὴ αὐτὸ τὸ σμικρὸν μεῖζον ἔσται· ᾧ δ' ἂν προστεθῆ τὸ ἀφαιρεθέν, τοῦτο e σμικρότερον ἔσται ἀλλ' οὐ μεῖζον ἢ πρῖν. Οὐκ ἂν γένοιτο, φάναι, τοῦτό γε. Τίν' οὖν τρόπον, εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, τῶν εἰδῶν σοι τὰ ἄλλα μεταλήφεται, μήτε κατὰ μέρη μήτε κατὰ ὅλα μεταλαμβάνειν δυνάμενα; Οὐ μὰ τὸν Δία, φάναι, οὐ μοι δοκεῖ εὐκολον εἶναι τὸ τοιοῦτον οὐδαμῶς διορίσασθαι. Τί δὲ δὴ; πρὸς τόδε πῶς ἔχεις; Τὸ ποῖον; Οἴμαι 132a σε ἐκ τοῦ τοιοῦδε ἐν ἕκαστον εἶδος οἶεσθαι εἶναι· ὅταν πόλλ' ἅττα μεγάλα σοι δόξη εἶναι, μία τις ἴσως δοκεῖ ἰδέα ἢ αὐτὴ εἶναι ἐπὶ πάντα ἰδόντι, ὅθεν ἐν τὸ μέγα ἡγεῖ εἶναι. Ἀληθῆ λέγεις, φάναι. Τί δ' αὐτὸ τὸ μέγα καὶ τἄλλα τὰ

—Φαίνεται ἔτσι τουλάχιστο.

—Λοιπὸν ἀλήθεια, Σωκράτη, εἶπε, θὰ συμφωνήσης νὰ πῆς ὅτι ἡ μιὰ ἰδέα γιὰ χάρη μας πραγματικά μερίζεται, καὶ ἀκόμα θὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι μιὰ (ἐνότης);

—Καθόλου, ἀποκρίθηκε ὁ Σωκράτης.

—Πρόσεξε λοιπὸν, εἶπε ὁ Παρμενίδης : ἂν τὴν ἰδία ἰδέα τοῦ μεγέθους χωρίσης σὲ μέρη, καὶ ἂν, ἔπειτα, καθένα ἀπὸ τὰ πολλὰ μεγάλα πράγματα πῆς ὅτι εἶναι μεγάλο, ἐπειδὴ μετέχει σ' ἓνα τεμάχιο μεγέθους μικρότερο ἀπὸ τὸ καθαυτὸ μέγεθος, ἄραγε δὲν θὰ φανῇ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθόλου παράλογο :

—'Ολότελα παράλογο, εἶπε.

—Καὶ ἔπειτα τί γνώμη ἔχεις; "Ἄν ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ἰσότητος κάθε ἓνα πού μετέχει δεχθῇ ἓνα μέρος, θὰ μπορέση μὲ αὐτὸ τὸ μέρος, μικρότερο ἀπὸ τὸ ἴσο καθαυτὸ, τὸ πρᾶγμα πού τὸ δέχθηκε νὰ γίνῃ ἴσο μὲ ὁ,τιδήποτε ;

—'Αδύνατο.

—'Ἄλλὰ ἄς ὑποθέσουμε ὅτι κάποιος ἀπὸ μᾶς θὰ ἔχῃ ἓνα μέρος τῆς ἰδέας τῆς μικρότητας· τότε ἡ ἰδέα τῆς μικρότητας θὰ εἶναι μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο μέρος της, πού πάρηκε ἀπ' αὐτήν, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι μέρος τοῦ ἑαυτοῦ της, καὶ ἔτσι λοιπὸν αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς μικρότητας θὰ εἶναι μεγαλύτερη. Καὶ σὲ ὅποιόδηποτε μέρος προστεθῇ τὸ μέρος πού ἀφαιρέθηκε, αὐτὸ θὰ εἶναι μικρότερο, ἀλλ' ὄχι μεγαλύτερο ἀπὸ πρωτύτερα.

—Αὐτὸ τουλάχιστο δὲν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ, εἶπε.

—Κατὰ ποιὸν λοιπὸν τρόπο, Σωκράτη, ἐρώτησε ὁ Παρμενίδης, τὰ ἄλλα πράγματα θὰ μετέχουν στὶς ἰδέες σου, ἂν δὲν μποροῦν νὰ μετέχουν οὔτε σὲ μέρος οὔτε σὲ ὅλη τὴν ἰδέα;

—Μὰ τὸν Δία, ὁμολόγησε ὁ Σωκράτης, δὲν μοῦ φαίνεται καθόλου εὐκόλο νὰ τὸ προσδιορίσω αὐτὸ κατὰ κάποιο τρόπο.

—Ποιά ἰδέα ἔχεις τώρα γιὰ τὸ ἀκόλουθο πρόβλημα;

—Γιὰ ποιό;

—Νομίζω ὅτι σὺ ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἔχεις σχηματίζει τὴ γνώμη, ὅτι μιὰ εἶναι κάθε ἰδέα : ὅταν σοῦ φανοῦν κάποια πολλὰ πράγματα πὼς εἶναι μεγάλα, ἀφοῦ ρίξης μιὰ ματιὰ σὲ ὅλα αὐτά, ἴσως σοῦ φαίνεται ὅτι μιὰ κάποια ἰδέα ἡ ἴδια δεσπάζει σὲ ὅλα, καὶ αὐτὸ σὲ κάνει νὰ νομίζης ὅτι μία εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ μεγέθους.

—'Ἀληθινὰ λές, εἶπε ὁ Σωκράτης.

d

e

132a

μεγάλα, ἐὰν ὡσαύτως τῇ ψυχῇ ἐπὶ πάντα ἴδῃς, οὐχὶ ἐν
 τι αὐ ποῦ μέγα φανεῖται, ᾧ ταῦτα πάντα ἀνάγκη μεγάλα
 φαίνεσθαι; *Ἐοικεν. *Ἄλλο ἄρα εἶδος μεγέθους ἀναφανή-
 σεται, παρ' αὐτό τε τὸ μέγεθος γεγονός καὶ τὰ μετέχοντα
 b αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τούτοις αὐ πᾶσιν ἕτερον, ᾧ ταῦτα πάντα
 μεγάλα ἔσται· καὶ οὐκέτι δὴ ἐν ἕκαστόν σοι τῶν εἰδῶν
 ἔσται, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος.

VI. Ἄλλά, φάναι, ὦ Παρμενίδη, τὸν Σωκράτη, μὴ
 τῶν εἰδῶν ἕκαστον ἢ τούτων νόημα, καὶ οὐδαμοῦ αὐτῶ
 προσήκη ἐγγίγνεσθαι ἄλλοθι ἢ ἐν ψυχαῖς· οὕτω γὰρ ἂν
 ἐν γε ἕκαστον εἶη καὶ οὐκ ἂν ἔτι πάσχοι ἂ νῦν δὴ ἐλέγετο.
 Τί οὖν; φάναι, ἐν ἕκαστόν ἐστι τῶν νοημάτων, νόημα
 δὲ οὐδενός; Ἄλλ' ἀδύνατον, εἰπεῖν. Ἄλλὰ τιός; Ναί.
 c *Ἵντος ἢ οὐκ ὄντος; *Ἵντος. Οὐχ ἐνός τιος, δ' ἐπὶ πᾶσιν
 ἐκεῖνο τὸ νόημα ἐπὸν νοεῖ, μίαν τιὰ οὐσαν ἰδέαν; Ναί.
 Εἶτα οὐκ εἶδος ἔσται τοῦτο τὸ νοούμενον ἐν εἶναι, ἀεὶ ὄν
 τὸ αὐτὸ ἐπὶ πᾶσιν; Ἀνάγκη αὐ φαίνεται. Τί δὲ δὴ; εἰπεῖν
 τὸν Παρμενίδην, οὐκ ἀνάγκη, εἰ τᾶλλα φῆς τῶν εἰδῶν
 μετέχειν, ἢ δοκεῖν σοι ἐκ νοημάτων ἕκαστον εἶναι καὶ
 πάντα νοεῖν, ἢ νοήματα ὄντα ἀνόητα εἶναι; Ἄλλ' οὐδὲ
 τοῦτο, φάναι, ἔχει λόγον, ἀλλ', ὦ Παρμενίδη, μάλιστα

1. Ἐδῶ βᾶση εἶναι ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ γνώση γεννιέται ἔχι ἀπὸ
 τῆς αἰσθήσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ νοῦ. Τὰ νοήματα εἶναι ἡ προβολὴ τοῦ νοῦ
 εἰς αἰσθητά, πού ἔτσι γίνονται νοητά.

—Τοῦτο πάλι τὸ μέγεθος καθαυτὸ καὶ τὰ ἄλλα τὰ μεγάλα πράγματα, ἂν ἐπίσης μὲ τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς σου τὰ ἐπισκοπήσης ὅλα, δὲν θὰ σοῦ ἀποκαλύψουν πάλι μιὰν ἰδέα μεγέθους, πού ἐπιβάλλει ὅλα αὐτὰ νὰ φαίνωνται ἀναγκαστικά μεγάλα;

—Φαίνεται.

—Ἄλλη ἐπομένως νέα ἰδέα μεγέθους θὰ παρουσιασθῆ, βγαλμένη ἀπ' αὐτὸ τὸ μέγεθος καθαυτὸ καὶ τὰ πράγματα πού μετέχουν σ' αὐτό. Καὶ κοντὰ σὲ ὅλα αὐτὰ πάλι θὰ παρουσιασθῆ ἄλλη ἰδέα, γιὰ τὴν ὁποίαν ὅλα αὐτὰ θὰ εἶναι μεγάλα. Καὶ ἔτσι λοιπὸν δὲν θὰ σοῦ εἶναι πιά μιὰ ἢ κάθε ἰδέα, ἀλλ' ἄπειρες κατὰ τὸ πλῆθος.

b

VI. Ἔνστασις γ'. Οἱ ἰδέες δὲν ἔχουν σχέση μετὰ τὰ νοήματα καὶ τὰ αἰσθητὰ ὄντα.

—Ἄλλά, Παρμενίδη, εἶπε ὁ Σωκράτης, μήπως κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τίς ἰδέες εἶναι διανόημα καὶ δὲν ἀρμόζη σ' αὐτὴν νὰ σχηματίζεται πουθενά ἄλλοῦ παρὰ μέσα στὶς ψυχές; Γιατί ἔτσι νοούμενη θὰ διατηροῦσε πράγματι τὴν ἐνότητά της καὶ δὲν θὰ ὑπόκειται στὶς δυσκολίες πού εἴπαμε αὐτῇ τῇ στιγμῇ.

—Ὡστε λοιπὸν, εἶπε ὁ Παρμενίδης, καθεμιὰ ἀπ' αὐτὲς θὰ εἶναι ἓνα διανόημα, ἀλλὰ διανόημα κανενός;

—Εἶναι ἀδύνατο, εἶπεν ὁ Σωκράτης.

—Λοιπὸν διανόημα κάποιου πράγματος;

—Ναί.

—Ὑπαρκτοῦ πράγματος, ἢ ἀνύπαρκτου;

—Ὑπαρκτοῦ.

—Δὲν θὰ εἶναι διανόημα ἐνὸς κάποιου, πού βαλμένο ἀπάνω σὲ ὅλα τὰ πράγματα, τὰ κάνει νοητά, καὶ πού θὰ εἶναι μιὰ κάποια ἰδέα; (1)

—Ναί.

—Ἐπειτα αὐτὸ τὸ νοούμενο ὡς ἓνα δὲν θὰ εἶναι ἰδέα, πού εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια γιὰ ὅλα;

—Φαίνεται πάλι κι' αὐτὸ ἀναγκαῖο.

—Ἐ λοιπὸν, εἶπεν ὁ Παρμενίδης, δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἂν παραδέχουσαι ὅτι τὰ ἄλλα αἰσθητὰ μετέχουν στὶς ἰδέες, ἢ νὰ σοῦ φαίνεται ὅτι καθένα γίνεται ἀπὸ νοήματα καὶ ὅλα συνεπῶς νοοῦν ἢ ὅτι, ἐνῶ εἶναι νοήματα, δὲν ἔχουν νοητικὴν ἱκανότητα;

—Ἄλλὰ οὔτε αὐτὸ εἶναι λογικόν, εἶπεν ὁ Σωκράτης.

o

- d ἔμοιγε καταφαίνεται ὧδε ἔχειν· τὰ μὲν εἶδη ταῦτα ὥσπερ παραδείγματα ἐστάναι ἐν τῇ φύσει, τὰ δὲ ἄλλα τούτοις εἰκέναι καὶ εἶναι ὁμοιώματα· καὶ ἡ μέθεξις αὐτῇ τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι τῶν εἰδῶν οὐκ ἄλλη τις ἢ εἰκασθῆναι αὐτοῖς. Εἰ οὖν τι, ἔφη, εἴκει τῷ εἶδει, οἷόν τε ἐκεῖνο τὸ εἶδος μὴ ὁμοιον εἶναι τῷ εἰκασθέντι, καθ' ὅσον αὐτῷ ἀφωμοιώθη; Ἡ ἔστι τις μηχανὴ τὸ ὁμοιον μὴ ὁμοίῳ ὁμοιον εἶναι; Οὐκ ἔστι. Τὸ δὲ ὁμοιον τῷ ὁμοίῳ ἄρ' οὐ μεγάλη
- e ἀνάγκη ἐνὸς τοῦ αὐτοῦ εἶδους μετέχειν; Ἀνάγκη. Οὐδ' ἂν τὰ ὁμοια μετέχοντα ὁμοια ᾗ, οὐκ ἐκεῖνο ἔσται αὐτὸ τὸ εἶδος; Παντάπασι μὲν οὖν. Οὐκ ἄρα οἷόν τέ τι τῷ εἶδει ὁμοιον εἶναι, οὐδὲ τὸ εἶδος ἄλλῳ· εἰ δὲ μή, παρὰ τὸ εἶδος αἰεὶ ἄλλο ἀναφανήσεται εἶδος, καὶ ἂν ἐκεῖνό τῳ ὁμοιον ᾗ,
- 133a ἔτερον αὖ, καὶ οὐδέποτε παύσεται αἰεὶ καινὸν εἶδος γιγνόμενον, ἐὰν τὸ εἶδος τῷ ἑαυτοῦ μετέχοντι ὁμοιον γίγνηται. Ἀληθέστατα λέγεις. Οὐκ ἄρα ὁμοιότητι τᾶλλα τῶν εἰδῶν μεταλαμβάνει, ἀλλά τι ἄλλο δεῖ ζητεῖν ᾧ μεταλαμβάνει. Ἔοικεν. Ὁρᾷς οὖν, φάναι, ὦ Σώκρατες, ὄση ἢ ἀπορία, ἐὰν τις εἶδη ὄντα αὐτὰ καθ' αὐτὰ διορίζηται; Καὶ μάλα. Ἐὖ τοίνυν ἴσθι, φάναι, ὅτι ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδέπω ἄπτει

Ἄλλά, Παρμενίδη, φαίνεται σὲ μένα τουλάχιστον ὅτι ἡ καλύτερη ἐρμηνεία εἶναι ἡ ἐξῆς περίπου : αὐτὲς οἱ ιδέες στέκονται ἀπάνω στὴ φύση τῶν πραγμάτων (στὸν κόσμον τῶν ιδεῶν) σὰ νὰ εἶναι ὑποδειγματικά πρότυπα, καὶ τὰ ἄλλα ὄντα τοὺς μοιάζουν καὶ ἀποτελοῦν ἀπομιμήματα τῶν ιδεῶν· καὶ αὐτὴ ἡ συμμετοχὴ (μέθεξις), ποὺ ἔχουν τὰ ἄλλα ὄντα, δηλαδὴ τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα, στὶς ιδέες, συνίσταται σὲ τοῦτο μόνο ὅτι : εἶναι ὁμοιώματα τῶν ιδεῶν.

—Ἄν λοιπόν, εἶπε τότε, κάποιο πρᾶγμα μοιάζει μὲ τὴν ιδέα, εἶναι δυνατὸν αὐτὴ ἡ ιδέα νὰ μὴ εἶναι ὅμοια μὲ τὸ ἀπεικονιζόμενο πρᾶγμα κατὰ τὸ μέτρο ποὺ αὐτὸ ἐδῶ εἶναι ὁμοιωμά της; Ἡ ὑπάρχει κάποιος τρόπος, ὥστε τὸ ὅμοιο νὰ μπορῇ νὰ μὴν εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ ὅμοιο ;

—Δὲν ὑπάρχει.

—Ἄραγε λοιπόν δὲν εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ μετέχη τὸ ὅμοιο στὴν ἴδια ιδέα μαζί μὲ ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖο εἶναι ὅμοιο;

—Εἶναι ἀνάγκη.

—Δὲν θὰ εἶναι λοιπόν ἡ ἴδια ιδέα ἐκεῖνο, μὲ τὴ συμμετοχὴ στὸ ὁποῖο τὰ ὅμοια γίνονται ὅμοια ;

—Ἀπολύτως ἡ αὐτὴ ιδέα.

—Εἶναι λοιπόν ἀδύνατο νὰ εἶναι κάποιο πρᾶγμα ὅμοιο μὲ τὴν ιδέα ἢ ἡ ιδέα νὰ εἶναι ὅμοια μὲ ἄλλο πρᾶγμα. Ἄλλιώς, πέρα ἀπ' αὐτὴ τὴν ιδέα θὰ παρουσιάζεται πάντοτε μιὰ ἄλλη ιδέα, καὶ, ἂν ἐκείνη μοιάζῃ μὲ κάποιο ἄλλο πρᾶγμα, τότε πάλι θὰ ἀναφανῇ ἄλλη, καὶ ποτὲ δὲν θὰ πάψῃ αὐτὴ ἡ ἀτέλειωτη παραγωγὴ ιδεῶν, ἂν ἡ ιδέα γίνεταὶ ὅμοια μὲ τὸ μετέχον σ' αὐτὴ πρᾶγμα.

—Ἀληθέστατα λές.

—Λοιπόν δὲν μετέχουν τὰ ἄλλα πράγματα στὶς ιδέες μὲ τὴν ὁμοιότητα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ζητήσουμε κάποιον ἄλλο τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο νὰ γίνεταὶ ἡ συμμετοχὴ (μέθεξις).

—Ἔτσι φαίνεται.

—Βλέπεις λοιπόν, Σωκράτη, συμπέρανε ὁ Παρμενίδης, πόση εἶναι ἡ δυσκολία, ἂν κανεὶς καθορίζῃ τίς ιδέες ὡς ὄντα αὐτὰ καθαυτά;

—Πράγματι ἔτσι εἶναι.

Οἱ ιδέες θὰ εἶναι ἀγνώριστες ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

—Γνώριζε λοιπόν, ἐπανελάβε ὁ Παρμενίδης, γιὰ νὰ ποῦμε τὸ σωστό, ὅτι δὲν ἐνοιώσες ἀκόμη πόσο μεγάλη

- b αὐτῆς ὄση ἐστὶν ἡ ἀπορία, εἰ ἐν εἶδος ἕκαστον τῶν ὄντων
 αἰεὶ τι ἀφοριζόμενος θήσεις. Πῶς δὴ; εἰπεῖν. Πολλὰ μὲν
 καὶ ἄλλα, φάναι, μέγιστον δὲ τόδε. Εἴ τις φαίη μηδὲ προσή-
 κειν αὐτὰ γιγνώσκεισθαι ὄντα τοιαῦτα οἷά φαμεν δεῖν
 εἶναι τὰ εἶδη, τῷ ταῦτα λέγοντι οὐκ ἂν ἔχοι τις ἐνδείξα-
 σθαι ὅτι ψεύδεται, εἰ μὴ πολλῶν τύχοι ἔμπειρος ὧν ὁ ἀμ-
 φισβητῶν καὶ μὴ ἀφνης, ἐθέλοι δὲ πάνυ πολλὰ καὶ πόρ-
 ρωθεν πραγματευομένου τοῦ ἐνδεικνυμένου ἐπεσθαι, ἀλλ'
- c ἀπίθανος εἶη ὁ ἄγνωστα ἀναγκάζων αὐτὰ εἶναι. Πῆ δὴ,
 ὦ Παρμενίδη; φάναι τὸν Σωκράτη. Ὅτι, ὦ Σώκράτες
 οἶμαι ἂν καὶ σὲ καὶ ἄλλον, ὅστις αὐτὴν τινα καθ' αὐτὴν
 ἐκάστου οὐσίαν τίθεται εἶναι, ὁμολογήσαι ἂν πρῶτον
 μὲν μηδεμίαν αὐτῶν εἶναι ἐν ἡμῖν. Πῶς γὰρ ἂν αὐτὴ καθ'
 αὐτὴν ἔτι εἶη; φάναι τὸν Σωκράτη. Καλῶς λέγεις, εἰπεῖν.
 Οὐκοῦν καὶ ὅσαι τῶν ἰδεῶν πρὸς ἀλλήλας εἰσὶν αἰ εἰσιν,
- d αὐταὶ πρὸς αὐτὰς τὴν οὐσίαν ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ
 παρ' ἡμῖν εἶτε ὁμοιώματα εἶτε ὄση δὴ τις αὐτὰ τίθεται,
 ὧν ἡμεῖς μετέχοντες εἶναι ἕκαστα ἐπονομαζόμεθα· τὰ δὲ
 παρ' ἡμῖν ταῦτα, ὁμώνυμα ὄντα ἐκείνοις, αὐτὰ αὖ πρὸς
 αὐτὰ ἐστὶν ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ εἶδη, καὶ ἐαυτῶν ἀλλ' οὐκ
 ἐκείνων ὅσα αὖ ὀνομάζεται οὕτως. Πῶς λέγεις; φάναι,
 τὸν Σωκράτη. Οἶον, φάναι τὸν Παρμενίδην, εἴ τις ἡμῶν
 του δεσπότης ἢ δοῦλός ἐστιν, οὐκ αὐτοῦ δεσπότην δὴ
- e πον, ὃ ἔστι δεσπότης, ἐκείνου δοῦλός ἐστιν, οὐδὲ αὐτοῦ
 δούλου, ὃ ἔστι δοῦλος, δεσπότης ὁ δεσπότης, ἀλλ' ἄν-
 θρωπος ὧν ἀνθρώπου ἀμφοτέρω ταῦτά ἐστιν· αὐτὴ δὲ

εἶναι αὐτὴ ἡ δυσκολία, ἂν ὅσες φορές προσδιορίζεις κάθε τι ἀπὸ τὰ ὄντα, θέτης καὶ ἀπὸ μιᾶς ἰδέας.

—Ποιῆς εἶναι λοιπὸν οἱ δυσκολίες; ρώτησε ὁ Σωκράτης.

—Ὑπάρχουν πολλές ἄλλες δυσκολίες, εἶπε ὁ Παρμενίδης, μεγίστη ὅμως εἶναι ἡ ἀκόλουθη: "Ἄν κανεὶς ἤθελε ὑποστηρίξει ὅτι οἱ ἰδέες δὲν ταιριάζει νὰ γνωρίζωνται, ἐφόσον εἶναι τέτοιες, ὅποιες ἰσχυρίζομαστε πὼς πρέπει νὰ εἶναι, σ' αὐτὸν ποὺ ὑποστηρίζει αὐτά, δὲ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποδείξῃ ὅτι πλανιέται, ἐκτὸς ἂν τύχῃ ἐκεῖνος ποὺ ἀμφισβητεῖ νὰ εἶναι ἔμπειρος πολλῶν πραγμάτων καὶ ἔξυπνος καὶ θέλει νὰ παρακολουθῇ αὐτὸν ποὺ ἀποδείχνει τὸ παραπάνω, καθὼς θὰ πραγματευεῖται πάρα πολλὰ καὶ διεξοδικά· ὅπως δὴποτε θὰ ἦταν ἀπίστευτος ἐκεῖνος ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτὲς οἱ ἰδέες εἶναι ἄγνωστες.

—Πὼς λοιπὸν, Παρμενίδη; εἶπε ὁ Σωκράτης.

—Γιατί, Σωκράτη, νομίζω σὺ πρῶτος καὶ κάθε ἄλλος μαζί σου, ποὺ ὑποστηρίζει πὼς ὑπάρχει κάποια οὐσία αὐτὴ καθαυτὴ κάθε πράγματος, θὰ ὁμολογοῦσε πρῶτα ὅτι καμιά ἀπ' αὐτὲς τίς οὐσίες δὲν ὑπάρχει μέσα μας.

—Σωστά, εἶπε ὁ Σωκράτης, γιατί πὼς θὰ ὑπῆρχε πιά αὐτὴ καθαυτὴ;

—Καλά, λές, εἶπε ὁ Παρμενίδης. Λοιπὸν καὶ ὅσες ἀπὸ τίς ἰδέες βρίσκονται σὲ ἀμοιβαία σχέση, ἔχουν τὴν οὐσία τους σ' αὐτὴ τὴν σχέση πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους καὶ ὄχι σὲ κάποια σχέση μὲ τὰ μέσα μας εἴτε ὁμοιώματα εἴτε ὅ,τιδήποτε τὰ ὀνομάζει κανεὶς, στὰ ὅποια ἡμεῖς μετέχοντες, ἀποδίδομε στὸ κάθε πρᾶγμα τὴν ὀνομασία του. Καὶ αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν μέσα μας, ἀφοῦ εἶναι συνώνυμα μ' ἐκεῖνα τὰ ἄλλα, ἔχουν πάλι μεταξὺ τους σχέσεις, ἀλλ' ὄχι μὲ τίς ἰδέες· καὶ τὰ ὀνόματα πάλι, ποὺ ἔχουν, τὰ ἔχουν ἀπὸ τὴν μεταξὺ τους σχέση καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν σχέση τους μὲ ἐκεῖνες τίς ἰδέες.

—Τί θέλεις νὰ πῆς; εἶπε ὁ Σωκράτης.

—Νὰ αὐτό, εἶπε ὁ Παρμενίδης: ἂν κανεὶς ἀπὸ μᾶς εἶναι δεσπότης ἢ δούλος κάποιου ἄλλου, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι, νομίζω, ὁ δούλος δούλος ἐκείνου τοῦ δεσπότη, ποὺ εἶναι καθαυτὸ δεσπότης (τῆς ἰδέας δεσπότης), οὔτε ὁ δεσπότης εἶναι δεσπότης αὐτοῦ τοῦ δούλου, ποὺ εἶναι καθαυτὸ δούλος (τῆς ἰδέας δούλος), ἀλλά, ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωπος, ἔχει καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἴδια τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. εἶναι δούλος καὶ κύριος

δεσποτεία αὐτῆς δουλείας ἐστὶν ὃ ἐστι, καὶ δουλεία ὡσαύ-
 τως αὐτῆ δουλεία αὐτῆς δεσποτείας, ἀλλ' οὐ τὰ ἐν ἡμῖν
 πρὸς ἐκεῖνα τὴν δύναμιν ἔχει οὐδὲ ἐκεῖνα πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ',
134a δ λέγω, αὐτὰ αὐτῶν καὶ πρὸς αὐτὰ ἐκεῖνά τέ ἐστι, καὶ τὰ
 παρ' ἡμῖν ὡσαύτως πρὸς ἑαυτά· ἢ οὐκ ἀμαθῆσαι δ λέγω;
 Πάνυ γ', εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, μαθάνω.

VII. Οὐκοῦν καὶ ἐπιστήμη, φάναι, αὐτὴ μὲν δ ἔστιν
 ἐπιστήμη τῆς δ ἔστιν ἀλήθεια αὐτῆς ἂν ἐκείνης εἴη ἐπι-
 στήμη; Πάνυ γε. Ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἐπιστημῶν, ἢ ἔστιν,
 ἐκάστου τῶν ὄντων, ὃ ἔστιν, εἴη ἂν ἐπιστήμη· ἢ οὐκ; Ναί.
 Ἡ δὲ παρ' ἡμῖν ἐπιστήμη οὐ τῆς παρ' ἡμῖν ἂν ἀληθείας
 εἴη, καὶ αὐτὴ ἐκάστη ἢ παρ' ἡμῖν ἐπιστήμη τῶν παρ' ἡμῖν
b ὄντων ἐκάστου ἂν ἐπιστήμη συμβαίνοι εἶναι; Ἀνάγκη.
 Ἀλλὰ μὴν αὐτὰ γε τὰ εἶδη, ὡς ὁμολογεῖς, οὔτε ἔχομεν
 οὔτε παρ' ἡμῖν οἷόν τε εἶναι. Οὐ γὰρ οὐκ. Γινώσκεται
 δὲ γέ που ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τοῦ τῆς ἐπιστήμης αὐτὰ
 τὰ γένη ἃ ἔστιν ἕκαστα; Ναί. Ὁ γε ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. Οὐ
 γὰρ. Οὐκ ἄρα ὑπὸ γε ἡμῶν γινώσκεται τῶν εἰδῶν οὐ-
 δέν, ἐπειδὴ αὐτῆς ἐπιστήμης οὐ μετέχομεν. Οὐκ ἔοικεν.
 Ἄγνωστον ἄρα ἡμῖν ἐστὶ καὶ αὐτὸ τὸ καλὸν δ ἔστι καὶ τὸ
c ἀγαθὸν καὶ πάντα ἃ δὴ ὡς ἰδέας αὐτὰς οὐσας ὑπολαμβάνω-

ἀνθρώπων. Ἡ καθαυτὴ δεσποτεία εἶναι δεσποτεία τῆς καθαυτῆ δουλείας, καὶ ἐπίσης ἡ καθαυτὴ δουλεία εἶναι δουλεία τῆς καθαυτῆ δεσποτείας. Ἀλλὰ οἱ μέσα μας ὑπάρχουσες ἔννοιες τῆς δουλείας καὶ τῆς δεσποτείας δὲν μποροῦν νὰ σχετίζονται μὲ ἐκεῖνες τὶς ἰδέες τῆς δουλείας καὶ τῆς δεσποτείας οὔτε τὸ ἀντίθετο, ἀλλὰ, τὸ ἐπαναλαμβάνω, καὶ οἱ ἰδέες σχετίζονται μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ οἱ μέσα μας ἔννοιες σχετίζονται μὲ τὸν ἑαυτό τους. Ἡ δὲν ἔννοιες τί θέλω νὰ πῶ; 134a

—Πολὺ καλὰ τὸ ἐννοῶ, εἶπε ὁ Σωκράτης.

VII. Ἡ ἀνθρώπινη πραγματικότητα θὰ εἶναι ἀγνώριστη ἀπὸ τὸ Θεό.

—Λοιπὸν καὶ ἡ ἐπιστήμη καθαυτὴ, εἶπε ὁ Παρμενίδης, ἡ οὐσία-ἐπιστήμη, αὐτῆς τῆς ὑψίστης πραγματικότητος καθαυτῆς, τῆς οὐσίας-ἀλήθειας, θὰ εἶναι ἐπιστήμη;

—Μάλιστα.

—Καθεμιὰ πάλι ἀπὸ τὶς ἐπιστῆμες, πού εἶναι ἐπιστήμη, θὰ εἶναι συνεπῶς ἐπιστήμη καθενὸς ἀπὸ τὰ ὄντα πού εἶναι καθαυτὰ ὄντα· ἢ δὲν εἶναι;

—Ναί.

—Καὶ ἡ μέσα μας ἐπιστήμη δὲν θὰ εἶναι ἐπιστήμη τῆς μέσα μας ἀλήθειας καί, κατὰ τὴν ἴδια ἀκολουθία, καθεμιὰ πάλι ἀπὸ τὶς μέσα μας ἐπιστῆμες δὲν θὰ συμβαίνει νὰ εἶναι ἐπιστήμη καθενὸς ἀπὸ τὰ μέσα μας ὄντα;

—Κατ' ἀνάγκη.

—Ἀλλ' ὅμως τὶς ἰδέες αὐτὲς καθαυτὲς, ὅπως ὁμολογεῖς, οὔτε τὶς ἔχομε οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν μέσα μας.

—Πράγματι δὲν ὑπάρχουν.

—Καὶ τὰ γένη καθαυτὰ (ὡς ἰδέες), ὅποιο εἶναι τὸ καθένα, γνωρίζονται ἀπ' αὐτὴ τὴν ἰδέα τῆς καθαυτῆ ἐπιστῆμης;

—Μάλιστα.

—Ποὺ ἐμεῖς βέβαια δὲν τὴν κατέχομε.

—Πράγματι.

—Λοιπὸν, ἐμεῖς τουλάχιστον δὲν γνωρίζομε καμιὰν ἀπὸ τὶς ἰδέες, ἐπειδὴ δὲν μετέχομε στὴν καθαυτὴ ἐπιστήμη.

—Φαίνεται ὅτι δὲν γνωρίζομε.

—Ὡστε μᾶς εἶναι ἀγνωστο καὶ τὸ ὄραϊο αὐτὸ καθαυτὸ, ποῖο εἶναι, καὶ τὸ ἀγαθὸ καὶ ὅλα ὅσα, ὡς γνωστόν, θεωροῦμε ὅτι εἶναι ἰδέες καθαυτὲς.

τ

b

o

νομεν. Κινδυνεύει. Ὅρα δὴ ἔτι τούτου δεινότερον τόδε. Τὸ ποῖον; Φαίης ἂν ἢ οὐ, εἴπερ ἔστιν αὐτό τι γένος ἐπιστήμης, πολὺ αὐτὸ ἀκριβέστερον εἶναι ἢ τὴν παρ' ἡμῶν ἐπιστήμην; καὶ κάλλος καὶ τᾶλλα πάντα οὕτως; Ναί. Οὐκοῦν εἴπερ τι ἄλλο αὐτῆς ἐπιστήμης μετέχει, οὐκ ἂν τινα μᾶλλον ἢ θεὸν φαίης ἔχειν τὴν ἀκριβεστάτην ἐπιστήμην; Ἄνάγκη. Ἄρ' οὖν οἶός τε αὐτῷ ἔσται ὁ θεὸς τὰ παρ' ἡμῶν γινώσκων αὐτὴν ἐπιστήμην ἔχων; Τί γὰρ οὐ; Ὅτι, ἔφη ὁ Παρμενίδης, ὠμολόγηται ἡμῶν, ὦ Σώκρατες, μὴτ' ἐκεῖνα τὰ εἶδη πρὸς τὰ παρ' ἡμῶν τὴν δύναμιν ἔχειν ἢν ἔχει, μῆτε τὰ παρ' ἡμῶν πρὸς ἐκεῖνα, ἀλλ' αὐτὰ πρὸς αὐτὰ ἐκάτερα. Ὁμολόγηται γάρ. Οὐκοῦν εἰ παρὰ τῷ θεῷ αὕτη ἔστιν ἢ ἀκριβεστάτη δεσποτεία καὶ αὕτη ἢ ἀκριβεστάτη ἐπιστήμη, οὐτ' ἂν ἢ δεσποτεία ἢ ἐκείνων ἡμῶν ποτὲ ἂν δεσπόσειεν, οὐτ' ἂν ἢ ἐπιστήμη ἡμᾶς γνοίη οὐδέ τι ἄλλο τῶν παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ ὁμοίως ἡμεῖς τ' ἐκείνων οὐκ ἄρχομεν τῇ παρ' ἡμῶν ἀρχῇ οὐδὲ γινώσκομεν τοῦ θεοῦ οὐδὲν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιστήμῃ, ἐκεῖνοί τε αὐτὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐτε δεσπότηται ἡμῶν εἰσὶν οὐτε γινώσκουσι τὰ ἀνθρώπεια πράγματα θεοὶ ὄντες. Ἄλλὰ μὴ λίαν, ἔφη, θαυμαστός ὁ λόγος ἦ, εἴ τις τὸν θεὸν ἀποστερήσειε τοῦ εἰδέναι. Ταῦτα μέντοι, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Παρμενίδης, καὶ 135a ἔτι ἄλλα πρὸς τούτοις πάννυ πολλὰ ἀναγκαῖον ἔχειν τὰ εἶδη, εἴ εἰσὶν αὐταὶ αἱ ἰδέαι τῶν ὄντων καὶ ὀριεῖται τις αὐτό τι ἕκαστον εἶδος· ὥστε ἀπορεῖν τε τὸν ἀκούοντα καὶ ἀμφισβητεῖν ὡς οὐτε ἔστι ταῦτα, εἴτε ὁ τι μάλιστα εἶη,

—Φοβοῦμαι.

—Κοίταξε τώρα ἀπ' αὐτὸ κάτι ἀκόμη φοβερώτερο.

—Ποιό εἶναι αὐτὸ λοιπόν ;

—Παραδέχεσαι ὅτι, ἂν βέβαια ὑπάρχῃ κάποιον γένος ἐπιστήμης αὐτῆς καθαυτῆν, αὐτὸ εἶναι πολὺ ἀκριβέστερο ἀπὸ τῆ μέσα μας ἐπιστήμη; Ἔτσι τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ ὠραῖο καὶ γιὰ ἅλα τὰ ἄλλα;

—Ναί.

—Λοιπόν, ἂν κάποιον ὄν μετέχῃ σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστήμη, δὲ θὰν ἔλεγες ὅτι κανεὶς ἄλλος δὲν κατέχει περισσότερο τὴν ἀπόλυτη ἐπιστήμη παρὰ ὁ θεός ;

—Κατ' ἀνάγκη.

—Ἄραγε λοιπόν θὰ μπορῇ πάλι ὁ θεός, κατέχοντας τὴν ἐπιστήμη καθαυτῆ, νὰ γνωρίζῃ τὰ μέσα μας πράγματα;

—Γιατί ἔχι;

—Γιατί, εἶπε ὁ Παρμενίδης, ἔχομε συμφωνήσει, Σωκράτη, ὅτι οὔτε οἱ ιδέες ἐκεῖνες ἔχουν τὴ δύναμη ποὺ ἔχουν σχετικά πρὸς τὰ μέσα μας πράγματα, οὔτε αὐτὰ πρὸς τίς ιδέες ἐκεῖνες, ἀλλὰ καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ ἔχουν τὴ δύναμη μόνο σχετικά πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους.

—Ἀληθινά, ἔχομε συμφωνήσει.

—Λοιπόν, ἂν στὸ θεὸ ὑπάρχῃ ἡ ἀπόλυτη ἀκρίβεια τῆς καθαυτῆν δεσποτείας καὶ ἡ ἀπόλυτη ἀκρίβεια τῆς καθαυτῆν ἐπιστήμης, τότε οὔτε ἡ δεσποτεία ἐκείνων ἐκεῖ ψηλὰ θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ μᾶς ἐξουσιάσῃ, οὔτε ἡ καθαυτῆ ἐπιστήμη θὰ μπορούσε νὰ γνωρίσῃ ἐμᾶς ἢ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τὰ μέσα μας. Ὅμοια καὶ ἐμεῖς δὲν ἐξουσιάζομε ἐκείνους ἐκεῖ ψηλὰ μὲ τὴ μέσα μας δεσποτεία, οὔτε τίποτε γιὰ τὸ θεῖο γνωρίζομε μὲ τὴν ἐπιστήμη μας. Καὶ ἐκεῖνοι πάλι οἱ θεοί, κατὰ τὸν ἴδιο συλλογισμό, οὔτε ἐξουσιαστὲς μας εἶναι οὔτε ἔχουν γνῶση τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, μολοντί εἶναι θεοί.

—Μὰ φοβοῦμαι αὐτὴ τὴ φορά, εἶπε ὁ Σωκράτης, μήπως ὁ συλλογισμὸς μας εἶναι πάρα πολὺ παράδοξος, ἀφοῦ συμφωνοῦμε με αὐτὸν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀρνηθῇ στὸ θεὸ τὴν ιδιότητα νὰ γνωρίζῃ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

—Ὅμως ἰδοῦ, Σωκράτη, ἐπέλαβε ὁ Παρμενίδης, ποιὲς 135a
δυσκολίες καὶ πόσες ἄλλες ἀκόμα περισσότερες κοντὰ σ' αὐτὲς ὑπάρχουν ἀναπόφευκτα στὴ θεωρία τῶν ιδεῶν, ἂν οἱ ιδέες ἔχουν τὴν ἴδια ὑπαρξὴ τῶν ὄντων καὶ ἂν καθορίζῃ κανεὶς κάθε ιδέα ὡς πραγματικότητα διακρινομένην καθαυτῆν. Ὡστε ὅποιος ἀκούει αὐτὰ ἀπορεῖ καὶ ἀμφισβητεῖ ὅτι ὑπάρχουν οἱ

πολλή ἀνάγκη αὐτὰ εἶναι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἄγνωστα· καὶ ταῦτα λέγοντα δοκεῖν τε τι λέγειν καί, ὃ ἄρτι ἐλέγομεν, θαυμαστώσ ὡς δυσανάπειστον εἶναι· καὶ ἀνδρὸς πάνν μὲν εὐφροῦς τοῦ δυνησομένου μαθεῖν ὡς ἔστι γένος τι **b** ἐκάστου καὶ οὐσία αὐτῆ καθ' αὐτήν, ἔτι δὲ θαυμαστοτέρου τοῦ εὐρήσοντος καὶ ἄλλον δυνησομένου διδάξει ταῦτα πάντα ἰκανῶς διευκρωνησάμενον. Συγχωρῶ σοι, ἔφη, ὦ Παρμενίδη, ὃ Σωκράτης· πάνν γάρ μοι κατὰ νοῦν λέγεις. Ἄλλὰ μέντοι, εἶπεν ὃ Παρμενίδης, εἰ γέ τις δῆ, ὦ Σώκρατες, αὐ μὴ ἑάσει εἶδη τῶν ὄντων εἶναι, εἰς πάντα τὰ νῦν δῆ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀποβλέψας, μηδέ τι ὀριεῖται εἶδος ἐνός ἐκάστου, οὐδὲ ὅποι τρέφει τὴν διάνοιαν ἔξει, **c** μὴ ἑῶν ἰδέαν τῶν ὄντων ἐκάστου τὴν αὐτὴν ἀεὶ εἶναι, καὶ οὕτως τὴν τοῦ διαλέγεσθαι δύναμιν παντάπασι διαφθερεῖ. Τοῦ τοιοῦτου μὲν οὖν μοι δοκεῖς καὶ μᾶλλον ἤσθησθαι. Ἄληθῆ λέγεις, φάναι.

VIII. Τί οὖν ποιήσεις φιλοσοφίας πέρι; ποῖ τρέφει ἀγνοουμένων τούτων; Οὐδὲ πάνν μοι δοκῶ καθορᾶν ἐν γε τῷ παρόντι. Πρῶ γάρ, εἰπεῖν, πρὶν γυμνασθῆναι, ὦ Σώκρατες, ὀρίζεσθαι ἐπιχειρεῖς καλόν τε τι καὶ δίκαιον καὶ ἀγαθόν καὶ ἐν ἑκαστῶν τῶν εἰδῶν ἐνενόησα γὰρ καὶ **d** πρῶν σου ἀκούων διαλεγομένου ἐνθάδε Ἄριστοτέλει τῷδε. Καλὴ μὲν οὖν καὶ θεία, εὖ ἴσθι, ἡ ὀρμή, ἣν ὀρμᾶς ἐπὶ τοὺς λόγους· ἔλκυσσον δὲ σαυτὸν καὶ γύμνασαι μᾶλλον διὰ τῆς δοκούσης ἀχρήστου εἶναι καὶ καλουμένης ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀδολεσχίας, ἕως ἔτι νέος εἶ· εἰ δὲ μή, σὲ δια-

ιδέες, και ότι, αν υπάρχουν, είναι μεγάλη ανάγκη να είναι άγνωστες στην ανθρώπινη φύση. Και λέγοντας αυτά, όποιος φέρνει αντιρρήσεις, νομίζει ότι λέει κάτι σοβαρό και, όπως πριν από λίγο λέγαμε, είναι υπερβολικά αμετάπειστος. Και είναι ίδιο πολύ έξυπνου ανθρώπου να μπορέση να μάθη πώς υπάρχει για κάθε πραγματικότητα κάποιο γένος (ιδέα) και ουσία αυτή καθαυτή, και ακόμη θαυμαστότερος είναι εκείνος που θα βρῆ και θα μπορέση να διδάξη και άλλον όλα αυτά, αφού πρωτύτερα τὰ διευκρίνησῃ μὲ ὄλες τὶς λεπτομέρειες.

— Συμφωνῶ μὲ τὴ γνώμη σου, Παρμενίδη, εἶπε ὁ Σωκράτης, Γιατί ὅ,τι λές ἀνταποκρίνεται πολὺ σὲ ὅσα σκέπτομαι.

— Ἄλλ' ὅμως, εἶπε ὁ Παρμενίδης, ἀν βέβαια, Σωκράτη, ἐπιμένη κανεῖς νὰ ἀρνιέται τὴν ὑπαρξὴ ἰδεῶν τῶν ὄντων, ἀποβλέποντας σὲ ὄλες τὶς δυσκολίες πού ἐκθέσαμε αὐτὴ τὴ στιγμή, καὶ σὲ ἄλλες ὅμοιες, νὰ ἀρνιέται ἐπίσης νὰ καθορίσῃ τὴν ἰδέα γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα, δὲν θὰ ἔχη πιά τότε πού νὰ στρέψῃ τὴ σκέψη του, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε ὅτι μένει ἡ ἴδια πάντοτε ἰδέα γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα, καὶ ἔτσι θὰ καταστρέψῃ ἐντελῶς τὴ δύναμη τῆς διαλεκτικῆς. Μοῦ φαίνονται λοιπὸν ὅτι αὐτὸ τὸ ἔχεις κατανοήσει πολὺ περισσότερο.

— Ἄς ἀλήθεια, ὁμολόγησε ὁ Σωκράτης.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

VIII. Ἡ Ἀνάγκη τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου. Καθορισμός της.

— Τί λοιπὸν θὰ κάνῃς μὲ τὴ φιλοσοφία; Ποῦ θὰ στραφῆς, ἀν αὐτὰ τὰ ζητήματα ἀγνοοῦνται;

— Γιὰ τὸ παρὸν τουλάχιστο νομίζω ὅτι δὲν βλέπω καμιά διέξοδο.

— Αὐτὸ συμβαίνει, εἶπε ὁ Παρμενίδης, γιατί, Σωκράτη, ἔχεις ἐπιχειρήσει, πρὶν τῆς ὥρας καὶ χωρὶς προηγούμενη γύμναση, νὰ δώσης τοὺς ὀρισμούς, καθορίζοντας τί εἶναι τὸ ὄραϊο, τὸ δίκαιο, τὸ ἀγαθὸ καὶ γενικὰ τί εἶναι κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ιδέες. Αὐτὸ ἤρθε στὸ νοῦ μου, ἀκούοντας πρωτύτερα νὰ συζητῆς μὲ αὐτόν ἐδῶ τὸν Ἀριστοτέλη. Εἶναι βέβαια λαμπρὸς καὶ θεῖος ὁ ζῆλος σου (ξέρε το καλά) μὲ τὸν ὁποῖο ξεκινᾷς γιὰ τὴν ἔρευνα τῶν λογικῶν προβλημάτων. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὑποβάλῃς τὸν ἑαυτὸ σου σὲ ἐντονη ἄσκηση καὶ σὲ μεγαλύτερη γύμναση μὲ αὐτὴ τὴν ἄσκηση πού θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἄχρηστη καὶ καλεῖται ἀπὸ τὸν ὄχλο φλυαρία—ἐφόσον εἶσαι ἀκόμη νέος. Ἄλλιῶς, ἀν παραλείψῃς νὰ ὑποβληθῆς

Πλάτωνος, Παρμενίδης

φεύζεται ἢ ἀλήθεια. Τίς οὖν ὁ τρόπος, φάναι, ὃ Παρμενίδη, τῆς γυμνασίας; Οὔτος, εἰπεῖν, ὄνπερ ἤκουσας Ζήνωνος. Πλὴν τοῦτό γέ σου καὶ πρὸς τοῦτον ἠγάσθην εἰπόντος, ὅτι οὐκ εἶας ἐν τοῖς ὄρωμένοις οὐδὲ περὶ ταῦτα τὴν πλάνην ἐπισκοπεῖν, ἀλλὰ περὶ ἐκεῖνα ἃ μάλιστα τις ἂν λόγῳ λάβοι καὶ εἶδη ἂν ἠγήσαιτο εἶναι. Δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, ταύτη γε οὐδὲν χαλεπὸν εἶναι καὶ ὁμοία καὶ ἀνόμοια καὶ ἄλλο ὄτιοῦν τὰ ὄντα πάσχοντα ἀποφαίνειν. Καὶ καλῶς γ', ἔφη. Χρῆ δὲ καὶ τότε ἔτι πρὸς τούτῳ ποιεῖν, μὴ

136a μόνον εἰ ἔστι ἕκαστον ὑποτιθέμενον σκοπεῖν τὰ ξυμβαίνοντα ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ ἔστι τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑποτίθεσθαι, εἰ βούλει μᾶλλον γυμνασθῆναι. Πῶς λέγεις; φάναι. Οἷον, ἔφη, εἰ βούλει περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἣν Ζήνων ὑπέθετο, εἰ πολλά ἔστι, τί χρῆ ξυμβαίνειν καὶ αὐτοῖς τοῖς πολλοῖς πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς τὸ ἐν καὶ τῷ ἐνὶ πρὸς τε αὐτὸ καὶ πρὸς τὰ πολλά· καὶ αὖ εἰ μὴ ἔστι πολλά, πάλιν σκοπεῖν τί ξυμβήσεται καὶ τῷ ἐνὶ καὶ

b τοῖς πολλοῖς καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα· καὶ αὖθις αὖ ἐὰν ὑποθῆ, εἰ ἔστιν ὁμοιότης ἢ εἰ μὴ ἔστι, τί ἐφ' ἑκατέρας τῆς ὑποθέσεως ξυμβήσεται καὶ αὐτοῖς τοῖς ὑποτεθεῖσι καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα. Καὶ περὶ ἀνομοίου ὁ αὐτὸς λόγος, καὶ περὶ κινήσεως καὶ στάσεως, καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι· καὶ ἐνὶ λόγῳ, περὶ ὅτου ἂν αἰεὶ ὑποθῆ ὡς ὄντος καὶ ὡς οὐκ ὄντος καὶ ὄτιοῦν ἄλλο πάθος πάσχοντος, δεῖ σκοπεῖν τὰ ξυμβαίνοντα πρὸς αὐτὸ καὶ

στην άσκηση, θά σου ξεφύγη ή αλήθεια.

—Ποιός λοιπόν είναι ό τρόπος, Παρμενίδη, είπε ό Σωκράτης, αútης τής άσκήσεως;

—Αútός, είπε ό Παρμενίδης, πού άκουσες από τόν Ζήνωνα. Έκτός από τά άλλα και τούτο σου θαύμασα, πού είπες σ' αútόν, ότι δέν επέτρεπες στόν έαυτό σου να άφήση τήν έρευνα να περιπλανιέται στα όρατά πράγματα ούτε γύρω άπ' αútά, αλλά γύρω από έκείνα πού θα μπορούσε κανείς να συλλάβη κυρίως με τό λογικό και πού θα τά θεωρούσε ίδέες.

—Τό κάνω αútό, είπε ό Σωκράτης, γιατί μου φαίνεται πώς με αútό τόν τρόπο δέν είναι διόλου δύσκολο ν' άποδείχνω ότι τά όντα ύπόκεινται στα κατηγορήματα τής όμοιότητας και άνομοιότητας και σε όποιοδήποτε άλλο κατηγορημα.

—Πολύ καλά βέβαια κάνεις, είπε ό Παρμενίδης. Πρέπει όμως άκόμη να κάνης μιá πρόοδο. Να ύποθέτης σε κάθε περίπτωση τήν ύπαρξη του άντικειμένου και έπειτα να εξετάζης τις συνέπειες, πού προκύπτουν από τήν ύπόθεση, δέν άρκει, αλλά πρέπει να ύποθέτης επίσης τήν άνυπαρξία του ίδιου άντικειμένου, αν θέλης να έπεκτείνης κατά βάθος τή γυμναστική σου στη διαλεκτική.

—Τί θέλεις να πής; είπε ό Σωκράτης.

—Άς είναι λοιπόν, είπε ό Παρμενίδης, αν θέλης, ή ίδια ύπόθεση πού έθεσε ό Ζήνων αν δηλαδή ύπάρχουν πολλά, να ζητής ό,τι είναι άνάγκη να προκύπτει και για τά πολλά ως προς αútά τά ίδια και ως προς τό «έν», και για τό «έν» ως προς τόν έαυτό του και ως προς τά πολλά. Και αν δέν ύπάρχουν, να εξετάζης άκόμη ό,τι θα προκύπτει και για τό «έν» και για τά πολλά είτε ως προς αútά τά ίδια είτε ως προς τήν άμοιβαία σχέση τους. Και πάλι, κατά τόν ίδιο τρόπο, αν πάρουμε έπειτα τήν ύπόθεση: ύπάρχει όμοιότητα ή δέν ύπάρχει; να εξετάζης ποιές θα είναι οι συνέπειες τής μιās και τής άλλης ύποθέσεως και ως προς τά ύποθεθέντα άντικείμενα και ως προς τά άλλα είτε καθαυτά είτε ως προς τις άμοιβαίες σχέσεις τους. Ό ίδιος τρόπος πρέπει να εφαρμοσθή και για τήν άνομοιότητα, τήν κίνηση και στάση, τή γένεση και φθορά, και γι' αútό τό είναι και για τό μη είναι. Με μιá λέξη: για όποιοδήποτε, του όποιου θα ύποθέσης κάθε φορά τήν ύπαρξη ή τήν άνυπαρξία ή κάθε άλλο προσδιορισμό, να εξετάζης ποιές συνέπειες προκύπτουν στην αρχή με τό άντικείμενο πού θέτομε, έπειτα σχετικά με τά άλλα, για ένα όποιοδήποτε

8

136a

b

c πρὸς ἓν ἕκαστον τῶν ἄλλων, ὃ τι ἂν προέλῃ, καὶ πρὸς πλείω καὶ πρὸς ἑξήπαντα ὡσαύτως· καὶ τᾶλλα αὐτὸ πρὸς αὐτὰ τε καὶ πρὸς ἄλλο ὃ τι ἂν προαιρηθῆ ἁεὶ, εἴαν τε ὡς ὄν ὑποθῆ ὃ ὑπετίθεσο, εἴαν τε ὡς μὴ ὄν, εἰ μέλλεις τελέως γυμνασάμενος κυρίως διόψεσθαι τὸ ἀληθές. Ἄμῃχανον, ἔφη, λέγεις, ὦ Παρμενίδη, πραγματεῖαν, καὶ οὐ σφόδρα μανθάνω· ἀλλὰ μοι τί οὐ διήλθες αὐτὸς ὑποθέμενός τι,

d ἵνα μᾶλλον καταμάθω; Πολὺν ἔργον, φάναι, ὦ Σώκρατες, προστάτεις ὡς τηλικῶδε. Ἄλλὰ σύ, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, Ζήνων, τί οὐ διήλθες ἡμῖν; Καὶ τὸν Ζήωνα ἔφη γελάσαντα φάναι, Αὐτοῦ, ὦ Σώκρατες, δεώμεθα Παρμενίδου· μὴ γὰρ οὐ φαῦλον ἦ ὃ λέγει. *Ἡ οὐχ ὄρθς ὅσον ἔργον προστάτεις; Εἰ μὲν οὖν πλείους ἤμεν, οὐκ ἂν ἄξιον ἦν δεῖσθαι· ἀπρεπῆ γὰρ τὰ τοιαῦτα πολλῶν ἐναντίον λέγειν ἄλλως τε καὶ τηλικούτῳ· ἀγνοῦσι γὰρ οἱ πολλοὶ ὅτι

e ἄνευ ταύτης τῆς διὰ πάντων διεξόδου τε καὶ πλάνης ἀδύνατον ἐντυχόντα τῷ ἀληθεῖ νοῦν ἔχειν. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Παρμενίδη, Σωκράτει συνδέομαι, ἵνα καὶ αὐτὸς διακούσω διὰ χρόνου.

IX. Ταῦτα δὴ εἰπόντος τοῦ Ζήωνος, ἔφη ὁ Ἄντιφῶν φάναι τὸν Πυθόδωρον, αὐτὸν τε δεῖσθαι τοῦ Παρμενίδου καὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνδείξασθαι ὃ λέγοι καὶ μὴ ἄλλως ποιεῖν. Τὸν οὖν Παρμενίδην, Ἀνάγκη, 137a φάναι, πείθεσθαι. Καὶ τοι δοκῶ μοι τὸ τοῦ Ἰβυκείου ἱπ-

στην ἀρχή, κατὰ τὴν ἐκλογή σου, ἔπειτα σχετικὰ μὲ τὰ ἄλλα καὶ κατόπιν μὲ ὅλα μαζί ὁμοίως. Ἐπίσης καὶ τὰ ἄλλα σχετικὰ μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ μὲ τὸ ἀντικείμενο πού κάθε φορά ἐσὺ θὰ προτιμᾷς, εἴτε δέχεσαι πῶς ὑπάρχει εἴτε δέχεσαι πῶς δὲν ὑπάρχει αὐτὸ πού ὑποθέτεις, ἀνθέλης, ἀφοῦ ἐξασκηθῆς τέλεια, νὰ γίνης ἱκανὸς νὰ διακρίνης ἀσφαλῶς τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια.

—Ἡ μέθοδος τῆς ἔρευνας πού δείχνεις, Παρμενίδη, εἶπε ὁ Σωκράτης, εἶναι δύσκολη καὶ γι' αὐτὸ δὲν σὲ καταλαβαίνω καὶ καλά. Ἄλλὰ γιατί. γιὰ χάρη μου. δὲν κάνεις τὴν ἀπόδειξη σὺ ὁ ἴδιος ἀπάνω σὲ μιὰ ὑπόθεση πού θὰ ἐκλέξῃς; Ἔτσι θὰ σὲ καταλάβω καλύτερα.

—Δύσκολο ἔργο, εἶπε ὁ Παρμενίδης, μοῦ ζητεῖς νὰ κάνω σὲ τέτοια ἡλικία.

—Ἄλλὰ σὺ, εἶπε ὁ Σωκράτης, Ζήνωνα, γιατί δὲν πραγματεύεσαι αὐτὸ τὸ θέμα γιὸ χατήρι μας:

—Τότε ὁ Ζήνων εἶπε γελώντας: ἄς παρακαλέσουμε τὸν ἴδιο τὸν Παρμενίδη· γιατί τὸ πρᾶγμα, γιὰ τὸ ὅποιο μᾶς μιλεῖ, δὲν εἶναι γιὰ πέταμα. Ἡ δὲν βλέπεις πόσο δύσκολο ἔργο εἶναι αὐτὸ πού ζητεῖς; Ἄνλοιπὸν ἤμαστε μεγαλύτερη συντροφιά, δὲν θ' ἄξιζε νὰ τοῦ κάνουμε τὴν παράκληση αὐτή, γιατί θὰ ἦταν ἀπρέπεια νὰ λήη τέτοια μπροστὰ σὲ πολλοὺς καὶ μάλιστα, ὅταν ἔχη τὴν ἡλικία του. Ἐπειδὴ ἀγνοοῦν, πράγματι, οἱ πολλοὶ ὅτι, χωρὶς αὐτὴ τὴ διεξοδικὴ ἔρευνα ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ τὴν περιπλάνηση σὲ ὅλα, εἶναι ἀδύνατο νὰ συναντήσῃ κανεὶς τὴν ἀλήθεια καὶ ν' ἀποκτήσῃ ἀκριβῆ γνῶση. Κι' ἐγὼ λοιπὸν, Παρμενίδη, ἐνῶν τὴν παράκλησή μου μὲ τὸ Σωκράτη, γιὰ νὰ μπορέσω ὕστερα ἀπὸ τόσο χρόνον, νὰ γίνω ἀκροατῆς σου κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ζητήματος.

ΙΧ. Παρακαλεῖται ὁ Παρμενίδης νὰ ἐκθέσῃ τὴ μέθοδο τῆς ἔρευνάς του.

Ἔτσι μίλησε ὁ Ζήνων, καὶ ὁ Πυθόδωρος, κατὰ τὴ διήγησιν τοῦ Ἀντιφώντος, καὶ ὁ ἴδιος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ ἄλλοι παρακάλεσαν τὸν Παρμενίδη νὰ δώσῃ δείγμα τῆς μεθόδου τῆς ἔρευνάς του, τὴν ὁποῖαν ἐξεθεῖαζε, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀρνηθῆ αὐτὴ τὴ χάρη.—Τότε λοιπὸν, εἶπε ὁ Παρμενίδης, πρέπει νὰ ὑπακούσω. Μοῦ συμβαίνει, φοβοῦ-

που πεπονημένοι, ὡς ἐκεῖνος ἀθλητῆ ὄντι καὶ πρεσβυτέρῳ, ἐφ' ἄρματι μέλλοντι ἀγωνιεῖσθαι καὶ δι' ἐμπειρίαν τρέμονται τὸ μέλλον, ἑαυτὸν ἀπεικάζων ἄκων ἔφη καὶ αὐτὸς οὕτω πρεσβύτης ἂν εἰς τὸν ἔρωτα ἀναγκάζεσθαι ἰέναι· κἀγὼ μοι δοκῶ μεμνημένος μάλα φοβεῖσθαι, πῶς χρῆ τηλικόνδε ὄντα διανεῦσαι τοιοῦτόν τε καὶ τοσοῦτον πλήθος λόγων· ὁμως δὲ—δεῖ γὰρ χαρίζεσθαι, ἐπειδὴ καί, ὁ Ζήνων λέγει, αὐτοὶ ἔσμεν. Πόθεν οὖν δὴ ἀρξόμεθα καὶ τί
 b πρῶτον ὑποθησόμεθα; ἢ βούλεσθε, ἐπειδήπερ δοκεῖ πραγματεῖώδη παιδιὰν παίζειν, ἀπ' ἑμαντοῦ ἀρξώμαι καὶ τῆς ἑμαντοῦ ὑποθέσεως, περὶ τοῦ ἐνὸς αὐτοῦ ὑποθέμενος, εἴτε ἐν ἔστιν εἴτε μὴ ἐν, τί χρῆ ξυμβαίνειν; Πάνυ μὲν οὖν, φάναι τὸν Ζήωνα. Τίς οὖν; εἰπεῖν, μοι ἀποκρινεῖται; ἢ ὁ νεώτατος; ἤμιστα γὰρ ἂν πολυπραγμονοῖ, καὶ ἂ οἶται μάλιστα ἂν ἀποκρίνοιντο· καὶ ἅμα ἑμοὶ ἀνάπαντ' ἂν
 c εἴη ἢ ἐκεῖνου ἀποκρίσις. "Ετοιμός σοι, ὦ Παρμενίδη, φάναι, τοῦτο, τὸν Ἀριστοτέλη· ἐμὲ γὰρ λέγεις τὸν νεώτατον λέγων· ἀλλ' ἔρωτα ὡς ἀποκρινουμένου.

X. Εἶεν δὴ, φάναι· εἰ ἐν ἔστιν, ἄλλο τι οὐκ ἂν εἴη πολλά τὸ ἐν; Πῶς γὰρ ἂν; Οὔτε ἄρα μέρος αὐτοῦ οὔτε

1. Ὁ Ἰβυκος : λυρικός ποιητής· γεννήθηκε στὸ Ρήγιο τῆς κάτω Ιταλίας καὶ εἶχε ἀκμάσει τὸν ὅκον αἰῶνα π.Χ. Ἀναφέρεται ὅτι παρέμεινε γιὰ λίγο χρόνο στὴν αὐλὴ τοῦ τυράννου τῶν Σαμίων Πολυκράτη. Ἐπεσκέφθηκε διάφορα μέρη καὶ φονεύθηκε ἀπὸ ληστὲς στὴν Κόρινθο. Ἐπειδὴ σὶ ὄνοιο του δὲν ὑπῆρχε κανένας μάρτυρας, ὁ ποιητὴς ἐπικαλέσθηκε ἱπταμένους γερανοὺς γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς φονεῖς του. Ἐπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια, στὴν Κόρινθο, ἓνας ἀπὸ τοὺς ληστὲς, βλέποντας ἀπὸ πάνω του γερανοὺς εἶπε στὸν ἄλλο : «ἰδε οἱ Ἰβύκου ἐκδικοῖ». Κάποιος ἀπὸ τοὺς παρακαθημένους, ἀκούοντας τὰ λόγια, κατάγγειλε τὸ πρᾶγμα. Ἔτσι οἱ δολοφόνιοι πιάστηκαν καὶ ἀφοῦ ὁμολόγησαν, τιμωρήθηκαν.

Ὁ Ἰβυκος εἶχε γράψει καὶ ποίημα γιὰ τὸν ἔρωτα. Σ' αὐτὸ παρομοιάζει τὸν ἑαυτὸ του μὲ ἄλογο, τὸ ὁποῖο νικητὴς ἄλλοτε, γέρινο τῶρα, ἔτρεμε, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ μέρος σὲ νέον ἀγῶνα ἄρμα τοδρομίας. Μὲ τὸ ἄλογο αὐτὸ παραβάλλει τὸν ἑαυτὸ του ὁ Παρμενίδης, μέλλοντας ν' ἀναπτύξῃ τόσο δύσκολη φιλοσοφικὴν ἔρευνα. Ἴδου ἡ σχετικὴ μετὰφραση τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Ἰβύκου ποῦ ὑπαινίσσεται ἐδῶ ὁ Πλάτων : «Ὁ ἔρωτας μὲ τὰ μαῦρα μάτια του ἐκτοξεύει πάλι βλέμμα ὑγρὸ καὶ μὲ χιλίες ἀπάτες ζητᾷ νὰ ριχθῆ στα ἀδιέξοδα δόχτυα τῆς Κύπριδας· ἀλλὰ τρέμει στὸ πλησίασμά του, ὅπως ἓνα ἄλογο, πρωτύτερα νικητὴς στοὺς ἀγῶνες ἄρματα ν, ἐγγίζοντας τῶρα τὰ γερατεῖα μπαίνει πιά μὲ λύπη στὸ στάδιο, ὅπου ἀνταγωνίζονται τὰ γρήγορα ζεύγη ἀλόγων».

μαι τὸ ἴδιο πρᾶγμα πού συνέβηκε στὸ ἄλογο τοῦ Ἰβύκου⁽¹⁾. Αὐτὸ, ἀθλητικὸ καὶ ἀδύνατο, ἐξ αἰτίας τῆς ἡλικίας του, τὸ ἐξεψαν γιὰ ἓνα διαγωνισμὸ ἀρμάτων καὶ ἐκεῖνο ἔτρεμε μπροστὰ στὴ δοκιμασία, πού συχνά εἶχε ἀντιμετωπίσει.—Ὁ Παρμενίδης, παρομοιάζοντας τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ ἄλογο, ἔλεγε ὅτι ἔτσι, ἄθελά του καὶ τόσο μεγάλης ἡλικίας, ἀναγκάζεται νὰ συναγωνισθῆ στὸ δρόμο τοῦ ἔρωτα. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀνάμνηση, κ' ἐγὼ εἶπε, αἰσθάνομαι μέσα μου μεγάλο φόβο σκεπτόμενος πὼς θὰ χρειασθῆ τόσο γέρος νὰ περάσω πέρα, κολυμπώντας μέσα σ' ἓνα τέτοιο καὶ τόσο μεγάλο πλῆθος λόγων. Κι' ὁμως θὰ προσπαθῆσω γιατί πρέπει, πράγματι, νὰ σᾶς κάνω τὴ χάρη, ἀφοῦ, ὅπως λέει καὶ ὁ Ζήνων, εἴμαστε μεταξύ μας. Ἐπιπλέον ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου καὶ ἀπὸ τὴ δική μου ὑπόθεση, καὶ θέτοντας τὸ ζήτημα τοῦ «ἐνός» καθαυτοῦ, εἶτε ὅτι εἶναι εἶτε ὅτι δὲν εἶναι «ἐν», νὰ ἐξετάσω ἐκεῖνα πού ἀναγκαῖα θὰ προκύψουν;

—Εἴμαστε ἀπολύτως σύμφωνοι, εἶπε ὁ Ζήνων.

—Ποιὸς λοιπὸν, ἐπανελάβε ὁ Παρμενίδης, θὰ μοῦ ἀποκρίνεται; Ἡ θὰ εἶναι ὁ πιὸ νεώτερος; γιατί αὐτὸς πολὺ λίγο θὰ ἀσχολεῖται μὲ λεπτομέρειες καὶ μὲ πολλὰ πράγματα καὶ θὰ ἀπαντᾷ ἀπλούστατα ὅ,τι σκέπτεται. Οἱ ἀπαντήσεις του θὰ μοῦ παρέχουν συγχρόνως ἀνάπαυση.

—Εἶμαι ἔτοιμος νὰ κρατήσω αὐτὸ τὸ ρόλο γιὰ χάρη σου, Παρμενίδη, εἶπε ὁ Ἀριστοτέλης, γιατί λέγοντας τὸν πιὸ νεώτερο ἀσφαλῶς ἐμένα ἐννοεῖς. Ρῶτα με λοιπὸν καὶ θὰ σοῦ ἀποκρίνωμαι.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Χ. Ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου τοῦ Παρμενίδη ἀπάνω στὸ θέμα τοῦ «ἐνός».

Ἐπίθεση 1. Ἄν τὸ «ἐν» εἶναι παρμένο ἀπόλυτα καὶ ἄσχετα πρὸς τὰ «ἄλλα», ἀκολουθοῦν οἱ ἐξῆς συνέπειες: α) τοῦτο οὔτε μέρη θὰ ἔχη οὔτε ὅλο θὰ εἶναι· β) θὰ εἶναι ἄπειρο· γ) δὲν θὰ ἔχη σχῆμα· δ) δὲν θὰ ὑπάρχη οὔτε μέσα στὸν ἑαυτό του οὔτε μέσα σὲ ἄλλα.

—Ἄς ἀρχίσουμε λοιπὸν, εἶπε ὁ Παρμενίδης. Ἄν εἶναι ἐνα, δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ «ἐν» δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πολλά;—Πῶς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πολλά;—Ἐπομένως δὲν

δλον αὐτὸ δεῖ εἶναι. Τί δὴ; Τὸ μέρος που δλον μέρος
 ἐστίν. Ναί. Τί δὲ τὸ δλον; οὐχὶ οὐ ἂν μέρος μηδὲν ἀπῆ,
 δλον ἂν εἴη; Πάνυ γε. Ἐμφοτέρως ἄρα τὸ ἐν ἐκ μερῶν
 ἂν εἴη, δλον τε ὄν καὶ μέρη ἔχον. Ἀνάγκη. Ἐμφοτέρως
 δ ἂν ἄρα οὕτως τὸ ἐν πολλὰ εἴη, ἀλλ' οὐχ ἔν. Ἀληθῆ. Δεῖ
 δέ γε μὴ πολλὰ ἀλλ' ἐν αὐτὸ εἶναι. Δεῖ. Οὐτ' ἄρα δλον
 ἔσται οὔτε μέρη ἔξει, εἰ ἐν ἔσται τὸ ἐν. Οὐ γάρ. Οὐκοῦν
 εἰ μηδὲν ἔχει μέρος, οὐτ' ἂν ἀρχὴν οὔτε τελευτήν οὔτε μέ-
 σον ἔχοι· μέρη γάρ ἂν ἤδη αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα εἴη. Ὁρθῶς.
 Καὶ μὴν τελευτή γε καὶ ἀρχὴ πέρας ἐκάστου. Πῶς δ' οὐ;
 Ἐμφοτέρως ἄρα τὸ ἐν, εἰ μήτε ἀρχὴν μήτε τελευτήν ἔχει.
 Ἐμφοτέρως. Καὶ ἄνευ σχήματος ἄρα οὔτε γάρ ἂν στρογ-
 γύλου οὔτε εὐθέως μετέχοι. Πῶς; Στρογγύλου γέ πού
 ἐστὶ τοῦτο, οὐ ἂν τὰ ἔσχατα πανταχῆ ἀπὸ τοῦ μέσου ἴσον
 ἀπέχη. Ναί. Καὶ μὴν εὐθύ γε, οὐ ἂν τὸ μέσον ἀμφοῖν τοῖν
 ἐσχάτοις ἐπιπροσθεν ἦ. Οὕτως. Οὐκοῦν μέρη ἂν ἔχοι
 τὸ ἐν καὶ πόλλ' ἂν εἴη, εἴτ' εὐθέως σχήματος εἴτε περι-
 φεροῦς μετέχοι. Πάνυ μὲν οὕτως. Οὔτε ἄρα εὐθύ οὔτε
 138a περιφερές ἐστίν, ἐπεὶπερ οὐδὲ μέρη ἔχει. Ὁρθῶς. Καὶ
 μὴν τοιοῦτόν γε ὄν οὐδαμοῦ ἂν εἴη· οὔτε γάρ ἐν ἄλλω
 οὔτε ἐν ἑαυτῷ εἴη. Πῶς δὴ; Ἐν ἄλλω μὲν ὄν κύκλω που
 ἂν περιέχοιτο ὑπ' ἐκείνου ἐν ᾧ [ἂν] ἐνείη, καὶ πολλαχοῦ
 ἂν αὐτοῦ ἀπτοίτο πολλοῖς· τοῦ δὲ ἐνός τε καὶ ἀμεροῦς
 καὶ κύκλου μὴ μετέχοντος ἀδύνατον πολλαχῆ κύκλω ἀπτε-
 σθαι. Ἀδύνατον. Ἀλλὰ μὴν αὐτό γε ἐν ἑαυτῷ ὄν κἄν
 ἐαυτὸ εἴη περιέχον οὐκ ἄλλο ἢ αὐτό, εἴπερ καὶ ἐν
 b ἑαυτῷ εἴη· ἐν τῷ γάρ τι εἶναι μὴ περιέχοντι ἀδύνατον.
 Ἀδύνατον γάρ. Οὐκοῦν ἕτερον μὲν ἂν τι εἴη αὐτὸ τὸ πε-
 ριέχον, ἕτερον δὲ τὸ περιεχόμενον· οὐ γάρ δλον γε ἀμφο-
 ταῦτόν ἅμα πείσεται καὶ ποιήσει· καὶ οὕτω τὸ ἐν οὐκ ἂν
 εἴη ἔτι ἐν ἄλλὰ δύο. Οὐ γάρ οὕτως. Οὐκ ἄρα ἐστὶ πού τὸ ἐν,

μπορεῖ νὰ ἔχη μέρη οὔτε νὰ εἶναι ὅλο.—Γιατί λοιπόν;—Τὸ μέρος φυσικὰ εἶναι μέρος τοῦ ὅλου.—Ναί.—Και τί εἶναι τὸ ὅλο; Δὲν εἶναι ὅλο ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲν λείπει κανένα μέρος;—Πολύ σωστά.—Και στίς δυὸ λοιπὸν περιπτώσεις τὸ «ἐν» θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρη, ἂν τοῦτο εἶναι ὅλο και ἔχη μέρη.—Κατ' ἀνάγκη.—Ἐπομένως και στίς δυὸ περιπτώσεις τὸ «ἐν» θὰ ἦταν πολλὰ και ὄχι πιά ἓνα.—'Αλήθεια.—'Αλλὰ πρέπει τὸ «ἐν» νὰ μὴ εἶναι πολλὰ, ἀλλὰ ἓνα.—Πρέπει. d
—'Αν λοιπὸν τὸ «ἐν» εἶναι ἓνα, οὔτε ὅλο θὰ εἶναι οὔτε μέρη θὰ ἔχη.—'Ασφαλῶς.—'Αν ὅμως τὸ «ἐν» δὲν ἔχη μέρη, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη οὔτε ἀρχή, οὔτε τέλος, οὔτε μέσο. Γιατί τέτοιες διακρίσεις φυσικὰ θὰ τοῦ ἀποτελοῦσαν μέρη.—'Ορθῶς.—Και ὅμως τὸ τέλος και ἡ ἀρχὴ εἶναι πέρατα κάθε πράγματος.—Πῶς ὄχι;—Τὸ «ἐν» λοιπὸν εἶναι ἄπειρο, ἂν δὲν ἔχη οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος.—Εἶναι ἄπειρο.—Εἶναι ἐπομένως και χωρὶς σχῆμα· e
γιατί δὲν θὰ μετέχη οὔτε στὸ στρογγυλὸ οὔτε στὸ εὐθύ.—Γιατί;—'Αναμφιβόλως στρογγυλὸ σχῆμα εἶναι αὐτό, τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ ἄκρα ἀπέχουν ἐξίσου σ' ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ τὸ κέντρο.—Ναί.—Και εὐθύ εἶναι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρο κεῖται μπροστά και στά δύο ἄκρα.—'Ετσι εἶναι.—Θὰ εἶχε λοιπὸν τὸ «ἐν» μέρη και θὰ ἦταν πολλὰ, ἂν εἶχε σχῆμα εὐθύ ἢ κυκλικό.—Πολύ σωστά.—Ἐπομένως τὸ «ἐν» δὲν εἶναι οὔτε εὐθύ οὔτε κυκλικό, ἐπειδὴ βέβαια δὲν ἔχει οὔτε μέρη.—Σωστά. 138a

—'Ομως, ἂν εἶναι τέτοιο τὸ «ἐν», δὲν θὰ εἶναι πουθενά· γιατί δὲν εἶναι οὔτε μέσα σὲ ἄλλο οὔτε μέσα στὸν ἑαυτό του.—Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;—'Αν ἦταν μέσα σὲ ἄλλο, νομίζω, θὰ περικυκλωνόταν ἀπὸ ἐκεῖνο, μέσα στὸ ὁποῖο θὰ ὑπῆρχε, και μὲ αὐτὸ θὰ εἶχε πολλὰς ἐπαφὰς μὲ πολλὰ σημεῖα του. 'Αλλὰ εἶναι πάλι ἀδύνατο τὸ ἓνα νὰ ἔχη περιφερειακὰς ἐπαφὰς σὲ πολλὰ μέρη, ἐπειδὴ δὲν ἔχει οὔτε μέρη οὔτε σχῆμα κύκλου.—Εἶναι ἀδύνατο.—'Αλλὰ πάλι, ἂν τὸ «ἐν» εἶναι ἀπλῶς μέσα στὸν ἑαυτό του, τὸ ἴδιο θὰ περιβάλλη τὸν ἑαυτό του, ἀφοῦ δὲν θὰ εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ ἴδιο τὸ «ἐν» ποῦ θὰ περιέχεται μέσα στὸν ἑαυτό του· γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχη κάτι μέσα σὲ κάποιο πρᾶγμα και νὰ μὴ περιβάλλεται ἀπ' αὐτό.—Πραγματικὰ ἀδύνατο.—Κάτι ἄλλο ὅμως εἶναι αὐτὸ ποῦ περιέχει και ἄλλο τὸ περιεχόμενο· γιατί δὲν εἶναι δυνατόν τὸ ἴδιο πρᾶγμα ὀλόκληρο και νὰ παθαίνει και νὰ ἐνεργῇ και τὰ δυὸ μαζί (νὰ περιέχη και νὰ περιέχεται). Και ἔτσι τὸ «ἐν» δὲ θὰ ἦταν πιά ἓνα, ἀλλὰ δύο.—Βέβαια δὲν εἶναι δυνα- b

μήτε ἐν ἑαυτῷ μήτε ἐν ἄλλῳ ἐνόν. Οὐκ ἔστιν.

XI. "Ὅρα δὴ, οὕτως ἔχον εἰ οἶόν τέ ἐστιν ἐστάναι ἢ κινεῖσθαι. Τί δὴ γὰρ οὐδ'; "Ὅτι κινούμενον γε ἢ φέροιτο ἢ
 c ἀλλοιοῖτο ἂν αὐταὶ γὰρ μόναι κινήσεις. Ναί. 'Ἀλλοιού-
 μενον δὲ τὸ ἐν ἑαυτοῦ ἀδύνατόν που ἐν ἔτι εἶναι. 'Αδύνα-
 τον. Οὐκ ἄρα κατ' ἀλλοίωσίν γε κινεῖται. Οὐ φαίνεται.
 'Ἄλλ' ἄρα τῷ φέρεσθαι; "Ἴσως. Καὶ μὴν εἰ φέροιτο τὸ ἐν,
 ἦτοι ἐν τῷ αὐτῷ ἂν περιφερόμενον κύκλῳ ἢ μεταλλάττοι
 χώραν ἑτέραν ἐξ ἑτέρας. 'Ἀνάγκη. Οὐκοῦν κύκλῳ μὲν πε-
 ριφερόμενον ἐπὶ μέσσοις βεβηκέναι ἀνάγκη, καὶ τὰ περὶ τὸ
 d μέσον φερόμενα ἄλλα μέρη ἔχειν ἑαυτοῦ· ὃ δὲ μήτε μέ-
 σου μήτε μερῶν προσήκει, τίς μηχανὴ τοῦτο κύκλῳ ποτὲ
 ἐπὶ τοῦ μέσου ἐνεχθῆναι; Οὐδεμία. 'Ἀλλὰ δὴ χώραν ἀμει-
 βον ἄλλοτ' ἄλλοθι γίγνεται καὶ οὕτω κινεῖται; Εἴπερ γε
 δὴ. Οὐκοῦν εἶναι μὲν που ἐν τινι αὐτὸ ἀδύνατον ἐφάνη;
 Ναί. 'Ἄρ' οὐδ' γίνεσθαι ἔτι ἀδυνατώτερον; Οὐκ ἐννοῶ
 ὅτι. Εἰ ἐν τῷ τι γίγνεται, οὐκ ἀνάγκη μήτε πῶ ἐν ἐκείνῳ
 εἶναι ἔτι ἐγγιγνόμενον, μήτ' ἔτι ἔξω ἐκείνου παντάπασιν,
 εἴπερ δὴ ἐγγίγνεται; 'Ἀνάγκη. Εἰ ἄρα τι ἄλλο πείσεται
 e τοῦτο, ἐκεῖνο ἂν μόνον πάσχοι οὐ μέρη εἶη· τὸ μὲν γὰρ
 ἂν τι αὐτοῦ ἤδη ἐν ἐκείνῳ, τὸ δὲ ἔξω εἶη ἅμα· τὸ δὲ μὴ
 ἔχον μέρη οὐχ οἶόν τέ που ἔσται τρόπῳ οὐδενὶ δλον ἅμα
 μήτε ἐντὸς εἶναι τινὸς μήτε ἔξω. 'Ἀληθῆ. Οὐδ' δὲ μήτε
 μέρη εἰσι μήθ' ὅλον τυγχάνει ὄν, οὐ πολὺ ἔτι ἀδυνατώ-
 τερον ἐγγίγνεσθαι που, μήτε κατὰ μέρη μήτε κατὰ δλον
 139a ἐγγιγνόμενον; Φαίνεται. Οὐτ' ἄρα ποιῶν καὶ ἐν τῷ γι-
 γνόμενον χώραν ἀλλάττει, οὐτ' ἐν τῷ αὐτῷ περιφερόμε-

τόν.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν δὲν εἶναι, νομίζω, οὔτε μέσα στὸν ἑαυτὸ του οὔτε μέσα σὲ ὅποιοδήποτε ἄλλο.—Δὲν εἶναι.

XI. ε) Τὸ «ἐν» δὲν θὰ εἶναι οὔτε σὲ κίνηση οὔτε σὲ ἡρεμία.

Πρόσεξε λοιπὸν τώρα, ἂν τὸ «ἐν» ἔχοντας αὐτὲς τίς ἰδιότητες, εἶναι δυνατόν νὰ στέκεται ἢ νὰ κινῆται.—Πῶς ὄχι;—Γιατί, ἂν κινιόταν, ἢ θὰ ἄλλαζε θέση ἢ θὰ ἄλλαζε μορφή· γιατί αὐτὲς μόνες εἶναι οἱ κινήσεις.—Ναί.—'Αλλά, ἂν τὸ «ἐν» ἀλλάζῃ μορφή, εἶναι, νομίζω, ἀδύνατο νὰ εἶναι ἓνα.—'Αδύνατο.—'Αρα δὲν κινεῖται, γιατί δὲν ἀλλάζει μορφή.—Δὲν φαίνεται νὰ κινῆται.—'Αλλ' ἄραγε μήπως κινῆται, γιατί ἀλλάζει θέση;—'Ισως.—Καὶ ὅμως, ἂν τὸ «ἐν» μετακινιόταν, ἢ θὰ περιφερόταν κυκλικὰ στὸ αὐτὸ σημεῖο ἢ θὰ μετατοπιζόταν ἀπὸ μιὰ θέση στὴν ἄλλη.—'Αναγκαστικῶς.—Λοιπὸν μὲ τὴν κυκλικὴ περιστροφή του εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τὴ βάση του σ' ἓνα κέντρο καὶ γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ κέντρο νὰ ἔχῃ ἄλλα μέρη του περιφερόμενα. 'Αλλὰ πρᾶγμα, στὸ ὅποιο δὲν ταιριάζει νὰ ἔχῃ οὔτε κέντρο οὔτε μέρη, ποῖο μέσον ὑπάρχει πού νὰ τοῦ δώσῃ καμιά φορά κυκλικὴ περιφορὰ ἀπάνω στὸ κέντρο;—Δὲν ὑπάρχει κανένα μέσο.—'Όταν ἓνα πρᾶγμα ἀλλάζῃ θέση, βρίσκεται πότε ἐδῶ πότε ἐκεῖ, καὶ κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο κινεῖται;—Βέβαια, ἂν ἀλλάζῃ θέση.—Λοιπὸν, νομίζω, ἀποδειχθῆκε ὅτι δὲν μπορεί νὰ ὑπάρχῃ τὸ «ἐν» μέσα σὲ ὅποιοδήποτε ἄλλο;—Μάλιστα.—'Επομένως δὲν εἶναι ἀκόμη πῶς ἀδύνατο νὰ γίνεται σὲ ἄλλο;—Δὲν ἐννοῶ πῶς.—'Αν γίνεται μέσα σὲ κάποιον, δὲν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ μὴ εἶναι ἀκόμη μέσα σ' ἐκεῖνο, ἐφόσον πηγαίνει σ' αὐτό, μήτε ἐντελῶς ἔξω ἀπ' ἐκεῖνο, ἐπειδὴ βρίσκεται στὸ στάδιο τῆς μεταβάσεως;—Εἶναι ἀναγκαῖο.—'Αν λοιπὸν πρόκειται νὰ τὸ πάθῃ αὐτὸ ἓνα πρᾶγμα, ἐκεῖνο μόνον τὸ πρᾶγμα θὰ τὸ πάθαινε, τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν μέρη· δηλαδὴ ἓνα μέρος του θὰ βρισκόταν μέσα σ' ἐκεῖνο καὶ συγχρόνως ἓνα ἄλλο ἔξω. Καὶ ἐκεῖνο, πού δὲν ἔχει μέρη, δὲν θὰ εἶναι δυνατόν, νομίζω, μὲ κανένα τρόπο νὰ βρίσκεται ὅλο συγχρόνως οὔτε μέσα οὔτε ἔξω ἀπὸ κάποιον πρᾶγμα.—'Αλήθεια λές.—Καὶ ἐκεῖνο πού δὲν εἶναι συνθεμένο ἀπὸ μέρη οὔτε τυχαίνει νὰ εἶναι ὅλον, δὲν εἶναι ἀκόμη πολὺ περισσότερο ἀδύνατο νὰ γίνεται μέσα σὲ κάποιον, ἀφοῦ οὔτε κατὰ μέρη οὔτε κατὰ τὸ ὅλον γίνεται μέσα του;—'Ετσι φαίνεται.—Λοιπὸν, ο ὅτε κάποιον πηγαίνοντας οὔτε τοποθετούμενον σὲ κάποιον ἀλ- 139a

νον, οὔτε ἀλλοιούμενον. Οὐκ ἔοικεν. Κατὰ πᾶσαν ἄρα κίνησιν τὸ ἐκ ἀκίνητον. Ἀκίνητον. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἶναι γέ φαμεν ἔν τινι αὐτὸ ἀδύνατον. Φαμὲν γάρ. Οὐδ' ἄρα ποτὲ ἐν τῷ αὐτῷ ἐστίν. Τί δὴ; Ὅτι ἤδη ἂν ἐν ἐκείνῳ εἶη ἐν ᾧ τῷ αὐτῷ ἐστίν. Πάνυ μὲν οὖν. Ἀλλ' οὔτε ἐν ἑαυτῷ οὔτε ἐν ἄλλῳ οἷόν τε ἦν αὐτῷ ἐνεῖναι. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδέποτε ἄρα ἐστὶ τὸ ἐν ἐν τῷ αὐτῷ. Οὐκ ἔοικεν. Ἀλλὰ μὴν τό γε μηδέποτε ἐν τῷ αὐτῷ ὄν οὔθ' ἡσυχίαν ἄγει οὔθ' ἔστηκεν. Οὐ γὰρ οἷόν τε. Τὸ ἐν ἄρα, ὡς ἔοικεν, οὔθ' ἔστηκεν οὔτε κινεῖται. Οὐκουν δὴ φαίνεται γε. Οὐδὲ μὴν ταυτόν γε οὔθ' ἐτέρῳ οὔτε ἑαυτῷ ἔσται, οὐδ' αὖ ἕτερον οὔτε αὐτοῦ οὔτε ἐτέρου ἂν εἶη. Τί δὴ; Ἐτερον μὲν που ἑαυτοῦ ὄν ἐνός ἕτερον ἂν εἶη καὶ οὐκ ἂν εἶη ἐν. Ἀληθῆ. Καὶ μὴν ταυτόν γε ἐτέρῳ ὄν ἐκεῖνο ἂν εἶη, αὐτὸ δ' οὐκ ἂν εἶη ὥστε οὐδ' ἂν οὕτως εἶη ὅπερ ἔστιν, ἐν, ἀλλ' ἕτερον ἐνός. Οὐ γὰρ οὖν. Ταυτόν μὲν ἄρα ἐτέρῳ ἢ ἕτερον ἑαυτοῦ οὐκ ἔσται. Οὐ γάρ. Ἐτερον δέ γε ἐτέρου οὐκ ἔσται, ἕως ἂν ἦ ἐν. Οὐ γὰρ ἐνὶ προσήκει ἐτέρῳ τινός εἶναι, ἀλλὰ μόνῳ ἐτέρῳ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. Ὁρθῶς. Τῷ μὲν ἄρα ἐν εἶναι οὐκ ἔσται ἕτερον ἢ οἷει; Οὐ δῆτα. Ἀλλὰ μὴν εἰ μὴ τούτῳ, οὐχ ἑαυτῷ ἔσται· εἰ δὲ μὴ αὐτῷ, οὐδὲ αὐτό· αὐτὸ δὲ μηδαμῆ ὄν ἕτερον οὐδενός ἔσται ἕτερον. Ὁρθῶς. Οὐδὲ μὴν ταυτόν ἑαυτῷ ἔσται. Πῶς δ' οὐ; Οὐχ ἥπερ τοῦ ἐνός

ἀλλάζει μορφή.—Δὲ φαίνεται.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν μὲ κάθε εἶδος κινήσεως εἶναι ἀκίνητο.—Εἶναι ἀκίνητο.—'Αλλ' ὅμως, εἴπαμε, καὶ νὰ εἶναι αὐτὸ μέσα σὲ ὀποιοδήποτε τοῦ εἶναι ἀδύνατο.—Πραγματικὰ τὸ εἴπαμε.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν δὲν βρίσκεται ποτὲ στὴν ἴδια θέση.—Γιατὶ ἄραγε;—Γιατὶ τότε θὰ ἦταν μέσα σὲ ἐκεῖνο ὅπου βρίσκεται ἡ «ἴδια θέση».—Πολὺ σωστά.—'Αλλ' οὔτε μέσα στὸν ἑαυτὸ του οὔτε σὲ κάποιον ἄλλο ὀποιοδήποτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη τὸ «ἐν».—Πραγματικὰ, αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν οὐδέποτε βρίσκεται στὴν ἴδια θέση.—Φαίνεται πῶς δὲν βρίσκεται.—Καὶ ὅμως ἐκεῖνος, ποῦ ποτὲ δὲν βρίσκεται στὴν ἴδια θέση, δὲν ἔχει οὔτε ἀνάπαυση οὔτε ἀκίνησία.—Πραγματικὰ δὲν εἶναι δυνατόν αὐτό.—'Επομένως τὸ «ἐν» ὅπως φαίνεται, οὔτε στέκεται οὔτε κινεῖται.—'Ἐτσι φαίνεται τουλάχιστο.

στ) Δὲν εἶναι τὸ «ἐν» οὔτε τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο οὔτε διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του.

—'Εξάλλου τὸ «ἐν» δὲν θὰ εἶναι τὸ ἴδιο οὔτε μὲ ἄλλο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Οὔτε πάλι μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικὸ οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε ἀπὸ ἄλλο.—Πῶς αὐτό;—'Αν εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, θὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ δὲν θὰ εἶναι ἓνα.—'Αλήθεια.—Καὶ πάλι, ἂν ἦταν τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο, θὰ ἦταν ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, καὶ ὄχι αὐτὸ τὸ ἴδιο. Καὶ κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν θὰ ἦταν ἀκόμη ἐκεῖνο ποῦ εἶναι, δηλαδὴ ἓνα, ἀλλὰ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἓνα.—Πραγματικὰ δὲν θὰ ἦταν.—Δὲν θὰ εἶναι λοιπὸν τὸ ἴδιο μὲ ἄλλο ἢ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του.—Βέβαια δὲν θὰ εἶναι.—Καὶ δὲν θὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἓνα ἄλλο, ἐφόσον θὰ εἶναι ἓνα. Γιατὶ δὲν ταιριάζει στὸ ἓνα νὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ κάποιον ἄλλο, ἀλλὰ ταιριάζει μόνον στὸ διαφορετικὸ νὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἄλλο, σὲ ἄλλο ὅμως κανένα.—'Ορθῶς.—'Αρα μὲ τὸ νὰ εἶναι ἓνα, δὲν θὰ εἶναι διαφορετικὸ ἢ νομίζεις ὅτι θὰ εἶναι;—'Ασφαλῶς ὄχι.—'Αλλά, ἂν τὸ ἓνα γι' αὐτὸ δὲν εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο, δὲν θὰ εἶναι διαφορετικὸ λόγῳ τοῦ ἑαυτοῦ του. Κι' ἂν δὲν εἶναι διαφορετικὸ λόγῳ τοῦ ἑαυτοῦ του, οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιο εἶναι διαφορετικὸ. Κι' ἂν αὐτὸ δὲν εἶναι σὲ καμιὰ περίπτωσιν διαφορετικὸ, δὲν θὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ κανένα.—Σωστά.—'Αλλ' ἀκόμη δὲν θὰ εἶναι οὔτε τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἑαυτὸ του.—Πῶς δὲν θὰ εἶναι;—Γιατὶ δὲν εἶναι βέβαια ἡ φύσις τοῦ «ἐνός» ἢ ἴδια, νομίζω, μὲ τὴ

φύσις, αὕτη δῆπου καὶ τοῦ ταύτου. Τί δῆ; "Ὅτι οὐκ ἐπει-
 δὰν ταῦτόν γένηται τῷ τι, ἐν γίγνεται. Ἄλλὰ τί μὴν; Τοῖς
 πολλοῖς ταῦτόν γεγόμενον πολλὰ ἀνάγκη γίγνεσθαι, ἀλλ'
 οὐχ ἐν. Ἀληθῆ. Ἄλλ' εἰ τὸ ἐν καὶ τὸ ταῦτόν μηδαμῆ δια-
 φέρει, ὅποτε τι ταῦτόν ἐγίγνετο, αἰεὶ ἂν ἐν ἐγίγνετο, καὶ
 e ὅποτε ἐν, ταῦτόν. Πάνυ γε. Εἰ ἄρα τὸ ἐν ἐαυτῷ ταῦτόν
 ἔσται, οὐχ ἐν ἐαυτῷ ἔσται· καὶ οὕτως ἐν ὄν οὐχ ἐν ἔσται·
 ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε ἀδύνατον· ἀδύνατον ἄρα καὶ τῷ ἐνί
 ἢ ἑτέρου ἕτερον εἶναι ἢ ἐαυτῷ ταῦτόν. Ἀδύνατον. Οὕτω
 δῆ ἕτερόν γε ἢ ταῦτόν τὸ ἐν οὔτ' ἂν αὐτῷ οὔτ' ἂν ἑτέρω
 εἶη. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδὲ μὴν ὁμοίον τι εἶναι οὐδ' ἀνό-
 μοιον οὔθ' ἐαυτῷ οὔθ' ἑτέρω. Τί δῆ; "Ὅτι τὸ ταῦτόν που
 πεπονηθὸς ὁμοιον. Ναί. Τοῦ δέ γε ἐνὸς χωρὶς ἐφάνη τῆν
 140a φύσιν τὸ ταῦτόν. Ἐφάνη γάρ. Ἄλλὰ μὴν εἰ τι πέπονθε
 χωρὶς τοῦ ἐν εἶναι τὸ ἐν, πλείω ἂν εἶναι πεπόνθει ἢ ἐν,
 τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Ναί. Οὐδαμῶς ἔστιν ἄρα ταῦτόν πε-
 πονηθὸς εἶναι τὸ ἐν οὔτε ἄλλω οὔθ' ἐαυτῷ. Οὐ φαίνεται.
 Οὐδὲ ὁμοιον ἄρα δυνατόν αὐτὸ εἶναι οὔτε ἄλλω οὔθ'
 ἐαυτῷ. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδὲ μὴν ἕτερόν γε πέπονθεν εἶναι
 τὸ ἐν· καὶ γὰρ οὕτω πλείω ἂν πεπόνθει εἶναι ἢ ἐν. Πλείω
 γάρ. Τὸ γε μὴν ἕτερον πεπονηθὸς ἢ ἐαυτοῦ ἢ ἄλλου ἀνό-
 b μοιον ἂν εἶη ἢ ἐαυτῷ ἢ ἄλλω, εἴτερ τὸ ταῦτόν πεπονηθὸς
 ὁμοιον. Ὁρθῶς. Τὸ δέ γε ἐν, ὡς ἔοικεν, οὐδαμῶς ἕτερον
 πεπονηθὸς οὐδαμῶς ἀνόμοιον ἔστιν οὔθ' ἐαυτῷ οὔθ' ἑτέρω.
 Οὐ γὰρ οὖν. Οὔτε ἄρα ὁμοιον οὔτε ἀνόμοιον οὔθ' ἑτέ-
 ρω οὔτε ἐαυτῷ ἂν εἶη τὸ ἐν. Οὐ φαίνεται. Καὶ μὴν τοιοῦ-

φύση τοῦ «ταυτοῦ».—Γιατί τάχα;—Γιατί δὲν γίνεται ἓνα, κάτι πού γίνεται τὸ ἴδιο μὲ κάτι.—Ἀλλὰ γιατί ἄραγε δὲν γίνεται;—Γιατί, ἂν τὸ «ἐν» γίνεται τὸ ἴδιο μὲ πολλά, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνεται πολλά καὶ ὄχι ἓνα.—Ἀλήθεια λές.—Ἄν τὸ «ἐν» καὶ τὸ ἴδιο οὐδὲν διαφέρουν, ὅσες φορές θὰ γινόταν κάτι τὸ ἴδιο, τότε σὲ κάθε περίστασι θὰ γινόταν ἓνα, καὶ ὅταν θὰ γινόταν ἓνα, τότε θὰ γινόταν τὸ ἴδιο.—Πολὺ σωστά.—Ἄν λοιπὸν τὸ «ἐν» εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἑαυτὸ του, δὲν θὰ εἶναι ἓνα μὲ τὸν ἑαυτὸ του· καὶ ἔτσι ἐνῶ εἶναι ἓνα, δὲν θὰ εἶναι ἓνα. Ἀλλά, μὰ τὴν ἀλήθεια, αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Ἐπομένως εἶναι ἀδύνατο καὶ στὸ «ἐν» νὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἓνα ἄλλο ἢ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἑαυτὸ του.—Ἀδύνατον.—Ἐτσι λοιπὸν τὸ «ἐν» δὲν θὰ εἶναι οὔτε διαφορετικὸ οὔτε τὸ ἴδιο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε μὲ ἄλλο ὅποιοδήποτε.—Βέβαια ὄχι.

ζ) Τὸ «ἐν» δὲν εἶναι οὔτε ὅμοιο οὔτε ἀνόμοιο μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ ἄλλο.

Ἀκόμα οὔτε ὅμοιο θὰ εἶναι οὔτε ἀνόμοιο, οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε μὲ ἄλλο.—Γιατί τάχα;—Γιατί ἐκεῖνο εἶναι ὅμοιο, πού ἔχει σὲ κάποιον σημεῖο τὴν ιδιότητα τῆς ταυτότητας.—Ναί.—Ἀλλά τὸ «ταυτόν» βέβαια φάνηκε πὼς ἔχει διαφορετικὴ φύση ἀπὸ τὸ «ἐν».—Πραγματικὰ φάνηκε.—Ἀλλά, στ' ἀλήθεια, ἂν τὸ 140a «ἐν» ἔχη κάποιαν ιδιότητα, πού εἶναι ξεχωριστὴ ἀπὸ τὴ δική του ἐνότητα, τότε θὰ συνέβαινε νὰ εἶναι αὐτὸ περισσότερα ἀπὸ ἓνα. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατο.—Ναί.—Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν κανένα μέσον νὰ γίνῃ τὸ «ἐν» τὸ ἴδιο οὔτε μὲ ὅποιοδήποτε ἄλλο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του.—Κανένα, προφανῶς.—Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ εἶναι ὅμοιο οὔτε μὲ ἄλλο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του.—Φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι.—Τὸ «ἐν» ὅμως δὲν ἔχει καὶ ιδιότητα διαφορετικότητας· γιατί ἔτσι θὰ εἶχε περισσότερες ιδιότητες ἀπὸ μίαν.—Πραγματικὰ, θὰ εἶχε περισσότερες.—Ἄλλ' ἐκεῖνο πού ἔχει ιδιότητα διαφορετικότητας ἢ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του ἢ ἀπὸ ἄλλο, θὰ εἶναι ἀνόμοιο πρὸς τὸν ἑαυτὸ του ἢ πρὸς ἄλλο, ἂν βέβαια μὲ τὸ νὰ ἔχη τὴν ιδιότητα τῆς ταυτότητας εἶναι ὅμοιο.—Σωστά.—Τὸ «ἐν», λοιπὸν, ὅπως φαίνεται, ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε διαφορετικότητα, δὲν εἶναι μὲ κανένα τρόπο ἀνόμοιο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε μὲ τίποτε ἄλλο.—Βέβαια δὲν εἶναι.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν δὲν μπορεῖ νὰ

τόν γε ὄν οὔτε ἴσον οὔτε ἄνισον ἔσται οὔτε ἑαυτῷ οὔτε ἄλλω. Πῆ; ἴσον μὲν ὄν τῶν αὐτῶν μέτρων ἔσται ἐκείνῳ ὧ ἄν ἴσον ᾗ. Ναί. Μείζον δέ που ἢ ἔλαττον ὄν, οἷς μὲν ἄν
 ο ξύμμετρον ᾗ, τῶν μὲν ἐλαττόνων πλείω μέτρα ἔξει, τῶν δὲ μείζονων ἐλάττω. Ναί. Οἷς δ' ἄν μὴ σύμμετρον, τῶν μὲν σμικροτέρων, τῶν δὲ μείζονων μέτρων ἔσται. Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν ἀδύνατον τὸ μὴ μετέχον τοῦ αὐτοῦ ἢ μέτρων τῶν αὐτῶν εἶναι ἢ ἄλλων ὄντων αὐτῶν; Ἄδύνατον. ἴσον μὲν ἄρα οὐτ' ἄν ἑαυτῷ οὔτε ἄλλω εἶη, μὴ τῶν αὐτῶν μέτρων ὄν. Οὐκὼν φαίνεται γε. Ἄλλὰ μὴν πλείονων γε μέτρων ὄν ἢ ἐλαττόνων, ὄσωνπερ μέ-
 d τρων, τοσοῦτων καὶ μερῶν ἄν εἶη· καὶ οὕτως αὐ οὐκέτι ἐν ἔσται, ἀλλὰ τοσαῦτα ὄσαπερ καὶ τὰ μέτρα. Ὅρθῶς. Εἰ δέ γε ἐνὸς μέτρου εἶη, ἴσον ἄν γίνοιτο τῷ μέτρῳ· τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἐφάνη, ἴσον τῷ αὐτῷ εἶναι. Ἐφάνη γάρ. Οὔτε ἄρα ἐνὸς μέτρου μετέχον οὔτε πολλῶν οὔτε ὀλίγων, οὔτε τὸ παράπαν τοῦ αὐτοῦ μετέχον, οὔτε ἑαυτῷ ποτέ, ὡς ἔοικεν, ἔσται ἴσον οὔτε ἄλλω· οὐδ' αὐ μείζον οὐδὲ ἔλαττον οὔτε ἑαυτοῦ οὐθ' ἑτέρου. Παντάπασι μὲν οὕτως.

e XII. Τί δέ; πρεσβύτερον ἢ νεώτερον ἢ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχειν τὸ ἐν δοκεῖ τῷ δυνατὸν εἶναι; Τί δὴ γὰρ οὐ; Ὅτι που ἡλικίαν μὲν τὴν αὐτὴν ἔχον ἢ αὐτῷ ἢ ἄλλω ἰσότητος χρόνον καὶ ὁμοιότητος μεθέξει, ὧν ἐλέγομεν οὐ μετεῖναι τῷ ἐνί, οὐθ' ὁμοιότητος οὔτε ἰσότητος. Ἐλέγομεν

εἶναι οὔτε ὁμοιο οὔτε ἀνόμοιο οὔτε μὲ ὅποιοδήποτε ἄλλο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτό του.—Δὲν φαίνεται νὰ εἶναι.

η) Τὸ «ἐν» δὲν εἶναι οὔτε ἴσο οὔτε ἄνισο οὔτε πρὸς τὸν ἑαυτό του οὔτε πρὸς ἄλλο. θ) Δὲν εἶναι οὔτε μεγαλύτερο οὔτε μικρότερο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτό του οὔτε μὲ ἄλλα.

—Ἐξάλλου τὸ «ἐν», ἐπειδὴ εἶναι τέτοιο, δὲν θὰ εἶναι οὔτε ἴσο οὔτε ἄνισο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτό του οὔτε μὲ ἄλλο.—Γιατί;—Ἄν εἶναι ἴσο, θὰ ἔχη τὰ ἴδια μέτρα μὲ ἐκεῖνο μὲ τὸ ὅποιο θὰ εἶναι ἴσο.—Ναί.—Καὶ ἂν πάλι εἶναι μεγαλύτερο ἢ μικρότερο ἀπὸ τὰ σύμμετρά του, θὰ ἔχη περισσό- C
τερα μέτρα ἀπὸ τὰ μικρότερα καὶ λιγότερα ἀπὸ τὰ μεγα-
λύτερα.—Μάλιστα.—Σχετικὰ δὲ μὲ τὰ μὴ σύμμετρα,
θὰ εἶναι ἐδῶ μέτρων μικροτέρων, ἐκεῖ μέτρων μεγα-
λυτέρων.—Πῶς ὄχι;—Δὲν εἶναι ὁμῶς ἀδύνατον ἐκεῖνο, ποῦ
δὲν μετέχει στὸ «ταυτόν», νὰ εἶναι ἢ τῶν ἰδίων μέτρων ἢ
ὅποιοιδήποτε ἄλλου τῶν ἰδίων;—Ἀδύνατον.—Ἐπομένως,
ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἔχει τὰ ἴδια μέτρα, δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἴσο
οὔτε μὲ τὸν ἑαυτό του οὔτε μὲ ἄλλο.—Φαίνεται ὅτι δὲν
εἶναι.—Ἄλλ' ὁμῶς, ἂν ἔχη περισσότερα ἢ λιγότερα μέτρα,
θὰ ἔχη ὅσα μέτρα τόσα καὶ μέρη. Καὶ ἔτσι πάλι θὰ πάψη d
νὰ εἶναι ἓνα καὶ θὰ εἶναι τόσα πολλά, ὅσα καὶ μέτρα θὰ
ἔχη.—Σωστά.—Ἄν εἶναι ἐνὸς μέτρου, θὰ γίνῃ τότε ἴσο μὲ
τὸ μέτρο, ἀλλ' αὐτὸ φαίνεται ἀδύνατο, νὰ εἶναι δηλαδὴ αὐτὸ
ἴσο μὲ κάποιον ἄλλο.—Τοῦτο ἔγινε φανερό.—Ἐπομένως,
ἂν δὲν μετέχη οὔτε στὸ ἓνα μέτρο οὔτε σὲ πολλά οὔτε σὲ
λίγα, καὶ ἂν δὲν μετέχη καθόλου στὸ «ταυτόν», δὲν θὰ εἶναι
ἴσο οὔτε μὲ τὸν ἑαυτό του ποτὲ οὔτε μὲ ἄλλο, ὅπως φαίνεται.
Οὔτε πάλι θὰ εἶναι μεγαλύτερο ἢ μικρότερο οὔτε
ἀπὸ τὸν ἑαυτό του οὔτε ἀπὸ ἄλλο.—Τὸ συμπέρασμα εἶναι
πολύ σωστό.

XII. Ἄν τὸ «ἐν» εἶναι, ἀπόλυτα καὶ ἄσχετα πρὸς τὰ
ἄλλα παρμένο, ἀκολουθεῖ : ι) εἶναι ἄχρονο· ια) εἶναι ἀνύ-
παρκο· ιβ) εἶναι ἄγνωστο.

—Καὶ τώρα γιὰ τὸ ἐπόμενο ζήτημα ποιά γνώμη πρέπει
νὰ ἔχουμε; Φαίνεται δυνατὸν νὰ εἶναι τὸ «ἐν» πρεσβύτερο E
ἢ νεώτερο ἢ νὰ ἔχη τὴν ἴδια ἡλικία μὲ κάποιον ἄλλο;—Γιατί ὄχι;
—Γιατί, ἴσως, ἂν ἔχη τὴν ἴδια ἡλικία ἢ μὲ τὸν ἑαυτό του ἢ μὲ
ἄλλο, θὰ μετέχη στὴν ἰσότητα χρόνου καὶ στὴν ὁμοιότητα.
Ἄλλὰ, ὅπως εἶπαμε, τὸ «ἐν» δὲν μετέχει οὔτε στὴν ὁμοιότητα

- γὰρ οὖν. Καὶ μὴν καὶ ὅτι ἀνομοιότητός τε καὶ ἀπισότη-
 τος οὐ μετέχει, καὶ τοῦτο ἐλέγομεν. Πάνυ μὲν οὖν. Πῶς
 141a οὖν οἷόν τε ἔσται τινὸς ἢ πρεσβύτερον ἢ νεώτερον εἶναι
 ἢ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχειν τῶ, τοιοῦτον οὖν; Οὐδαμῶς.
 Οὐκ ἄρ' ἂν εἶη νεώτερον οὐδὲ πρεσβύτερον οὐδὲ τὴν αὐ-
 τὴν ἡλικίαν ἔχον τὸ ἐν οὔτε αὐτῷ οὔτε ἄλλῳ. Οὐ φαίνε-
 ται. Ἄρ' οὖν οὐδὲ ἐν χρόνῳ τὸ παράπαν δύναται ἂν εἶναι
 τὸ ἐν, εἰ τοιοῦτον εἶη; ἢ οὐκ ἀνάγκη, ἐάν τι ἦ ἐν χρόνῳ,
 αἰεὶ αὐτὸ αὐτοῦ πρεσβύτερον γίνεσθαι; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν
 τό γε πρεσβύτερον αἰεὶ νεωτέρου πρεσβύτερον; Τί μὴν;
 b Τὸ πρεσβύτερον ἄρα ἑαυτοῦ γιγνόμενον καὶ νεώτερον
 ἑαυτοῦ ἅμα γίγνεται, εἴπερ μέλλει ἔχειν ὅτου πρεσβύτερον
 γίγνεται. Πῶς λέγεις; Ὡδε· διάφορον ἕτερον ἐτέρου
 οὐδὲν δεῖ γίνεσθαι ἤδη ὄντος διαφοροῦ, ἀλλὰ τοῦ μὲν
 ἤδη ὄντος ἤδη εἶναι, τοῦ δὲ γενομένου γεγονέναι, τοῦ
 δὲ μέλλοντος μέλλειν, τοῦ δὲ γιγνομένου οὔτε γεγονέναι
 οὔτε μέλλειν οὔτε εἶναι πῶ διάφορον, ἀλλὰ γίνεσθαι καὶ
 c ἄλλως οὐκ εἶναι. Ἀνάγκη γάρ. Ἀλλὰ μὴν τό γε πρεσβύ-
 τερον διαφορότης νεωτέρου ἐστὶ καὶ οὐδενὸς ἄλλου. Ἔστι
 γάρ. Τὸ ἄρα πρεσβύτερον ἑαυτοῦ γιγνόμενον ἀνάγκη
 καὶ νεώτερον ἅμα ἑαυτοῦ γίνεσθαι. Ἔοικεν. Ἀλλὰ μὴν
 καὶ μήτε πλείω ἑαυτοῦ γίνεσθαι χρόνον μῆτ' ἐλάττω,
 ἀλλὰ τὸν ἴσον χρόνον καὶ γίνεσθαι ἑαυτῷ καὶ εἶναι καὶ
 γεγονέναι καὶ μέλλειν ἔσεσθαι. Ἀνάγκη γὰρ οὖν καὶ ταῦ-
 τα. Ἀνάγκη ἄρα ἐστίν, ὡς ἔοικεν, ὅσα γε ἐν χρόνῳ ἐστὶ
 d καὶ μετέχει τοῦ τοιοῦτου, ἕκαστον αὐτῶν τὴν αὐτὴν τε
 αὐτὸ αὐτῷ ἡλικίαν ἔχειν καὶ πρεσβύτερόν τε αὐτοῦ ἅμα
 καὶ νεώτερον γίνεσθαι. Κινδυνεύει. Ἀλλὰ μὴν τῷ γε
 ἐνὶ τῶν τοιούτων παθημάτων οὐδὲν μετῆν. Οὐ γὰρ μετῆν.
 Οὐδὲ ἄρα χρόνιου αὐτῷ μέτεστιν, οὐδ' ἔστιν ἐν τινι
 χρόνῳ. Οὐκοῦν δὴ, ὡς γε ὁ λόγος αἰρεῖ. Τί οὖν; τὸ ἦν

οὔτε στήν ἰσότητά. — Πραγματικά τὸ εἶπαμε. — Καὶ ὅτι δὲν μετέχει στήν ἀνομοιότητα καὶ ἀνισότητα, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ λέγαμε. — Βεβαίωτατα. — Πῶς λοιπὸν θὰ μπορῇ μὲ τέτοιους ὅρους νὰ εἶναι ἢ πρεσβύτερο ἢ νεώτερο ἢ νὰ ἔχη τὴν ἴδια ἡλικία μὲ ὅποιοδήποτε ἄλλο; — Καθόλου. — Ἐπομένως τὸ «ἐν» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε πρεσβύτερο οὔτε νεώτερο οὔτε νὰ ἔχη τὴν ἴδια ἡλικία οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε μὲ ἄλλο. — Ἔτσι φαίνεται. — Ἄρα τὸ «ἐν» δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ ὑπάρχη οὔτε μέσα στὸ χρόνο, ἐφόσον θὰ εἶναι τέτοιο; ἢ δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἂν κάτι ὑπάρχη μέσα στὸ χρόνο, πάντοτε νὰ γίνεται τὸ ἴδιο πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του; — Ἀνάγκη. — Ὅμως τὸ πρεσβύτερο δὲν εἶναι πρεσβύτερο τοῦ κάθε φορὰ νεώτερου; — Βεβαίως. — Ἐπομένως ἐκεῖνο ποὺ γίνεται πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, γίνεται συγχρόνως καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἂν βέβαια μέλλῃ νὰ ἔχη ὅ,τι τὸ κάνει νὰ γίνεται πρεσβύτερο. — Τί θέλεις νὰ πῆς; — Αὐτό: κανένα δὲν πρέπει νὰ γίνεται διαφορετικὸ ἀπὸ ἄλλο, ποὺ εἶναι πιά διαφορετικὸ, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι πιά διαφορετικὸ, καὶ νὰ ἔχη γίνεῖ διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ ἔχει γίνεῖ διαφορετικὸ, καὶ νὰ μέλλῃ νὰ γίνῃ διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ μέλλει νὰ γίνῃ τέτοιο. Καὶ εἶναι ἀδύνατο ἐκεῖνο, ποὺ τώρα γίνεται διαφορετικὸ, νὰ θεωρῆται ὅτι ἔχει γίνεῖ ἢ μέλλει νὰ γίνῃ ἢ εἶναι διαφορετικὸ, ἀλλὰ πρέπει νὰ συνεχίξῃ τὴ γένεσίν του καὶ ἀλλιῶτικα νὰ μὴ εἶναι. — Αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη. — Ἄλλ' ὅμως τὸ πρεσβύτερο εἶναι μία διαφορότης ἀπὸ τὸ νεώτερο καὶ ἀπὸ κανένα ἄλλο. — Ἔτσι εἶναι. — Ἐπομένως ἐκεῖνο, ποὺ γίνεται πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ὀφείλει νὰ γίνεται συγχρόνως καὶ ἀναγκαίως καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. — Ἔτσι φαίνεται. — Κι' ἀκόμη δὲν πρέπει νὰ γίνεται αὐτὸ οὔτε σὲ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του χρόνο οὔτε σὲ λιγότερο ἀλλὰ σὲ ἴσο χρόνο, καὶ νὰ γίνεται καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ ἔχη γίνεῖ καὶ νὰ μέλλῃ νὰ γίνῃ. — Ἀναπόφευκτο τὸ συμπέρασμα. — Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη, ὅπως φαίνεται, ἀπ' ὅσα ὑπάρχουν μέσα σὲ χρόνο καὶ μετέχουν σ' αὐτόν, νὰ ἔχη τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ καὶ τὴν ἴδια μὲ τὸν ἑαυτὸ του ἡλικία καὶ συγχρόνως νὰ γίνεται καὶ πρεσβύτερο καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. — Ἔτσι εἶναι. — Ἄλλ' ὅμως τὸ «ἐν» εἰπώθηκε ὅτι δὲν μετέχει σὲ καταστάσεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους. — Βέβαια δὲν μετέχει. — Ἐπομένως οὔτε σὲ χρόνο μετέχει αὐτό, οὔτε ὑπάρχει σὲ κάποιο χρόνο. — Ὅχι, ὅπως ἡ λογικὴ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλλει.

141a

b

c

d

καὶ τὸ γέγονε καὶ τὸ ἐγένετο οὐ χρόνον μέθεξι δοκεῖ
σημαίνειν τοῦ ποτὲ γεγονότος; Καὶ μάλα. Τί δέ; τὸ ἔσται
e καὶ τὸ γενήσεται καὶ τὸ γενηθήσεται οὐ τοῦ ἔπειτά που
μέλλοντος; Ναί. Τὸ δὲ δὴ ἔστι καὶ τὸ γίγνεται οὐ τοῦ
νῦν παρόντος; Πάνυ μὲν οὖν. Εἰ ἄρα τὸ ἐν μηδαμῇ μη-
δενὸς μετέχει χρόνου, οὔτε ποτὲ γηγόνει οὔτ' ἐγένετο
οὔτ' ἦν ποτέ, οὔτε νῦν γέγονεν οὔτε γίγνεται οὔτ' ἔστιν,
οὔτ' ἔπειτα γενήσεται οὔτε γενηθήσεται οὔτ' ἔσται. Ἀλη-
θέστατα. Ἔστιν οὖν οὐσίας ὅπως ἂν τι μετᾶσχοι ἄλλως ἢ
κατὰ τούτων τι; Οὐκ ἔστιν. Οὐδαμῶς ἄρα τὸ ἐν οὐσίας
μετέχει. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδαμῶς ἄρα ἔστι τὸ ἐν. Οὐ φαί-
νεται. Οὐδ' ἄρα οὕτως ἔστιν ὥστε ἐν εἶναι· εἴη γὰρ ἂν
ἤδη ὄν καὶ οὐσίας μετέχοι· ἀλλ' ὡς ἔοικεν, τὸ ἐν οὔτε ἐν
ἔστιν οὔτε ἔστιν, εἰ δεῖ τῷ τοιῶδε λόγῳ πιστεύειν. Κω-
142a δυνεύει. Ὁ δὲ μὴ ἔστι, τούτῳ τῷ μὴ ὄντι εἴη ἂν τι ἢ αὐτῷ
ἢ αὐτοῦ; Καὶ πῶς; Οὐδ' ἄρα ὄνομα ἔστιν αὐτῷ οὐδὲ λό-
γος οὐδὲ τις ἐπιστήμη οὐδὲ αἴσθησις οὐδὲ δόξα. Οὐ φαί-
νεται. Οὐδ' ὀνομάζεται ἄρα οὐδὲ λέγεται οὐδὲ δοξάζεται
οὐδὲ γινώσκειται, οὐδέ τι τῶν ὄντων αὐτοῦ αἰσθάνεται.
Οὐκ ἔοικεν. Ἡ δυνατὸν οὖν περὶ τὸ ἐν ταῦθ' οὕτως ἔχειν;
Οὐκὸν ἔμοιγε δοκεῖ.

b XIII. Βούλει οὖν ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐξ ἀρχῆς
ἐπανέλθωμεν, εἴαν τι ἡμῖν ἐπανιούσιν ἄλλοιον φανῆ; Πάνυ
μὲν οὖν βούλομαι. Οὐκοῦν ἐν εἰ ἔστι, φαμέν, τὰ συμ-
βαίνοντα περὶ αὐτοῦ, ποῖά ποτε τυγχάνει ὄντα, διομο-

—Τί λοιπόν; τὸ ἦταν καὶ τὸ ἔχει γίνεαι καὶ τὸ γινόταν δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι ἐκφράζουν συμμετοχὴ σ' ἐκεῖνο πού κάποτε ἔχει γίνεαι (στὸν περασμένο χρόνο);—Καὶ πολὺ μάλιστα.—'Επίσης, τὸ θὰ εἶναι καὶ τὸ θὰ γίνῃ καὶ τὸ θὰ ἔχῃ γίνεαι δὲν ἐκφράζουν συμμετοχὴ στὸν ἔπειτα, στὸν μέλλοντα χρόνο;—Ναί.—Τὸ δὲ εἶναι καὶ τὸ γίνεαι δὲν σημαίνουν συμμετοχὴ στὸν παρόντα χρόνο;—Βεβαίως.—'Αν λοιπὸν τὸ «ἐν» δὲν μετέχῃ σὲ κανένα χρόνο σὲ καμιὰ περίπτωση, τότε οὔτε στὸ παρελθὸν ποτὲ ἔχει γίνεαι, οὔτε γινόταν, οὔτε ἦταν ποτέ, οὔτε στὸ παρὸν ἔχει γίνεαι, οὔτε γίνεαι, οὔτε εἶναι, οὔτε στὸ μέλλον θὰ γίνῃ, οὔτε θὰ ἔχῃ γίνεαι, οὔτε θὰ εἶναι.—'Αληθέστατα.—'Υπάρχει λοιπὸν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω, κανένας ἄλλος τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ μπορούσε τὸ «ἐν» νὰ μετέχῃ στὴν οὐσία παρὰ κατὰ κάποιον ἀπ' αὐτούς;—Δὲν ὑπάρχει.—Τὸ «ἐν» δὲν μετέχει λοιπὸν μὲ κανένα τρόπο στὴν οὐσία.—Φαίνεται πῶς δὲν μετέχει.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν μὲ κανένα τρόπο δὲν ὑπάρχει.—Φαίνεται πῶς δὲν ὑπάρχει.—Δὲν ἔχει λοιπὸν τέτοια οὐσία γιὰ νὰ εἶναι ἕνα, γιὰτὶ τότε θὰ ὑπῆρχε ἤδη καὶ θὰ μετείχε στὴν οὐσία· ἀλλὰ τουναντίον, ὅπως φαίνεται, τὸ «ἐν» δὲν εἶναι ἕν καὶ δὲν ὑπάρχει, ἐὰν πρέπη νὰ ἔχουμε ἐμπιστοσύνη σὲ τέτοιου εἶδους συλλογισμό.—Φοβοῦμαι ὅτι πρέπει.—'Εκεῖνο δμως πού δὲν ὑπάρχει μπορεῖ νὰ ἔχῃ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ, κάποιο κατηγορήμα πού εἶναι σ' ἐκεῖνο ἢ ἀπ' ἐκεῖνο;—Πῶς θὰ ἦταν δυνατόν;—'Επομένως οὔτε ὄνομα τοῦ ἀνήκει· δὲν ὑπάρχει οὔτε ὄρισμός αὐτοῦ οὔτε ἀκριβῆς γνώση, οὔτε αἴσθησις, οὔτε δοξασία.—Δὲν φαίνεται.—Τὸ ἔτσι νοούμενο, ἂν εἶναι ἀνεπίδεκτο ὀνομασίας καὶ ὀρισμοῦ, καμιᾶς δοξασίας δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντικείμενο, δὲν γίνεαι γνωστό, καὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀντιληφθῇ μὲ τὴν αἴσθησις.—'Ετσι φαίνεται.—Εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ συμβαίνουν αὐτὰ σχετικὰ μὲ τὸ «ἐν»;—Κατὰ τὴ γνώμη μου εἶναι ἀδύνατον.—

XIII. 'Υπόθεσις 2. 'Απὸ τὸ «ἐν» ἂν ὑπάρχῃ, παρμένο σχετικὰ μὲ τὰ «ἄλλα», ἀκολουθοῦν οἱ συνέπειες: α) ὅτι μετέχει σὲ οὐσία· β) ὅτι εἶναι ὄλο καὶ ἔχει μέρη.

Θέλεις λοιπὸν νὰ ξαναγυρίσουμε πάλι στὴν ἀρχὴ τῆς ὑποθέσεως γιὰ νὰ ἰδοῦμε μήπως μιὰ νέα ἐξέτασις ἔχῃ ἄλλα ἀποτελέσματα;—Πολὺ τὸ θέλω.—Λοιπὸν ὑποθέτομε ὅτι εἶναι τὸ «ἐν», ὅπως εἶπαμε, καὶ δηλώνομε πῶς θέλομε νὰ παραδεχθοῦμε τὰ ἐπακόλουθα, πού προκύπτουν ἀπ'

λογητέα ταῦτα· οὐχ οὕτως; *Ναί.* Ὅρα δὴ ἐξ ἀρχῆς. Ἐν εἰ
 ἔστιν, ἄρα οἶόν τε αὐτὸ εἶναι μὲν, οὐσίας δὲ μὴ μετέχειν;
 Οὐχ οἶόν τε. Οὐκοῦν καὶ ἡ οὐσία τοῦ ἐνὸς εἶη ἄν, οὐ ταδ-
 τὸν οὐσα τῷ ἐνί; οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖνη ἦν ἐκεῖνου οὐσία,
 οὐδ' ἂν ἐκεῖνο τὸ ἐν ἐκεῖνης μετείχευ, ἀλλ' ὁμοιον ἂν ἦν
 λέγειν ἐν τε εἶναι καὶ ἐν ἐν. *Νῦν* δὲ οὐχ αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπό-
 θεσις, εἰ ἐν ἐν, τί χρὴ ξυμβαίνειν; ἀλλ' εἰ ἐν ἔστιν· οὐχ
 οὕτως; Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὡς ἄλλο τι σημαῖνον τὸ
 ἔστι τοῦ ἐν; Ἄνάγκη. Ἄρ' οὖν ἄλλο ἢ ὅτι οὐσίας μετέχει
 τὸ ἐν, τοῦτ' ἂν εἶη τὸ λεγόμενον, ἐπειδάν τις συλλήβδην
 εἶπη ὅτι ἐν ἔστιν; Πάνυ γε. Πάλιν δὴ λέγωμεν, ἐν εἰ ἔστι,
 τί συμβήσεται. Σκόπει οὖν, εἰ οὐκ ἀνάγκη ταύτην τὴν
 ὑπόθεσιν τοιοῦτον ὄν τὸ ἐν σημαίνειν, οἶον μέρη ἔχειν;
 Πῶς; Ὡδε. Εἰ τὸ ἔστι τοῦ ἐνὸς ὄντος λέγεται καὶ τὸ
 ἐν τοῦ ὄντος ἐνός, ἔστι δὲ οὐ τὸ αὐτὸ ἢ τε οὐσία καὶ τὸ ἐν,
 τοῦ αὐτοῦ δὲ ἐκεῖνου, οὐ ὑπεθέμεθα, τοῦ ἐνός ὄντος, ἄρα
 οὐκ ἀνάγκη τὸ μὲν ὅλον ἐν ὄν εἶναι αὐτό, τούτου δὲ γί-
 γνεσθαι μέρη τὸ τε ἐν καὶ τὸ εἶναι; Ἄνάγκη. Πότερον
 οὖν ἐκάτερον τῶν μερίων τούτων μόνον μόνον προσε-
 ροῦμεν, ἢ τοῦ ὅλου μόνον τὸ γε μόνον προσρητέον; Τοῦ
 ὅλου. Καὶ ὅλον ἄρα ἐστίν, ὃ ἂν ἐν ἦ, καὶ μόνον ἔχει. Πάνυ
 γε. Τί οὖν; τῶν μερίων ἐκάτερον τούτων τοῦ ἐνός
 ὄντος, τὸ τε ἐν καὶ τὸ ὄν, ἄρα ἀπολείπεσθον ἢ τὸ ἐν τοῦ
 εἶναι μόνον ἢ τὸ ὄν τοῦ ἐνός μερίου; Οὐκ ἂν εἶη. Πά-
 λιν ἄρα καὶ τῶν μερίων ἐκάτερον τὸ τε ἐν ἴσχει καὶ τὸ ὄν,
 καὶ γίνεται τὸ ἐλάχιστον ἐκ δυοῖν αὐ μέρηων τὸ μόνον,
 καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὕτως αἰεὶ, ὃ τί περ ἂν μόνον
 γένηται, τούτω τὸ μερίον αἰεὶ ἴσχει· τὸ τε γὰρ ἐν τὸ ὄν αἰεὶ
 143a ἴσχει καὶ τὸ ὄν τὸ ἐν· ὥστε ἀνάγκη δὲ αἰεὶ γιγνόμενον
 μηδέποτε ἐν εἶναι. Παντάπασι μὲν οὖν. Οὐκοῦν ἀπειρον
 ἂν τὸ πληθὸς οὕτω τὸ ἐν ὄν εἶη; Ἔοικεν. Ἴθι δὴ καὶ τῆδε

αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν. Εἶσαι σύμφωνος;—Ναί.— Πρόσεχε λοιπὸν ἐξαρχῆς: Ἄν εἶναι τὸ «ἐν», ἄρα εἶναι δυνατὸν αὐτὸ νὰ εἶναι, νὰ μὴ μετέχη ὁμοῦ σὲ οὐσία;—Δὲν εἶναι δυνατὸν.—Καὶ ἡ οὐσία πάλι μπορεῖ νὰ εἶναι οὐσία τοῦ «ἐνός», χωρὶς νὰ εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὸ «ἐν»; Ἰατι ἀλλοίως ἡ οὐσία δὲν θὰ ἦταν οὐσία τοῦ «ἐνός» καὶ ἐκεῖνο τὸ «ἐν» δὲν θὰ μετεῖχε στὴν οὐσία, ἀλλὰ θὰ ἦταν ὁμοιο νὰ λέμε: τὸ «ἐν» εἶναι καὶ τὸ «ἐν» εἶναι ἓνα. Τώρα ὁμοῦ ἡ ὑπόθεσί μας δὲν εἶναι: ἂν τὸ «ἐν» εἶναι ἓνα, τί πρέπει νὰ ἐπακολουθήσῃ, ἀλλὰ ἂν τὸ «ἐν» ὑπάρχῃ. Δὲν εἶναι ἔτσι;—Βεβαιότατα.—Τὸ «εἶναι» (ἡ οὐσία) λοιπὸν σημαίνει ἄλλο πρᾶγμα ἀπὸ «ἐν»;—Κατ' ἀνάγκην.—Τάχα ὁμοῦ ἄλλο πρᾶγμα σημαίνει ἡ πρότασις ὅτι τὸ «ἐν» μετέχει στὴν οὐσία, καὶ δὲν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θέλομε νὰ ποῦμε, ὅταν γενικῶς λέμε: τὸ «ἐν» ὑπάρχει;—Αὐτὸ ἀκριβῶς.—Ἄς ἐπανέλθουμε λοιπὸν στὸ ζήτημα: ἂν τὸ «ἐν» ὑπάρχῃ, τί θὰ ἐπακολουθήσῃ. Πρόσεξε τώρα: μήπως ἡ ὑπόθεσις, ποὺ διατυπώνεται ἔτσι, σημαίνει κατ' ἀνάγκην ὅτι τὸ «ἐν» εἶναι τέτοιο ὥστε νὰ ἔχῃ μέρος;—Πῶς αὐτό;—Ἐξηγοῦμαι· ἂν τὸ «εἶναι» λέγεται γιὰ τὸ «ἐν ὡς ὄν» καὶ τὸ «ἐν» λέγεται γιὰ «τὸ ὄν ὡς ἐν» καὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ἡ οὐσία καὶ τὸ «ἐν», καὶ ἀνήκει ἡ οὐσία σ' ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ «ἐν ὄν», γιὰ τὸ ὁποῖο ἐκάναμε τὴν ὑπόθεσί μας, ἄραγε δὲν εἶναι ἀνάγκη αὐτὸ τὸ «ἐν ὄν» νὰ εἶναι ἓνα ὅλον καὶ αὐτοῦ τοῦ ὅλου μέρος νὰ γίνωνται τὸ «ἐν» καὶ ἡ οὐσία;—Ἀναγκαστικά.—Ποῖο ἀπὸ τὰ δύο λοιπὸν: καθένα ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ θὰ τὸ καλέσουμε ἀπλῶς μόνον μέρος ἢ θὰ πρέπη νὰ ποῦμε κάθε μέρος μέρος τοῦ ὅλου;—Μέρος τοῦ ὅλου.—Καὶ ὅλο ἐπομένως εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι ἓνα καὶ ἔχει μέρος.—Μάλιστα.—Τί λοιπὸν; καθένα ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ τοῦ «ἐνός ὄντος», δηλαδὴ καὶ τὸ «ἐν» καὶ τὸ «ὄν», ἄραγε θὰ πάσουν ἢ τὸ «ἐν» νὰ εἶναι μέρος τοῦ «εἶναι» ἢ τὸ «ὄν» νὰ εἶναι μέρος τοῦ «ἐνός»;—Ἄδυνατον.—Ἀλλὰ πάλι αὐτὰ τὰ δύο μέρη, μὲ τὴν σειρά τους, κατέχουν καθένα καὶ τὸ «ἐν» καὶ τὸ «ὄν» καὶ κάθε μέρος πάλι ἀποτελεῖται τουλάχιστον ἀπὸ δύο μέρη καὶ, σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο συλλογισμό, ἔτσι πάντα θὰ συμβαίνει, ὅποιο δηλαδὴ γίνεται μέρος, θὰ περιέχῃ πάντοτε καὶ τὰ δύο αὐτὰ μέρη. Γιατὶ καὶ τὸ «ἐν» περιέχει πάντοτε τὸ «ὄν» καὶ τὸ «ὄν» περιέχει τὸ «ἐν» ὥστε, κατ' ἀνάγκην, ἀφοῦ πάντοτε γίνονται δύο, ποτὲ δὲν θὰ εἶναι ἓνα.—Βεβαιότατα.—Τὸ «ἐν ὄν» μπορεῖ νὰ εἶναι ἔτσι ἄπειρο κατὰ τὸ πλῆθος.—Φαίνεται.

—Ἐλα τώρα, ἄς ἐξετάσουμε τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀπὸ

ἔτι. Πῆ; Οὐσίας φαμέν μετέχειν τὸ ἐν, διὸ ἔστιν; *Ναί.*
Καὶ διὰ ταῦτα δὴ τὸ ἐν ὄν πολλὰ ἐφάνη. Οὕτως. Τί δέ;
αὐτὸ τὸ ἐν, ὃ δὴ φαμεν οὐσίας μετέχειν, ἐὰν αὐτὸ τῆ δια-
νοίᾳ μόνον καθ' αὐτὸ λάβωμεν ἄνευ τούτου οὐ φαμέν με-
b *τέχειν, ἄρα γε ἐν μόνον φανήσεται ἢ καὶ πολλὰ τὸ αὐτὸ*
τούτο; "Ἐν, οἶμαι ἐγωγε. "Ἰδωμεν δὴ· ἄλλο τι ἕτερον μὲν
ἀνάγκη τὴν οὐσίαν αὐτοῦ εἶναι, ἕτερον δὲ αὐτό; εἴπερ
μὴ οὐσία τὸ ἐν, ἀλλ' ὡς ἐν οὐσίας μετέσχεν. 'Ανάγκη.
Οὐκοῦν εἰ ἕτερον μὲν ἢ οὐσία, ἕτερον δὲ τὸ ἐν, οὔτε τῷ
ἐν τὸ ἐν τῆς οὐσίας ἕτερον οὔτε τῷ οὐσία εἶναι ἢ οὐσία
τοῦ ἐνός ἄλλο, ἀλλὰ τῷ ἑτέρῳ τε καὶ ἄλλῳ ἕτερα ἀλλήλων.
Πάνυ μὲν οὖν. "Ὡστε οὐ ταυτόν ἐστιν οὔτε τῷ ἐνὶ οὔτε
τῆ οὐσία τὸ ἕτερον. Πῶς γάρ; Τί οὖν; ἐὰν προελώμεθα
c *αὐτῶν εἴτε βούλει τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἕτερον εἴτε τὴν οὐ-*
σίαν καὶ τὸ ἐν εἴτε τὸ ἐν καὶ τὸ ἕτερον, ἄρ' οὐκ ἐν ἐκάστη
τῆ προαιρέσει προαιρούμεθά τινα ὃ ὀρθῶς ἔχει καλεῖσθαι
ἄμφοτέρῳ; Πῶς; "Ὡδε· ἔστιν οὐσίαν εἰπεῖν; "Ἔστιν. Καὶ
αὐθις εἰπεῖν ἐν; Καὶ τούτο. "Ἀρ' οὖν οὐχ ἐκάτερον αὐτοῖν
*εἰρηται; *Ναί.* Τί δ' ὅταν εἴπω οὐσία τε καὶ ἐν, ἄρα*
οὐκ ἄμφοτέρῳ; Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ ἐὰν οὐσία τε καὶ
ἕτερον ἢ ἕτερόν τε καὶ ἐν, καὶ οὕτω πανταχῶς ἐφ' ἐκάστον
d *ἄμφω λέγω; *Ναί.* "Ὡ δ' ἂν ἄμφω ὀρθῶς προσαγορευή-*
σθον, ἄρα οἶόν τε ἄμφω μὲν αὐτῶ εἶναι, δύο δὲ μὴ; Οὐχ
οἶόν τε. "Ὡ δ' ἂν δύο ἦτον, ἔστι τις μηχανὴ μὴ οὐχ ἐκά-
τερον αὐτοῖν ἐν εἶναι; Οὐδεμία. Τούτων ἄρα ἐπεὶπερ σύν-
δο ἕκαστα ξυμβαίνει εἶναι, καὶ ἐν ἂν εἴη ἕκαστον. Φαί-
νεται. Εἰ δὲ ἐν ἕκαστον αὐτῶν ἐστί, συντεθέντος ἐνός
δοποιοῦσιν ἡτινιοῦν συζυγία οὐ τρία γίννεται τὰ πάντα;
**Ναί.* Τρία δὲ οὐ περιττά, καὶ δύο ἄρτια; Πῶς δ' οὐ; Τί*

τὴν ἐξῆς ἀκόμη πλευρά. — Πῶς; — Λέμε πῶς τὸ «ἐν» μετέχει στὴν οὐσία καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχει; — Μάλιστα. — Καὶ γι' αὐτὸ τὸ «ἐν ὄν» μᾶς φάνηκε ὅτι εἶναι πολλά. — Ἔτσι εἶναι. — Ἐ καλὰ, τὸ «ἐν» καθαυτὸ, αὐτὸ τὸ τὸ «ἐν» πού εἴπαμε πῶς μετέχει στὴν οὐσία, ἂν τὸ συλλάβουμε μὲ τὴ σκέψη μας, αὐτὸ μόνο, καθαυτὸ, χωρισμένο ἀπὸ ἐκεῖνο, στὸ ὁποῖο εἴπαμε πῶς μετέχει (στὴν οὐσία), ἄραγε θὰ φανῆ ἓνα μόνο ἢ αὐτὸ τὸ ἴδιο καὶ πολλά; — Ἐνα, κατὰ τὴ γνῶμῃ μου. — Ἄς τὸ ἐξετάσουμε λοιπόν: κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἓνα εἶναι ἀναγκαστικῶς ἢ οὐσία του καὶ ἄλλο αὐτὸ τὸ ἴδιο, ἂν τὸ «ἐν» δὲν εἶναι οὐσία ἀλλὰ μόνο «ἐν», τὸ ὁποῖο ὡς τέτοιο ἔχομε πεῖ ὅτι μετέχει στὴν οὐσία. — Ἡ διάκριση εἶναι ἀναπόφευκτη. — Ἄν λοιπόν ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἢ οὐσία καὶ ἄλλο τὸ «ἐν», τότε δὲν εἶναι τὸ «ἐν» διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν οὐσία, ἐπειδὴ εἶναι ἓνα, οὔτε ἢ οὐσία διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ «ἐν», ἐπειδὴ εἶναι οὐσία, ἀλλὰ ἢ διαφορετικότης καὶ ἢ ἀλλόττης εἶναι πού τὰ κάνει διαφορετικὰ ἀμοιβαίως. — Πολὺ σωστά. — Ὡστε τὸ διαφορετικὸ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο οὔτε μὲ τὸ «ἐν» οὔτε μὲ τὴν οὐσία. — Καὶ πῶς θὰ εἶναι τὸ ἴδιο; — Τί λοιπόν; ἂν πάρουμε κατὰ προτίμησιν ἀπ' αὐτὰ εἴτε θέλεις τὴν οὐσία καὶ τὸ διαφορετικὸ, εἴτε τὴν οὐσία καὶ τὸ «ἐν», εἴτε τὸ «ἐν» καὶ τὸ διαφορετικὸ, ἄραγε σὲ κάθε προτίμησιν δὲν προτιμᾶμε δυὸ κάποια πού εἶναι σωστὸ νὰ λέγωνται δυᾶς; — Τί θέλεις νὰ πῆς; — Αὐτό: μπορούμε νὰ ποῦμε «οὐσία»; — Μάλιστα. — Καὶ ἀμέσως κατόπι μπορούμε νὰ ποῦμε «ἐνα»; — Καὶ αὐτὸ μπορούμε. — Ἄραγε λοιπόν δὲν ἔχομε ἐκφράσει καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ χωριστά; — Ναι. — Ἐ λοιπόν, ὅταν λέω «οὐσία» καὶ «ἐν», ἄραγε δὲν λέω καὶ τὰ δυὸ μαζί; — Πολὺ σωστά. — Καὶ ἂν ἀκόμη λέω «οὐσία» καὶ «διαφορετικὸ» ἢ «διαφορετικὸ» καὶ «ἐνα» καὶ ἔτσι γενικὰ γιὰ τὰ ζεύγη, σὲ κάθε ζεύγος δὲν λέω καὶ τὰ δυὸ μαζί; — Μάλιστα. — Κι' ἐκεῖνα, πού ὀρθῶς ὀνομάζονται ζεύγος, ἄραγε εἶναι δυνατόν αὐτὰ νὰ εἶναι ζεύγη, νὰ μὴ εἶναι ὁμῶς δυῶ; — Δὲν εἶναι δυνατόν. — Καὶ ἐκεῖνα πού εἶναι δυὸ, ὑπάρχει κανένα μέσο νὰ μὴ εἶναι καθένα ἀπ' αὐτὰ ἓνα; — Δὲν ὑπάρχει κανένα μέσον. — Ἐπομένως ἀπ' αὐτὰ, ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ εἶναι δύο, εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη καὶ καθένα χωριστά. — Φανερό. — Ἄν καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἓνα, καὶ ἂν ἓνα ὅποιοδήποτε ἀπ' αὐτὰ προστεθῆ σὲ ὅποιαδήποτε σύζευξη, δὲν συμπληρώνει ἓνα ὄλον πού εἶναι τρία; — Ναι. — Ἄλλὰ τὰ τρία δὲν εἶναι περιττὸς ἀριθμὸς καὶ τὸ δύο δὲν εἶναι ἄρτιος; — Πῶς

b

c

d

e δέ; δυοῖν ὄντων οὐκ ἀνάγκη εἶναι καὶ δις, καὶ τριῶν ὄντων τρίς, εἴπερ ὑπάρχει τῷ τε δύο τὸ δις ἐν καὶ τῷ τρία τὸ τρίς ἐν; Ἀνάγκη. Δυοῖν δὲ ὄντων καὶ δις οὐκ ἀνάγκη δύο δις εἶναι; καὶ τριῶν καὶ τρίς οὐκ ἀνάγκη αὐτὰ τρία τρίς εἶναι; Πῶς δ' οὐ; Τί δέ; τριῶν ὄντων καὶ δις [ὄντων] καὶ δυοῖν ὄντων καὶ τρίς [ὄντων] οὐκ ἀνάγκη τε τρία δις εἶναι καὶ δύο τρίς; Πολλή γε. Ἄρτιά τε ἄρα ἀρτιάκεις
144a ἂν εἶη καὶ περιττὰ περιττάκεις καὶ ἄρτια περιττάκεις καὶ περιττὰ ἀρτιάκεις. Ἔστιν οὕτως. Εἰ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, οἷει τινὰ ἀριθμὸν ὑπολείπεσθαι, ὃν οὐκ ἀνάγκη εἶναι; Οὐδαμῶς γε. Εἰ ἄρα ἔστιν ἐν, ἀνάγκη καὶ ἀριθμὸν εἶναι. Ἀνάγκη. Ἀλλὰ μὴν ἀριθμοῦ γε ὄντος πόλλ' ἂν εἶη καὶ πλῆθος ἄπειρον τῶν ὄντων ἢ οὐκ ἄπειρος ἀριθμὸς πλῆθει καὶ μετέχων οὐσίας γίγνεται; Καὶ πάνυ γε. Οὐκοῦν εἰ πᾶς ἀριθμὸς οὐσίας μετέχει, καὶ τὸ μῶριον ἕκαστον τοῦ ἀριθμοῦ μετέχει ἂν αὐτῆς; Ναί.

b XIV. Ἐπὶ πάντα ἄρα πολλὰ ὄντα ἢ οὐσία νενέμηται καὶ οὐδενὸς ἀποστατεῖ τῶν ὄντων, οὔτε τοῦ σμικροτάτου οὔτε τοῦ μεγίστου; ἢ τοῦτο μὲν καὶ ἄλογον ἐρέσθαι; πῶς γὰρ ἂν δὴ οὐσία γε τῶν ὄντων του ἀποστατοῦ; Οὐδαμῶς. Κατακεκερμάτισται ἄρα ὡς οἶόν τε σμικρότατα καὶ μέγιστα καὶ πανταχῶς ὄντα, καὶ μεμέρισται πάντων μά-
c λιστα, καὶ ἔστι μέρη ἀπέραντα τῆς οὐσίας. Ἔχει οὕτως. Πλεῖστα ἄρα ἐστὶ τὰ μέρη αὐτῆς. Πλεῖστα μέντοι. Τί οὖν; ἔστι τι αὐτῶν, ὃ ἔστι μὲν μέρος τῆς οὐσίας, οὐδὲν μέντοι μέρος; Καὶ πῶς ἂν τοιοῦτο γένοιτο; Ἄλλ' εἰ πέρ γε, οἶμαι, ἔστιν, ἀνάγκη αὐτὸ ἀεὶ, ἕωςπερ ἂν ἦ, ἐν γέ τι εἶναι, μηδὲν δὲ ἀδύνατον. Ἀνάγκη. Πρὸς ἅπαντι ἄρα ἕκαστῳ τῷ τῆς οὐσίας μέρει πρόσσεσι τὸ ἐν, οὐκ ἀπολειπόμενον οὔτε σμικροτέρου οὔτε μείζονος μέρους οὔτε ἄλλου

ἔχι;—Ἐ λοιπόν, ἂν εἶναι δύο, δὲν εἶναι ἀναγκαστικά καὶ δυὸ
 φορές, καὶ ἂν εἶναι τρία, δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκη τρεῖς φορές,
 ἐπειδὴ βέβαια στὰ δυὸ ὑπάρχει δυὸ φορές τὸ ἓνα καὶ στὰ
 τρία τρεῖς φορές τὸ ἓνα;—Κατ' ἀνάγκη.—Ἄν εἶναι δυὸ καὶ
 δυὸ φορές, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι δυὸ φορές δυὸ; καὶ ἂν
 εἶναι τρία καὶ τρεῖς φορές, δὲν εἶναι ἀνάγκη πάλι νὰ εἶναι τρεῖς
 φορές τρία;—Πῶς ἔχι;—Τότε, ἂν εἶναι τρία καὶ δυὸ φορές,
 καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορές, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι καὶ τὰ τρία
 δυὸ φορές καὶ τὰ δυὸ τρεῖς φορές;—Πολλὴ ἀνάγκη.—Μποροῦν
 λοιπόν νὰ ὑπάρχουν ἄρτια ἄρτιες φορές καὶ περιττὰ περιττὲς
 φορές καὶ ἄρτια περιττὲς φορές καὶ περιττὰ ἄρτιες φορές.
 —Ἐτσι εἶναι.—Ἄν λοιπόν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, νομίζεις πῶς
 ὑπολείπεται κανένας ἀριθμός, ποῦ κατ' ἀνάγκη νὰ μὴν
 ὑπάρχει;—Καθόλου.—Ἄν λοιπόν ὑπάρχει ἓνα, εἶναι ἀνάγκη νὰ
 ὑπάρχει καὶ ἀριθμός.—Εἶναι ἀνάγκη.—Ἄλλ' ὅμως, ἂν ὑπάρ-
 χη ἀριθμός, μποροῦν νὰ ὑπάρχουν πολλὰ καὶ ἄπειρο πλῆθος
 ὄντων· γιὰτὶ δὲν μποροῦμε ν' ἀρνηθοῦμε ὅτι ὁ ἀριθμός ποῦ
 γίνεταί ἔτσι, δὲν εἶναι ἄπειρο πλῆθος καὶ δὲν μετέχει στὴν
 οὐσία;—Βεβαίως.—Λοιπόν ἂν τὸ ὅλον τοῦ ἀριθμοῦ
 μετέχη στὴν οὐσία, καὶ κάθε μέρος τοῦ ἀριθμοῦ μπορεῖ
 νὰ μετέχη σ' αὐτὴν ἐπίσης;—Ναί.

XIV. γ) Τὸ «ἓν» εἶναι πολλὰ καὶ ἄπειρα κατὰ τὸ πλῆ- θος.

—Ἡ οὐσία λοιπόν ἔχει μοιραστῆ σὲ ὅλα, ποῦ εἶναι πολλὰ,
 καὶ δὲν λείπει ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, οὔτε ἀπὸ τὸ πιὸ μικρὸ
 οὔτε ἀπὸ τὸ πιὸ μεγάλο; Ἡ αὐτὴ ἡ ἐρώτηση θεωρεῖται παρά-
 λογη; Γιὰτὶ πῶς θὰ ἔλειπε ἡ οὐσία ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τὰ ὄντα;
 —Δὲν εἶναι καθόλου δυνατόν.—Ἐπομένως ἡ οὐσία ἔχει
 κατακομματιασθῆ σὲ ὅσο τὸ δυνατόν ἐλάχιστα καὶ μέγιστα
 μέρη καὶ σὲ κάθε κατανοητὴ ποικιλία, καὶ ἔχει διαμοιραστῆ
 σὲ μέρη περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα, καὶ τὰ μέρη
 τῆς οὐσίας εἶναι ἀναρίθμητα.—Ἐτσι εἶναι.—Τὰ μέρη λοιπόν
 τῆς οὐσίας εἶναι πάρα πολλὰ.—Ἀσφαλῶς πάρα πολλὰ.—Τί
 λοιπόν; εἶναι κανένα μέρος ἀπ' αὐτὰ, ποῦ εἶναι μέρος τῆς
 οὐσίας, δὲν εἶναι ὅμως μέρος;—Πῶς θὰ γίνεταν αὐτό;—Ἄλλ'
 ἂν πράγματι ὑπάρχει τὸ μέρος αὐτό, νομίζω, ἐφόσον βέβαια
 ὑπάρχει, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι πάντα ἓνα κάποιον, ἀδύνατον
 ὅμως νὰ εἶναι μηδέν.—Εἶναι ἀνάγκη.—Ἐπομένως σὲ κάθε
 μέρος τῆς οὐσίας ὑπάρχει ἐπιπλέον τὸ «ἓν»· δὲν λείπει ἀπὸ κα-
 νένα, οὔτε ἀπὸ μικρότερον οὔτε ἀπὸ μεγαλύτερον οὔτε ἀπὸ ὅποι-

d οὐδενός. Οὕτως. Ἐὰρ οὖν ἐν ὄνῳ πολλαχοῦ ἄμα ὄλον ἐστί; τοῦτο ἄθροει. Ἄλλ' ἀθροῶ, καὶ ὄρω ὅτι ἀδύνατον. Μεμερισμένον ἄρα, εἴπερ μὴ ὄλον· ἄλλως γὰρ πῶς οὐδαμῶς ἄμα ἅπασιν τοῖς τῆς οὐσίας μέρεσι παρέσται, ἢ μεμερισμένον. Ναί. Καὶ μὴν τό γε μεριστόν πολλὴ ἀνάγκη εἶναι τοσαῦτα ὅσαπερ μέρη. Ἀνάγκη. Οὐκ ἄρ' ἀληθῆ ἄρτι ἐλέγομεν, λέγοντες ὡς πλείστα μέρη ἢ οὐσία νενεμη-
e μένη εἶη. Οὐδὲ γὰρ πλείω τοῦ ἐνός νενεμηται, ἀλλ' ἴσα, ὡς ἔοικε, τῷ ἐνί· οὔτε γὰρ τὸ ὄν τοῦ ἐνός ἀπολείπεται οὔτε τὸ ἐν τοῦ ὄντος, ἀλλ' ἐξισοῦσθον δὴ ὄντε αἰεὶ παρὰ πάντα. Παντάπασιν οὕτω φαίνεται. Τὸ ἐν ἄρ' αὐτὸ κεκερματισμένον ὑπὸ τῆς οὐσίας πολλά τε καὶ ἄπειρα τὸ πλῆθος ἐστίν. Φαίνεται. Οὐ μόνον ἄρα τὸ ὄν ἐν πολλὰ ἐστίν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐν ὑπὸ τοῦ ὄντος διανενημένον πολλά ἀνάγκη εἶναι. Παντάπασιν μὲν οὖν.

XV. Καὶ μὴν ὅτι γε ὄλον τὰ μόρια μόρια, πεπε-
ρασμένον ἂν εἶη κατὰ τὸ ὄλον τὸ ἐν ἢ οὐ περιέχεται ὑπὸ
145a τοῦ ὄλον τὰ μόρια; Ἀνάγκη. Ἀλλὰ μὴν τό γε περιέχον
πέρας ἂν εἶη. Πῶς δ' οὐ; Τὸ ἐν ἄρα ὄν ἐν τε ἐστί πῶς καὶ
πολλά, καὶ ὄλον καὶ μόρια, καὶ πεπερασμένον καὶ ἄπει-
ρον πλήθει. Φαίνεται. Ἐὰρ οὖν οὐκ, ἐπεὶ πεπερα-
σμένον, καὶ ἔσχατα ἔχον; Ἀνάγκη. Τί δ'; ὄλον *ὄν* οὐκ
ἀρχὴν ἂν ἔχοι καὶ μέσον καὶ τελευτήν; ἢ οἷόν τι ὄλον
εἶναι ἄνευ τριῶν τούτων; καὶν του ἐν ὅτι οὖν αὐτῶν ἀπο-
στατῆ, ἐθελήσει ἐτι ὄλον εἶναι; Οὐκ ἐθελήσει. Καὶ ἀρχὴν
b δὴ, ὡς ἔοικε, καὶ τελευτήν καὶ μέσον ἔχοι ἂν τὸ ἐν. Ἐχοι.
Ἀλλὰ μὴν τό γε μέσον ἴσον τῶν ἐσχάτων ἀπέχει· οὐ γὰρ
ἂν ἄλλως μέσον εἶη. Οὐ γάρ. Καὶ σχήματος δὴ τινος, ὡς

οδήποτε άλλο.—'Ἐτσι εἶναι.—'Αραγε αὐτό, πού εἶναι ἓνα, εἶναι συγχρόνως ὁλόκληρο σέ πολλοὺς τόπους παρόν; Αὐτὸ πρόσεξέ το καλά.—Μὰ τὸ προσέχω καὶ βλέπω πῶς εἶναι ἀδύνατον.—'Ἄλλ' ἂν δὲν εἶναι ὁλόκληρο, θὰ εἶναι τεμαχισμένο σὲ μέρη· γιατί διαφορετικὰ μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ ὑπάρχη ταυτοχρόνως σὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς οὐσίας· παρὰ τεμαχισμένο σὲ μέρη.—Ναί.—'Ἄλλ' ἐκεῖνο, πὺ μπορεῖ νὰ τεμαχισθῆ, ἀναγκαστικὰ εἶναι τόσα κατὰ τὸ πλῆθος ὅσα μέρη ἔχει.—'Αναγκαστικά.—Δὲν ἐλέγαμε λοιπὸν τώρα δὲ ἀληθινὰ, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ οὐσία μπορεῖ νὰ χωριστῆ σὲ πολλὰ μέρη. Γιατί δὲν εἶναι μοιρασμένη σὲ περισσότερα ἀπὸ τὸ «ἓν», ἀλλὰ σὲ ἴσα, καθῶς φαίνεται, μὲ τὸ «ἓν»· γιατί οὔτε τὸ «ὄν» ὕστερεῖ ἀπὸ τὸ «ἓν», οὔτε τὸ «ἓν» ἀπὸ τὸ «ὄν», ἀλλὰ σὲ ὅλα τὰ πράγματα εἶναι πάντοτε ἐξίσου δυό, ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ εἶναι δυό.—'Ακριβῶς, ἔτσι φαίνεται.—'Αρα τὸ «ἓν», τὸ ἴδιο κομματιασμένο ἀπὸ τὴν οὐσία, εἶναι καὶ πολλὰ καὶ ἄπειρα κατὰ τὸ πλῆθος.—'Ἐτσι φαίνεται.—'Ἐπομένως ὄχι μόνον τὸ «ὄν ἓν» εἶναι πολλὰ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ «ἓν» εἶναι κατ' ἀνάγκη πολλὰ, ἐπειδὴ εἶναι μοιρασμένο σὲ μέρη ἀπὸ τὸ «ὄν».—'Ακριβέστατα ἔτσι εἶναι.

XY. Τὸ «ἓν» εἶναι ἀκόμη : δ) περιορισμένο· ε) ἄπειρο· στ) ἔχει σχῆμα· ζ) εἶναι κλεισμένο στὸν ἑαυτὸ του καὶ σὲ ἄλλο· η) κινεῖται καὶ στέκεται· θ) εἶναι τὸ ἴδιο καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ τὸ ἴδιο καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».

—'Ομως ἐπειδὴ τὰ μέρη εἶναι μέρη τοῦ ὅλου, τὸ «ἓν», ἐπειδὴ εἶναι ὅλο, θὰ εἶναι καὶ πεπερασμένο. "Ἡ τὰ μέρη δὲν περιέχονται ἀπὸ τὸ ὅλο;—'Αναγκαστικά.—'Ἄλλ' ὅμως, ἐκεῖνο πὺ περιέχει ἄλλα, εἶναι πέρασ.—Πῶς ὄχι;— 145a 'Ἐπομένως τὸ «ἓν» πὺ ὑπάρχει, εἶναι, νομίζω, συγχρόνως ἓνα καὶ πολλὰ, καὶ ὅλο καὶ μέρη, καὶ πεπερασμένο καὶ ἄπειρο κατὰ τὸ πλῆθος.—'Ἐτσι φαίνεται.—'Αραγε λοιπὸν, ἀφοῦ εἶναι πεπερασμένο, δὲν θὰ ἔχη καὶ ἄκρα;—Κατ' ἀνάγκην.—Τί δέ; ἂν τὸ «ἓν» εἶναι ὅλο, δὲν θὰ ἔχη ἐπίσης ἀρχή, μέση καὶ τέλος; "Ἡ χωρὶς τὰ τρία αὐτὰ μπορεῖ νὰ εἶναι κατὰ τι ὅλο; Καί, ἂν τοῦ λείψῃ ὁποιοδήποτε ἀπ' αὐτὰ, θὰ μπορῆ πιά νὰ καλῆται ὅλο;—'Οχι.—'Ἐπομένως, ὅπως φαίνεται, τὸ «ἓν» μπορεῖ νὰ ἔχη ἀρχή, μέση καὶ τέλος.—Μπορεῖ νὰ ἔχη.—'Ἐξάλλου, τὸ μέσον ἀπέχει ἐξίσου ἀπὸ τὰ ἄκρα· γιατί ἀλλιώτικα δὲν θὰ ἦταν μέσον.—Βέβαια δὲν θὰ ἦταν.—Τὸ «ἓν»

ἔοικε, τοιοῦτον ὄν μετέχοι ἂν τὸ ἐν, ἦτοι εὐθείας ἢ στρογγύλου ἢ τινος μικτοῦ ἐξ ἀμφοῖν. Μετέχοι γὰρ ἂν. Ἐὰν οὖν οὕτως ἔχον οὐκ αὐτὸ τε ἐν ἑαυτῷ ἔσται καὶ ἐν ἄλλῳ; Πῶς; Τῶν μερῶν που ἕκαστον ἐν τῷ ὅλῳ ἐστὶ καὶ οὐδὲν ἐκτὸς τοῦ ὅλου. Οὕτως. Πάντα δὲ τὰ μέρη ὑπὸ τοῦ ὅλου περιέχεται; Ναί. Καὶ μὴν τὰ γε πάντα μέρη τὰ αὐτοῦ τὸ ἐν ἐστὶ, καὶ οὔτε τι πλέον οὔτε ἕλαττον ἢ πάντα. Οὐ γάρ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὅλον τὸ ἐν ἐστὶν; Πῶς δ' οὐ; Εἰ ἄρα πάντα τὰ μέρη ἐν ὅλῳ τυγχάνει ὄντα, ἔστι δὲ τὰ τε πάντα τὸ ἐν καὶ αὐτὸ τὸ ὅλον, περιέχεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὅλου τὰ πάντα, ὑπὸ τοῦ ἐνός ἂν περιέχοιτο τὸ ἐν, καὶ οὕτως ἂν ἦδη τὸ ἐν αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ εἶη. Φαίνεται. Ἀλλὰ μέντοι τό γε ὅλον αὐτὸ οὐκ ἐν τοῖς μέρεσιν ἐστὶν, οὔτε ἐν πᾶσιν οὔτε ἐν τινί. Εἰ γὰρ ἐν πᾶσιν, ἀνάγκη καὶ ἐν ἐνί· ἐν τινὶ γὰρ ἐνὶ μὴ ὄν οὐκ ἂν ἔτι που δύναιτο ἐν γε ἅπασιν εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο μὲν τὸ ἐν τῶν ἀπάντων ἐστὶ, τὸ δὲ ὅλον ἐν τούτῳ [μὴ] ἔτι, πῶς ἔτι ἐν γε τοῖς πᾶσιν ἐνέσται; Οὐδαμῶς. Οὐδὲ μὴν ἐν τισὶ τῶν μερῶν. Εἰ γὰρ ἐν τισὶ τὸ ὅλον εἶη, τὸ πλέον ἂν ἐν τῷ ἕλάττονι εἶη, ὃ ἐστὶν ἀδύνατον. Ἀδύνατον γάρ. Μὴ ὄν δ' ἐν πλείοσι μὴδ' ἐν ἐνὶ μὴδ' ἐν ἅπασιν τοῖς μέρεσι τὸ ὅλον οὐκ ἀνάγκη ἐν ἐτέρῳ τινὶ εἶναι, ἢ μὴδαμοῦ ἔτι εἶναι; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν μὴδαμοῦ μὲν ὄν οὐδὲν ἂν εἶη, ὅλον δὲ ὄν, ἐπειδὴ οὐκ ἐν αὐτῷ ἐστὶν, ἀνάγκη ἐν ἄλλῳ εἶναι; Πάνυ γε. Ἡ μὲν ἄρα τὸ ἐν ὅλον, ἐν ἄλλῳ ἐστὶν ἢ δὲ τὰ πάντα μέρη ὄντα τυγχάνει, αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ· καὶ οὕτω τὸ ἐν ἀνάγκη αὐτὸ τε ἐν ἑαυτῷ εἶναι καὶ ἐν ἐτέρῳ. Ἀνάγκη. Οὕτω δὴ πεφυκὸς τὸ ἐν ἄρ' οὐκ ἀνάγκη καὶ κινεῖσθαι καὶ ἐστάναι; Πῆ; Ἐστῆκε μὲν που, εἴπερ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ ἐστὶν. Ἐν γὰρ ἐνὶ ὄν καὶ ἐκ τούτου

λοιπόν, ἀφοῦ εἶναι τέτοιο, ὅπως φαίνεται, μπορεῖ νὰ μετέχη καὶ σὲ κάποιο σχῆμα, ἢ εὐθύ ἢ στρογγυλὸ ἢ ἀνάμεικτο ἀπὸ τὰ δύο. — Μπορεῖ βέβαια νὰ μετέχη. — Ἄρα, ἀφοῦ τὸ «ἐν» ἔχει αὐτὲς τὶς ιδιότητες, δὲν θὰ εἶναι καὶ αὐτὸ μέσα στὸν ἑαυτὸ του καὶ μέσα σὲ ἄλλο; — Πῶς αὐτό; — Καθένα ἀπὸ τὰ μέρη, νομίζω, εἶναι μέσα στὸ ὅλον καὶ κανένα δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ὅλον. — Ἔτσι εἶναι. — Καὶ ὅλα τὰ μέρη περιέχονται ἀπὸ τὸ ὅλον; — Μάλιστα. — Ἀλλὰ τὸ «ἐν» ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη του καὶ δὲν εἶναι οὔτε περισσότερο οὔτε λιγότερο ἀπὸ τὸ σύνολο. — Πραγματικά. — Καὶ τὸ ὅλον λοιπόν, μὲ τὴ σειρά του, δὲν εἶναι «ἐν»; — Πῶς ὄχι. — Ἄν λοιπόν ὅλα τὰ μέρη συμβαίῃν νὰ περιέχονται στὸ ὅλον, καὶ αὐτὰ ὅλα εἶναι τὸ «ἐν», καὶ τὸ ἴδιο τὸ ὅλον, καὶ περιέχονται ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὸ ὅλον, τότε τὸ «ἐν» μπορεῖ νὰ περιέχεται ἀπὸ τὸ «ἐν», καὶ, σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ συλλογισμό, τὸ «ἐν» μπορεῖ νὰ βρίσκεται μέσα στὸν ἑαυτὸ του. — Ἔτσι φαίνεται. — Ἐξάλλου τὸ ὅλον, ἐφόσον εἶναι τέτοιο, δὲν εἶναι μέσα στὰ μέρη, οὔτε σὲ ὅλα οὔτε στὸ ἓνα ἀπ' αὐτά. Γιατί, ἂν ἦταν σὲ ὅλα, κατ' ἀνάγκη θὰ ἦταν καὶ μέσα στὸ ἓνα. Γιατί, ἂν δὲν εἶναι σὲ ἓνα ὅποιοδήποτε, δὲν μπορεῖ, νομίζω, νὰ εἶναι μέσα σὲ ὅλα. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμε ὅτι αὐτὸ τὸ ἓνα εἶναι ἓνα ἀπὸ τὸ σύνολο, καὶ ἂν τὸ ὅλον δὲν εἶναι μέσα σ' αὐτό, πῶς θὰ εἶναι πιά μέσα σὲ ὅλα; — Βέβαια δὲν θὰ εἶναι. — Ἀκόμῃ δὲν θὰ εἶναι μέσα σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ μέρη. Γιατί, ἂν εἶναι τὸ ὅλον μέσα σὲ μερικὰ μέρη, τὸ περισσότερο θὰ περιέχεται μέσα στὸ λιγότερο, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀδύνατον. — Πραγματικά ἀδύνατον. — Καί, ἂν τὸ ὅλον δὲν εἶναι οὔτε στὰ πολλά, οὔτε στὸ ἓνα, οὔτε σὲ ὅλα τὰ μέρη, δὲν θὰ εἶναι, κατ' ἀνάγκη, σὲ κάποιο ἄλλο πρᾶγμα ἢ ἀλλιῶς δὲν θὰ ὑπάρχη πιά; — Κατ' ἀνάγκη. — Λοιπόν, ἂν δὲν εἶναι πουθενά, δὲν θὰ εἶναι τίποτε, καὶ ἂν εἶναι ὅλον, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μέσα στὸν ἑαυτὸ του, ἀναγκαστικά θὰ εἶναι μέσα σὲ ἄλλο; — Πολὺ σωστά. — Τὸ «ἐν» λοιπόν, καθόσον εἶναι ὅλον, εἶναι μέσα σὲ ἄλλο· ἀλλὰ καθόσον τυχαίνει νὰ εἶναι ὀλόγητα, ἀποτελούμενη ἀπὸ μέρη, εἶναι μέσα στὸν ἑαυτὸ του. Καὶ ἔτσι τὸ «ἐν» ἀναγκαστικά εἶναι μέσα στὸν ἑαυτὸ του καὶ μέσα σὲ ἄλλο. — Ἀναγκαστικά.

— Ἄν ὁμως τὸ «ἐν» εἶναι τέτοιας φύσεως, δὲν εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ κινῆται καὶ νὰ στέκεται; — Μὲ ποιὸ τρόπο; — Εἶναι ἀκίνητο, νομίζω, ἐφόσον ὑπάρχει μέσα στὸν ἑαυτὸ του, γιατί, ὅταν εἶναι μέσα στὸ «ἓνα» καὶ δὲν βγαίῃν ἔξω ἀπ' αὐτό, θὰ εἶναι στὸ ἴδιο μέρος, δηλαδὴ μέσα

- 146a μὴ μεταβαίῃον ἐν τῷ αὐτῷ ἂν εἶη, ἐν ἑαυτῷ. Ἔστι γάρ. Τὸ δέ γε ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ ὄν ἐστὸς δῆπου ἀνάγκη ἀεὶ εἶναι. Πάνυ γε. Τί δέ; τὸ ἐν ἑτέρῳ ἀεὶ ὄν οὐ τὸ ἐναντίον ἀνάγκη μηδέποτε ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι, μηδέποτε δὲ ὄν ἐν τῷ αὐτῷ μηδὲ ἐστάναι, μὴ ἐστὸς δὲ κινεῖσθαι; Οὕτως. Ἄνάγκη ἄρα τὸ ἐν, αὐτὸ τε ἐν ἑαυτῷ ἀεὶ ὄν καὶ ἐν ἑτέρῳ, ἀεὶ κινεῖσθαι τε καὶ ἐστάναι. Φαίνεται. Καὶ μὴ ταυτὸν γε
- b δεῖ εἶναι αὐτὸ ἑαυτῷ καὶ ἕτερον ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως ταυτὸν τε καὶ ἕτερον εἶναι, εἴπερ καὶ τὰ πρόσθεν πέπονθεν. Πῶς; Πᾶν που πρὸς ἅπαν ὁδεῖ ἔχει ἢ ταυτὸν ἐστὶν ἢ ἕτερον ἢ ἐὰν μὴ ταυτὸν ἢ μηδ' ἕτερον, μέρος ἂν εἶη τούτου, πρὸς δ' οὕτως ἔχει, ἢ ὡς πρὸς μέρος ὄλον ἂν εἶη. Φαίνεται. Ἄρ' οὖν τὸ ἐν αὐτὸ αὐτοῦ μέρος ἐστίν; Οὐδαμῶς. Οὐδ' ἄρα ὡς πρὸς μέρος αὐτὸ αὐτοῦ ὄλον ἂν εἶη, πρὸς ἑαυτὸ μέρος ὄν. Οὐ γὰρ οἶόν τε.
- c Ἄλλ' ἄρα ἕτερόν ἐστι ἐνός τὸ ἐν; Οὐ δῆτα. Οὐδ' ἄρα ἑαυτοῦ γε ἕτερον ἂν εἶη. Οὐ μέντοι. Εἰ οὖν μήτε ἕτερον μήθ' ὄλον μήτε μέρος αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ ἐστὶν, οὐκ ἀνάγκη ἤδη ταυτὸν εἶναι αὐτὸ ἑαυτῷ; Ἄνάγκη. Τί δέ; τὸ ἐτέρωθι ὄν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὄντος ἑαυτῷ οὐκ ἀνάγκη αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕτερον εἶναι, εἴπερ καὶ ἐτέρωθι ἔσται; Ἐμοιγε δοκεῖ. Οὕτω μὴν ἐφάνη ἔχον τὸ ἐν, αὐτὸ τε ἐν ἑαυτῷ ὄν ἅμα καὶ ἐν ἑτέρῳ. Ἐφάνη γάρ. Ἐτερον
- d ἄρα, ὡς ἕοικεν, εἶη ταύτη ἂν ἑαυτοῦ τὸ ἐν. Ἐοικεν. Τί οὖν; εἰ τοῦ τι ἕτερόν ἐστιν, οὐχ ἑτέρου ὄντος ἕτερον ἔσται; Ἄνάγκη.

στὸν ἑαυτό του.—Εἶναι ἀλήθεια.—Καὶ ἐκεῖνο ποῦ βρί- 146a
 σκεται πάντοτε στὸν ἴδιο τόπο, εἶναι ἀνάγκη, νομίζω,
 νὰ εἶναι ἀκίνητο αἰωνίως.—Πολὺ σωστά.—'Αλλὰ τί λοιπόν;
 'Εκεῖνο ποῦ βρίσκεται πάντα μέσα σὲ ἄλλο, δὲν εἶναι ἀνάγκη
 νὰ μὴ εἶναι ποτὲ στὸ ἴδιο μέρος; Καὶ ἂν δὲν εἶναι ποτὲ στὸ
 ἴδιο μέρος, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ στέκεται; Καὶ ἂν δὲν στέ-
 κεται, νὰ κινῆται;—'Ετσι εἶναι.—Εἶναι λοιπὸν ἀναπό-
 φευκτο, τὸ «ἐν», ἐπειδὴ τὸ ἴδιο βρίσκεται πάντα καὶ
 μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ μέσα σὲ ἄλλο, αἰωνίως νὰ
 κινῆται καὶ νὰ στέκεται.—'Ετσι φαίνεται.— Καὶ ὅμως
 τὸ «ἐν» πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ b
 διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, καὶ ἐπίσης τὸ ἴδιο πρὸς
 τὰ «ἄλλα» καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἂν πραγ-
 ματικά ἔχη τις ιδιότητες, ποῦ εἶπαμε πρωτύτερα.—Πῶς;—
 Τέτοια, νομίζω, εἶναι ἡ σχέση τοῦ ὄλου μὲ τὸ ὄλον· ἢ εἶναι
 τὸ ἴδιο ἢ εἶναι διαφορετικὸ· ἢ, ἂν δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἴδιο οὔτε
 διαφορετικὸ, θὰ ὑπάρχη σχέση μέρους πρὸς ὄλον ἢ ὄλο πρὸς
 μέρος.—'Ετσι φαίνεται.—Τὸ «ἐν» μήπως εἶναι τὸ ἴδιο μέρος
 τοῦ ἑαυτοῦ του;—Καθόλου.—Δὲ μπορεῖ λοιπὸν ἀκόμη περισ-
 σότερο νὰ ἔχη ὡς πρὸς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του σχέση μέ-
 ρους πρὸς ὄλον, καὶ νὰ εἶναι μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του.—Βέβαια
 δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη.—Τότε λοιπὸν τὸ «ἐν» εἶναι διαφορετικὸ
 ἀπὸ τὸ ἕνα;—'Οχι βέβαια.—Οὔτε μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετι- c
 κὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.—'Οχι βέβαια.—'Αν λοιπὸν τὸ «ἐν» δὲν
 εἶναι οὔτε διαφορετικὸ οὔτε ὄλον οὔτε μέρος αὐτὸ ὡς πρὸς τὸν
 ἑαυτό του, δὲν εἶναι τότε ἀνάγκη νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν
 ἑαυτό του;—Κατ' ἀνάγκην.—Τί λοιπόν; ἐκεῖνο ποῦ εἶναι σὲ
 ἄλλο μέρος ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ὅσο χρόνο παραμένει
 μέσα στὸν ἑαυτό του, δὲν εἶναι ἀνάγκη τὸ ἴδιο νὰ εἶναι δια-
 φορετικὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἀφοῦ θὰ εἶναι σὲ ἄλλο μέρος;—
 Μάλιστα, κατὰ τὴ γνώμη μου.—Τέτοιο λοιπὸν φάνηκε τὸ «ἐν»,
 δηλαδὴ νὰ εἶναι συγχρόνως τὸ ἴδιο μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ
 σὲ κάτι ἄλλο.—'Ετσι φάνηκε.—'Αρα, ὅπως φαίνεται, τὸ «ἐν»
 μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ διαφορετικὸ ἀπὸ d
 τὸν ἑαυτό του.—Φαίνεται.—'Ομως, ἂν πραγματικά εἶναι
 διαφορετικὸ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο, δὲν θὰ εἶναι διαφορε-
 τικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο σὲ ὅ,τι διαφέρει :—Κατ' ἀνάγκην.

XVI. Οὐκοῦν ὅσα μὴ ἐν ἐστίν, ἅπανθ' ἕτερα τοῦ
 ἑνός, καὶ τὸ ἐν τῶν μὴ ἐν; Πῶς δ' οὐ; Ἐτερον ἄρα ἂν
 εἶη τὸ ἐν τῶν ἄλλων. Ἐτερον. Ὅρα δὴ αὐτό τε ταῦτόν
 καὶ τὸ ἕτερον ἄρ' οὐκ ἐναντία ἀλλήλοις; Πῶς δ' οὐ;
 Ἡ οὖν ἐθελήσει ταῦτόν ἐν τῷ ἐτέρῳ ἢ τὸ ἕτερον ἐν ταῦτῳ
 ποτὲ εἶναι; Οὐκ ἐθελήσει. Εἰ ἄρα τὸ ἕτερον ἐν ταῦτῳ
 μῆδέποτε ἔσται, οὐδὲν ἔστι τῶν ὄντων ἐν ᾧ ἔστι τὸ ἕτερον
 e χρόνον οὐδένα. Εἰ γὰρ ὄντινοῦν εἶη ἐν τῷ, ἐκείνον ἂν τὸν
 χρόνον ἐν ταῦτῳ εἶη τὸ ἕτερον. Οὐχ οὕτως; Οὕτως. Ἐπειδὴ
 δ' οὐδέποτε ἐν τῳ αὐτῳ ἔστιν, οὐδέποτε ἐν τινι τῶν
 ὄντων ἂν εἶη τὸ ἕτερον. Ἀληθῆ. Οὐτ' ἄρα ἐν τοῖς μὴ ἐν
 οὔτε ἐν τῳ ἐνὶ ἐνεῖη ἂν τὸ ἕτερον. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐκ ἄρα
 τῳ ἐτέρῳ γ' ἂν εἶη τὸ ἐν τῶν μὴ ἐν οὐδὲ τὰ μὴ ἐν τοῦ ἑνός
 ἕτερα. Οὐ γάρ. Οὐδὲ μὴν ἑαυτοῖς γε ἕτερ' ἂν εἶη ἀλλήλων,
 147a μὴ μετέχοντα τοῦ ἐτέρου. Πῶς γάρ; Εἰ δὲ μῆτε αὐτοῖς
 ἕτερα ἔστι μῆτε τῳ ἐτέρῳ, οὐ πάντη ἤδη ἂν ἐκφεύγοι
 τὸ μὴ ἕτερα εἶναι ἀλλήλων; Ἐκφεύγοι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ
 τοῦ ἑνός γε μετέχει τὰ μὴ ἐν' οὐ γὰρ ἂν μὴ ἐν ἦν, ἀλλά
 πῃ ἂν ἐν ἦν. Ἀληθῆ. Οὐδ' ἂν ἀριθμὸς εἶη ἄρα τὰ μὴ ἐν
 οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτω μὴ ἐν ἦν παντάπασιν, ἀριθμὸν γε ἔχοντα.
 Οὐ γὰρ οὖν. Τί δέ; τὰ μὴ ἐν τοῦ ἑνός ἄρα μόριά
 ἐστίν; ἢ κἀν οὕτω μετεῖχε τοῦ ἑνός τὰ μὴ ἐν; Μετεῖχεν.
 b Εἰ ἄρα πάντη τὸ μὲν ἐν ἐστίν, τὰ δὲ μὴ ἐν, οὐτ' ἂν μόριον

XVI. Ἀκόμη τὸ «ἐν» εἶναι : ι) καὶ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ τὸ ἴδιο μὲ τὰ «ἄλλα» καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

—“Ὅσα λοιπὸν δὲν εἶναι ἓνα, ὅλα εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ «ἐν», καὶ τὸ «ἐν» εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ δὲν εἶναι ἓνα;—Ἀναμφισβήτητα.—Τὸ ἐν λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».—Μπορεῖ.—Πρόσεξε τώρα : «αὐτὸ τὸ ἴδιο», παρμένο καθαυτὸ, καὶ τὸ «διαφορετικὸ» δὲν εἶναι ἀμοιβαίως ἀντίθετα;—Πῶς δὲν εἶναι;—“Αραγε θὰ δεχτῆ «αὐτὸ τὸ ἴδιο» νὰ εἶναι καμιὰ φορὰ μέσα στὸ «διαφορετικὸ» ἢ τὸ «διαφορετικὸ» μέσα στὸ «ἴδιο»;—Δὲν θὰ δεχτῆ.—“Ἄν λοιπὸν τὸ διαφορετικὸ δὲν εἶναι ποτὲ μέσα στὸ «ἴδιο», δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, μέσα στὸ ὁποῖο νὰ ὑπάρχει τὸ «διαφορετικὸ» γιὰ μιὰ διάρκεια χρόνου. Γιατὶ ἂν ὁποιοδήποτε ὑπῆρχε μέσα σὲ κάποιον ἄλλο, ἐκεῖνον τὸ χρόνο τὸ «διαφορετικὸ» θὰ ἦταν μέσα στὸ «ἴδιο». Δὲν εἶναι ἀκίθαια;—“Ἔτσι εἶναι.—Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ «διαφορετικὸ» δὲν βρίσκεται ποτὲ μέσα στὸ «ἴδιο», δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι μέσα σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ ὄντα.—Ἀληθινά.—Ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ «διαφορετικὸ» οὔτε μέσα στὰ ὄντα, ποῦ δὲν εἶναι ἓνα, οὔτε μέσα στὸ «ἐν».—Φυσικὰ δὲν μπορεῖ.—“Ἄρα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι, ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς του, τὸ «ἐν» διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «μὴ ὄντα ἓνα», οὔτε τὰ «μὴ ὄντα ἓνα» διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ «ἐν».—Πραγματικά.—
 Οὔτε ὅμως ἐξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ τους μπορεῖ νὰ ἔχουν αὐτὴ 147a τὴν ἀμοιβαία διαφορὰ, ἐπειδὴ δὲν μετέχουν στὸ «διαφορετικὸ». —Ἀλήθεια, πῶς θὰ μπορούσαν;—Καὶ ἂν δὲν εἶναι διαφορετικὰ οὔτε ἐξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ τους, οὔτε ἐξαιτίας τοῦ διαφορετικοῦ, θὰ μπορούσαν μὲ κάποιον τρόπο νὰ ξεφύγουν ὥστε νὰ μὴ εἶναι διαφορετικὰ μεταξὺ τους;—Ναί, θὰ μπορούσαν νὰ ξεφύγουν.—Ἀλλὰ πάλι δὲν μετέχουν οὔτε στὸ «ἐν» ἐκεῖνα ποῦ δὲν εἶναι ἓνα· γιατί δὲν θὰ ἦταν «μὴ ἓνα», ἀλλὰ μὲ κάποιον τρόπο θὰ ἦταν ἓνα.—Ἀλήθεια.—Οὔτε ἀριθμὸς λοιπὸν θὰ εἶναι ἐκεῖνα ποῦ δὲν εἶναι ἓνα· γιατί μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀπὸ τῆ στιγμῆ ποῦ θὰ εἶχαν ἀριθμὸ, δὲν θὰ ἦταν καθόλου «μὴ ἓν».—Πραγματικά, δὲν ἔχουν ἀριθμὸ.—Ἐ λοιπὸν, ἐκεῖνα ποῦ δὲν εἶναι ἓνα, μήπως εἶναι μέρη τοῦ «ένος»;—Ἡ ἔτσι: ἂν δηλαδὴ δὲν εἶναι μέρη τοῦ ἑνός, τότε ἐκεῖνα, ποῦ δὲν εἶναι ἓνα, θὰ μετεῖχαν στὸ «ἐν»;—Θὰ μετεῖχαν.
 —Ἄν λοιπὸν τὸ ἓνα ὑπάρχει ἐξάπαντος, καὶ ἐπίσης ὑπάρχουν **b**

τῶν μὴ ἐν τὸ ἐν εἶη οὐθ' ὄλον ὡς μορίων· οὔτε αὖ τὰ μὴ
 ἐν τοῦ ἐνός μόρια, οὐθ' ὄλα ὡς μορίῳ τῷ ἐνί. Οὐ γὰρ.
 Ἄλλὰ μὴν ἔφαμεν τὰ μήτε μόρια μήθ' ὄλα μήθ' ἕτερα
 ἀλλήλων ταυτὰ ἔσεσθαι ἀλλήλοις. Ἐφαμεν γάρ. Φῶμεν
 ἄρα καὶ τὸ ἐν πρὸς τὰ μὴ ἐν οὕτως ἔχον τὸ αὐτὸ εἶναι αὐ-
 τοῖς; Φῶμεν. Τὸ ἐν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἕτερόν τε τῶν ἄλλων
 ἐστὶ καὶ ἑαυτοῦ καὶ ταυτὸν ἐκείνοις τε καὶ ἑαυτῷ. Κινδύ-
 νουεὶ φαίνεσθαι ἕκ γε τοῦ λόγου. Ἄρ' οὖν καὶ ὁμοίον τε
 καὶ ἀνόμοιον ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις; Ἴσως. Ἐπειδὴ
 γοῦν ἕτερον τῶν ἄλλων ἐφάνη, καὶ τᾶλλά που ἕτερ' ἂν
 ἐκείνου εἶη. Τί μὴν; Οὐκοῦν οὕτως ἕτερον τῶν ἄλλων,
 ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἐκείνου, καὶ οὔτε μᾶλλον οὐθ' ἦττον;
 Τί γὰρ ἂν; Εἰ ἄρα μήτε μᾶλλον μήθ' ἦττον, ὁμοίως. Ναί.
 Οὐκοῦν ἢ ἕτερον εἶναι πέπονθε τῶν ἄλλων, καὶ τᾶλλα
 ἐκείνου ὡσαύτως, ταυτὴ ταυτὸν ἂν πεπονθότα εἶεν τό τε
 δ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τᾶλλα τῷ ἐνί. Πῶς λέγεις; Ὡδε· ἕκα-
 στον τῶν ὀνομάτων οὐκ ἐπὶ τινι καλεῖς; Ἐγωγε. Τί οὖν;
 τὸ αὐτὸ ὄνομα εἶποις ἂν πλεονάκις ἢ ἅπαξ; Ἐγωγε. Πό-
 τερον οὖν εἴαν μὲν ἅπαξ εἴπῃς, ἐκεῖνο προσαγορεύεις οὐπέε
 ἐστὶ τοῦνομα, εἴαν δὲ πολλάκις, οὐκ ἐκεῖνο; ἢ εἴαν τε
 ἅπαξ εἴαν τε πολλάκις τὸ αὐτὸ ὄνομα φθέγγῃ, πολλὴ ἀνάγκη
 σε τὸ αὐτὸ καὶ λέγειν αἰεὶ; Τί μὴν; Οὐκοῦν καὶ τὸ
 ἕτερον ὄνομά ἐστιν ἐπὶ τινι; Πάνυ γε. Ὅταν ἄρα αὐτὸ
 e φθέγγῃ, εἴαν τε ἅπαξ εἴαν τε πολλάκις, οὐκ ἐπ' ἄλλῳ οὐδέ
 ἄλλο τι ὀνομάζεις ἢ ἐκεῖνο οὐπερ ἦν ὄνομα. Ἀνάγκη.

ἐκεῖνα πού δὲν εἶναι ἓνα, τότε τὸ «ἐν» οὔτε μέρος θὰ εἶναι ἐκεῖνων πού δὲν εἶναι ἓνα, οὔτε ὅλον αὐτῶν, τῶν ὁποίων ἐκεῖνα, πού δὲν εἶναι ἓνα, θὰ ἦταν μέρη. Καὶ πάλι, μὲ τὴ σειρά τους, οὔτε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἓνα, θὰ ἦταν μέρη τοῦ «ἐνός» οὔτε ὅλα ἐκεῖνων, τῶν ὁποίων τὸ «ἐν» εἶναι μέρος.—
 "Οχι βέβαια.—Εἶπαμε ὅμως πρωτότερα ὅτι ἐκεῖνα, πού δὲν ἔχουν ἀμοιβαία σχέση οὔτε μέρους πρὸς ὅλο οὔτε ὅλου πρὸς μέρος οὔτε διαφορά, θὰ εἶναι μεταξύ τους τὰ ἴδια.—Τὸ εἶπαμε.—
 Νὰ παραδεχτοῦμε λοιπὸν ὅτι καὶ τὸ «ἐν», ἐπειδὴ βρῖσκεται στὴν αὐτὴ σχέση μὲ ἐκεῖνα, πού δὲν εἶναι ἓνα, εἶναι τὸ ἴδιο μὲ αὐτά;—
 "Ας τὸ παραδεχτοῦμε.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν, ὅπως φαίνεται, εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἐπίσης εἶναι τὸ ἴδιο μὲ ἐκεῖνα καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ του.—
 Κοντεύει νὰ εἶναι ἔτσι, σύμφωνα βέβαια μὲ τὸ συλλογισμό μας.—
 "Αρα λοιπὸν τὸ «ἐν» εἶναι καὶ ὅμοιο καὶ ἀνόμοιο μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα».—
 Ἴσως.

—'Ἐπειδὴ λοιπὸν φάνηκε ὅτι εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», καὶ τὰ «ἄλλα», νομίζω, μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνο, καὶ οὔτε περισσότερο οὔτε λιγότερο.—
 Βέβαια.—
 "Ἐτσι λοιπὸν τὸ «ἐν» εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ὅπως ἀκριβῶς τὰ «ἄλλα» ἀπ' ἐκεῖνο, καὶ οὔτε περισσότερο οὔτε λιγότερο.—
 Γιατί ὄχι;—
 "Αν λοιπὸν δὲν εἶναι οὔτε περισσότερο οὔτε λιγότερο, εἶναι ἐπομένως ἐξίσου διαφορετικὸ.—
 Ναί.—
 Μὲ τὸν τρόπο λοιπὸν πού τὸ «ἐν» ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ «ἄλλα», καὶ τὰ «ἄλλα» ἐπίσης διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνο, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ ἔχῃ τὴν ιδιότητα καὶ τὸ «ἐν» νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὰ «ἄλλα» καὶ τὰ «ἄλλα» τὸ ἴδιο μὲ τὸ «ἐν».—
 Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;—
 "Ἐτσι δά· σὲ κάθε πρᾶγμα δὲν δίνεις ἓνα ὄνομα;—
 Βέβαια.—
 Τί λοιπὸν; τὸ ἴδιο ὄνομα θὰ μπορούσες νὰ τὸ πῆς περισσότερες φορές ἀπὸ μιὰ;—
 Βεβαίως.—
 Ποιὸ ἀπὸ τὰ δυὸ συμβαίνει: ἂν λὲς ἓνα ὄνομα μιὰ φορά, καθορίζεις τὸ πρᾶγμα στὸ ὁποῖο ἀνήκει τὸ ὄνομα; καὶ ἂν τὸ πῆς περισσότερες φορές, δὲν καθορίζεις ἐκεῖνο τὸ ἴδιο πρᾶγμα;—
 "Ἡ ἂν ἐκφωνήσης τὸ ἴδιο ὄνομα μιὰ φορά ἢ καὶ περισσότερες φορές, δὲν εἶναι πολὺ ἀναγκαῖο καὶ νὰ ἐννοῆς πάντα τὸ ἴδιο πρᾶγμα;—
 Πῶς αὐτό;—
 Μήπως καὶ τὸ διαφορετικὸ δὲν εἶναι ἓνα ὄνομα πού δίνεται σ' ἓνα πρᾶγμα;—
 Βέβαια.—
 "Ὅταν λοιπὸν τὸ προφέρῃς, εἴτε μιὰ φορά εἴτε πολλές, ἀδιάφορο, ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο τὸ δίνεις, ἐκεῖνο πού ὀρίζεις μὲ αὐτό, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ πρᾶγμα, στὸ ὁποῖο κυρίως ἀνήκει τὸ ὄνομα.—
 Κατ' ἀνάγκη.—
 Ἐτσι

c

d

e

“Οταν δὴ λέγωμεν ὅτι ἕτεροι μὲν τᾶλλα τοῦ ἐνός, ἕτερον δὲ τὸ ἐν τῶν ἄλλων, δις τὸ ἕτερον εἰπόντες οὐδέν τι μᾶλλον ἐπ’ ἄλλη ἀλλ’ ἐπ’ ἐκείνη τῇ φύσει αὐτὸ αἰεὶ λέγωμεν, ἥσπερ ἦν τοῦνομα. Πάνυ μὲν οὖν. Ἡ ἄρα ἕτερον τῶν
 148a ἄλλων τὸ ἐν καὶ τᾶλλα τοῦ ἐνός, κατ’ αὐτὸ τὸ ἕτερον πεπονημένοι οὐκ ἄλλο ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἂν πεπονηθὸς εἴη τὸ ἐν τοῖς ἄλλοις· τὸ δὲ πον ταῦτόν πεπονηθὸς ὁμοιον· οὐχί; Ναί. Ἡ δὴ τὸ ἐν ἕτερον τῶν ἄλλων πέπονηθεν εἶναι, κατ’ αὐτὸ τοῦτο ἅπαν ἅπασιν ὁμοιον ἂν εἴη· ἅπαν γὰρ ἀπάντων ἕτερόν ἐστιν. Ἔοικεν.

XVII. Ἄλλὰ μὴν τό γε ὁμοιον τῷ ἀνομοίῳ ἐναντίον. Ναί. Οὐκοῦν καὶ τὸ ἕτερον τῷ αὐτῷ. Καὶ τοῦτο. Ἄλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γ’ ἐφάνη, ὡς ἄρα τὸ ἐν τοῖς ἄλλοις ταῦτόν.
 b Ἐφάνη γάρ. Τοῦναντίον δὲ γε πάθος ἐστὶ τὸ εἶναι ταῦτό τοῖς ἄλλοις τῷ ἕτερον εἶναι τῶν ἄλλων. Πάνυ γε. Ἡ γε μὴν ἕτερον, ὁμοιον ἐφάνη. Ναί. Ἡ ἄρα ταῦτόν, ἀνόμοιον ἔσται κατὰ τοῦναντίον πάθος τῷ ὁμοιοῦντι πάθει ὁμοίον δὲ πον τὸ ἕτερον; Ναί. Ἄνομοιάσει ἄρα ταῦτόν, ἢ οὐκ ἐναντίον ἔσται τῷ ἐτέρῳ. Ἔοικεν. Ὅμοιον ἄρα καὶ
 c ἀνόμοιον ἔσται τὸ ἐν τοῖς ἄλλοις, ἢ μὲν ἕτερον, ὁμοιον, ἢ δὲ ταῦτόν, ἀνόμοιον. Ἐχει γὰρ οὖν δὴ, ὡς ἔοικε, καὶ τοιοῦτον λόγον. Καὶ γὰρ τόνδε ἔχει. Τίνα; Ἡ ταῦτόν πέπονηθε, μὴ ἄλλοιον πεπονημένοι, μὴ ἄλλοιον δὲ πεπονηθὸς

λοιπόν, όταν λέμε ότι τὰ «ἄλλα» εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ «ἐν», καὶ τὸ «ἐν» διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», μὲ τὸ νὰ ποῦμε δυὸ φορές τὴ λέξη «διαφορετικὸ», δὲν τὴν ἀποδίνουμε σὲ ἄλλη φύση· καὶ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη φορὰ καθορίζομε τὴ φύση ἐκείνη, στὴν ὁποία ἀρχικὰ ἀνήκει τὸ νομα.—Πολὺ σωστά.—Ὅπως λοιπὸν τὸ «ἐν» εἶναι διαφο- 148a
 ρετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ τὰ «ἄλλα» διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ «ἐν», γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, τὸ ἴδιο γεγονός τῆς διαφορετικότη-
 τας ἀποδίνει στὸ «ἐν» ὄχι ἄλλη ιδιότητα, ἀλλὰ τὴν ἴδια, πού ἀποδίνει στὰ «ἄλλα». Ἄλλὰ ἐκεῖνο πού ἔχει μὲ κάποιον τρόπο τὴν αὐτὴν ιδιότητα εἶναι ὅμοιο· δὲν εἶναι ἀλήθεια;—
 Ναί.—Μὲ τὸν τρόπο λοιπὸν πού συνέβηκε τὸ «ἐν» νὰ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», μὲ τὸν ἴδιο μπορεῖ νὰ εἶναι ὁλόκληρο ὅμοιο μὲ τὰ «ἄλλα» στὸ σύνολό τους, γιὰτὶ
 κάθε πρᾶγμα εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ σύνολο.—Ἔτσι φαίνεται.

XVII. Ἐπίσης τὸ «ἐν» εἶναι : ια) ὅμοιο καὶ ἀνόμοιο μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα», καὶ ιβ) ἔχει ἐπαφή καὶ δὲν ἔχει ἐπαφή μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα».

—Ἐξάλλου, τὸ ὅμοιός τέτοιο εἶναι ἐνάντιο στὸ ἀνόμοιο.—Μάλιστα.—Καὶ τὸ διαφορετικὸ λοιπὸν εἶναι ἐνάντιο πρὸς τὸ ἴδιο.—Καὶ αὐτὸ εἶναι.—Ἄλλ' ὅμως ἀποδείχτηκε στὸν προηγούμενο συλλογισμό καὶ τοῦτο ἀκόμη, ὅτι δηλαδὴ τὸ «ἐν» εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὰ «ἄλλα».—Βέβαια ἀποδείχτηκε. b
 —Ἡ ιδιότης ὅμως, ὅτι τὸ «ἐν» εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὰ «ἄλλα», εἶναι ἐνάντια πρὸς τὴν ιδιότητα ὅτι τὸ ἴδιο εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».—Ἀπολύτως.—Ἄλλὰ τὸ «ἐν» ἀποδείχτηκε ὅμοιο, καθόσον ἀποδείχτηκε διαφορετικὸ.—Ναί.—Ἐπομένως, καθόσον τὸ «ἐν» ἀποδείχτηκε τὸ ἴδιο, θὰ εἶναι ἀνόμοιο, σύμφωνα πρὸς τὴν ιδιότητα τὴν ἐνάντια πρὸς τὴν ιδιότητα πού τὸ κατέστησε ὅμοιο. Καὶ ἀποδείχτηκε, φαντάζομαι, ὅτι ἡ διαφορετικότης τὸ κατέστησε ὅμοιο;—Μάλιστα.—Τὸ ἴδιο λοιπὸν θὰ τὸ κἀνὴ ἀνόμοιο· ἀλλιώτικα, δὲν θὰ εἶναι ἐνάντιο πρὸς τὸ διαφορετικὸ.—Ἔτσι φαίνεται.
 —Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτά, τὸ «ἐν» θὰ εἶναι ὅμοιο καὶ c
 ἀνόμοιο πρὸς τὰ «ἄλλα»· καθόσον δηλαδὴ εἶναι διαφορετικὸ ἀπ' αὐτά, θὰ εἶναι ὅμοιο, καὶ καθόσον εἶναι τὸ ἴδιο, θὰ εἶναι ἀνόμοιο.—Ἐχει πράγματι, ὅπως φαίνεται, τὸ «ἐν» καὶ μιὰ τέτοια ἀναλογία.—Ἀκόμη ἔχει καὶ αὐτὴν ἐδῶ.—Ποιά;—
 Ὅ,τι τὸ κἀνὴ τὸ ἴδιο, τὸ κἀνὴ μὴ διαφορετικὸ, ὅ,τι τὸ

μη ἀνόμοιον, μη ἀνόμοιον δὲ ὅμοιον εἶναι· ἢ δ' ἄλλο πέπονθεν, ἀλλοῖον, ἀλλοῖον δὲ ὄν ἀνόμοιον εἶναι. Ἀληθῆ λέγεις. Ταυτόν τε ἄρα ὄν τὸ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ὅτι ἕτερόν ἐστι, κατ' ἀμφοτέρα καὶ κατ' ἐκάτερον, ὁμοῖόν τε ἂν εἴη
 d καὶ ἀνόμοιον τοῖς ἄλλοις. Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ ἑαυτῷ ὡσαύτως, ἐπέπερ ἕτερόν τε ἑαυτοῦ καὶ ταυτόν ἑαυτῷ ἐφάνη, κατ' ἀμφοτέρα καὶ ἐκάτερον ὁμοῖόν τε καὶ ἀνόμοιον φανήσεται; Ἀνάγκη. Τί δὲ δῆ; περὶ τοῦ ἄπτεσθαι τὸ ἐν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων καὶ τοῦ μη ἄπτεσθαι περὶ πῶς ἔχει; σκόπει. Σκοπῶ. Αὐτὸ γάρ που ἐν ἑαυτῷ ὄλω τὸ ἐν ἐφάνη ὄν. Ὁρθῶς. Οὐκοῦν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ ἐν; Ναί.
 e Ἡ μὲν ἄρα ἐν τοῖς ἄλλοις, τῶν ἄλλων ἄπτοιτ' ἂν ἢ δὲ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ, τῶν μὲν ἄλλων ἀπείργοιτο ἄπτεσθαι, αὐτὸ δὲ αὐτοῦ ἄπτοιτ' ἂν ἐν ἑαυτῷ ὄν. Φαίνεται. Οὕτω μὲν δῆ ἄπτοιτ' ἂν τὸ ἐν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων. Ἄπτοιτο. Τί δὲ τῆδε; ἄρ' οὐ πᾶν τὸ μέλλον ἄψεσθαι τινος ἐφεξῆς δεῖ κείσθαι ἐκείνω οὐ μέλλει ἄπτεσθαι, ταύτην τὴν ἔδραν κατέχον ἢ ἂν μετ' ἐκείνην ἢ [ἔδρα], ἢ ἂν κέηται *οὔ* ἄπτεται; Ἀνάγκη. Καὶ τὸ ἐν ἄρα εἰ μέλλει αὐτὸ αὐτοῦ ἄψεσθαι, ἐφεξῆς δεῖ εὐθὺς μεθ' ἑαυτὸ κείσθαι, τὴν ἐχομένην χώραν κατέχον ἐκείνης, ἢ αὐτὸ ἐστίν. Δεῖ γὰρ
 149a οὖν. Οὐκοῦν δύο μὲν ὄν τὸ ἐν ποιήσειεν ἂν ταῦτα καὶ ἐν δυοῖν χώραιν ἅμα γένοιτο· ἕως δ' ἂν ἢ ἐν, οὐκ ἐθελήσει; Οὐ γὰρ οὖν. Ἡ αὐτὴ ἄρα ἀνάγκη τῷ ἐνὶ μήτε δύο εἶναι μῆθ' ἄπτεσθαι αὐτῷ αὐτοῦ. Ἡ αὐτὴ. Ἀλλ' οὐδὲ μὴν τῶν ἄλλων ἄψεται. Τί δῆ; Ὅτι, φαμέν, τὸ μέλλον ἄψεσθαι

κάνει μὴ διαφορετικό, τὸ κάνει μὴ ἀνόμοιο, καὶ ἂν τὸ κἀνὴ μὴ ἀνόμοιο, τὸ κάνει ὅμοιο. "Ὅ,τι τὸ κάνει ἄλλο, τὸ κάνει διαφορετικό, καὶ ἐπειδὴ τὸ κάνει διαφορετικό, τὸ κάνει ἀνόμοιο.—Σωστά λές.—Ἐπομένως τὸ «ἐν», καὶ ἐπειδὴ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὰ «ἄλλα» καὶ ἐπειδὴ εἶναι διαφορετικό, μπορεῖ νὰ εἶναι, καὶ στίς δυὸ σχέσεις καὶ σὲ καθεμίᾳ χωριστά, καὶ ὅμοιο καὶ ἀνόμοιο μὲ τὰ «ἄλλα».—Πολὺ σωστά.—Ἄρα τὸ «ἐν», ἐπειδὴ ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι καὶ διαφορετικό ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἑαυτό του, λοιπὸν καὶ μὲ τίς δύο αὐτὲς σχέσεις καὶ μὲ καθεμίᾳ χωριστά θὰ φανῆ ὅμοιο καὶ ἀνόμοιο μὲ τὸν ἑαυτό του;—Ἀναντίρρητα.

—Γιὰ κοίταξε τώρα νὰ μετασώσουμε ἓνα νέο ζήτημα, τὸ ζήτημα τῆς ἐπαφῆς ἢ μὴ ἐπαφῆς τοῦ «ἐνὸς» μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα».—Εἶμαι ἔτοιμος.—Αὐτὸ τὸ «ἐν» νομίζω ὅτι ἀποδείχτηκε πὼς ὑπάρχει μέσα σὲ ὅλο τὸν ἑαυτό του.—Σωστά.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν δὲν ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μέσα στὰ «ἄλλα»;—Ναί.—Μὲ τὸ νὰ ὑπάρχη ὅμως μέσα στὰ «ἄλλα», μπορεῖ νὰ ἔχη ἐπαφή μὲ τὰ «ἄλλα». Ἐξῆλλου, μὲ τὸ νὰ εἶναι αὐτὸ μέσα στὸν ἑαυτό του, μπορεῖ νὰ ἀποκλείεται κάθε ἐπαφή του μὲ τὰ «ἄλλα». Καὶ ἐπειδὴ εἶναι μέσα στὸν ἑαυτό του, μπορεῖ νὰ ἔχη ἐπαφή μὲ τὸν ἑαυτό του.—Φαίνεται.—Ἔτσι λοιπὸν, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, τὸ «ἐν» μπορεῖ νὰ ἔχη ἐπαφή μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα».—Μπορεῖ νὰ ἔχη.—Τί ιδέα ἔχεις τώρα γιὰ μιὰν ἄλλη ἀποψη; Ἄραγε δὲν πρέπει ἀναγκαστικὰ κάθε τί, πού ὀφείλει νὰ ἔχη ἐπαφή μὲ κάποιον ἄλλο, νὰ εἶναι τοποθετημένο κοντὰ σ' ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὁποῖο ὀφείλει νὰ ἔχη ἐπαφή, κατέχοντας τὴ θέση αὐτῆ, πού ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνη, ὅπου ἔχει τοποθετηθῆ ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὁποῖο ἔρχεται σ' ἐπαφή;—Ἀναγκαστικὰ.—Ἐπομένως καὶ τὸ «ἐν», ἂν μέλλῃ νὰ ἔρθῃ σ' ἐπαφή μὲ τὸν ἑαυτό του, πρέπει νὰ βρισκεται ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, κατέχοντας τὴ θέση τῆ συνεχόμενῃ μὲ ἐκεῖνη, μέσα στὴν ὁποία τὸ ἴδιο ὑπάρχει.—Καὶ βέβαια πρέπει.—Τὸ «ἐν» 149a λοιπὸν θὰ τὰ ἔκανε αὐτά, ἂν ἦταν δυὸ καὶ βρισκόταν συγχρόνως σὲ δυὸ διαφορετικὲς θέσεις. Ἄλλ' ἀφοῦ εἶναι ἓνα, δὲν θὰ θελήσῃ νὰ τὸ κἀνὴ.—Βεβαίως.—Ἡ ἴδια λοιπὸν ἀνάγκη ἀπαγορεύει στὸ «ἐν» καὶ νὰ εἶναι δυὸ καὶ νὰ ἔχη ἐπαφή μὲ τὸν ἑαυτό του.—Ἡ ἴδια.—Ἄλλ' ὅμως οὔτε μὲ τὰ «ἄλλα» θὰ ἔχη ἐπαφή.—Μὰ γιατί λοιπὸν;—Γιατί,

χωρίς ὄν ἐφεξῆς δεῖ ἐκεῖνῳ εἶναι, οὐ μέλλει ἄφροσθαι, τρίτον δὲ αὐτῶν ἐν μέσῳ μηδὲν εἶναι. Ἀληθῆ. Δύο ἄρα δεῖ τὸ ὀλίγιστον εἶναι, εἰ μέλλει ἄφροσθαι εἶναι. Δεῖ. Ἐὰν δὲ
b τοῖν δυοῖν δυοῖν τρίτον προσγένηται ἐξῆς, αὐτὰ μὲν τρία ἔσται, αἱ δὲ ἄφροσ δύο. Ναί. Καὶ οὕτω δὴ αἰεὶ ἐνός προσ-
 γιγνομένου μία καὶ ἄφροσ προσγίγνεται, καὶ συμβαίνει τὰς ἄφροσ τοῦ πλήθους τῶν ἀριθμῶν μιᾷ ἐλάττους εἶναι. Ὡ
 γὰρ τὰ πρῶτα δύο ἐπλεονέκτησε τῶν ἀφροσ εἰς τὸ πλείω εἶναι τὸν ἀριθμὸν ἢ τὰς ἄφροσ, τῷ ἴσῳ τούτῳ καὶ ὁ ἔπειτα ἀριθμὸς πᾶς πασῶν τῶν ἀφροσ πλεονεκτεῖ. Ἡδὴ γὰρ τὸ
c λοιπὸν ἅμα ἐν τε τῷ ἀριθμῷ προσγίγνεται καὶ μία ἄφροσ ταῖς ἀφροσ. Ὁρθῶς. Ὅσα ἄρα ἐστὶ τὰ ὄντα τὸν ἀριθμὸν, αἰεὶ μιᾷ αἱ ἄφροσ ἐλάττους εἰσὶν αὐτῶν. Ἀληθῆ. Εἰ δέ γε ἐν μόνον ἐστὶ, δυὰς δὲ μὴ ἐστίν, ἄφροσ οὐκ ἂν εἴη. Πῶς γάρ; Οὐκοῦν, φαμέν, τὰ ἄλλα τοῦ ἐνός οὔτε ἐν ἐστίν οὔτε μετέχει αὐτοῦ, εἶπερ ἄλλα ἐστίν. Οὐ γάρ. Οὐκ ἄρα ἐνεστὶν ἀριθμὸς ἐν τοῖς ἄλλοις, ἐνός μὴ ἐνότος ἐν αὐτοῖς. Πῶς γάρ; Οὐτ' ἄρα ἐν ἐστὶ τᾶλλα οὔτε δύο οὔτε ἄλλον
d ἀριθμοῦ ἔχοντα ὄνομα οὐδέν. Οὐ. Τὸ ἐν ἄρα μόνον ἐστίν [ἐν], καὶ δυὰς οὐκ ἂν εἴη. Οὐ φαίνεται. Ἄφροσ ἄρα οὐκ ἐστὶ, δυοῖν μὴ ὄντων. Οὐκ ἐστίν. Οὐτ' ἄρα τὸ ἐν τῶν ἄλλων ἄπτεται οὔτε τὰ ἄλλα τοῦ ἐνός, ἐπεὶπερ ἄφροσ οὐκ ἐστίν. Οὐ γάρ οὐν. Οὕτω δὴ κατὰ πάντα ταῦτα τὸ ἐν τῶν τε ἄλλων καὶ ἑαυτοῦ ἄπτεται τε καὶ οὐχ ἄπτεται. Ἔοικεν.

XVIII. Ἄρ' οὐν καὶ ἴσον ἐστὶ καὶ ἄνισον αὐτῷ τε
e καὶ τοῖς ἄλλοις; Πῶς; Εἰ μείζον εἴη τὸ ἐν ἢ τᾶλλα ἢ ἐλάττων, ἢ αὖ τᾶλλα τοῦ ἐνός μείζω ἢ ἐλάττω, ἄρ' οὐκ ἂν τῷ

εἶπαμε, ἐκεῖνο, ποῦ πρέπει νὰ ἔχη ἐπαφή, ἐπειδὴ εἶναι χωριστά, πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέσση συνεχόμενη μὲ ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὅποιο μέλλει νὰ ἔρθῃ σὲ ἐπαφή, καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ νὰ μὴ μπορῇ νὰ βρῆσεται κανένα τρίτο.—'Αληθινά.—'Επομένως δύο τουλάχιστον πρέπει νὰ εἶναι, ἂν μέλλῃ νὰ γίνῃ ἐπαφή.— Πρέπει.—Κι' ἂν στὰ δύο, ποῦ συνορεύουν, προστεθῇ ἕνα τρίτο, κατὰ σειρά, αὐτὰ θὰ εἶναι τρία, οἱ ἐπαφῆς ὅμως δύο.—Ναί. —Καὶ ἔτσι τώρα, ἂν κάθε φορὰ προστεθῇ νέα μονάδα, γίνεται μόνο μιά νέα ἐπαφή, καὶ ἐπομένως συμβαίνει οἱ ἐπαφῆς νὰ εἶναι κατὰ μία λιγότερες ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀριθμῶν. Γιατὶ ὅσο τὰ δύο πρῶτα ὄρια ξεπερνοῦν τὴν ἐπαφῆς στὴν ἀριθμητικὴ τους ὑπερβολὴ ἀπέναντι αὐτῶν, τόσο καὶ τὸ ἀριθμητικὸ ποσοῦν τῆς συνεχόμενης σειρᾶς ξεπερνᾷ ὀλόκληρο τὸ ποσοῦν τῶν ἐπαφῶν. Γιατὶ στὸ ἐξῆς καὶ σὲ ὅλη τὴ συνέχεια, ὅσο προστίθεται μιά μονάδα στὴν ἀριθμητικὴ σειρὰ, ἀναλόγως προστίθεται καὶ μιά ἐπαφὴ στὶς ἐπαφῆς.—Σωστά. —'Οποιοσδήποτε λοιπὸν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὄντων, πάντα οἱ ἐπαφῆς θὰ εἶναι λιγότερες ἀπ' αὐτὰ κατὰ μία.—'Αληθινά.—'Αν ἕνα μόνο ὑπῆρχε καὶ δυὰς δὲν ὑπῆρχε, δὲν θὰ ὑπῆρχε ἐπαφή.—Εἶναι φανερό.—Τὰ «ἄλλα» λοιπὸν, εἶπαμε, τοῦ ἐνὸς οὔτε «ἐν» εἶναι οὔτε μετέχουν σ' αὐτό, ἐπειδὴ βέβαια εἶναι ἄλλα.—'Οχι, ἀσφαλῶς.—'Επομένως δὲν ὑπάρχει ἀριθμὸς στὰ «ἄλλα», ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἕνα μέσα σ' αὐτά.—Πῶς θὰ ὑπῆρχε;—Τὰ «ἄλλα» δὲν εἶναι λοιπὸν οὔτε ἕνα οὔτε δύο καὶ δὲν ἐκφράζονται μὲ κανένα ἀριθμό.—Μὲ κανένα.—'Αρα τὸ «ἐν» εἶναι μόνον ἕνα καὶ δυὰς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι.—Δὲ φαίνεται νὰ εἶναι.—'Επαφὴ λοιπὸν δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ δὲν ὑπάρχουν δύο.—Δὲν ὑπάρχει.—Οὔτε λοιπὸν τὸ «ἐν» ἔχει ἐπαφὴ μὲ τὰ «ἄλλα» οὔτε τὰ «ἄλλα» ἔχουν ἐπαφὴ μὲ τὸ «ἐν», ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καμία ἐπαφή.—Πραγματικὰ δὲν ἔχουν.—'Ἐτσι λοιπὸν, σύμφωνα μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς μας, τὸ «ἐν» μὲ τὰ «ἄλλα» καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ του ἔχει ἐπαφὴ καὶ δὲν ἔχει.—'Ἐτσι φαίνεται.

XVIII. Τὸ «ἐν» εἶναι ἀκόμη : ιγ) ἴσο καὶ ἄνισο· ιδ) μεγαλύτερο καὶ μικρότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».

—'Αραγε θὰ ποῦμε ἀκόμη ὅτι τὸ «ἐν» εἶναι ἴσο καὶ ἄνισο καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα»;—Πῶς; —'Ας ὑποθέσουμε ὅτι τὸ «ἐν» εἶναι μεγαλύτερο ἢ μικρότερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἢ πάλι ὅτι τὰ «ἄλλα» εἶναι μεγαλύτερα ἢ

μὲν ἐν εἶναι τὸ ἐν καὶ τὰ ἄλλα ἄλλα τοῦ ἐνός οὔτε τι μείζω
 οὔτε τι ἐλάττω ἂν εἶη ἀλλήλων αὐταῖς γε ταύταις ταῖς οὐ-
 σίαις· ἀλλ' εἰ μὲν πρὸς τῷ τοιαῦτ' εἶναι ἐκάτερα ἰσότητα
 ἔχοιεν, ἴσα ἂν εἶη πρὸς ἄλληλα· εἰ δὲ τὰ μὲν μέγεθος, τὸ
 δὲ σμικρότητα, ἢ καὶ μέγεθος μὲν τὸ ἐν, σμικρότητα δὲ
 τᾶλλα, ὁποτέρω μὲν τῷ εἶδει μέγεθος προσεῖη, μείζον ἂν
 εἶη, ᾧ δὲ σμικρότης, ἔλαττον; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν ἐστόν
 γέ τινε τούτῳ εἶδη, τὸ τε μέγεθος καὶ ἡ σμικρότης; Οὐ γὰρ
 ἂν που μὴ ὄντε γε ἐναντίω τε ἀλλήλοιω εἶτην καὶ ἐν τοῖς
 150a οὖσιν ἐγγιγνοῖσθην. Πῶς γὰρ ἂν; Εἰ ἄρα ἐν τῷ ἐνὶ σμι-
 κρότης ἐγγίγνεται, ἦτοι ἐν ὄλω ἂν ἢ ἐν μέρει αὐτοῦ ἐνεῖη.
 Ἀνάγκη. Τί δ' εἰ ἐν ὄλω ἐγγίγναιτο; οὐχὶ ἢ ἐξ ἴσου ἂν τῷ
 ἐνὶ δι' ὄλον αὐτοῦ τεταμένη εἶη ἢ περιέχουσα αὐτό; Δῆ-
 λον δῆ. Ἄρ' οὐκ οὐκ ἐξ ἴσου μὲν οὖσα ἢ σμικρότης τῷ ἐνὶ
 ἴσῃ ἂν αὐτῷ εἶη, περιέχουσα δὲ μείζων; Πῶς δ' οὐ; Δυ-
 νατὸν οὐκ σμικρότητα ἴσην τῷ εἶναι ἢ μείζω τινός, καὶ
 πράττειν γε τὰ μεγέθους τε καὶ ἰσότητος, ἀλλὰ μὴ τὰ ἐαν-
 b τῆς; Ἀδύνατον. Ἐν μὲν ὄλω ἄρα τῷ ἐνὶ οὐκ ἂν εἶη σμι-
 κρότης, ἀλλ' εἴπερ, ἐν μέρει. Ναί. Οὐδέ γε ἐν παντὶ αὐ-
 τῷ μέρει· εἰ δὲ μὴ, ταῦτά ποιήσει ἄπερ πρὸς τὸ ὄλον ἴση
 ἔσται ἢ μείζων τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἂν αἰεὶ ἐνῆ. Ἀνάγκη.
 Οὐδενὶ ποτε ἄρα ἐνέσται τῶν ὄντων σμικρότης, μήτ' ἐν
 μέρει μήτ' ἐν ὄλω ἐγγιγνομένη· οὐδέ τι ἔσται σμικρὸν
 πλὴν αὐτῆς σμικρότητος. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδ' ἄρα μέγεθος
 c ἐνέσται ἐν αὐτῷ. Μείζον γὰρ ἂν τι εἶη ἄλλο καὶ πλὴν αὐ-
 τοῦ μεγέθους, ἐκεῖνο ἐν ᾧ τὸ μέγεθος ἐνεῖη, καὶ ταῦτα
 σμικροῦ αὐτοῦ οὐκ ὄντος, οὐδ' ἀνάγκη ὑπερέχειν, ἐάνπερ

1. Παράβαλε αὐτὸν τὸ συλλογισμὸς μὲ ἐκεῖνον ποῦ δείχνει
 (131b-e) ὅτι τὸ αἰσθητὸ δὲν μετέχει οὔτε σὲ μέρος οὔτε στὸ ὄλον τῆς
 ἰδέας.

μικρότερα ἀπὸ τὸ «ἐν». Ἄραγε δὲν θὰ εἶναι τὸ «ἐν», ἐπειδὴ εἶναι ἓνα, καὶ τὰ «ἄλλα», ἐπειδὴ εἶναι ἄλλα τοῦ ἑνός, οὔτε κατὰ τι μεγαλύτερα, ἢ κατὰ τι μικρότερα ἀμοιβαίως λόγῳ τουλάχιστον αὐτῶν τῶν οὐσιῶν τους; Ἄλλ' ἂν καὶ τὰ δύο μέρη παραπάνω ἀπὸ τις ιδιότητές τους ἔχουν τὴν ἰσότητα, θὰ ἦταν ἴσα ἀμοιβαίως; Καὶ ἂν εἶχαν τὸ πρῶτο μέγεθος καὶ τὸ δεύτερο μικρότητα, ἢ ἀντιστρόφως τὸ «ἐν» εἶχε μέγεθος καὶ τὰ «ἄλλα» μικρότητα, δὲν θὰ ἦταν μεγαλύτερη ἐκείνη ἢ ἰδέα, στὴν ὁποία θὰ προστίθεται μέγεθος, καὶ μικρότερη ἐκείνη, στὴν ὁποία θὰ προστίθεται μικρότητα;—Κατ' ἀνάγκην.—Ὑπάρχουν λοιπὸν δύο ἰδέες, τὸ μέγεθος καὶ ἡ μικρότης; Γιατί, νομίζω, ἂν δὲν ὑπῆρχαν, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι οὔτε ἐνάντιες μεταξύ τους οὔτε θὰ γίνονταν μέσα στὰ ὄντα.—Πῶς θὰ μπορούσαν;— 150a.

Ἄν λοιπὸν μέσα στὸ «ἐν» μπαίνει μικρότης, θὰ ὑπάρχη μέσα ἢ σὲ ὀλόκληρο ἢ σὲ μέρος του.—Κατ' ἀνάγκην.—Ἄς υποθέσουμε πῶς ὑπάρχει μικρότης μέσα σὲ ὀλόκληρο τὸ «ἐν»: τί θὰ συνέβαινε; Ἡ θὰ ξαπλωνόταν ἐξίσου μὲ τὸ «ἐν» σὲ ὅλη τὴν ἑκτασή του, ἢ αὐτὴ θὰ ἔκλεινε μέσα της τὸ «ἐν».—Εἶναι βέβαια ὀλοφάνερο.—Ἄραγε λοιπὸν, ἂν ἡ μικρότης εἶναι ἐξίσου ξαπλωμένη μὲ τὸ «ἐν», δὲν θὰ εἶναι ἴση μὲ αὐτό; ἄλλ', ἂν τὸ περιέχη, μεγαλύτερη;—Ἀναμφιβόλως.—Εἶναι ὁμως δυνατόν ἡ μικρότης νὰ ἔχη μέγεθος ἴσο ἢ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅποιοδήποτε καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰ ἔργα τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ἰσότητος ἀντὶ τῶν δικῶν της;—Ἀδύνατον.—Σὲ ὀλόκληρο ἐπομένως τὸ «ἐν» δὲν θὰ ὑπάρχη μικρότης, ἀλλ' ἂν ὑπάρχη, θὰ ὑπάρχη σὲ μέρος του.—Ναί.—Οὔτε πάλι θὰ ὑπάρχη σὲ ὀλόκληρο τὸ μέρος. Διαφορετικά, ἂν ὑπάρχη σὲ ὅλο τὸ μέρος, θὰ ἔχη τὰ ἴδια ἀποτελέσματα πού εἶχε ὡς πρὸς τὸ ὅλο· δηλαδή θὰ εἶναι ἴση ἢ μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ μέρος, μέσα στὸ ὅποιο κάθε φορά γίνεται.—Ἀναγκαστικά.—Ποτὲ λοιπὸν δὲν θὰ ὑπάρχη μικρότης σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, ἐπειδὴ δὲν μπορεί νὰ γίνεται εἴτε μέσα στὸ μέρος εἴτε μέσα στὸ ὅλο (1). Οὔτε θὰ ὑπάρχη κάποια μικρότης ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς μικρότητας καθ'αυτήν.—Δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχη.—Ἐπομένως οὔτε μέγεθος θὰ ὑπάρχη μέσα σ' αὐτό. Γιατί, ἂν ὑπῆρχε, θὰ ἦταν κάτι τι ἄλλο μεγαλύτερο καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ μέγεθος, ἐκεῖνο στὸ ὅποιο θὰ ὑπῆρχε τὸ μέγεθος· καὶ τοῦτο ἐνῶ δὲν θὰ ὑπάρχη τὸ μικρὸ μέσα σ' ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὅποιο αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι μεγαλύτερο, ἂν, πραγματικά,

b

o

ἢ μέγα· τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἐπειδὴ σμικρότης οὐδὲ μοῦ
 ἐνι. Ἐπισημ. Ἄλλα μὴν αὐτὸ μέγεθος οὐκ ἄλλου μείζον
 ἢ αὐτῆς σμικρότητος, οὐδὲ σμικρότης ἄλλου ἔλαττον ἢ
 αὐτοῦ μεγέθους. Οὐ γάρ. Οὔτε ἄρα τὰ ἄλλα μείζω τοῦ
 ἐνός οὐδὲ ἐλάττω, μήτε μέγεθος μήτε σμικρότητα ἔχοντα,
 d οὔτε αὐτῶ τούτῳ πρὸς τὸ ἐν ἔχεται τὴν δύναμιν τὴν τοῦ
 ὑπερέχειν καὶ ὑπερέχεσθαι ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλω, οὔτε αὖ
 τὸ ἐν τούτοις οὐδὲ τῶν ἄλλων μείζον ἢ οὐδ' ἔλαττον εἶη,
 μήτε μέγεθος μήτε σμικρότητα ἔχον. Οὐκοῦν φαίνεται
 γε. Ἄρ' οὖν εἰ μήτε μείζον μήτε ἔλαττον τὸ ἐν τῶν ἄλ-
 λων, ἀνάγκη αὐτὸ ἐκείνων μήτε ὑπερέχειν μήθ' ὑπερέ-
 χεσθαι; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν τό γε μήτε ὑπερέχον μήθ'
 ὑπερεχόμενον πολλὴ ἀνάγκη ἐξ ἴσου εἶναι, ἐξ ἴσου δὲ ὄν
 e ἴσον εἶναι. Πῶς γὰρ οὐ; Καὶ μὴν καὶ αὐτὸ γε τὸ ἐν πρὸς
 ἑαυτὸ οὕτως ἢ ἔχοι· μήτε μέγεθος ἐν ἑαυτῷ μήτε σμι-
 κρότητα ἔχον οὐτ' ἢ ὑπερέχοιτο οὐτ' ἢ ὑπερέχοι ἑαυ-
 τοῦ, ἀλλ' ἐξ ἴσου ὄν ἴσον ἢ εἶη ἑαυτῷ. Πάνυ μὲν οὖν.
 Τὸ ἐν ἄρα ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἴσον ἢ εἶη. Φαίνεται.
 Καὶ μὴν αὐτὸ γε ἐν ἑαυτῷ ὄν καὶ περὶ ἑαυτὸ ἢ εἶη ἔξω-
 θεν, καὶ περιέχον μὲν μείζον ἢ ἑαυτοῦ εἶη, περιεχόμε-
 161a νον δὲ ἔλαττον, καὶ οὕτω μείζον ἢ καὶ ἔλαττον εἶη αὐτὸ
 ἑαυτοῦ τὸ ἐν. Εἶη γὰρ ἢ. Οὐκοῦν καὶ τότε ἀνάγκη, μη-
 δὲν εἶναι ἐκτός τοῦ ἐνός τε καὶ τῶν ἄλλων. Πῶς γὰρ οὐ;
 Ἄλλα μὴν καὶ εἶναι που δεῖ τό γε ὄν ἀεί. Ναί. Οὐκοῦν τό
 γε ἐν τῷ ὄν ἐν μείζονι ἔσται ἔλαττον ὄν; οὐ γὰρ ἢ ἄλλως

1. Οἱ σχέσεις τοῦ ιδεώδους κόσμου δὲν ἔχουν, ἔλεγε ὁ Παρμενίδης (133d-e), κανένα ἀποτέλεσμα σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ πράγματα. Ἐδῶ δεῖχναι ὅτι δὲν ἔχουν κανένα σὲ τὸ «ἐν». Ὁ σοφιστικὸς χαρακτήρας τῆς ἀποδείξεως εἶναι ἐδῶ φανερώτερος.

εἶναι μεγάλο. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατον, ἐπειδὴ πουθενὰ δὲν ὑπάρχει μικρότης.—Εἶναι ἀλήθεια.—'Αλλ' ὅμως αὐτὸ τὸ μέγεθος δὲν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τίποτε ἄλλο παρά ἀπ' αὐτὴ τὴ μικρότητα, οὔτε ἢ μικρότης μικρότερη ἀπὸ ἄλλο παρά ἀπ' αὐτὸ τὸ μέγεθος.—Βεβαίως ὄχι.—'Ἐπομένως τὰ «ἄλλα» δὲν εἶναι οὔτε μεγαλύτερα οὔτε μικρότερα ἀπὸ τὸ «ἐν», ἐπειδὴ τοὺς λείπει καὶ μέγεθος καὶ μικρότης. Καὶ αὐτὰ τὰ δυὸ (τὸ μέγεθος καὶ ἢ μικρότης) ὡς πρὸς τὸ «ἐν» δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ εἶναι ἀνώτερα καὶ κατώτερα, ἀλλὰ μόνο μεταξύ τους (1). Καὶ τὸ «ἐν», μὲ τὴ σειρά του, δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ὡς πρὸς αὐτὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα οὔτε μεγαλύτερο οὔτε μικρότερο, ἐπειδὴ δὲν ἔχει οὔτε μέγεθος οὔτε μικρότητα.—Φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι.

—'Αραγε λοιπὸν, ἂν τὸ «ἐν» δὲν εἶναι οὔτε μεγαλύτερο οὔτε μικρότερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μὴ εἶναι αὐτὸ ἀνώτερο οὔτε κατώτερο ἀπὸ ἐκεῖνα;—'Αναγκαστικά.—'Ἐκεῖνο ὅμως, πού δὲν εἶναι οὔτε ἀνώτερο οὔτε κατώτερο, εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ βρῆσκειται σὲ σχέση ἰσότητος, καὶ ἂν βρῆσκειται σὲ σχέση ἰσότητος, νὰ εἶναι ἴσο.—Πῶς ὄχι;—'Αλλ' ἀκόμα καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ «ἐν» μπορεῖ νὰ ἔχη τίς ἴδιες σχέσεις μὲ τὸν ἑαυτὸ του. 'Ἐπειδὴ δὲν ἔχει μέσα του οὔτε μέγεθος οὔτε μικρότητα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ἀνώτερο οὔτε κατώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ, ἐπειδὴ βρῆσκειται σὲ σχέση ἰσότητος μὲ τὸν ἑαυτὸ του, θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἴσο μὲ τὸν ἑαυτὸ του.—

Πολὺ σωστά.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι ἴσο μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα».—'Ἐτσι φαίνεται.—'Ἐξάλλου τὸ «ἐν», ἐπειδὴ βρῆσκειται μέσα στὸν ἑαυτὸ του, μπορεῖ νὰ περικλείη ἐξωτερικὰ καὶ τὸν ἑαυτὸ του. 'Αν ὅμως περικλείη τὸν ἑαυτὸ του, θὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του· καὶ ἐπειδὴ περιβάλλεται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, μπορεῖ νὰ εἶναι μικρότερο. Καὶ ἔτσι τὸ «ἐν» μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο καὶ μεγαλύτερο καὶ μικρότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του.

—Πραγματικὰ μπορεῖ νὰ εἶναι.—Καὶ τὸ ἐπόμενο λοιπὸν δὲν εἶναι ἐξίσου ἀναγκαῖο νὰ τεθῆ : ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐξω ἀπὸ τὸ «ἐν» καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα»;—Πῶς ὄχι;—'Ὅμως πᾶν ὅ,τι μπορεῖ νὰ ὑπάρχη πάντοτε, εἶναι κατ' ἀνάγκη κάπου.—Ναί.—'Αν λοιπὸν εἶναι μέσα σ' ἕνα μεγαλύτερο; Γιατί, ἀλλιῶς, θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ εἶναι κάποιον ἄλλο πρᾶγμα μέσα σὲ

d

e

151a

ἕτερον ἐν ἐτέρῳ εἶη. Οὐ γάρ. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἐστὶν ἴσον
 ἐστι χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ἑνός, δεῖ δὲ αὐτὰ ἐν τῷ ἑνί-
 ναι, οὐκ ἀνάγκη ἤδη ἐν ἀλλήλοις εἶναι, τὰ τε ἄλλα ἐν τῷ
b ἐνὶ καὶ τὸ ἐν ἐν τοῖς ἄλλοις, ἢ μηδαμοῦ εἶναι ; Φαίνεται μ.
 Ὅτι μὲν ἄρα τὸ ἐν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔτεστι, μείζω ἂν εἶη τὰ
 ἄλλα τοῦ ἑνός, περιέχοντα αὐτό, τὸ δὲ ἐν ἕλαττον τῶν
 ἄλλων, περιεχόμενον· ὅτι δὲ τὰ ἄλλα ἐν τῷ ἐνί, τὸ ἐν τῶν
 ἄλλων κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον μείζον ἂν εἶη, τὰ δὲ ἄλλα
 τοῦ ἑνός ἐλάττω. Ἔοικεν. Τὸ ἐν ἄρα ἴσον τε καὶ μείζον
 καὶ ἕλαττόν ἐστιν αὐτό τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων. Φαίνε-
 ται. Καὶ μὴν εἴπερ μείζον καὶ ἕλαττον καὶ ἴσον, ἴσων ἂν
c εἶη μέτρων καὶ πλειόνων καὶ ἕλαττόνων αὐτῶ καὶ τοῖς ἄλ-
 λοις, ἐπειδὴ δὲ μέτρων, καὶ μερῶν. Πῶς δ' οὐ ; Ἴσων
 μὲν ἄρα μέτρων ὄν καὶ πλειόνων καὶ ἕλαττόνων, καὶ ἀρι-
 θμῶ ἕλαττον ἂν καὶ πλεόν εἶη αὐτό τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλ-
 λων, καὶ ἴσον αὐτῶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ ταῦτά. Πῶς ;
 Ὅνπερ μείζον ἐστι, πλειόνων πον καὶ μέτρων ἂν εἶη αὐ-
 τῶν ὄσων δὲ μέτρων, καὶ μερῶν καὶ ὄν ἕλαττον, ὡσαύ-
 τως· καὶ οἷς ἴσον, κατὰ ταῦτά. Οὕτως. Οὐκοῦν ἐαντοῦ
 μείζον καὶ ἕλαττον ὄν καὶ ἴσον ἴσων ἂν εἶη μέτρων καὶ
d πλειόνων καὶ ἕλαττόνων αὐτῶ· ἐπειδὴ δὲ μέτρων, καὶ
 μερῶν ; Πῶς δ' οὐ ; Ἴσων μὲν ἄρα μερῶν ὄν αὐτῶ ἴσον ἂν
 τὸ πλῆθος αὐτῶ εἶη, πλειόνων δὲ πλεόν, ἕλαττόνων δὲ
 ἕλαττον τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ. Φαίνεται. Οὐκοῦν καὶ πρὸς
 τὰλλα ὡσαύτως ἔξει τὸ ἐν· ὅτι μὲν μείζον αὐτῶν φαίνε-

ἄλλο.— Πραγματικά δὲν θὰ ἦταν.— Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ τὸ «ἓν», καὶ πρέπει αὐτὰ νὰ εἶναι μέσα σὲ κάποιο πρᾶγμα, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βρίσκωνται τὰ μὲν μέσα στὰ δέ, δηλαδή τὰ «ἄλλα» μέσα στὸ «ἓν» καὶ τὸ «ἓν» μέσα στὰ «ἄλλα», διαφορετικὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν πουθενά;— Ἔτσι φαίνεται.— Ὅταν μὲν τὸ «ἓν» εἶναι μέσα στὰ «ἄλλα», μπορεῖ νὰ εἶναι τὰ «ἄλλα» μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ «ἓν», ἐπειδὴ τὸ καλύπτουν, καὶ τὸ «ἓν» μπορεῖ νὰ εἶναι μικρότερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἐπειδὴ περιβάλλεται ἀπ' αὐτά. Ὅταν, ἐξἄλλου, τὰ «ἄλλα» εἶναι μέσα στὸ «ἓν», κατὰ τὸν ἴδιο συλλογισμό, τὸ «ἓν» μπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ τὰ «ἄλλα» μικρότερα ἀπὸ τὸ «ἓν».— Προφανῶς.— Ἐπομένως τὸ «ἓν» εἶναι ἴσο, μεγαλύτερο καὶ μικρότερο καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».— Φαίνεται.

— Ἄλλ' ἂν τὸ «ἓν» εἶναι μεγαλύτερο, μικρότερο καὶ ἴσο, μπορεῖ νὰ ἔχη ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὰ «ἄλλα» τόσα καὶ ἴσα καὶ περισσότερα καὶ λιγότερα μέτρα καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», καὶ ἐπειδὴ θὰ ἔχη τόσα μέτρα, θὰ ἔχη ἐπομένως καὶ τόσα μέρη.— Πῶς ὄχι;— Ἐπειδὴ δὲ ἔχει τόσα ἴσα, περισσότερα καὶ λιγότερα μέτρα, μπορεῖ νὰ εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμὸ καὶ κατώτερο καὶ ἀνώτερο καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», κι' ἀκόμα, κατὰ τὴν ἴδια ἀναλογία τοῦ ἀριθμοῦ, ἴσο πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ πρὸς τὰ «ἄλλα».— Πῶς αὐτό;— Σχετικὰ μὲ ἐνεῖνα, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι μεγαλύτερο, μπορεῖ νὰ ἔχη, νομίζω, περισσότερα μέτρα, καὶ τόσες φορὲς περισσότερα μέτρα, ὅσες φορὲς καὶ περισσότερα μέρη ἐπίσης θὰ ἔχη τόσες φορὲς λιγότερα σχετικὰ μ' ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι μικρότερο, καὶ τὰ ἴδια ἀκριβῶς σχετικὰ μ' ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὅποια εἶναι ἴσο.— Ναί.— Ἐπομένως, ἀφοῦ τὸ «ἓν» εἶναι μεγαλύτερο καὶ μικρότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἴσο, μπορεῖ νὰ ἔχη ἴσα μέτρα καὶ περισσότερα καὶ λιγότερα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Καὶ ἀφοῦ θὰ ἔχη μέτρα, θὰ ἔχη καὶ μέρη;— Πῶς ὄχι;— Ἐφόσον λοιπὸν θὰ ἔχη ἴσα μέρη ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, μπορεῖ νὰ εἶναι ἴσο κατὰ τὸ πλῆθος μὲ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ἐφόσον θὰ ἔχη περισσότερα μέρη, μπορεῖ νὰ εἶναι περισσότερο κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ ἐφόσον θὰ ἔχη λιγότερα μέρη, θὰ εἶναι τὸ «ἓν» λιγότερο κατὰ τὸν ἀριθμὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του.— Φανερό.— Ἄραγε καὶ ὡς πρὸς τὰ «ἄλλα» θὰ ἔχη τὸ «ἓν» τὴν ἴδια σχέση; Δηλαδή, ἐφόσον παρουσιάζεται μεγα-

b

c

d

ται, ἀνάγκη πλέον εἶναι καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν· ὅτι δὲ
 σμικρότερον, ἔλαττον· ὅτι δὲ ἴσον μεγέθει, ἴσον καὶ τὸ
 πλῆθος εἶναι τοῖς ἄλλοις ; 'Ανάγκη. Οὕτω δὴ αὖ, ὡς ἔοικε,
 e τὸ ἓν καὶ ἴσον καὶ πλέον καὶ ἔλαττον τὸν ἀριθμὸν αὐτό τε
 αὐτοῦ ἔσται καὶ τῶν ἄλλων. "Ἔσται.

XIX. 'Αρ' οὖν καὶ χρόνου μετέχει τὸ ἓν, καὶ ἐστὶ τε
 καὶ γίνεταί νεώτερόν τε καὶ πρεσβύτερον αὐτό τε αὐτοῦ
 καὶ τῶν ἄλλων, καὶ οὔτε νεώτερον οὔτε πρεσβύτερον
 οὔτε ἑαυτοῦ οὔτε τῶν ἄλλων, χρόνου μετέχον ; Πῶς ; Εἶ-
 ναι μὲν πον αὐτῷ ὑπάρχει, εἴπερ ἓν ἔστιν. Ναί. Τὸ δὲ
 εἶναι ἄλλο τί ἐστὶν ἢ μέθεξις οὐσίας μετὰ χρόνου τοῦ παρ-
 152a ὄντος, ὡσπερ τὸ ἦν μετὰ τοῦ παρεληλυθότος καὶ αὖ τὸ
 ἔσται μετὰ τοῦ μέλλοντος οὐσίας ἐστὶ κοινωμία ; "Ἔστι
 γάρ. Μετέχει μὲν ἄρα χρόνον, εἴπερ καὶ τοῦ εἶναι. Πάνυ
 γε. Οὐκοῦν πορευομένου τοῦ χρόνου ; Ναί. 'Αεὶ ἄρα
 πρεσβύτερον γίνεταί ἑαυτοῦ, εἴπερ προέρχεται κατὰ
 χρόνον. 'Ανάγκη. 'Αρ' οὖν μεμνήμεθα, ὅτι νεωτέρου γι-
 γνομένου τὸ πρεσβύτερον πρεσβύτερον γίνεταί ; Με-
 b μνήμεθα. Οὐκοῦν ἐπειδὴ πρεσβύτερον ἑαυτοῦ γίνεταί
 τὸ ἓν, νεωτέρου ἂν γιγνομένου ἑαυτοῦ πρεσβύτερον γί-
 γνωίτο ; 'Ανάγκη. Γίνεται μὲν δὴ νεώτερόν τε καὶ πρε-
 σβύτερον αὐτοῦ οὕτως. Ναί. "Ἔστι δὲ πρεσβύτερον ἄρ'
 οὐχ ὅταν κατὰ τὸν νῦν χρόνον ἢ γιγνόμενον, τὸν μεταξὺ
 τοῦ ἦν τε καὶ ἔσται ; οὐ γάρ πον πορευόμενον γε. ἐκ τοῦ
 ποτὲ εἰς τὸ ἔπειτα ὑπερβήσεται τὸ νῦν. Οὐ γάρ. 'Αρ' οὖν
 c οὐκ ἐπίσχει τότε τοῦ γίνεσθαι πρεσβύτερον, ἐπειδὴν τῷ
 νῦν ἐντύχη, καὶ οὐ γίνεταί ἀλλ' ἔστι τότε ἤδη πρεσβύ-
 τερον : προῖόν γάρ οὐκ ἂν ποτε ληφθεῖη ὑπὸ τοῦ νῦν. Τὸ

λύτερο ἀπ' αὐτά, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι καὶ περισσότερο κατὰ τὸν ἀριθμὸ ἀπ' αὐτά, καί, ἐφόσον παρουσιάζεται ἴσο κατὰ τὸ μέγεθος, ἀνάγκη νὰ εἶναι ἐπίσης ἴσο κατὰ τὴν ποσότητα μὲ τὰ «ἄλλα»;—'Αναγκαστικά.—'Ἐτσι λοιπὸν πάλι, σύμφωνα μὲ τὴ σειρά τῶν συλλογισμῶν μας, τὸ «ἐν» θὰ εἶναι καὶ ἴσο καὶ μεγαλύτερο καὶ μικρότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».—Θὰ εἶναι.

XIX. Τὸ «ἐν», ἂν ὑπάρχη σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα» : ια) θὰ εἶναι σὲ χρόνον καὶ θὰ γίνεταί νεώτερο καὶ πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἀλλὰ καὶ οὔτε νεώτερο οὔτε πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».

—'Αραγε λοιπὸν τὸ «ἐν» μετέχει καὶ σὲ χρόνον καὶ εἶναι καὶ γίνεταί τὸ ἴδιο νεώτερο καὶ πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», καὶ ἐφόσον μετέχει σὲ χρόνον, οὔτε εἶναι οὔτε γίνεταί νεώτερο ἢ πρεσβύτερο οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε ἀπὸ τὰ «ἄλλα»;—Πῶς αὐτό;—'Αν πραγματικὰ ὑπάρχη «ἐν», νομίζω ὅτι ἔχει ἐξαρχῆς μέσα τοῦ ὑπαρξῆ («εἶναι»).—Ναί.—Αὐτὸ τὸ «εἶναι» εἶναι κάτι τι ἄλλο ἢ ἡ συμμετοχὴ («μέθεξι») στὴν οὐσία (ὑπαρξῆ) μὲ τὸν παρόντα χρόνον, ὅπως ἀκριβῶς τὸ «ἦταν» εἶναι συμμετοχὴ μὲ τὸν παρελθόντα χρόνον, καὶ πάλι ὅπως τὸ «θὰ εἶναι» εἶναι ἐπικοινωνία στὴν οὐσία μὲ τὸν μέλλοντα χρόνον;—'Ἐτσι εἶναι πραγματικὰ.—Μετέχει λοιπὸν στὸ χρόνον τὸ «ἐν», ἐφόσον πραγματικὰ μετέχει καὶ στὴν οὐσία.—Βεβαιότατα.—Μετέχει δὲ στὸ χρόνον ποὺ πηγαίνει ἐμπρός;—Ναί.—'Ἐπομένως πάντα γίνεταί πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἐφόσον προχωρεῖ, ὅπως προχωρεῖ ὁ χρόνος.—'Αναγκαστικά.—'Αραγε λοιπὸν θυμόμαστε (1) ὅτι τὸ πρεσβύτερο γίνεταί πρεσβύτερο ἀπὸ κάτι ποὺ γίνεταί νεώτερο;—Θυμόμαστε.—Λοιπὸν, ἐφόσον τὸ «ἐν» γίνεταί πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, γίνεταί πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του κατὰ τὸ μέτρο ποὺ αὐτὸς γίνεταί νεώτερος;—Κατ' ἀνάγκην.—Γίνεταί λοιπὸν ἔτσι τὸ «ἐν» καὶ νεώτερο καὶ πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του.—Μάλιστα.—Εἶναι δὲ πρεσβύτερο ὄχι ὅταν γίνεταί κατὰ τὸν παρόντα χρόνον, τὸν ἀνάμεσα στὸ «ἦταν» καὶ στὸ «θὰ εἶναι»; Γιατί, νομίζω, δὲν θὰ ὑπερπηδῆσθαι τὸ παρόν, ἂν προχωρῆ ἀπὸ τὸ παρελθὸν στὸ μέλλον.—'Ὅχι βέβαια.—'Αραγε λοιπὸν ὅταν συναντήσθαι τὸ παρόν, δὲν θὰ σταματήσθαι τότε νὰ γίνεταί πρεσβύτερο, καὶ δὲν γίνεταί, ἀλλὰ εἰ-

152a

b

c

γὰρ προῖον οὕτως ἔχει ὡς ἀμφοτέρων ἐφάπτεσθαι, τοῦ τε
 νῦν καὶ τοῦ ἔπειτα, τοῦ μὲν νῦν ἀφιέμενον, τοῦ δ' ἔπειτα
 ἐπιλαμβανόμενον, μεταξύ ἀμφοτέρων γιγνόμενον, τοῦ τε
 ἔπειτα καὶ τοῦ νῦν. Ἐπιπέσει. Εἰ δέ γε ἀνάγκη μὴ παρελ-
 θεῖν τὸ νῦν πᾶν τὸ γιγνόμενον, ἐπειδὴν κατὰ τοῦτο ἦ,
 ἐπίσχει αἰεὶ τοῦ γίγνεσθαι καὶ ἔστι τότε τοῦτο ὃ τι ἂν τύχη
 d γιγνόμενον. Φαίνεται. Καὶ τὸ ἐν ἄρα, ὅταν πρεσβύτερον
 γιγνόμενον ἐντύχη τῷ νῦν, ἐπέσχε τοῦ γίγνεσθαι καὶ ἔστι
 τότε πρεσβύτερον. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν οὐπερ ἐγι-
 γνετο πρεσβύτερον, τούτου καὶ ἔστιν ἐγίγνετο δὲ αὐ-
 τοῦ ; Ναί. Ἔστι δὲ τὸ πρεσβύτερον νεώτερου πρεσβύτε-
 ρον ; Ἔστιν. Καὶ νεώτερον ἄρα τότε αὐτοῦ ἐστὶ τὸ ἐν,
 ὅταν πρεσβύτερον γιγνόμενον ἐντύχη τῷ νῦν. Ἀνάγκη.
 e Τό γε μὴν νῦν αἰεὶ πάρεστι τῷ ἐνὶ διὰ παντὸς τοῦ εἶναι
 ἔστι γὰρ αἰεὶ νῦν ὅτανπερ ἦ. Πῶς γὰρ οὐ ; Ἀεὶ ἄρα ἐστὶ τε
 καὶ γίγνεται πρεσβύτερον ἑαυτοῦ καὶ νεώτερον τὸ ἐν.
 Ἔοικεν. Πλείω δὲ χρόνον αὐτὸ ἑαυτοῦ ἔστιν ἢ γίγνεται,
 ἢ τὸν ἴσον ; Τὸν ἴσον. Ἀλλὰ μὴν τὸν γε ἴσον χρόνον ἢ
 γιγνόμενον ἢ ὃν τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχει. Πῶς δ' οὐ ; Τὸ
 δὲ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχον οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώ-
 τερόν ἐστιν. Οὐ γάρ. Τὸ ἐν ἄρα τὸν ἴσον χρόνον αὐτὸ
 ἑαυτῷ καὶ γιγνόμενον καὶ ὃν οὔτε νεώτερον οὔτε πρεσβύ-
 τερον ἑαυτοῦ ἐστὶν οὐδὲ γίγνεται. Οὐ μοι δοκεῖ. Τί δέ ;
 153a τῶν ἄλλων ; Οὐκ ἔχω λέγειν. Τόδε γε μὴν ἔχεις λέγειν,
 ὅτι τὰ ἄλλα τοῦ ενός, εἴπερ ἕτερα ἔστιν ἄλλα μὴ ἕτερον,
 πλείω ἐστὶν ενός ἕτερον μὲν γὰρ ὃν ἐν ἂν ἦν, ἕτερα δὲ
 ὄντα πλείω ενός ἐστὶ καὶ πλῆθος ἂν ἔχοις. Ἔχει γὰρ ἂν.
 Πλῆθος δὲ ὃν ἀριθμοῦ πλείονος ἂν μετέχει ἢ τοῦ ενός.
 Πῶς δ' οὐ ; Τί οὖν ; ἀριθμοῦ φήσομεν τὰ πλείω γίγνε-
 σθαι τε καὶ γεγενῆσθαι πρότερον, ἢ τὰ ἐλάττω ; Τὰ ἐλάττω.
 Τὸ ὀλίγιστον ἄρα πρῶτον τοῦτο δ' ἔστι τὸ ἐν. Ἡ γὰρ ;

ναί τότε πιά πρεσβύτερο; Γιατί, ἂν ἡ πρόοδος συνεχίζεται, δὲν μπορεῖ ποτε νὰ κρατηθῆ ἀπὸ τὸ παρόν. Γιατί ὅ,τι προχωρεῖ, βρίσκεται σὲ τέτοια σχέση, ὥστε νὰ ἔχη ἐπαφή καὶ μὲ τὰ δυό, καὶ τὸ παρόν καὶ τὸ μέλλον, ἐπειδὴ ἀφήνει τὸ παρόν γιὰ ν' ἀρπάξῃ τὸ μέλλον καὶ γίνεται ὄντας ἀνάμεσα στὰ δυό, καὶ στὸ μέλλον καὶ στὸ παρόν.—Εἶναι ἀλήθεια.—

Ἄν ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ περάσῃ τὸ παρόν κάθετι πού γίνεται, ὅταν φτάσῃ σ' αὐτό, σταματᾷ ἀπὸ τὸ νὰ γίνεται διαρκῶς καὶ εἶναι τότε αὐτὸ ὅ,τι τύχη νὰ γίνῃ.—Φανερό.—Ὅταν λοιπὸν τὸ «ἐν», καθὼς γίνεται πρεσβύτερο, συναντήσῃ τὸ παρόν, σταματᾷ ἀπὸ τὸ νὰ γίνεται, καὶ εἶναι τότε πρεσβύτερο.—Πολὺ σωστά.—Ὅποιου γινόταν πρεσβύτερο, τούτου καὶ εἶναι· καὶ γινότανε τοῦ ἑαυτοῦ του;—Ναί.—Καὶ τὸ πρεσβύτερο εἶναι πρεσβύτερο ἀπὸ κάποιον νεώτερο;—Εἶναι.—Ἄρα τότε τὸ «ἐν» εἶναι καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ὅταν, ἐνῶ γίνεται πρεσβύτερο, συναντήσῃ τὸ παρόν.—Κατ' ἀνάγκη.—Ἄλλὰ τὸ παρόν εἶναι παντοτινὰ στὸ «ἐν» σὲ ὅλες τὶς στιγμὲς τοῦ εἶναι του. γιατί τὸ «ἐν» εἶναι πάντα παρόν, κάθε φορὰ πού ὑπάρχει.—Πῶς ὄχι;—Πάντα λοιπὸν τὸ «ἐν» καὶ εἶναι καὶ γίνεται πρεσβύτερο καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.—Φαίνεται.—Καὶ περισσότερο χρόνον αὐτὸ εἶναι καὶ γίνεται πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἢ τὸν ἴσο χρόνον;—Τὸν ἴσο χρόνον.—Ὅμως ἐκεῖνο πού ἦ γίνεται ἢ εἶναι στὸν ἴσο χρόνον, ἔχει τὴν ἴδια ἡλικία.—Πῶς ὄχι;—Καὶ ἐκεῖνο πού ἔχει τὴν ἴδια ἡλικία, δὲν εἶναι οὔτε πρεσβύτερο οὔτε νεώτερο.—Βέβαια δὲν εἶναι.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν, ἐφόσον καὶ γίνεται καὶ εἶναι τὸν ἴσο χρόνον αὐτὸ μὲ τὸν ἑαυτό του, δὲν εἶναι καὶ δὲν γίνεται οὔτε νεώτερο οὔτε πρεσβύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.—Ἔτσι μοῦ φαίνεται.

—Τώρα τί γνώμη ἔχεις σχετικὰ μὲ τὰ ἄλλα;—Δὲν ξέρω τί νὰ πῶ.—Τὸ ἐξῆς τουλάχιστο μπορεῖς νὰ λές, ὅτι δηλαδή τὰ ἄλλα» τοῦ «ένός», ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού εἶναι ἄλλα καὶ ὄχι ἄλλο, εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὸ ἓνα. Γιατί, ἂν ἦταν ἄλλο, θὰ ἦταν ἓνα, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἄλλα, εἶναι περισσότερα ἀπὸ ἓνα καὶ μποροῦν νὰ σχηματίσουν πλῆθος.—Βέβαια μποροῦν.—Καὶ ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού μποροῦν νὰ εἶναι πλῆθος, μποροῦν νὰ μετέχουν σὲ ἀριθμὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ «ἐν».—Πῶς ὄχι;—Γιὰ λέγε τώρα, θὰ παραδεχτοῦμε ὅτι οἱ μεγαλύτεροι ἀριθμοὶ γίνονται καὶ ἔχουν γίνῃ πρωτότερα ἢ οἱ μικρότεροι;—Οἱ μικρότεροι.—Τὸ πῶς μικρὸ ἀπὸ ὅλα εἶναι λοιπὸν πρῶτον· καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ «ἐν»· ἢ δὲν εἶναι

d

e

153a

b

b *Ναί. Πάντων ἄρα τὸ ἐν πρῶτον γέγονε τῶν ἀριθμῶν ἐχόντων. Ἔχει δὲ καὶ τᾶλλα πάντα ἀριθμῶν, εἴπερ ἄλλα καὶ μὴ ἄλλο ἐστίν. Ἔχει γάρ. Πρῶτον δέ γε, οἶμαι, γεγονὸς πρότερον γέγονε, τὰ δὲ ἄλλα ὕστερον· τὰ δ' ὕστερον γεγονότα νεώτερα τοῦ πρότερον γεγονότος· καὶ οὕτως ἂν εἴη τᾶλλα νεώτερα τοῦ ἐνός, τὸ δὲ ἐν πρεσβύτερον τῶν ἄλλων. Εἴη γὰρ ἂν.*

XX. Τί δὲ τόδε; ἄρ' ἂν εἴη τὸ ἐν παρὰ φύσιν τῆν
 c *αὐτοῦ γεγονός, ἢ ἀδύνατον; Ἄδύνατον. Ἄλλα μὴν μέρη γε ἔχον ἐφάνη τὸ ἐν, εἰ δὲ μέρη, καὶ ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καὶ μέσον. Ναί. Οὐκοῦν πάντων πρῶτον ἀρχὴ γίγνεται, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνός καὶ ἐκάστου τῶν ἄλλων, καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τᾶλλα πάντα μέχρι τοῦ τέλους; Τί μὴν; Καὶ μὴν μόριά γε φήσομεν ταῦτ' εἶναι πάντα τᾶλλα τοῦ ὄλου τε καὶ ἐνός, αὐτὸ δὲ ἐκεῖνο ἅμα τῇ τελευτῇ γεγενῆσθαι ἐν τε καὶ ὄλου. Φήσομεν γάρ. Τελευτὴ δὲ οἶμαι γε ὕστατον*
 d *γίγνεται· τούτῳ δ' ἅμα τὸ ἐν πέφυκε γίγνεσθαι· ὥστ' εἴπερ ἀνάγκη αὐτὸ τὸ ἐν μὴ παρὰ φύσιν γίγνεσθαι, ἅμα τῇ τελευτῇ ἂν γεγονός ὕστατον ἂν τῶν ἄλλων πεφυκός εἴη γίγνεσθαι. Φαίνεται. Νεώτερον ἄρα τῶν ἄλλων τὸ ἐν ἐστὶ, τὰ δ' ἄλλα τοῦ ἐνός πρεσβύτερα. Οὕτως αὖ μοι φαίνεται. Τί δὲ δή; ἀρχὴν ἢ ἄλλο μέρος ὅτιοῦν τοῦ ἐνός ἢ ἄλλου ὅτουοῦν, ἐάνπερ μέρος ἢ ἄλλὰ μὴ μέρη, οὐκ ἀναγκαῖον ἐν εἶναι, μέρος γε ὄν;*
 e *Ἀνάγκη. Οὐκοῦν τὸ ἐν ἅμα τε τῷ πρῶτῳ γιγνομένῳ γίγνοιτ' ἂν καὶ ἅμα τῷ δευτέρῳ, καὶ οὐδενός ἀπολείπεται τῶν ἄλλων γιγνομένων, ὃ τί περ ἂν προσγίγνηται ὄτωοῦν, ἕως ἂν πρὸς τὸ ἔσχατον διελθόν*

ἀλήθεια;—Ναί.—'Απ' ὅλα λοιπὸν ποῦ ἔχουν ἀριθμὸ, τὸ «ἐν» ἔχει γίνεαι πρῶτο. Ἐχουν ὅμως καὶ ὅλα τὰ «ἄλλα» ἀριθμὸ, ἐπειδὴ εἶναι τὰ «ἄλλα» καὶ ὄχι ἓνα «ἄλλο».—Πραγματικά ἔχουν.—Ἐκεῖνο, νομίζω, ποῦ ἔχει γίνεαι πρῶτο, εἶναι γινομένο πρῶτύτερα καὶ τὰ «ἄλλα» ἀργότερα· καὶ ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν γίνεαι ἔπειτα, εἶναι νεώτερα ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ ἔχει γίνεαι πρῶτύτερα. Ἔτσι, σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ συλλογισμό, τὰ «ἄλλα» μπορεῖ νὰ εἶναι νεώτερα ἀπὸ τὸ «ἐν» καὶ τὸ «ἐν» πρεσβύτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα».—Ἀσφαλῶς.

XX. Τὸ «ἐν» ἀκόμη : ιστ) εἶναι καὶ γίνεαι πρεσβύτερο καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», καὶ οὔτε εἶναι οὔτε γίνεαι πρεσβύτερο καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα»· ιζ) μετέχει στὰ τρία μέρη τοῦ χρόνου· ιη) γίνεαι γνωστό.

—Καὶ τώρα ὡς πρὸς αὐτὸ ἐδῶ τὸ ζήτημα ποιά γνώμη ἔχεις; Ἄρα θὰ μποροῦσε τὸ «ἐν» νὰ ἔχη γίνεαι ἐναντία στὴ φύση του; ἢ εἶναι ἀδύνατο;—Ἀδύνατο.—'Ἄλλ' ὅμως ἀποδείχτηκε ὅτι τὸ «ἐν» ἔχει μέρη· κι' ἂν ἔχη μέρη, ἔχη ἀρχή, τέλος καὶ μέσον.—Ναί.—'Απ' ὅλα λοιπὸν πρῶτο γίνεαι ἢ ἀρχὴ καὶ στὸ ἴδιο τὸ «ἐν» καὶ σὲ καθένα ἀπὸ τὰ «ἄλλα», καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γίνονται ὅλα τὰ ἄλλα ὡς τὸ τέλος;—Πῶς ἀλλιῶς;—'Ακόμα θὰ παραδεχτοῦμε ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἄλλα μέρη εἶναι ἀσφαλῶς μέρη τοῦ ὅλου καὶ τοῦ «ἐνός» καὶ ὅτι τὸ ἴδιο ἐκεῖνο τὸ «ἐν» ἔχει γίνεαι καὶ ἓνα καὶ ὄλο, ὅταν φτάση στὸ τέλος;—Ἀσφαλῶς.—Λοιπὸν τὸ τέλος, νομίζω, γίνεαι τελευταῖο ἀπ' ὅλα καὶ ταυτοχρόνως μὲ αὐτὸ γίνεαι τὸ «ἐν». Ὡστε τὸ «ἐν» αὐτό, ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ γίνεαι παρὰ τὴ φύση του, θὰ ἔχη γίνεαι τελευταῖο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἐπειδὴ ἔχει γίνεαι συγχρόνως μὲ τὸ τέλος.—Φαίνεται.—Λοιπὸν τὸ «ἐν» εἶναι νεώτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ τὰ «ἄλλα» πρεσβύτερα ἀπὸ τὸ «ἐν».—Ἔτσι φαίνεται, τουλάχιστο.—Καὶ τώρα ἢ ἀρχὴ ἢ κάθε ἄλλο μέρος τοῦ «ἐνός» ἢ ὅποιοιδήποτε ἄλλου, ἀρκεῖ νὰ εἶναι μέρος καὶ ὄχι μέρη αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἀναγκαστικά ἓνα, ἀφοῦ βέβαια εἶναι μέρος;—'Αναγκαστικά.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν μπορεῖ νὰ γίνεαι συγχρόνως μὲ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει γίνεαι πρῶτο, καθῶς καὶ μὲ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει γίνεαι δεύτερο· καὶ δὲν ὑστερεῖ ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ἄλλα ποῦ γίνονται ἀργότερα, ὅποιοιδήποτε ἤθελε προστεθῆ σὲ ὅ,τιδήποτε, ἕως ὅτου, ἀφοῦ φτάση στὸ τελευταῖο, γίνῃ τὸ «ἐν» ὄλο, χωρὶς νὰ ὑστερήσῃ κατὰ τὴ

δλον ἐν γένηται, οὔτε μέσου οὔτε πρώτου οὔτε ἐσχάτου
 οὔτε ἄλλου οὔδεσός ἀπολειφθὲν ἐν τῇ γενέσει. Ἐληθῆ.
 Πᾶσιν ἄρα τοῖς ἄλλοις τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἴσχει τὸ ἐν.
 Ὡστ' εἰ μὴ παρὰ φύσιν πέφυκεν αὐτὸ τὸ ἐν, οὔτε πρότερον
 οὔθ' ὕστερον τῶν ἄλλων γεγονός ἂν εἶη, ἀλλ' ἅμα. Καὶ
154a κατὰ τοῦτον τὸν λόγον τὸ ἐν τῶν ἄλλων οὔτε πρεσβύτε-
 ρον οὔτε νεώτερον ἂν εἶη, οὔδὲ τᾶλλα τοῦ ἐνός· κατὰ δὲ
 τὸν πρόσθεν πρεσβύτερόν τε καὶ νεώτερον, καὶ τᾶλλα
 ἐκείνου ὡσαύτως. Πάνυ μὲν οὖν. Ἔστι μὲν δὴ οὕτως
 ἔχον τε καὶ γεγονός. Ἄλλὰ τί αὖ περὶ τοῦ γίνεσθαι αὐτὸ
 πρεσβύτερόν τε καὶ νεώτερον τῶν ἄλλων καὶ τᾶλλα τοῦ
 ἐνός, καὶ μήτε νεώτερον μήτε πρεσβύτερον γίνεσθαι ;
 ἄρα ὡσπερ περὶ τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ περὶ τοῦ γίνεσθαι
b ἔχει, ἢ ἑτέρως ; Οὐκ ἔχω λέγειν. Ἄλλ' ἐγὼ τοσονδε γε, ὅτι
 εἰ καὶ ἔστι πρεσβύτερον ἕτερον ἑτέρου, γίνεσθαι τε αὐτὸ
 πρεσβύτερον ἔτι, ἢ ὧς τὸ πρῶτον εὐθὺς γενόμενον διή-
 νεγκε τῇ ἡλικίᾳ, οὐκ ἂν ἔτι δύναιτο, οὔδ' αὖ τὸ νεώτερον
 ὄν ἔτι νεώτερον γίνεσθαι· ἀνίσους γὰρ ἴσα προστιθέ-
 μενα, χρόνῳ τε καὶ ἄλλῳ ὄψου, ἴσῳ ποιεῖ διαφέρειν ἀεὶ
 ὄσπερ ἂν τὸ πρῶτον διενέγκῃ. Πῶς γὰρ οὐ ; Οὐκ ἄρα
c τό γε ὄν τοῦ [ἐνός] ὄντος γίνοιτ' ἂν ποτε πρεσβύτερον
 οὔδὲ νεώτερον, εἴπερ ἴσῳ διαφέρει ἀεὶ τὴν ἡλικίαν· ἀλλ'
 ἔστι καὶ γέγονε πρεσβύτερον, τὸ δὲ νεώτερον, γίγνεται δ'
 οὐ. Ἐληθῆ. Καὶ τὸ ἐν ἄρα ὄν τῶν ἄλλων ὄντων οὔτε
 πρεσβύτερόν ποτε οὔτε νεώτερον γίγνεται. Οὐ γὰρ οὖν.
 Ὅρα δὲ εἰ τῆδε πρεσβύτερα καὶ νεώτερα γίγνεται. Πῆ δὴ ;
 Ἢ τό τε ἐν τῶν ἄλλων ἐφάνη πρεσβύτερον καὶ τᾶλλα τοῦ
 ἐνός. Τί οὖν ; Ὅταν τὸ ἐν τῶν ἄλλων πρεσβύτερον ἦ,
d πλείω που χρόνον γέγονεν ἢ τὰ ἄλλα. Ναί. Πάλιν δὴ

γένεσής του ούτε από τὸ μέσο ούτε ἀπὸ τὸ τελευταῖο ούτε ἀπὸ τὸ πρῶτο ούτε ἀπὸ κανένα ἄλλο.—Ἀληθινά.—Λοιπὸν μὲ ὅλα τὰ «ἄλλα» τὸ «ἐν» ἔχει τὴν ἴδια ἡλικία. Ὡστε, ἂν αὐτὸ τὸ «ἐν» δὲν ἔχη γίνεῖ παρὰ τὴ φύση του, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη γίνεῖ οὔτε πρότερο οὔτε ὕστερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἀλλὰ τὸν ἴδιο χρόνον μὲ αὐτά. Ἔτσι, σύμφωνα μ' **154a** αὐτὸ τὸ συλλογισμό, τὸ «ἐν» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε πρεσβύτερο οὔτε νεώτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», οὔτε τὰ «ἄλλα» ἀπὸ τὸ «ἐν». Σύμφωνα ὅμως μὲ τὸν προηγούμενο συλλογισμό, ἀποδείχτηκε τὸ «ἐν» πρεσβύτερο καὶ νεώτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ὅπως καὶ τὰ «ἄλλα» ἀπὸ ἐκεῖνο.—Ποὺ σωστά.

—Τέτοιο λοιπὸν εἶναι καὶ τέτοιο ἔχει γίνεῖ. Ἄλλὰ πάλι πῶς θὰ λύσωμε τὸ πρόβλημα τοῦ «γίγνεσθαι», ἂν τὸ «ἐν» ὡς πρὸς τὰ «ἄλλα» καὶ τὰ «ἄλλα» ὡς πρὸς τὸ «ἐν» γίνωνται καὶ πρεσβύτερα καὶ νεώτερα, καὶ δὲν γίνωνται οὔτε νεώτερα οὔτε πρεσβύτερα; Ἄρα ἡ ἀπάντηση, ποῦ ἔχει ἰσχὺ γιὰ τὸ «εἶναι», ἰσχύει ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ «γίγνεσθαι» ἢ ὀφείλει νὰ εἶναι διαφοροτική; **b**
—Δὲν ξέρω τί νὰ πῶ.—Ἐγὼ ὅμως ἔχω νὰ πῶ τουλάχιστον αὐτὸ δά : ὅτι, ἂν ἓνα ὄν εἶναι πρεσβύτερο ἀπὸ ἄλλο, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ γίνῃ αὐτὸ ἀκόμη περισσότερο πρεσβύτερο παρὰ ὅσο διαφέρει κατὰ τὴν ἡλικία τὴν ἀρχική, οὔτε πάλι νὰ γίνῃ ἀκόμη νεώτερο ἐκεῖνο ποῦ εἶναι νεώτερο. Γιατί, ἂν σὲ ἄνισες ποσότητες προστέσουμε ἴσες ποσότητες, εἴτε γιὰ χρόνον πρόκειται εἴτε γιὰ ὄ,τιδήποτε ἄλλο ποσό, ἢ διαφορά, ποῦ θὰ προκύψῃ ἔτσι ἀνάμεσα στὶς δυὸ ποσότητες μὲ τὴν πρόσθεση, θὰ εἶναι πάντα ἴση μὲ τὴν ἀρχική διαφορά.—Πῶς ὄχι;—Λοιπὸν ὄ,τι εἶναι (τὸ «ὄν») δὲν μπορεῖ **o** νὰ γίνῃ ποτὲ οὔτε πρεσβύτερο ἀπὸ κανένα ὄν, ἐπειδὴ ἡ διαφορά ἡλικίας μεταξύ τους παραμένει πάντα σταθερή· ἀλλ' εἶναι καὶ ἔχει γίνεῖ τὸ ἓνα πρεσβύτερο καὶ τὸ ἄλλο νεώτερο· δὲν γίνεταί ὅμως.—Εἶναι ἀλήθεια.—Τὸ «ἐν», λοιπὸν, ποῦ ὑπάρχει, δὲν γίνεταί ποτὲ οὔτε πρεσβύτερο οὔτε νεώτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα» ποῦ ὑπάρχουν.—Βέβαια δὲν γίνεταί.—Κοίταξε τώρα μήπως γίνωνται πρεσβύτερα καὶ νεώτερα κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο.—Κατὰ ποιόν;—Κατὰ τὸν τρόπο ποῦ τὸ «ἐν» ἀποδείχτηκε πρεσβύτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ τὰ «ἄλλα» πρεσβύτερα ἀπὸ τὸ «ἐν».—Γιὰ λέγε.—Ὅταν τὸ «ἐν» εἶναι πρεσβύτερο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἔχει ὑπάρξει, νομίζω, περισσότερο χρόνο παρὰ τὰ «ἄλλα».—Ναί.—Τώρα πρόσεξε πάλι· ἂν προστέσουμε σὲ μακρότερο χρόνο καὶ σὲ βρα- **d**

- σκόπει· ἐὰν πλέονι καὶ ἐλάττονι χρόνῳ προστιθῶμεν τὸν ἴσον χρόνον, ἄρα τῷ ἴσῳ μορίῳ διοίσει τὸ πλεόν τοῦ ἐλάττονος ἢ σμικροτέρῳ ; Σμικροτέρῳ. Οὐκ ἄρα ἔσται, ὃ τι περ τὸ πρῶτον ἦν πρὸς τᾶλλα ἡλικία διαφέρων τὸ εἶ, τοῦτο καὶ εἰς τὸ ἔπειτα, ἀλλὰ ἴσον λαμβάνων χρόνον τοῖς ἄλλοις ἐλάττον ἀεὶ τῇ ἡλικίᾳ διοίσει αὐτῶν ἢ πρότερον· ἢ οὐ ;
- e **Ναί.** Οὐκοῦν τό γε ἐλάττον διαφέρων ἡλικία πρὸς τι ἢ πρότερον νεώτερον γίγναιτ' ἂν ἢ ἐν τῷ πρόσθεν πρὸς ἐκεῖνα, πρὸς ἃ ἦν πρεσβύτερον πρότερον ; Νεώτερον. Εἰ δὲ ἐκεῖνο νεώτερον, οὐκ ἐκεῖνα αὐτὰ τᾶλλα πρὸς τὸ ἐν πρεσβύτερα ἢ πρότερον ; Πάνυ γε. Τὸ μὲν νεώτερον ἄρα γεγονὸς πρεσβύτερον γίγνεται πρὸς τὸ πρότερον γεγονὸς τε καὶ πρεσβύτερον ὄν, ἔστι δὲ οὐδέποτε πρεσβύτερον, ἀλλὰ γίγνεται ἀεὶ ἐκεῖνου πρεσβύτερον· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ
- 155a νεώτερον ἐπιδίδωσι, τὸ δ' ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον. Τὸ δ' αὖ πρεσβύτερον τοῦ νεωτέρου νεώτερον γίγνεται ὡσαύτως. ἴοντε γὰρ αὐτοῖν εἰς τὸ ἐναντίον τὸ ἐναντίον ἀλλήλοιω γίνεσθον, τὸ μὲν νεώτερον πρεσβύτερον τοῦ πρεσβυτέρου, τὸ δὲ πρεσβύτερον νεώτερον τοῦ νεωτέρου· γενέσθαι δὲ οὐκ ἂν οἶω τε εἶτην. Εἰ γὰρ γένοιτο, οὐκ ἂν ἔτι γίγνοιτο ἀλλ' εἶεν ἂν, νῦν δὲ γίγνονται μὲν πρεσβύτερα ἀλλήλων καὶ νεώτερα· τὸ μὲν ἐν τῶν ἄλλων νεώτερον γίγνεται, ὅτι πρεσβύτερον ἐφάνη ὄν καὶ πρότερον γεγονὸς,
- b τὰ δὲ ἄλλα τοῦ ἐνός πρεσβύτερα, ὅτι ὕστερα γέγονε. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τᾶλλα οὕτω πρὸς τὸ ἐν ἴσχει, ἐπειδὴ περ αὐτοῦ πρεσβύτερα ἐφάνη καὶ πρότερα γεγονότα. Φαίνεται γὰρ οὕτως. Οὐκοῦν ἢ μὲν οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου πρεσβύτερον γίγνεται οὐδὲ νεώτερον, κατὰ τὸ ἴσω

χύτερο χρόνο ἴσο μάκρος χρόνου, τότε τὸ μέρος, κατὰ τὸ ὅποιο τὸ μακρύτερο θὰ διαφέρει ἀπὸ τὸ βραχύτερο, θὰ εἶναι ἀκόμη τὸ ἴδιο ἢ θὰ εἶναι μικρότερο;—Μικρότερο.—
 Ἔτσι ἡ σχέση ἡλικίας, πού εἶχεν ἀρχικὰ τὸ «ἐν» μὲ τὰ «ἄλλα», δὲν θὰ μείνῃ σταθερὴ καὶ στὸ μέλλον. Ἄλλὰ, ὅσο τὸ «ἐν» παίρνει τὶς ἴδιες ποσότητες χρόνου μὲ τὰ «ἄλλα», ἀναλόγως θὰ βαίνει πάντοτε ἐλαττούμενη ἡ διαφορὰ τῆς ἀρχικῆς ἡλικίας σχετικῶς μὲ τὰ «ἄλλα». Ἡ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι;—Μάλιστα.—Ἐκεῖνο ὅμως, τοῦ ὁποίου ἡ διαφορὰ ἡλικίας σχετικὰ μὲ ἄλλα εἶναι λιγότερη ἀπὸ πρῶτύτερα, μπορεῖ νὰ γίνεταί νεώτερο ἀπὸ πρῶτύτερα σχετικὰ μὲ τὰ ἴδια ἐκεῖνα, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἦταν ἐξαρχῆς πρῆσβύτερο;—Πραγματικὰ γίνεταί νεώτερο.—Κι' ἂν ἐκεῖνο γίνεταί νεώτερο, ἐκεῖνα πάλι τὰ «ἄλλα» δὲν θὰ γίνουσι σχετικὰ πρὸς τὸ «ἐν» πρῆσβύτερα ἀπὸ πρῶτύτερα;—Καὶ πολὺ μάλιστα.—Ἐκεῖνο λοιπὸν πού ἔχει γίνεταί νεώτερο, γίνεταί πρῆσβύτερο συγκρινόμενον μ' ἐκεῖνο, πού καὶ ἔχει γίνεταί καὶ εἶναι πρῆσβύτερο. Δὲν εἶναι δὲ ποτὲ πρῆσβύτερο, ἀλλὰ γίνεταί συνεχῶς πρῆσβύτερο σχετικὰ μὲ τὸ πρῶτον. Γιατὶ αὐτὸ ὅλο καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ νεώτερον καὶ ἐκεῖνο πρὸς τὸ πρῆσβύτερον. Πάλι τὸ πρῆσβύτερον γίνεταί κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νεώτερον ἀπὸ τὸ νεώτερον. Ἐπειδὴ πορεύονται πρὸς ἀντίθετη διεύθυνση, τὸ ἓνα γίνεταί ἀντίθετον ἀπὸ τὸ ἄλλο : τὸ μὲν νεώτερον γίνεταί πρῆσβύτερον τοῦ πρῆσβυτέρου, καὶ τὸ πρῆσβύτερον νεώτερον τοῦ νεωτέρου. Ἄλλὰ νὰ τελειώσῃ αὐτὴ τῆς γένεσος δὲν θὰ μπορούσαν. Γιατὶ, ἂν ἡ γένεσός τους πραγματοποιήθηκε μιὰ φορά, δὲν θὰ μπορούσαν πιά νὰ ξαναγίνωνται, ἀλλὰ θὰ ὑπῆρχαν. Τώρα ὅμως γίνονται ἀμοιβαῖα πρῆσβύτερα καὶ νεώτερα. Τὸ «ἐν» γίνεταί νεώτερον ἀπὸ τὰ «ἄλλα», γιατί φάνηκε πρῆσβύτερον καὶ γινομένο πρῶτύτερον, καὶ τὰ «ἄλλα» γίνονται πρῆσβύτερα ἀπὸ τὸ «ἐν», γιατί αὐτὰ ἔχουσι γίνεταί ἀργότερα. Κατὰ τὸν ἴδιον συλλογισμόν, καὶ τὰ «ἄλλα» ἔχουσι τὴν ἴδιαν σχέση πρὸς τὸ «ἐν», ἐφόσον ἀποδείχτηκαν πρῆσβύτερα ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἔχουσι γίνεταί πρῶτύτερα.—Πραγματικὰ ἔτσι φαίνεται ὅτι εἶναι.—Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ δυὸ ὁποιοσδήποτε ὄρους εἶναι ἀριθμὸς ἴσος, ὅταν κανένα δὲν γίνεταί πρῆσβύτερον ἢ νεώτερον ἀπὸ τὸ ἄλλο· σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν οὔτε τὸ «ἐν» θὰ μπορούσε νὰ γίνεταί πρῆσβύτερον ἢ νεώτερον ἀπὸ τὰ «ἄλλα», οὔτε τὰ «ἄλλα» πρῆσβύτερα ἢ νεώτερα ἀπὸ τὸ «ἐν». Ἄν ὅμως, τὰ πρῆσβύτερα ἀναγκαστικὰ διαφέρουσιν

e

155a

b

ἀριθμῶ ἀλλήλων αἰεὶ διαφέρειν, οὔτε τὸ ἐν τῶν ἄλλων
 πρῶτον γίγνεται ἂν οὐδὲ νεώτερον, οὔτε τᾶλλα τοῦ
 ἐνός· ἢ δὲ ἄλλω αἰεὶ μορῶ διαφέρειν ἀνάγκη τὰ πρότερα
 c τῶν ὑστέρων γενόμενα καὶ τὰ ὑστερα τῶν προτέρων,
 ταύτη δὴ ἀνάγκη πρῶτον τε καὶ νεώτερα ἀλλήλων
 γίνεσθαι τὰ τε ἄλλα τοῦ ἐνός καὶ τὸ ἐν τῶν ἄλλων ; Πάνυ
 μὲν οὖν. Κατὰ δὴ πάντα ταῦτα τὸ ἐν αὐτῷ τε αὐτοῦ καὶ
 τῶν ἄλλων πρῶτον καὶ νεώτερον ἔστι τε καὶ γίγνε-
 ται, καὶ οὔτε πρῶτον οὔτε νεώτερον οὔτ' ἔστι οὔτε
 γίγνεται οὔτε αὐτοῦ οὔτε τῶν ἄλλων. Παντελῶς μὲν οὖν.
 d Ἐπειδὴ δὲ χρόνον μετέχει τὸ ἐν καὶ τοῦ πρῶτον τε καὶ
 νεώτερον γίνεσθαι, ἄρ' οὐκ ἀνάγκη καὶ τοῦ ποτὲ μετέχειν
 καὶ τοῦ ἔπειτα καὶ τῶν νῦν, εἴπερ χρόνον μετέχει ; Ἀνάγκη.
 Ἦν ἄρα τὸ ἐν καὶ ἔστι καὶ ἔσται καὶ ἐγίγνετο καὶ γίγνεται
 καὶ γενήσεται. Τί μὴν ; Καὶ εἶη ἂν τι ἐκείνῳ καὶ ἐκείνου,
 καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται. Πάνυ γε. Καὶ ἐπιστήμη δὴ εἶη ἂν
 αὐτοῦ καὶ δόξα καὶ αἴσθησις, εἴπερ καὶ ἵν' ἡμεῖς περὶ αὐ-
 τοῦ πάντα ταῦτα πράττομεν. Ὁρθῶς λέγεις. Καὶ ὄνομα
 δὴ καὶ λόγος ἔστιν αὐτῷ, καὶ ὀνομάζεται καὶ λέγεται· καὶ
 e ὅσα περὶ καὶ περὶ τὰ ἄλλα τῶν τοιούτων τυγχάνει ὄντα, καὶ
 περὶ τὸ ἐν ἔστιν. Παντελῶς μὲν οὖν ἔχει οὕτως.

XXI. Ἔτι δὴ τὸ τρίτον λέγωμεν. Τὸ ἐν εἰ ἔστιν οἶον
 διεληλύθαμεν, ἄρ' οὐκ ἀνάγκη αὐτό, ἐν τε ὄν καὶ πολλὰ
 καὶ μῆτε ἐν μῆτε πᾶσι καὶ μετέχον χρόνον, ὅτι μὲν ἔστι
 ἐν, οὐσίας μετέχειν ποτέ, ὅτι δ' οὐκ ἔστι, μὴ μετέχειν αὐ-
 ποτὲ οὐσίας ; Ἀνάγκη. Ἄρ' οὖν ὅτε μετέχει, οἶον τε ἔσται
 τότε μὴ μετέχειν, ἢ ὅτε μὴ μετέχει, μετέχειν ; Οὐχ οἶον
 τε. Ἐν ἄλλω ἄρα χρόνῳ μετέχει καὶ ἐν ἄλλω οὐ μετέχει·

1. Βλ. στὸ τέλος τοῦ κεφ. XII.

ἀπὸ τὰ νεώτερα καὶ τὰ νεώτερα ἀπὸ τὰ πρῶτα καὶ τὰ ποσοστὸ ἀόριστα μεταβλητό, δὲν εἶναι, ἀπὸ τὸ γε-
γονὸς αὐτό, ἀναπόφευκτο νὰ γίνωνται ἀμοιβαίως καὶ πρῶτα
καὶ νεώτερα καὶ τὰ «ἄλλα» ἀπὸ τὸ «ἓν» καὶ τὸ «ἔν»
ἀπὸ τὰ «ἄλλα»;—Βεβαίωτατα.—Ἔτσι, σύμφωνα μὲ ὅλους
αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς, τὸ «ἔν» τὸ ἴδιο καὶ εἶναι καὶ γί-
νεται πρῶτα καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ
«ἄλλα», καὶ τὸ «ἔν» οὔτε εἶναι οὔτε γίνεται πρῶτα
καὶ νεώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπὸ τὰ «ἄλλα».—
Ἄκριβῶς ἔτσι εἶναι.—Ἄλλὰ, ἐπειδὴ τὸ «ἔν» μετέχει στὸ
χρόνο καὶ στὴν ιδιότητα νὰ γίνεταί πρῶτα καὶ νεώ-
τερο, ἄραγε δὲν εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ μετέχη ἐπίσης στὸ
παρελθόν, στὸ μέλλον καὶ στὸ παρόν, ἂν βέβαια μετέχη στὸ
χρόνο;—Ἀναγκαστικά.—Ἐπομένως τὸ «ἔν» ἦταν, εἶναι καὶ
θὰ εἶναι, ἔγινε, γίνεται καὶ θὰ γίνεται.—Βεβαίως.—Ἐπειτα
μπορεῖ νὰ ἔχη τοὺς προσδιορισμοὺς («ἐκείνου») καὶ «σὲ ἐκεί-
νο», μαζὶ μὲ τὸ ἦταν καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι.—Πολὺ σωστά.—
Μπορεῖ λοιπὸν νὰ ὑπάρχη σχετικὰ μὲ αὐτὸ ἐπιστήμη («ἀκρι-
βὴς γνώση») καὶ δοξασία καὶ αἴσθησις, ἀφοῦ βέβαια καὶ
ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τώρα χρησιμοποιοῦμε ὅλους αὐτοὺς τοὺς
τρόπους γιὰ νὰ τὸ γνωρίσωμε.—Σωστά λές.—Λοιπὸν καὶ
ὄνομα καὶ ὄρισμὸς ἔχει, καὶ πραγματικὰ τὸ ὀνομάζομε καὶ
τὸ ἐκφράζομε· καὶ ὅσα βέβαια ἀπ' αὐτὰ τυχαίνει νὰ ὑπάρ-
χουν στὰ «ἄλλα», ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ στὸ «ἔν».—Τοῦτο
εἶναι ἐντελῶς ἀκριβές.

XXI. Ὑπόθεσις 3. Ἄν τὸ «ἔν» ὑπάρχη, παρμένο σχετικὰ
καὶ ἀπόλυτα, τότε ἀκολουθεῖ : α) γίνεται καὶ χάνεται, καὶ
β) μεταβάλλεται ξαφνικά.

—Ἄς ἐπαναλάβομε τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως ἀπὸ
μὴ τρίτη μορφή: ἂν τὸ «ἔν» εἶναι τέτοιο ὅπως μᾶς τὸ ἔχουν
ἀποδείξει οἱ συλλογισμοὶ μας⁽¹⁾, ἄραγε δὲν εἶναι ἀνάγκη
αὐτό, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος εἶναι ἓνα καὶ πολλά, καὶ ἀπὸ
τὸ ἄλλο δὲν εἶναι οὔτε ἓνα οὔτε πολλά, καὶ ἐπειδὴ μετέχει
σὲ χρόνον, ἐφόσον εἶναι «ἔν», νὰ μετέχη κάποτε στὴν οὐσίαν,
καὶ πάλι, ἐφόσον δὲν εἶναι ἓνα, νὰ μὴ μετέχη κάποτε στὴν
οὐσίαν;—Εἶναι ἀνάγκη.—Ἄραγε λοιπὸν, τῇ στιγμῇ ποὺ
μετέχει στὴν οὐσίαν, θὰ τοῦ εἶναι δυνατόν τότε νὰ μὴ μετέχη.
ἢ τῇ στιγμῇ ποὺ δὲν μετέχει, νὰ μετέχη;—Αὐτὸ δὲν εἶναι
δυνατόν.—Ἄλλος λοιπὸν εἶναι ὁ χρόνος ποὺ μετέχει καὶ

οὕτω γὰρ ἂν μόνως τοῦ αὐτοῦ μετέχοι τε καὶ οὐ μετέχοι.
156a Ὁρθῶς. Οὐκοῦν ἔστι καὶ οὗτος χρόνος ὅτε μεταλαμβάνει
τοῦ εἶναι καὶ ὅτε ἀπαλλάττεται αὐτοῦ ; ἢ πῶς οἶόν τε ἔσται
τοτὲ μὲν ἔχειν τὸ αὐτό, τοτὲ δὲ μὴ ἔχειν, εἰ μὴ ποτε καὶ
λαμβάνη αὐτὸ καὶ ἀφή ; Οὐδαμῶς. Τὸ δὴ οὐσίας μετα-
λαμβάνειν ἄρ' οὐ γίγνεσθαι καλεῖς ; Ἐγώ γε. Τὸ δὲ
ἀπαλλάττεσθαι οὐσίας ἄρ' οὐκ ἀπόλλυσθαι ; Καὶ πάνυ
γε. Τὸ ἐν δὴ, ὡς ἔοικε, λαμβάνον τε καὶ ἀφιέν οὐσίαν
b γίγνεται τε καὶ ἀπόλλυται. Ἀνάγκη. Ἐν δὲ καὶ πολλὰ ὄν
καὶ γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον ἄρ' οὐχ, ὅταν μὲν γί-
γνηται ἐν, τὸ πολλὰ εἶναι ἀπόλλυται, ὅταν δὲ πολλὰ, τὸ ἐν
εἶναι ἀπόλλυται ; Πάνυ γε. Ἐν δὲ γιγνόμενον καὶ πολλὰ
ἄρ' οὐκ ἀνάγκη διακρίνεσθαι τε καὶ συγκρίνεσθαι ; Πολ-
λή γε. Καὶ μὴν ἀνόμοιον γε καὶ ὁμοιον ὅταν γίγνηται,
ὁμοιοῦσθαι τε καὶ ἀνομοιοῦσθαι ; Ναί. Καὶ ὅταν μείζον
καὶ ἕλαττον καὶ ἴσον, ἀξάνεσθαι τε καὶ φθίνειν καὶ ἰσοῦ-
c σθαι ; Οὕτως. Ὅταν δὲ κινούμενόν τε ἴσθηται καὶ ὅταν
ἔστος ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι μεταβάλλῃ, δεῖ δὴ πού αὐτό γεμῆ δ'
ἐν ἐνὶ χρόνῳ εἶναι. Πῶς δὴ ; Ἐστός τε πρότερον ὕστερον
κινεῖσθαι καὶ πρότερον κινούμενον ὕστερον ἐστάναι, ἄνευ
μὲν τοῦ μεταβάλλειν οὐχ οἶόν τε ἔσται ταῦτα πάσχειν.
Πῶς γάρ ; Χρόνος δέ γε οὐδείς ἔστιν, ἐν ᾧ τι οἶόν τε ἅμα
μήτε κινεῖσθαι μὴθ' ἐστάναι. Οὐ γὰρ οὖν. Ἄλλ' οὐδὲ μὴν
μεταβάλλει ἄνευ τοῦ μεταβάλλειν. Οὐκ εἰκός. Πότ' οὖν
d μεταβάλλει ; οὔτε γὰρ ἔστος ἂν οὔτε κινούμενον με-
ταβάλλοι, οὔτ' ἐν χρόνῳ ὄν. Οὐ γὰρ οὖν. Ἄρ' οὖν ἔστι
τὸ ἀποπον τοῦτο, ἐν ᾧ τότ' ἂν εἶη, ὅτε μεταβάλλει ; Τὸ
ποῖον δὴ ; Τὸ ἐξαίφνης. Τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιούδε τι ἔοικε
σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἐκάτερον. Οὐ

ἄλλος ἐκεῖνος πού δὲν μετέχει, γιατί μόνο κατ' αὐτό τὸν τρόπο μπορεῖ νὰ μετέχη καὶ νὰ μὴ μετέχη στὸ ἴδιο πράγμα. —"Ἐχεις δίκιο.—Υπάρχει λοιπὸν ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ χρόνος 156a κατὰ τὸν ὅποιο μετέχει στὸ εἶναι, καὶ ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὅποιο ἀπαλλάσσεται ἀπ' αὐτό; "Ἡ πῶς θὰ μπορέσῃ ἄλλοτε νὰ ἔχη τὸ ἴδιο πράγμα καὶ ἄλλοτε νὰ μὴ τὸ ἔχη, ἂν δὲν ὑπάρξῃ καποῖς χρόνος, κατὰ τὸν ὅποιον ἄλλοτε παίρνει καὶ ἄλλοτε ἀφήνει αὐτὸ τὸ εἶναι;—Αὐτὸ δὲν γίνεται μὲ κανένα τρόπο.—"Ἄραγε τὸ νὰ λαβαίνει μέρος στὴν οὐσία, αὐτὸ δὲν τὸ ὀνομάζεις γένεση;—Μάλιστα.—Καὶ τὸ νὰ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὴν οὐσία, ἄραγε δὲν τὸ ὀνομάζεις ἀπώλεια;—Βεβαίωτατα.—Τὸ «ἓν» λοιπὸν, φαίνεται, μὲ τὸ νὰ παίρνῃ καὶ ν' ἀφήνῃ τὸ εἶναι, καὶ γίνεται καὶ χάνεται.—"Αναγκαστικά.—"Ἐκείνου ὅμως πού εἶναι ἓνα καὶ πολλά, καὶ πού γίνεται καὶ χάνεται, ἄραγε ἡ γένεσή του ὡς «ἑνός», δὲν εἶναι ὁ θάνατός του ὡς «πολλά», καὶ ἡ γέννησή του ὡς «πολλά» ὁ θάνατός του ὡς «ἑνός»;—"Ἀσφαλῶς.—"Ἄλλ' ἂν γίνεται ἓνα καὶ πολλά, ἄραγε δὲν εἶναι νὰ ἀνάγκη νὰ χωρίζεται καὶ νὰ συντίθεται ἐκ νέου;—Πολλὴ ἀνάγκη.—Καὶ πάλι, ὅταν γίνεται τὸ «ἓν» ἀνόμοιο καὶ ὅμοιο, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξομοιώνεται καὶ νὰ διαφοροποιῆται;—Ναί.—Καὶ ὅταν γίνεται μεγαλύτερο, μικρότερο καὶ ἴσο, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ αὐξάνῃ, νὰ ἐλαττώνεται καὶ νὰ ἐξισώνεται;—"Ἀσφαλῶς.—Καὶ ὅταν, ἐνῶ κινεῖται, στέκεται, καὶ ὅταν ἐνῶ στέκεται, μεταβάλλῃ τὴν στάση σὲ κίνηση, αὐτὸ πρέπει, νομίζω, νὰ τὸ κάνῃ σὲ μιὰ στιγμή πού δὲν εἶναι σὲ κανένα χρόνο.—Πῶς εἶναι δυνατόν αὐτό;—"Ἐκεῖνο πού πρωτύτερα ἦταν ἀκίνητο καὶ μιὰ στιγμή κατόπιν κινεῖται, καὶ ἐκεῖνο πού ἦταν σὲ κίνηση πρωτύτερα καὶ μιὰ στιγμή κατόπιν εἶναι σὲ ἀνάπαυση, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δέχεται αὐτὲς τίς διαφορὲς καταστάσεις χωρὶς νὰ μεταβάλλεται.—Πῶς ὄχι;—Δὲν ὑπάρχει ὅμως καμιὰ χρονικὴ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι δυνατόν κάτι συγχρόνως μῆτε νὰ κινῆται μῆτε νὰ στέκεται.—Βέβαια δὲν ὑπάρχει.—Οὔτε ὅμως μεταβάλλῃ κατάστασι, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται.—Φυσικά.—Πότε λοιπὸν μεταβάλλεται; γιατί, πράγματι, δὲν μεταβάλλεται οὔτε ὅταν στέκεται, οὔτε ὅταν κινῆται, οὔτε ὅταν βρίσκεται σὲ χρόνο.—"Ὁχι βέβαια.—"Ἄραγε λοιπὸν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ ἀλλόκοτο σημεῖο, στὸ ὅποιο θὰ βρίσκεται τότε, ὅταν μεταβάλλεται;—Ποιὸ νὰ εἶναι αὐτό;—Τὸ «ξαφνικό». Γιατὶ τέτοια εἶναι πράγματι ἡ ἔννοια τοῦ ἕξαφνου: εἶναι τὸ σημεῖο ἀναχωρήσεως τῶν δύο ἀντίθε-

b

c

d

γὰρ ἕκ γε τοῦ ἐστάναι ἐστῶτος ἔτι μεταβάλλει, οὐδ' ἕκ
 τῆς κινήσεως κινουμένης ἔτι μεταβάλλει· ἀλλ' ἡ ἐξαίφνης
 αὐτῆ φύσις ἄτοπός τις ἐγκάθηται μεταξὺ τῆς κινήσεώς τε
 e καὶ στάσεως, ἐν χρόνῳ οὐδενὶ οὔσα, καὶ εἰς ταύτην δὴ
 καὶ ἕκ ταύτης τό τε κινούμενον μεταβάλλει ἐπὶ τὸ ἐστάναι
 καὶ τὸ ἐστός ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι. Κινδυνεύει. Καὶ τὸ ἐν δὴ,
 εἴπερ ἔστηκέ τε καὶ κινεῖται, μεταβάλλοι ἂν ἐφ' ἐκάτερα·
 μόνως γὰρ ἂν οὕτως ἀμφοτέρω ποιεῖ· μεταβάλλον δ'
 ἐξαίφνης μεταβάλλει, καὶ ὅτε μεταβάλλει, ἐν οὐδενὶ χρό-
 νῳ ἂν εἴη, οὐδὲ κινεῖται ἂν τότε, οὐδ' ἂν σταίη. Οὐ γάρ.
 Ἄρ' οὖν οὕτω καὶ πρὸς τὰς ἄλλας μεταβολὰς ἔχει, ὅταν ἕκ
 157a τοῦ εἶναι εἰς τὸ ἀπόλλυσθαι μεταβάλλῃ ἢ ἕκ τοῦ μὴ εἶναι
 εἰς τὸ γίγνεσθαι, μεταξὺ τιῶν τότε γίγνεται κινήσεών
 τε καὶ στάσεων, καὶ οὔτε ἔστι τότε οὔτε οὐκ ἔστι, οὔτε γί-
 γνεται οὔτε ἀπόλλυται; Ἔοικε γοῦν. Κατὰ δὴ τὸν αὐτὸν
 λόγον καὶ ἐξ ἑνὸς ἐπὶ πολλὰ ἰὸν καὶ ἕκ πολλῶν ἐφ' ἐν οὔτε
 ἐν ἔστιν οὔτε πολλά, οὔτε διακρίνεται οὔτε συγκρίνεται.
 Καὶ ἐξ ὁμοίου ἐπὶ ἀνόμοιον καὶ ἐξ ἀνομοίου ἐπὶ ὁμοίου ἰὸν
 οὔτε ὁμοιον οὔτε ἀνόμοιον, οὔτε ὁμοιούμενον οὔτε ἀνο-
 b μοιούμενον. Καὶ ἕκ σμικροῦ ἐπὶ μέγα καὶ ἐπὶ ἴσον καὶ εἰς
 τὰ ἐναντία ἰὸν οὔτε σμικρὸν οὔτε μέγα οὔτε ἴσον, οὔτε
 ἀξανάμενον οὔτε φθίνον οὔτε ἰσούμενον εἴη ἂν. Οὐκ
 ἔοικε. Ταῦτα δὴ τὰ παθήματα πάντ' ἂν πάσχοι τὸ ἐν, εἰ
 ἔστι. Πῶς δ' οὐ;

των μεταβολῶν. Γιατί βέβαια ἡ μεταβολὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκίνησις, ἐφόσον ἀκόμη κάτι στέκεται, οὔτε ἀπὸ τὴν κίνησις γίνεται μεταβολὴ σὲ ἄλλη κατάστασις, ἐφόσον ἀκόμα γίνεται ἡ κίνησις. Ἄλλὰ μᾶλλον αὐτὴ ἡ κάπως ἀκατανόητη φύσις τοῦ ἕξαφνα, καθισμένη ἀνάμεσα στὴν κίνησις καὶ στὴ στάσις, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ ἐντοπισθῇ σ' ἓνα χρονικὸ σημεῖο, εἶναι ἀκριβῶς τὸ σημεῖο ἀφίξεως καὶ τὸ σημεῖο ἀναχωρήσεως γιὰ τὴ μεταβολὴ τοῦ κινήτου πού περνάει στὴ στάσις, ὅπως καὶ τοῦ ἀκίνητου πού περνάει στὴν κίνησις.—Σχεδὸν ἔτσι εἶναι.—Ἔτσι λοιπὸν τὸ «ἐν», ἐφόσον στέκεται καὶ κινεῖται, μπορεῖ νὰ μεταβάλλεται γιὰ νὰ πηγαίνει πρὸς τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη ἀπ' αὐτὲς τίς καταστάσεις, γιατί μόνον ὑπ' αὐτὸ τὸν ὄρο θὰ μπορῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο· δηλαδὴ, ὅταν ἐπιχειρῇ αὐτὴ τὴ μεταβολὴ, βρίσκεται στὴ στιγμή πού μεταβάλλεται ἑξαφνικά· καὶ τὴ στιγμή τῆς μεταβολῆς δὲν βρίσκεται σὲ κανένα χρονικὸ σημεῖο, γιατί τότε δὲν θὰ μπορούσε οὔτε νὰ κινῆται οὔτε νὰ στέκεται.—Πραγματικὰ δὲν βρίσκεται.—Αὐτὸ τάχα γίνεται καὶ στίς ἄλλες μεταβολές; Ὅταν δηλαδὴ ἐπιχειρῇ τὴ μεταβολὴ του ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ 157a («εἶναι») στὴν ἀπώλεια ἢ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴ γένεσις, βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ μερικὲς κινήσεις καὶ στάσεις, καὶ οὔτε ὑπάρχει τότε τὸ «ἐν» οὔτε δὲν ὑπάρχει, οὔτε γίνεται οὔτε χάνεται;—Ἔτσι φαίνεται.—Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν συλλογισμό, ὅταν μεταβαίνει ἀπὸ τὸ «ἐν» στὰ «πολλά» καὶ ἀπὸ τὰ «πολλά» στὸ «ἐν», δὲν εἶναι οὔτε ἓνα οὔτε πολλά, δὲν χωρίζεται οὔτε ἐνώνεται. Καὶ ὅταν πηγαίνει ἀπὸ τὸ ὅμοιο στὸ ἀνόμοιο καὶ ἀπὸ τὸ ἀνόμοιο στὸ ὅμοιο, δὲν εἶναι οὔτε ὅμοιο οὔτε ἀνόμοιο, οὔτε ἀφομοιώνεται οὔτε δὲν ἀφομοιώνεται. Καὶ ὅταν πηγαίνει ἀπὸ τὸ μικρὸ στὸ μεγάλο καὶ στὸ ἴσο καὶ ἀντίθετα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον οὔτε μικρὸ οὔτε μεγάλο οὔτε ἴσο, οὔτε αὐξανόμενον οὔτε ἐλαττούμενον οὔτε ἐξισούμενον.—Ὅχι βέβαια.—Νὰ λοιπὸν σὲ ποιὰς συνέπειες τὸ «ἐν», ἂν ὑπάρχη, μπορεῖ νὰ ἐξαναγκά- ζεται.—Πῶς ὄχι;

XXII. Ὑπόθεσις 4. Τὸ «ἐν» ἂν ὑπάρχη, παρμένο σχετικὰ μὲ τὰ ἄλλα, ἡ σχέση τῶν «ἄλλων» πρὸς τὸ «ἐν» εἶναι : α) ὡς μέρη τοῦ «ἐνός» εἶναι μέρη τῆς ἰδέας· β) εἶναι ἓνα ὄλο τέλειον πού ἔχει μέρη· γ) καὶ τὸ ὄλο καὶ τὰ μέρη μετέχουν στὸ «ἐν»· δ) εἶναι ἄπειρα καὶ μετέχουν σὲ πέρασ καὶ ε) εἶναι ὅμοια

Πλάτωνος, Παρμενίδης

XXII. Τί δὲ τοῖς ἄλλοις προσήκοι ἂν πάσχειν, ἐν εἰ
 ἔστιν, ἄρα οὐ σκεπτέον; Σκεπτέον. Λέγωμεν δὴ, ἐν εἰ
 ἔστι, τᾶλλα τοῦ ἐνός τί χρῆ πεπονθέναι; Λέγωμεν. Οὐκ-
 οὖν ἐπέπετε ἄλλα τοῦ ἐνός ἐστιν, οὔτε τὸ ἐν ἐστὶ τᾶλλα·
 οὐ γὰρ ἂν ἄλλα τοῦ ἐνός ἦν. Ὅρθως. Οὐδὲ μὴν στέρεται
 γε παντάπασι τοῦ ἐνός τᾶλλα, ἀλλὰ μετέχει πη. Πῆ δὴ;
 Ὅτι που τὰ ἄλλα τοῦ ἐνός μόρια ἔχοντα ἄλλα ἐστὶν· εἰ
 γὰρ μόρια μὴ ἔχοι, παντελῶς ἂν ἐν εἴη. Ὅρθως. Μόρια
 δέ γε, φαμέν, τούτου ἐστὶν ὃ ἂν ὄλον ἦ. Φαμέν γάρ.
 Ἄλλὰ μὴν τό γε ὄλον ἐν ἐκ πολλῶν ἀνάγκη εἶναι, οὐ ἔσται
 μόρια τὰ μόρια. Ἐκαστον γὰρ τῶν μορίων οὐ πολλῶν μό-
 ριον χρῆ εἶναι, ἀλλὰ ὄλον. Πῶς τοῦτο; Εἴ τι πολλῶν μό-
 ριον εἴη, ἐν οἷς αὐτὸ εἴη, ἑαυτοῦ τε δὴ που μόριον ἔσται,
 ὃ ἐστὶν ἀδύνατον, καὶ τῶν ἄλλων δὴ ἐνός ἐκάστου, εἶπερ
 καὶ πάντων. Ἐνός γὰρ μὴ ὄν μόριον, πλήν τούτου τῶν ἄλ-
 λων ἔσται, καὶ οὕτως ἐνός ἐκάστου οὐκ ἔσται μόριον, μὴ
 ὄν δὲ μόριον ἐκάστου οὐδενός τῶν πολλῶν ἔσται. Μηδε-
 νός δὲ ὄν πάντων τούτων τι εἶναι, ὧν οὐδενός οὐδέν ἐστι,
 καὶ μόριον καὶ ἄλλο ὅτιοσιν ἀδύνατον εἶναι. Φαίνεται γε
 δὴ. Οὐκ ἄρα τῶν πολλῶν οὐδὲ πάντων τὸ μόριον μό-
 ριον, ἀλλὰ μιᾶς τινός ἰδέας καὶ ἐνός τινος, ὃ καλοῦμεν
 ὄλον, ἐξ ἀπάντων ἐν τέλειον γεγονός, τούτου μόριον ἂν
 τὸ μόριον εἴη. Παντάπασι μὲν οὖν. Εἰ ἄρα τᾶλλα μόρια
 ἔχει, κἂν τοῦ ὄλου τε καὶ ἐνός μετέχοι. Πάνν γε. Ἐν ἄρα
 ὄλον τέλειον μόρια ἔχον ἀνάγκη εἶναι τᾶλλα τοῦ ἐνός.
 Ἀνάγκη. Καὶ μὴν καὶ περὶ τοῦ μορίου γε ἐκάστου ὃ αὐτός
 λόγος. Καὶ γὰρ τοῦτο ἀνάγκη μετέχειν τοῦ ἐνός. Εἰ γὰρ
 158a ἕκαστον αὐτῶν μορίον ἐστὶ, τό γε ἕκαστον εἶναι ἐν δήπου

καὶ ἀνόμοια καὶ τὰ ἴδια πρὸς τὸν ἑαυτό τους καὶ μεταξύ τους.

—Δὲν πρέπει τώρα νὰ πραγματευθοῦμε ἓνα ἄλλο ζήτημα: ἂν τὸ «ἐν» ὑπάρχη, τί ὀφείλει νὰ προκύψῃ γιὰ τὰ «ἄλλα»;—'Ας τὸ πραγματευθοῦμε.—Θέτοντας ὅτι τὸ «ἐν» ὑπάρχει, νὰ ποῦμε ποιές συνέπειες ἀκολουθοῦν ἀναγκαστικῶς γιὰ τὰ «ἄλλα»;—Νὰ ποῦμε.—'Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι ἄλλα τοῦ «ἐνός», δὲν εἶναι τὰ «ἄλλα» ἐν· γιατί, ἂν τὰ «ἄλλα» ἦταν ἐν, δὲν θὰ ὑπῆρχαν ἄλλα τοῦ «ἐνός».—Σωστά.—Καὶ ὅμως τὰ «ἄλλα» δὲν στεροῦνται τοῦ «ἐνός», ἀλλὰ μὲ κάποιον τρόπο μετέχουν σ' αὐτό.—Μὲ ποιὸ τάχα τρόπο;—Μὲ τὸν ἀκόλουθον· τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός» εἶναι ἄλλα, κατὰ τὴ γνώμη μου, γιατί ἔχουν μέρη, ἐπειδὴ, ἂν δὲν εἶχαν μέρη, θὰ ἦταν ἐντελῶς ἓνα.—Σωστά.—Παραδεχτήκαμε ὅμως ὅτι αὐτὸ μόνον ἔχει μέρη, ποὺ μπορεῖ γὰ εἶναι ὅλο.—Βέβαια παραδεχτήκαμε.—'Αλλ' ὅμως τὸ ὅλο ὡς τέτοιο εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἓνα προερχόμενο ἀπὸ πολλά, τοῦ ὑποίου μέρη θὰ εἶναι τὰ μέρη. Γιατί καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι μέρος ὅχι πολλῶν ἀλλὰ ἐνός ὅλου.—Πῶς αὐτό;—'Αν κάποιον μέρος εἶναι μέρος πολλῶν, ἀνάμεσα στὰ ὅποια εἶναι καὶ τὸ ἴδιο, θὰ εἶναι μέρος, νομίζω, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, πράγμα ποὺ εἶναι ἀδύνατο, καὶ ἀκόμα θὰ εἶναι μέρος καθενὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἂν βέβαια εἶναι μέρος ὅλων. Γιατί ἂν δὲν εἶναι μέρος ἐνός, θὰ εἶναι μέρος ὅλων τῶν ἄλλων ἔξω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἓνα. Καὶ ἔτσι δὲν θὰ εἶναι μέρος καθενός ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ, καὶ ἂν δὲν εἶναι μέρος καθενός, δὲν θὰ εἶναι κανενός ἀπ' αὐτὰ τὰ πολλά. Καὶ ἂν δὲν εἶναι κάτι κανενός ἀπ' αὐτὰ ὅλα, τῶν ὁποίων δὲν εἶναι τίποτε κανενός, θὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι καὶ μέρος καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλο.—Εἶναι δὲ φανερό.—Τὸ μέρος λοιπὸν δὲν εἶναι μέρος τῶν πολλῶν οὔτε ὅλων τῶν σχέσεών τους, ἀλλ' εἶναι μέρος μιᾶς κάποιας ιδέας καὶ κάποιου ἐνός, ποὺ καλοῦμε ὅλο, γιατί ἔχει ἀποτελεσθῆ σὰν κάτι τέλειον, προερχόμενο ἀπὸ ὅλα· τούτου μέρος μόνο μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ μέρος.—'Ολότελα ἔτσι εἶναι.—'Αν λοιπὸν τὰ «ἄλλα» ἔχουν μέρη, μποροῦν τότε νὰ μετέχουν καὶ στὸ ὅλο καὶ στὸ «ἐν».—Πολὺ σωστά.—Τὰ ἄλλα λοιπὸν τοῦ «ἐνός» εἶναι ἀναγκαστικὰ ἓνα ὅλο, τέλειον, ποὺ ἔχει μέρη.—'Αναγκαστικά.—'Ακόμη ὁ ἴδιος συλλογισμὸς ἰσχύει καὶ γιὰ καθένα μέρος. Γιατί κι' αὐτὸ μετέχει κατ' ἀνάγκη στὸ «ἐν». Γιατί, ἂν πράγματι καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι μέρος, αὐτὸ τὸ «καθένα» σημαίνει ἀσφαλῶς, κατὰ τὴ γνώμη

- σημαίνει, ἀφωρισμένον μὲν τῶν ἄλλων, καθ' αὐτὸ δὲ ὄν, εἴπερ ἕκαστον ἔσται. Ὁρθῶς. Μετέχοι δέ γε ἂν τοῦ ἐνὸς δηλονότι ἄλλο ὄν ἢ ἔν· οὐ γὰρ ἂν μετείχεν, ἀλλ' ἦν ἂν αὐτὸ ἔν· νῦν δὲ ἐνὶ μὲν εἶναι πλήν αὐτῶ τῶ ἐνὶ ἀδύνατον πον. Ἀδύνατον. Μετέχειν δὲ τοῦ ἐνὸς ἀνάγκη τῶ τε δλω καὶ τῶ μορίῳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν δλον ἔσται, οὐ μόρια τὰ μόρια· τὸ δ' ἀπὸ ἕκαστον ἐν μόριον τοῦ δλον, οὐ ἂν ἢ μόριον δλον. Οὕτως. Οὐκοῦν ἕτερα ὄντα τοῦ ἐνὸς μετέχει τὰ μετέχοντα αὐτοῦ; Πῶς δ' οὐ; Τὰ δ' ἕτερα τοῦ ἐνὸς πολλά που ἂν εἴη. Εἰ γὰρ μὴθ' ἐν μὴθ' ἐνὸς πλείω εἴη τἄλλα τοῦ ἐνὸς, οὐδὲν ἂν εἴη. Οὐ γὰρ οὐν. Ἐπεὶ δὲ γε πλείω ἐνὸς ἐστὶ τὰ τε τοῦ ἐνὸς μορίου καὶ τὰ τοῦ ἐνὸς δλον μετέχοντα, οὐκ ἀνάγκη ἤδη πλήθει ἄπειρα εἶναι αὐτὰ γε ἐκεῖνα τὰ μεταλαμβάνοντα τοῦ ἐνὸς; Πῶς; Ὡς ἴδωμεν. Ἄλλο τι οὐκ ἐν ὄντα οὐδὲ μετέχοντα τοῦ ἐνὸς τότε, ὅτε μεταλαμβάνει αὐτοῦ, μεταλαμβάνει; Δῆλα δῆ. Οὐκοῦν πλήθη ὄντα, ἐν οἷς τὸ ἐν οὐκ ἐνι; Πλήθη μέντοι. Τί οὐν; εἰ ἐθέλομεν τῇ διανοίᾳ τῶν τοιούτων ἀφελεῖν ὡς οἰοί τε ἔσμεν ὃ τι ὀλίγιστον, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ ἀφαιρεθὲν ἐκεῖνο, εἴπερ τοῦ ἐνὸς μὴ μετέχοι, πλήθος εἶναι καὶ οὐκ ἐν; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν οὕτως αἰεὶ σκοποῦντι αὐτὴν καθ' αὐτὴν τὴν ἑτέραν φύσιν τοῦ εἶδους, ὅσον ἂν αὐτῆς αἰεὶ δρῶμεν, ἄπειρον ἔσται πλήθει; Παντάπασιν μὲν οὐν.
- d Καὶ μὴν ἐπειδὴν γε ἐν ἕκαστον μόριον μόριον γένηται, πέρασ ἤδη ἔχει πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ δλον, καὶ τὸ δλον πρὸς τὰ μόρια. Κομιδῇ μὲν οὐν. Τοῖς ἄλλοις δῆ τοῦ ἐνὸς

1. Ἄρχ. κείμενο : σκοποῦντες ἀντὶ σκοποῦντι.

μου, ὅτι εἶναι κάτι χωρισμένο ἀπὸ τὰ «ἄλλα» πού ὑπάρχει καθ'αυτὸ, ἐὰν βέβαια πρόκειται τὸ «καθ'ένα» νὰ ὑπάρξη.—Σωστά.—'Αλλὰ γιὰ νὰ μετέχη στὸ «ἐν», πρέπει προφανῶς νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ ἓνα· γιὰτὶ διαφορετικὰ δὲν θὰ μετείχε στὸ «ἐν», ἀλλὰ θὰ ἦταν αὐτὸ ἓνα. Ὅμως εἶναι ἀδύνατον, νομίζω, νὰ εἶναι ἓνα κάθε ἄλλο παρὰ τὸ ἴδιο τὸ «ἐν».—'Αδύνατον.—'Αρα εἶναι ἀνάγκη νὰ μετέχουν στὸ «ἐν» καὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ μέρος. Τὸ πρῶτο θὰ εἶναι ὁλότης, τῆς ὁποίας μέρη θὰ εἶναι τὰ μέρη. Τὸ δεύτερο πάλι ὄλες τίς φορές πού θὰ εἶναι μέρος ἐνὸς ὅλου, θὰ εἶναι μέρος ἓνα καὶ ἀτομικὸ τοῦ ὅλου.—'Ετσι εἶναι.—'Αλλὰ ἐκεῖνα, πού μετέχουν στὸ «ἐν», θὰ εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ «ἐν», τῆ στιγμῆ πού μετέχουν σ' αὐτό;—Πῶς ὄχι;—Τὰ διαφορετικὰ ὅμως ἀπὸ τὸ «ἐν», φαντάζομαι, θὰ εἶναι πολλά· γιὰτὶ, ἂν τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός» δὲν εἶναι πράγματι οὔτε ἓνα οὔτε περισσότερα ἀπὸ ἓνα, δὲν θὰ εἶναι τίποτε.—Πράγματι δὲν θὰ εἶναι.—'Επειδὴ εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὸ «ἐν» καὶ ἐκεῖνα πού μετέχουν στὸ «ἐν» μέρος καὶ ἐκεῖνα πού μετέχουν στὸ «ἐν» ὅλο, δὲν εἶναι ἀνάγκη τότε νὰ εἶναι ἄπειρα κατὰ τὸ πλῆθος, ἀκριβῶς αὐτὰ πού μετέχουν στὸ «ἐν»;—Πῶς αὐτό;—'Ας τὸ ἰδοῦμε ἀπὸ τὴν ἐξῆς πλευρά: ἄλλο τίποτα συμβαίνει ἢ αὐτό: ὅτι ὅσες φορές λαβαίνουν μέρος τὰ «ἄλλα» στὸ «πλῆθος», λαβαίνουν μέρος σ' αὐτὸ τότε, ὅταν αὐτὰ οὔτε «ἓνα» εἶναι οὔτε μετέχουν στὸ «ἐν»;—'Εἶναι φανερό.—Δὲν εἶναι πλῆθος ἐκεῖνο, ἀπ' ὅπου τὸ «ἐν» ἀπουσιάζει;—Βέβαια εἶναι πλῆθος.—Τί λοιπόν; ἂν κοιτάξωμε (¹) νὰ ἀφαιρέσωμε μὲ τὴ σκέψη μας ἀπὸ τὰ τέτοια ἓνα ἐλάχιστο, κατὰ τὸ δυνατόν, μέρος, δὲν εἶναι ἀνάγκη καὶ ἐκεῖνο πού ἀφαιρέθηκε, ἂν βέβαια δὲν μετέχη στὸ «ἐν», νὰ εἶναι πλῆθος καὶ ὄχι ἓνα;—'Εἶναι ἀνάγκη.—'Αν λοιπόν ἐξετάσωμε καὶ ξαναεξετάσωμε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο αὐτὴ καθ'αυτὴ τὴν ἄλλη φύση τῆς ἰδέας, ὅσο μέρος τῆς θὰ βλέπαμε κάθε φορά, τοῦτο δὲν θὰ εἶναι ἄπειρο κατὰ τὸ πλῆθος;—Βεβαίως.—

—'Ακόμη, ὅταν καθ'ένα μέρος, ἓνα πρὸς ἓνα, γίνῃ μέρος, φαίνεται ἀμέσως ὅτι περιορίζεται καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη καὶ ἀπὸ τὸ ὅλο, καὶ τὸ ὅλο ἐπίσης περιορίζεται ἀπὸ τὰ μέρη.—'Ακριβῶς.—'Ετσι στὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός», ἐπειδὴ ἔχουν ἐπικοινωνία καὶ μὲ τὸ «ἐν» καὶ μεταξὺ τους, συμβαίνει νὰ γίνεταί μέσα σ' αὐτὰ, ὅπως φαίνεται, κάτι παράξενο, πού τοὺς φέρνει ἀμοιβαῖο περιορισμὸ, ἐνῶ ἀντιθέτως ἢ καθε-

b

c

d

ξυμβαίνει ἐκ μὲν τοῦ ἐνός καὶ ἐξ ἑαυτῶν κοιωνησάντων,
 ὡς ἔοικεν, ἕτερόν τι γίνεσθαι ἐν ἑαυτοῖς, ὃ δὴ πέρασ παρ-
 ἔσχε πρὸς ἄλληλα· ἢ δ' ἑαυτῶν φύσις καθ' ἑαυτὰ ἀπει-
 ρίαν. Φαίνεται. Οὕτω δὴ τὰ ἄλλα τοῦ ἐνός καὶ ὅλα καὶ
 κατὰ μόρια ἀπειρά τέ ἐστι καὶ πέρατος μετέχει. Πάνυ γε.
 e Οὐκοῦν καὶ ὁμοιά τε καὶ ἀνόμοια ἀλλήλοις τε καὶ ἑαυτοῖς ;
 Πῆ δὴ ; Ἡ μὲν πον ἀπειρά ἐστι κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν
 πάντα, ταῦτόν πεπονθότα ἂν εἶη ταύτη. Πάνυ γε. Καὶ
 μὴν ἢ γε ἅπαντα πέρατος μετέχει, καὶ ταύτη πάντ' ἂν εἶη
 ταῦτόν πεπονθότα. Πῶς δ' οὐ ; Ἡ δέ γε πεπερασμένα τε
 εἶναι καὶ ἀπειρα πέπονθεν, ἐναντία πάθη ἀλλήλοις ὄντα
 159a ταῦτα τὰ πάθη πέπονθεν. Ναί. Τὰ δ' ἐναντία γε ὡς οἶόν
 τε ἀνομοιώτατα. Τί μὴν ; Κατὰ μὲν ἄρα ἐκάτερον τὸ πά-
 θος ὁμοια ἂν εἶη αὐτά τε αὐτοῖς καὶ ἀλλήλοις, κατὰ δ'
 ἀμφοτέρα ἀμφοτέρως ἐναντιώτατά τε καὶ ἀνομοιώτατα.
 Κινδυνεύει. Οὕτω δὴ τὰ ἄλλα αὐτά τε αὐτοῖς καὶ ἀλλή-
 λοις ὁμοιά τε καὶ ἀνόμοια ἂν εἶη. Οὕτως. Καὶ ταῦτά δὴ
 καὶ ἕτερα ἀλλήλων, καὶ κινούμενα καὶ ἐστῶτα, καὶ πάντα
 τὰ ἐναντία πάθη οὐκέτι χαλεπῶς εὐρήσομεν πεπονθότα
 b τἄλλα τοῦ ἐνός, ἐπέπερ καὶ ταῦτα ἐφάνη πεπονθότα. Ὁρ-
 θῶς λέγεις.

XXIII. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν ἤδη ἐῶμεν ὡς φανερά,
 ἐπισκοπῶμεν δὲ πάλιν, ἐν εἰ ἔστιν, ἄρα καὶ οὐχ οὕτως
 ἔχει τὰ ἄλλα τοῦ ἐνός ἢ οὕτω μόνον ; Πάνυ μὲν οὖν. Λέ-
 γομεν δὴ ἐξ ἀρχῆς, ἐν εἰ ἔστι, τί χρῆ τὰ ἄλλα τοῦ ἐνός πε-
 πονθέναι. Λέγομεν γάρ. Ἄρ' οὖν οὐ χωρὶς μὲν τὸ ἐν τῶν
 ἄλλων, χωρὶς δὲ τἄλλα τοῦ ἐνός εἶναι ; Τί δὴ ; Ὅτι πον

αυτό φύση τους εἶναι ἡ ἀπειρία.—Φανερό.—Ἐτσι λοιπὸν τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός» καὶ ὡς ὅλα καὶ ὡς μέρη εἶναι καὶ ἀπειρα καὶ μετέχουν σὲ πέρασ.—Πολὺ σωστά.—Ἐξάλλου, εἶναι καὶ μεταξὺ τους καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ ὅμοια καὶ ἀνόμοια;—Γιὰ τοιοῦ λόγου;—Ὅπως, νομίζω, εἶναι ὅλα ἀπειρα ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴ φύση, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μπορεῖ νὰ ἔχουν ὅλα τὴν ἴδια ιδιότητα.—Πολὺ σωστά.—Ἀκόμη, ὅπως ὅλα μετέχουν σὲ πέρασ, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ ἔχουν ἐπίσης ὅλα τὴν ἴδια ιδιότητα.—Πῶς ὄχι;—Ὅπως συμβαίνει νὰ ἔχουν γίνει καὶ πεπερασμένα καὶ ἀπειρα, θὰ ἔχουν μεταξὺ τους τὶς ἴδιες ιδιότητες ἀντίθετες τῇ μιᾷ μὲ τὴν ἄλλη.—Ἀσφαλῶς.—Μὰ καὶ τὰ ἀντίθετα εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν ἀνομοιοτάτα.—Καὶ ἔπειτα;—Κατὰ τὴ μιᾷ ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἄλλη ιδιότητα, τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός» θὰ εἶναι ὅμοια καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ μεταξὺ τους. Καὶ πάλι κατὰ τὴ μιᾷ καὶ κατὰ τὴν ἄλλη ιδιότητα θὰ εἶναι καὶ ὑπερβολικὰ ἐνάντια καὶ ὑπερβολικὰ ἀνόμοια.—Ἐτσι θὰ εἶναι.—Ὡστε λοιπὸν τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός» θὰ εἶναι καὶ μετὸν ἑαυτὸ τους καὶ μεταξὺ τους καὶ ὅμοια καὶ ἀνόμοια.—Μάλιστα.—Θὰ ἔχουν ἐπομένως τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀμοιβαίας ταυτότητος καὶ διαφορετικότητος, τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἡρεμίας, καὶ γενικὰ εὐκόλα θὰ βροῦμε ὅτι θὰ ἔχουν ὅλες τὶς ἀντίθετες ιδιότητες τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός», ἀφοῦ ἀποδείχτηκε ὅτι ἔχουν τὶς παραπάνω ιδιότητες.—Σωστὰ τὰ λές.

XXIII. Ὑπόθεση 5. Τὸ «ἐν» ἂν ὑπάρχη, ἄσχετα παρμένο, τότε τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός»: α) δὲν μετέχουν στὸ «ἐν». β) δὲν εἶναι πολλὰ. γ) δὲν εἶναι οὔτε ὅμοια οὔτε ἀνόμοια, οὔτε τὰ ἴδια οὔτε διαφορετικά, οὔτε κινούμενα οὔτε στεκόμενα, οὔτε γινόμενα οὔτε χανόμενα, οὔτε μεγαλύτερα οὔτε ἴσα, οὔτε ἔχουν καμιά ιδιότητα.

—Αὐτὰ τώρα πιά ἄς τ' ἀφήσωμε. γιατί εἶναι φανερά, κι' ἄς ἐπανεέλθωμε στὴν ἐξέταση τῆς ὑποθέσεώς μας: τὸ «ἐν» ἂν ὑπάρχη, ἄραγε οἱ προηγούμενες (1) βεβαιώσεις εἶναι οἱ μόνες δυνατὲς καὶ οἱ ἀρνήσεις τους δὲν ἀποδίδονται οἱ ἴδιες στὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός»;—Πολὺ εὐχαρίστως.—Ἄς ἐρευνήσωμε ἐξαρχῆς τὴν ὑπόθεση: τὸ «ἐν» ἂν ὑπάρχη, ποιά ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα προκύπτουν γιὰ τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός»;—Ἄς ἐρευνήσωμε.—Ἄραγε δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν χωριστὸ τὸ «ἐν» ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ τὰ «ἄλλα»

οὐκ ἔστι παρὰ ταῦτα ἕτερον, ὃ ἄλλο μὲν ἔστι τοῦ ἐνός, c ἄλλο δὲ τῶν ἄλλων. Πάντα γὰρ εἰρηται, διὰν ρηθῆ τό τε ἐν καὶ τᾶλλα. Πάντα γάρ. Οὐκ ἄρα ἔτ' ἔστιν ἕτερον τούτων, ἐν ᾧ τό τε ἐν ἂν εἶη τῷ αὐτῷ, καὶ τᾶλλα. Οὐ γάρ. Οὐδέποτε ἄρα ἐν ταυτῷ ἔστι τό ἐν καὶ τᾶλλα. Οὐκ ἔοικεν.

Χωρὶς ἄρα; Ναί. Οὐδὲ μὴν μόριά γε ἔχειν φαμέν τὸ ὡς ἀληθῶς ἐν. Πῶς γάρ; Οὐτ' ἄρα ὄλον εἶη ἂν τὸ ἐν ἐν τοῖς ἄλλοις οὔτε μόρια αὐτοῦ, εἰ χωρὶς τέ ἐστι τῶν ἄλλων καὶ d μόρια μὴ ἔχει. Πῶς γάρ; Οὐδενὶ ἄρα τρόπῳ μετέχει ἂν τᾶλλα τοῦ ἐνός, μήτε κατὰ μόριόν τι αὐτοῦ μήτε κατὰ ὄλον μετέχοντα. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδαμῆ ἄρα ἐν τᾶλλά ἐστιν, οὐδ' ἔχει ἐν ἑαυτοῖς ἐν οὐδέν. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδ' ἄρα πολλά ἐστι τᾶλλα. Ἐν γὰρ ἂν ἦν ἕκαστον αὐτῶν μόριον τοῦ ὄλου, εἰ πολλά ἦν· νῦν δὲ οὐθ' ἐν οὔτε πολλά οὐθ' ὄλον οὔτε μόριά ἐστι τᾶλλα τοῦ ἐνός, ἐπειδὴ αὐτοῦ οὐδαμῆ μετέχει. Ὁρθῶς. Οὐδ' ἄρα δύο οὐδὲ τρία οὔτε αὐτά e ἐστι τὰ ἄλλα οὔτε ἕνεστιν ἐν αὐτοῖς, εἴπερ τοῦ ἐνός πανταχῆ στέρεται. Οὕτως. Οὐδὲ ὁμοια ἄρα καὶ ἀνόμοια οὔτε αὐτά ἐστι τῷ ἐνὶ τᾶλλα, οὔτε ἕνεστιν ἐν αὐτοῖς ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης. Εἰ γὰρ ὁμοια καὶ ἀνόμοια αὐτά εἶη ἢ ἔχοι ἐν ἑαυτοῖς ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα, δύο πον εἶδη ἐναντία ἀλλήλοις ἔχοι ἂν ἐν ἑαυτοῖς τὰ ἄλλα τοῦ ἐνός. Φαίνεται, Ἦν δέ γε ἀδόνατον δυοῖν τινῶν μετέχειν ἢ μῆδ' ἐνός μετέχει. Ἀδόνατον. Οὐτ' ἄρα ὁμοια οὐτ' ἀνόμοιά ἐστιν οὐτ' 160a ἀμφοτέρα τᾶλλα. Ὁμοια μὲν γὰρ ὄντα ἢ ἀνόμοια ἐνός ἂν τοῦ ἑτέρου εἶδους μετέχοι, ἀμφοτέρα δὲ ὄντα δυοῖν τοῖν ἐναντίων ταῦτα δὲ ἀδόνατα ἐφάνη. Ἀληθῆ. Οὐδ' ἄρα τὰ αὐτά οὐδ' ἕτερα, οὐδὲ κινούμενα οὐδὲ ἐστῶτα, οὐδὲ γιγνώμενα οὐδὲ ἀπολλύμενα, οὐδὲ μελίζω οὐδὲ ἐλάττω οὐδὲ ἴσα· οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν πέπονθε τῶν τοιοῦτων. Εἰ γάρ

χωριστά ἀπὸ τὸ «ἐν»;—Μὰ γιατί τάχα;—Γιατί, νομίζω, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ δὲν ὑπάρχει τρίτο, ποῦ εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ «ἐν» καὶ ἄλλο ἀπὸ τὰ «ἄλλα». Ἐχουν δὲ εἰπωθῆ ὅλα, ὅταν ἔχουν εἰπωθῆ καὶ τὸ «ἐν» καὶ τὰ «ἄλλα».—Πράγματι ὅλα.—Δὲν ὑπάρχει πλέον τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, μέσα στὸ ὁποῖο θὰ εἶχαν θέση καὶ τὸ «ἐν» καὶ τὰ «ἄλλα».—

Ἄξι βέβαια.—Τὸ «ἐν» καὶ τὰ «ἄλλα» δὲν μποροῦν νὰ εἶναι λοιπὸν ποτὲ μαζί μέσα στὸ ἴδιο.—Δὲν φαίνεται.—Εἶναι ἄρα χωρισμένα.—Ναί.—Ὁμως παραδεχτήκαμε (1) ὅτι τὸ ἀληθινὸ «ἐν» δὲν ἔχει μέρη.—Πῶς μπορεῖ νὰ ἔχη;—Οὔτε λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ «ἐν» ὡς ὅλο μέσα στὰ «ἄλλα» οὔτε μέρη αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶναι χωρισμένο ἀπὸ τὰ «ἄλλα» καὶ δὲν ἔχει μέρη.—Πῶς θὰ μποροῦσε;—Μὲ κανένα λοιπὸν τρόπο δὲν μποροῦν νὰ μετέχουν τὰ «ἄλλα» στὸ «ἐν», ἀφοῦ δὲν μετέχουν σ' αὐτὸ οὔτε μὲ κάποιο μέρος τους οὔτε μὲ τὸ ὅλο τους.—Δὲν φαίνεται.—Ἄρα μὲ κανένα τρόπο τὰ «ἄλλα» δὲν εἶναι «ἐν», οὔτε ἔχουν μέσα τους κανένα «ἐν».—Ἀσφαλῶς ὄχι.—Οὔτε ἐπομένως τὰ «ἄλλα» εἶναι πολλά. Γιατί θὰ ἦταν τότε, καθένα ἀπ' αὐτὰ ἓνα μέρος τοῦ ὅλου, ἂν ἦταν πολλά. Τώρα ὅμως τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός» δὲν εἶναι οὔτε ἓνα οὔτε πολλά, οὔτε ὅλο οὔτε μέρη, ἀφοῦ δὲν μετέχουν στὸ «ἐν» μὲ καμιὰ σχέση.—Σωστά.—Δὲν εἶναι λοιπὸν τὰ «ἄλλα» οὔτε δύο οὔτε τρία, οὔτε αὐτὰ οὔτε ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτά, ἐπειδὴ ἀπὸ κάθε ἀποψη στεροῦνται τοῦ «ἐνός».—Ἔτσι εἶναι.—Ἐπομένως τὰ «ἄλλα» δὲν εἶναι οὔτε ὅμοια καὶ ἀνόμοια. οὔτε τὰ ἴδια μὲ τὸ «ἐν», οὔτε περιέχουν μέσα τους ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα. Γιατί ἂν πραγματικὰ ἦταν ὅμοια καὶ ἀνόμοια ἢ περιεῖχαν μέσα τους ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα, θὰ εἶχαν, νομίζω, τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός» μέσα τους δυὸ ἰδέες ἀντίθετες μεταξύ τους.—Προφανῶς.—Ἄλλα νὰ μετέχουν σὲ δυὸ, ὁ,τιδήποτε κι' ἂν εἶναι αὐτὰ τὰ δυὸ, εἶναι βέβαια ἀδύνατο γιὰ ἐκεῖνα ποῦ δὲν μετέχουν σὲ κανένα.—Ἀδύνατο.—Ἐπομένως δὲν εἶναι τὰ «ἄλλα» οὔτε ὅμοια οὔτε ἀνόμοια, οὔτε ἔχουν καὶ τίς δυὸ αὐτὲς ιδιότητες. Γιατί, ἂν ἦταν ὅμοια ἢ ἀνόμοια μὲ τὸ «ἐν», θὰ μετεῖχον πράγματι στὴ μιὰ ἀπὸ τίς δυὸ ἰδέες· καί, ἂν ἦταν ὅμοια καὶ ἀνόμοια, θὰ μετεῖχαν σὲ δυὸ ἀντίθετες ἰδέες. Αὐτὸ ὅμως ἀποδείχθηκε ἀδύνατο.—Ἀλήθεια.—Τὰ «ἄλλα» λοιπὸν δὲν εἶναι οὔτε τὰ ἴδια οὔτε διαφορετικά, οὔτε κινούμενα οὔτε ἀκίνητα οὔτε γινόμενα οὔτε χανόμενα οὔτε μεγαλύτερα οὔτε μικρότερα οὔτε ἴσα, καὶ γενικὰ καμιὰ

τι τοιοῦτον πεπονθέναι ὑπομένει τὰ ἄλλα, καὶ ἐνὸς καὶ δυοῖν καὶ τριῶν καὶ περιττοῦ καὶ ἀρτίου μεθέξει, ὧν αὐ-
 b τοῖς ἀδύνατον ἐφάνη μετέχειν, τοῦ ἐνὸς γε πάντη πάντως
 στερομένοις. Ἀληθέστατα. Οὕτω δὴ ἐν εἶ ἔστι, πάντα τέ
 ἔστι τὸ ἐν καὶ οὐδὲν ἔστι καὶ πρὸς ἑαυτὸ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα
 ὡσαύτως. Παντελῶς μὲν οὖν.

XXIV. Εἶεν εἰ δὲ δὴ μὴ ἔστι τὸ ἐν, τί χρη συμβαί-
 νειν, ἄρ' οὐ σκεπτόν μετὰ ταῦτα ; Σκεπτόν γάρ. Τίς
 οὖν ἂν εἴη αὕτη ἢ ὑπόθεσις, εἰ ἐν μὴ ἔστιν ; Ἄρά τι διαφέ-
 ρει τῆσδε, εἰ μὴ ἐν μὴ ἔστιν ; Διαφέρει μέντοι. Διαφέρει
 c μόνον, ἢ καὶ πᾶν τοῦναντίον ἔστιν εἰπεῖν, εἰ μὴ ἐν μὴ
 ἔστι, τοῦ εἰ ἐν μὴ ἔστιν ; Πᾶν τοῦναντίον. Τί δ' εἴ τις λέ-
 γοι, εἰ μέγεθος μὴ ἔστιν ἢ σμικρότης μὴ ἔστιν ἢ τι ἄλλο
 τῶν τοιούτων, ἄρα ἐφ' ἐκάστου ἂν δηλοῖ, ὅτι ἕτερόν τι λέ-
 γοι τὸ μὴ ὄν ; Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ νῦν δηλοῖ, ὅτι ἕτερον
 λέγει τῶν ἄλλων τὸ μὴ ὄν, ὅταν εἴπῃ ἐν εἰ μὴ ἔστι, καὶ
 ἴσμεν ὃ λέγει ; Ἴσμεν. Πρῶτον μὲν ἄρα γνωστόν τι λέγει,
 ἔπειτα ἕτερον τῶν ἄλλων, ὅταν εἴπῃ ἐν, εἴτε τὸ εἶναι αὐτῷ
 προσθεῖς εἴτε τὸ μὴ εἶναι· οὐδὲν γὰρ ἤττον γινώσκειται,
 d τί τὸ λεγόμενον μὴ εἶναι, καὶ ὅτι διάφορον τῶν ἄλλων· ἢ
 οὐ ; Ἀνάγκη. Ὡδε ἄρα λεκτέον ἐξ ἀρχῆς, ἐν εἰ μὴ ἔστι, τί
 χρη εἶναι. Πρῶτον μὲν οὖν αὐτῷ. τοῦτο ὑπάρχειν δεῖ, ὡς

ἄλλη ιδιότητα αὐτοῦ τοῦ εἶδους μπορεῖ ν' ἀποδοθῆ σ' αὐτά. Γιατί, ἂν εἶχαν καμιά ἀπ' αὐτὲς τὶς ιδιότητες, θὰ μετεῖχαν τότε στὸ ἓνα, στὰ δύο καὶ στὰ τρία, στὸν περιττὸ καὶ στὸν ἄρτιο ἀριθμὸ, στὰ ὅποια ἀποδείχτηκε ὅτι τοὺς εἶναι ἀδύνατο νὰ μετέχουν, ἐπειδὴ ἐξάπαντος στεροῦνται τοῦ «ένος». — Ἀληθέστατα. — Ἐτσι λοιπὸν, ἂν δεχτοῦμε τὸ «έν» ὡς ὑπαρκτό, μποροῦμε ν' ἀποδώσωμε σ' αὐτὸ καὶ νὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε ὅλες τὶς ιδιότητες καὶ σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ σχετικὰ μὲ τὰ «ἄλλα». — Ἐτσι εἶναι ἀκριβῶς.

XXIV. Ὑπόθεση 6. Ἄν τὸ «έν» δὲν ὑπάρχει, παρμένω σχετικὰ μὲ τὰ «ἄλλα», ἀκολουθοῦν γι' αὐτὸ οἱ ἐπόμενες συνέπειες : α) εἶναι γνωριστό· β) εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα»· γ) μετέχει σὲ ὅλους τοὺς προσδιορισμοὺς : ὁμοιότητα, ἀνομοιότητα, ἰσότητα, ἀνισότητα, μέγεθος, μικρότητα, οὐσία, καὶ μὴ οὐσία, κίνηση, καὶ ἀκίνησις, στάσις, καὶ ἀλλαγὴ, μορφὴ, γένεσις, καὶ φθορά.

— Πολὺ καλὰ. Ἄλλὰ δὲν ἔχομε τώρα νὰ ἐξετάσωμε ποιὰς συνέπειες ὀφείλουν νὰ προκύπτουν, ἂν τὸ «έν» δὲν ὑπάρχει; — Βέβαια πρέπει νὰ ἐξετάσωμε. — Ποιὰ λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὴ ἢ ὑπόθεσις : ἂν «έν» δὲν ὑπάρχει; Ἄραγε διαφέρει κάπως ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄλλη : ἂν τὸ μὴ «έν» δὲν ὑπάρχει; — Ἀσφαλῶς διαφέρει. — Διαφέρει μόνον; ἢ εἶναι ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο νὰ πῆ κανεὶς : «ἂν τὸ μὴ ἐν δὲν ὑπάρχει» ἀπὸ τὸ «ἂν τὸ ἐν δὲν ὑπάρχει»; — Ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο. — Τί πάλι συμβαίνει, ὅταν κανεὶς λέη : ἂν τὸ μέγεθος δὲν ὑπάρχει, ἢ ἡ μικρότης δὲν ὑπάρχει, ἢ κάποιον ἄλλο πρᾶγμα αὐτοῦ τοῦ εἶδους; Μήπως λέγοντας αὐτὰ ἐννοεῖ ὅτι τὸ μὴ ὄν τὸ θεωρεῖ σὰν κάτι διαφορετικὸ; — Μάλιστα. — Καὶ στὴν προκείμενη λοιπὸν ὑπόθεσις ἐννοεῖ ὅτι τὸ μὴ ὄν τὸ θεωρεῖ σὰν διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ὅταν πῆ : τὸ «έν» δὲν ὑπάρχει, καὶ ξέρομε τότε ἐκεῖνο ποῦ ἐννοεῖ; — Τὸ ξέρομε. — Ἐπομένως, ὅταν πῆ «έν», ἐννοεῖ ὅτι λέει πρῶτα κάποιον πρᾶγμα γνωστό, ἔπειτα διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», εἴτε προσθήσει σ' αὐτὸ τὸ «ὑπάρχει», εἴτε προσθήσει σ' αὐτὸ τὸ «δὲν ὑπάρχει». Γιατί δὲν γνωρίζομε λιγότερο τί σημαίνει τὸ λεγόμενον «δὲν ὑπάρχει», καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα». Ἡ δὲν εἶναι τοῦτο ἀληθές; — Κατ' ἀνάγκη. — Μὲ αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἐννοια θὰ πραγματευθοῦμε ἐξαρχῆς τὸ ζήτημα : ἂν τὸ «έν» δὲν ὑπάρχει, τί πρέπει νὰ προκύπτῃ. Τὸ πρῶτον πρᾶγμα

ἔοικεν, εἶναι αὐτοῦ ἐπιστήμην, ἢ μῆδὲ ὅ τι λέγεται γι-
 γνώσκεισθαι, ὅταν τις εἴπῃ ἐν εἰ μὴ ἔστι. Ἄληθῆ. Οὐκ-
 οῦν καὶ τὰ ἄλλα ἔτερ' αὐτοῦ εἶναι, ἢ μῆδὲ ἐκεῖνο ἕτερον
 τῶν ἄλλων λέγεσθαι; Πάνυ γε. Καὶ ἑτεροιοῦτος ἄρα ἐστὶν
 αὐτῷ πρὸς τῇ ἐπιστήμῃ. Οὐ γὰρ τὴν τῶν ἄλλων ἑτεροιοί-
 e τητα λέγει, ὅταν τὸ ἐν ἑτερον τῶν ἄλλων λέγῃ, ἀλλὰ τὴν
 ἐκεῖνου. Φαίνεται. Καὶ μὴν τοῦ γε ἐκεῖνου καὶ τοῦ τινός
 καὶ τούτου καὶ τούτῳ καὶ τούτων καὶ πάντων τῶν τοιού-
 των μετέχει τὸ μὴ ὂν ἐν. Οὐ γὰρ ἂν τὸ ἐν ἐλέγετο οὐδ' ἂν
 τοῦ ἐνός ἕτερα, οὐδ' ἐκείνῳ ἂν τι ἦν οὐδ' ἐκεῖνου, οὐδ'
 ἂν τι ἐλέγετο, εἰ μήτε τοῦ τινός αὐτῷ μετῆν μήτε τῶν ἄλ-
 λων τούτων. Ὁρθῶς. Εἶναι μὲν δὴ τῷ ἐνὶ οὐχ οἶόν τε,
 161a εἴπερ γε μὴ ἔστι, μετέχειν δὲ πολλῶν οὐδὲν κωλύει, ἀλλὰ
 καὶ ἀνάγκη, εἴπερ τό γε ἐν ἐκεῖνο καὶ μὴ ἄλλο μὴ ἔστι.
 Εἰ μέντοι μήτε τὸ ἐν μήτ' ἐκεῖνο μὴ ἔσται, ἀλλὰ περὶ ἄλ-
 λου του ὁ λόγος, οὐδὲ φθέγγεσθαι δεῖ οὐδέν· εἰ δὲ τὸ ἐν
 ἐκεῖνο καὶ μὴ ἄλλο ὑπόκειται μὴ εἶναι, καὶ τοῦ ἐκεῖνου
 καὶ ἄλλων πολλῶν ἀνάγκη αὐτῷ μετεῖναι. Καὶ πάνυ γε.
 Καὶ ἀνομοιότης ἄρ' ἔστιν αὐτῷ πρὸς τὰ ἄλλα. Τὰ γὰρ
 ἄλλα, τοῦ ἐνός ἕτερα ὄντα, ἑτεροῖα καὶ εἶη ἂν. Ναί. Τὰ
 δ' ἑτεροῖα οὐκ ἄλλοῖα; Πῶς δ' οὐ; Τὰ δ' ἄλλοῖα οὐκ ἀνό-
 b μοια; Ἄνόμοια μὲν οὖν. Οὐκοῦν εἴπερ τῷ ἐνὶ ἀνόμοιά
 ἐστὶ, δῆλον ὅτι ἀνομοίῳ τά γε ἀνόμοια ἀνόμοια ἂν εἶη.
 Δῆλον. Εἶη δὴ ἂν καὶ τῷ ἐνὶ ἀνομοιότης, πρὸς ἣν τὰ
 ἄλλα ἀνόμοια αὐτῷ ἐστίν. Ἔοικεν. Εἰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων
 ἀνομοιότης ἔστιν αὐτῷ, ἄρ' οὐκ ἀνάγκη ἑαυτοῦ ὁμοιό-
 τητα αὐτῷ εἶναι; Πῶς; Εἰ ἐνός ἀνομοιότης ἔστι τῷ ἐνί,
 οὐκ ἂν που περὶ τοῦ τοιούτου ὁ λόγος εἶη οἶου τοῦ ἐνός,

πού πρέπει νά τοῦ ἀναγνωρίσουμε εἶναι, φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει αὐτοῦ γνώση ἀκριβῆς (ἐπιστήμη), ἣ ἄλλιῶς κανένας δὲν ξέρει τί θέλομε νά ποῦμε, ὅταν λέμε: ἂν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχη.—'Αλήθεια.— Πρέπει ἐπίσης νά εἶναι καὶ τὰ «ἄλλα» διαφορετικὰ ἀπ' αὐτό, ἀφοῦ, ἄλλιῶτικα, δὲν μποροῦμε νά λέμε καὶ ἐκεῖνο διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα»;— Πολύ σωστά.— "Αρα καὶ διαφορετικότητα ἔχει αὐτὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ γνώση. Γιατί, ὅταν λέη κανεὶς ὅτι τὸ «ἐν» εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ «ἄλλα», δὲν ἐννοεῖ τὴν διαφορετικότητα τῶν «ἄλλων», ἀλλὰ τὴν διαφορετικότητα ἐκεῖνου, τοῦ «ένος».— 6
 Προφανῶς.—'Εξάλλου τὸ «ἐν», πού δὲν ὑπάρχει, μετέχει σὲ «ἐκεῖνο» καὶ σὲ «κάποιο» καὶ σὲ «αὐτό» καὶ «σὲ αὐτὸ ἐδῶ» καὶ «σὲ αὐτὰ ἐδῶ» καὶ σὲ ὅλους τοὺς παρόμοιους προσδιορισμούς. Γιατί δὲν θὰ γινόταν λόγος γιὰ τὸ «ἐν» καὶ γιὰ τὰ «ἄλλα» τοῦ «ένος» οὔτε θὰ ὑπῆρχε κάτι σ' ἐκεῖνο οὔτε κάποια ιδιότητα ἐκεῖνου οὔτε θὰ λεγόταν κάτι γιὰ ἐκεῖνο, ἂν αὐτὸ δὲν μετεῖχε οὔτε στὸ «κάποιο πρᾶγμα» οὔτε σ' αὐτὰ τὰ ἄλλα πού εἶπαμε.— Σωστά.—'Αλλὰ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νά μετέχη σὲ πολλὰ τοῦ ἐπι- 161a
 βάλλεται μάλιστα, ἂν πραγματικὰ δὲν ὑπάρχη τὸ «ἐν» ἐκεῖνο, καὶ ὄχι κάποιο ἄλλο. "Αν ὅμως δὲν ὑπάρχη τὸ «ἐν» οὔτε ἐκεῖνο τὸ «μὴ ἐν», ἀλλὰ γίνεται λόγος γιὰ κάποιο ἄλλο, τότε δὲν πρέπει νά λέη κανεὶς τίποτε γιὰ κανένα. Καὶ ἂν τὸ «ἐν» ἐκεῖνο καὶ ὄχι ἄλλο πρόκειται νά μὴ ὑπάρχη, τότε εἶναι ἀνάγκη νά μετέχη σ' «αὐτό» καὶ σ' «ἐκεῖνο» καὶ σὲ ἄλλους πολλοὺς προσδιορισμούς.— Βεβαίωτατα.— "Εχει λοιπὸν ἐπίσης καὶ ἀνομοιότητα ὡς πρὸς τὰ «ἄλλα». Γιατί τὰ «ἄλλα», ἐπειδὴ εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ «ἐν», θὰ εἶναι καὶ διαφορετικῆς φύσεως.— Ναί.— Καὶ ἐκεῖνο, πού εἶναι διαφορετικῆς φύσεως, δὲν εἶναι ἄλλης φύσεως;— Πῶς ὄχι.— Καὶ ἐκεῖνα, πού εἶναι ἄλλης φύσεως, δὲν εἶναι ἀνόμοια;— Φυσικὰ εἶναι ἀνόμοια.— "Αν λοιπὸν εἶναι ἀνόμοια πρὸς τὸ «ἐν», εἶναι φανερὸ πῶς μπορεῖ νά εἶναι ἀνόμοια τὰ ἀνόμοια ἐξαιτίας μιᾶς ἀνομοιότητος.— Εἶναι φανερό.— Μπορεῖ λοιπὸν νά ὑπάρχη ἀνομοιότης καὶ στὸ «ἐν» τὸ ἴδιο, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι τὰ «ἄλλα» ἀνόμοια πρὸς αὐτό.— "Ε-σι φαίνεται.— Καὶ ἂν ἔχη ἀνομοιότητα μὲ τὰ «ἄλλα», ἀρα δὲν εἶναι ἀναγκασμένο νά ἔχη ὁμοιότητα μὲ τὸν ἑαυτό του;— Πῶς;— "Αν τὸ «ἐν» ἔχη ἀνομοιότητα μὲ τὸ «ἐνα», δὲν θὰ γινόταν, νομίζω, λόγος γιὰ κάποιο πρᾶγμα, ὅπως 6

- οὐδ' ἂν ἢ ὑπόθεσις εἶη περὶ ἑνός, ἀλλὰ περὶ ἄλλου ἢ ἑνός.
- c Πάνυ γε. Οὐ δεῖ δέ γε. Οὐ δῆτα. Δεῖ ἄρ' ὁμοιότητα τῶ ἐνὶ αὐτοῦ ἑαυτῶ εἶναι. Δεῖ. Καὶ μὴν οὐδ' αὖ ἴσον ἐστὶ τοῖς ἄλλοις. Εἰ γὰρ εἶη ἴσον, εἶη τε ἂν ἦδη καὶ ὁμοιον ἂν εἶη αὐτοῖς κατὰ τὴν ἰσότητα· ταῦτα δ' ἀμφοτέρω ἀδύνατα, εἶπερ μὴ ἔστιν ἓν. Ἄδύνατα. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔστι τοῖς ἄλλοις ἴσον, ἄρ' οὐκ ἀνάγκη καὶ τᾶλλ' ἐκείνῳ μὴ ἴσα εἶναι; Ἀνάγκη. Τὰ δὲ μὴ ἴσα οὐκ ἄνισα; Ναί. Τὰ δὲ ἄνισα οὐ τῶ ἀνίσῳ ἄνισα; Πῶς δ' οὐ; Καὶ ἀνισότητος δὴ
- d μετέχει τὸ ἓν, πρὸς ἣν τᾶλλ' αὐτῶ ἐστὶν ἄνισα; Μετέχει. Ἄλλὰ μέντοι ἀνισότητός γ' ἐστὶ μέγεθος τε καὶ σμικρότης. Ἔστι γάρ. Ἔστιν ἄρα καὶ μέγεθος τε καὶ σμικρότης τῶ τοιοῦτῳ ἐνὶ; Κινδυνεύει. Μέγεθος μὴν καὶ σμικρότης ἀεὶ ἀφέστατον ἀλλήλων. Πάνυ γε. Μεταξὺ ἄρα τι αὐτοῖν ἀεὶ ἐστὶν. Ἔστιν. Ἐχεις οὖν τι ἄλλο εἰπεῖν μεταξὺ αὐτοῖν ἢ ἰσότητα; Οὐκ, ἀλλὰ τοῦτο. Ὅτῳ ἄρα ἐστὶ μέγεθος καὶ σμικρότης, ἔστι καὶ ἰσότης αὐτῶ, μεταξὺ τούτων οὐσα.
- e Φαίνεται. Τῶ δὴ ἐνὶ μὴ ὄντι, ὡς ἔοικε, καὶ ἰσότητος ἂν μετέλῃ καὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος. Ἔοικεν. Καὶ μὴν καὶ οὐσίας γε δεῖ αὐτὸ μετέχειν πῃ. Πῶς δὴ; Ἐχειν αὐτὸ δεῖ οὕτως ὡς λέγωμεν. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχοι, οὐκ ἂν ἀληθῆ λέγομεν ἡμεῖς λέγοντες τὸ ἓν μὴ εἶναι· εἰ δὲ ἀληθῆ, δῆλον ὅτι ὄντα αὐτὰ λέγομεν ἢ οὐχ οὕτως; Οὕτω μὲν οὖν. Ἐπειδὴ δὲ φαμεν ἀληθῆ λέγειν, ἀνάγκη ἡμῖν φάναι
- 162a καὶ ὄντα λέγειν. Ἀνάγκη. Ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικε, τὸ ἓν οὐκ ὄν. Εἰ γὰρ μὴ ἔσται μὴ ὄν, ἀλλὰ τι τοῦ εἶναι ἀνήσει πρὸς τὸ μὴ εἶναι, εὐθὺς ἔσται ὄν. Παντάπασι μὲν οὖν. Δεῖ ἄρα αὐτὸ δεσμὸν ἔχειν τοῦ μὴ εἶναι τὸ εἶναι μὴ ὄν, εἰ μέλ-

τὸ «ἐν» πού θά πραγματευθοῦμε, οὔτε ἡ παροῦσα ὑπόθεσις θά ἦταν γιὰ «ἐνα», ἀλλὰ γιὰ κάτι ἄλλο παρὰ γιὰ «ἐνα». — Βεβαίως.— Δὲν τοῦ πρέπει λοιπὸν νὰ εἶναι ἀνόμοιο μὲ τὸν ἑαυτό του.— Ὅχι βέβαια.— Ἐπομένως πρέπει τὸ «ἐν» νὰ ἔχη ὁμοιότητα μὲ τὸν ἑαυτό του.— Πρέπει.

— Ἐξάλλου δὲν εἶναι ἴσο πρὸς τὰ «ἄλλα». Γιατί, ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού θά ἦταν ἴσο, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἴδια στιγμῆ θά ὑπῆρχε πιά καὶ θά ἦταν ὁμοιο μὲ αὐτὰ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἰσότητος. Καὶ τὸ ἓνα ὅπως καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀδύνατο ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού δὲν ὑπάρχει τὸ «ἐν». — Ἀδύνατον.— Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἴσο μὲ τὰ «ἄλλα», ἄραγε δὲν εἶναι ἀνάγκη καὶ τὰ «ἄλλα» νὰ μὴ εἶναι ἴσα μὲ ἐκεῖνο;— Εἶναι ἀνάγκη.— Καὶ τὰ μὴ ἴσα δὲν εἶναι ἄνισα;— Ναί.— Καὶ τὰ ἄνισα δὲν εἶναι ἄνισα ἐξαιτίας τῆς ἀνισότητος;— Πῶς ὄχι;— Τὸ «ἐν» λοιπὸν μετέχει ἀκόμη καὶ στὴν ἀνισότητα, κατὰ τὴν ὅποια τὰ «ἄλλα» τοῦ εἶναι ἄνισα;— Μετέχει.— Ἄλλ' ὅμως στὴν ἀνισότητα ὑπάρχει μέγεθος καὶ μικρότης.— Βεβαίως.— Ὑπάρχει λοιπὸν σ' ἓνα τέτοιο «ἐν» καὶ μέγεθος καὶ μικρότης;— Πιθανόν.— Ὅμως τὸ μέγεθος καὶ ἡ μικρότης ἀπέχουν πάντοτε μεταξύ τους.— Βεβαίωτατα.— Ὑπάρχει λοιπὸν πάντοτε μεταξύ τους κάποιον διάμεσο.— Ὑπάρχει.— Μπορεῖς τάχα νὰ ἀποδείξῃς ὅτι ὑπάρχει μεταξύ τους ἓνα ἄλλο διάμεσο παρὰ ἡ ἰσότητος;— Ὅχι ἄλλο ἀπ' αὐτό.— Ἐκεῖ λοιπὸν πού ὑπάρχει μέγεθος καὶ μικρότης, ὑπάρχει ἐπίσης διάμεσο μεταξύ τους, ἡ ἰσότητος.— Ἐτσι φαίνεται.— Τὸ «ἐν» λοιπὸν πού δὲν ὑπάρχει, ὅπως φαίνεται, μπορεῖ νὰ μετέχη καὶ στὴν ἰσότητα καὶ στὸ μέγεθος καὶ στὴν μικρότητα.— Φανερό.— Καὶ ἀκόμη πρέπει αὐτὸ νὰ μετέχη καὶ στὴν οὐσία μὲ κάποιον τρόπο.— Μὲ ποῖο τρόπο;— Πρέπει αὐτὸ νὰ εἶναι ἔτσι, ὅπως τὸ λέμε. Γιατί, ἂν δὲν ἦταν ἔτσι, δὲν θά λέγαμε ἀλήθεια, λέγοντας ὅτι τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχει. Καὶ ἂν λέμε ἀληθινά, εἶναι φανερό ὅτι λέμε αὐτὸ πού ὑπάρχει. Ἡ δὲν εἶναι ἔτσι;— Ἐτσι ἀκριβῶς εἶναι.— Ἐπειδὴ λοιπὸν βεβαιώνομε ὅτι λέμε ἀληθινά, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποστηρίξωμε ἐπίσης ὅ,τι λέγαμε καὶ γιὰ ἐκεῖνα πού ὑπάρχουν (τὰ «ὄντα».)— Κατ' ἀνάγκην.— Ὑπάρχει λοιπὸν, ὅπως φαίνεται, τὸ «μὴ ὄν ἐν», γιατί, ἂν δὲν εἶναι μὴ ὄν, ἀλλὰ μὲ κάποιον τρόπο παραχωρήσει μέρος τοῦ εἶναι του πρὸς τὸ μὴ εἶναι, ἀμέσως θά γίνῃ ὄν.— Ἀκριβέστατα.— Πρέπει λοιπὸν αὐτὸ «τὸ μὴ ὄν», ἂν ὀφείλῃ νὰ μὴ εἶναι, νὰ ἔχη δεσμὸ πρὸς τὸ «μὴ εἶναι», ὁμοια ὅπως τὸ ὄν πρέπει νὰ ἔχη ἀπὸ τὴν πλευρά του

c

d

e

162a

λει μὴ εἶναι, ὁμοίως ὥσπερ τὸ ὄν τὸ μὴ ὄν ἔχει μὴ εἶναι, ἵνα τελῶς αὖ εἶναι ᾗ. Οὕτως γὰρ ἂν τό τε ὄν μάλιστ' ἂν εἶη καὶ τὸ μὴ ὄν οὐκ ἂν εἶη, μετέχοντα τὸ μὲν ὄν οὐσίας

b τοῦ εἶναι ὄν, μὴ οὐσίας δὲ τοῦ εἶναι μὴ ὄν, εἰ μέλλει τελῶς εἶναι, τὸ δὲ μὴ ὄν μὴ οὐσίας μὲν τοῦ μὴ εἶναι μὴ ὄν, οὐσίας δὲ τοῦ εἶναι μὴ ὄν, εἰ καὶ τὸ μὴ ὄν αὖ τελῶς μὴ ἔσται. Ἀληθέστατα. Οὐκοῦν ἐπέειπερ τῷ τε ὄντι τοῦ μὴ εἶναι καὶ τῷ μὴ ὄντι τοῦ εἶναι μέτεστι, καὶ τῷ ἐνί, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι, τοῦ εἶναι ἀνάγκη μετεῖναι εἰς τὸ μὴ εἶναι. Ἀνάγκη. Καὶ οὐσία δὴ φαίνεται τῷ ἐνί, εἰ μὴ ἔστιν. Φαίνεται. Καὶ μὴ οὐσία ἄρα, εἴπερ μὴ ἔστιν. Πῶς δ' οὐ; Οἷόν τε οὖν τὸ ἔχον πως μὴ ἔχειν οὕτω, μὴ μεταβάλλον ἐκ ταύτης τῆς ἕξεως; Οὐχ οἷόν τε. Πᾶν ἄρα τὸ τοιοῦτον μεταβολὴν

c σημαίνει, δ' ἂν οὕτω τε καὶ μὴ οὕτως ἔχη. Πῶς δ' οὐ; Μεταβολὴ δὲ κίνησις, ἢ τί φήσομεν; Κίνησις. Οὐκοῦν τὸ ἐν ὄν τε καὶ οὐκ ὄν ἐφάνη; Ναί. Οὕτως ἄρα καὶ οὐχ οὕτως ἔχον φαίνεται. Ἔοικεν. Καὶ κινούμενον ἄρα τὸ οὐκ ὄν ἐν πέφανται, ἐπέειπερ καὶ μεταβολὴν ἐκ τοῦ εἶναι ἐπὶ τὸ μὴ εἶναι ἔχον. Κινδονεύει. Ἀλλὰ μὴν εἰ μηδαμοῦ γέ ἐστι τῶν ὄντων, ὡς οὐκ ἔστιν, εἴπερ μὴ ἔστιν, οὐδ' ἂν μεθίσταιτό ποθέν ποι. Πῶς γάρ; Οὐκ ἄρα τῷ γε μετα-

d βαίνειν κινοῖτ' ἂν. Οὐ γάρ. Οὐδὲ μὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἂν στρέφοιτο ταύτου γὰρ οὐδαμοῦ ἄπτεται. Ὅν γὰρ ἐστὶ τὸ ταῦτόν· τὸ δὲ μὴ ὄν ἐν τῶν ὄντων ἀδύνατον εἶναι. Ἀδύνατον γάρ. Οὐκ ἄρα τὸ ἐν μὴ ὄν στρέφεται ἂν δύναιτο ἐν ἐκείνῳ ἐν ᾧ μὴ ἔστιν. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδὲ μὴν ἀλλοιοῦται που τὸ ἐν ἑαυτοῦ, οὔτε τὸ ὄν οὔτε τὸ μὴ ὄν. Οὐ γάρ ἂν ᾗν ὁ λόγος ἔτι περὶ τοῦ ἐνός, εἴπερ ἡλλιοῦτο αὐτὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ περὶ ἄλλου τιός. Ὁρθῶς. Εἰ δὲ μήτ'

δεσμὸς πρὸς «τὸ μὴ εἶναι μὴ ὄν», γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ὑπάρχη τελείως. Γιατί μὲ αὐτὸ τὸν ὄρο, πραγματικά, τὸ ὄν θὰ ὑπῆρχε μὲ τὸ παραπάνω, καὶ τὸ μὴ ὄν δὲν θὰ ὑπῆρχε. Μὲ τὸ νὰ μετέχη τὸ ὄν στὴν οὐσία τοῦ ὄντος καὶ ὄχι στὴν «οὐσία τοῦ μὴ ὄντος», θὰ μπορέσῃ νὰ ὑπάρχη τελείως. Καὶ τὸ μὴ ὄν θὰ πρέπῃ νὰ μετέχη στὴ «μὴ οὐσία τοῦ μὴ ὄντος», ὅπως καὶ στὴν «οὐσία τοῦ μὴ ὄντος», ἂν θέλωμε πάλι τὸ μὴ ὄν νὰ πραγματοποιῆ ἀπὸ τὴν πλευρὰ του τὴν τελειότητα τοῦ μὴ εἶναι του.—'Αληθέστατα.—'Ἐτσι, ἐπειδὴ καὶ τὸ ὄν μετέχει στὴ μὴ ὑπαρξή, καὶ τὸ μὴ ὄν μετέχει στὴν ὑπαρξή, εἶναι ἀνάγκη καὶ τὸ «ἔν», ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει, νὰ μετέχη ἀναγκαστικά στὴν ὑπαρξή γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μὴ ὑπαρξή του.—Κατ' ἀνάγκη.—Καὶ οὐσία λοιπὸν φαίνεται ὅτι ὑπάρχει στὸ ἔν, ἂν δὲν ὑπάρχη.—Φαίνεται.—Καὶ μὴ οὐσία ἀκόμη, ἂν πράγματι δὲν ὑπάρχη.—Πῶς ὄχι;

—Εἶναι ὅμως δυνατὸ ἓνα πρᾶγμα πού βρίσκεται σὲ κάποια κατάσταση, νὰ μὴ παραμένῃ στὴν ἴδια κατάσταση, ἂν δὲν μεταβάλλεται ἀπ' αὐτὴ σὲ μιὰν ἄλλη;—Δὲν εἶναι δυνατόν.—Πᾶν ὅ,τι εἶναι τέτοιο, δηλαδὴ ἔχει καὶ δὲν ἔχει κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, σημαίνει λοιπὸν μεταβολή;—Πῶς ὄχι;—Καὶ ἡ μεταβολὴ εἶναι κίνηση· ἢ τί ἄλλο θὰ ποῦμε πῶς εἶναι;—Κίνηση.—Τὸ «ἔν» δὲν ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι καὶ δὲν εἶναι;—Ναί.—'Ἐτσι λοιπὸν φαίνεται πῶς ἔχει μιὰ κατάσταση καὶ δὲν τὴν ἔχει.—'Ἐτσι φαίνεται.—'Ἐχει ἐπίσης ἀποδειχτῆ ὅτι καὶ κινούμενο εἶναι τὸ «ἔν πού δὲν ὑπάρχει», ἐπειδὴ φανερώθηκε ὅτι μεταβάλλεται ἀπὸ τὸ εἶναι στὸ μὴ εἶναι.—Σχεδὸν ναί.—'Ἄλλ' ἂν δὲν ὑπάρχη σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, ὅπως καὶ δὲν ὑπάρχει πουθενά, ἀφοῦ πραγματικά δὲν ὑπάρχει, δὲν θὰ μετατοπίζε-
ται ἀπὸ ἓνα τόπο σ' ἓναν ἄλλο.—Βέβαια.—Δὲν θὰ κινῆται λοιπὸν μὲ τὴ μετατόπιση.—'Ὅχι βέβαια.—'Ὅτε ὅμως θὰ περιστρέφεται στὸ ἴδιο σημεῖο· γιὰ δὲν ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ «ταῦτόν» σὲ κανένα σημεῖο, ἀφοῦ τὸ «ταῦτόν» εἶναι ὄν, καὶ τὸ μὴ ὄν εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχη σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ὄντα.—Πράγματι ἀδύνατο.—'Ἐτσι λοιπὸν τὸ «ἔν πού δὲν ὑπάρχει» δὲν θὰ μποροῦσε νὰ περιστρέφεται σ' ἐκεῖνο, μέσα στὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει.—Βεβαίως ὄχι.—'Ὅτε ἀκόμη τὸ «ἔν», νομίζω, ἀλλάζει μορφή ὡς πρὸς τὸν ἑαυτό του, οὔτε τὸ «ἔν πού ὑπάρχει» οὔτε τὸ «ἔν πού δὲν ὑπάρχει». Γιατί, ἂν τὸ ἴδιο ἀλλάζε μορφή, δὲν θὰ γινόταν πιά λόγος γιὰ τὸ «ἔν», ἀλλὰ γιὰ

- e ἀλλοιοῦται μήτε ἐν ταύτῳ στρέφεται μήτε μεταβαίνει, ἄρ' ἂν πη ἔτι κινοῖτο ; Πῶς γάρ ; Τό γε μὴν ἀκίνητον ἀνάγκη ἡσυχίαν ἄγειν, τὸ δὲ ὑσυχάζον ἐστάναι. Ἀνάγκη. Τὸ ἐν ἄρα, ὡς ἔοικεν, οὐκ ὄν ἔστημέ τε καὶ κινεῖται. Ἔοικεν. Καὶ μὴν εἶπερ γε κινεῖται, μεγάλη ἀνάγκη αὐτῷ ἀλλοιοῦσθαι.
- 163a** οὔσθαι. Ὅπη γὰρ ἂν τι κινήθῃ, κατὰ τοσοῦτον οὐκέθ' ὡσ-
αύτως ἔχει ὡς εἶχεν, ἀλλ' ἐτέρως. Οὕτως. Κινούμε-
νον δὴ τὸ ἐν καὶ ἀλλοιοῦται. Ναί. Καὶ μὴν μηδαμῇ γε κι-
νούμενοι οὐδαμῇ ἂν ἀλλοιοῖτο. Οὐ γάρ. Ἡ μὲν ἄρα κι-
νεῖται τὸ οὐκ ὄν ἐν, ἀλλοιοῦται· ἣ δὲ μὴ κινεῖται, οὐκ ἀλ-
λοιοῦται. Οὐ γάρ. Τὸ ἐν ἄρα μὴ ὄν ἀλλοιοῦται τε καὶ οὐκ
ἀλλοιοῦται. Φαίνεται. Τὸ δ' ἀλλοιούμενον ἄρ' οὐκ ἀνά-
γκη γίγνεσθαι μὲν ἕτερον ἢ πρότερον, ἀπόλλυσθαι δὲ ἐκ
- b** τῆς προτέρας ἕξεως· τὸ δὲ μὴ ἀλλοιούμενον μήτε γί-
γνεσθαι μήτε ἀπόλλυσθαι ; Ἀνάγκη. Καὶ τὸ ἐν ἄρα μὴ
ὄν ἀλλοιούμενον μὲν γίγνεται τε καὶ ἀπόλλυται, μὴ ἀλ-
λοιούμενον δὲ οὔτε γίγνεται οὔτε ἀπόλλυται· καὶ οὔτω
τὸ ἐν μὴ ὄν γίγνεται τε καὶ ἀπόλλυται, καὶ οὔτε γίγνεται
οὔτ' ἀπόλλυται. Οὐ γάρ οὖν.

XXV. Αἰθίς δὴ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἴωμι πάλιν, ὀφύ-
μενοι εἰ ταῦτὰ ἡμῖν φανεῖται ἅπερ καὶ νῦν, ἢ ἕτερα. Ἀλ-
c λὰ χρῆ. Οὐκοῦν ἐν εἰ μὴ ἔστι, φασί, τί χρῆ περὶ αὐτοῦ
ξυμβαίνειν ; Ναί. Τὸ δὲ μὴ ἔστιν ὅταν λέγωμεν, ἄρα
μὴ τι ἄλλο σημαίνει ἢ οὐσίας ἀπουσίαν τούτῳ ᾧ ἂν φῶ-

κάποιο ἄλλο.—Σωστά.—'Αφοῦ ὁμως οὔτε μορφή ἀλλάζει, οὔτε περιστρέφεται στὸν ἴδιο τόπο, οὔτε πηγαίνει ἀπὸ μιὰ θέση σὲ ἄλλη, ἄρα θὰ μπορούσε ἀκόμη κάπου νὰ κινῆται;—Πῶς θὰ μπορούσε;—'Αλλὰ ἐκεῖνο πού εἶναι ἀκίνητο μένει ἀναγκαστικά σὲ ἀνάπαυση, καὶ ἐκεῖνο πού μένει σὲ ἀνάπαυση εἶναι ἀνάγκη νὰ μένη ἀκίνητο.—Εἶναι ἀνάγκη.—'Επομένως, ὅπως φαίνεται, τὸ «ἐν πού δὲν ὑπάρχει» καὶ εἶναι ἀκίνητο καὶ κινεῖται.—'Ετσι φαίνεται.—'Εξάλλου, ἂν βέβαια κινῆται, εἶναι μεγάλη ἀνάγκη ν' ἀλλάζῃ μορφή. Γιατὶ σὲ ὅποια κατεύθυνση κι' ἂν κινήθῃ, δὲν εἶναι πιά στὴν κατάσταση πού ἦταν, ἀλλὰ σὲ ἄλλη διαφορετικὴ κατάσταση.—'Ετσι εἶναι.—'Απὸ τὴ στιγμή πού κινεῖται τὸ «ἐν», ἀλλάζει καὶ μορφή.—Ναί.—'Αν πάλι δὲν κινῆται πρὸς καμιά διεύθυνση, δὲν θὰ ἀλλάζῃ διόλου μορφή.—Βέβαια δὲν θ' ἀλλάζῃ.—'Λοιπὸν σὲ περίπτωση πού κινεῖται τὸ «ἐν πού δὲν ὑπάρχει», ἀλλάζει μορφή καὶ σὲ περίπτωση πού δὲν κινεῖται, δὲν ἀλλάζει μορφή.—Βέβαια δὲν ἀλλάζει.—'Ετσι τὸ «ἐν πού δὲν ὑπάρχει» καὶ ἀλλάζει μορφή καὶ δὲν ἀλλάζει.—'Ετσι φαίνεται.—'Εκεῖνο πού ἀλλάζει μορφή, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται διαφορετικὸ ἀπὸ πρωτότερα καὶ νὰ χάνῃ τὴν προηγούμενη κατάστασή του; κι' ἐκεῖνο πού δὲν ἀλλάζει μορφή, δὲν εἶναι ἀνάγκη οὔτε νὰ γίνεται οὔτε νὰ χάνεται;—'Ανάγκη.—Τὸ «ἐν» λοιπὸν «πού δὲν ὑπάρχει», ἐπειδὴ ἀλλάζει μορφή, γίνεται καὶ χάνεται, καὶ πάλι ἐπειδὴ δὲν ἀλλάζει μορφή, οὔτε γίνεται οὔτε χάνεται· καὶ ἔτσι τὸ «ἐν πού δὲν ὑπάρχει» καὶ γίνεται καὶ χάνεται καὶ οὔτε γίνεται οὔτε χάνεται.—'Ετσι βέβαια.

XXV. Ὑπόθεση 7. Τὸ «ἐν» ἂν δὲν ὑπάρχει, παρμένο ἄσχετα πρὸς τὰ ἄλλα, ἔχει ὡς ἐπακολούθημα : α) οὔτε ὑπάρχει οὔτε μετέχει σὲ οὐσία· β) οὔτε στέκεται οὔτε κινεῖται· γ) δὲν μετέχει οὔτε σὲ μέγεθος οὔτε σὲ μικρότητα οὔτε σὲ ἰσότητα· δ) δὲν ἔχει ὁμοιότητα οὔτε ἀνομοιότητα μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὰ «ἄλλα», καὶ ε) δὲν ἀποδίδεται σ' αὐτὸ κανένας προσδιορισμός.

—'Ας ξαναγυρίσωμε ἀκόμη μιὰ φορὰ στὴν ἀρχὴ γιὰ τὸ ἴδιον, ἂν θὰ βροῦμε τὰ ἴδια συμπεράσματα πού εἶδαμε καὶ τώρα, ἢ διαφορετικά.—Καὶ πρέπει.—'Ο τύπος μας λοιπὸν εἶναι : ἂν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχει, τί θὰ προκύψῃ ἀναγκαστικά γι' αὐτό;—Ναί.—Καὶ ὅταν λέμε τὸ «δὲν ὑπάρχει», ἄραγε αὐτὸ σημαίνει κάτι ἄλλο ἢ ἀπουσία τοῦ εἶναι ἀπ'

μεν μὴ εἶναι ; Οὐδὲν ἄλλο. Πότερον οὖν, ὅταν φῶμεν
 μὴ εἶναι τι, πῶς οὐκ εἶναι φαμεν αὐτό, πῶς δὲ εἶναι ; ἢ
 τοῦτο τὸ μὴ ἔστι λεγόμενον ἀπλῶς σημαίνει ὅτι οὐδαμῶς
 οὐδαμῆ ἔστιν οὐδὲ πη μετέχει οὐσίας τό γε μὴ ὄν ; Ἀπλού-
 στατα μὲν οὖν. Οὔτε ἄρα εἶναι δύναιτο ἂν τὸ μὴ ὄν οὔτε
 d ἄλλως οὐδαμῶς οὐσίας μετέχειν. Οὐ γάρ. Τὸ δὲ γίγνε-
 σθαι καὶ τὸ ἀπολλύσθαι μὴ τι ἄλλο ἢ, ἢ τὸ μὲν οὐσίας με-
 ταλαμβάνειν, τὸ δ' ἀπολλύναι οὐσίαν ; Οὐδὲν ἄλλο. Ὡ-
 δέ γε μὴδὲν τούτου μέτεστιν, οὐτ' ἂν λαμβάνοι οὐτ' ἀπολ-
 λύοι αὐτό. Πῶς γάρ ; Τῷ ἐνὶ ἄρα, ἐπειδὴ οὐδαμῆ ἔστιν,
 οὐθ' ἐκτέον οὔτε ἀπαλλακτέον οὔτε μεταληπτέον οὐ-
 σίας οὐδαμῶς. Εἰκός. Οὐτ' ἄρ' ἀπόλλυται τὸ μὴ ὄν ἐν
 οὔτε γίγνεται, ἐπειπερ οὐδαμῆ μετέχει οὐσίας. Οὐ φαί-
 e νεται. Οὐδ' ἄρ' ἀλλοιοῦται οὐδαμῆ· ἤδη γὰρ ἂν γίγνοιτό
 τε καὶ ἀπολλύοιτο τοῦτο πάσχον. Ἀληθῆ. Εἰ δὲ μὴ ἀλ-
 λοιοῦται, οὐκ ἀνάγκη μὴδὲ κινεῖσθαι ; Ἀνάγκη. Οὐδὲ
 μὴν ἐστάναι φήσομεν τὸ μὴδαμοῦ ὄν. Τὸ γὰρ ἐστὸς ἐν τῷ
 αὐτῷ τι δεῖ αἰεὶ εἶναι. Τῷ αὐτῷ πῶς γὰρ οὐ ; Οὔτω δὴ
 αὐτὸ μὴ ὄν μήτε ποθ' ἐστάναι μήτε κινεῖσθαι λέγωμεν.
 Μὴ γὰρ οὖν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἔστι γε αὐτῷ τι τῶν ὄντων.
 164a Ἦδη γὰρ ἂν τοῦ μετέχον ὄντος οὐσίας μετέχοι. Δῆλον.
 Οὔτε ἄρα μέγεθος οὔτε σμικρότης οὔτε ἰσότης αὐτῷ ἔστιν.
 Οὐ γάρ. Οὐδὲ μὴν ὁμοιότης γε οὐδὲ ἑτεροιότης οὔτε πρὸς
 αὐτὸ οὔτε πρὸς ἄλλα εἶη ἂν αὐτῷ. Οὐ φαίνεται. Τί δέ ;
 τὰλλα ἔσθ' ὅπως ἂν εἶη αὐτῷ, εἰ μὴδὲν αὐτῷ δεῖ εἶναι ;
 Οὐκ ἔστιν. Οὐτ' ἄρ' ὁμοια οὔτε ἀνόμοια, οὔτε ταῦτά
 οὐθ' ἑτερά ἐστὶν αὐτῷ τὰ ἄλλα. Οὐ γάρ. Τί δέ ; τὸ ἐκεί-
 νου ἢ τὸ ἐκείνω, ἢ τὸ τί, ἢ τὸ τοῦτο ἢ τὸ τούτου, ἢ ἄλλου

αὐτὸ ποῦ λέμε πῶς δὲν ὑπάρχει;—Τίποτε ἄλλο.—“Ὅταν λέμε πῶς δὲν ὑπάρχει κάτι, γιὰ ποῖό τάχα ἀπὸ τὰ δυὸ τὸ λέμε: ὅτι δὲν ὑπάρχει μὲ κάποια σχέση καὶ ὑπάρχει μὲ μιὰν ἄλλη, ἢ ὅτι αὐτὸ ποῦ ἀληθινά. δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει μὲ κανένα τρόπο καὶ μὲ καμιὰ σχέση καὶ δὲν μετέχει στὴν οὐσία ἀπὸ καμιὰ πλευρά;—Τὸ ἐννοοῦμε γενικώτατα.—“Ἐπομένως αὐτό, ποῦ δὲν ὑπάρχει, δὲν θὰ μπορούσε οὔτε νὰ εἶναι, οὔτε νὰ μετέχη στὴν οὐσία μὲ κανένα τρόπο.—“Ὅχι βέβαια.—Τὸ «γίνεσθαι» καὶ τὸ «χάνεσθαι» μήπως εἶναι ἄλλο τίποτα, ἢ ἐκεῖνο σημαίνει συμμετοχὴ στὴν οὐσία καὶ αὐτὸ ἀπώλεια τῆς οὐσίας;—Τίποτε ἄλλο.—“Ὅ,τι πάλι δὲν ἔχει καμιὰ συμμετοχὴ σ’ αὐτά, οὔτε παίρνει οὔτε χάνει οὐσία.—“Ὅχι βέβαια.—Τὸ «ἐν» λοιπόν, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει πουθενά, δὲν πρέπει οὔτε νὰ ἔχη οὔτε νὰ χάνη οὔτε νὰ παίρνη οὐσία μὲ κανένα τρόπο.—Ἐβλογο.—“Ἐπομένως τὸ «ἐν ποῦ δὲν ὑπάρχει» οὔτε χάνεται οὔτε γίνεται, ἐπειδὴ δὲν μετέχει στὴν οὐσία μὲ καμιὰ σχέση.—“Ἔτσι φαίνεται.—Οὔτε λοιπόν ἀλλάζει μορφή μὲ κανένα τρόπο. Γιατὶ τότε, ἂν ὑπόκειται σὲ ἀλλοίωση, θὰ ἔχη ἀμέσως γένεση καὶ ἀπώλεια.—“Ἀλήθεια.—Καὶ ἂν δὲν ὑπόκειται σὲ ἀλλοίωση, δὲν εἶναι ἀναγκαστικά ἀπαλλαγμένο καὶ ἀπὸ τὴν κίνηση;—“Ἀναγκαστικά.—Οὔτε ὅμως θὰ βεβαιώσωμε ὅτι στέκεται ἐκεῖνο δὲν ὑπάρχει πουθενά. Γιατὶ ἐκεῖνο ποῦ στέκεται, πρέπει πάντοτε νὰ εἶναι στὸ ἴδιο (σημεῖο).—Προφανῶς στὸ ἴδιο (σημεῖο).—“Ἔτσι λοιπόν, ἄς λέμε πάλι, σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω: αὐτὸ ποῦ δὲν ὑπάρχει οὔτε στέκεται ποτὲ οὔτε κινεῖται.—“Ἀσφαλῶς ἔτσι εἶναι.—“Ἀκόμη δὲν θὰ ὑπάρχη σ’ αὐτὸ κάτι ἀπὸ τὰ ὄντα. Γιατὶ, ἂν μετεῖχε σὲ κάποιο ὄν, θὰ μετεῖχε στὴν οὐσία.—Εἶναι φανερό.—“Ἐπομένως δὲν ἔχει οὔτε μέγεθος οὔτε μικρότητα οὔτε ἰσότητα.—Βέβαια δὲν ἔχει.—“Ἀκόμη δὲν θὰ ἔχη οὔτε ὁμοιότητα οὔτε διαφορετικότητα οὔτε ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸ του οὔτε ὡς πρὸς τὰ «ἄλλα».—Δὲν φαίνεται νὰ ἔχη.—Τί δέ; ὑπάρχει τρόπος νὰ μπορούν νὰ ὑπάρχουν σ’ αὐτὸ τὰ «ἄλλα», ἂν πρέπει νὰ μὴ ὑπάρχη τίποτε σ’ αὐτό;—Δὲν ὑπάρχει.—Τὰ «ἄλλα» λοιπόν δὲν εἶναι οὔτε ὅμοια οὔτε ἀνόμοια, οὔτε τὰ ἴδια οὔτε διαφορετικά ἀπ’ αὐτό.—Βέβαια δὲν εἶναι.—Τί πάλι νὰ παραδεχτοῦμε; θὰ ἀποδοθοῦν σ’ αὐτὸ ποῦ δὲν ὑπάρχει οἱ προσδιορισμοί: «ἐκείνου» ἢ «σ’ ἐκεῖνο» ἢ «κάτι τί» ἢ «αὐτοῦ» ἢ «αὐτοῦ» ἢ «ἄλλου» ἢ «σὲ ἄλλο» ἢ «ποτὲ» ἢ «ἐπειτα» ἢ «τώρα» ἢ θὰ ὑπάρξη αὐτοῦ ἄλη-

d

e

164a

b ἢ ἄλλω, ἢ ποτὲ ἢ ἔπειτα ἢ νῦν, ἢ ἐπιστήμη ἢ δόξα ἢ αἰσθησις ἢ λόγος ἢ ὄνομα ἢ ἄλλο ὅτιοῦν τῶν ὄντων περὶ τὸ μὴ ὄν ἔσται ; Οὐκ ἔσται. Οὕτω δὴ ἐν οὐκ ὄν οὐκ ἔχει πως οὐδαμῆ. Οὐκουν δὴ ἔοικέ γε οὐδαμῆ ἔχειν.

XXVI. *Ἐτι δὴ λέγωμεν, ἐν εἰ μὴ ἔστι, τὰ ἄλλα τὴ χρῆ πεπονηθέναι. Λέγωμεν γάρ. *Ἄλλα μὴν πού δεῖ αὐτὰ εἶναι· εἰ γὰρ μηδὲ ἄλλα ἐστίν, οὐκ ἂν περὶ τῶν ἄλλων λέγοιτο. Οὕτως. Εἰ δὲ περὶ τῶν ἄλλων ὁ λόγος, τά γε ἄλλα ἑτερά ἐστιν. *Ἡ οὐκ ἐπὶ τῷ αὐτῷ καλεῖς τό τε ἄλλο καὶ c τὸ ἕτερον ; *Ἐγωγε. *Ἐτερον δέ γέ πού φαμεν τὸ ἕτερον εἶναι ἑτέρου, καὶ τὸ ἄλλο δὴ ἄλλο εἶναι ἄλλου ; Ναί. Καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρα, εἰ μέλλει ἄλλα εἶναι, ἔστι τι οὗ ἄλλα ἔσται. *Ἀνάγκη. Τί δὴ οὖν ἂν εἶη ; τοῦ μὲν γὰρ ἑνὸς οὐκ ἔσται ἄλλα, μὴ ὄντος γε. Οὐ γάρ. *Ἀλλήλων ἄρα ἐστὶ τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἔτι λείπεται, ἢ μηδενὸς εἶναι ἄλλοις. *Ορθῶς. Κατὰ πλήθη ἄρ' ἕκαστα ἀλλήλων ἄλλα ἐστὶ. Καθ' ἐν γὰρ οὐκ ἂν οἶά τε εἶη, μὴ ὄντος ἑνός· ἀλλ' ἕκα- d στος, ὡς ἔοικεν, ὁ ὄγκος αὐτῶν ἀπειρός ἐστι πλήθει, κἂν τὸ σμικρότατον δοκοῦν εἶναι λάβη τις, ὥσπερ ὄναρ ἐν ὕπνῳ φαίνεται ἐξαίφνης ἀνθ' ἑνὸς δόξαντος εἶναι πολλὰ καὶ ἀντὶ σμικροτάτου παμμέγεθες πρὸς τὰ κερματιζόμενα ἐξ αὐτοῦ. *Ορθότατα. Τοιούτων δὴ ὄγκων ἄλλα ἀλλήλων ἂν εἶη τἄλλα, εἰ ἑνὸς μὴ ὄντος ἄλλα ἐστίν. Κομιδῆ μὲν οὖν. Οὐκοῦν πολλοὶ ὄγκοι ἔσονται, εἷς ἕκαστος φαινόμε-

θινή γνώση ἢ δοξασία ἢ ἀντίληψη κατ' αἴσθησιν ἢ ὀρισμὸς ἢ ὄνομα ἢ ἄλλο ὅ,τιδήποτε ἀπὸ τὰ ὄντα;—Δὲν θὰ ὑπάρξῃ.—Ἔτσι λοιπὸν τὸ «ἐν», παρμένο σὲ μιὰν ἀπόλυτα ἀρνητικὴν σημασίαν, δὲν ἐπιδέχεται κανένα προσδιορισμὸν μὲ κανένα τρόπον.—Αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα, ὅτι μὲ κανένα τρόπον δὲν ἐπιδέχεται.

XXVI. Ὑπόθεσις 8. Ἄν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχῃ, σχετικὰ παρμένο, ἀκολουθοῦν γιὰ τὰ «ἄλλα» ὅτι : α) φαίνονται καὶ εἶναι ἄπειρα καὶ ἔχουν πέρασ' β) εἶναι «ἐν» καὶ «πολλά» γ) εἶναι ὅμοια καὶ ἀνόμοια καθ'αυτὰ καὶ μεταξύ τους, καὶ δ) ἐπιδέχονται ὅλους τοὺς προσδιορισμοὺς.

—Ἄς ἐξετάσωμε μιὰ φορὰ ἀκόμη, ἂν τὸ «ἐν» δὲν ὑπάρχῃ, ποιῆς ἰδιότητες δέχονται ἀναγκαστικὰ τὰ «ἄλλα»;—Ναί, ἄς ἐξετάσωμε.—Πρέπει, νομίζω, κατ' ἀρχήν, νὰ ὑπάρχουν ἄλλα. Γιατί, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἄλλα, δὲν θὰ μιλούσαμε γιὰ τὰ «ἄλλα».—Ἔτσι εἶναι.—Ἄν λοιπὸν ὑπάρχουν «ἄλλα», γιὰ τὰ ὅποια μιλοῦμε, αὐτὰ τὰ λεγόμενα «ἄλλα» θὰ εἶναι διαφορευτικά. Ἡ δὲν ἀποδίδεις στὸ ἴδιο χαρακτηριστικὸν αὐτὰ τὰ δύο ὀνόματα : ἄλλο καὶ διαφορευτικόν;—Ἐγὼ τουλάχιστον ναί.—Ἄλλὰ νομίζω διαφορευτικὸν λέμε ἐκεῖνο πού διαφέρει ἀπὸ κάποιον πού εἶναι διαφορευτικόν, καὶ ἄλλο λέμε κάτι πού εἶναι ἀλλιώτικον ἀπὸ κάποιον ἄλλο;—Ναί.—Καὶ τὰ «ἄλλα» λοιπὸν, ἂν τοὺς εἶναι ὀρισμένο νὰ εἶναι ἄλλα, θὰ ἔχουν κάτι, ὡς πρὸς τὸ ὅποιον θὰ εἶναι ἄλλα.—Κατ' ἀνάγκη.—Ποιὸν θὰ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς; Γιατί τοῦ «ἐνός» δὲν θὰ ὑπάρχουν ἄλλα, ἀφοῦ βέβαια δὲν ὑπάρχει ἓνα.—Βέβαια δὲν ὑπάρχουν.—Ἐκεῖνο λοιπὸν, πού κάνει τὰ «ἄλλα» νὰ εἶναι ἄλλα, θὰ εἶναι ἢ μεταξύ τους σχέσις. Γιατί μόνον αὐτὸ τὸ μέσον τοὺς μένει πιά, ἢ νὰ μὴ εἶναι ἄλλα κανενός.—Σωστά.—Τὰ «ἄλλα» λοιπὸν εἶναι ἄλλα μεταξύ τους ἕκαστα κατὰ πλήθη. Γιατί νὰ εἶναι ἓνα πρὸς ἓνα θὰ τοὺς ἦταν, πράγματι, ἀδύνατον, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει «ἐν». Ἄλλὰ, φαίνεται, καθέναν ὄγκον τοὺς εἶναι ἄπειρος κατὰ τὸ πλῆθος. Καὶ ἂν πάρη κανεὶς ἐκεῖνον πού φαίνεται μικρότερος, θὰ φανῆ σὰν ὄνειρον στὸν ὕπνον ὅτι εἶναι ξαφνικὰ πολλὰ ἀντὶ τοῦ θεωρούμενου ἐνός, καὶ ὅτι εἶναι, ἀντὶ πάρα πολὺ μικρός, πάρα πολὺ μεγάλος ἀπέναντι σὲ ὅσα κομματιάζεται.—Πολὺ σωστά.—Ἄπὸ ὄγκους ἐπομένως τέτοιου εἴδους τὰ «ἄλλα» θὰ εἶναι ἀμοιβαίως ἄλλα, ἂν ὑπάρχουν ἄλλα, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ «ἐν».—Ἀκριβῶς ἔτσι.—Πολλοὶ ὄγκοι λοιπὸν θὰ ὑπάρχουν, ἀπὸ τοὺς

- νος, ὦν δὲ οὐ, εἴπερ ἐν μὴ ἔσται ; Οὕτως. Καὶ ἀριθμὸς
 e δὲ εἶναι αὐτῶν δόξει, εἴπερ καὶ ἐν ἑκαστον, πολλῶν ὄν-
 των. Πάνυ γε. Καὶ τὰ μὲν δὴ ἄρτια, τὰ δὲ περιττὰ ἐν αὐ-
 τοῖς ὄντα οὐκ ἀληθῶς φαίνεται, εἴπερ ἐν μὴ ἔσται. Οὐ
 γὰρ οὐν. Καὶ μὴν καὶ σμικρότατόν γε, φαιμέν, δόξει ἐν
 αὐτοῖς ἐνεῖναι· φαίνεται δὲ τοῦτο πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς
 165a ἑκαστον τῶν πολλῶν ὡς σμικρῶν ὄντων. Πῶς δ' οὐ ;
 Καὶ ἴσος μὴν τοῖς πολλοῖς καὶ σμικροῖς ἑκαστος ὄγκος δο-
 ξασθῆσεται εἶναι. Οὐ γὰρ ἂν μετέβαινεν ἐκ μείζονος εἰς
 ἕλαττον φαινόμενος, πρὶν εἰς τὸ μεταξὺ δόξειν ἐλθεῖν·
 τοῦτο δ' εἶη ἂν φάντασμα ἰσότητος. Εἰκός. Οὐκοῦν καὶ
 πρὸς ἄλλον ὄγκον πέρας ἔχων, αὐτός γε πρὸς αὐτὸν οὔτε
 ἀρχὴν οὔτε πέρας οὔτε μέσον ἔχων ; Πῆ δὴ ; Ὅτι αἰεὶ αὐ-
 τῶν ὄντων τίς τι λάβῃ τῇ διανοίᾳ ὡς τι τούτων ὄν, πρὸ τε
 b τῆς ἀρχῆς ἄλλη αἰεὶ φαίνεται ἀρχή, μετὰ τε τὴν τελευταίην
 ἑτέρα ὑπολειπομένη τελευταίη, ἐν τε τῷ μέσῳ ἄλλα μεσαί-
 τερα τοῦ μέσου, σμικρότερα δέ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐνός
 αὐτῶν ἑκάστον λαμβάνεσθαι, ἅτε οὐκ ὄντος τοῦ ἐνός.
 Ἀληθέστατα. Θρόπτεσθαι δὴ, οἶμαι, κερματιζόμενον
 ἀνάγκη πᾶν τὸ ὄν, ὃ ἂν τις λάβῃ τῇ διανοίᾳ. Ὅγκος γάρ
 που ἄνευ ἐνός λαμβάνοιτ' ἂν. Πάνυ μὲν οὐν. Οὐκοῦν τὸ
 γε τοιοῦτον πόρρωθεν μὲν ὄρωντι καὶ ἀμβλῶν ἐν φαίνε-
 c σθαι ἀνάγκη, ἐγγύθεν δὲ καὶ ὀξὺ νοοῦντι πλήθει ἄπει-
 ρον ἐν ἑκαστον φανῆναι, εἴπερ στέρεται τοῦ ἐνός μὴ ὄν-
 τος ; Ἀναγκαϊότατον μὲν οὐν. Οὕτω δὴ ἄπειρά τε καὶ
 πέρας ἔχοντα καὶ ἐν καὶ πολλὰ ἑκαστα τᾶλλα δεῖ φαίνε-
 σθαι, ἐν εἰ μὴ ἔστιν, ἄλλα δὲ τοῦ ἐνός. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν
 καὶ ὁμοιά τε καὶ ἀνόμοια δόξει εἶναι ; Πῆ δὴ ; Οἷον
 ἐσκιαγραφημένα ἀποστάντι μὲν ἐν πάντα φαινόμενα ταῦ-

ὁποίους καθέννας θὰ φαίνεται, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι ἕνας, ἐπειδὴ δὲν θὰ ὑπάρχει «ἓν».—Ἔτσι εἶναι.—Ἐξάλλου θὰ φανοῦν ὅτι ἔχουν ἀριθμό, ἂν καθέννας ἀπ' αὐτοὺς θεωρηθῇ ἕνας, ἐνῶ εἶναι πολλά.—Πολὺ σωστά.—Καὶ ὅτι ἄλλαι εἶναι ἄρτια καὶ ἄλλα περιττὰ μεταξύ τους, αὐτὸ εἶναι φαινομενικὸ καὶ ὄχι ἀλήθεια, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει «ἓν».—Πραγματικὰ δὲν εἶναι.

—Κι' ἀκόμα, λέμε, θὰ φανῇ ὅτι ἔχουν μέσα τους καὶ τὸ πάρα πολὺ μικρό. Φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι πολλά καὶ μεγάλα αὐτὸ τὸ πάρα πολὺ μικρό, συγκρινόμενο πρὸς καθένα ἀπὸ τὰ πολλά, ὡς μικρά.—Πῶς ὄχι;—Ἐξάλλου κάθε ὄγκος θὰ νομισθῇ πῶς εἶναι ἴσος μὲ τὰ πολλά καὶ μικρά. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ περάσῃ φανερά ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο στὸ μικρότερο πρὶν φανῇ πῶς ἦλθε στὸ διάμεσο. Καὶ αὐτὸ εἶναι παράστασις ἰσότητος.—Εὐλόγο.—Κάθε ὄγκος πάλι θὰ φανῇ τάχα περιορισμένος ὡς πρὸς ἄλλον ὄγκο, ὅταν ὁ ἴδιος δὲν ἔχη ὡς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ οὐτε ἀρχὴ οὐτε τέλος οὐτε μέσο;—Γιὰ ποιὸ λόγο;—Γι' αὐτὸν ἐδῶ: ὅταν συλλάβῃ κανεὶς μὲ τὴ σκέψῃ του κάτι ἀπ' αὐτὰ σὰν κάτι ἀπὸ τὰ ὄντα, κάθε φορά καὶ πρὸ τῆς ἀρχῆς φαίνεται ὅτι προηγεῖται ἄλλη ἀρχή, καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸ τέλος φαίνεται ὅτι ὑπολείπεται ἄλλο τέλος, καὶ στὸ μέσον φαίνονται ὅτι ὑπάρχουν ἄλλα πού εἶναι πιο μέσα ἀπὸ τὸ μέσο καὶ μικρότερα, γιατί δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ συλλάβῃ ἓνα ἀπὸ καθένα μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ὄγκους, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει τὸ «ἓν».—Ἀληθέστατα.—Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νομίζω, νὰ συντρίβεται σὲ μικρὰ-μικρὰ κομμάτια κάθε τέτοιο ὄν, πού θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ συλλάβῃ μὲ τὴ σκέψῃ του. Γιατὶ αὐτὸ πού κάθε φορά θὰ συλλαμβάνῃ, θὰ εἶναι ὄγκος, ὅπου δὲν ὑπάρχει «ἓνα».—Βεβαίωτατα.—Εἶναι τάχα ἀναπόφευκτο σ' αὐτὲς τίς περιστάσεις σ' ἐκεῖνον πού παρατηρεῖ ἀπὸ μακριὰ καὶ μὲ δραση ἐξασθενημένη νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι ἓνα, καὶ σὲ κείνον πού παρατηρεῖ ἀπὸ κοντὰ καὶ μὲ διαπεραστικὸ βλέμμα εἶναι ἀνάγκη καθένα νὰ φαίνεται ἄπειρο κατὰ τὸ πλῆθος, ἂν στερεῖται τοῦ «ἐνός» πού δὲν ὑπάρχει;—Εἶναι ἀναγκαιότατο, πράγματι.—Ἔτσι λοιπὸν πρέπει νὰ φαίνωνται τὰ «ἄλλα», καθένα ἄπειρο καὶ πεπερασμένο, ἓνα καὶ πολλά, στὴν περίπτωσιν πού, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει τὸ «ἓν», ὑπάρχουν τὰ «ἄλλα» τοῦ «ἐνός».—Πρέπει βέβαια.—Λοιπὸν καὶ ὁμοία καὶ ἀνόμοια δὲν θὰ φανοῦν πῶς εἶναι ἐπίσης;—Μὲ ποιὸ τρόπο;—Ὅπως τὰ προοπτικὰ σχεδιαγράμματα σ' ἐκεῖνον, πού τὰ βλέπει ἀπὸ μακριὰ, φαίνονται ὅλα ἓνα καὶ αὐτὸ τοὺς δίνει τὴν ἐπί-

- τὸν φαίνεσθαι πεπονθέναι καὶ ὁμοία εἶναι. Πάνυ γε.
- d Προσελθόντι δέ γε πολλὰ καὶ ἕτερα καὶ τῷ τοῦ ἐτέρου φαντάσματι ἑτεροῖα καὶ ἀνόμοια ἑαυτοῖς. Οὕτως. Καὶ ὁμοίους δὴ καὶ ἀνομοίους τοὺς ὄγκους αὐτοὺς τε ἑαυτοῖς ἀνάγκη φαίνεσθαι καὶ ἀλλήλοις. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν καὶ τοὺς αὐτοὺς καὶ ἐτέρους ἀλλήλων, καὶ ἀπτομένους καὶ χωρὶς ἑαυτῶν, καὶ κινουμένους πάσας κινήσεις καὶ ἐστῶτας πάντη, καὶ γιγνομένους καὶ ἀπολλυμένους καὶ
- e μηδέτερα, καὶ πάντα που τὰ τοιαῦτα, ἃ διελεῖν εὐπετές ἦδη ἡμῖν; εἰ ἐνὸς μὴ ὄντος πολλὰ ἔστιν. Ἀληθέστατα μὲν οὖν.

XXVII. Ἔτι δὴ ἅπαξ ἐλθόντες πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν εἴπωμεν, ἐν εἰ μὴ ἔστι, τᾶλλα δὲ τοῦ ἐνός, τί χρὴ εἶναι. Εἴπωμεν γὰρ οὖν. Οὐκοῦν ἐν μὲν οὐκ ἔσται τᾶλλα. Πῶς γὰρ; Οὐδὲ μὴν πολλὰ γε· ἐν γὰρ πολλοῖς οὖσιν ἐνεῖη ἂν καὶ ἐν. Εἰ γὰρ μὴδὲν αὐτῶν ἔστιν ἐν, ἅπαντα οὐδὲν ἔστιν, ὥστε οὐδ' ἂν πολλὰ εἶη. Ἀληθῆ. Μὴ ἐνόντος δὲ ἐνός ἐν τοῖς ἄλλοις, οὔτε πολλὰ οὔθ' ἐν ἔστι τᾶλλα. Οὐ γάρ.

166a Οὐδέ γε φαίνεται ἐν οὐδὲ πολλὰ. Τί δὴ; Ὅτι τᾶλλα τῶν μὴ ὄντων οὐδενὶ οὐδαμῆ οὐδαμῶς οὐδεμίαν κοινωνίαν ἔχει, οὐδέ τι τῶν μὴ ὄντων παρὰ τῶν ἄλλων τῷ ἔστιν. Οὐδὲν γὰρ μέρος ἔστι τοῖς μὴ οὖσιν. Ἀληθῆ. Οὐδ' ἄρα δόξα τοῦ μὴ ὄντος παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔστιν οὐδέ τι φάντασμα, οὐδὲ δοξάζεται οὐδαμῆ οὐδαμῶς τὸ μὴ ὄν ἐπὶ τῶν

φρση τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ὁμοιότητος.—Πολὺ σωστά.—
 Ἄλλὰ, σὲ ὅποιον πλησιάσῃ, φαίνονται πολλὰ καὶ διαφορετικά, d
 καὶ μὲ τὴν παράστασιν τῆς διαφορᾶς φαίνονται διαφορετικά
 καὶ ἀνόμοια μὲ τὸν ἑαυτὸ τους.—Ἔτσι εἶναι.—Καὶ οἱ ὄγκοι
 λοιπὸν αὐτοὶ κατ' ἀνάγκη θὰ φαίνωνται καὶ ὅμοιοι καὶ ἀνό-
 μοιοι καὶ ἴδιοι πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους καὶ μεταξὺ τους.—
 Καὶ πολὺ μάλιστα.—Ἀναγκαστικὰ λοιπὸν θὰ φαίνωνται
 οἱ ὄγκοι αὐτοὶ ὅτι εἶναι οἱ ἴδιοι καὶ διαφορετικοὶ μεταξὺ
 τους, καὶ ὅτι θὰ ἔχουν καὶ δὲν θὰ ἔχουν ἐπαφή, καὶ ὅτι
 θὰ ἐκτελοῦν ὅλες τὶς κινήσεις καὶ συγχρόνως θὰ εἶναι σὲ
 ὁλοκληρωτικὴ ἡρεμία, καὶ θὰ ὑπόκεινται ἐπίσης καὶ δὲν
 θὰ ὑπόκεινται στὴ γέννησιν καὶ στὸ θάνατον καὶ σὲ κανένα
 ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο, γεμάτοι ἀπὸ ὅλες τὶς νοητὰς ἀντιθέσεις,
 τὶς ὅποιες νὰ διηγηθοῦμε μὲ λεπτομέρειες θὰ μᾶς ἦταν e
 πολὺ εὐκόλο, ἂν ἀρνηθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ «ένος» καὶ
 δεχτοῦμε τὴν ὑπαρξὴ πολλῶν διαφορετικῶν ἀπὸ τὸ «έν».—
 Ἀληθέστατα.

ΧΧVII. Ὑπόθεσις 9. Ἄν τὸ «έν» δὲν ὑπάρχῃ, ἀπόλυτα
 παρμένο, ἀκολουθοῦν γιὰ τὰ «ἄλλα» : α) ὅτι δὲν εἶναι πολλὰ·
 β) ὅτι δὲν ὑπάρχουν, καὶ γ) δὲν ὑπόκεινται σὲ κανένα προσ-
 διορισμό.

Ἄς ξαναγυρίσωμε ἀκόμη μιὰ φορὰ στὴν ἀρχὴ καὶ
 ἄς ἐξετάσωμε τί πρέπει νὰ ἐπακολουθήσῃ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν:
 ἂν «έν» δὲν ὑπάρχει καὶ ὑπάρχουν μόνο τὰ «ἄλλα» τοῦ
 «ένος».—Ἄς ἐξετάσωμε.—Λοιπὸν τὰ «ἄλλα» δὲν θὰ
 εἶναι βέβαια ἓνα.—Πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι;—Ἀκόμα δὲν
 θὰ εἶναι τὰ «ἄλλα» πολλὰ, γιατί, ἐκεῖ πού θὰ ὑπῆρχαν
 πολλὰ, θὰ ὑπῆρχε καὶ ἓνα. Γιατί, ἂν κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν
 εἶναι ἓνα, ὅλα εἶναι μηδέν, ὥστε δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι
 οὔτε πολλὰ.—Ἀλήθεια.—Κι' ἂν δὲν ὑπάρχῃ τὸ «έν» μέσα
 στὰ «ἄλλα», δὲν εἶναι οὔτε πολλὰ οὔτε ἓνα τὰ «ἄλλα».
 Βέβαια δὲν εἶναι.—Οὔτε θὰ φαίνωνται ἓνα ἢ πολλὰ.— 166a
 Γιατί τάχα;—Γιατί μὲ ἐκεῖνα, πού δὲν ὑπάρχουν, τὰ
 «ἄλλα» δὲν ἔχουν καμιὰ ἐπικοινωνία, μὲ καμιὰ σχέσιν, μὲ
 κανένα τρόπο· οὔτε ὑπάρχει κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα πού δὲν ὑπάρ-
 χουν σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ «ἄλλα», ἐφόσον δὲν ὑπάρχουν μέρη
 σ' ἐκεῖνα πού δὲν ὑπάρχουν.—Ἀλήθεια.—Δὲν ὑπάρχει ἐπί-
 σης οὔτε δοξασία στὰ «ἄλλα» οὔτε παράστασις ἐκεῖνου πού
 δὲν ὑπάρχει, οὔτε ἐπὶ τῶν ἄλλων σχηματίζεται δοξασία μὲ
 κανένα ἰσχυρῶς τρόπο γιὰ κεῖνο πού δὲν ὑπάρχει.—Βέβαια

ἄλλων. Οὐ γὰρ οὖν. Ἐν ἄρα εἰ μὴ ἔστιν, οὐδὲ δοξάζεται
b τι τῶν ἄλλων ἐν εἶναι οὐδὲ πολλά· ἄνευ γὰρ ἐνός πολλά
 δοξάσαι ἀδύνατον. Ἀδύνατον γάρ. Ἐν ἄρα εἰ μὴ ἔστι,
 τᾶλλα οὔτε ἔστιν οὔτε δοξάζεται ἐν οὐδὲ πολλά. Οὐκ ἔοι-
 κεν. Οὐδ' ἄρα ὅμοια οὐδὲ ἀνόμοια. Οὐ γάρ. Οὐδὲ μὴν
 τὰ αὐτά γε οὐδ' ἕτερα, οὐδὲ ἀπτόμενα οὐδὲ χωρίς, οὐδὲ
 ἄλλα ὅσα ἐν τοῖς πρόσθετον διήλομεν ὡς φαινόμενα αὐτά,
 τούτων οὔτε τι ἔστιν οὔτε φαίνεται τᾶλλα, ἐν εἰ μὴ ἔστιν.
c Ἀληθῆ. Οὐκοῦν καὶ συλλήβδην εἰ εἵπομεν, ἐν εἰ μὴ
 ἔστιν, οὐδέν ἔστιν, ὀρθῶς ἂν εἵπομεν; Παντάπασι μὲν
 οὖν. Εἰρήσθω τοίνυν τοῦτό τε καὶ ὅτι, ὡς ἔοικεν, ἐν εἴτ'
 ἔστιν εἴτε μὴ ἔστιν, αὐτό τε καὶ τᾶλλα καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ
 πρὸς ἄλληλα πάντα πάντως ἐστί τε καὶ οὐκ ἔστι καὶ φαί-
 νεται τε καὶ οὐ φαίνεται. Ἀληθέστατα.

δὲν σχηματίζεται.—“Ἄν λοιπὸν τὸ «ἓν» δὲν ὑπάρχη, κα-
 νένα ἀπὸ τὰ «ἄλλα» δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὅτι εἶναι
 ἓνα, ἢ ὅτι εἶναι πολλά. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατον, χωρὶς τὴν
 ὑπαρξὴ τοῦ «ἑνός» νὰ σχηματίσῃ κανεὶς ἀντίληψιν «πολ-
 λῶν». — Ἀδύνατον. — “Ἄν λοιπὸν δὲν ὑπάρχη «ἓν», τὰ
 «ἄλλα» δὲν μποροῦν νὰ θεωροῦνται οὔτε ἓνα οὔτε πολλά.—
 “Ἔτσι φαίνεται. — Οὔτε ἐπομένως ὁμοία οὔτε ἀνόμοια.—
 “Ὅχι βέβαια. — Οὔτε ἴδια οὔτε διαφορετικά, οὔτε σὲ ἐπαφῇ
 οὔτε χωρισμένα, οὔτε ἄλλα ὅσα στοὺς προηγούμενους συλ-
 λογισμοὺς μας εἶπαμε ὅτι εἶναι φανερά—ἀπ’ αὐτά, τὰ
 «ἄλλα» δὲν εἶναι οὔτε φαίνονται νὰ εἶναι κάτι, ἂν τὸ «ἓν»
 δὲν ὑπάρχη.— Ἀλήθεια.— “Ἄν τώρα συνοψίσωμε ὅλα μαζὶ
 σὲ μιὰ λέξη: ἂν τὸ «ἓν» δὲν ὑπάρχη, τίποτε δὲν ὑπάρ-
 χει—θὰ μιλούσαμε μὲ ἀκρίβεια;— Ἀπόλυτα σωστά.— “Ἄς
 ἔχη λοιπὸν εἰπωθῆ αὐτὸς ὁ λόγος κι’ ἀκόμα τοῦτο: εἴτε
 δεχτοῦμε ὅτι τὸ «ἓν» ὑπάρχει, εἴτε δεχτοῦμε ὅτι τὸ «ἓν»
 δὲν ὑπάρχει, αὐτὸ καὶ τὰ «ἄλλα», ὅπως φαίνεται, καὶ σχε-
 τικά μὲ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ σχετικά μὲ τὰ ἄλλα εἶναι καὶ
 δὲν εἶναι, φαίνονται νὰ εἶναι καὶ δὲν φαίνονται νὰ εἶναι
 ἐπιδεκτικά ὅλων ἀνεξαίρετα τῶν προσδιοριστικῶν χαρα-
 κτηρισμῶν ἀπὸ κάθε ἄποψη.— Ἀληθέστατα.

